COLECȚIA ROMANULUI ISTORIC

Ramón J. Sender

Aventură pe Amazoane

Ramón
J. Sender

Aventură pe Amazoane

Ramón
J. Sender

Aventură pe Amazoane

Traducere de
Jeana Popeangă

București ● 1971

Editura UNIVERS

Coperta de Wanda Mihuleac

RAMÓN J. SENDER
La aventura equinoccial de Lope de Aguirre
Madrid, 1968 © 1962 by Ramón J. Sender Y Editorial Magisterio Español, S.A.

Toate drepturile asupra acestei versiuni sînt rezervate Editurii UNIVERS

I

În anul 1559, cînd prin ţinuturile din Peru se întinsese vestea despre expediţia lui Ursúa spre el Dorado, mulţi se întrebau cine era Ursúa ăsta, de reuşise ca regele să-i încredinţeze o asemenea misiune.

Ursúa era un căpitan născut în 1525 la Arizcún (Navara) în aşa-numita vale a Baztanului, nu departe de Pamplona. Avea despre sine o părere excelentă, pe care încerca să le-o impună şi celorlalţi. Unii îl urau din cauza stăruinţei sale în acea însărcinare. De statură ceva mai înaltă decît obişnuită, bine îmbrăcat, cam rigid şi trufaş, a întîmpinat greutăţi prin acele ţinuturi ale Indiilor. În apropiere de Quito, în provincia indienilor numiţi „arşicari", a descoperit o mină de aur. Mai apoi, pe teritoriul actualei Columbii, a înfiinţat Pamplona şi Tudela, a reprimat pe indienii „musos" şi a trezit o asemenea invidie în ceilalţi căpitani, încît aceştia, într-o noapte, îndemnaţi de duşmanul său Montalvo de Lugo, i-au dat foc casei încît a trebuit să sară gol pe fereastră.

Era aşadar unul din oamenii aceia a căror prezenţă provoacă şi dă naştere la antagonisme. Pe cînd era judecător suprem la Santa Marta, a jignit cîţiva membri marcanţi ai coloniei care l-au scos din post şi a ajuns să se vadă compromis, fiindcă doi duşmani ai săi, între care şi căpitanul Luis Lancheros, obţinuseră ordin de arestare împotrivă-i, deşi n-au mers pînă acolo încît să facă uz de el.

Ursúa înfrunta greutăţile cu curaj şi aroganţă, dar totdeauna ştia să iasă din ele. Găsindu-se odată într-o situaţie proastă, care putea să-i provoace prăbuşirea, apelă la vicerege, marchizul de Cañete, care, pentru a-l pune la încercare, îl însărcină cu reprimarea negrilor răsculaţi din Panama. Aceştia erau numeroşi şi puternici şi ajunseseră să constituie o gravă ameninţare. Cu forţe inferioare lor, Ursúa i-a învins şi l-a capturat pe regele negru Bayamo, aducîndu-l la Lima în lanţuri. Viceregele a înţeles atunci că Ursúa era cineva şi i-a încredinţat misiunea din el Dorado. Pentru moment, duşmanii săi au tăcut.

În plină tinereţe — nu avea mai mult de treizeci şi cinci de ani — Ursúa fundase oraşe, cucerise seminţii indiene, iar la urmă îi supusese pe negrii rebeli. Era un bun căpitan, cu tot viitorul în faţă, şi steaua lui strălucea din nou.

Cei care-i erau mai apropiaţi îl acuzau doar că avea o părere prea bună despre sine. „Se crede de origine divină", spunea cîte un ofiţer invidios. Iar părintele Henao, prietenul său, răspundea : „Şi de ce nu ? Aşa sîntem toţi".

A început Ursúa să-şi adune oamenii în provincia Pleşuvilor, la Santa Cruz, în nordul Perului, într-un ţinut aspru, de munte. Se chema provincia Pleşuvilor pentru că era locuită de o seminţie de indieni care-şi rădeau capul. La început au răspuns la chemarea sa oameni de tot felul, printre care şi indivizi cu faimă proastă, urmăriţi de justiţie, ba chiar şi unii delincvenţi, căci viceregele, marchizul de Cañete, îi amnistiase pe toţi cei care doreau să se înroleze. Pentru a compensa aceasta, Ursúa a vrut să atragă şi cîţiva căpitani nobili şi i-a scris lui don Martín de Guzmán, oferindu-i postul de şef al operaţiunilor militare. Îi spunea, printre altele : „Vă rog ca atît din partea mea cît şi din a dumneavoastră, să faceţi apel la toţi cavalerii pe care i-aţi cunoaşte şi s-ar afla fără slujbă sau cu una inferioară calităţilor lor, să vină în această expediţie, că în bună tovărăşie o să mergem toţi, şi fie că ne-o surîde norocul, fie că nu, o să încerc să le fiu de folos aici şi voi raporta regelui, în Castilia, despre meritele lor".

Don Martín acceptă şi-i încredinţă lui Ursúa trei mii de pesos pentru cheltuielile expediţiei, căci ducea mare lipsă de bani. Cînd sosi Guzmán la Santa Cruz, păru cam decepţionat văzînd ce fel de oameni se înrolaseră. Dăduse trei mii de pesos în speranţa unor beneficii, dat fiind că acele expediţii, pe lîngă faptul că erau nişte aventuri războinice, aveau şi scopuri comerciale. Căci purtarea nobilă şi curajul nu anulau simţul practic.

Unul dintre cavalerii de vază din Lima, numit Pedro de Añasco, îi scrise lui Ursúa spunîndu-i că aflase c-ar vrea să-şi ia în expediţie şi amanta, pe doña Inés de Atienza, văduva unui peruvian, şi-l sfătuia să n-o facă. Pentru asta îi amintea versurile din balada contelui Irlos :

Un cavaler cînd pleacă-n luptă
să nu-şi ia muieri pe cap...

Prezenţa doñei Inés — spunea el — ar provoca neplăceri. Îl ruga să-i dea încuviinţarea să facă un demers discret astfel încît doña Inés să rămînă la Trujillo fără a şti că asta era şi dorinţa iubitului ei. Ursúa răspunse la toate punctele din scrisoare, dar nu pomeni nimic de doña Inés, ba intră chiar la gînduri : „Cine oare îl autoriza pe Añasco să se amestece în viaţa mea particulară ?“

În altă scrisoare Añasco îi mai spunea să se ferească de nişte indivizi pe care îi luase în flota sa şi să se descotorosească de ei „că zece oameni mai mult sau mai puţin n-o să împiedice buna reuşită a expediţiei“. Îi dădea numele soldaţilor pe care-i considera periculoşi, printre care Lope de Aguirre, Zalduendo şi La Bandera. Ursúa, însă, n-a alungat din tabără decît un singur soldat, nu unul dintre cei trei, şi doar pentru o uşoară abatere de la disciplină.

Gîndea Ursúa că războiul nu se face cu sfinţi şi că uneori cel mai rău poate fi, la drept vorbind, cel mai bun.

Viceregele însuşi i-a scris recomandîndu-i şi el să-i îndepărteze cel puţin pe La Bandera, Zalduendo, Lope de Aguirre, pe mulatrul Miranda şi pe încă alţi doi-trei. Nici unul dintre aceştia n-a plecat din tabără, căci Ursúa avea încredere în propria lui isteţime şi prevedere.

Don Martín de Guzmán, numit șef al taberei, l-a sfătuit și el să facă o triere, iar Ursúa, refuzînd, don Martín a cîntărit lucrurile pe-ndelete și la sfîrșit s-a hotărît să se retragă. Bineînțeles, nu i-a cerut lui Ursúa banii, știind că prietenul său avea mare nevoie de ei, și-a mai rămas cîteva săptămîni ca să-l ajute să-și organizeze intendența.

Unul dintre soldații dubioși era, după cum am văzut, Lope de Aguirre, care obișnuia să umble cu fel de fel de aventurieri, amestecați în povești sîngeroase, între ei numărîndu-se un anume Llamoso, și un altul, Bovedo, și Figueroa, și mulatrul Miranda, de asemenea citat, ca și alții, negri sau albi. Dar Aguirre era ceva mai mult — mult mai mult — decît un tîlhar. Iar cei de teapa lui o știau prea bine.

Se strînseseră trei sute de oameni în Santa Cruz, dintre care unii au plecat pe malurile rîului, cu douăzeci de leghe mai jos, ca să construiască brigantinele pentru expediție. Printre ei se aflau dulgheri, tîmplari și călăfătuitori, strungari, meșteri de arborade și peoni pentru tăierea copacilor — aceștia din urmă aproape toți negri. Luaseră cu ei, firește, uneltele necesare și fier ca să meșterească scoabe și cuie. De asemeni, materiale pentru prepararea catranului. Pentru acesta din urmă contau și pe rășinile naturale din pădure. Mai mare peste lucrători și cel care supraveghea construirea brigantinelor era unul Juan Corzo. În timp ce unii lucrau, alții le făceau vînt și alungau gîngăniile, pentru ca țînțarii și căldura să nu-i dea gata.

Santa Cruz, o așezare al cărei nume complet era Santa Cruz de Capocoba, era guvernată de alcaldele — care o și întemeiase — Pedro Ramiro, cu delegație de la vicerege. Ramiro era nobil și curajos, avea experiența acelor ținuturi și era atît de serios, încît uneori seriozitatea lui devenea motiv de glumă.

Guvernatorul l-a numit locotenent-general, funcția cea mai importantă după a sa, și numirea a provocat oarecare mirare printre aventurierii mai ambițioși.

Clima, la acele latitudini, nu era foarte sănătoasă. Nu ploua — era epoca secetoasă a anului — dar umezeala era permanentă la umbra arborilor. Era grozav de multă umezeală. Aerul se simțea mereu jilav.

Căpitanul Ursúa gîndea uneori că întreprinderea lui se va prăbuși înainte de a începe cu adevărat. Luase bani de peste tot, și cum lunile treceau fără ca expediția să se urnească, cei de la Lima ajunseseră să-l amenințe că vor numi un contabil care să vină în tabără și să controleze socotelile. Lucrul acesta îl înspăimîntă și-l făcu să grăbească pregătirile.

Pe înserat Ursúa se bucura de răcoare într-un solariu descoperit, în tovărășia amintirilor sale galante din Trujillo și vedea uneori că în ultimul plan al peisajului, înecat în întuneric, rămînea creasta unui lanț de munți și pe ea un pisc înalt, scăldat încă în soare, auriu și luminos. Acel pisc, învăpăiat deasupra pretimpuriei nopți a văii, îl făcea să se gîndească la Inés de Atienza, care se afla încă în Trujillo, dar care avea să vină în curînd la Santa Cruz. Culoarea ultimelor raze de soare de pe stîncile înalte era la fel cu a pielii doñei Inés.

Cîteodată trecea pe sub solariu soldatul Pedrarias, om cu înfățișare și vorbă plăcută. Ursúa își amintea că acesta era dintre puținii oameni care îndrăznise să spună în Lima, la o întîlnire între nobili, unde se găseau și doi preoți, că nu crede în Dumnezeu.

Ursúa credea uneori. Alteori nu.

Erau zile în care cerul scînteia ca muchiile diamantului și erau zile uscate. Sezonul ploios nu începuse încă.

Ursúa îl întîlni în acea zi pe Pedrarias și, văzîndu-l fără haină și desfăcut la piept, îi spuse :

— Cum așa, nu suporți bine căldura ?

— O, spuse Pedrarias, dumneavoastră știți că pe aceste meleaguri căldura e o străveche tortură.

Ursúa vru să sondeze gîndurile lui Pedrarias, pe care-l considera om cu mintea limpede.

— Ești, îi spuse, unul dintre puținii oameni cu conștiința curată, care nu m-a sfătuit încă să alung pe nimeni din tabără.

— Anume, pe cine ?

— Pe cei stricați, spun ei.

Ursúa nu vroia să dea nume. Cea mai mare virtute a unui șef este să fie impersonal. Pedrarias își dădea seama și răspunse :

— Îmi închipui cine sînt, dar ăştia pot să fie cei mai buni soldaţi, pentru că sînt mai interesaţi să-şi facă uitate păcatele.

În acel moment trecu don Martín de Guzmán, care interveni :

— Sînt cazuri fără leac soldaţii aceia. Să dea Dumnezeu să nu fie un rău contagios pentru ceilalţi.

Schimbînd vorba, Ursúa se apropie de Guzmán spunîndu-i :

— Trebuie să plec cît mai repede, căci tabăra asta e ca un sac fără fund.

Guzmán îl sfătui iar să facă o curăţenie în tabără. Ursúa îi răspunse :

— Dacă ar fi să cercetăm cu de-amănuntul viaţa tuturor oamenilor ăstora, de la cel mai sus-pus pînă la cel mai de jos, nimeni n-ar rezista la probă. Şi de asta cred şi eu, ca şi Pedrarias, că trebuie să le dăm şi celor mai răi prilejul de-a se alătura celor buni. Veţi vedea că va da rezultate.

— Nu, eu n-o s-o mai văd, Ursúa. Trebuie să mă-ntorc la Lima.

Ursúa avea o foarte mare siguranţă, dar nu se încredea atît în reabilitarea celorlalţi, cît în propria lui insensibilitate faţă de aspectele incomode ale vieţii. Ştia să-şi facă o lume aparte în mijlocul celorlalţi şi să se închidă în el însuşi, iar cînd va veni doña Inés, izolarea îi va fi cu adevărat plăcută.

În timpul ultimelor luni, Ursúa, îndrăgostit de Inés, pusese în această iubire tot interesul pe care era capabil să-l simtă faţă de întreaga umanitate. De aceea, în afară de Inés, orice altceva i se părea indiferent şi îndepărtat. Asemenea sentiment la un comandant putea deveni periculos.

În aceeaşi zi, Martín de Guzmán plecă, luînd sfîrşit organizarea intendenţei, cu depozite la Santa Cruz şi pe malul rîului Huallaga.

Pregătirile expediţiei erau atît de complicate, încît trecuseră opt luni de la primele strigări, şi încă nu se ştia cînd vor pleca. Întîrzierea nu se datora brigantinelor, căci lucrul la ele era foarte înaintat şi putea fi grăbit şi

terminat în puține zile dacă ar fi fost nevoie, dar Ursúa se afla într-o foarte mare lipsă de bani. Se știa că fusese nevoit să apeleze la lăzile Tezaurului, zgîrcite cu cei care porneau să cucerească ținuturi noi, și chiar la buzunarul viceregelui însuși, care i-a mai împrumutat și el ceva. Dar mai lipseau încă provizii, unelte și arme.

Pe de altă parte, Ursúa avea nevoie de informații ceva mai concrete despre el Dorado. Indienii pleșuvi i-au adus alți indieni, care i-au vorbit de niște așezări durate din plăci de argint și de marele lac unde se scălda în fiecare zi regele țării aceleia, după care era uns și acoperit în întregime cu lamèle sau praf de aur. Și era slujit acel rege de către sclavi îmbrăcați în același fel. Dar nimeni nu vorbea despre locul exact unde domnea el Dorado — așa-l numeau ei pe principe. Unii numeau o provincie, alții alta. După toate semnele, ar fi fost aproape de malurile fluviului Amazoanelor, la șase sau șapte grade latitudine sudică, aproape de linia ecuatorului.

Ursúa era hotărît să-și asume riscul aventurii, deși nesiguranța informațiilor, lipsa de bani și calitatea oamenilor pe care-i lua cu sine îl nelinișteau, insuflîndu-i un ascuns scepticism. Banii îi lipseau în așa măsură încît nu se dădea în lături de la nici un mijloc ca să mai pună mîna pe ceva. Cu puține zile înainte, pe drumul dinspre Santa Cruz, treceau niște căpitani printr-un sat numit Moyobamba, al cărui paroh era un oarecare Pedro del Portillo. Nefericitul acesta, strîngîndu-și cureaua, după cum spuneau gurile rele, agonisise vreo șase mii de pesos în aur, pe care-i păstra în casa unui negustor înstărit. Văzînd preotul ce oameni strălucițí avea Ursúa cu el și știind că vor să pornească spre el Dorado, se trezi în el setea de cîștig, și-l rugă pe Ursúa să-l ia în calitate de capelan al acelei expediții, oferindu-i chiar două mii de pesos din cele șase pe care le avea. Guvernatorul își făcu datoria cu sfințenie și-i promise să-l facă episcop al teritoriilor descoperite ; dar mai pe urmă, la Santa Cruz, preotul se lămuri că duceau lipsă de alimente, că nu puțini dintre soldații pe care-i întîlnea erau ticăloși și șarlatani — unii chiar proscriși — și mai ales că nimeni nu era sigur de locul unde se afla el Dorado și nici de ceea ce vor face — dacă vor elibera sau vor

ocupa, sau amîndouă deodată, sau nici una, nici alta — aşa că i se stinseră speranţele şi într-o seară veni la Ursúa să-i spună că se întorcea la Moyobamba, la enoriaşii săi, şi că nu mai credea în aventuri cavalereşti.

Ursúa, care nu primise încă banii, dar îi şi cheltuise, după cum spunea, cumpărînd lingouri de plumb pentru gloanţe, îi explică ce pagube le-ar provoca tuturor asemenea hotărîre şi îi mai oferi o serie de venituri şi de garanţii. Dar preotul, care părea om temător şi slab, îl luase pe nu în braţe şi nu mai ştia altceva.

— Bine, poţi să pleci cînd vrei, spuse Ursúa, sever şi glacial, dar va trebui să mergi pe jos, deoarece calul tău cară materiale pentru brigantine la rîu şi avem nevoie de el. De toate ducem lipsă aici, mai ales de alimente, iar în cazul cel mai rău poate că dulgherii l-au şi mîncat pîn-acuma. Sper, adăugă cu umor, că i-or fi păstrat potcoavele, pentru că acestea şi cuiele ne lipsesc ca şi alimentele. Totuşi, să nu-ţi faci griji, sfinţia-ta, că-ţi voi da un înscris pentru valoarea animalului, viu sau mort, şi-l vei putea încasa cu dobîndă în Omagua, după cucerire.

Preotul răspunse c-o să meargă pe jos, în numele Domnului, de a cărui răstignire se simţea vinovat, şi că nu mai vroia să aibă de-a face cu nişte indivizi de teapa lor, căci chiar dacă vor cuceri vreodată Omagua, niciodată n-au să cucerească încrederea unor oameni cinstiţi ca el.

Ursúa, ascunzîndu-şi mînia, îi îngădui să plece cînd o pofti şi-i întoarse spatele. Cîţiva soldaţi auziseră discuţia şi Zalduendo veni şi spuse, scărpinîndu-şi barba în răspăr :

— Pentru ce-l lăsaţi să plece, înălţimea-voastră ? Pentru că-i preot ? Cheltuielile de război ale celor trei sute de oameni şi slujirea regelui contează mai mult decît asta şi dacă i-aţi dat drumul din consideraţie, eu spun că, cu îngăduinţa domniei-voastre, o să aducem în tabără pînă la ultimul ban al acestui om înainte de amiaza zilei de mîine.

Ursúa se codi un timp şi, în sfîrşit, spuse :

— Dacă o s-o faceţi fără să-l loviţi şi făgăduindu-i, pe deasupra, plata cu dobînzi, n-am nimic de spus.

— Plata, peste cît timp, seniore ?

— Cînd o da Dumnezeu, spuse Ursúa cu un gest vag.

Soldaţii plecară şi-l ajunseră pe preot pe drum. Punîndu-i săbiile-n piept, îi cerură banii, şi părintele Portillo, crezînd că i-a sunat ceasul, scoase un ordin de plată de două mii de pesos pe care-l avea gata făcut — cel pe care gîndise să i-l dea lui Ursúa — cu plata la negustor. Îi cerură şi restul averii, iar preotul mai făcu o hîrtie, semnînd-o. Soldaţii se duseră cu hîrtiile la negustor, încasară aproape şase mii de pesos, adică tot capitalul preotului, şi se întoarseră la Santa Cruz.

După cum se poate bănui, aurul acela dispăru într-o clipă pentru a acoperi ce era mai urgent, şi Ursúa spuse că era sigur că preotul se va întoarce în tabără ca să împărtăşească aceeaşi soartă, bună sau rea, cu averea lui. Profeţia i se împlini după două săptămîni.

Unii soldaţi lîncezeau aşteptînd şi formau grupuri rivale, provocînd discuţii şi certuri. Printre soldaţii cu faima cea ma proastă era, cum am spus, şi Lope de Aguirre, un om mic de statură, şchiop de la rănile primite în încăierări, uscăţiv şi cu un aer făţarnic. Prin locurile pe unde trăise, mai ales în regiunile din nordul Perului, era poreclit *Aguirre nebunul.* Dar i se spunea aşa cu simpatie şi prietenie, căci lumea continua să-l respecte.

Faima de nebun a lui Aguirre avea o anume influenţă asupra faptelor sale, adică pe măsură ce îmbătrînea — avea patruzeci şi cinci de ani, ceea ce nu era puţin pentru un soldat — se credea obligat să-şi justifice porecla. Pentru a răspunde dorinţei de dominaţie pe care-o vădesc mare parte dintre oameni, se adaptase reputaţiei pe care i-o făcuseră ; faima aceea de nebun i se trăsese de la unele întîmplări provocate de lipsa lui de memorie, aşa cum ar fi următoarea : cînd, cu treisprezece ani în urmă, se născuse fiica sa Elvira, plecase de-acasă ca să-l anunţe pe preot şi s-o boteze ; dar, uitînd de toate astea pe drum, se dusese să bea cu primul cunoscut care-i ieşise în cale. Uneori pierdea memoria faptelor imediate, deşi îşi amintea bine de lucruri întîmplate în copilăria şi tinereţea lui. Pe de altă parte, obişnuia să spună că ghiceşte intenţiile cele mai tainice ale celorlalţi şi o demonstra cu exemple uneori tulburătoare.

Acea faimă a lui de nebun era un fel de glorie, deşi la urma urmei cam meschină şi josnică, şi se vedea că faptul de-a nu fi putut dobîndi o alta îl neliniştea.

La Santa Cruz, Lope de Aguirre se gîndea foarte mult la persoana lui. Într-o zi de plictiseală îşi ascuţi pana, căută hîrtie şi începu a scrie :

„Eu, vestitul Lope de Aguirre, creştin de neam vechi, fiul unor părinţi cu stare mijlocie, hidalgo adevărat, basc din oraşul Oñate, în regatele Spaniei, declar că m-am născut la 4 februarie 1513 în oraşul de mai sus, unde m-au şi botezat.

În copilărie am fost un copil ca toţi copiii, ba chiar mai rău, astfel că părinţii mă considerau ruşinea familiei şi vroiau să mă îmbarce pe o corabie lăsîndu-mă în voia valurilor. Asta o spun mai ales despre taică-meu, căci ceilalţi încercau totdeauna să mă apere dacă puteau, mai ales maică-mea, dar cum era atît de sfioasă şi de temătoare, nimeni n-o băga în seamă, doar la biserică ce mai avea trecere, că ducea ulei, ceară şi veşminte pentru sfinţi la marile sărbători.

Nu cred să fi fost lucruri foarte deosebite — spun, între cele ce mi s-au întîmplat — doar că în fiecare ceas din zi auzeam vorbindu-se despre Indii şi despre ţinuturile descoperite în lumea nouă. Se vorbea despre asta în Oñate din cauza numărului mare de navigatori care veneau şi plecau, înşirînd istorii mai mult sau mai puţin credibile, ce aminteau uneori pe cele din cărţile despre Amadís.

Eu şi alţi băieţi umblam, din pricina asta, cu mintea-n-fierbîntată şi ne gîndeam, care mai mult care mai puţin, să ne aventurăm pe mare, descoperind pămînturi, sau pe uscat, descoperind popoare. Şi ne era capul mai mult la asta decît la declinările latineşti, deşi eu eram preocupat şi de Valerius Maximus şi de istoriile sale din Roma antică, pe care ne punea profesorul să le citim.

Apoi, taică-meu m-a trimis la Altuna, la o şcoală de cavaleri, adică de mînuire a armelor şi a cailor. Dacă ar trebui să înşir şi să scot din amintire bucăţică cu bucăţică întîmplările de pe vremea aceea din oraşul basc, ar fi nevoie de un alt cronicar, care să spună şi să scrie limpede şi mai bine, şi chiar şi-aşa n-ar avea mare va-

loare, căci copiii sînt la fel peste tot, mai mult sau mai puţin ştrengari.

Încerc să-mi scriu amintirile, dar e drum lung de la spadă la pană, şi uneori aceasta e mai greu decît archebuza şi baltagul — spun, pentru unul neobişnuit ca mine."

Dar deodată i se păru neserios să scrie despre el însuşi şi aruncă hîrtia în cenuşa din cămin. Mai tîrziu se duse s-o caute, o netezi iar cu palmele — cea stîngă era închircită din cauza unei răni prost îngrijite — şi-şi spuse :

— La Oñate, viaţa mea a fost fără importanţă, dar aici în Indii m-am purtat ca şi alţii.

Şi cu ideea asta continuă să scrie :

„M-am îmbarcat la Sevilla ca să vin încoace în anul 1537, cu un înscris pe care-l aveam la mine de-un an, pentru a fi consilier în aşezarea unde va fi trăind guvernatorul Perului, şi trebuie să spun că aceste funcţii se dau numai persoanelor nobile dintr-o familie cunoscută. După acel înscris mi-au dat o altă hîrtie semnată, la 1 decembrie 1536, spunînd că funcţia pe care mi-o încredinţau trebuia s-o capăt şi s-o exercit acolo unde se va fi stabilit guvernul din Nueva Toledo, a cărui invazie şi cucerire fusese dusă la capăt de Almagro. Eu eram mulţumit cu slujba aceasta, deoarece mi se părea demnă de mine.

Cînd am ajuns în ţara asta a Perului, am văzut că trupa era împărţită în două tabere, unii ţineau cu Pizarro şi alţii cu Almagro, şi din asta s-a tras şi lupta din 1538, în care, de-am fost sau nu, cui ce-i pasă, şi nici n-o s-o spun aici, că prea mult vorbesc ăia care nu fac nimic, şi doar n-o să-mi arunc singur cu praf în ochi. Dar adevărul e că am fost de faţă cînd au năvălit indienii «chunchos» cu Pedro de Candía, şi am fost şi în Anzi, munţi friguroşi şi aspri cum nu-s alţii pe lume, şi mulţi au căzut acolo şi ne întorceam zdrobiţi, cînd ne-a ieşit în întîmpinare chiar don Hernando Pizarro în persoană cu Peransúrez, Diego de Rojas, Gonzalo Pizarro, de asemeni faimos, şi alţi căpitani, şi chiar acolo don Hernando i-a luat conducerea lui Candía şi i-a încredinţat-o lui Peransúrez, cu care am plecat spre Carabaya şi Ayavire, din

nou în creierul munţilor şi pe un timp îngrozitor, de socoteam, ca şi ceilalţi, că ne-a venit sfîrşitul şi mulţi nici n-au socotit greşit, dar eu, din fericire, m-am înşelat. Că în mijlocul nenorocirilor am avut totdeauna un dram de noroc.

Ajunserăm cîţiva prăpădiţi la satul Sietelinga, unde ne-am odihnit cinci sau şase săptămîni, că aveam mare nevoie. Şi-apoi, în loc să mergem mai departe, ne-am întors pe acelaşi drum, dar nu toţi, ci mai puţin de jumătate, că ceilalţi rămăseseră prin rîpi, îngheţaţi sau morţi de foame. S-a cam vorbit despre asta, dar unii o povestesc şi alţii o trăiesc. Ba mai mult chiar, cei care n-au fost în primejdie trag toate foloasele. Eram tot cu Peransúrez cînd Pizarro, bătrînul, a murit de moarte năprasnică, şi aflînd asta, ne-am întors toţi de la Chuquisaca pînă la Cuzco, iar aici ne-am adunat vreo trei sute de oameni de arme şi ne-am dus la Guamanga şi în provincia Jauja la Guaylas, unde am rămas mai bine de trei luni aşteptîndu-l pe Vaca de Castro, iar eu, cu alţii, ne-am întors la Guamanga, care se mai numeşte şi Ayacucho, şi aici am stat pînă au ajuns la Guaylas trupele lui Vaca de Castro, şi au avut o ciocnire violentă cu metisul Almagro, în septembrie 1542.

Apoi s-au ridicat răzmeriţe împotriva viceregelui Nuñez Vela din cauza rînduielilor venite din Spania în favoarea indienilor, iar eu, sergent fiind, mă găseam la Lima, şi eram unul dintre puţinii luptători fideli din tabăra viceregelui. Primejduindu-ne vieţile, ne-am dus, doi sergenţi, unul numit Gabriel de Pernia şi cu mine, dar viceregele n-a putut fi salvat că l-au închis şi apoi a murit la Añaquito. Rînduielile pentru indieni erau bine gîndite, dar cu neputinţă de pus în practică, după cum s-a văzut mai tîrziu.

Despre ceea ce s-a întîmplat apoi la Trujillo, unde mă aflam, nu voi spune o vorbă, să vorbească alţii pentru mine, dacă vor, şi ar putea-o face părintele Henao, căci din cauza veşmintelor pe care le poartă este demn de crezare, şi alt Aguirre, numit Juan, căci era şi el acolo şi e tot atît de bun ca şi cel ce scrie toate astea, deşi încă nu i-au scos, ca mie, porecla de nebun.

La multe năvăliri și ciocniri am fost de față, ba am văzut chiar și sfîrșitul groaznic al judecătorului suprem din Charcas numit Hinojosa, deși n-am luat parte la el, așa cum s-a spus, că nu m-am mînjit cu sînge, dar adevărul aleargă așa cum vrea diavolul și la fel s-a întîmplat și la moartea năpraznică a lui don Sebastian Castillo, drept care, după toate, pe mine m-au condamnat la moarte și mult a trebuit să umblu pe drumuri de noapte și să mă cațăr pe munți ca să-mi salvez pielea.

Lăsînd astea la o parte, că n-am trebuință să intru în lucruri care de care mai întortocheate, cînd au acordat iertare tuturor celor care aveau să se înroleze sub steagurile viceregelui, pentru a lupta împotriva lui Hernández de Girón, am coborît la cîmpie și am fost unul dintre cei ce s-au oferit de bunăvoie și am ieșit la loc larg și în bătălia de la Chuquinga, aproape de Challuanca, am primit două lovituri de archebuză în picior și de atunci mi se trage șchiopătatul, iar a treia lovitură în mîna stîngă, că de-ar fi fost la dreapta aș fi terminat cu meseria mea de om de arme cît și cu cea de călăreț îmblînzitor de cai. Dar din fericire n-a fost să fie așa.

Văzînd eu că toți se alegeau cu cîte ceva de pe urma faptelor și isprăvilor lor, ba chiar și din ce nu făceau, și că eu nu mă alegeam decît cu timp pierdut și sînge vărsat și că îmbătrîneam, și-mi dădeau la îmblînzit numai mînji, am început să mă simt în sinea mea cam dat la o parte și m-am vîrît în răzmeriță cu unii ca Zalduendo și, după o revoltă la Cuzco, am avut chiar ștreangul de gît. Aceasta o mărturisesc ca un om sincer ce sînt, că aici nu mă lasă memoria.

Cea mai mare parte a timpului am fost credincios, dar la ce bun ? Chiar și cînd l-am apărat pe vicerege am greșit și au vrut să mă silească să-mi plătesc greșeala. Recunosc că uneori mi-a mers gura mai mult decît trebuia și moartea unuia stă chezășie, dar cei care pier pe meleagurile astea pier fiindcă așa vor, că de Castilia sînt tare departe, și dacă Pizarro și Girón și Almagro au sfîrșit-o rău, a fost pentru că nici unul dintre ei n-a avut destulă îndrăzneală ca să-și pună pe cap coroana Perului și să se proclame rege împotriva celui al Castiliei, că acolo nu se știe nimic din ceea ce se petrece aici din

cauza depărtării și chiar de-ar încerca să mai schimbe ceva ar fi prea tîrziu. Asta am spus-o totdeauna."

Odată scrise aceste pagini, Lope de Aguirre se ridică, le citi, stătu la îndoială, apoi aruncă hîrtiile pe foc. Privindu-le cum ard, își spunea :

— Nu știu ce mă apucă atunci cînd mă pun să scriu, că mereu spun lucruri pe care le-aș plăti cu capul dacă s-ar afla.

Vedea hîrtiile arzînd și își mulțumea lui însuși de asemenea prevedere. Cînd hîrtiile arseră de tot, Lope de Aguirre hotărî că era prea devreme ca să scrie despre propriile-i fapte.

Astfel de gînduri îl munceau pe Lope de Aguirre în ziua aceea, în timp ce afară ploua cu găleata — lucru rar, că nu era anotimpul ploilor — și unii soldați treceau prin piață alergînd cu cîte un sac pe cap, ca o rasă călugărească cu glugă.

Erau soldați care-și aduseseră cu ei, în tabără, nevestele sau țiitoarele, deși cea mai mare parte din ele se gîndeau să rămînă pe uscat cînd se vor îmbarca. Unii își purtau cu ei și gospodăria. O gospodărie ca vai de lume, cum e lesne de închipuit. Lope o adusese pe fiica sa Elvira, de treisprezece ani, și o servitoare numită Torralba, o creolă cu obiceiuri îndoielnice, pe care Lope reușise s-o îndrume mai mult sau mai puțin pe calea cea bună și o îndatorase făgăduindu-i, cînd va ajunge în el Dorado, marea cu sarea. Era nițel ciudată femeia aceea. Primul lucru pe care-l făcuse ajungînd la Santa Cruz a fost să se suie pe terasa casei și să cînte o „jota" din Soria.

Apoi se dezvinovăți în fața lui Lope de Aguirre :

— M-am suit să întind rufele și cînd m-am văzut sus mi-a venit să cînt.

Adevărul era că avea voce frumoasă și că lumea s-a adunat s-o asculte.

În casă era o cameră bună și îngrijită pe care o ocupau Elvira și Torralba. Amîndouă erau foarte credincioase, și Torralba încerca să-și dobîndească iertarea păcatelor cu ajutorul rugăciunilor. Întîmplarea cu „jota" era o picătură de extravaganță pe care o avea din familia din partea mamei — cum spunea ea. Cînd se vedea

pe-un loc mai ridicat, o scară, craca unui copac, vîrful unei coline, se trezea cîntînd.

Lope o chemă, și cînd veni în fața lui, îi spuse :

— Mîine pleacă un grup de indieni pleșuvi cu încărcătură în vale. Vezi dacă Elvirica are nevoie de ceva.

Aveau nevoie de atîtea lucruri și renunțaseră de-atîtea ori la ele, încît Torralba spuse că nu. N-aveau trebuință decît de ajutorul lui Dumnezeu cînd o veni momentul plecării, care părea că întîrzie prea mult, ceea ce le neliniștea. Tocmai termina de spus asta cînd sosi Elvirica, cerînd să i se cumpere o oglindă.

— Umblă dreaptă, pentru numele lui Dumnezeu.

Copila mergea puțin aplecată înainte, fiindcă altfel i se observau prea tare sînii, și fiind aceasta o noutate pentru corpul ei, nu era obișnuită.

— Ține-te dreaptă, repetă taică-său.

Într-o zi Torralba îi explică de ce avea copila tendința să umble cocoșată, și Lope înălță sprîncenele, mirat :

— Dar e unul din lucrurile atrăgătoare ale femeii, nu-i așa ?

— Da, răspunse Torralba, însă îi trebuie timp să se obișnuiască.

Elvira era tînără și frumușică, cu pielea aurie a metiselor și în ochii ei, acum că începea să devină femeie, Lope descoperea uneori luminițe familiare.

Torralba nu-și ascundea frica pe care-o încerca gîndindu-se la expediție, iar fata se molipsea și ea uneori de spaima însoțitoarei. Totuși erau amîndouă mulțumite că aveau să navigheze pe un rîu și nu pe mare.

Le spunea Lope, în acea după-amiază ploioasă în timp ce se plimba șchiopătînd prin cameră :

— Să n-aveți nici o teamă, că mergem în el Dorado unde-i mereu primăvară și e multă lume și bună rînduială în obiceiuri, așa că acolo o să duceți și voi o viață mai ca lumea.

— E sigur c-o să-l poată cuceri așa de puțini oameni ? întreba Torralba.

— Nici Cortés n-avea mai mulți în Mexic. Peste cîteva săptămîni vom fi pe rîu și pe el o să mergem, pînă acolo unde-o să ne putem bucura de mai multă cinste și foloase.

Spunînd acestea Lope parcă o și vedea pe Torralba cîntînd „jota" ei soriană pe terasa unui palat din el Dorado cu balustrada de argint masiv.

— E adevărat, întreba Elvira, că el Dorado e un om care domnește lîngă o lagună ?

— Regele acestor pămînturi, răspundea Lope, spre care mergem, are obiceiul să-și acopere în fiecare zi corpul cu o licoare uleioasă și peste ea i se presară praf de aur, pe piept și pe spate și pe toate mădularele, de parc-ar fi făcut din acel metal, așa strălucește la soare.

Torralba se îndoia :

— Am auzit spunîndu-se că indienii „brasiles" obișnuiesc să meargă la război ca să se îmbuibe cu carne de om.

— Poveşti de adormit copiii.

Torralba părea să-l asculte cu neîncredere. Și adăugă :

— Tare mă îndoiesc că așa de puțini oameni or să poată birui atîția războinici cîți trebuie să fie în el Dorado.

— Belalcázar a intrat cu și mai puțini oameni în Quito.

Lope se enerva tot mai tare știind că Torralba nu-l crede.

— În el Dorado, striga de parc-ar fi fost surdă, sînt mine de argint, cele mai bogate din lume, și triburi de indieni numiți „bochicas", care în fiecare dimineață aruncă bucăți de aur într-un lac, ca tribut, pentru că dumnezeul lor se află înăuntru, și merge vorba că lacul ăsta a crescut cu mai mult de trei ori din cauza comorilor strînse pe fund și asta trebuie să fie adevărat, fiindcă pe indienii „chibchas" i-am văzut eu cu ochii mei cînd aruncau în apa unui lac prinosurile lor. Ordás a fost primul care-a aflat și-a știut că acest stăpîn din el Dorado e chior, asta ca o precizare în plus, și că purta atîtea coloane de aur cîte victorii avusese și dădea ca ofrandă lacului, în fiecare an, o statuie de mărimea unui om, toată de aur masiv, cu cîteva chipuri de regi morți sau subjugați în jurul ei, și astea nu sînt închipuiri, ci știri de la niște oameni ca mine.

Torralba rămînea tot neîncrezătoare, așa cum sînt de obicei femeile bătrîne în fața oricărei noutăți. Lope insista :

— Şi ştim foarte bine unde se află imperiul *omagua* cit şi casa soarelui din Nueva Granada şi alte lucruri mai greu de închipuit şi o să le vedeţi peste puţin, ba chiar o să şi daţi cu nasul de ele.

— Asta o spune don Pedro ? întreba Torralba.

— Don Pedro de Ursúa poate s-o spună dacă vrea, dar în primul rînd v-o spun eu. Auzi ? Acum nu mai mult de zece ani, Quesada, fratele comandantului, a fost în aceste ţinuturi sau, mai bine zis, în oraşul Macatoa, aproape de indienii „omagua", mergînd de la ţărmul mării în direcţia pe care i-a indicat-o o călăuză indiană. Pentru o mai bună orientare, mergea cu pieptul în faţa soarelui dimineaţa, iar după masă soarele nu-i cădea în spate, ci pe umărul drept şi aşa a ajuns cu ai săi la Guaviare, care e un rîu, şi apoi la Macatoa, şi mergînd încă opt zile cu soarele pe umărul drept a ajuns la marea aşezare din Omagua. I se spusese să nu se apropie de oraş că erau mulţi locuitori şi foarte războinici, şi acelaşi lucru i s-a întîmplat lui Cortés în Mexic, dar dacă ar fi luat în seamă asta n-ar mai fi intrat niciodată. Iar în oraşul din Omagua au văzut străzi drepte şi lungi şi case foarte apropiate, mai arătoasă fiind una care se afla la mijloc şi era a căpeteniei Guarica. Acolo îşi avea reşedinţa şi templul, cu mulţi idoli de aur mari cît o fetiţă de cincizeci de luni, că aşa socotesc vîrsta indienii „omagua". Comandantul Huten, care se numea aşa fiindcă era de origine germană, a poruncit soldaţilor să intre şi a dat lupta împotriva a mai mult de cincisprezece mii de indieni, pe care i-a învins şi i-a risipit. Dar, neputîndu-se menţine în ţinut, au hotărît să plece. Trecînd prin Tocuyu, Huten a fost omorît de Carvajal. Toate astea s-au întîmplat şi sînt scrise şi le ştiu toţi. Dar noi o să facem treabă mai bună, cu ajutorul lui Dumnezeu, ba chiar şi fără el, şi la indienii „omagua" şi dincolo de ei, în el Dorado. Şi toate astea sînt adevărate fiindcă vi le spun eu !

Deşi ciocniri ca acestea avea destul de des cu Torralba, Lope nu se putea obişnui cu gîndul că există oameni simpli şi de bună-credinţă, gata să se îndoiască de spusele lui. Doar pentru că o spunea el şi, poate, pentru că era şchiop.

Gîndul că începea să îmbătrînească şi că nu se putea încrede în viitor ca să-şi făurească acea autoritate pe care n-o avea încă, îl tulbura uneori. Nu avea autoritate nici măcar faţă de Torralba.

Lope se întîlnea adesea cu Zalduendo, García de Arce şi Pedro Castillo ca să-l bîrfească pe Ursúa, nu ca şef şi căpitan, ci ca om tînăr, gata mereu să-şi dea importanţă.

— Nu că şi-o dă el, le atrăgea atenţia Arce, dar chiar o şi are.

Însă nu erau toţi de acord cu aceasta.

Apoi vorbeau despre femei. Zalduendo era omul cel mai iubeţ din grup. *Metisaca* — aşa numea el dragostea — îl înnebunea cea mai mare parte a anului şi umbla tot timpul cu doña Maria, o mulatră măritată, care-şi cam neglija bărbatul. Îi ziceau „doña" în glumă, însă toţi o tratau aşa, lucru care n-o deranja nici pe departe pe mulatră. Aşa cum Elvira, fiica lui Lope, îşi dorea o oglindă, mulatra vroia o pudrieră. Şi, pe deasupra, îi mersese vestea că i-ar place vinul.

Slăbiciunile ei erau băutura şi pudra.

García de Arce prefera femeile „de viaţă", şi nu le putea suferi pe cele care, prefăcîndu-se cinstite, umblau cu fandoseli şi cu fumuri. Şi povestea că în călătoria sa de la Quito la Lima — făcută aproape toată pe mare — a întîlnit o doamnă visătoare şi i-a făcut curte, iar ea i-a spus că era soţia unui căpitan şi că mergea la Lima să-l întîlnească şi că de aceea nu-i ardea de dragoste. Faptul că era nevasta unui om cu oarecare situaţie l-a zăpăcit pe Arce şi au ajuns în cele mai intime relaţii, de pe urma cărora s-a ales cu o boală franţuzească de era să şi moară.

— Cine era căpitanul ? întrebă Aguirre.

— Pe dracu, nu era măritată, dar îşi dădea aere ca să-i meargă treburile mai bine, blestemata.

Zalduendo rîdea şi-l privea pe Lope care, taciturn şi neliniştit ca întotdeauna, înainte ca Arce să fi terminat de povestit, se şi gîndea la altceva. Gîndea că Ursúa ar putea să se folosească, dacă ar vrea, de forţele tuturor celor ce erau aici sub arme, ca să se năpustească asupra Limei şi să-l răstoarne pe marchizul de Cañete. Dar des-

pre asta, firește, nu vorbi. Știa că astfel de glume se plăteau scump. Dar cu gîndul nu săvîrșea nici un delict și se distra cu el.

Plecase din Spania cu numirea de consilier, dar fiecare zi îi aduse cîte o contrarietate și acum, șchiop fiind și cu mîna stîngă chircită, nu putea pretinde cine știe ce situație. „Șase palme de pămînt pe undeva și-o lespede deasupra, o piatră fără nume, căci numele meu nu spune nimic măgulitor nimănui." Faima de nebun i se trăgea din nerăbdarea cu care izbucnea la cel mai mic pretext, nitam-nisam. Își aducea aminte de micul incident din piața de la Santa Cruz, cu cinci soldați, toți înalți, ciolănoși și musculoși, iar Lope, între ei, plăpînd și scund. Unul dintre uriași își arăta brațul spunînd pe un ton de fanfaronadă : „Dacă m-ar nimeri aici o săgeată, ar ricoșa". Altul credea că mușchii de la picioare sînt cei mai importanți în luptă, fiindcă te ajută să reziști la lovituri, și-apoi răspunzi tot cu ei. Fiecare se lăuda cu cîte ceva, și la sfîrșit Lope spuse, cu vocea lui răgușită :

— Și cu ceea ce nu se numește cum stăm, domnilor ?

Lope avea faimă de om curajos și nimeni nu se îndoia de îndrăzneala lui, pentru că asemenea reputație la o ființă atît de pipernicită era ciudată și disproporționată, iar oamenilor le plac contrastele.

Lope se apucă în acea zi să cerceteze împreună cu prietenii starea brigantinelor în construcție, și la căderea nopții se întoarse acasă. Fu ispitit să se pună iar pe scris, dar nu era de loc sigur că ar fi mai chibzuit acum decît înainte, și rămase mult timp trîntit lîngă foc, pe o manta. Cele două paturi pe care le aveau erau folosite de femei.

— Începe să fie tîrziu pentru mine, își spunea, și peste trei sau patru ani n-o să mai pot gîndi la nimic care să merite osteneală.

Anii i se scurseseră fără să fi făcut ceea ce visa în tinerețe. Între timp mergea de colo-colo bocănind — așa-i zicea el șchiopătatului — fără nici o țintă. Faima de om curajos pe care i-o scoseseră ceilalți era o faimă amestecată cu bufonerie. Odată Zalduendo spusese :

— E puțintel la trup Aguirre, dar are o inimă de leu.

În orice caz, boiernașul din Oñate nu va mai avea prilejul să primească, în lupte, partea leului. În vremuri

de război şi cuceriri existau două categorii de oameni : cei care făceau ceva şi se ridicau cu titluri de nobleţe, cu avere şi mărire, sau mureau de moarte glorioasă, şi ceilalţi, care mureau de friguri în intervalele dintre lupte sau muşcaţi de vreun scorpion ori mîncaţi de vreun şarpe, aşa cum i se întîmplase unchiului unuia dintre soldaţii care plecau în expediţie : „Pe unchiul meu l-a mîncat un şarpe", aşa spunea soldatul, ca şi cum ar fi fost lucrul cel mai natural din lume.

Poate că Lope era şi el unul din aceşti eroi ai antiepopeii şi va muri aşa, înghiţit de vreo dihanie. Nu era o glumă. Şerpii mişunau şi erau destul de mari ca să mănînce un om. Văzuse unul în Venezuela, care înghiţise un bou după ce, mai întîi, îi zdrobise oasele. Apoi îl înghiţise, dar rămăseseră afară coarnele, şi unii soldaţi spuneau că e un şarpe cu coarne iar alţii că nu, şi Lope se dusese să-l vadă. Se putuse apropia fiindcă şarpele era prea îngreunat ca să poată fugi ori să atace pe cineva, iar el a fost cel care-a hotărît că nu şarpele — unul dintre aceia numiţi *boa constrictor* — avea coarne, ci că le avusese boul.

Trei zile i-au trebuit şarpelui ca să le rupă şi să le scuipe afară.

Toate gîndurile astea îl înfuriau pe Lope, dar nu împotriva altora, ci a lui însuşi. Uneori se gîndise să se omoare, dar n-o făcuse fiindcă avea o fiică de care trebuia să aibă grijă şi de asemeni — trebuie spus şi asta — pentru că un om care se omora afîndu-se într-un loc ca acela, unde-şi putea da viaţa atît de uşor într-o acţiune războinică, era un om care nu făcea două parale.

Erau zile cînd se dispreţuia şi atunci pornea să beştelească pe oricare dintre negrii care luau parte la expediţie. Ocările se terminau cu glume, rîsete şi prietenie. Negrii erau sclavi şi rîdeau la cea mai mică ocazie.

În Santa Cruz nu erau decît şase, pentru că ceilalţi lucrau la tăierea lemnului pentru brigantine. Cînd Lope întrecea puţin măsura la băutură, deşi nu avea obiceiul să se îmbete, spunea cîte unuia din acei negri care, din cînd în cînd, făceau pe călăii :

— Eu ştiu care-i treaba care ţi-ar place mai mult. Cu securea sau cu frînghia ?

— Mai bine flînghia, domnule, spunea negrul dînd la iveală două şiruri de dinţi egali şi strălucitori.

Lope adăuga :

— Mă bucur că ştiu, tuciuriilor. Întotdeauna se găseşte de lucru pentru cei îndemînatici.

Ei spuneau da la toate, ca să-i facă pe plac. Lope ştia că negrii sînt copilăroşi, deşi uneori păreau nişte diavoli bătrîni.

În acea după-amiază negrii se adăposteau sub portalul pieţii fiindcă ploua şi unul dintre ei, căruia îi ziceau Alonso, conducea cu glas puternic jocul „jaraca".

— Ce lucru ?

— Pantofiorul de mătase.

— Ce lucru ?

— Roata scorţişoarei.

— Ce ?

— Corsetul domnişoarei.

— Ce ?

— Curcanul de Crăciun că aşa îi făcea roata.

— Ce ?

— Ce ştia bunică-mea în noaptea de carnaval.

— Ce ?

— Diavolul de la portiţă ştie şi n-o să spună.

— Ce ?

Cîteodată ieşea unul să danseze, alteori altul. Dansau ca şi cum ar fi fost singuri. Drept e că nimeni nu se oprea să-i privească, afară de Pedrarias, un soldat cu apucături de umanist, care vroia să ştie de toate. Negrii continuau :

— Femeia din Lima mergînd la slujbă şi darul mamei.

— Ce ?

— Busola.

Şi tot aşa, uneori ceasuri întregi, spunînd „lucruri" Lope îi privea şi le povestea cîteodată că Ursúa îl prinsese pe Bayamo, regele negrilor din Panama şi că, punîndu-l în lanţuri, îl adusese la picioarele viceregelui.

— Şi ce-o să i se întîmple ? întreba negrul Alonso, înspăimîntat.

Lope spunea, coborînd vocea :

— Nimic, frăţioare. I s-a şi întîmplat. L-au scurtat.

Negrii îl iubeau pe Lope de Aguirre fiindcă le dădea de băut și fiindcă îl vorbea de bine pe Bayamo, regele negrilor, scurtat de cap.

Era cineva în tabără care, făcînd parte din adevărata nobilime andaluză, îl trata pe Lope cu mai multă considerație decît oamenii de rînd. Acesta era don Hernando de Guzmán, înrudit cu regii și avînd sîngele Medinasidonilor în vine. Lope își dădu seama că acea persoană importantă, care de fapt era doar un băiețandru, îl respecta totuși mai mult decît ceilalți. Poate că respectul nu era decît cel pe care un tînăr adolescent obișnuiește să-l aibă față de un om de aproape cincizeci de ani dar, oricum, era respect, și Lope se întîlnea mai bucuros cu don Hernando de Guzmán decît cu alți soldați din expediție.

Guzmán nu făcea niciodată glume proaste, nu făcea nici cel mai mic comentariu cînd auzea părerile celorlalți despre Ursúa, pro sau contra. De fapt, niciodată nu-și spunea părerea decît dacă era obligat s-o facă, și chiar și atunci căuta să fie pe placul ambelor părți, dacă era vorba de vreo neînțelegere sau ceartă. Lope gîndea :

— Asta e stilul celor puternici, al celor care au ceva de pierdut. Toți cei care au ceva de pierdut în viață sînt chibzuiți și prudenți, rostesc numai vorbe de prietenie și nu contrazic pe nimeni, deși cu nimeni nu sînt în mod profund — și cu atît mai puțin în mod pasionat — de acord.

Așa era don Hernando. Nu se găsea în situația de-a cuceri ceva, ca Lope, ci doar de-a apăra ceea ce avea.

Și, resemnat pe jumătate cu soarta sa, Lope își spunea :

— În schimb, eu sînt imprudent și vorbesc mai mult decît trebuie, ba uneori sînt grosolan și mușcător, căci fiind mic și fără prestanță trebuie să mă fac remarcat în vreun fel oarecare.

Toate astea îl scîrbeau, dar dezgustul îi trecea repede.

Se întîmplă în acele zile ca o fetiță de nouă ani veni plîngînd în tabără, cerînd protecția lui Ursúa, iar acesta o întrebă ce i s-a întîmplat. Aflară, prin interpret, că soțul acelei copile era un bătrîn șef de trib și că tocmai murise. Cele cinci neveste ale sale trebuiau și ele să

moară, după obicei, pentru ca sufletele lor să-l însoţească pe bărbat în călătoria *post mortem* pînă cînd aveau să se încarneze toate în vreun animal sălbatic din munţi — de obicei cerbi şi papagali. Pe fetiţă n-o înspăimînta moartea, ci pădurea tropicală unde trebuiau să se ducă atunci cînd va fi devenit căprioară sau papagaliţă.

Ursúa o reţinu la el, după cîteva zile o botezară şi o dădură în serviciul unei doamne frumoase şi misterioase care tocmai sosise la Santa Cruz şi care era amanta lui Ursúa. Se numea Inés — cum am mai spus-o — Inés de Atienza şi se uita la copilă, repetînd :

— E de necrezut, o văduvă de nouă ani.

Copila părea fericită acolo. O învăţau spaniola cît mai repede cu putinţă, ca s-o poată folosi ca *limbă* — aşa spuneau — pe lîngă unele triburi din interior, dacă ar fi nevoie.

În timpul acesta, trupa din Santa Cruz fusese completată şi bine înarmată. Ursúa trimise încă douăzeci de archebuzieri la şantierele navale din Topesana, pentru paza celor ce lucrau la brigantine, şi cincizeci de indieni pentru a-i schimba pe cei care le făceau vînt lucrătorilor. Erau echipe anume folosite pentru asta, altminteri ar fi fost cu neputinţă să se facă ceva, nu numai din cauza căldurii şi a ţînţarilor, dar şi din pricina tăunilor, viespilor şi chiar a unui soi de gîndaci zburători.

În ţinutul acela, aflat chiar pe linia ecuatorului, domnea o căldură grozavă şi toate lighioanele mari sau mici trăiau şi se înmulţeau aici după plac.

Erau oameni care se temeau mai mult de-o urechelniţă sau de gîndacii zburători decît de săgeţile otrăvite.

II

Soldaţii începuseră să se mute pe malul rîului, căci aprovizionarea era mai bună acolo, şi puţin cîte puţin ajunseră să dispară din Santa Cruz jumătate din oameni.

Indieni blajini, cu provizii — aproape întotdeauna vite mai mari sau mai mici — se îndreptau şi ei, tîrîş-grăbiş, spre rîul Motilón, la care ajungeau cam în trei zile, căci era la o distanţă de aproximativ douăzeci de leghe.

Lope rămase încă la Santa Cruz şi privea mereu în jurul său cu intenţia de a-şi forma un grup de prieteni credincioşi, dar nu-i cunoştea îndeajuns pe oamenii aceia, aşa că nu prea ştia cum să-i ia. Se împrietenise cu Frías şi cu un alt căpitan, care luase şi el parte, cu ani înainte, la aventura din Anzi, şi pe care-l scăpase, într-o noapte, cînd era să moară de frig. Dar cum toţi ştiau că situaţia în Santa Cruz era provizorie şi aveau grija culcuşului şi a mîncării, nimeni nu se apuca să lege vreo prietenie, ci beau, ciocneau şi se despărţeau aşa cum se obişnuieşte pe la hanurile de la răscrucea drumurilor.

Cînd avea să vină timpul să plece la rîu, Lope de Aguirre se gîndea s-o ducă pe Elvira pe crupa calului, dar avea nevoie de un catîr de povară şi unul de călărie pentru însoţitoarea ei. Uneori îi spunea Torralbei :

— Eşti obişnuită cu drumurile proaste ?

Ea nu ştia dacă el o întreba asta la propriu sau la figurat şi evita să răspundă, neîncrezătoare.

Lope căuta o șa femeiască pentru catîrul ei și o și găsi pînă la urmă, deși nu era grăbit să plece.

Din cauza amînărilor, oamenii începuseră să dea semne de neliniște în chip primejdios. Dar Lope obișnuia să aibă reacții contrare celorlalți, și pe zi ce trecea era tot mai liniștit. Asta i se întîmpla de obicei în ajunul momentelor decisive. În orice caz, faptul că se făcuseră liste de cai și catîri și harnașamente și că se trimiseseră la rîu cea mai mare parte din proviziile pentru oameni vroia să arate că ziua îmbarcării era hotărîtă. După obiceiul militar, aceasta nu era cunoscută decît de comandantul Ursúa. Iar el se ducea la Lima și se întorcea completînd pregătirile.

Lope se întîlni în piață cu părintele Portillo, care se hotărîse să meargă cu expediția, cum am mai spus. Bietul preot, nu avea prea multă tragere de inimă și nici spirit de aventură și într-o zi, cînd văzu că pleca drept capelan al flotei alt preot, numit Alonso de Henao, bănui că promisiunile lui Ursúa ar putea fi vorbe goale și cheful îi pieri și mai tare. Lope îi spuse :

— Acum văd că domnia-ta ești omul hotărîrilor practice. Așa cum spune proverbul, cînd n-o scoți la capăt cu dușmanul, treci și tu de partea lui.

Preotul Portillo bănui că sub vorbele acelea era și ironie, oftă și nu răspunse. Era și el neîncrezător.

Lope încercă să-l consoleze, îi spuse că episcopatul său era ceva mai mult decît probabil și la sfîrșit hotărîră să facă împreună călătoria pe rîul Huallaga sau Motilón. Părintele Portillo lua cu el cîteva cărți pe care se gîndea să le pună printre haine, iar între acestea se afla și Biblia. Lope i-o ceru și o deschise la întîmplare la psalmii lui David. Citi versetele 10, 11 și 12 ale psalmului 117 : „Toți oamenii m-au înconjurat și în numele Domnului m-am răzbunat pe ei."

„M-au încercuit, m-au împresurat și în numele Domnului m-am răzbunat pe ei."

„M-au înconjurat ca albinele și au ars ca focul în mărăcini și în numele Domnului m-am răzbunat pe ei".

Lope rămase un moment pe gînduri și, înapoindu-i preotului cartea, repetă al treilea verset. Apoi adăugă :

— Pînă și în cărțile sfinte e voie să te răzbuni. Ce grozave sînt cuvintele astea! : „În numele Domnului m-am răzbunat pe ei".

Preotul nu știa ce să creadă, fiindcă îi vorbiseră de Lope ca de un om zăpăcit și violent. Îndrăzni să rostească :

— În cartea asta sînt vorbe care pot mîntui pe oricine.

— Așa auzisem și eu.

Repeta cu voce gravă și puțin stinsă :

— „Toți oamenii m-au înconjurat și în numele Domnului m-am răzbunat pe ei".

Își amintea acele versete și le repeta de multe ori de-a lungul drumului.

Mergeau pe malul rîului Huallaga, un rîu destul de lat, cu torente năvalnice, care se vărsa ceva mai jos, în Amazoane.

Torralba călărea pe catîrul ei ca și cum ar fi fost o doamnă, și pentru moment păru că avea să cînte „jota" soriană.

Părintele Portillo se împrietenise destul cu Lope și-l ajuta în timpul drumului ducînd de căpăstru catîrul de povară la trecerile mai anevoioase. Cît despre Elvira, mergea pe crupa calului tatălui ei și privea înspăimîntată, simțindu-se puțin pierdută în sălbăticia acelor priveliști.

Lope își adora fiica și, simțindu-i brațele în jurul mijlocului și capul sprijinit pe spatele lui, nu putea să nu-i spună cîte-o vorbă de alint. Există o voluptate legitimă de tată și Lope nu se gîndise să renunțe la ea. Astfel, cînd Elvira îl întreba dacă mai e mult, el îi răspundea :

— Doar puțin, inimioara mea.

Elvira avu însă un accident neplăcut. Oglinjoara pe care i-o aduseseră de la Lima îi scăpă din mîini pe cînd se privea în ea și căzu rostogolindu-se într-o prăpastie pe fundul căreia se vedea sclipind albastru un pîrîu. Copila nu îndrăzni să-i ceară lui taică-său să se ducă să i-o aducă înțelegînd că ar fi fost imposibil. Și rămase tot restul drumului cam întristată.

Cînd ajunseră la malul rîului văzură că tabăra e foarte însuflețită, că erau nouă brigantine și că se aflau pe uscat, ridicate pe niște șine de lemn, așa cum se obișnuiește. Pe apă mai erau și o serie de plute și niște am-

barcaţiuni de o formă nouă şi nemaivăzută pe care marinarii le numeau *ceamuri cordobeze :* erau dreptunghiulare, cu două etaje, unul la nivelul apei, celălalt de două ori mai sus, iar la etajul superior erau prevăzute cu o pînză care să apere oamenii de soare.

Acolo, pe orice fel de timp — înnorat sau senin — căldura era într-adevăr de spaimă şi toţi îşi spuneau, deşi fără s-o creadă, că odată pe apă, brizele din bazinul rîului vor răcori aerul. De fapt, în acele zile de iunie ale anului 1560, vara se dezlănţuise cu toată furia. Desigur că, la asemenea latitudini, iarna şi vara abia dacă se deosebeau una de alta şi erau amîndouă atît de călduroase, încît indienii, dacă trebuiau să muncească, o făceau în timpul nopţii, deşi, în general, evitau munca. Anotimpurile se diferenţiau doar prin regimul ploilor. Din iulie pînă la Crăciun ploua puţin. De la Crăciun încolo se isca în fiecare după-amiază cîte-o furtună. Uneori, din cauza căldurii, era cu neputinţă să poată lucra cineva — şi nu numai spaniolii, ci şi indigenii, obişnuiţi cu clima de acolo.

În orice caz, Natura era generoasă şi oferea din abundenţă, la acele latitudini, fructe şi peşte, păsări şi animale din pădure. Era ca şi cum, ştiind că nu se putea face nimic sub un soare arzător şi nemilos, s-ar fi grăbit să-i ofere omului ceea ce îi era absolut necesar ca să trăiască fără să lucreze.

Asta nu se întîmplă însă peste tot, ci numai în unele ţinuturi din interiorul ţării, unde indienii, ştiind cum stau lucrurile, aveau cele mai înstărite asezări. Santa Cruz, care era ţinut de înălţime, nu cunoştea nici pe departe asemenea belşug. Iar de-a lungul rîului Huallaga, nici atîta. Dar fuseseră aduse acolo turme de capre şi de oi, vaci şi mari cantităţi dintr-o făină specială din care se făceau pesmeţi. Aduseseră şi ulei şi sare, aceasta din urmă din belşug. Lope de Aguirre vedea în jurul lui mulţi oameni nerăbdători, şi de aceea era tot mai calm.

— Multe lucruri am văzut eu pe aceste meleaguri şi o să mai văd încă, îi spunea părintelui Portillo. Dar încă n-am văzut ca oamenii să primească ceva după merit. Iar în timpurile agitate, cum sînt cele pe care le trăim, e necesar ca şi cei de jos să salte şi să-şi primească răsplata,

cu atît mai mult cei care ne-am născut dintr-o familie nobilă și liberă.

După asemenea vorbe sau altele la fel, nu arareori amintea Lope de versetele psalmului lui David. Preotul nu știa ce să mai creadă. Uneori i se părea că Lope e un om pierdut, altădată că e rezonabil, ba c-ar avea chiar unele rezerve de virtute. Aerul său ascetic (părea așa mai mult pentru că, lipsindu-i măselele de sus, nu putea să se hrănească și mînca puțin și prost) aducea mai degrabă a pustnic din deșert decît a războinic. Dar preotului îi pierea pe loc îndoiala cînd îl auzea, uneori, înjurînd.

Părintele Portillo nu era foarte inteligent și nici pe departe un caracter de nădejde și, la urma urmei, mai mult de hatîrul episcopatului mergea cu expediția și ca să nu se despartă prea mult de cei șase mii de pesos ai săi. Lipsa lui de caracter se observa mai bine cînd îl vedeai alături de părintele Henao, un tip sanguin, hotărît, cu o judecată ageră și multe cunoștințe umanistice. Cînd Portillo îl văzu pe colegul său gîndi, cum am mai spus, că, dacă din acea expediție avea să iasă vreun episcopat, acela va fi pentru părintele Henao. Totuși, s-ar putea întîmpla să fie două. Și atunci Ursúa mai degrabă i l-ar da lui pe cel de-al doilea decît să-i plătească cei șase mii de pesos, cu dobînzi sau fără. De asta era sigur părintele Portillo.

Într-o seară la cantină, Lope de Aguirre, Frías și încă un soldat discutau despre lucruri grave. Frías, un căpitan destul de vestit, își expunea ideile asupra războiului și a păcii. Aguirre asculta și de multe ori gîndea exact pe dos. Spuse, ca și cum prin aceste cuvinte ar fi vrut să încheie discuția :

— Adevărul e că în viață totul este permis, dar dumneavoastră nu v-ați dat încă seama.

Frías nu vroia să se lase mai prejos, dar nici nu dorea să-i dea dreptate lui Lope. Și spuse cu un oarecare aer de superioritate :

— În viață totul este permis, așa e, domnule Lope de Aguirre, dar nu oricui.

Ceilalți soldați tăceau. Lope de Aguirre admise :

— Desigur că nu oricui. Unui prăpădit nu-i este permis nimic.

— Nici vicleanului.

— V-o spun cu regret, dar aici nu sîntem de acord. Celui viclean îi este permis orice dacă e priceput și stăpîn pe vicleniile lui și nu sclavul lor.

— Și cine spune dacă e sau nu ?

Lope arătă cu degetul spre inimă :

— Aici ni se spune.

Din nou tăcere. Frías făcu cinste cu încă un rînd și dădură paharele peste cap. Lope repetă :

— Tuturor le este permis orice, numai unui prăpădit nu.

Frías se grăbea să-i dea dreptate, dar Lope ghicea că ideea aceea era nouă pentru el și că-l măgulea și-l surprindea și-l scandaliza totodată.

Cîteva zile mai tîrziu avu confirmarea într-un chip de neuitat.

Se întîmplă ca doi căpitani și doi soldați să fie judecați la Santa Cruz, condamnați la moarte și decapitați. Unul dintre căpitani era chiar Diego de Frías, omul de încredere al viceregelui. Celălalt, și el prieten cu Lope (nu altul decît trezorierul expediției) se numea Francisco Díaz de Arlés. Ca și Frías, Arlés era un vechi prieten al guvernatorului Ursúa. Cît despre soldați, erau niște anonimi fără nimic deosebit.

Totul pornise de la resentimentul celor doi căpitani, fiindcă Ursúa numise locotenent-general pe corregidorul din Santa Cruz, don Pedro Ramiro, care, pe lîngă faptul că era un căpitan cunoscut și priceput la invazii, era și un om respectat atît de indieni cît și de spanioli. Cînd Ursúa a făcut cunoscută numirea sa ca locotenent-general, a produs unele decepții, fiindcă era postul cel mai rîvnit. Numirea a fost neașteptată și i-a făcut pe Frías și pe Díaz de Arlés să gîndească că nici ceilalți căpitani n-ar fi de acord, date fiind planurile pe care toți, într-o măsură mai mică sau mai mare, le aveau în minte din ziua în care se înrolaseră.

Se pare că între ceea ce gîndea fiecare despre sine și ceea ce gîndea Ursúa exista o diferență și aceasta îi

lăsa pe Frías și Arlés nedumeriți. Periculoasă poate fi, în timp de pace, nedumerirea căpitanilor înarmați.

Trebuia trimisă o misiune în interiorul țării pentru a instala din nou pe unii indieni în așezările lor — după ce lucraseră la construirea corăbiilor — și a aduna proviziile cumpărate mai înainte, iar Ursúa trimise pe proaspătul locotenent-general, Pedro Ramiro, cu căpitanii de mai sus și cu cîțiva soldați. Dar căpitanii se socoteau umiliți că se aflau sub conducerea lui don Ramiro, pe care-l considerau un simplu civil, și pe la jumătatea drumului se întoarseră lăsîndu-l singur cu o mînă de soldați și cu o sută de indieni. Curînd după ce se despărțiseră, cei doi căpitani i-au întîlnit pe Grixota și pe Martín, soldați din ariergardă, iar Martín îi întrebă, mirat :

— Încotro merg domniile-voastre ?

Căpitanii nu știau ce să răspundă și, în sfîrșit, Frías spuse :

— Ne întoarcem în tabără, fiindcă locotenentul-general Ramiro nu este credincios guvernatorului.

— Cum adică ? întrebă mirat Grixota.

— Umblă să ridice oamenii, minți Arlés, și vrea să cucerească și să ocupe o provincie pe seama lui. Ceea ce e împotriva regelui, și atunci ne-am gîndit să-l arestăm, dar fiind numai noi doi nu eram siguri că l-am fi putut supune. Dacă ne-ați ajuta, am putea merge toți patru ca să ne facem datoria.

Soldații, care n-aveau motive să se îndoiască de cei doi căpitani, promiseră și plecară toți patru în căutarea lui Pedro Ramiro care era, ca și cum diavolul ar fi potrivit lucrurile, singur pe malul rîului, cu un soldat, restul oamenilor aflîndu-se pe malul celălalt. Trecuseră doi cîte doi într-o pirogă și Ramiro o aștepta acum să se întoarcă. În ziua și la ceasul acela era o căldură cumplită și se auzea cum gîlgîie seva în ramurile arborilor.

Cînd au ajuns, cei patru au început să vorbească, așa ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, și-apoi Ramiro îi întrebă, prost dispus :

— Parcă spuneați că vă duceți în tabără ? Ați făcut bine că v-ați întors, căci altfel ar fi trebuit să aduc totul la cunoștința șefului nostru.

Diego de Frías ridică vocea cu înfumurare :

— Dacă-i vorba de şef, al meu este viceregele şi de el ţin seama.

— Eu la fel, adăugă Arlés, şi să ştiţi că nu sîntem nişte soldaţi proşti care pot fi ameninţaţi.

Ramiro înţelese că era vorba de o pornire duşmănoasă şi dădu să răspundă cu oarecare mînie, dar se stăpîni şi, arătînd spre pirogă, spuse :

— Treceţi pe malul celălalt. Nu e loc decît pentru două persoane. Duceţi-vă şi apoi voi trece eu cu soldatul ăsta.

— Nu. Încă nu.

— Domnilor, spuse Ramiro autoritar, sîntem în misiune de serviciu şi acesta este un ordin.

În acel moment, cei patru se năpustiră asupra lui şi reuşiră, deşi cu greu, să-l biruie şi să-l dezarmeze. După ce îi legară mîinile, Frías îi puse un pumnal nescos din teacă în gît, sub barbă, şi îl apăsă cu amîndouă mîinile pînă cînd îl omorî pe Ramiro prin sufocare. Se gîndiră să-i taie capul şi să-l ia cu ei în tabără, dar apoi hotărîră să-l arunce în rîu.

Văzînd ce se întîmplă, soldatul care stătuse aşteptînd împreună cu Ramiro piroga, o luă la fugă şi duse vestea guvernatorului Ursúa. Acesta, pentru a-l împiedica pe soldat să vorbească, puse să-l aresteze pînă se vor limpezi lucrurile.

După cîteva zile sosiră şi cei doi căpitani, merseră la guvernator şi-i spuseră că Ramiro se ridicase împotriva regelui, aşa că au trebuit să-l aresteze şi că apoi a vrut să fugă cu oamenii şi s-au văzut puşi în trista situaţie de a-l omorî. Nu-i aduseseră capul temîndu-se că din cauza căldurilor mari s-ar putea descompune pe drum. Şi se plîngeau că au trebuit să recurgă la acea măsură extremă.

Ursúa nu dădu nimic pe faţă şi căpitanii rămaseră în libertate pînă ce sosiră şi cei doi soldaţi complici, iar cînd se aflară toţi în tabără, îi arestă şi-i trimise sub escortă puternică la Santa Cruz, unde, după cîteva zile, au fost judecaţi în public şi condamnaţi la moarte ca trădători. La proces făcură declaraţii mai mult de treizeci de martori. Printre ei se găseau mai mulţi soldaţi

care-l aşteptaseră pe Ramiro în ziua crimei de partea cealaltă a rîului, şi sentinţa a fost strigată în tot ţinutul indienilor pleşuvi. Capetele celor patru s-au tăiat în piaţa din Santa Cruz cu o spadă cu două tăişuri. Călău a fost negrul Bemba.

Întîmplarea i-a impresionat pe membrii expediţiei, care îşi dădură seama — cei care o uitaseră — de importanţa acţiunii în care se angajaseră. Expediţia nu era de loc o glumă. Ursúa, ca un om prudent ce era, înţelese că moartea lui Ramiro, pe de o parte, înlăturase resentimentele şi invidiile din tabără, iar pe de alta, execuţia celor patru impusese cu toată severitatea disciplina, care cam lăsa de dorit. Ursúa ştia să se folosească de evenimente aşa cum veneau, bune sau rele.

Cînd, după cîteva zile, negrul Bemba ajunse de la Santa Cruz pe malul rîului, la şantier, unde nimeni nu vorbea de altceva, Lope îl pofti la băutură şi-i spuse după cel de-al treilea pahar :

— Se pare c-au căzut patru capete, hai ? negrul îşi arătă şirul dublu de dinţi surîzînd cu gura pînă la urechi, fără să răspundă. Patru, unul după altul, primul, amicul meu Frías...

— Nu, domnu, primul a fost celălalt, căpitanul Arlés. Şi după el Frías.

Frías, cu situaţia pe care o avea, ar fi putut să se aştepte la postul de locotenent-general, chiar acela pe care i-l dăduse Ursúa lui Ramiro. Şi cînd colo, negrul Bemba îi tăiase capul. Lope îl privea cu un amestec de teamă şi de glumeaţă uimire :

— A fost suavă funcţia ?...

— Suavă a fost, pe Dumnezeul meu, căpitane Aguirre.

Cuvîntul „suav" era unul dintre acelea pe care obişnuia să le folosească negrul pentru a-şi exprima satisfacţia. Mîncarea care-i plăcea era suavă, căpitanul care nu-l maltrata — Lope nu era căpitan, dar negrului îi plăcea să creadă că e — era suav, iar ziua în care soarele nu ardea prea tare era şi ea suavă.

În privinţa căldurii, negrii erau avantajaţi faţă de spanioli, fiind obişnuiţi cu ea, iar pigmentaţia pielii lor îi fă-

cea s-o îndure mai uşor. Asudau, fără îndoială, ca şi ceilalţi. Diferenţa era că nu se plîngeau niciodată.

Munca la şantier — cea de mare importanţă — se sfîrşise, dar mai erau de terminat nişte ceamuri şi plute mari cu pescaj redus, bune pentru apele cu albii pietroase. Se lucra încă în grabă, unii doborînd arbori, curăţindu-i de crengi, despicîndu-i şi punînd lemnul la uscat. Alţii făceau cărbune ; trei negri meştereau la nicovală făcînd cuie de diferite mărimi, folosind orice bucată de fier care le cădea în mînă, mai ales potcoavele cailor morţi în accidente sau tăiaţi pentru hrană.

Între timp, lemnul pentru noile ceamuri se usca şi, sub conducerea lui Corzo, maistrul dulgherilor, acestea începeau să capete formă. Alţii făceau cordajul şi velatura, şi era un cazan mare în care se fierbea răşină şi smoală pentru călăfătuit. Se lucra tot timpul. Muştele, tăunii şi ţînţarii ameninţau să dea gata expediţia. Totuşi, aici căldurile nu erau atît de puternice ca la cîmpie şi nici cum fuseseră la Santa Cruz.

La cantina taberei, Lope le spuse într-o zi amicilor săi, făcînd aluzie la faptul că şchiopăta :

— Ştiţi voi de ce merg bocănind ? Pentru că lui taică-meu îi plăcea vinul de Altuna. Nu vă grăbiţi să rîdeţi, domnilor, vă explic îndată. Eu nu mi-aş fi închinat viaţa meşteşugului armelor dacă taică-meu nu m-ar fi luat cu el la Altuna ca să deprind mînuitul armelor şi alte asemenea cu un soldat bătrîn care deschisese acolo o şcoală. Iar taică-meu mă lua cu el drept pretext pentru a se duce în fiecare săptămînă la Altuna să se-mbete ca un porc. Acolo am învăţat să îmblînzesc mînji, lucru pe care, deşi nu-mi stă bine să-l spun, nu-l fac tocmai rău. Aşa că de acolo mi s-a tras apoi plecarea în armata din Indii şi loviturile de archebuză primite şi bocănelile prin tabere. De la vinul de Altuna.

Cîte unii rîdeau, dar alţii priveau strîmb, gîndind : „Nebunul de Aguirre, uite cum îl vorbeşte de rău pe propriu-i tată". Ceea ce nu se prea cuvenea.

Se întîmplă ca puţin după asta, în coliba lui Lope de Aguirre şi faţă de fiică-sa, unul dintre cei care-l auziseră povestind, să-i spună Torralbei :

— Știai că Lope de Aguirre bocăne pentru că lui taică-său îi plăcea vinul de Altuna ?

Lope de Aguirre îi aruncă în față un coif vechi și omul ieși bosumflat, cu sîngele curgîndu-i din nas. Din poartă, Lope îl goni, spunînd :

— Fiecare ticăloșie la timpul ei, blestematule !

Ursúa se duse la Santa Cruz și după cîteva zile se întoarse însoțit de doña Inés de Atienza, amanta sa. Sosirea ei îi miră, fiindcă toți considerau ca sigur faptul că aceasta se va întoarce la Trujillo, odată trupele plecate din Santa Cruz. La început, femeia fu primită cu uimire, apoi se auziră cîteva urale și aplauze — care l-au cam supărat pe Ursúa — dar după asta s-a lăsat o mare tăcere și în zilele următoare părerea soldaților a început să se schimbe.

Erau indignați.

Ursúa o instală pe Inés în cortul său, cel pe care-l ocupase înainte don Ramiro, mare și cu mai multe despărțituri. Femeia era o tînără văduvă, fiica unui spaniol din Lima și a unei indiene nobile înrudită cu incașii, după cum se spunea.

Pe doña Inés abia dac-o vedea cineva. Don Pedro de Ursúa, om în plină tinerețe, petrecea zile și nopți întregi în cort cu ea. Era atît de îndrăgostit încît, cu toate răspunderile lui de șef și conducător, neglija să treacă în revistă garda sau să trimită comunicatul zilnic viceregelui.

Se întîmplă apoi un alt fapt neașteptat, care avea să aibă cu timpul consecințe grave. Alonso de Montoya, alcaldele din Santa Cruz, îi dăduse lui Ursúa indienii și vitele sale drept contribuție la expediția în care se înrolase. Dar cînd văzu că Ursúa își lua amanta cu el, se hotărî să părăsească expediția și să se întoarcă la vechea-i slujbă. Pretextă că se simțea responsabil de faptul că lăsa așezarea despopulată, lucru interzis de lege, dar Ursúa înțelegea adevăratele motive.

Văzînd guvernatorul că Montoya vrea să plece, spuse că trebuie să-i rețină vitele și indienii. Supărat, Montoya hotărî să plece oricum și atunci Ursúa își schimbă părerea și, nedorind să se pună rău cu cineva care avea trecere la autoritățile din Lima, îi spuse că-i înapoiază turmele și indienii. Montoya aștepta să i le înapoieze, dar zilele treceau fără să se întîmple nimic, așa că începu să se plîngă,

să spună că expediția va fi o catastrofă, și vru să-i convingă pe cîțiva ofițeri să se întoarcă cu el la Santa Cruz. Considerînd lucrul acesta drept o răzvrătire, Ursúa îl arestă și-l puse în lanțuri chiar la șantier. Montoya striga în timp ce-l încătușau :

— Rău faci, domnule guvernator, că mă pui în lanțuri. Ar fi trebuit să mă spînzuri, pentru că niciodată nu-ți voi fi prieten și mă jur pe Dumnezeu c-o să te omor dacă o să am ocazia.

Așa vorbea Montoya, care era un om nervos și agresiv.

Cu toate acestea, Ursúa hotărî să-l ia cu el în aventura de pe Amazoane, cu indienii și turmele lui cu tot, de voie sau de nevoie. O asemenea încredere în sine le păru unora prea insolentă. Montoya era un nobil de vază și Ursúa îl maltratase în public. Dar Ursúa nu se arăta numai prea sigur de sine, ci se purta și cu un anume dispreț care nu-i era caracteristic, ci era o consecință a vieții trîndave pe care o ducea. Masculul sătul de carne are tendința să ridice capul și vocea mai mult decît trebuie. Cu animalele se întîmplă la fel.

Ursúa îi obliga pe toți să facă anticameră, rangul militar nu conta. Și asta nu din cauza înfumurării, ci fiindcă în fiecare ceas era ocupat în chip plăcut cu doña Inés, *cholita,* cum începuseră să fie numite în viceregat femeile metise. Numele acesta venea de la indieni, căci ei au fost cei dintîi care-au subliniat o anumită caracteristică la asemenea produse hibride care reuneau uneori cele mai de seamă calități ale celor două rase.

Ascunzînd-o de privirile soldaților, Ursúa se comporta ca un prudent șeic algerian.

Iar soldații comentau.

— Avem o guvernatoare, spunea Lope, Inés de Atienza.

Zalduendo îl corectă :

— Doña Inés.

Lope întrebă, mai supărat, mai glumind :

— De unde-i vine femeii ăsteia titlul de „don" ?

— E frumoasă, spuse Zalduendo, și frumusețea merită cu prisosință titlul de „don". Pe de altă parte, se trage din principii incași.

— Puah ! făcu Lope şi scuipă într-o parte. Principi peste maimuţe şi papagali. În orice caz, rău face Ursúa că o ia cu el, fiindcă n-am venit aici să ne cocolim în aşternuturi, ci să-i omorîm pe duşmani şi să întemeiem noi aşezări.

Zalduendo era mare, stîngaci şi din corpul său se puteau croi patru ca Lope de Aguirre. Acesta începea să vorbească despre guvernator fără prea mult respect şi, văzînd că era ascultat cu plăcere, întrecea măsura. Îi zicea „franţuz", pentru că se născuse în vecinătatea Franţei, şi după ce-l insulta astfel rîdea prosteşte, cum rîdea el foarte rar.

Într-o seară, la căderea nopţii, Ursúa auzi voci în apropierea cortului său. Îl recunoscu pe Lope de Aguirre care spunea altcuiva :

— Şi ce bine aţi făcut că aţi povestit-o !

O spunea cu entuziasm. Ursúa era curios să audă mai mult, dar îşi aminti de proverbul : „Cel ce trage cu urechea aude cum e vorbit de rău chiar el". Şi de altfel socotea că nu-i frumos.

Se întinse în hamac. Acela era ceasul înserării în care, scăpat de griji, avea poftă să se zbenguie cu iubita lui. O auzea umblînd prin preajmă şi privea vîrful îndepărtat al muntelui. Îi plăcea să vadă cum se lasă noaptea acolo, dar piscul acela înalt, gălbui şi poleit rămînea înflăcărat. Avea culoarea piersicilor şi a obrajilor lui Inés.

— Culoare de *chola* frumoasă, îşi spuse printre dinţi.

Nu îndrăznea să rostească acel cuvînt, „chola", în faţa lui Inés, pentru că ea îl considera insultător. Şi totuşi, Ursúa îl spunea cu duioşie.

Lui Ursúa îi plăcea să-l vadă pe Pedrarias, dar deseori acesta era însoţit de Lope de Aguirre şi Ursúa sacrifica plăcerea de a sta de vorbă cu Pedrarias aceleia de a nu trebui să-l audă pe Lope, care obişnuia să vorbească într-un fel înţepător şi direct.

Cu o zi înainte, Ursúa discutase cu Pedrarias despre execuţia celor patru trădători care-l omorîseră pe locotenentul-general. Pedrarias spusese :

— Eu l-am cunoscut pe Frías în Cuzco şi aş fi pus mîna-n foc pentru el. Dar aici, la ecuator, lucrurile stau altfel. Soarele cade prea drept. Dacă am folosi ochelari fu-

murii așa cum fac granzii din Spania, poate că s-ar petrece mai puține fapte sîngeroase în tabără.

Elvira, fiica lui Lope, îl văzuse de două ori, de aproape, pe Ursúa și tot spunea :

— Tată, generalul n-are mîini de războinic. S-ar spune că n-a mînuit niciodată o spadă.

— S-ar putea să ai dreptate, de data asta, fetițo. Poate că e numai curtean și nu om de arme.

Lope nu se simțea prea bine dispus cînd se gîndea la Ursúa, și mai ales cînd îl vedea atît de tînăr și de „ageamiu". Așa le ziceau ofițerilor care veneau din Castilia, cu veșminte noi și priviri trufașe. Și gîndea : „Crede că el hotărăște totul înlăuntrul și în afara capetelor și inimilor celorlalți, dar se înșală. Și dacă-i vorba de influență, despre asta aș putea să spun și eu ceva, ba încă multe." Lope își amintea ceea ce vorbise cu căpitanul Frías cu două zile înainte de moartea locotenentului-general. Erau la cantină și Lope îi spusese lui Frías că totul este permis în viață.

Adică, era permis totul, dar nu oricui. Lope gîndea rîzînd în sinea lui : „Sigur că nu oricui, și asta s-a văzut prea bine".

„Nu mi-aș fi închipuit, adăuga Lope satisfăcut, că aș avea atîta influență asupra unui căpitan ca Frías. ! Dar faptele n-ar fi putut să fie mai elocvente : Frías a îndrăznit totul și a ieșit prost."

Nu se îmbarcau încă și zilele treceau aducînd grămada lor de nemulțumiri, mari sau mici. Montoya rămăsese tot în lanțuri. Șoaptele, îndoielile și părerile potrivnice lui Ursúa și amantei sale ajungeau mereu la același lucru :

— Nu sînt căsătoriți, îi spunea Zalduendo lui don Hernando Guzmán. Nu sînt căsătoriți !

— Și ce-i cu asta ? intervenea Arce. În Indii nimeni nu-i căsătorit, decît atunci cînd i se aduce nevasta din Castilia.

— Nu-i adevărat, spuse Lope, eu pot să dau mai mult de-o sută de nume de spanioli căsătoriți cu indiene la biserică.

— Dar ce fel de căsătorie e asta ? stăruia Zalduendo. O indiană în pat cu titlu de nevastă, patru la bucătărie, zise fete, dar care și-au pierdut fetia în ziua cînd au intrat în serviciu ; alte trei indiene în stogul de fîn și patru la

săratul cărnii, la călcătorie şi la morile moşiei. Şi toate la fel. Copii în dreapta şi-n stînga, şi dacă asta e căsătorie, pe mine să mă ia dracu.

Aguirre începea să povestească ceva în legătură cu influenţa nefastă a femeilor în expediţiile de război, dar uita ce vroia să spună. În sfîrşit, îşi amintea de un caz, dar n-ar fi putut preciza dacă se întîmplase cu un an sau cu zece în urmă. În unele zile memoria faptului imediat îi slăbea mai mult decît în altele.

Declara, emfatic, c-ar trebui să fie interzis să se ia femei în expediţii.

— Dumneavoastră o aveţi pe Elvirica, îl învinovăţea Zalduendo.

— Ea nu-i femeie.

— A împlinit treisprezece ani. E de măritat.

— Dar nu-i o femeie. O fiică nu-i o femeie.

Ceilalţi tăcură din prudenţă.

— Şi Torralba ? întreba Zalduendo.

Aguirre îl privi lung în ochi, se întoarse spre don Hernando Guzmán şi spuse :

— Zalduendo ăsta e mai rău decît Ursúa, vreau să spun în privinţa fustelor.

Lope nu-l invidia pe Ursúa pentru femeia lui. Fără îndoială — gîndea — că în timp de pace e dulce dragostea, dar, care bărbat cu oricît de puţină experienţă în ale războiului nu face deosebirea cuvenită între fustele femeii şi treburile militare ? Lope de Aguirre nu-l invidia pe Ursúa şi îşi mai amintea şi de versurile din balada contelui Irlos, dar altele decît cele care-i fuseseră trimise lui Ursúa de la Lima. Versurile lui Lope spuneau aşa :

E foarte-adevărat, contesă,
c-aş vrea să te iau cu mine,
dar mă duc la bătălie,
nu mă duc ca să petrec...

Oamenii se tot gîndeau la Ursúa şi cugetau. Iar rezultatul acestor meditaţii asupra lui era mereu acelaşi : E un bun căpitan, dar cu Inés a lui îşi arată părţile slabe ale firii, şi asta nu-i bine. Lope zicea în gura mare, cui vroia să-l asculte, că Ursúa nu guvernează decît atunci cînd e vorba de doña Inés. Ceea ce-l supăra mai tare pe Lope era

faptul că Ursúa îndrăznea să fie cu neruşinare fericit acolo, în văzul tuturora, uitînd că de starea lui de spirit depindea destinul atîtor oameni, şi că cei mai mulţi se considerau, dintr-o cauză sau alta, nenorociţi.

— Ursúa, spunea Lope, a găsit şi regatul Omagua şi el Dorado şi le ţine în cort, la el, bucurîndu-se de ele în fiecare zi, iar de ceilalţi nici nu-i pasă.

Între timp, Montoya, corregidor-ul din Santa Cruz, era tot în lanţuri. Aproape toţi indienii care luau parte la expediţie îi aparţineau. Iar Ursúa îi promisese c-o să i-i înapoieze înainte de-a pleca pe rîu cu ambarcaţiunile. Dar nici nu-l elibera, nici nu-i înapoia indienii şi nici pe rîu nu pleca.

Mergeau cu ei cinci femei măritate şi patru care sperau să se căsătorească pe drum. Fără a o pune la socoteală pe Torralba, pe indiene, şi cu atît mai puţin pe Inés şi pe Elvira.

În ciuda lanţurilor lui, Montoya continua să ţească intrigi şi căută să-l convingă pe Custodio Hernández, vecinul său, stăpîn şi el de indieni, să nu şi-i mai lase la Ursúa. Dar Hernández nu vroia să-l asculte şi spunea că, dacă va mai vorbi aşa şi va afla Ursúa, s-ar putea s-o păţească.

— Eu ? striga Montoya şi începea să rîdă isteric. Îl insulta apoi pe guvernator numindu-l cuconaş francez, bun doar să facă dragoste. La sfîrşit, spunea : Nu face nici două parale dacă nu m-a omorît pîn-acuma.

Şi o spunea foarte convins, căci pînă aici ajungea cu ranchiuna şi ciuda.

Ursúa era spaniol din Navara şi era ştiut că Navara, pînă nu de mult, fusese franceză. Făcînd aluzie la asta, Aguirre şi Montoya erau gata oricînd să facă vreo glumă murdară pe seama idilei lui Ursúa cu Inés şi a obiceiurilor erotice din Galia.

Ursúa, vrînd să arate că plecarea se apropie, învesti cu puteri legale pe Zalduendo pentru a numi căpitani şi alte funcţii, deşi numirile erau provizorii şi supuse unei confirmări. Îl numi el însuşi pe don Hernándo Guzmán şef al operaţiunilor militare, numire care n-a fost rău primită. Iar pe Lope de Aguirre „socotitor al celor decedaţi", funcţie ciudată şi mai mult civilă decît altcumva.

— Blestematul de franţuz, spuse Lope, m-a văzut pălăvrăgind cu Montoya şi îmi poartă pică.

Însărcinarea sa îl obliga să ţină socoteala celor care mureau, a averilor lor şi a testamentelor. Acea numire nu se putea înţelege decît ca o glumă de prost gust. Cît despre Zalduendo, Ursúa îl învestise cu atîtea puteri numai ca să vadă care-i erau ambiţiile, ca şi ale zurbagiilor lui de prieteni. Spera că în felul acesta să-şi dea arama pe faţă, căci altfel n-ar fi îndrăznit nimeni să protesteze. Şi dădu mai întîi o funcţie importantă lui Guzmán, ca să nu-i dea Zalduendo una inferioară, iar lui Lope una fără importanţă, ca să nu i-o dea Zalduendo prea înaltă.

Lope ar fi refuzat funcţia dacă un asemenea lucru ar fi fost cu putinţă în cadrul rînduielii militare.

Preferă să tacă.

Dacă îl întreba cineva de ce îi dăduseră acest post, el făcea pe niznaiul, şi dacă insista, întreba la rîndul lui :

— Şi ce vreţi să ştiţi la urma urmei ? Dacă mă necăjesc sau mă umflu-n pene ? Aflaţi că funcţiile definitive nu le dă guvernatorul, ci duşmanul pe cîmpul de luptă.

Erau grăbiţi să plece, căci trebuiau să ajungă în ţinuturile indienilor „omagua" înainte ca aceştia să prindă de veste şi să aibă timp să se pregătească.

Veni şi ziua plecării.

Cînd lansară corăbiile la apă, cîteva din ele se desfăcură, căci din cauza temperaturii, a umidităţii şi a uşurinţei cu care proliferau vegetaţia şi insectele, se formaseră tot felul de ciuperci corozive, iar restul muncii de tăcută distrugere îl desăvîrşiseră termitele.

Se produse oarecare tulburare şi confuzie, dar în cele trei brigantine rămase şi în cîteva plute, ambarcaţiuni mai mici şi ceamuri se putură rostui cu toţii.

Pe lîngă soldaţii expediţiei mai mergeau şase sute de indieni, dintre care mulţi „yanacunas", aparţinînd lui Hernández, cei mai prietenoşi cu spaniolii — se îmbrăcau ca şi aceştia şi vorbeau castiliana destul de bine.

Mai mergeau şi douăzeci şi opt de negri veniţi de curînd din Africa, cîţiva dintre ei botezaţi.

Era prima zi de iulie a anului 1560.

Dar n-au plecat. Au fost nevoiţi să debarce, şi problema cea mai gravă era următoarea : dat fiind că se desfă-

cuseră șapte brigantine și jumătate din ceamuri, nu puteau să îmbarce mai mult de douăzeci și cinci de cai, fiind nevoiți să părăsească vreo trei sute ; asta după ce-i cumpăraseră pe un preț atît de mare de la crescătoriile din Quito. Nu putură să îmbarce nici măcar a cincea parte din provizii, adică animalele vii pe care le duceau cu ei ca hrană. Rămaseră în părăsire cam o sută de capre și mai multe duzini de porci. Ca în arca lui Noe, păstrară cîteva perechi de prăsilă.

Problema brigantinelor era gravă, dar Ursúa, care nu avea obiceiul să se arate vesel, hotărî să ia totul în glumă. Părea surîzător, amuzat și fericit de fiecare piedică nouă. Și spuse :

— Nu contează. Și așa, tot o să pornim în cîteva săptămîni. Va merge înainte, într-un ceam, Juan de Vargas, care va pleca poimîine cu o sută de oameni, majoritatea indieni, ca să ne-aștepte cu de-ale gurii la vărsarea rîului Cocoma, unde avem sau aveam prieteni. Și la o sută cincizeci de leghe mai în josul rîului va ancora García de Arce, care va pleca chiar azi cu treizeci de oameni. Amîndoi vor aduna provizii și hrană la malul rîului și ne vor aștepta cu ele.

Așa și făcură. Căpitanul Arce plecă înainte de-a se înnopta. Spunea Ursúa că nu trebuiau să ia mîncare decît pentru cîteva zile, pînă îl vor întîlni pe Juan de Vargas. Ceea ce ușura îmbarcarea trupelor și a boarfelor lor sărăcăcioase. Unii luau cu ei cîte-o saltea, vase de bucătărie, chiar găleata și scîndura pentru spălatul rufelor. Femeile, cutii cu ace și ață de cusut, haine, ba chiar — cine s-ar fi gîndit — cîte-un sfînt din lemn viu colorat, față de care nutreau o credință specială.

Pe Montoya îl urcaseră la bord cu lanțuri cu tot, și-acum îl aduseseră înapoi pe țărm. Ursúa îi spuse :

— Mă dor lanțurile astea tot atît cît și pe dumneata, dar imediat ce vom porni expediția ți le vom scoate. Mărturisesc că prezența dumitale este prea importantă ca să te las în urma mea, știind că te las mîniat și dorind să te răzbuni și că m-ai putea vorbi de rău față de autoritățile din Lima.

Încerca să-l măgulească cu un fel de sinceritate totală care, de fapt, nu convingea întotdeauna. Ursúa obișnuia

ca, în cele din urmă, să dea cărţile pe faţă, expunîndu-şi motivele sale secrete. Dar Montoya înghiţea în sec şi privea în altă parte.

Din cauza îmbarcării şi a debarcării, în toate părţile se auzeau behăituri de oi, cotcodăcit de găini şi lătraturile cîinilor pe care-i luau cu ei ca ajutoare de campanie, amintindu-şi de serviciile pe care i le făcuseră lui Cortés în Mexic. Erau cîini crescuţi cu carne crudă.

Elvirica, deşi n-o arăta, pricepea tot ce se întîmplă. Şi-i spunea lui taică-său :

— Aici se taie capetele unor oameni mari cît catedralele, alţii sînt puşi în lanţuri şi nu se-ntîmplă nimic, nimeni nu se împotriveşte, nimeni nu se vaită şi nimeni nu plînge.

Lope o privea înduioşat şi spunea :

— Aşa e viaţa de ostaş, Elvirico. Ce credeai tu ?

Torralba se folosea de orice ocazie ca să spună că asemenea viaţă nu era pentru oameni, dar că ea înţelegea că se află în Indii, ceea ce nu era la fel cu a te afla în Spania şi că, în definitiv, ar zice că toate-s bune dacă putea să vadă de Elvirica şi să ajungă într-o zi să se stabilească în ţara lui el Dorado.

Torralba adăuga că doña Inés, amanta guvernatorului, era frumoasă şi părea bună, dar avea ceva care i-ar fi stat mai bine unei castiliene decît unei metise.

— Adică ce, dacă se poate şti ? întreba Lope.

— Are un surîs, aş spune eu, prea victorios.

— Victorios ?

— Chiar aşa. Şi i-ar sta mai bine unei femei din Castilia.

Lope o privea mirat. Uneori Torralba vorbea într-un fel impresionant, care se datora probabil aerului de la ecuator. Un surîs prea victoris. Auzi colo !

La căderea întunericului, pădurea tropicală începea să se trezească, şi deşi prin acele locuri nu era foarte bogată în vieţuitoare, auzeau sute de broaşte şuierătoare şi de păsări de noapte. Ba chiar şi răcnetul îndepărtat al vreunui jaguar în călduri.

Peste toată hărmălaia aceea care, pe măsură ce se îndepărta devenea mai densă dar şi mai slabă, dominau

broaştele. Nişte broaşte mici, cu trei degete care se terminau cu trei umflături, cu un orăcăit ascuţit şi puternic.

Pedrarias, bărbat în floarea vîrstei, sentimental şi singuratic, îi aducea uneori Elviricăi cîte-o poamă, vreun lucru inutil şi graţios, ba chiar şi ofrande ce păreau că vin din partea unui curtezan, de pildă o orhidee deosebită prin raritatea ei, căci din cauza căldurii şi a umezelii florile acestea creşteau aici pretutindeni.

Lope, măgulit, se prefăcea că nu-şi dă seama de acele atenţii. Pedrarias era unul din puţinii oameni pe care Lope nu-i vorbea niciodată de rău. Nici de bine, e adevărat, dar tăcerea sa era — lucru rar — o tăcere prietenoasă.

Pedrarias spuse într-o seară :

— Fetiţo, trebuie să-nveţi să asculţi pădurea tropicală.

— Pădurea tropicală ?

— Trebuie să te obişnuieşti să dormi fără s-o auzi. Pentru că vine un moment în care nu se mai aude.

Lope credea că nu e posibil să ajungi să n-o mai auzi şi atunci Pedrarias îi spuse izbucnind în rîs :

— Asta nu-i nimic. Aici nu-i adevărata pădure tropicală şi nici alte animale decît haita de cîini a expediţiei. Veţi vedea tot ce are ea mai bun cînd o să coborîm pe Amazoane.

— Pe Marañón, vrei să spui.

— Pe Amazoane, domnule Lope de Aguirre. Eu prefer să-l numesc aşa.

— Care-i deosebirea ?

— Deosebirea e că Amazonul se găseşte chiar pe linia ecuatorului şi acolo viaţa naturii este mult mai zgomotoasă. Ai să vezi, prietene.

În apropiere, cîinii, în lanţ, lătrau.

Lope îşi amintea că Pedrarias, referindu-se la acele animale, le numise *haita de cîini.* Ce mod straniu de-a vorbi ! Şi lui Lope îi plăcea asta. Fiică-sa copia ciudăţeniile de vorbire ale lui Pedrarias : fata spusese o dată sau de două ori „haita de cîini" cu vădită plăcere.

O fi fost oare şi ciudăţenia asta motivată de aerul ecuatorului ? Nu erau încă la ecuator, dar diferenţa de latitudine trebuie să fi fost neînsemnată. Mai gîndea Lope că după spusele mulatrei doña María, prietena lui Zaldu-

endo — care-i servea de cameristă doñei Inés — aceasta își petrecea ziua zbenguindu-se cu guvernatorul și, fără să vrea, îi surprinsese nu o dată cînd Inés, cu fața lîngă fața lui Ursúa, clipea atingîndu-l ușor cu genele ei lungi și spunînd :

— Îți place ? Sînt săruturi de colibri.

Lope de Aguirre, gîndindu-se la acele săruturi de colibri, simțea aproape o jignire personală. I-ar fi vorbit despre asta lui don Hernándo de Guzmán, dar tînărul nobil nu spunea nimic. Niciodată nu spunea nimic împotriva nimănui. În lipsă de altceva, tăcerea păstrează buna-cuviință.

III

Zalduendo avea la Lima o amantă şi trei copii mititei şi, vorbind despre ei, spuse într-o zi de faţă cu mai multe persoane :

— Îşi dobîndesc locu-n rai, sărăcuţii.

Vroia să spună că mureau de foame. Şi aştepta ca ceilalţi să rîdă de astfel de lucruri. Lope, care-şi adora fiica, îl ţintui pe Zalduendo cu o privire rece.

Între copiii din tabără era unul pe care-l chema Antoñico şi avea obiceiul să spună că e şi el un conchistador ca şi ceilalţi. Lope îi spuse într-o zi că e doar o mutră de conchistador şi-l poreclise aşa : Pergeño [1]. Dar puştiul se supără cînd văzu că şi ceilalţi obişnuiau să-i spună aşa, deformînd însă numele : *Pergenio*. Şi cînd îl strigau astfel, nu răspundea.

Cum era şi firesc, criticile la adresa lui Ursúa creşteau pe zi ce trecea, la fel ca şi amînările, ca şi aşteptatul. Preoţii îl dezaprobau şi ei pe Ursúa, dar niciodată n-o spuneau de faţă cu soldaţii. Era ca şi cum ar exercita un drept exclusiv al bisericii.

În acea zi se instalară pe o plută acoperită treizeci de soldaţi sub conducerea lui García de Arce. Ştiind că drumul pe plută o să se facă foarte repede şi că Vargas va pleca peste două zile, Ursúa îi ordonă lui Arce să se oprească la vărsarea rîului Huallaga în Amazoane şi să strîngă de pe acolo orice fel de alimente ar putea obţine

[1] Mutră.

prin așezările din apropiere. Cu proviziile astfel pregătite, trebuia să-l aștepte pe Vargas, care avea să-i ia cu el și să meargă mai departe pînă or ajunge în alt loc, unde să adune hrană mai multă și să aștepte la rîndul lor grosul expediției.

Distanța pînă la locul unde Arce trebuia să-l aștepte pe Vargas era cam de o sută de leghe, și se afla pe teritoriul „indienilor cu scufii". Le ziceau așa pentru că acei indieni purtau pe cap niște bonete, lucru care nu putea să nu atragă atenția, căci pînă atunci nu se mai văzuseră indieni cu capul acoperit.

Plecă deci Arce cu ai lui și, încrezător în ei, Ursúa începu să aleagă oamenii care trebuiau să-l însoțească pe Vargas și să orînduiască bagajele trupei pe o brigantină și nu pe un ceam, cum se gîndise la început. Fericit de acea schimbare, Vargas glumea în felul lui. Era un madrilen scump la vorbă, cu spirit rece și pătrunzător.

La puține zile după plecarea lui Arce, porni și Vargas cu brigantina lui. Erau veseli cu toții și glumeau, ca înaintea unei despărțiri. Era în ziua de 28 iunie 1560.

Cînd lansară la apă celelalte brigantine, acum reparate, unele se desfăcură din nou și resturile începură să plutească. Oamenii își băteau joc de ofițerii armatori și de dulgheri, dar Ursúa îi lămuri că cea mai mare parte a pieselor importante ale scheletului erau putrede sau mîncate de furnici. Numai ambarcațiunile de curînd construite puteau naviga, căci termitele nu avuseseră timp să-și sărvîrșească munca distrugătoare. Ceamurile, în schimb, pluteau bine. Erau late la bază și aveau un bordaj rudimentar, dar erau deschise în toate părțile la suflarea brizelor.

Lansate la apă, ultimele două ceamuri se desfăcură din aceleași motive ca și brigantinele. Au trebuit să mai rămînă pe uscat mai bine de două luni, timp în care se cîrpeau și se construiau ambarcațiuni noi, în majoritate plute și ceamuri. Descoperiseră că, punînd un strat gros de smoală pe piesele importante, furnicile nu se mai atingeau de ele. Unii soldați, andaluzi superstițioși, credeau că accidentele acelea aveau să le poarte ghinion.

Pregătiți mai bine sau mai rău, plecară în sfîrșit cu toții în primele zile ale lui septembrie 1560, înfruntînd căldura înăbușitoare a anotimpului.

Pînă la urmă, Ursúa nu îmbarcă decît treizeci de cai. Ceilalţi, la vreo trei sute, aveau să se sălbăticească prin ţinuturile muntoase din jur. Ursúa privea toate pierderile astea cu o mină veselă şi era singurul care începuse să rîdă văzînd că i se desfăceau brigantinele. Fără îndoială făcea asta ca să nu scadă şi mai mult moralul oamenilor.

Mergeau în totul două sute treizeci de oameni de arme spanioli, cam o sută de auxiliari negri şi metişi de diferite soiuri, şi alte trei sute de indieni „blînzi", adică adaptaţi, botezaţi şi care vorbeau spaniolește. Cîteva femei indiene sau metise şi cele cinci spaniole pe care le-am numit, fără s-o includem pe distinsa metisă din Trujillo.

Ursúa îşi rezervase în cea mai bună brigantină un compartiment la proră pentru el şi pentru doña Inés. Îşi luase doi indieni care-l serveau, iar doña Inés două mulatre. Cabina era deschisă în faţă spre rîu şi închisă pe celelalte trei părţi, în afară de uşă, cu un perete de lemn, mobil.

— Uite cum merge regina în iatacul ei, spuse Zalduendo invidios.

Aveau două brigantine cu punte dublă şi patru ceamuri mari, iar pe lîngă acestea cincisprezece sau douăzeci de plute mai mult lungi decît largi, cu bord şi balustradă şi acoperite la un capăt. Afară de orele amiezii, cînd soarele cădea perpendicular, în rest era ceva umbră, pe care, dacă navigau pe lîngă malul drept, o dădeau arborii, aproape întotdeauna palmieri sau cocotieri, iar odată ajunşi în bazinul fluviului, brizele care se strîngeau de pe înălţimi aduceau şi ele puţină răcoare.

Dar căldura era de nesuportat şi Ursúa se bucură că lăsase cea mai mare parte a animalelor pe uscat, fiindcă n-ar fi fost posibil să le asigure nutreţ şi nici n-ar fi putut călători în acele condiţii, cu bălegarul ce s-ar fi strîns, fără pericol de boli.

Doña Inés rămînea, cum se poate presupune, ferită de priviri, iar un indian şi o mulatră făceau de pază discret, în timp ce un soldat înarmat o făcea pe faţă şi se schimba noapte şi zi cu consemnul să nu lase pe nimeni să intre fără un permis special. Pe lîngă asta, dădeau în fiecare zi „sfîntul şi parola", adică consemnul secret, de fiecare dată altul.

În prima zi consemnul a fost *„doña Inés"*, ca o dovadă de curtenie, și cînd șeful gărzii se apropie de Ursúa, la căderea serii, ca să-i dea raportul, acesta îi ordonă :

— Știrile, doamnei.

Atunci soldatul, adresîndu-i-se acesteia într-o atitudine rigidă de salut, spunea :

— Nimic nou, doamnă.

Și se retrăgea, părîndu-i că ar fi simțit la Ursúa un iz de vin de curînd băut, ceea ce în fond nu însemna nimic, fiindcă guvernatorul era moderat în deprinderile sale.

Ordinea în expediție era destul de curioasă. Exista un serviciu de gardă care se făcea cu scut și coif. Unii foloseau chiar platoșa, dar o purtau pe piele, căci ar fi fost imposibil, din pricina căldurii, să umble totodată îmbrăcați și înarmați. Garda era formată din doisprezece soldați și un sublocotenent, care, schimbîndu-se, făceau fără trudă cele opt carturi zilnice ale santinelei. Pe uscat, garda era de două ori mai numeroasă.

Pe brigantina lui Ursúa mergeau ofițerii cei mai importanți. Alături de ei și părintele Henao, care nu pierdea ocazia să se apropie de guvernator cu avertizări, lingușiri și sfaturi, cel mai adesea spunîndu-i să se însoare cu doña Inés ca să dea un bun exemplu. Celălalt preot, părintele Portillo, mai puțin abil, rămăsese pe cea de-a doua brigantină și nu se apropia de șeful expediției decît dacă era chemat.

Lope de Aguirre, care dorea să stea pe-aproape de fiica sa Elvirica și de Torralba, mergea în brigantina a doua, unde încercase să le aranjeze pe cele două femei cît mai bine cu putință și reușise pe jumătate. Soldații nu protestau. Cu toate defectele și asprimile lor, știau să se dea la o parte și să lase cele mai bune locuri femeilor, socotind asta ca un lucru firesc. Neexistînd pe punte un loc ferit de priviri, Lope încropise din hamace și scînduri o cabină relativ comodă sub punte. Căldura era mai mare, dar dulgherul deschisese în chilă o scotă pătrată care rămase fără perdea sau oblon, și pe unde intra aerul. De mai multe ori pe zi se spăla puntea și aerul se mai răcorea un pic, deși pentru puțin timp. Cele două femei gîndeau că se vor asfixia, și Elvira ofta mereu nu numai

din pricina căldurii, ci şi pentru oglinjoara pierdută la Motilones. Căutase în zadar alta, deşi ştia că guvernatorul Ursúa avea cu el o mulţime, pentru a le da indienilor în schimbul aurului şi al alimentelor.

Lope se instală sus, cît mai aproape cu putinţă de proră şi îşi rezervă într-un mod oficios şi nedeclarat serviciile negrului Bemba, care, în schimbul călătoriei pe brigantină, se oferea să-l slujească. Uneori negrul îl numea pe Lope excelenţa-voastră, după felul linguşitor pe care îl aveau sclavii din neamul lui.

Toată lumea umbla dezbrăcată. Negrii goi de tot, doar cu şoldurile şi sexul acoperite cu un soi de şorţ, pe care-l înnodau într-un fel aparent superficial, dar sigur.

Negrii dădeau importanţă privilegiilor pe care le reprezenta faptul de-a călători pe o ambarcaţiune sau alta. Cei care nu puteau merge pe brigantine sub pretextul de-a servi pe cineva, se înghesuiseră pe ceamuri, căutînd să se afle în cel mai mare şi, chiar în el fiind, vîsleau şi manevrau ca să urmeze îndeaproape brigantina a doua. Erau grozav de simţitori la vanitatea oricărui soi de superioritate în rang.

În celelalte ceamuri şi pe plute se îngrămădeau bărbaţi şi femei de-a valma. Se auzeau lătraturi de cîini şi cîntece de leagăn — sau înjurături — totul laolaltă.

În timpul zilei nimeni nu întrecea măsura nici în vorbă nici în fapte, nimeni nu protesta. Deşi toţi umblau pe jumătate goi, nu erau nerușinaţi cu femeile. Noaptea fiecare veghea gelos lîngă femeia lui, dacă o avea, şi se-ngrijea să n-o supere nimeni. Aproape toţi dormeau prost din cauza căldurii, a ţînţarilor şi a inactivităţii forţate de peste zi.

În prima brigantină mergea drept călăuză Alonso Esteban, care făcuse acelaşi drum, cum am spus mai înainte, cu Orellana.

Era un om periculos, după unii, lucru greu de înţeles, căci părea aproape copil sau aproape bătrîn, după cum îl bătea lumina ; la fel stăteau lucrurile şi cu caracterul său.

Obişnuia să privească malurile cu capul foarte ridicat, ca şi cum ar fi încercat să recunoască locuri ce i-ar fi putut fi familiare.

Ursúa avea încredere în memoria vizuală a lui Esteban, care spunea totuşi că, pînă cînd nu vor ajunge pe Amazoane nu putea promite să-şi amintească de ţinuturi pe unde-ar mai fi trecut, fiindcă expediţia lui Orellana nu coborîse spre Amazoane pe Huallaga, ci pe alt afluent.

— Orellana era un om serios, cu răspundere, spuse Ursúa întrebînd parcă.

— Serios în unele lucruri, dar în altele mai puţin. Uneori lua în tragic fleacurile şi glumea, în schimb, cînd era vorba de cîte-o tragedie.

— Nu te-ai gîndit să te ridici cumva pe lîngă Orellana ? Nu eşti ambiţios ?

Era puţin ciudată acea întrebare, dar Ursúa obişnuia să le pună aşa, fără teamă că ar putea fi socotite obraznice. Esteban întîrzie să răspundă şi în cele din urmă zise :

— Nu-mi fac iluzii. Mi-am ars toată vlaga şi-acum sînt numai cenuşă. Acelaşi lucru li se-ntîmplă şi altora, ca Lope de Aguirre, de pildă, dar ei nu vor s-o mărturisească.

— Pedrarias îmi spunea că erai bogat în Spania. El ghiceşte lucrurile astea doar dintr-o singură aruncătură de ochi.

— Numai că uneori se înşeală.

— Erai bogat ?

— Aveam o avere bunicică.

— Şi cum ai ajuns în Indii ?

— Cum au ajuns şi alţii. O tinereţe zvăpăiată, şi mai cu seamă ghinion la cărţi.

Se pare că avusese alte motive şi că fusese implicat în cîteva procese şi condamnat în absenţă de către Inchiziţie, dar numai la o pedeapsă uşoară.

Ursúa îi mai puse şi alte întrebări, una după alta :

— Ai avut vreo neînţelegere cu Orellana ? Ai cîştigat ceva cu el ? adică avere ? Aveai nevastă în Peru ? Ai lăsat copii în Spania ?

La toate aceste întrebări, Esteban răspunse negativ, dînd din cap. Cum nu spunea mai mult, Ursúa se gîndi : „A venit aici ca să scape de temniţele din Lima, iar la Lima a ajuns ca să scape de Inchiziţie, care era pe urmele lui."

Nu-i spuse nimic, dar Esteban ghicea ce gîndea, şi tăcerea amîndurora începea să devină stingheritoare.

— Coboraţi să dormiţi pe uscat cînd ai fost în expediţie cu Orellana ?

— Nu, dar aveam mai mult loc pe brigantine şi luaserăm alimente de rezervă.

Spuse apoi că furnici din acelea distrugătoare nu existaseră dintotdeauna pe la Motilones, căci cu zece ani în urmă nici nu se pomenea de ele.

— Suporţi bine ecuatorul ? întrebă Ursúa, dar Esteban, presupunînd că e o întrebare de rutină, nu răspunse şi atunci guvernatorul adăugă : Clima e rea, dar nu e de nesuportat.

— O să vadă înălţimea-voastră mai jos.

— Ce ?

— Asta nu-i încă ecuatorul.

Ursúa auzi înăuntru vocea doñei Inés şi se grăbi să intre la ea. Doña Inés avea obiceiul să-i spună pe un ton alintat, ca în luna de miere :

— Tu eşti şeful expediţiei, cel care porunceşte tuturor. Dar nu mie. Căci nu eşti stăpînul, ci amantul meu.

Apoi îl făcea să se uite, departe, la vîrful acelui munte care, mult timp după ce se însera, continua să se zărească luminat ca întotdeauna. Pe cerul albastru era doar un singur norişor, luminat şi el în trandafiriu. Se reflecta în fluviu, tremurînd cu unduirile apei.

Nopţile erau mai puţin călduroase, dar tortura ţînţarilor mai chinuitoare. Cineva spuse să se aprindă un foc pe prima brigantină, astfel ca fumul să-i scape de pacostea aceea. Dar Ursúa ameninţă cu lanţuri pentru tot restul călătoriei pe primul care-ar aprinde focul la bord. Şi adaugă :

— Chiar dacă ţînţarii or să vă sugă şi ultima picătură de sînge.

Lope de Aguirre îl auzi şi îşi spuse că acea ultimă frază nu era necesară şi că era crudă şi impertinentă.

În acea noapte, puţin înainte de-a se crăpa de ziuă, Ursúa auzi un sforăit ciudat, cadenţat şi ritmic, care nu părea să fie omenesc. La început gîndi, amuzat, că ar putea fi Inés cea care sforăie, dar se căi de un gînd atît de necuviincios şi o sărută uşor, adormită fiind.

Cînd se mai lumină un pic, își dădu seama că acele sforăituri erau produse de caimanii care se și zăreau pe cele două părți ale brigantinei.

Doña Inés era genul de femeie care se excita la auzul cuvintelor triviale. Nu e de prost gust — denotă o puternică imaginație erotică — și în acea dimineață îi spunea lui Ursúa cu ochii întredeschiși și voluptoși :

— Eu nu sînt nevasta ta, așa e ?

— Da.

— Nici logodnica ta. Tu ce spui că sînt ?

— Amanta mea, răspundea Ursúa, somnoros.

Ea protesta :

— Îți cer să spui adevărul. Nu-ți sînt nici prietenă, nici iubită, nici nevastă. Sînt tîrfa ta.

Aceste ultime cuvinte le spunea coborînd mult glasul, dar cu o răsuflare caldă care ardea pe brațul său gol, și cu voce de copiliță.

Era una din particularitățile universului ei secret.

Oamenii nu călătoreau prea comod la bord. Mulți aduseseră pe malul rîului saltele de lînă bună, dar luaseră pe brigantine doar trei ; cea a fetei lui Lope, pe care a folosit-o apoi chiar el, fiindcă ea prefera hamacul, căci era mai răcoros, și cele două ale lui Ursúa.

Soldații s-au lămurit repede că în mijlocul rîului țîntarii erau mai puțin supărători și au luat-o într-acolo, dar nu se avîntau prea departe, temîndu-se de violența curentului, căci în caz de naufragiu n-ar mai fi putut ajunge la mal.

La căderea nopții, zgomotele pădurii acopereau pe cele ale rîului. Mii de broaște, șuierînd în același timp, produceau o masă de sunete diafane și ascuțite. Printre ele răzbăteau țipetele păsărilor de noapte și ale crocodililor în călduri. Era ca și cum cele două maluri ar fi fost populate de o mare mulțime de oameni care strigau ca niște apucați. Șuierăturile, urletele, gemetele, răgușite sau ascuțite, creșteau sau scădeau după cum navigatorii se apropiau ori se depărtau de mal.

Cîinii de pe ceamuri adulmecau dezorientați și mîrîiau privind într-o parte și-n alta.

Deși nu erau furtuni, nici tunete, nici trăsnete și nici ploaie, se vedeau în schimb fulgere, de părea că tot cerul

cade-n apă și o aprinde. Din timp în timp, din pădure se auzea cîte-un urlet sfîșietor care-l făcea pe negrul Bemba să tresară și să privească într-acolo, spunînd:

— Gata, l-a prins! Jaguarul a pus laba pe porcul sălbatic. Nu-l auziți strigînd, domnu? Sau pe vreo maimuță. Sau pe vreun macac mare.

— Dragul meu, toate merg așa, comenta Lope. Viața e făcută pentru cel ce are cele mai bune gheare. Adică, pentru cel care poate mai mult.

În timpul zilei, natura dormea și numai rîul rămînea treaz, cu zgomotele lui blînde.

Lope avea grijă ca Elvirei să nu-i lipsească nimic și să aibă de mîncare. Pe lîngă asta, Pedrarias avea și el obiceiul să vegheze asupra ei și să-i aducă din cînd în cînd cîte ceva.

În ceamul cel mare, care venea după brigantina lui Lope, trei sau patru negri începeau zilnic, la căderea serii, să cînte, chiar cînd se deștepta și pădurea, iar Bemba, de la bordul brigantinei a doua, îi privea cu invidie. Cineva scoase de pe undeva un strujan pe care-l răzuia în ritm.

În întuneric nu se vedea nici la zece pași, dar vaga luminozitate pe care o păstrau apele se reflecta în aer și uneori sublinia profilurile oamenilor. Din timp în timp suprafața fluviului palpita sub sclipirea unui fulger.

Un negru îngîna un cîntec, agățat de un stîlp al ceamului și izbit de valurile care-i acopereau picioarele pînă la genunchi.

Albul moare-n rugăciuni,
Negrul moare plîngînd,
Indianul moare și-atît...

Îmbrățișînd stîlpul, făcea mișcări de dans ascultînd parcă de un ritm și de o muzică interioară.

Negrii, mulatrii și *cabras* [1] se înțelegeau bine între ei, deși aceștia din urmă erau disprețuiți de rest. Li se spunea *cabras* copiilor rezultați dintre un negru și o indiană sau invers și care erau aproape întotdeauna urîți, cu pielea de un cenușiu pătat și cu ochi zbanghii și milo-

[1] Capre.

giți. Existau însă și unele rare excepții. De obicei aveau toți nume nobile și răsunătoare, cel puțin în Peru.

Lope nu dormea. Dormea foarte puțin de la un timp încoace. Se obișnuise să nu mai doarmă de cînd fugea hăituit prin Nicaragua. Cînd dormea două sau trei ore îi era de ajuns și n-avea nevoie de mai mult.

În schimb cugeta și își repeta grav și taciturn : „Asta e o vreme de zvîrcoliri în care unii oameni se ridică din nimicnicie pe locurile cele mai înalte. Pizarro, Almagro, Cortés, De Soto." Dar în jocul de cărți al soartei numai lui îi veneau cărțile proaste și în expediție avea funcția de *socotitor al decedaților*. Amintindu-și de asta surîdea strîmb, cu jumătate de gură. Cînd Ursúa i-o spusese, Lope gîndise : „Să vedem dacă n-ai să fii chiar tu primul pe care-o să-l pun pe lista mea, domnișorule, franțuzule, *maricón*".

Li se zicea pe atunci *maricónes* tinerilor care umblau parfumați și care se îngrijeau prea mult de veșminte și de galanterie, fără ca prin asta să se înțeleagă și altceva [1].

Lope gîndea mai departe : „Am renunțat aproape la tot. Mai este pe-aici și Torralba, cîntăreața de «jota» soriană, dar la război nu e cazul să te culci mereu cu femeia, că asta moleșește sufletul și ne pierdem tăria pentru faptele sîngeroase". Pe lîngă asta, prezența fetei îndepărta orice ispită de felul acesta.

Lope se strîmba cu dispreț cînd vorbea cineva despre nurii doñei Inés și totuși nu era nici pe departe atît de bătrîn încît ascetismul să-i fie impus de fire.

Printre membrii expediției, unii mai senzuali, ca Zalduendo și La Bandera, umblau mereu în căutarea unei ocazii de care să profite, pe cînd Lope nici măcar nu-și punea problema. „Fiică-mea, își spunea, e tot ce am mai scump pe lume și în afară de ea totul e sînge, murdărie, rușine și nedreptate." Favorurile și veniturile erau pentru cei ce și le cîștigau cu spada. Iar Lope nu-și scotea platoșa și nici coiful cea mai mare parte din zi și din noapte, pentru că niciodată nu se știe cînd și de unde se ivește vreo ocazie. Împlătoșat cum era, trebuia să aibă grijă să nu stea

[1] Azi, prin *maricón* se înțelege invertit sexual.

la soare, pentru că atunci fierul se încingea prea tare şi de multe ori se alesese cu cîte-o arsură pe gît sau la braţ. O arsură de la platoşa care se înfierbîntase.

El aştepta nu neapărat prilejul violenţei în sine, ci să restabilească dreptatea. Avea tot atîta curaj cît şi alţii, numească-se ei Pizarro, Cortés sau Almagro. Luptase împotriva indienilor, a negrilor, a albilor. Deschisese drumuri în pădurea virgină, intrînd în noroiul mlaştinilor „mişcătoare" pînă la piept, se căţărase prin Anzii înzăpeziţi pînă-i pierise răsuflarea.

Dăduse şi primise lovituri de archebuză, din faţă şi pe la spate.

Şi începea să îmbătrînească fără să fi tras vreun folos din toate acestea. Pămînt şi indieni se găseau peste tot, dar roadele victoriei erau mereu pentru alţii.

— Nu dormi, căpitane ? îl întrebă Bemba. Domnia-ta stă mereu pe gînduri, şi îşi atingea fruntea. Alţii spun asta. Spun că înălţimea-ta are o idee grozavă aici, în cap.

— Ăla care n-are ideea lui de seamă e călcat în picioare şi în lumea asta şi în cealaltă, Bemba. Pînă şi în cealaltă. Dar tu ? N-ai şi tu o idee a ta de seamă ?

— Oh, domnu, Bemba nu contează. Negru e altceva. Negru mereu pedepsit, domnu.

Larma pădurii ajungea la apogeu două ore după apusul soarelui. Negrul strivea un ţînţar pe corpul lui gol. Şi spunea :

— Cînd o să vină vremea ploilor, o să cadă apă din cer şi apoi, aştepţi puţin, domnu, o să fie şi mai mulţi ţînţari ca-nainte.

— Grozavă alinare !

— Da, domnu. O să fie o alinare.

Unul din punctele slabe ale negrului era că nu înţelegea niciodată accentul ironic şi nici n-avea simţul umorului, deşi nu-i lipseau aptitudinile pentru orgie şi desfrîu.

Alimentele se împuţinau şi Ursúa număra nerăbdător zilele care vor mai trece pînă ce vor ajunge la primul post de ajutor, adică la locul unde-i aştepta Vargas cu hrană. Uneori, Ursúa nu mai era sigur că Vargas i-ar aştepta încă, după atîta timp. În două luni se pot întîmpla multe. Dar neîncrederea şi teama asta nu le împărtăşise nimănui.

Lope gîndea mai departe : „Pînă acum au existat trei sau patru oameni care-ar fi putut să se ridice-n Peru împotriva lui don Felipe şi, cine ştie, să ajungă regi ai acestor Indii, cum e cel din Castilia : comandant, şef, rege." Ideea era extravagantă şi-l făcea să rîdă. Dar apoi adăuga : „Cu sau fără coroană, eu aş putea să dau o lovitură într-o zi. Au mai făcut-o şi alţii, iar dacă n-au izbutit, eu ştiu de ce." În privinţa tronului, ce avea un rege ca să se aşeze pe tron ? Un şezut. Asta era tot ce trebuia. Bun. Lope de Aguirre îl avea pe al lui ca oricare altul. „Într-o zi o să răsară soarele şi pentru mine şi atunci o să se facă dreptate." Şi, fără să ştie nici de ce, nici de ce fel de dreptate e vorba, şi fără să poată concretiza umilirile pe care credea că le îndură, adăuga : „O să mă viseze ticăloşii, că doar n-o să lăsi tot timpul capu-n jos şi să rabzi. Eu n-am cerut nimănui să mă aducă pe lume. Dar odată ce mă aflu în ea, trebuie să fac ceva. De oameni mai prăpădiţi decît mine e plină lumea, şi cu toate astea au prosperat, iar unii s-au ridicat cu titluri de-ale regatului şi cu multe milioane de pesos de aur curat. Unii au dobîndit doar faimă şi reputaţie, dar tot e ceva să ieşi din grămada anonimă şi să cucereşti un loc în memoria oamenilor."

Între toate cuvintele pe care le punea în legătură cu starea lui, unul i se părea parcă anume potrivit : răzbunare. Psalmii lui David, omul mărunt care l-a răpus pe filistinul cel puternic, repetau acel cuvînt. Dar era altul şi mai bun pentru Lope : *revendicare*. Îl citise de curînd într-un document legal. Asta e. Revendicare înseamnă să îmbraci purpura duşmanului după ce-ai întors pumnalul în rană.

De la patruzeci de ani înainte, omul are nevoie de un anume respect din partea celorlalţi ca să poată trăi împăcat cu sine însuşi. Ba chiar de un fel de veneraţie ! Iar el n-o avea şi, cînd căuta s-o statornicească, se găsea mereu cîte unul care rîdea şi, luîndu-l în glumă, zicea : „Astea-s de-ale lui Aguirre". Ba chiar Aguirre *nebunul*. În jurul său, pe brigantină, erau multe perechi de ochi la pîndă : ochi sfidători, ochi neruşinaţi, ochi mîrşavi şi trădători, ochi stupizi, ochi sîngeroşi, ochi provocatori... Toată colecţia.

La Bandera îl invidia pe Zalduendo din cauza legăturii acestuia cu mulatra doña Maria. Îi vedea deseori puțin amețiți, și nu totdeauna de pasiune. Le plăcea vinul la amîndoi și ea obișnuia să explice asta foarte limpede :

— Aș bea de dimineața pînă seara, doar ca să mă simt mereu plutind în ceața aceea suavă unde se sfîrșesc gîndurile, cele bune ca și cele rele, cele îngerești ca și cele diavolești. Mai bine să nu gîndești. Să fii ca animalele pădurii care încep hărmălaia de îndată ce se lasă noaptea, căutîndu-se pentru a face dragoste, ca mușteie astea care zboară cu luminița lor pe burtă și-o aprind și-o sting spunînd : „Aici sînt, aici mă afli, dragoste".

Cînd La Bandera o auzea pe mulatră vorbind astfel — deși părea că n-o ascultă niciodată — devenea invidios pe Zalduendo. Copiii acestuia își cîștigau locu-n rai murind de foame la Cuzco, iar el călătorea la bordul unei brigantine și se îmbăta cu mulatra lui pe-nserat, cînd se trezeau maimuțele în pădure.

La Bandera nu bea niciodată de unul singur, adică, fără tovărășie, dar cea a unui bărbat sau a mai multora nu-l satisfăcea. Avea obsesia îmbătatului în *particular* — așa spunea — cu o femeiușcă pe măsura lui.

În ambarcațiunea care venea după cea de-a doua brigantină, negrii continuau să cînte. Lope de Aguirre îl întrebă pe Bemba :

— Ce-i asta, *candombé ?*

— Nu, domnule.

— Atunci ce ?

— *Macumba*, doar că porcul ăsta, iertați-mă, o cîntă prost. Ăsta nu-i negru, spuse Bemba, ci o capră.

Cel la care se referea îl auzi și-i răspunse din întuneric :

— Dacă-s capră, să vină-nălțimea ta să mă mulgă.

Lope de Aguirre rîse în întuneric și Bemba, fără să se supere, zise :

— Adevărul e că înălțimea-ta ești o capră.

— Și tu ești un țap, Bemba.

— Dacă asta sînt, ai grijă să nu-ți sar în spinare.

Iar ceilalți rîdeau, pentru că e de-ajuns ca un negru să rîdă ca să rîdă toți.

— Apa rîului e caldă, spunea negrul din ceam, care era la cîrmă, şi e atît de caldă că şopîrlele nu pot s-o suporte şi ies toate pe uscat.

Lope dormi în acea noapte aproape trei ore.

Cu două zile mai tîrziu avu loc un accident care s-ar fi putut sfîrşi rău. Prima brigantină, cea a lui Ursúa, se lovi de nişte stînci joase şi i se rupse o parte din chilă, lăsînd să treacă un şuvoi de apă. O traseră cu greu la ţărm, unde reuşiră s-o împotmolească. Acolo, cu mantale şi lînă din saltele, pe care o amestecară cu catran şi cu nişte scînduri, izbutiră să repare stricăciunea, dar ca brigantina să mai poată fi folosită şi să plutească, mai trebuiau să lucreze încă zece sau douăsprezece ore, şi Ursúa trecu în brigantina lui Lope de Aguirre, luînd-o cu el pe doña Inés, pe care o lăsă cu Torralba şi Elvira. Copila lui Lope o admira mult pe doña Inés şi luă o oglinjoară de mînă cu împrumut de la ea.

Crocodilii ieşeau pe plajă şi se uitau neîncrezători la oameni. Sau pofticioşi. Era curios să vezi cum acele animale, atît de stupide în aparenţă, ştiindu-se incapabile să-şi clocească ouăle din cauza carapacei de pe trup, care le împiedica să transmită căldura, căutau malurile nisipoase şi izbuteau să le lase în locurile şi adînciturile unde căldura să nu fie atît de puternică încît să pună în pericol viaţa fragedelor fiinţe care creşteau înăuntru.

În ziua următoare îşi continuară drumul şi, din ordinul lui Ursúa, Zalduendo o luă înainte pe o plută cu nişte soldaţi, pentru ca atunci cînd va ajunge grosul expediţiei la indienii cu scufie, să găsească proviziile pregătite într-un loc potrivit pentru a putea fi îmbarcate. Imitîndu-l pe Ursúa, Zalduendo o luase cu el pe mulatra doña Maria.

Două zile le-au trebuit lui Ursúa şi oamenilor săi ca să ajungă la Caperuzos, unde-l găsiră pe Zalduendo cu hrană, dar numai pe el, nu şi pe Vargas, şi nici pe García de Arce. Nici măcar veşti nu erau de la ei.

Ursúa se arătă foarte preocupat. Spuse soldaţilor că o să-i afle pe Vargas şi pe Arce ceva mai departe şi că singurul lucru care avea importanţă era să-şi continue călătoria cît mai repede cu putinţă. Trebuiră totuşi să se oprească, pentru a aştepta brigantina avariată cu echipa-

jul ei, cît şi un ceam şi două sau trei bărci uşoare rămase în urmă.

În sfîrşit brigantina sosi, urmată de celelalte ambarcaţiuni, şi Ursúa văzu că nava nu mai făcea multe parale ; ordonă să meargă în continuare cu toţi oamenii de pe ea pînă o să dea de Juan de Vargas, care trebuia să-i aştepte la confluenţa acelui rîu cu Amazoanele.

La conducerea brigantinei avariate se afla Pedro Alonso Galeas, om calm şi cu sînge rece.

Galeas ajunse după cîteva zile la locul de întîlnire cu oamenii lui Vargas, cu o sută cincizeci de leghe mai jos de los Motilones, şi ceea ce întîlni acolo nu era făcut pentru a întări sufletele. Patru spanioli muriseră de foame şi pe lîngă ei toţi indienii, bărbaţi şi femei, care-i însoţeau. Jumătate din trupuri fuseseră mîncate şi ciuruite de lacomii vulturi amazonici, un fel de găini mari şi negre cu ciocul gălbui. În mijlocul acestora aşteptau supravieţuitorii, numai piele şi oase, dar încă vii.

Unul dintre ei, care abia mai vorbea, le spuse că Vargas şi ceilalţi soldaţi îi lăsaseră acolo şi urcaseră pe Amazoane în căutare de hrană.

După o zi veni şi Vargas, foarte slab şi el. Navigase douăzeci şi două de zile fără să dea de oameni şi nici de alimente de vreun fel, pînă întîlnise, în sfîrşit, două aşezări de unde putuse să încarce vreo cîteva canoe cu porumb şi alte provizii şi de unde se întorsese cu treizeci de indieni şi indiene pe care-i luase cu el pentru a-l servi.

Spaniolii aflaţi cu Alonso Galeas pe brigantina avariată se bucurară văzînd că veniseră şi oamenii lui Vargas, dar cei care-i aşteptau de aproape o lună erau atît de bolnavi, încît ajutorul sosit le folosea prea puţin. Şi chiar aşa a şi fost, căci deşi le-au dat să mănînce, au murit curînd.

Mai aşteptară cîteva zile restul expediţiei, şi în cele din urmă se adunară toţi. Adică toţi, în afară de Arce şi ai lui, pe care încă nu-i găsiseră.

Îşi continuară drumul după ce împărţiseră proviziile pe care le adusese Vargas, iar oamenii erau nemulţumiţi din cauză că cine-mparte parte-şi face. Ba, mai mult chiar, ce era mai bun era pentru doña Inés, că dac-ar fi fost pentru guvernator, oamenii n-ar fi cîrtit atîta.

Pe de altă parte, Zalduendo, imitîndu-l pe şef, rezerva pentru doña Maria, mulatra, fel de fel de provizii, pe ascuns. Dar amîndouă erau capricioase şi-şi făceau o glorie din a refuza şi a arunca în rîu alimente pe care alţii le-ar fi primit bucuros.

Ursúa hotărîse ca în fiecare zi pe înserat, brigantinele, ceamurile şi plutele să tragă la mal şi să rămînă ancorate acolo, pentru ca oamenii să coboare şi să doarmă pe uscat. Nu era prudent să navigheze pe timp de noapte în acele ambarcaţiuni nenorocite şi din ce în ce mai şubrede în mijlocul curenţilor fluviali tot mai violenţi şi mai puternici.

Pe Arce, cu pluta sa acoperită şi cei treizeci de oameni ai săi, nu-i găsiseră încă şi nici n-aveau ştiri de la ei. După ce văzuseră ceea ce se întîmplase cu oamenii lui Vargas, mulţi îi socoteau ca şi morţi.

Navigau cu toţii în josul fluviului, iar Ursúa cu amanta lui se întoarseră pe brigantina lor, unde aveau culcuşuri mai bune. Era clar că brigantina lua apă şi şase negri trebuiau să lucreze tot timpul ca s-o scoată, dar cum navigau doar în timpul zilei şi noaptea se adăposteau la mal, pericolul era mai mic.

Se gîndeau cu toţii la posibilitatea de a-l pierde pe García de Arce şi pe ai lui. De cînd porniseră expediţia avuseseră de întîmpinat numai nenorociri.

După două zile de navigat pe Amazoane, brigantina pe care mergea Ursúa se rupse de tot şi trebuiră să acosteze şi să distribuie încărcătura şi călătorii pe cealaltă brigantină, pe ceamuri, pe plute şi canoe. Cum astea erau acum foarte încărcate, pericolul deveni şi mai mare.

Ursúa şi doña Inés trecură iar pe brigantina pe care se afla Lope ; acesta, văzînd că în urma lor veneau şi ceilalţi, cu toată garda, spuse :

— Eram prea puţini, şi iată c-a născut şi mama mare.

Guvernatorul nu-l auzi.

Ursúa şi prietenii săi cei mai apropiaţi, printre care comandantul gărzii şi preotul Henao, luară în stăpînire cele mai bune locuri, şi nu în cală, ci pe coverta pe care Ursúa puse să se instaleze nişte pînze şi să se ridice cîţiva pereţi subţiri, pînă cînd se văzu aranjat şi izolat cu prie-

tena lui tot așa de bine ca-nainte, dacă nu chiar mai bine.

N-au lipsit cîrtelile, mai ales în rîndul celor care se bucurau înainte de covertă și apărători de soare. Unul dintre cei care protestau era, cum se poate închipui, Lope de Aguirre.

Pe fluviul acela uriaș, care părea mai degrabă o mare, căci în multe locuri nu se zărea malul celălalt, erau mii de păsări-pescari, broaște țestoase și caimani. Aceste două din urmă specii trăiau în apă și ieșeau să-și depună ouăle în nisipul de pe mal.

Mergeau de șase zile în josul fluviului cînd văzură niște indieni în canoe, care păreau că pescuiesc și care, fiind surprinși, își lăsară în plata Domnului plasele și sculele și se grăbiră să fugă spre interiorul ținutului.

Deși îi urmăriră, nu reușiră să-i prindă, dar Zalduendo, care coborîse în acest scop, se întoarse cu mai mult de o sută de broaște țestoase și cu mii de ouă, lucru bine primit de către înfometații membri ai expediției, căci de două zile nu se mai împărțise hrană. Negrul Bemba îl învață pe Lope cum să prepare broasca țestoasă crudă în carapacea ei (făcînd strachină din ea) cu un suc pe care-l scoaseră dintr-o plantă, sare și ulei — un ulei special, probabil de cocos. Lui Lope îi plăcu și vru să-i dea și Elvirei să guste, dar ea refuză. Mîncară totul Torralba și cu Lope, care își bătea joc de fiică-sa, numind-o Domnișoara Fandoseală.

Puțin după asta au trecut de gura unui alt rîu mare, pe care unii îl numeau al Scorțișoarei, dar alții spuneau că nu, că cel al Scorțișoarei era mai jos. În orice caz, găsiră și mai multe broaște țestoase și ouă și, destul de bine aprovizionați, își urmară drumul. Lope, în timp ce se adunau broaștele, intră nițel în pădure și se întoarse cu niște poame de pădure pentru fiică-sa Elvira.

După două zile găsiră pe fluviu o insulă destul de mare, unde, în sfîrșit, văzură pluta lui Arce făcută praf, iar pe el și încă pe vreo cîțiva, instalați într-un mic fort, cu semne de suferință și de mari lipsuri, deși nu ca oamenii lui Vargas. Nimeni nu murise de foame, dar unii pieriseră în pădure sau în luptă cu indienii. Acolo în-

tîlniră primele locuri oarecum populate, după cum se părea, dar băştinaşii nu erau prea prietenoşi.

Arce dădu socoteala de tot ce se întîmplase. Nu putuseră să se oprească în locul fixat de către Ursúa, din cauza curenţilor puternici şi pentru că navigau fără ancoră, aşa că debarcaseră ceva mai jos, dar cînd intraseră în pădure, pierduseră doi oameni, unul muşcat de un şarpe şi celălalt încurcat într-un mărăciniş otrăvitor, de unde nu mai putu să iasă. Din cauza foamei grozave de care sufereau toţi şi a nevoii de a căuta ceva de mîncare, făcîndu-se noapte, trebuiseră să-i părăsească în voia soartei pe cei doi oameni, care nu mai apăruseră. Continuaseră să cerceteze şi navigaseră pe plută pînă ce dăduseră de insulă. Acolo puseseră piciorul pe uscat şi, asediaţi de un grup de indieni războinici, îşi deschiseseră drum, cu multă greutate, spre un pisc stîncos, unde-şi făcuseră întăriturí. Nu mîncaseră decît carnea crudă a cîte unui caiman pe care-l omorau archebuzierii ce mergeau în detaşament.

Arce era un trăgător excepţional şi acel grup mic, cu doar trei anchebuze şi alte arme obişnuite — lăncii şi spade — rezistase, abia avînd ce mînca, timp de două luni, împotriva a trei şi patru mii de indieni care îi hărţuiau zi şi noapte. Cu prilejul primelor ciocniri muriseră trei spanioli, iar opt sau nouă fuseseră răniţi.

În timpul zilei, Arce trăgea cu archebuza văzînd minuni de îndemînare. Omorîse dintr-o singură lovitură doi şefi indieni care se apropiau într-o luntre şi după aceea, tot dintr-o singură lovitură, alţi patru şefi indieni, care erau în altă luntre, punînd în ţeava archebuzei două gloanţe unite printr-o sîrmă de oţel. În sfîrşit, atîtea pagube le făcuseră indienilor din acea regiune, încît i-au silit să se apropie cu semne de pace, dar hotărîţi, după informaţiile unui spion — să-i extermine pe spanioli cînd aceştia vor căpăta încredere în ei. După toate astea, Arce şi ai săi ridicaseră o casă cu ziduri de piatră şi despărţituri de apărare. Spaniolii aflaseră de intenţiile indienilor şi într-o noapte, avînd închişi şi fără arme vreo nouăzeci dintre ei, intraseră şi-i omorîseră cu lovituri de spadă şi lance. Nu toţi soldaţii au fost de acord cu asta şi unii protestaseră chiar atunci, pe loc, reînnoindu-şi acum protestele în faţa lui Ursúa.

După măcelul acela, indienii nu i-au mai atacat niciodată pe spanioli, ba le aduceau chiar mîncare și vin. Faima cu care s-au ales spaniolii de la asemenea ispravă a fost cumplită, și prin acele locuri, ca și mult mai departe, în josul fluviului, nimeni nu-i mai aștepta pe spanioli cînd li se anunța venirea. Li se lăsa porumb și vreun alt aliment sărăcăcios și prost, după care indienii fugeau în munți.

Lui García de Arce i-ar fi fost greu să justifice acele fapte la Lima, și mai ales în Castilia, dacă ar fi supraviețuit expediției lui Ursúa. Dar, din fericire, sau din nefericire, n-a fost așa.

García de Arce era cel care-i povestise lui Lope, cu cîteva luni în urmă, aventura sa de pe bordul unei corăbii cu presupusa nevastă a unui căpitan, între Quito și Lima — și-l mai chinuia și acum boala franțuzească. Unul dintre motivele pentru care acceptase să vină în expediția lui Ursúa era că, transpirația fiind un leac dintre cele mai eficace recomandat bolnavilor de felul lui, spera ca în acea expediție, sub soarele arzător al ecuatorului, să asude pînă la ultima picătură de limfă, viciată sau nu, pe care-o avea în trup.

Obsesia aceasta părea că se agravează cu anii și nici măcar mizeriile din acele două luni de luptă cu moartea nu-l făcuseră s-o uite, căci atunci cînd Ursúa îl îmbrățișă pe iscusitul țintaș și-l întrebă cum o mai duce, García de Arce spuse :

— Asudînd otrava dinăuntru și pîndind-o pe cea de-afară.

Asta pentru că pe-acolo indienii foloseau săgeți otrăvite.

Ursúa porunci să fie îngropați morții, să fie îngrijiți răniții și debarcă toți caii — nu fuseseră coborîți pe uscat de cînd plecaseră de la șantier — și trimise cu ei o patrulă să cerceteze interiorul ținutului ca să vadă dacă dădeau de așezări și de oameni.

După toate acestea, García de Arce și ai săi, care socoteau pierdut pentru totdeauna orice contact cu societatea civilizată și își luaseră gîndul de la a-l mai vedea pe Ursúa, se puseseră pe petrecere.

Hotărîră cu toţii să rămînă acolo, odihnindu-se mai multe zile, spre marea mulţumire a vîslaşilor de la ceamuri, de la canoe şi plute. Unul dintre ceamuri — în care se aflau prietenii negrului Bemba — era crăpat şi pe jumătate scufundat, aşa c-a trebuit să se renunţe la el, căci era evident că nu va putea merge mai departe.

Se apucară să facă altul, iar dulgherii, piloţii, pînă şi un cioplitor din Sevilla, lucrau în timpul nopţii, pentru că peste zi era cu neputinţă din cauza căldurii. Don Pedro de Ursúa, pe care-l vedeai mereu ostenit de grijile expediţiei şi neglijent în multe lucruri importante, îl numi locotenent-general pe Juan de Vargas şi sublocotenent-general pe Hernándo de Guzmán, acel hidalgo sevillan de viţă nobilă, la care ţinea Lope de Aguirre. Fusese înainte şef al operaţiunilor militare, dar pînă atunci nu se ivise ocazia să-şi exercite funcţia.

La întoarcere, patrula călare aduse cu ea mai mulţi indieni, şi printre ei pe cel mai de vază de pe acea insulă. Se numea Papa, lucru care la început provocă surpriză şi veselie. Supuşii săi aveau un aer destul de civilizat, purtau îmbrăcăminte, rudimentară, ce-i drept, şi erau bărbaţi şi femei bine făcuţi. Hainele lor erau albe, vrîstate cu dungi viu colorate. Cu acea curiozitate de descoperitori pe care o aveau toţi soldaţii, îşi dădură seama imediat că dungile nu erau din ţesătură colorată, ci făcute cu pensula.

Interogat de către Ursúa, numitul Papa justifică aşa cum putu mai bine războiul pe care-l purtase împotriva spaniolilor — tălmaci era văduva de nouă ani — şi se oferi să facă pace, după ce se plînse de purtarea sîngeroasă a soldaţilor lui Arce.

Spaniolii se lămuriră că nu se găsea aur, ba nici cea mai mică urmă de aur şi asta-i decepţionă, pentru că făcuseră un drum de mai bine de trei sute de leghe ca acum să dea peste vădite semne de sărăcie, în ciuda tuturor promisiunilor legate de el Dorado. Pe de altă parte, Ursúa se bizuia mult pe schimburile în aur, scop în care luase cu el şiraguri de mărgele de sticlă, cuţitaşe şi oglinjoare de buzunar.

Elvirica îşi dorea una din acele oglinjoare, şi taică-său se duse să-i ceară lui Ursúa care, deoarece ordonase ca nimeni să nu facă vreun schimb cu indienii, nu vroia să-i

dea. Pe deasupra, îndrăzni să-l ia peste picior, ironizîndu-l :

— Pentru ce poate dori o oglindă un socotitor de decedaţi ?

Înainte ca Lope să-i răspundă după cum îi era felul — fapt care poate ar fi dat naştere unui incident periculos — interveni doña Inés, spunînd că Lope vroia acea oglindă pentru fiica sa şi că o femeie fără oglindă e ca un bărbat fără spadă. În sfîrşit, Lope obţinu oglinda şi i-o duse Elvirei, care-i mulţumi cu rîsete şi veselie.

Indienii de pe acea insulă se hrăneau mai ales cu porumb, şi din el scoteau o băutură alcoolică pe care-o numeau „chicha", la fel cu locuitorii de la sudul podişului, din ţinuturile apropiate de Peru. De asemeni puneau să fermenteze sucul de manioc şi-l beau şi era un vin care ţi se urca la cap şi cu care se îmbătau repede. Aveau tuberculi şi legume de tot felul, cartofi şi fasole, dar hrana principală o scoteau din fluviu, fiindcă erau pescari pricepuţi.

Trăiau în colibe mari şi pătrate, iar pentru vînătoare şi război foloseau suliţe, cu vîrful făcut din acelaşi lemn. Aproape totdeauna otrăvite.

Odată terminat noul ceam şi mai multe plute şi canoe care să înlocuiască ambarcaţiunile pierdute, se îmbarcară iar cu toţii, cît şi cei treizeci de cai, adică numai douăzeci şi nouă, fiindcă unul le murise împuns de un vîrf de săgeată otrăvită, din acelea pe care indienii le înfigeau pe drumuri, prin locuri ascunse.

Pe insulă găsiseră — în colibele părăsite — cocoşi şi raţe sălbatice şi o mare cantitate de fructe, dintre care lui Lope îi revenise un ananas şi două nuci de cocos. Le atîrnase pe toate trei de acoperiş, în faţa scotei pătrate prin care intra briza în timp ce pluteau, şi le umezea des, astfel că, din cauza evaporării constante, să se păstreze mereu proaspete.

Fluviul Amazoanelor era foarte diferit de Huallaga. Întins, agitat şi furtunos ca o mare. Apele sale aveau o altă culoare, cu reflexe gălbui. Esteban, călăuza, spunea că-şi aducea aminte să fi trecut pe acolo, dar informaţiile lui nu le erau de prea mare folos.

În timpul nopții, Aguirre rămînea singur la pupă, lîngă parapet, și stătea gîndindu-se că l-au făcut pe Juan de Vargas locotenent-general și că el ar fi cel care-ar conduce expediția dacă Ursúa ar cădea bolnav, ar muri, sau pur și simplu dacă s-ar simți fără vlagă în brațele iubitei sale, doña Inés. Juan de Vargas era un madrilen fără mari merite, gîndea Lope. Dar era bine făcut, curtenitor, viteaz, cumpătat și înțelept la vorbă — asta o recunoștea Lope de Aguirre — cu toate că Vargas își avea lipsurile lui, cea mai mare fiind aceea că-și schimbase complet purtarea de cînd fusese făcut locotenent-general ; iar manierele îi erau în mod vădit false. Cînd era singur avea o expresie înghețată, dar cu alții se prefăcea, mlădiindu-se după împrejurări, deși nu atît de bine ca să poată convinge pe cineva. Astfel că, mulți îl tratau pe Vargas ca pe un om în care nu trebuie să te încrezi.

La război, cei care-l văzuseră spuneau că era inegal și uneori salva viața unuia care valora mai puțin ca să pună în pericol de moarte și să piardă patru viteji. Pentru toate astea, Lope îl privea cu neîncredere și își dădu seama că Vargas se ferea să-l întîlnească între patru ochi. Gîndindu-se la Vargas, Lope își spunea privind pe cer semiluna — o felie de lună în creștere :

— Vargas madrilenul, noaptea liniștit, ziua cam slăbit.

Dar exact ca Vargas ar fi vrut să fie și el. Lui Vargas lucrurile îi veneau pe de-a gata. Lucrurile pe care Lope nu le obținea, deși încerca. Iar Vargas, deși avea tot ce era mai bun, nu era fericit.

Faptul că Vargas nu se putea adapta la ceea ce-i oferea norocul îl supăra pe Lope, și singur în colțul de la pupă și privind stelele făcîndu-se pulbere în siajul celuilalt ceam ce le-o luase înainte, se gîndea tot mereu la ce-ar fi putut să facă sau să nu facă : „La vîrsta mea să nu-mi umble mie cu lealități și supunere. Prin ani și experiență sînt mai bărbat decît majoritatea celor ce merg în expediția asta de cucerire. Mai bătrîn ca Ursúa, veteran mai priceput decît el în mînuirea armelor. Eu n-o să venerez nici un grangur maur sau franțuz, căci Ursúa are în el mai mult sînge de francez mîncător de melci decît de spaniol."

Odată intrat Vargas în funcția de locotenent-general, Ursúa nu mai dădea ordine și părea că nu se mai îngrijește de nimic în afară de bunăstarea doñei Inés. Vargas era cel care mergea de colo pînă colo, cu mutra lui obraznică și cu niște brațe lungi care păreau și mai lungi cînd își punea platoșa. Înainte de-a numi un locotenent și un sublocotenent-general, guvernatorul se purta mult mai bine cu soldații și civilii, arătîndu-se mai degrabă îngăduitor decît sever, dar de cînd intraseră pe Amazoane, își schimbase dispoziția și era aspru, mohorît, taciturn, ingrat cu prietenii, nepăsător și crud cu cei în suferință. Vargas îi dădu de mai multe ori listele de bolnavi, dar Ursúa ridica din umeri și nu numai că nu se ducea să-i vadă, dar nici măcar nu întreba, de politețe, dacă le merge mai bine.

Toate astea se datorau zbenguielii exagerate cu doña Inés — gîndea Lope de Aguirre. Bărbații ajunși la maturitate o știau, iar cei tineri și fără experiență o ghiceau. Bărbatul sătul de carne devine egoist, sever și crud.

Lope își amintea că, chiar cu o zi înainte îl văzuse pe Vargas — adică, stătuse privindu-l aproape o oră — fără ca el să-și dea seama. Între ei nu fusese nici un schimb de priviri sau de vorbe. Vargas nu știa că e observat, pentru că Lope stătea pe coverta inferioară și-l vedea de jos, prin deschizătura unei despărțituri.

Vargas părea absent la tot. Se distra privind țînțarii — care pe acolo erau mai mari decît în alte părți — cum se hrăneau cu sîngele lui. Cu acele insecte se întîmpla ceva ciudat. Cînd înțepau pielea, burta li se înroșea și se umfla și se tot umfla, mai tare decît te-ai fi putut aștepta, și apoi, după ce sugeau tot ceea ce puteau, cădeau la pămînt, în nesimțire. Vargas îi privea și de fiecare dată cînd cădea cîte unul, rîdea, cufundat în propriile-i gînduri.

— La ce te-oi fi gîndind de rîzi așa, domnule locotenent-general, lua-te-ar dracu ? se întreba Lope.

Unii țînțari, umflați de sînge, rotunzi și greoi, crăpau căzînd la pămînt și mureau, lăsînd o pată mică și rotundă de sînge.

Țînțarilor ăstora, indienii din ceamuri le ziceau *piums*.

Văzuseră că indienii din insula lui Arce își ungeau pielea cu un suc vegetal ca să-i îndepărteze și ca să se

apere în acelaşi timp şi de tăuni şi de albine, dar rezultatele erau doar temporare şi nu-i salvau pe de-a-ntregul de pericol.

În acea parte a Amazoanelor erau cîteva aşezări omeneşti, dar mici şi extrem de mizere. Coborînd într-o noapte pe uscat ca să doarmă, întîlniră un grup de indieni goi, care nu fugiră. Mîncau omizi pe care le luau de pe palmieri şi de pe alţi arbori. Unii le mîncau crude, alţii prăjite sau fripte. Negrii — care le mîncau cu plăcere — îi oferiră şi lui Lope, care spuse :

— Drept cine mă luaţi voi, tîlhari tuciurii, maimuţe din Guineea, fraţilor ?

Căci Lope le zicea vorbe urîte, dar adăuga şi „fraţilor", compensînd astfel efectele jignirii.

Negrii rîdeau şi mestecau mai departe viermii aceia prăjiţi, a căror carne le trosnea între dinţi. Unul dintre negri spunea :

— Dumneavoastră nu credeţi ca una din „caprele" acelea bătrîne care merg în ceamul din urmă şi care mi-a spus că nu-i mănîncă pentru că în maţe se fac fluturi şi rămîn înăuntru şi se bagă în inimă, şi cînd se duce noaptea să se culce, timpul trece, dar bătrîna capră nu doarme, şi zice că simte fluturele umblîndu-i într-o parte a inimii şi apoi în ailaltă.

Bemba comenta :

— Eu ştiu de cine vorbeşte. Tu.

— Nu-i adevărat, Bemba ?

— Ba da. Tu.

Acel negru n-avea nume. Îl chema Tu. Aşa spusese el, cel puţin atunci cînd Lope îl întrebase cum îl chema.

IV

Ursúa stătea ore întregi în cabina sa de pe covertă, privind apele Amazonului și gîndindu-se la propria-i soartă, care nu-i provocase niciodată îngrijorări. De aceea nu era superstiţios, căci superstiţia e forma cea mai frecventă a fricii în faţa destinului.

Inés îi spunea :

— La ce te uiţi ?

Totul era motiv de glumă pentru ea, totul în afară de iubire. Cînd vroia să-și cheme servitorii, nu-și amintea niciodată de ordinea stabilită de Ursúa : o lovitură de gong — era unul atîrnat lîngă ușă — pentru paj, două pentru cameristă, trei pentru indian, patru pentru comandantul gărzii. Inés nu ţinea minte.

Nu-și amintea niciodată nimic și nici n-avea nevoie de asta, după cum îi spunea lui Ursúa, drăgăstoasă și supusă.

Căzuseră de acord ca Inés să nu cheme niciodată pe nimeni cînd Ursúa nu era de faţă, fiindcă venirea santinelei sau a comandantului gărzii, cînd ea de fapt aștepta camerista, ar fi fost de-a dreptul stînjenitoare, mai ales stînd ea așa cum stătea, aproape totdeauna pe jumătate goală.

Inés simţea deseori că nu-și mai încape în piele.

— Mi-ar place, spunea în extaz, să fiu creștină și să existe infern și să fiu condamnată pentru tine, dragostea mea.

Cît despre guvernatorul Ursúa, abia mai vorbea, căci căldura pe care o îndura zi şi noapte îl împingea la lene, dar orice amănunt, orice mişcare a lui Inés împrospăta în el dorinţa. De pildă, Inés avea uneori bărbia şi boticul presărate cu perle de sudoare, şi fiind cu mîinile ocupate, îşi ştergea buzele şi bărbia de umărul drept iar cîteodată şi de cel stîng, cu o mişcare rapidă, ca de pasăre graţioasă. Ursúa surîdea şi, apropiindu-se, săruta botişorul acela fermecător.

În cea de-a doua brigantină, felul în care erau instalate Torralba şi Elvira lăsa oarecum de dorit. Odată intrate în acea încăpere strîmtă, cu două hamace care atîrnau legănîndu-se într-o parte şi-n alta, mai mergea, dar ca să intri şi să ieşi de-acolo trebuia să faci minuni de acrobaţie. Fata o făcea cu graţie şi se mîndrea cu asta. Torralba nu putea. Iar cînd dădea să iasă, trebuia să se încovoaie ca cifra 4 şi să scoată la iveală un genunchi gol (prin asta ştiau ceilalţi că o să iasă Torralba, şi-i făceau loc). Torralba n-avea încotro şi trebuia să-şi arate genunchiul gol, fiindcă nimeni nu purta ciorapi pe acele meleaguri ecuatoriale. Şi fiindcă singura-i fustă i se ridica, cu sau fără voia ei, cînd întindea genunchiul îndoit prin acel unic loc de trecere.

Elvira, care era subţirică şi sprintenă, trecea toată pe-acolo, pe unde Torralba îşi putea vîrî doar piciorul îndoit.

— Eşti ca o şopîrliţă, fetiţo, îi spunea femeia care prinsese cu adevărat drag de ea.

Torralba mai avea obiceiul să spună :

— Tot răul spre bine. Cu sudorile astea grozave de pe-aici avem corpul curat ca lacrima. Fără să trebuiască să ne scăldăm.

Viaţa toată era în acele locuri ca o baie constantă, nu foarte plăcută, aşa cum sînt de obicei lucrurile care ni se impun şi pe care nu le facem din propria noastră dorinţă.

Uneori era greu să respiri, întocmai ca într-o baie turcească.

Mergeau pe fluviu în jos şi întîlniră nu după mult un sat înconjurat de păduri enorme şi părăsit de curînd de locuitorii săi. Satul se numea Carari, după cum aflară mai

apoi, şi se instală acolo toată armata, cu gărzi şi serviciu de pază. Ca şi în alte locuri — ultima oară pe insula care rămăsese cu numele de *García* în cinstea lui García de Arce — cea mai bună locuinţă i-a fost hărăzită guvernatorului şi doñei Inés, adică o colibă mare, cu tot confortul ce se poate întîlni printre indienii sălbatici. Piei de animale prin toate părţile şi pene de papagal alb sau verde. Mai era şi o maimuţă domesticită care sărea pe umărul doñei Inés şi părea că-i vorbeşte la ureche.

Pajii se distrau de minune cu ea.

— Acum încep să-nţeleg, spunea doña Inés privind în jur, satisfăcută, că această călătorie a noastră este, la urma urmei, o adevărată călătorie de nuntă.

Adăuga că într-un loc ca acela şi-ar putea petrece toată viaţa. Firește că nu singură.

— Cu maimuţa ? întreba guvernatorul, glumeţ.

Văzîndu-i atît de fericiţi, părintele Henao îi vorbi din nou lui Ursúa de căsătorie, dar guvernatorul răspunse plictisit :

— Dacă mă însor sau nu, asta o să fie cînd voi spune eu şi nu cînd spune sfinţia-ta ; aşa că să nu-mi mai vii cu treburi din astea.

Şi, cu toate că era foarte îndrăgostit de metisa lui, gîndea ca ciobanul din baladă :

...că femeie-aşa iubeaţă
nu vreau pentru mine, nu...

Cel puţin, ca soţie legitimă şi stăpînă a căminului său. Nici ea nu i-o cerea. Ea nu-i cerea niciodată nimic.

Cercetară prin împrejurimi, căutînd urme de oameni, dar nu găsiră nimic. Vedeau cîteodată indieni în pirogi, apropiindu-se temători, dar niciodată îndeajuns ca să merite osteneala să se ia cineva după ei.

Peste cîteva zile, totuşi, un şef, însoţit de cîţiva indieni, se apropie cu semne de pace, şi Ursúa le dădu cîteva şiraguri de mărgele de sticlă.

Şeful plecă mulţumit şi puţin după aceea veniră alţi indieni cu mîncare, sperînd să primească aceleaşi daruri de la Ursúa, care se arăta larg la inimă, atenuînd încetul cu încetul efectele groazei trezite pe insulă de Arce, des-

pre care auziseră și aceștia, deoarece frica se propagă cu viteza luminii.

Soldații, din lăcomie, începură să scotocească peste tot, ca să afle ce mai puteau oferi indienilor, și atunci guvernatorul dădu o ordonanță cum că, dacă vreun soldat schimba sau răscumpăra ceva pe cont propriu, va fi pedepsit, fiindcă trebuiau să trateze cu cel mai mare tact cu locuitorii din acele ținuturi, dacă vroiau să le dobîndească prietenia și să le obțină alianța. Cu toate acestea, unii soldați schimbau obiecte pe ascuns, uneori cu binele, dar alteori silindu-i pe indieni cu amenințări, cu pumni și lovituri de picior.

Cînd văzură că acea așezare nu oferea avantaje mai mari, o părăsiră și plecară pe fluviu în jos. La căderea nopții se opreau, ca de obicei, și dormeau pe țărm. Și, cu toate că indienii fugeau, după puțină vreme se întorceau, vădit fiind că primiseră vești despre purtarea lui Ursúa în satul dinainte, ceea ce îi făcea mai încrezători și mai prietenoși.

În acea noapte, cîțiva soldați se aventurară pînă în buza pădurii. Era lună plină. Arborii erau atît de deși încît părea cu neputință să pătrunzi mai departe, și Lope, care umbla după lucruri noi, mai mult din cauza întrebărilor fiică-si, decît pentru el însuși, își puse în gînd să se întoarcă a doua zi, pe lumină.

Așa și făcu.

Vegetația era încă și mai deasă decît i se păruse noaptea.

Se găseau multe feluri de palmieri și, dintr-o singură privire, fără să fii specialist, puteai distinge pînă la cinci sau șase specii, unii cu tulpina foarte înaltă și dreaptă, cu un smoc de frunze în vîrf. Alții, la fel ca tulpină, dar sus cu frunzele în formă de evantai ; în sfîrșit, unii la care frunzele se desprindeau de la pămînt în jurul trunchiului și încă alte soiuri, ba chiar și de culori diferite, căci era un palmier de culoarea fildeșului, aproape alb, în locurile unde soarele nu pătrundea niciodată.

Mulțimea de palmieri — arbore care în Europa are doar un caracter ornamental — dădea pădurii aspectul unui mare parc nobiliar. Apropiindu-te vedeai că stăpînii

acelui parc, ale cărui hotare nu le puteai cuprinde cu închipuirea, erau maimuțele, jaguarii, pumele, tapirii, gheparzii și alte mii de specii, subspecii și familii.

Indienii se apropiau de pădure cu oarecare încredere, deși nu totdeauna și nici din oricare parte. Știau că pădurea poate să-i înghită, ca și fluviul și marea.

Ursúa îl trimise pe Pedro de Galeas cu o mînă de oameni să cerceteze terenul, dîndu-i un termen de șase zile, la capătul căruia trebuia să fie înapoi ; căpitanul plecă de îndată cu oamenii lui și pătrunseră cu toții în inima ținutului, mergînd pe malurile unui estuar care comunica cu fluviul. Nu prea departe dădură de niște indieni care se întorceau în sat încărcați cu hrană, gîndind că spaniolii plecaseră, dar văzîndu-l pe Galeas cu soldații săi, lăsară proviziile și o rupseră la fugă. Soldații nu putură să-i ajungă fiindcă indienii erau sprinteni și cunoșteau mai bine locurile. Dar, puțin după asta, întîlniră o indiană mai încrezătoare, care le spuse prin semne că nu era din provincia aceea, ci dintr-alta, din Est, ce se afla la cinci răsărituri de soare — cinci zile — distanță. Era foarte prietenoasă și, deși lui Galeas i se părea o captură neînsemnată ca să i-o ducă lui Ursúa, se întoarse cu ea în tabără. Aici îl aștepta o surpriză. Oamenii erau în stare de alarmă și mohorîți, iar cîte unii înarmați pînă-n dinți, în ciuda căldurii tropicale.

Cauza era Alonso de Montoya, care dădea semne de nesupunere. Cu cît se depărta mai mult de pămînturile indienilor „motilones", cu atît spera mai puțin să se întoarcă și-și simțea sufletul mai plin de venin — așa spunea Lope — împotriva lui Ursúa. Fiarele pe care acesta i le pusese la șantier, înainte de plecare, îi fuseseră scoase de mult, și Ursúa căuta să-i cîștige prietenia invitîndu-l nu o dată să mănînce cu el și cu Vargas. Montoya spunea da la tot, dar își păstra neîncrederea și reaua credință și aștepta o împrejurare favorabilă.

Montoya încercase să convingă unele grupuri de soldați să dezerteze împreună cu el și să se întoarcă în Peru, iar Ursúa prinsese de veste, dar se arătă indulgent și nepăsător, amintindu-și că-l pedepsise aspru la șantier, înainte de plecare. Pe de altă parte, conspirația lui Mon-

toya nefiind dată pe față, purtarea prefăcută a ambelor tabere fu de ajuns ca să fie trecută cu vederea. A treia oară însă, Ursúa n-avu încotro și arătă că e la curent, căci veniră mai mulți soldați și repetară în fața lui cuvintele pe care le rostise Montoya. Le propunea să pună mîna pe cîteva ambarcațiuni, plute și ceamuri, și să se întoarcă în Peru vîslind în susul apei. Deși se vedea că e plin de bunăvoință, Ursúa n-avu încotro și-l pedepsi, punîndu-l să vîslească cîteva zile ca un ocnaș.

— Mi s-a spus, îi declară Ursúa, că vroiai să părăsești brigantina și s-o iei pe rîu în sus.

— Așa e, mărturisi el, sfidător.

— Dar chiar de-ai părăsi tu brigantina, s-ar putea ca ea să nu te părăsească pe tine, Montoya.

El tăcea și vîslea. Era un om cu mulți prieteni printre civilii din ținuturile indienilor „motilones" și chiar din Lima. De aceea se simțea tot atît de tare ca și Ursúa. De la primul incident grav pe malul rîului Huallaga, îi dăduse să înțeleagă lui Ursúa că n-o să-l ierte și n-o să-i mai fie prieten niciodată. Dar Ursúa avea o încredere oarbă în propriile-i puteri, acea încredere pe care i-o reproșau Lope de Aguirre și alții, spunînd în spatele lui :

— De unde-i vine ideea asta să creadă că ne e superior? Ce-și închipuie că e ?

Lope de Aguirre se apropia uneori de Montoya și-i vorbea pe ascuns. Omul acela, care vîslea între doi negri în ceamul cel mare, săvîrșise în Indii cîteva strălucite fapte de arme fără să-l coste prea mult — o rană la piept și alta la un braț — întemeiase o așezare cu indieni, făcuse ceva avere și avea o proprietate cu casă mare și sclavi. Lope, văzîndu-l în dizgrație și în conflict cu guvernatorul, nu înțelegea, pe de o parte răbdarea lui Ursúa, iar pe de alta ura cumplită a lui Montoya, care nu se pleca sub amenințări, după cum nu se împăca nici cu atențiile prietenoase.

Lope simțea că acel om întruchipa un fel de avertisment al providenței și că trebuia să-l asculte și să-l folosească. Era prematur să facă cu el cauză comună înainte de-a exista în tabără un grup de nemulțumiți. Ar fi fost ca și cum s-ar declara candidat la aceeași pedeapsă, fără cea mai mică posibilitate de-a se remarca în vreo intrigă

împotriva lui Ursúa. Şi, cu toate că simpatiza cu Montoya, nu ştia ce hotărîre să ia : „Dacă m-ar fi condamnat pe mine la butuc sau la vîsle, l-aş fi ucis pe Ursúa". L-ar fi ucis, între alte motive, şi fiindcă Lope nu putea tolera ideea că fiică-sa Elvira l-ar vedea astfel umilit.

Toţi umblau echipaţi, văzîndu-l pe Ursúa prost dispus, ţinîndu-se de interogatorii, avertismente şi ameninţări. Lope îl privea de departe şi, amintindu-şi că Montoya e la vîsle, îşi spunea :

— Rău faci, Pedro de Ursúa, că jigneşti şi că laşi în viaţă pe omul pe care-l jigneşti.

Asta vădea multă trufie, şi Lope o punea pe seama dispreţului pentru ceilalţi pe care-l nutrea Ursúa în străfundurile inimii lui şi pe care în zadar încerca să-l ascundă. Lope vedea brigantina împotmolită pe plajă şi-şi spunea :

— Zace pe nisip ca un animal rănit. Ca Montoya.

La căderea întunericului, cînd oamenii erau parcă mai retraşi, apăreau negrii, care obişnuiau să facă tabără aparte, şi începeau, ca animalele de noapte, să se înveselească. Inés, văzîndu-i din coliba ei, se simţea oarecum în primejdie şi-i spunea lui Ursúa :

— Sînt negri şi se grăbesc către noapte. Negrii care merg în întîmpinarea ei.

— Cum vine asta ? întreba Ursúa, amuzat.

— Nu vezi ? Încep să petreacă fiindcă se apropie noaptea. Pentru ei noaptea e ca mama lor neagră.

— Ei şi ! Sînt sclavi. Lasă-i cu copilăriile lor.

Aproape întotdeauna Bemba era cel care avea iniţiativa primului dans. Iar unul din lucrurile pe care şi le propuneau la acele petreceri era să le demonstreze albilor că nu-i interesau problemele lor. În fiecare zi, Bemba părea că se însufleţeşte pe înnoptate, chiar în timpul cînd se deştepta şi pădurea, iar acum ridica o mînă în sus, îndoind braţul, şi ieşea în mijlocul celorlalţi cu paşi de dans, cu capul tremurător.

— Spune-mi că vii la ospăţ.

— De ce ?

— La ospăţul dumnealui.

— O să-ţi spui.

— La ospăţ la căpitan.

— Ţi-o spune-o el.

— La ospăţ cu vin şi carne, unde se îmbată mama. La ospăţul dumnealui.

— O să-ţi spui.

— Spune-mi că mergi la ospăţ unde-un colonel se-mbată.

— O să-ţi spui.

— Generalu-i la cazarmă şi-acolo te-o aresta.

— Mi-o spune-o el.

Lope de Aguirre îi privea de departe şi spunea printre dinţi :

— Cum mai petrec, pungaşii !

Lope înţelegea că erau altfel de oameni, cu alte preocupări sau poate fără nici una. Şi nu-i iubea, dar îi cultiva fără să ştie exact de ce. Adică, ştia că uneori cîte unul reteza patru capete omeneşti, şi asta avea oarecare preţ.

Indiana prinsă de Galeas, o femeie prietenoasă, vorbi mult în faţa guvernatorului — prin interpreţi — şi, din spusele ei, Ursúa înţelese că nu se aflau încă în ţinuturile indienilor Omagua şi că nu merita să se oprească din drum ca să facă explorări. Ursúa se temea de cîteva lucruri : de ţînţarii de pe uscat, care erau mai mulţi şi mai răi decît cei de pe apă ; de natura vegetală şi animală — luxuriantă şi agresivă — şi, mai ales, ca nu cumva trunchiurile şi armăturile de la chilele ambarcaţiunilor să se desfacă sau să putrezească de tot. Pe-acolo se aflau desigur termite flămînde. Se mai temea şi că nerăbdarea şi reaua voinţă a oamenilor — care părea să se înteţească pe uscat — ar putea duce la oarecare excese. Dacă asta se întîmpla înainte de-a ajunge în el Dorado, autoritatea lui ar slăbi într-un chip primejdios. Şi Ursúa începea să doarmă prost atît la bord cît şi pe uscat. Punea asta pe seama căldurii. În schimb, soldaţii care dormeau foarte prost pe ambarcaţiuni, din lipsă de spaţiu, se odihneau mult mai bine pe uscat şi abia aşteptau să vină noaptea ca să debarce.

Ursúa porunci să urce toţi la bord şi, la primele licăriri ale zorilor, porniră iar în josul fluviului.

Aceea era partea centrală a Amazoanelor, cu ispitele şi primejdiile sale, între care trebuia să pui la socoteală

săgeţile otrăvite şi sarbacanele, ca şi un soi de peşti mărunţei care stînjeneau pescuitul. Cînd venea la momeală un alt peşte, acesta era devorat pe loc de acele fiinţe minuscule, care nu muşcau de fapt din momeală, iar dacă muşcau, nu merita osteneala să-i tragi afară.

Era periculos să înoţi în rîu dacă aveai o rană cît de neînsemnată, căci peştii simţeau sîngele şi mirosul îi făcea lacomi şi agresivi.

Făcură o încercare cu maimuţa pe care-o luase la bord negrul Alonso. O aruncară în apă legată de mijloc şi animalul înotă, fără să i se întîmple nimic. Apoi o răniră uşor la coadă şi o aruncară iar. După trei minute îi scoaseră scheletul curăţat, ca şi cum n-ar fi avut niciodată carne pe el.

Peste două zile, un indian păţi la fel.

Fluviul îşi dezvăluia treptat misterele şi primejdiile.

De la insula lui García de Arce mai parcurseseră o sută şaptezeci şi două de leghe.

Într-o noapte, cînd coborîră pe ţărm ca să se culce, văzură că indienii nu fug. Aşezarea aceea făcea parte din provinciile numite Caricuri. Alţii le spuneau Manocuri şi abia mai tîrziu înţeleseră că cele două nume erau înrudite şi indicau aceeaşi regiune.

Indienii purtau nişte mici podoabe de aur ieftin care, firească, treziră lăcomia soldaţilor, şi Ursúa îi condamnă la vîslit pe zece dintre aceştia, pe care-i surprinsese făcînd troc pe propria lor socoteală.

Montoya fusese iertat sau poate că îşi îndeplinise pedeapsa ; fapt este că nu mai vîslea.

Indienii aceia aveau înfăţişarea cea mai ciudată pe care o văzuseră pînă atunci şi se sluţeau singuri pînă la grotesc, iar uneori erau înspăimîntători. Se considerau stăpînii Amazoanelor şi îi spuseră asta, prin interpreţi, lui Ursúa. Guvernatorul află şi alte particularităţi demne de a fi luate în seamă. Primii locuitori de pe Amazoane despre care aveau ştiinţă erau arancaşii, după care veniseră tupiguaranii. Aceştia erau mai puţin închişi la piele, dar cu feţele turtite, ca de pisică, uneori mai mult late decît lungi, şi cu ochii oblici, care le dădeau un aspect prea puţin omenesc.

Cum spuneam, se sluțeau singuri, și la cîte unii fața era toată numai nas, iar alții aveau buzele proeminente și un rît ca de porc. Femeile din expediția lui Ursúa, chiar și indienele, priveau cu groază chipurile acestea.

Ursúa deduse că indienii se sluțeau ca să înspăimînte triburile vecine.

Toți acei indieni foloseau sarbacane. Și Bemba se apropia de cîte unul care ținea vîrful sarbacanei între buze și-i spunea :

— În mine n-o să sufli, porc de indian ce ești.

Indianul, fără să înțeleagă, își scotea sarbacana dintre buzele-i zîmbitoare. Zîmbetele lor, frecvente, erau oribile pe acele buze sluțite.

Au stat acolo cîteva zile.

Peste noapte, singur, Lope se gîndea la el, ca întotdeauna, dar nu monologa, ci, apropiindu-se de coliba lui Montoya, încerca să intre în vorbă cu el. Montoya era mereu într-o stare de spirit proastă, veninos și irascibil și nu asculta pe nimeni.

— De ce nu mă omoară franțuzu ăsta afurisit ? îl întrebă pe Lope.

Lope îi spuse :

— Așa e, în locul lui, eu te-aș fi omorît. Dar Ursúa nu ucide pe nimeni, pentru că este un Dumnezeu care veghează asupra noastră din slăvi. Și, afară de asta, nu ne guvernează. El e stăpîn doar în pat, spunea Lope, pentru că Inés aia i-o fi făcut farmece.

Unii se fereau de Lope, socotindu-l nechibzuit, și nu vroiau să meargă prea departe.

— Și eu fac parte dintre cîrcotași, îi spuse într-o zi lui Montoya, și aș vrea să aveți încredere în mine.

Nemulțumiții începură să se întîlnească în fiecare noapte cu Montoya, și acesta îl luă cu sine și pe Lope. La prima adunare, Aguirre, mulțumită blestemelor și înjurăturilor lui, avu mai multă trecere decît Montoya. Era și cu mult mai radical. În ceea ce privea bunurile trupei, se produseseră destule confuzii și guvernatorul ordonă să se facă inventarul lucrurilor care aparțineau armatei și erau, astfel, sub jurisdicția sa.

În urma acelui ordin se iscă oarecare agitaţie. Lope vocifera şi ameninţa şi mulţi îi dădeau dreptate, molipsiţi de dinamismul său agresiv. Pînă atunci, Montoya păruse totuşi să aibă iniţiativa cînd era vorba de vreo nemulţumire.

O mare parte din soldaţi erau gata să dezerteze şi să se întoarcă în Peru. Nu mai aşteptau decît să li se indice ziua şi ora.

La sfîrşitul lui noiembrie ridicară din nou tabăra şi navigară două zile pînă la satul Mococomo, unde discutară în şi mai mare taină şi cu mai multă hotărîre despre fuga pe care o puseseră la cale. Lope se arăta posac şi tăcut, dar, întrebat şi obligat să vorbească, ridică mîna şi spuse răspicat :

— A pleca din tabără, a fugi şi a ne întoarce în Peru e o hotărîre meschină, de oameni paşnici şi laşi. Pînă la urmă înseamnă să dăm bir cu fugiţii, ca oricare alţii. Ceea ce propun eu e să-l omorîm pe guvernator şi să punem stăpînire pe trupă.

Se lăsă o tăcere adîncă. Propunerea li se păru tuturor foarte gravă, dar nu nesăbuită. De atunci mulţi îl priveau pe Lope cu respect, gîndindu-se că, făcînd în public declaraţii atît de categorice, îşi pune viaţa în joc. Ideea de a-l omorî pe Ursúa nu li se păru proastă unora ca Zalduendo şi La Bandera, care se topeau după doña Inés. Alţii se speriară şi nu mai veniră la întîlnirile secrete. Lope îi privea chiorîş şi murmura printre dinţi, atingînd cu mîna pumnalul — ca şi cum ar fi fost un talisman.

A doua zi, înainte de îmbarcare, se iviră unele piedici. Inventarul nu era gata şi guvernatorul hotărî să mai zăbovească o zi.

Cîţiva soldaţi, călăuziţi de indienii din acel loc, plecară la vînătoare şi aflară lucruri curioase. Cel mai bun vînat care se putea găsi în ţinutul Amazoanelor era *huangana*, un soi de porc mistreţ. Era un animal inteligent care, ca să vîneze, alcătuia cu mulţi alţii un cerc mare şi apoi, micşorîndu-l din ce în ce şi strîngîndu-l, mîncau tot ce găseau în raza lui, indiferent dacă era plantă sau animal. Cel mai mare duşman al huanganilor era tigrul. Acesta stătea la pîndă şi se năpustea asupra ultimului

huangan din turmă, atunci cînd mergeau unul după altul, prin pădure. Ultimul e de obicei cel mai slab și, pe lîngă asta, tigrul putea să-l atace fără să fie văzut de celelalte animale.

Dar victima începea să guițe și atunci îi veneau în ajutor toți huanganii.

Tigrul avea grija și prevederea de-a răni animalul într-un punct vital — grumaz, jugulară, inimă sau picioarele dinapoi — ca să nu se mai poată ridica, și-apoi se urca într-un copac așteptînd plecarea celorlalți. Cînd, la sfîrșit, aceștia își vedeau de drum, lăsîndu-l pe cel rănit în voia soartei lui triste — lucru care se întîmpla mai curînd sau mai tîrziu — tigrul cobora și-l devora. Uneori însă copacul pe care se cățăra era ros de licheni, de bătrînețe sau de furnici, și-atunci se încovoia și cădea cu povară cu tot. În cazul acesta agresorul era pierdut, deoarece curajoșii huangani îl atacau cu toții deodată și într-un fel sau altul îi veneau de hac. Erau foarte voraci huanganii și uneori carnivori ca și mistreții.

Totul era violent în ținutul Amazoanelor : peștii, animalele de pe uscat, soarele și mai ales minusculii țînțari.

Lope de Aguirre auzise povestea cu huanganii și tigrii și spunea că tigrul, înainte de-a ataca, trebuia să fie sigur că arborele care-i va sluji de adăpost nu e putred pe dinăuntru. Iar omul trebuia să-i urmeze pilda. Pădurea oferea exemple pentru toate împrejurările.

Lope se gîndea noaptea la asta și la urmă ajungea la concluzia că între dușmanii lui Ursúa nu se afla nici unul atît de pornit ca el. Montoya știa de ce îl jignise și mai știa, de asemeni, că se va răzbuna și el într-o zi. Resentimentul său se îndrepta împotriva lui Ursúa și atîta tot. Dar cel al lui Lope era împotriva tuturor oamenilor, împotriva cerului și-a pămîntului, împotriva regelui și-a lui Dumnezeu. Ceilalți își dădeau seama că voința lui Lope era stăpînită de ceva fatidic și sumbru, dar nu știau ce anume. Și nu-i mai ziceau Aguirre *nebunul,* pentru că vedeau că nu judecata îi lipsea, ci toate celelalte. În afară de judecată nu mai avea nimic. Iar el vroia să pună stăpînire, prin puterea minții, pe tot ce nu avea.

Montoya îl căuta în timpul nopții și lui Lope îi plăcea să aștepte în ușa colibei pînă soseau și ceilalți, prin întuneric. Odată adunați cu toții, vorbeau mult, dar fără să ajungă vreodată a lua o hotărîre concretă. Iar Lope își atingea pumnalul, enervat.

Se întîmplă ca, tocmai cînd se pregăteau de îmbarcare pentru a-și continua drumul, brigantina avariată să se scufunde, ceea ce-i obligă să rămînă mai mult în acel loc, pînă să construiască plute și canoe care s-o înlocuiască.

În trei sau patru zile plutele și canoele fură gata. Ursúa dădu încă o dată dovadă de imprudență la plecarea din acel sat, pentru că porni fără să se informeze dinainte despre ce va găsi în zilele următoare. Și plecară fără rezerve, nădăjduind c-o să găsească în vreun sat riveran, ca și pînă atunci.

Trecură două zile, fără să găsească însă nimic de mîncare și în a treia foamea începu să-i chinuie pe toți. Cînd coborau pe mal să doarmă, merita să-i vezi pe oamenii aceia, uneori zdraveni și cu barba pînă la brîu, căutînd buruieni și niște biete rădăcini pe care să le mănînce, și scormonind în nisip după ouă de broască țestoasă — dar nici urmă de asemenea lucruri. Natura le refuza pînă și această mîngîiere. Mulatra doña Maria, care avea un dispreț total pentru orice fel de pericol, se bucura, spunînd că tot avea prea multă osînză pe unde știa ea.

— Ba știu și eu pe unde, răspundea Zalduendo, făcînd șmecherește cu ochiul.

Nu se vedea pe nicăieri țipenie de om. Vreau să spun, indieni.

Peștele, care de obicei se prindea ușor, părea să fi părăsit fluviul, și dacă în timpul zilei visau să găsească ceva pe uscat, noaptea, cînd se culcau flămînzi pe mal, sperau, dimpotrivă, să afle a doua zi ceva în fluviu. Și așa, cu asemenea speranțe, timpul trecea între griji și nevoi. Ca să se poată odihni noaptea, trebuiau să tragă navele la mal și să se expună pericolului de-a fi devorați de animale mai mari — caimanii sau, mai mici — țînțarii. Călătoreau pe brigantină și în ceamuri ca în diligențele ticsite, incomode, inspirînd fiecare răsuflarea vecinului. Și gîndind prea mult. Fiindcă trupul nu se putea mișca, se punea mintea în mișcare, și Ursúa își dădea seama de asta.

Cum spuneam, în timpul nopții coborau pe uscat și natura, liberă, le dădea o senzație de ușurare. Dar țînțarii, liliecii cei mari — care erau altfel pe acolo, căci la început li se păruseră a fi păianjeni zburători — iar pe uscat crocodilii, constituiau o amenințare de fiecare clipă. Era vremea incubației și mamele păzeau cuiburile cu ouă, mai ales cînd apăreau acele noi ființe față de care simțeau aceeași dragoste pe care și celelalte viețuitoare o au pentru puii lor. Toate, afară de Zalduendo, care-i lăsa pe-ai lui „să-și cucerească împărăția cerurilor".

Erau unii care dormeau cu archebuza lipită de picior și pîndiți de-aproape de vreun caiman prudent, amîndoi înfometați și așteptînd să vadă care-o să-l mănînce pe care. Pe uscat, nimeni nu cugeta. Mintea stătea liniștită, pentru că primejdia anihila imaginația.

Relativa înlesnire a țărmului își avea riscurile ei și nu te puteai odihni niciodată, căci se iveau noi corvezi și amenințări.

Nici pe țărm nu era ușor să dormi, din cauza zgomotului din pădurile mai apropiate sau mai depărtate, care se trezeau în fiecare zi la căderea întunericului și care dădeau impresia unor mari orașe cu agitația și forfota lor obișnuită. Pe soldați nu-i liniștea gîndul că toate ființele care trăiau acolo erau niște animale, incapabile să facă vreun rău cu bună știință, fiindcă nu de pagube și de stricăciuni se temeau ei, ci de faptul că nu știau ce se întîmplă acolo. Necazurile cele mai mari și zbuciumul omului se trag din același lucru ; din faptul că nu înțelege sau că înțelege pe jumătate.

Cerul era, cum se întîmplă pe linia ecuatorului, negru și întunecat cu totul, iar stelele străluceau ca în nici o altă parte a lumii. Crucea Sudului le arăta că se află în emisfera australă.

Găseau pe țărm foarte puține ouă de broască țestoasă și numai niște iguane respingătoare. Chiar și acele păsări-pescari din care mîncau altădată și care, cînd sînt pui, se pot prinde cu mîna, dispăruseră cu totul.

În timpul zilei trebuiau să vîslească mereu ca să nu-i îndrepte curentul spre țărm, sau ca să mențină distanțele, pentru ca navele să nu se ciocnească între ele.

Mai ușoară părea navigarea pe brigantină, dar trebuia să stai de veghe tot timpul și puțini erau negrii sau indienii care să stea în timpul zilei cu brațele încrucișate. Cel care nu vîslea măsura fundul cu sonda sau menținea direcția cu timona — o bîrnă mare de la pupă.

Lope gîndea : „Acum va trebui să mîncăm haita de cîini".

Cădeau averse teribile și neașteptate, adesea în plin soare, ceea ce dădea naștere în mod frecvent curcubeelor.

Lope spunea uitîndu-se la curcubeu :

— Toată lumea rămîne cu gura căscată, dar pe mine nu m-a impresionat niciodată. Un arc colorat. Și ce ?

Pedrarias rosti unul din lucrurile acelea pe care soldații nu prea le luau în seamă. Adică le ascultau cu respect doar trei persoane : doña Inés, Elvira și Lope.

— Nici mie nu-mi place curcubeul, spuse, care-i vulgar, așa cum sînt toate lucrurile necomparabile, adică acelea pe care nu le poți măsura cu nevoile omului.

Pedrarias nu vorbea cu nimeni așa, ci doar din cînd în cînd cu Lope.

Ursúa puse paznici înarmați ca să nu fie omorîți și mîncați și caii. Celelalte animale mai mici, cum erau caprele și porcii îmbarcați la plecare, fuseseră consumate de mult. Acum își mîncau cîinii, și Lope o mînțea în fiecare zi pe fiică-sa, spunîndu-i că era carne de miel sau mușchi de porc. Uneori Elvirica avea bănuieli și refuza să mănînce, sub motiv că nu-i e foame. Taică-său ridica vocea :

— La vîrsta ta trebuie să-ți fie foame și ai să mănînci pentru că-ți poruncesc eu.

Alonso Esteban, cel care fusese cu Orellana într-o expediție anterioară, povestea mereu că atunci nu răbdaseră de foame. După două zile, Pedrarias îi spuse :

— Gata, am mîncat și cîinii. Nu vezi că nu se mai aude nici un lătrat ?

Cu toate astea, Ursúa și iubita lui mîncau, nimeni nu știa nici cum nici ce. Dar se părea că mai au rezerve.

Cînd o vedeau pe Inés și vorbeau cu ea despre foamea pe care o îndurau, frumoasa metisă clipea cu lungile ei gene — genele săruturilor de colibri — și o făcea ca și cum ar fi vrut să-și țină plînsul. Dar n-avea chef de plîns.

Pe brigantină, Torralba căsca și spunea :

— Oare de ce-om fi venit prin locurile astea ? O țară fără iarnă e un loc înșelător, unde nu pot trăi decît cei fără frică de Dumnezeu.

Soldații începeau să se teamă de soarta lor și să-și spună că foametea, ca oricare altă nenorocire posibilă, nu depindea de Ursúa și nici de sărăcia locurilor, ci de o fatalitate care-i ducea la prăpăd și la nimicire.

Mulatra doña Maria își bătea joc de lipsuri și Ursúa îi atrase atenția să nu se mai laude, fiindcă oamenii nu credeau că se laudă, ci gîndeau că are alimente ascunse. Lucru care în parte era adevărat.

Muriră cîțiva indieni, bineînțeles de foame, și trupurile lor fură aruncate în fluviu, unde mai putură servi drept hrană peștilor și caimanilor.

Într-un fel sau altul, cu vorba, cu gestul, cu privirea, toată lumea protesta. Afară de un căpitan, rece și impasibil, care-abia de scotea un cuvînt și care se numea Martín Pérez. Acesta evitase orice familiaritate cu ceilalți. A vorbi de propria-i foame era o invitație la intimitate și el nu era omul care s-o facă.

Într-o zi rămaseră pe țărm în loc să se întoarcă la ambarcațiuni, sperînd să poată vîna ceva în pădure, dar nu găsiră decît niște maimuțe care, părînd că-și dau seama de pericol, fugeau și se cățărau prin locuri inaccesibile, fără să înceteze cu pălăvrăgeala și gălăgia.

— Ai zice că vorbesc, spunea La Bandera.

— Și chiar asta fac, aproba Lope, dar nu spun nici o vorbă adevărată.

Așa era ; maimuțele nu păreau niciodată niște animale de treabă.

Se dusese în pădure și singurul soldat cu adevărat bătrîn din expediție, unul Núñéz de Guevara, nici mai mult nici mai puțin decît „comandor" de Rodas. Era un bărbat robust și puternic, dar cu barba albă și chel.

— Voi bătrînii, îi spuse Zalduendo, călcînd ca întotdeauna în strachini, pe semne că nu țineți prea mult la viață.

— Așa cred unii, dar se înșeală cu desăvîrșire, răspunse el grav.

Pedrarias reuși să vîneze o iguană — animal într-adevăr respingător — și o dădu lui Lope, spunîndu-i :

— Bine preparată are gust de carne de pui și Elvirica n-o să poată face deosebirea.

Lope vru s-o ascundă într-un sac, dar animalul îl rupse cu țepii dorsali și cu unghiile. Atunci, Lope omorî iguana cu ajutorul lui Pedrarias și o pregătiră amîndoi înainte de-a se întoarce la țărm.

Cîțiva indieni coborîră și ei pe uscat, dar majoritatea rămaseră în ceamuri și pe plute, atît de extenuați de foame că n-aveau nici măcar puterea să fugă de soare și să se așeze la umbră.

Părintele Henao se ducea la vînătoare cu soldații, iar Portillo rămînea lîngă indieni dîndu-le ultima împărtășanie și spunînd în gura mare că pe pămînt nu există dreptate. Părintele Portillo umbla tot așa de înfometat și de gălbejit ca și indienii.

Doña Inés și camerista ei nu părăseau niciodată brigantina, unde, de bine de rău se mai găsea cîte ceva de mîncare. Cît despre Ursúa, refuza să mănînce cu ele, în primul rînd ca să le ajungă lor și-apoi, deoarece foametea bîntuia cu atîta furie printre soldați, trebuia, măcar din bună-cuviință, s-o împărtășească și șeful.

Unul dintre cei care îndurau mai ușor foamea era Lope de Aguirre, fiindcă de obicei mînca foarte puțin și stomacul se obișnuiește cu strîmtorarea la fel ca și cu belșugul. Nu erau decît două ființe cărora nu le-a lipsit nimic în timpul expediției : Inés, din cauza dragostei lui Ursúa, și Elvira, mulțumită iubirii tatălui ei.

Copiii, pajii mai găseau prin pădure cîte ceva, asemeni cîinilor fără stăpîn din orașe. Dar unul dintre ei fu mușcat de un șarpe cu clopoței și muri aproape imediat.

Erau și unii care gîndeau că, în caz extrem, era îngăduit să mănînce carne de om — băiețașul mort era destul de durduliu — iar Esteban ajunse chiar să întrebe dacă veninul șarpelui s-o fi întins în tot corpul și carnea mortului o fi otrăvită. Lope, care-l auzi, spuse :

— Cară-te de-aici, păcătosule, lua-te-ar dracu.

Esteban nu spuse nimic. Era unul dintre oamenii aceia pe care nenorocirea îi face lași, așa cum există alții — Lope, de pildă — pe care-i ațîță, le insuflă curaj și-i îndeamnă la violență.

Negrii descoperiseră niște rădăcini care, bine mestecate, se puteau mînca. Nu miroseau prea grozav, dar erau proaspete și zemoase. Prinseră într-o după-amiază o maimuță, o jupuiră și o mîncară crudă. Spuneau că așa, crudă, carnea e mai hrănitoare decît gătită.

În ziua următoare se întoarseră toți la ambarcațiuni și-și continuară drumul.

Indienii nu spuneau niciodată nimic. Nu știai dacă erau fericiți sau nenorociți, flămînzi sau sătui. La resemnarea lor obișnuită, indienii creștinați adăugau un fel de disperare de sclavi. Așa cum îi spusese Lope odată lui Zalduendo : „indienii ăștia, cînd sînt botezați și capătă nume spaniole, parcă-și pierd și ultimul rest de demnitate umană pe care-l aveau". Fără îndoială, între a te numi Ixi-Kamal și a te numi Baldomero sau Felipe era o diferență, dar în rău, după cum spunea Torralba.

— În schimb, dobîndesc împărăția cerurilor cînd mor, adăuga Elvira.

Auzind cuvintele fiicei sale, Lope de Aguirre o privea cu duioșie și nu spunea nimic.

Timp de nouă zile membrii expediției se hrăniră mai mult cu aer. În fiecare zi mureau cîțiva indieni, care erau și ei aruncați în fluviu. Esteban se distra uitîndu-se la caimanii care-și făceau de lucru cu trupurile lor.

Iarba-grasă și celelalte buruieni pe care le găseau seara în preajma țărmului le ațîțau și mai tare foamea. Să nu mai spunem că, dacă se afla pe-acolo vreun animal viu, dispărea pe loc. Nu se mai auzeau lătraturi și behăituri nici ziua nici noaptea. Rămăseseră doar caii.

În sfîrșit, ajunseră într-o zi, pe la amiază, într-un loc unde prundișul dispărea și se forma un fel de mal înalt, purpuriu.

Iar sus se vedea o așezare destul de mare.

Fără îndoială că indienii îi zăriseră de departe, fiindcă avură timp să se pregătească, încărcîndu-și în grabă, în vreo duzină de canoe, femeile, copiii și lucrurile mai de preț pe care le aveau prin colibe, în vreme ce bărbații apți pentru luptă alcătuiră o trupă destul de numeroasă și se pregătiră de apărare.

— Haideți, haideți, spunea Lope, pipăindu-și spada.

Văzînd Ursúa că indienii, zdraveni la trup şi la minte şi bine înarmaţi în felul lor, voiau să înceapă ostilităţile, dispuse trupa în linie de bătaie. Mergea în frunte cu cîţiva archebuzieri cu fitilul aprins, dar fluturînd un steag alb în semn de pace. Părea că indienii l-au înţeles.

Ursúa ordonase ca nimeni să nu tragă pînă n-o da el ordin. Indienii, fără să-şi strice rîndurile, stăteau în aşteptare. Dintre ei ieşi o căpetenie cu tot atîţia oameni cîţi îl însoţeau pe Ursúa şi înainta cu un aer prietenos.

Cînd se întîlniră, indianul luă pînza albă, făcu semne de pace şi prietenie şi-i pofti pe spanioli să intre cu el în sat. Între timp indienii se retrăgeau, dar fără să-şi strice formaţia, rămînînd parcă în aşteptare.

Debarcară cu toţii, chiar şi indienii care mai puteau umbla, ba chiar şi negrii, rămînînd la rîndul lor în aşteptarea ordinelor lui Ursúa care, împreună cu căpetenia indienilor, organiză instalarea oamenilor.

Ursúa obţinu pentru membrii expediţiei o parte din sat, cu proviziile ce se găseau acolo, ceea ce nu era puţin lucru, dat fiind că fiecare casă avea pe lîngă ea o mică lagună plină cu broaşte ţestoase de toate mărimile, şi cu gard de jur împrejur ca să nu fugă. Pe lîngă asta, în case mai erau destule rezerve de porumb, de carne de porc sălbatic şi de păsări.

După ce căpetenia tribului şi guvernatorul căzură la înţelegere, Ursúa indică locuinţele unde urmau să se instaleze, iar războinicii indieni se retraseră în partea rezervată lor. Guvernatorul dădu ordine stricte ca nici unul din oamenii lui să nu treacă în partea unde locuiau indienii şi cu atît mai puţin să ceară sau să ia ceva de la ei.

Oamenii începură să-şi pună burta la cale, cum se spune. Pe lîngă broaştele ţestoase vii din lagune erau încă multe altele, proaspăt ucise pentru hrana indienilor, ca la vreo şase sau şapte mii. Şi, preparîndu-le cum ştiau ei, înfometaţii mîncară după pofta inimii.

Soldaţii, indienii din provincia Motilones şi negrii înfulecau zdravăn şi risipeau mai multă mîncare decît puteau înghiţi.

Văzînd indienii cum se purtau oaspeţii lor, îşi spuseră că n-au să respecte condiţiile hotărîte şi, în timpul nopţii,

fără a fi văzuți — erau foarte abili în acțiunile lor nocturne — începură să scoată parte din alimentele cele mai importante, atît din lagune cît și din case, fiindcă intrau și ieșeau fără să-i simtă nimeni, și luară îmbrăcăminte și piei chiar de sub capul soldaților, fără să-i trezească.

A doua zi, soldații văzură că lipseau multe lucruri și, cum în nopțile următoare spaniolii se luară după indieni, descoperiră ceea ce se întîmplă. Atunci se considerară în drept să-și recupereze hrana și de asemeni, cum se poate presupune, să ia și ce era al lor și ce nu era. Avură loc cîteva ciocniri periculoase. Pînă la urmă cîștigară cei mai bine înarmați.

Ursúa încerca să facă ordine, fără să reușească însă. Și, socotind că e necesar să-i pedepsească pe cei ce întreceau mai vădit măsura, arestă un metis, iar acesta se plînse :

— Gîndiți-vă, excelență, că prin persoana mea îl jigniți pe sublocotenentul Guzmán.

— Tu nu ești sublocotenentul Guzmán.

— Sînt servitorul lui, ceea ce, în cazul ăsta, e același lucru.

Guvernatorul porunci să-l pună în butuci. Vestea ajunse la urechile lui don Hernando de Guzmán și acesta ceru guvernatorului, ca o favoare personală, să-i dea drumul, dar Ursúa spuse că trebuia să dea o pedeapsă exemplară.

— S-o faceți cu altul, excelență, pentru că așa pare o ofensă adusă celor care sîntem la conducere.

— Aici nu există altă conducere decît a mea, domnule sublocotenent, și atît cît o fi așa trebuie să mi se execute ordinele.

Sublocotenentul tăcu. Deoarece Guzmán protestase, Ursúa avu grijă ca toată lumea să afle de pedeapsă, pe care-o prelungi timp de mai multe zile, pentru ca tăria hotărîrii sale să fie cunoscută de către toți potrivnicii. Nu încape îndoială că Ursúa îl respecta pe Guzmán, știind că era fiul șefului consiliului de la primăria din Sevilla, don Alvar Pérez de Esquivel și al doñei Aldonza Portocarrero și că locuise chiar în casa viceregelui Hurtado de Mendoza, dar nu avea o părere prea bună despre meritele tînărului. Știa că descinde din goți și că în neamul lui se păstra

tradiția lui Guzmán cel Bun. Dar avea unele trăsături de caracter puțin cam infantile.

Chiar și Hernando știa asta și evita să intre în relații prea intime cu alții, ca să nu le descopere și aceștia. Printre trăsăturile de caracter ale tînărului Guzmán, care se distinsese în două acțiuni războinice, una din ele fiind apărarea fortului din Peuco în Chile, se număra și un fel de fantezie plină de naivitate. De mic copil avusese servitori și dascăli arabi — lucru frecvent în casele nobile ; auzise astfel povești de tot soiul, iar uneori le repeta și el, mai ales după ce bea puțin. Nu povestise nici una în cursul acestei expediții. Dar în Lima spusese că unii fierari arabi din Mauritania de Sud se prefăceau în hiene, adică într-un animal căruia îi ziceau *bauda,* dar că acelea erau hiene rîzătoare și puteau să se preschimbe din nou în fierari de îndată ce mîncau anumite ierburi.

Mai povestea — iar doi negri din expediție confirmaseră că era adevărat — că în Africa, nu departe de Mauritania, existau oameni-lei care, din cînd în cînd, îmbrăcați cu pieile acestor animale și purtîndu-le capul — ca pe-o căciulă — intrau prin sate și omorau o mulțime de oameni. De obicei mergeau opt sau zece oameni-lei și cam tot atîtea femei-leoaice, toți travestiți cu pieile respective, care, ca să aibă mai mult efect, trebuiau să fie proaspete. Și ucideau cu amîndouă mîinile — cu două pumnale — tot ce întîlneau în cale. Mascaradă mai sîngeroasă nici că putea exista. Nimeni nu se apăra împotriva lor și lumea ajunsese să creadă că oamenii-lei erau cu adevărat așa. Se lăsau omorîți cu resemnare, supunîndu-se unui obicei sîngeros care căpătase putere de lege.

Superstiția aceasta pricinuia în fiecare an mai mult de-o sută de morți pe teritoriile respective, și doi dintre negrii care se născuseră în Africa, aproape de acele locuri, întăreau vorbele sublocotenentului.

Sublocotenentul Guzmán auzise și alte lucruri pe care, pe măsură ce înainta în vîrstă, începea să le considere mult prea discutabile ca să poată fi povestite în fața unor oameni maturi.

Așadar, deși toți îi purtau respect și prietenie lui don Hernando, acesta nu era neapărat respectul aventurierilor pentru fapte ce țin de domeniul violenței ci, ca să spunem

așa, mai degrabă un respect civil din vremuri de pace, consecință a unui sentiment de clasă.

Servitorul său, metisul, care mai era încă în butuci, îi spuse lui don Hernando într-o noapte, cînd acesta se duse să-l vadă :

— De ce nu-mi dă domnia-voastră băutura aceea fermecată ca să mă prefac în hienă ?

Don Hernando nu știa dacă metisul vorbea serios sau în bătaie de joc. Sclavul îl auzise povestind legenda aceea africană în Trujillo.

În satul acela mare, numit Machifaro, se găsea hrană din belșug și Ursúa chibzuia să petreacă acolo sărbătorile Crăciunului, care se apropiau. Pe lîngă asta, erau semne că locuitorii din acele ținuturi cunoșteau întrucîtva locul unde se află el Dorado și se gîndea să-și continue cercetările cu ajutorul lor.

Hotărî să-l trimită iar pe Pedro de Galeas cu cîțiva oameni în opt sau zece canoe, ca să intre într-un estuar care comunica cu fluviul. Galeas și oamenii săi înaintară cîteva mile pe un braț de apă neagră, densă și urît mirositoare. Probabil că era petrol.

— Mare minune, spunea Galeas, dacă asta nu ne-o duce drept în iad.

După ce-au plutit cîteva ore pe brațul fluviului, ajunseră la o lagună imensă și navigară în largul ei cam la trei leghe fără să-i vadă marginile și pierdură din ochi țărmul de unde plecaseră. Cum nu aveau busolă și nici *balansier*, se temură să nu se rătăcească și după ce merseră cîteva zile de-a lungul țărmului care începea să se vadă, fără să dea nici de sate și nici de oameni, hotărîră să se întoarcă, potrivit instrucțiunilor lui Ursúa.

În timp ce Galeas se întorcea, veniră în canoe, pînă aproape de Machifaro, cam la vreo două sute de indieni de pe podiș cu gînd să jefuiască satul, așa cum obișnuiau să facă din cînd în cînd. Se apropiaseră pe furiș, în timpul nopții, după obiceiul indienilor, neștiind că în Machifaro se află spanioli.

Dușmanii fiind descoperiți de paznicii șefului de trib din Machifaro, aceștia îl anunțară pe Ursúa și-i cerură ajutor.

Aşteptară pînă la ziuă, şi văzînd atacanţii că satul e plin de războinici spanioli, hotărîră să se retragă pe fluviu, dar nu fără a face mai întîi o larmă grozavă cu tobele şi trompetele, ca să-i înspăimînte.

Ursúa ordonă locotenentului său Juan de Vargas să ia cu el şaizeci de archebuzieri şi pe şeful tribului din Machifaro, pe care-l însoţeau cîţiva indieni, şi mergînd în canoe mari pe alt braţ al fluviului, le tăiară retragerea celor ce avuseseră de gînd să-i atace. Aceştia erau indieni „cararies" şi se pregătiră de luptă, dar cei mai mulţi muriră sub focul archebuzelor. Supravieţuitorii căzură mai toţi prizonieri. Cei care putură să fugă o luară prin pădure, fără hrană şi fără arme, aşa că, în noaptea următoare au murit sfîşiaţi de fiare sau ucişi de indienii din partea locului care îi hăituiau plini de mînie. În liniştea nopţii li se auzeau vaietele.

Părăsiseră cele două sute de canoe, multe din ele cu hrană şi obiecte de oarecare valoare.

În tabără se întîmplă un fapt care-i surprinse pe toţi. Chiar în acea zi Ursúa numi vicar general — adică episcop provizoriu — pe părintele Alonso de Henao. Şi aduse acest lucru la cunoştinţa celorlalţi în felul următor: „Prin dreptul de patronaj pe care maiestatea-sa îl are asupra acestor pămînturi şi asupra tuturor bisericilor şi episcopatelor de pe cuprinsul lor, făcînd eu uz de puterea regală ce mi-a fost conferită, pot numi, în lipsa unui prelat, un vicar general ; şi îl numesc în persoana lui don Alonso de Henao."

Prima hotărîre pe care-o luă părintele Henao în noua sa funcţie fu să excomunice, la cererea lui Ursúa, pe toţi soldaţii care ar avea în stăpînire, fără ştirea guvernatorului, scule, securi, satîre, tesle, burghiuri, cuie şi de asemeni obiecte luate prin troc de la indieni, dacă nu vor veni imediat să le depună la picioarele prelatului.

Se iscară noi proteste şi unele discuţii, pentru că cei care cunoşteau legile spuneau că guvernatorul nu-l putea numi pe preot în acel post şi că nici părintele Henao nu putea primi postul.

Larma ajunse pînă la doña Inés, care stătea întotdeauna departe de trupe, şi chiar ea se miră de acea numire, dar din alte motive.

Îl întrebă pe Ursúa dacă el crede cu adevărat în Dumnezeu.

— Sînt zile în care nu cred, spuse, dar Dumnezeu crede în mine și atunci e tot aia.

Mulatra Maria, care-o servea pe doña Inés, auzi aceste cuvinte și i le repetă prietenului ei Zalduendo care, la rîndul lui, le răspîndi prin tabără :

— Dumnezeu crede în Ursúa, zicea el ironic.

Lope răspunse :

— Se apropie ziua în care nici măcar Dumnezeu n-o să mai creadă în Ursúa. Fiindcă prin locurile astea de la ecuator oamenii trăiesc în grabă.

Unii oameni cu știință de carte spuneau că părintele Henao n-are mai multă putere să excomunice decît bunică-sa. În plus, treaba asta fiind atît de vădit avantajoasă pentru Ursúa și pentru punga lui (căci dacă ar fi fost vorba numai de autoritatea guvernatorului n-ar fi părut rea), protestele se înteţeau.

Cei mai nemulţumiţi erau Montoya și Lope de Aguirre. Ceilalţi făceau cauză comună cu ei. Într-o noapte, văzînd Aguirre că servitorul lui Guzmán e tot în butuci, se duse la sublocotenentul-general și-i zise :

— Pare de necrezut c-ar exista oameni de rang înalt ca dumneavoastră care să permită să le fie maltratat astfel servitorul.

— Ce pot face ? întrebă tînărul sublocotenent-general.

— Dacă n-o faceţi dumneavoastră, o s-o fac eu, pe Dumnezeul meu.

Petrecură noaptea în discuţii și comentarii în legătură cu soarta expediţiei, cu dragostea lui Ursúa și cu cîte altele. Lope spuse că, în timpuri tulburi, bărbaţii care aveau ceea ce trebuiau să aibă se ridicau și ajungeau pe cele mai înalte culmi, dînd astfel o lecţie celor aroganţi și încrezuţi. Căci fiecare putea prospera potrivit condiţiei sale, cel care era mic putînd ajunge mare, iar cel care era mare ajungînd și mai mare.

El nu avea cine știe ce ambiţii, dar trebuia să-și revendice drepturile, nesocotite sau necunoscute în Quito, în Panama și în Lima. Alţii, care nu făceau cît el, aveau parte de favoruri, de onoruri și de monede de aur care nu

ieşiseră din matriţa de monede a viceregelui, şi nici nu dăduseră a cincea parte pentru maiestatea-sa.

— Eu, dacă aş fi în pielea dumneavoastră, don Hernando de Guzmán, spuse fără a mai ţine seama de nimic, aş ţinti, în cel mai rău caz, să pun stăpînire pe Peru. Alţii aşa au făcut şi au fost pe punctul de-a reuşi avînd în vine un sînge mai puţin curat decît al dumneavoastră. Şi, dacă se iveşte prilejul, o să mai vorbim despre asta, dar singuri şi fără să ne-audă cineva, pentru că eu am un defect şi o calitate. Defectul este că nu-mi place să las duşmani în spatele meu şi calitatea e că inima-mi spune cine-mi sînt duşmanii şi ce intenţii au, atunci cînd le au. Şi să nu credeţi că vorbesc ca un nebun. În orice caz, nu uitaţi că ceea ce spun ca un nebun ştiu să susţin ca un om cu mintea întreagă, lucru care e rar de găsit pe-aici. Şi n-o să pierdeţi nimic ascultîndu-mă, căci sînt dintre puţinii care ştiu să preţuiască o prietenie.

Mai spuse că trebuia să se păzească de Ursúa, fiindcă începea să i se înăsprească voinţa şi avea dreptul să scurteze de cap nu numai un om ci chiar o duzină de oameni, iar din pricina căldurilor de la ecuator, tuturora le musteau în sînge ciuperci veninoase şi, dacă se ivea prilejul, trebuia să ai mîna mai sprintenă decît a lor.

Nobilul sevillan îl asculta fără să ştie ce să creadă. Îi era tare somn în acea noapte (fiind tînăr avea nevoie să doarmă mai mult decît Lope) şi cînd se despărţiră, sublocotenentul-general se depărtă zicîndu-şi că tot ceea ce îi spusese Lope era o nebunie, dar un fel de nebunie de loc neplăcută, la care îi convenea să se gîndească şi de unul singur. Adormi tîrziu, în ciuda somnului, amintindu-şi că, dat fiind că Lope de Aguirre nu dormea, avea obiceiul să obosească lumea cu vizitele, convorbirile şi himerele lui nocturne.

Cineva îl înştiinţă pe Ursúa despre uneltirile celor nemulţumiţi şi a doua zi, primul lucru pe care-l făcu guvernatorul fu să-l ierte pe servitorul lui Guzmán, care-a fost scos din butuci, şi să-i cheme pe răzvrătiţi în coliba sa. Veniră Lope de Aguirre, La Bandera, Montoya, Zalduendo şi încă vreo cîţiva, toţi fără arme, în afară de cei doi soldaţi care stăteau de pază. Cînd intrară, Ursúa îi primi bine dispus şi îi pofti să se aşeze. Apoi le oferi din vinul

destul de tare făcut de locuitorii din Machifaro şi, scoţînd nişte hîrtii pregătite dinainte, le spuse :

— Vreau să vă arăt ceva care vă priveşte. Iată aici preîntîmpinările care mi s-au făcut împotriva voastră înainte de-a pleca din Motilones. Vreau să spun că aş fi putut să mă descotorosesc de voi înainte de-a mă îmbarca, dar n-am vrut s-o fac fiindcă aveam mai multă încredere în valoarea fiecăruia ca soldat decît în suspiciunile conţopiştilor şi scribilor din Lima.

Ca şi cum asta n-ar fi fost de ajuns, începu să citească. Pe una dintre hîrtii era scris :

— „Aşa că, avînd zece oameni mai puţin, veţi putea, excelenţă, să reuşiţi a intra în el Dorado la fel ca şi cu zece oameni în plus, şi astfel vă sfătuiesc să-i alungaţi din trupa excelenţei-voastre pe următorii soldaţi care, oriunde s-ar duce, poartă după ei dezordinea şi paguba".

Ursúa citi apoi numele tuturor, adică, fără al lui Montoya care, pînă să ajungă la şantier, se purtase ca un cavaler corect şi ca un om de onoare.

După ce le înşiră numele unul după altul, Ursúa adăugă :

— Să nu credeţi că asta-i tot. Aici mi se dă limpede şi cu toate amănuntele situaţia penală a fiecăruia şi mi se propune să vă dau o însărcinare şi o funcţie în altă parte ca să fie justificată retragerea şi îndepărtarea voastră fără să se poată bănui că a fost făcută de mine. Vedeţi ? Aici spune — şi începu iar să citească — „Se poate face în aşa fel încît nimeni să nu creadă că ar fi rău văzut de excelenţa-voastră..." Etc. etc. Dar eu n-am vrut să fac caz de asta şi nici măcar n-am răspuns.

Ursúa, sigur de efectul cuvintelor sale, privi feţele acelor oameni. Nimeni nu vorbea. Toate chipurile erau reci şi mute.

În sfîrşit, Lope întrebă :

— Cine semnează scrisoarea ?

— Asta, domnilor, nu pot să v-o spun. Nu v-ar folosi la nimic dac-aţi şti şi e mai bine să nu cunoaşteţi numele, căci chiar din punctul de vedere al liniştii voastre e mai bine să nu ştiţi cine sînt cei ce vă duşmănesc.

— Nu înţeleg această raţiune, spuse Zalduendo.

— O să vă fac să înţelegeţi. Dacă ştiţi cine a scris scrisoarea n-o să vă puteţi stăpîni să nu-i daţi a înţelege asta într-o zi, la Lima, cu un prilej oarecare ; iar din asta nu vă veţi alege cu nici un folos nici unii nici alţii, şi mai puţin dumneavoastră care aveţi putere mai mică. Această persoană este situată destul de sus ca să vă poată face rău, şi doar ca să se apere. Aşa că nu vă mai bateţi capul şi lăsaţi-mi mie această mică problemă. Singurul lucru care mă interesează e să vedeţi că m-am purtat cu voi ca prieten şi camarad, întîi la Motilones şi apoi acum şi aici.

Tăceau cu toţii. La Bandera spuse :

— Bine zice guvernatorul, e mai bine să nu ştii ceea ce tot nu se poate îndrepta. Eu îi mulţumesc în numele meu şi al tuturora.

Ursúa se mulţumi cu acele vorbe ca să considere restabilite relaţiile de prietenie, le oferi din nou de băut şi apoi îi însoţi pînă la uşă. Odată ajunşi afară, La Bandera rosti :

— E nobil ceea ce-a făcut şi îi rămînem cu toţii obligaţi.

— Obligaţi cu ce ? întrebă Lope.

— Cu respectul şi încrederea pe care ne-o arată.

— Nu-i nici respect nici încredere, răspunse Lope, şi poftim cu ce vine acum La Bandera. Aici nu-i vorba de respect. Adevărul e că Ursúa se consideră cu atît mai presus de noi, că nu se teme să joace cu cărţile pe faţă şi să ne spună : vedeţi c-am fost pe punctul de-a vă alunga din tabără şi n-am făcut-o pentru că nu vă cred în stare să mă dovediţi voi pe mine şi nici măcar să mă faceţi să nu dorm noaptea. Ásta nu-i respect, ci mai degrabă dispreţ şi s-o ia fiecare cum vrea, dar eu sînt vulpe bătrînă. Cu asemenea generozităţi şi toleranţe şi mărinimii nu mă duce nimeni.

Montoya gîndea la fel.

— Şi dacă nu-i aşa, stărui Lope, văzîndu-se sprijinit, atunci de ce nu ne-a spus numele celui care semna scrisoarea ? Aşa ar fi fost cinstit. Dacă mi-ar fi spus : ticălosul care vă poartă sîmbetele e cutărică şi de-acuma s-o ştiţi şi voi, ar fi fost altceva. Dar vrea să prindă doi

iepuri deodată, să se bucure de încrederea celor din Lima şi de recunoştinţa noastră.

Ceilalţi meditau la acele cuvinte, dar La Bandera tot nu se lăsa convins.

— Pariez cu voi, adăugă Lope de Aguirre, că în zilele următoare va îndrăzni să ne aducă o nouă jignire, adică să condamne pe careva să vîslească la ceamuri. Pînă acum n-a cutezat să-l pedepsească decît pe servitorul lui don Hernando, pe el şi sufletele noastre, asta o spun din cauza excomunicărilor.

— Pe mine m-a pus să vîslesc trei zile, spuse Montoya, mama lui de ticălos.

Între timp, noaptea, negrii găseau ca întotdeauna pretext ca să cînte. Auzindu-i, Montoya ridică atent capul, iar Zalduendo spuse cu un aer obosit :

— Aaah, ăştia-s negrii care duc dorul ţării lor împuţite.

Cel care cînta era, ca întotdeauna, Bemba, prietenul lui Lope.

Mavá Ghelelé
Ghelelé gh'eté
Ounú Gum ou Kú
Gum u Kú Yeyé
Mel ul Amel u
Kia yeitel arú
So ga dau Bú
So ga dau Bú
So ne yam'arú
No gaidé Bairá ?
Vairé vail engó
Maul'one gh'amba
Ghl ambal elelé
Mava Ghelelé
Ghelelé gh'eté.

Tradus mai mult sau mai puţin exact — Pedrarias Armesto le cerea de obicei negrilor să traducă — spune aşa : Aud greierele, / greierele cum cîntă. /Norul de pe muntele Gumé, / norul îi acoperă creasta / Oh, fiicelor şi fiilor / coborîţi să vedeţi / umbra pe pămînt / umbra ce

coboară / voi mai fi eu în stare să urc / sînt bătrîn şi prăpădit / trupul nu mă mai duce, / e prea prăpădit trupul meu / dar aud greierele / greierele cum cîntă.

Noaptea se întindea neagră. Puţin mai departe de coliba negrilor pădurea palpita cu insectele, cu broaştele şi cu păsările ei de noapte. Se auzea foarte bine greierele la care se referea negrul. Greierele, care pentru negri este ca privighetoarea pentru albi. Pădurea palpita prin miile ei de bîtlani şi de papagali în călduri. Prin tigrii ei mereu la pîndă.

În zori, papagalii albi se apropiau şi la început păreau porumbei, dar după ţipetele pe care le scoteau se vedea repede că erau alt soi de păsări. Soldaţii îi mîncau cînd puteau pune mîna pe vreunul — în lipsă de altceva — dar aveau carnea aţoasă şi tare şi cum acele păsări trăiau mulţi ani, dacă erau bătrîne nu era chip să le găteşti, căci se frăgezeau foarte greu şi cu atît mai puţin se puteau consuma crude. Chiar şi aşa însă, unii îi considerau ca un mare noroc în lipsă de altceva.

Dar în Machifaro nu duceau lipsă de mîncare.

V

Părintele Portillo, văzînd că părintele Henao fusese numit episcop provizoriu, se simți descurajat și, auzindu-i pe Montoya și pe Lope de Aguirre vorbind despre lipsa de omenie a lui Ursúa, spuse :

— Eu era cît p-aci să mor în timpul foametei celei mari și văzînd că doña Inés aruncă în rîu rămășițe de pește și de fructe m-am apropiat și l-am strigat pe guvernator, deși aproape că nu mai aveam glas. Și cînd i-am spus cît de greu o ducem, mi-a întors spatele și-a zis : „N-am nimic de dat".

Montoya îl privea cu o încruntătură aspră, după obiceiul lui :

— Și ce-ai făcut ?

— Ce era să fac ? Am înălțat mîinile spre cer și-am spus : Dumnezeu să m-ajute, că pe pămînt nu mai e nici dreptate nici milă.

Lope îl întrebă pe preot dacă Ursúa avea puterea să numească un „provizor". Portillo spuse că se îndoia, dar chiar de-ar fi putut, prima dispoziție a lui Henao, prin care excomunica pe cei ce dețineau bunuri de-ale armatei, era eretică și fără temei. Părintele își încheie vorbele cu o sentință latinească menită să-i întărească părerea.

Zalduendo avea și el motive personale de nemulțumire. Plîngîndu-se de timpul pierdut în zadar pe Amazoane, îl întrebase pe Ursúa dacă n-ar fi mai bine să se oprească undeva și să pătrundă spre interior pe acele teritorii, ocupîndu-le. Ursúa îl privise peste umăr și-i spusese :

— O să-ncărunţiţi înainte de-a scăpa de fluviul ăsta.

— Să-l ia dracu de franţuz cu neamul lui cu tot ! spunea Lope, că eu am încărunţit în vîrful Anzilor acum mulţi ani, şi o să-l fac să-şi înghită cuvintele astea.

Ţinutul de la Machifaro îi dădea lui Ursúa impresia că ar face parte din regiunea Omagua, aproape de el Dorado. Guvernatorul avea pe lîngă el doi indieni brazili, care cunoşteau locul unde se află acel ţinut şi spuneau mereu că se apropiau de el. Cu asta se mai însufleţeau şi ceilalţi. Crezîndu-se pe punctul de a-şi atinge scopul, Ursúa îl confirmă pe Alonso de Henao ca episcop al regiunii Omagua. Din cauza aceasta, preotul nu-i mai reproşa lui Ursúa că nu se căsătorea cu doña Inés, şi în toate îl linguşea şi-i dădea dezlegare.

Tocmai atunci sosi Pedro Alonso de Galeas cu soldaţii care plecaseră în cercetare şi spuse că treizeci de leghe în jur nu exista sat, nici ţipenie de om măcar, ci doar ape negre şi puturoase.

La asta adăugîndu-se şi faptul că cei doi indieni brazili şi spaniolul Alonso Esteban păreau din nou dezorientaţi şi tot priveau fără să recunoască locurile şi să se poată orienta, oamenii începură să-şi piardă curajul şi să-şi spună că n-au să ajungă niciodată în Omagua.

Uneori Alonso Esteban spunea că da şi alteori că nu, deşi se referea la acelaşi lucru, şi, cu toate că dezvăluise numele acelui sat al indienilor Machifaros încă înainte de-a fi ajuns în apropierea lui, adevărul era că nu ştia dacă de acolo se putea sau nu merge în interior, în căutarea rîvnitului el Dorado.

Ursúa se mohorî fiindcă aştepta mult de la Galeas şi văzu că se întorcea cu veşti proaste sau fără nici o veste. Pentru infracţiunea comisă de unul dintre soldaţi care, flămînd fiind, scosese o broască ţestoasă din iazul unei colibe din partea indiană, îl pedepsi să vîslească trei zile pe brigantină.

Juan de Vargas nu era nici el partizanul unor asemenea măsuri şi i-o spuse din nou :

— Asta îi jigneşte, dar nu-i îndreaptă. V-ar prinde mai bine dacă i-aţi spînzura.

Vargas părea că începe să-şi dea seama ce soi de oameni luase cu el. Dar pe Ursúa nu-l interesa nimic în afară de Inés, şi continua să fie prost dispus şi ranchiunos.

Ursúa obişnuia să-l trimită pe Galeas în cercetare pentru că era soldatul care investise cel mai mult în acea întreprindere. Alimentele şi banii daţi de Galeas reprezentau o adevărată avere, şi de aceea Ursúa avea mai multă încredere în el decît în alţii, gîndind că lega reuşita expediţiei de prosperitatea lui personală.

Pe lîngă acestea, Galeas era un om fără fantezie şi fără imaginaţie ; un om care nu minţea şi care nu se lăsa înşelat de aparenţe. Unul dintre oamenii cei mai siguri din tabără.

Montoya şi alţii, care făceau acum în mod deschis cauza comună cu Lope de Aguirre şi cîrteau pe faţă împotriva guvernatorului, spuneau că au parcurs mai bine de şapte sute de leghe şi n-au dat nici de provinciile bogate pe care le căutau, nici de populaţii harnice, nici de ţinuturi mănoase, că nu era nici urmă de toate astea, nici mijloc de-a încerca să le cauţi. Şi nici măcar hrană ca să-ţi duci zilele. Aşadar, ar fi mai înţelept ca, înainte de-a pieri cu toţii, să se întoarcă pe unde veniseră şi să ajungă în Peru, de vreme ce nu mai era nici o nădejde de izbîndă.

Se duseră să-l vadă pe Ursúa şi i-o spuseră verde în faţă. Ursúa răspunse că acum ştiau că e prietenul lor şi că erau obligaţi să aibă încredere în el. În Indii nu ajungeai la nimic fără să înduri tot felul de greutăţi şi, cu încă puţină răbdare şi perseverenţă, avea să-i scoată la liman. Mai spuse că, de-ar fi nevoie să caute pînă ce copiii care se aflau cu ei vor îmbătrîni, şi tot ar fi lucru înţelept, ţinînd seama de valoarea imensă a bogăţiilor spre care se îndreptau.

Zalduendo vroia să afle ceva concret pe care să-şi sprijine speranţele şi-l întrebă pe guvernator, care-i răspunse că avea presentimente şi semne bune.

— Tot aşa de sigure ca ale dumneavoastră sînt şi ale noastre, continuă Zalduendo, numai că ale noastre spun exact contrariul.

Unii credeau că Ursúa avea dreptate, dar cînd guvernatorul vru să facă din nou aluzie la dovezile de încredere pe care le dăduse arătîndu-le scrisorile din Lima, Aguirre

răspunsese :

— Asta dovedea mai degrabă încrederea pe care o aveți în dumneavoastră și nu în noi.

— Ce vrei să spui, Lope ?

— Ceea ce spun.

— Considerați-mă, domnilor, ca pe tatăl vostru, căci, ca și un tată, nu mă gîndesc decît la binele vostru.

— Eu îl am pe-al meu în Oñate, în provinciile basce.

Ceilalți rîseră, unii din prietenie pentru Lope de Aguirre, cei mai mulți ironic și batjocoritor față de Ursúa.

Soldații se convinseră o dată mai mult că n-au să ajungă nicăieri cu Ursúa. Pînă și prietenii lui trebuiau să recunoască faptul că era foarte schimbat și că se comporta pe zi ce trece mai ciudat. Părea un somnambul pe care nu-l interesa nimic din ceea ce gîndeau, vorbeau sau făceau ceilalți.

— Asta, spuse iar La Bandera, pentru că e legat de muiere.

Era în expediție un soldat pe care-l chema ca pe locotenentul-general : Juan de Vargas. Faptul că aveau același nume și totuși el nu era decît un simplu țăran din insulele Canare, cu sînge *guanche*, îi provoca acestuia o stare de neliniște și uneori se apropia de adevăratul Juan de Vargas lingușitor și caraghios, iar alteori umbla cu bîrfitorii. Acest Vargas spuse că știa cum că doña Inés cunoaște niște buruieni pe care le fierbe și le amestecă în vinul lui Ursúa. Fiind creolă și trăgîndu-se din incași se putea presupune c-ar avea unele înclinații pentru vechile practici ale acelor pămînturi și pentru tainele lor.

Unii spuneau că Ursúa slăbise mult din cauza acelor farmece și că doña Inés era cea care domnea în tabără. Că pedepsele date soldaților, ca să-i oblige să vîslească pe ceamuri sau pe brigantină, erau hotărîte de ea și că Ursúa era preocupat doar ca, odată ajunși pe uscat, să găsească cea mai bună colibă, întotdeauna izolată de tabără, pentru că disprețuia soldățimea și vroia să se depărteze ca să se bucure și mai mult de femeia lui.

Principalii membri ai opoziției împotriva guvernatorului și cei care nu mai luau cine știe ce precauții cînd vorbeau erau Alonso de Montoya, Juan Alonso de La Bandera, Lorenzo de Zalduendo, Miguel Serrano, un șelar

din Caceres cu o față uscată ca iasca ; Pedro Miranda, un mulatru cu fața brăzdată de lovituri de cuțit și cicatrice ; Martín Pérez, sever și boieros, și alții ca Pedro Fernández, Diego de Torres, Alonso de Villena, Cristobal Hernández, canarezul amintit, Juan de Vargas — omonimul locotenentului-general — căruia îi mai ziceau și Zapata, și încă vreo cîțiva. Cei care ieșeau cel mai mult în evidență erau Lope, Montoya și La Bandera.

Într-o noapte, căzînd ei la învoială, se duseră să-l vadă pe nobilul sevilian don Hernando de Guzmán și-i vorbiră ca și cum cuvintele lor ar fi fost rezultatul unor grave deliberări. Lope îi făcu o introducere ușor lingușitoare. Toți știau că don Hernando e de viță nobilă, om cumsecade și prietenos, că putea aspira să fie mai mult decît sublocotenent al expediției și că ei căzuseră de acord să-l numească în locul guvernatorului Pedro de Ursúa. Sperau că n-o să refuze acea însărcinare, căci de acceptarea lui depindea binele tuturor și slujirea lui Dumnezeu și a regelui. Lope de Aguirre adăugă textual, în stilul și limbajul său :

— Vă este bine cunoscut înălțimii voastre prăpădul spre care ne îndreptăm și slabele soluții, ba chiar lipsa de soluție a situației în care ne găsim, ca și ofensele pe care fără motiv ni le aduce Ursúa. Omul ăsta și-a cam ieșit din minți și nu e neapărat necesar să i se fi dat filtre și să i se fi făcut farmece, pentru că e de-ajuns ca femeia să ne prindă așa cum o cere firea, pentru ca puțin cîte puțin să ne pierdem judecata. Asta nu se poate îngădui la un om care răspunde de viața a trei sute de spanioli și a tot atîția indieni botezați, femei și copii. Dacă domnia lui Ursúa mai durează o săptămînă se vor întîmpla și alte lucruri neplăcute. Într-o zi l-a arestat pe servitorul dumneavoastră, iar într-alta vă va aresta și pe dumneavoastră. Dar dacă acceptați numirea noastră, putem merge cu toții în ținuturile Omagua să le cucerim și să le ocupăm și vom aduce astfel un mare serviciu regelui, care se va socoti obligat să aibă mai multă grijă de persoana dumneavoastră și de noi toți.

— Și ce-o să facem cu Pedro de Ursúa ? întrebă don Hernando, pe de o parte măgulit, pe de alta temător.

— O să-l omorîm, spuse cineva nerăbdător, şi toţi se gîndiră, chiar fără să-l vadă, că fusese Montoya.

Lope, văzînd că Guzmán pălea, interveni din nou :

— Şi eu eram de aceeaşi părere pînă acum cîtva timp, dar mă gîndesc că nu-i nevoie să-l omorîm dacă nu sîntem toţi de acord. Am putea să-l lăsăm în satul acesta cu unii dintre prietenii şi tovarăşii săi. De pildă, cu părintele Henao, Vargas şi unul din paji.

— Aşa ar fi mai bine, spuse Zapata, că altfel scandalul ce s-ar isca în jurul morţii lui ar fi prea mare.

Părea că toţi erau de acord în ceea ce era mai important, dar nu se hotărîse concret nici o formă de acţiune. Cum era şi firesc, don Hernando Guzmán ceru un timp de gîndire.

În acele zile oamenii cercetau pădurea din apropiere şi se aprovizionau cu fructe. Antoñico, pajul metis care obişnuia să-şi petreacă ziua în casa lui Lope, mergea deseori în pădure şi se întorcea cu felurite veşti pe care i le împărtăşea, plin de entuziasm, şi Elvirei. Iar în acea după-masă, Elvira îi spunea lui Pedrarias, văzîndu-l că intră în colibă :

— Antoñico se încăpăţînează să afirme că în pădure se află o pasăre care plînge, şi între un hohot şi altul îmi rosteşte numele. Asta nu se poate, nu-i aşa, domnule Pedrarias ?

Soldatul ridică o sprînceană :

— Cine ştie ?

Se găseau pe-acolo multe curci sălbatice, foarte preţuite de indieni. Unii le ţineau prin ogradă, cu aripile tăiate, şi era curios cum îşi făceau cuiburile chiar în casă cînd venea vremea împerecherii.

Indienii numeau puii de curcă *urubú-coará*, un fel de onomatopee a croncănitului acestei păsări. Indienii aceia legau multe lucruri din viaţa lor de urubú-coará ; de exemplu, ca să spună că ceva era bun sau că cineva reuşise, sau doar pentru a ura prosperitate cuiva, pomeneau de urubú-coará.

Cuibul curcilor era un simbol de lux, bogăţie şi bunăstare.

Unii soldaţi, în loc să meargă în pădure, preferau apa şi căutau crocodili tineri, deoarece carnea lor, mai ales

a picioarelor de dinapoi, semăna cu cea de fazan şi, friptă cu pricepere, era foarte preţuită.

Nu era uşor să vînezi un crocodil. Şi nici să eviţi contrariul, adică să nu fii vînat de el. Păreau stupizi şi înceţi în mişcări, dar aveau un mod de-a lupta foarte viclean, iar pe lîngă asta mai erau şi puternici. Cînd ocheau cîte-o victimă, o lăsau să se apropie şi, cînd le venea la îndemînă, îi dădeau o lovitură de coadă rapidă şi puternică, şi victima, astfel ameţită sau fără simţire, era devorată în linişte.

Nu o dată, crocodilul, văzîndu-se incapabil să-şi înhaţe prada şi atacat de vreun soldat, îl acoperea cu mîl dintr-o singură lovitură de coadă şi-apoi se arunca în apă grohăind.

Grohăitul crocodililor seamănă cu al porcilor, atunci cînd grohăie cu gura închisă.

Unii soldaţi, foarte viteji pe cîmpul de luptă, se temeau de crocodili şi dimpotrivă, alţii, slabi de înger în viaţa obişnuită, nu aveau frică de ei.

Cum spun, un grup foarte mare de soldaţi se unise împotriva lui Ursúa, pe care unii îl numeau „caimán", dar nimeni nu ştia ce să facă, şi singurul lucru sigur era că toţi conjuraţii umblau laolaltă şi înarmaţi, bucurîndu-se de un fel de glorie anticipată. Grupul care fusese să-l vadă pe sevillanul Guzmán veni apoi în coliba largă a lui Lope, unde acesta îşi cinsti prietenii cu vin de Machifaro şi apoi, în acel stil nervos, repezit, dar de multe ori elocvent, le povesti unele dintre aventurile sale, lucru pe care n-avea obiceiul să-l facă. Povestea un episod din timpul cînd mergea cu Peransúrez spre Chile şi trecuseră Anzii.

— Într-o dimineaţă, în zorii zilei, spunea Lope, cînd am pornit iar la drum, un paj de 12 ani, care se numea Pascual, m-a întrebat, arătîndu-mi un om care şedea pe-o stîncă şi ne privea fix, cu mutra unuia care rîde : — De ce rîde ăsta ? Îşi bate joc de noi ? Şi eu i-am spus : — Pascual, băiatule, roagă-te pentru sufletul lui, că e mort. Era unul dintre cei ce muriseră de frig în acele zile.

Ascultîndu-l, cei mai apropiaţi gîndeau : „Acu murim de căldură".

În sfîrșit, aceasta era soarta soldaților și fiecare se retrase în acea noapte să doarmă, lăsîndu-l pe Lope, ca totdeauna, treaz.

Să fi fost pe la miezul nopții cînd Lope, Torralba și Elvira, cît și Montoya, care locuia aproape, auziră printre murmurele apei și ale brizei și dincolo de zumzăiala ascuțită a țînțarilor, strigătul unui animal prins de jaguar. Trebuie să fi fost un tapir. Bună pradă tapirul. Gras, aproape fără păr, totul se putea folosi la el. Era un fel de porc fără apărare.

Țipetele animalului care cade pradă jaguarului sau pumei sînt cele mai înduioșătoare ce se pot auzi, iar cel ce le-a auzit o dată nu le uită toată viața. Chiar și maimuța, pe care nimeni n-o ia în serios, și pare incapabilă de dramatism și cu atît mai puțin de tragedie. scoate un vaiet gutural atît de disperat — o sfîșietoare chemare în ajutor — încît cel care-o aude simte că i se rupe inima, fiindcă nu-i poate sări în ajutor, fiindcă îngăduie să se întîmple așa ceva.

Chiar și pasărea care rîde, cea care rîde mereu. S-o auzi numai cînd simte gheara tigrului ! Fiindcă tigrilor și jaguarilor le plac mult unele păsări.

În partea locuită de indieni se întîmpla ceva nou. Născuse o femeie, și cum acei indieni practicau „la covada", tatăl se culca în pat cu noul-născut și primea omagiile vecinilor, în timp ce femeia se ducea la rîu să se spele. Părintele Portillo, care nu putea crede un lucru ca ăsta, asistă la acel obicei și-l văzu pe tată în pat, primind pe de-o parte compătimirile și pe de alta felicitările prietenilor.

Probabil că în acea noapte erau mai mulți licurici zburători ca de obicei și coliba fericitei familii părea. învăluită de ei. Musculițele luminoase, care-i uimeau atîta la început pe spanioli, zburau încoace și încolo aprinzîndu-și sau stingîndu-și după voie lămpile albastre. Lumina le ieșea din pîntece și era atît de puternică încît, la o sticlă în care-ai fi băgat o duzină din gîzele acelea, puteai citi noaptea o scrisoare.

Unul dintre negri privea insectele luminoase și-i spunea altuia :

— Ia uite, Tu. Aici țînțarii au cîte-o lanternă.

În fiecare noapte, negrii făceau un fel de petrecere şi indienii veneau să se-aşeze în cerc în jurul lor şi-i priveau cu admiraţie, deşi cu o rezervă superstiţioasă. În acea noapte au stat pînă tîrziu, dăruindu-se jocurilor lor — reminiscenţe din pădurea tropicală africană — şi, lucru rar, nu mai era Bemba cel care conducea petrecerea.

Zgomotele nopţii, cînd te aflai aproape de pădure, erau foarte diferite, fără să mai pui la socoteală pe cele produse de animalele de noapte. Se auzeau uneori cataracte false — iluzia unei căderi torenţiale de apă — poate năruirea unui copac enorm căruia termitele îi roseseră trunchiul, explozia sevei cu zgomotul unei împuşcături (puternice nu ca a unei archebuze, ci mai degrabă ca tirul unei culevrine), trăsnetul brusc pe un cer care, din locul unde se aflau soldaţii, apărea plin de stele şi senin, dar mai departe era probabil înnourat. Bubuitura trăsnetului era uscată şi se multiplica în pădure asemeni zgomotului unei lame de metal pe o roată dinţată în mişcare.

În timpul zilei se întîmpla la fel. Uneori, chiar pe un cer albastru şi cu soare strălucitor, se auzea bubuitura unui trăsnet şi începea să plouă cu găleata, nu departe de-acolo. Nori nu se vedeau, dar puţin după aceea zăreai cum se înalţă mărăcinişul din pădure ca şi cum pămîntul s-ar umfla cu apă.

Trebuia să mai pui la socoteală răgetul întîmplător al uraganului care se apropia şi care uneori nu ajungea pînă la fluviu sau devia spre podişurile înalte.

Auzeai trăsnetul în zile cu soare şi cer albastru. Apoi zgomotul ploii în pădure, apoi alt trăsnet şi iar ploaia şi în sfîrşit cerul se înnora deasupra fluviului iar acesta, imens cît o mare, se umfla repede şi intra pe undeva în pădurea întunecată, gîfîind.

Cercetările şi curiozitatea soldaţilor erau necontenite. Nu căutau doar aur, ci şi sîmburele misterului acelor ţinuturi şi al acelor oameni. Printre plante se întîlnea „guayusa", un puternic afrodisiac. Se spunea că Ursúa abuza de el, şi La Bandera nu putea să înţeleagă de ce ar fi necesar vreun stimulent oarecare cu o femeie ca frumoasa Inés. Aşadar, o parte din vina schimbării de caracter a lui Ursúa putea fi atribuită întrebuinţării acelor

excitante cît şi închiderii în sine şi oboselii nervoase.

De aceea Ursúa îşi ieşea uneori din fire la lucruri mărunte şi răspundea mînios întrebărilor celor mai nevinovate în legătură cu rînduielile expediţiei, ba chiar îl plesni o dată pe un negru care se apropiase de el legănîndu-se uşor pe picioare şi întrebîndu-l în acelaşi timp unde să pună masa.

Pe Ursúa îl iritase buna dispoziţie a negrului, luînd-o poate drept lipsă de respect, şi-i brăzdase faţa cu biciuşca lui de călărie.

Negrul plîngea ca un copil, dar nu din cauza durerii — spunea el într-una — ci pentru lipsa de dragoste şi pentru umilire. Căci „neg'hii au şi ei 'uşine chia' de nu pa'e".

Aşa spunea.

Părintele Portillo se alătură conspiratorilor, deşi nu intervenea niciodată în hotărîrile lor. Prezenţa acelui preot îl liniştise pe Ursúa în cele două sau trei rînduri cînd primise informaţii despre conspiraţie.

Femeile albe, cinci la număr — fără să socotim pe cele ce reprezentau „aristocraţia", adică Inés, Elvira şi Torralba — organizară o petrecere de Crăciun cu vicleim, muzică şi colinde.

Duseră vicleimul într-o colibă, iar Torralba şi Elvira se puseră pe lucru ; dar cînd Aguirre află că fiică-sa venea în contact cu femei ca Maria, amanta lui Zalduendo, care întrebuinţa, vorbind, şi cuvinte murdare, se supără şi-i porunci Torralbei să n-o mai scoată pe fată din casă fără să-i ceară lui voie.

Pedrarias stătea şi-l asculta zîmbind, dar Lope îi spuse :

— N-ai de ce să rîzi. Nevinovăţia, adaugă Lope ca şi cum s-ar fi dezvinovăţit, trebuie apărată, căci de nu, ajunge să cunoască toată mizeria şi ticăloşia lumii.

Pedrarias îi dădea dreptate :

— Zău că spui adevărul, domnule Lope de Aguirre.

Dar Elvira era deznădăjduită şi o auzeau plîngînd înăuntru. Pedrarias îi spuse lui Lope de Aguirre :

— Du-te şi linişteşte-o, sărmana copilă.

— Cine, eu ? Tatăl este ultimul care să facă asemenea lucruri şi mai mult contează să-ţi menţii autoritatea, căci

la urma urmei prin ea se simt protejați copiii în zilele grele ale vieții lor.

Apoi îl pofti să intre cu el la fată.

— Vin, îi spuse Lope Elvirei, pentru că m-a rugat Pedrarias să te liniștesc. Pedrarias se simte foarte îndurerat de plînsul tău. Haide, haide, lasă că e bine, fetițo, și du-te la vicleim, dacă vrei, dar nu singură, ci cu Torralba și cu domnul Pedrarias, dacă socotește că e bine să vă însoțească.

Faptul o miră pe Elvira și le măguli din cale-afară pe cele două femei. Pedrarias spuse :

— Socotesc că e o plăcere.

Elvira explică atunci că îi cosea o haină Pruncului Isus și că vroia doar să meargă să i-o încerce.

— O haină ? întrebă Pedrarias cu o gravitate glumeață.

— Ei, o cămășuță, și Elvira i-o arată, despăturită.

— Fetițo, spuse Lope, ești sigură că Isus avea cămașă în ieslea de la Betleem ?

Pedrarias și Lope de Aguirre porniră să vorbească despre acea importantă problemă și amîndoi ajunseră la convingerea că Pruncul Isus era în leagănul său cu desăvîrșire gol. Elvira îi asculta întrebîndu-se dacă vorbesc serios sau în glumă. În sfîrșit, spuse :

— Nu avea cămașă pentru că toți cei de-acolo erau evrei și farisei. Dar aici, între creștini, ar fi o rușine, și de asta vreau să i-o pun. Dar dacă tata e de altă părere, n-o s-o mai duc.

Lope de Aguirre mai spuse că într-o țară ca aceea umblai gol mai degrabă din comoditate decît din sărăcie. Dar, în sfîrșit, credea că Elvira trebuie să-i ducă Pruncului Isus cămășuța, chiar dac-ar fi numai în semn de omagiu.

Torralba gîndea : „Ce ciudat. Lope de Aguirre se simte totdeauna foarte bine cu Pedrarias.“ Ea n-ar fi crezut niciodată că Lope s-ar putea simți bine cu cineva care-i era superior.

Lope îl considera pe Pedrarias ca pe o ființă de alt soi, cu statura-i frumoasă, capul nobil, cultura, lipsa de invidie și de ranchiună. „Ăsta e, gîndea, unul dintre oamenii născuți să fie stimați în lume.“ Nu știa exact ce

fel de stimă, dar uneori își spunea că l-ar fi luat cu plăcere de mînă, l-ar fi dus acasă și i-ar fi zis : „Domnule Pedrarias, fă-mi plăcerea să te însori cu fiica mea". Dar asemenea lucru nu era îngăduit de moravuri. Lope, care-și adora fiica, se gîndise la asta, și nu numai o dată.

Fără să poată citi în străfundurile conștiinței lui Lope, Pedrarias simțea la el o boare de prietenie sigură și fără umbre, mai puternică decît riscurile firești ale deosebirilor. Cît despre Pedrarias, acesta îl respecta întotdeauna pe Lope de Aguirre. Fără să și-o fi mărturisit unul altuia amîndoi se bucurau de acea ciudată lealitate.

Dușmanii lui Ursúa continuaseră să-l viziteze pe don Hernando în coliba lui, încercînd să-l facă să accepte numirea de guvernator. Dar Guzmán n-avea nevoie de atîtea argumente ca să se convingă. În prima zi spusese că i-ar trebui un timp de gîndire, deși se vedea că nu avea cine știe ce obiecțiuni de făcut, și, fără să fi acceptat în mod formal, întîlnirile pe care le avură cîteva zile mai tîrziu fură convocate de don Hernando. Se considera că planul inițial — de a-l lăsa pe Ursúa în Machifaro cu cîțiva oameni devotați, ca părintele Henao și Vargas, iar ei să-și continue drumul pe fluviu în jos, ca să descopere și să ocupe ținutul el Dorado — era cel mai bun. Don Hernando nu vroia vărsări de sînge.

De cîte ori pomenea cineva de rămînerea părintelui Henao la Machifaro, celălalt preot, părintele Portillo, simțea cum crește în el speranța în legătură cu demnitățile pe care le aștepta, dar o ducea așa de rău cu sănătatea, încît nu era sigur că va mai ajunge să se vadă cu mitra pe cap.

În noaptea de Crăciun, vicleimul era gata. Avea de toate, afară de zăpadă, pe care nu o putuseră imita cu nimic. Adică Maria, nevasta cea necredincioasă, care era amanta lui Zalduendo și părea să se mîndrească în public cu asta, voise să imite zăpada cernînd făină peste priveliștea cu staulul din Betleem, dar n-a putut fiindcă se împotrivise intendentul.

Un Crăciun ca acela — cînd toată lumea se sufoca de căldură — nu și l-ar fi putut imagina nimeni niciodată. Dar vicleimul era foarte bine ticluit. Pruncul Isus era o păpușă, și în spatele staulului se vedeau munți și

creste. Steaua vestitoare plutea pe cer şi se puteau zări ţărani, păstori, drumeţi şi cîteva animale mici. Ba chiar şi un sătean cu pantalonii în vine, făcîndu-şi nevoile după un copac, şi asta îi făcea pe indieni să rîdă şi veneau cu toţii să-l vadă. Mulatra adusese cu ea acele figurine, ca o amintire de la ea de-acasă, din îndepărtatele Asturii, după cum zicea.

Au trebuit să pună o pază specială în acea colibă, deoarece indienii aveau de gînd să fure tot ce era acolo, socotind că acele lucruri fac parte din taina puterii oamenilor bărboşi şi albi.

În noaptea de Crăciun au fost petreceri, muzică şi dans. Băieţii tineri şi-au dat contribuţia cîntînd colinde, Maria mulatra a dansat sarabanda în timp ce-i cîntau în cor celelalte femei, Antoñico a cîntat şi el două cîntece de la el de-acasă.

Cîţiva soldaţi s-au îmbătat şi-au trebuit să-i scoată cu forţa de-acolo. În schimb, pe Juan de Vargas — canarezul — beat şi el, l-a cuprins o evlavie plîngăreaţă şi a început să se roage şi să plîngă. Apoi a vrut să cînte, dar n-a mai putut de emoţie.

Pedrarias îi spuse lui Lope de Aguirre, arătînd către un neamţ care mergea cu expediţia şi al cărui nume, spaniolizat, era Monteverde :

— Pe ăsta îl cheamă Grünberg şi e neamţ, şi probabil că nu se simte prea bine la petrecerea asta, pentru că e dintre cei care-l urmează pe Luther. Sărmanul, are şi el dreptul, ca fiecare, să-şi piardă sufletul.

— Eu o să-mi pierd sufletul în felul meu, răspunse Lope de Aguirre, dar pedeapsa ăstora e arderea pe rug şi fiecare să aibă sfîrşitul pe care-l merită.

Vorbele acestea îl mirară pe Pedrarias, deoarece-l credea pe Lope de Aguirre om cu mintea deschisă şi cu idei liberale în materie de religie, sau, mai degrabă, fără nici o idee.

Vorbind despre Ursúa, Lope spuse :

— El crede că ne duce de nas, dar o să-şi plătească scump greşeala.

În colibă, negrii dansară şi băură, iar cîntecele indienilor „machifaros“, deşi aspre şi urîte, le furnizau un soi de ritm.

Afară domnea, peste zgomotul dens al pădurii, noaptea imensă, plină de străvechi mistere. Indienii care se iveau în uşă erau cuprinşi şi ei de vraja unui copil nounăscut într-un leagăn de paie între Iosif şi Maria, sub răsuflarea boului şi-a măgarului. Cum prin acele ţinuturi flori erau berechet, Pruncul Isus avea din cele mai frumoase şi mai rare din cîte se văzuseră vreodată, căci majoritatea erau orhidee.

Antoñico încerca să adapteze pe muzica indienilor un colind improvizat.

Iată Pascual că s-a născut
Domnul nostru printre flori...

Nu ştia să continue şi Lope îi veni în ajutor :

Şi-ntre lăncii indiene
a trei sute maranioni

— Ce-i asta *maranion ?* întrebă puştiul.

— Noi sîntem *maranioni,* tu şi cu mine, noi toţi. În afară de franţuzul Ursúa, răspunse Lope.

Îi lămuri că acel fluviu pe care navigau fusese numit de către unii şi Marañón. Iar numele de maranioni era sonor şi i se părea foarte potrivit.

Avu loc un incident nostim. Bărbatul doñei Maria, mulatra, care era „o capră", adică un metis dintr-un negru şi o indiană, vroia să-i imite pe soldaţii din Castilia şi reuşea în toate, în afară de felul lor de-a vorbi. Cei din Castilia vorbeau pronunţîndu-l pe „z" cînd era nevoie, nu ca cei din Andaluzia, care rosteau întotdeauna „s". Bărbatul doñei Maria, amanta lui Zalduendo, întrebuinţa deseori pe dos „s"-ul şi „z"-ul.

Fiind şi el poftit să cînte în noaptea de Crăciun, începu cu un cîntec numit „Servii lui Isus", şi vrînd să se laude cu o pronunţie pură, spunea „Cerbii [1] lui Isus". Şi cînta :

În noaptea asta de Crăciun
Cerbi sîntem ai Pruncului...

[1] In spaniolă *siervo* (serv) şi *ciervo* (cerb).

Bineînțeles că lumea rîdea și prima care izbucnea în rîs era chiar doña Maria.

La plecare, Elvirica rîdea și ea, deși fără răutate și găsind că greșeala lui avea oarecare farmec. Nu știa care era cel de-al doilea sens al expresiei — „cerbul Domnului".

Venise și Inés, însoțită de guvernator. La Bandera îi spuse :

— Aici, cred eu, lipsește un clavecin bun și dumneavoastră cîntînd la el și din gură.

Ea îl privi surprinsă și spuse :

— Nu știu să cînt la clavecin și nici măcar nu știu ce e aia.

Ursúa, cam fără chef, pentru că nu se simțea la largul lui în acea noapte și-n acel loc, îi explică lui Inés ce era un clavecin, iar ea spuse că văzuse unul în casa viceregelui pe cînd trăia soțul ei și erau invitați uneori la vreo mare sărbătoare națională.

Unii indieni priveau din ușă, iar cîțiva, ițindu-și capul între peretele de frunze uscate și pardoseală, la nivelul pămîntului.

Vicleimul produsese senzație printre ei.

În tabără continuau conspirațiile, dar La Bandera și Zalduendo erau de părere că ar fi fost mai bine să-l omoare pe Ursúa. Dacă-l lăsau pe uscat, ar fi murit oricum curînd de mîinile indienilor. Trebuiau să-l omoare și pe locotenentul său general, Juan de Vargas. De cîte ori pomenea cineva acest ultim nume, soldatul din Canare intervenea :

— Eu, Juan de Vargas y Zapata, canarezul, declar că sînt de acord.

Toți îl priveau mirați, gîndind : s-ar zice că nu vrea să existe decît un singur Juan de Vargas pe lume.

Lope dorea ca Ursúa să fie ucis, iar ei să se îndrepte cu toate forțele spre Peru pentru a-l încorona principe pe don Hernando în locul lui Filip al II-lea și a se despărți — așa spunea el — de Castilia. Alții erau de părere să meargă mai departe pe fluviu în jos, cu gînd să descopere și să ocupe ținutul el Dorado.

Cum toți erau de acord să-l asasineze pe Ursúa și pe locotenentul său general, mai trebuiau fixate doar ora și ziua.

S-ar fi zis că Ursúa avusese un fel de presimțire, fiindcă în ziua următoare, la 27 decembrie, ieși din coliba lui, se duse să-i viziteze pe cei trei soldați bolnavi cu care stătu mult timp de vorbă, apoi discută cu alții prietenește, și în restul zilei umblă prin tabără zîmbitor și prietenos. Părea să-și fi făurit un nou plan de comportare și miza pe cartea simpatiei și a cordialității.

După-amiază plecă prin împrejurimi, călare. Ursúa se pricepea la călărie și era un bărbat curtenitor, bine îmbrăcat și îngrijit. Chiar prin acele locuri umbla pus la punct ca la oraș. Se pare că-și făcuse o idee proastă despre ceilalți, fiindcă le promitea marea cu sarea pînă cînd îi deveneau supuși, iar atunci își uita promisiunile și le arăta un fel de dispreț. Poate că era prea tînăr și încă nu învățase că omul, orice om, nu are nevoie și nici nu vrea poate să fie iubit, dar are neapărat nevoie și vrea să fie luat în seamă.

Era un lucru grav să uiți așa ceva, întrucît atrăgea după sine complicații și greutăți.

Lope stătea în ușa colibei sale cînd trecu prin față guvernatorul și-i spuse, fără să se oprească :

— Ce mai e nou, Lope de Aguirre ? Sărbători fericite !

— Fericite dar nu prea, după cum se vede.

— Trebuie să aveți încredere în mine că ajungem noi la liman.

— Și ce garanție ne dați ?

— Cuvîntul și spada mea.

— Cuvînt și spadă are fiecine, chiar și cel mai prăpădit om.

Se întîmplă în acea noapte ceva straniu și misterios care mai apoi provocă multe discuții. Aproape de casa unde locuia guvernatorul se afla cea a comandorului de Rodas, om grav și prezentabil, care se numea Juan Núñez de Guevara, prieten cu guvernatorul. Se plimba prin fața colibei unde dormea de obicei, pentru că era tare cald și nu-i era somn, cînd văzu în spatele casei guvernatorului o mogîldeață care rosti cu voce adîncă și nu prea tare :

— Pedro de Ursúa, guvernator al ţinutului el Dorado şi al ţinutului Omagua, Dumnezeu să se-ndure de sufletul tău.

Guevara se duse să vadă cine rostise acele cuvinte, dar mogîldeaţa se destrămă sub ochii lui şi nu văzu pe nimeni.

În ziua următoare, comandorul, care nu făcea parte dintre conspiratori şi nu ştia nimic de planurile acestora, povesti întîmplarea unor prieteni care, ştiind că Ursúa era în acele zile cam bolnav, gîndiră că e, poate, o prevestire de moarte naturală.

Aşa credeau toţi. Comandorul Guevara era un om care avea nevoie de mişcare. Cînd navigau pe apă şi nu putea umbla, devenea nervos, scotea capul în bătaia brizei, lăsînd să-i fluture barba de capucin şi se uita la apă, fiindcă senzaţia fizică a mişcării navei îl mai calma puţin.

Cînd cobora pe uscat, primul lucru pe care-l făcea după ce-şi alegea adăpostul, dacă se găsea aşa ceva, sau locul pe ţărm unde să doarmă, era să se plimbe cu mîinile la spate şi cu privirea-n pămînt.

În acea noapte, auzind vocea care nu era nici măcar înfricoşătoare, ci doar gravă şi solemnă, se opri un moment surprins, apoi se duse să vadă cine e, dar nu găsi pe nimeni.

Núñez de Guevara se gîndi la asta toată noaptea. În ziua de Anul Nou, prima zi din ianuarie 1561, îl văzu pe guvernator îndreptîndu-se dimineaţa spre pădure cu Juan de Vargas şi întorcîndu-se înapoi cu un bîtlan alb, viu, care bătea din aripi înspăimîntat.

Era într-adevăr o pasăre frumoasă, şi guvernatorul spunea că o duce acasă s-o domesticească şi s-o dea văduvioarei de nouă ani care venise la ei din ţinutul Motilonilor. Copila vroia să aibă o pasăre şi vorbea mereu de bîtlanii aceia albi, fiindcă bunica ei, cînd murise, se prefăcuse în bîtlan alb, după cum spunea.

În acea zi, Ursúa continuă să se arate jovial şi prietenos. Juan de Vargas, cu figura lui impasibilă şi rece, îl însoţea.

De la intrarea colibei sale, Lope de Aguirre îi văzu întorcîndu-se şi-şi zise printre dinţi :

— Nu știți ce-o să vi se-ntîmple azi. Credeți că totul e să fii guvernator și locotenent și să primești favoruri și să te umpli în plină tinerețe de laude și de rente și de onoruri ? Ce-ați făcut ca să le meritați ? Și cu ce sînt eu inferior lui Pedrarias sau Montoya ? De trei zile Vargas nu-mi mai răspunde la salut și unii spun că-i pe jumătate surd, dar știu eu ce știu și în curînd o să stăm față-n față și o să hotărîm cine salută și cine răspunde. Și peste puțin vom vedea noi ce se mai întîmplă. V-ați fi putut da seama cît prețuiesc, dar acum e cam tîrziu ca să vă mai fie de folos. Atît cît voi prețui mîine am prețuit și ieri și azi, dar pe voi nu v-a interesat. Nici pe ceilalți. Nici pe Pizarro, nici pe Almagro, nici pe marchizul de Cañete. De cîtă mîrșăvie sînteți în stare ! Mie mi-e de ajuns să-mi arunc ochii asupra unuia, fie el creștin sau păgîn, ca să știu ce are-n burtă și ce poate să facă și ce nu. Iar voi n-ați știut să vedeți în mine ceea ce se vede și cu ochiul liber. Jucați-vă cu bîtlanul acela alb, că puține ocazii vă rămîn să vă mai zbenguiți cu lucrurile din lumea asta, trîndavilor, lașilor, ticăloșilor, mîrșavilor. Jucați-vă, jucați-vă cu bîtlanul, că oricum, bîtlanul ăsta regal o să vă supraviețuiască.

Lope cunoștea pasărea care, poate, alături de papagal, era cea mai frumoasă din acele ținuturi. Se dusese și Lope în pădure cu Elvira și cu pajul cel mic. Acelor bîtlani le ziceau *bîtlani regali* fiindcă semănau cu cei din Spania.

În pădure, Antoñico vroia ca fata să audă cealaltă pasăre, aceea care-i rostea numele, dar n-a fost chip. În locul ei, auzi altceva. Vocile aveau un ecou straniu, ca și cum s-ar fi aflat în interiorul unei catedrale enorme. Iar unele păsări păreau că vorbesc castiliana și s-ar putea spune că o și vorbeau. Nu trecu mult și pajul cu Elvirica botezară unele din ele după ceea ce spuneau ; astfel, era o pasăre mare și cu penaj frumos pe care-o numiră de-atunci *Bin'că vii* pentru că asta spunea în cîntecul ei :

— *Bin'că vii !*

Alte păsări nu spuneau nimic, dar și pe ele le botezau, atît soldații cît și indienii, după sunetul glasului lor. Astfel, pădurea era plină de *acuraú și moirucututú și jacurutú,* aceasta din urmă destul de lugubră, dat fiind că nu

apărea decît la căderea nopţii. De aceea soldaţii o considerau de rău augur.

Lope îşi amintea de toate acele lucruri văzîndu-i pe guvernator şi pe locotenentul său pierzîndu-se printre colibele satului.

Comandorul Guevara vru să-i spună lui Ursúa de acele voci sinistre care-i cereau lui Dumnezeu îndurare pentru sufletul său, dar gîndi că s-ar fi putut să le fi auzit chiar Ursúa sau doña Inés. Dacă nu le auziseră, n-avea rost să le sădească-n suflet îngrijorare şi nelinişte.

Pe lîngă asta, comandorul Guevara nu credea că acea prevestire s-ar putea împlini atît de repede, chiar dacă avea să se împlinească. În sfîrşit, îşi zise că l-o fi înşelat auzul.

Chiar în acea zi, Ursúa trimise alt detaşament, comandat de Sancho Pizarro, într-o altă direcţie decît cea urmată de Galeas. Plecară în misiune mulţi dintre cei mai apropiaţi prieteni ai guvernatorului, aşa că acesta păru să rămînă mai neajutorat ca oricînd.

Sancho Pizarro care, deşi de baştină din Extremadura şi cu acel nume, nu era rudă cu conchistadorii Perului, suferea, după cum spunea el, de un rău pe care ceilalţi nu-l luau în serios, dar care pentru el rezuma toate neplăcerile. Plictiseala. Era născut să facă ceva greu şi, cînd nu putea face nimic, inventa greutăţi inexistente şi pornea să le învingă. Cu treaba asta îi supăra uneori pe ceilalţi.

Avea obsesia acţiunii şi Ursúa, ştiind-o, îi încredinţase acea misiune şi-i dăduse un termen de şase zile ca să se întoarcă înapoi cu ştirile pe care le-ar fi putut culege. Cu el era un grup de veterani experţi şi indiana „caricuri". care ştia mai multe limbi dintre cele ce se vorbeau în ţinutul Amazoanelor.

Pe lîngă avertismentul sever al umbrei, chiar în acea ultimă zi a anului, găsindu-se conjuraţii împreună în coliba lui Zalduendo, îi auzi un servitor negru căruia îi ziceau Juan Primero (cînd îl întrebau ceva, înainte de a răspunde, cădea pe gînduri şi spunea: „Mai întîi..." şi de la asta i se trăgea porecla). Negrul Juan auzi că Ursúa va fi omorît chiar în acea noapte.

Gîndindu-se că pentru această veste mare Ursúa îi va reda libertatea, vru să meargă să-l anunţe. Prima dată

se duse pe la mijlocul după-amiezii. Guvernatorul era cu doña Inés și cînd pajii îl deranjară spunîndu-i că era vorba despre ceva important, îi bruftului. Juan Primero se întrebă dacă să lase acel mesaj servitorilor, dar lucrul era prea grav și hotărî să revină.

După ce mîncă Zalduendo, negrul putu să iasă iar și să ajungă pînă la casa guvernatorului, dar Ursúa mai era — sau era din nou — cu doña Inés și cum cei doi obișnuiau să umble pe jumătate goi sau goi de tot, din cauza căldurii, n-au vrut să-i deschidă. Atunci Juan îi spuse altui negru, bucătarul guvernatorului, despre ce era vorba. Auzindu-l, bucătarul își astupă urechile.

— Și la mine de ce-ai venit cu de-alde-astea, frate ? Ce-mi pasă mie de asta ?

— Păi e vorba de viața excelenței-sale.

— Astea sînt treburi de cavaleri, cu care Juan Primero n-are nici în clin nici în mînecă.

— Spune-i excelenței-sale.

— Dacă i-o spun sau nu asta o să văd eu, frate, că treburile de cavaleri sînt prea înalte ca să le-nțeleagă niște bieți sclavi negri ca tine și ca mine și-apoi, se poate ca domnu să nu deschidă ușa și dacă n-o deschide, cum să i-o spun ?

Juan plecă, temîndu-se că Zalduendo i-ar putea observa lipsa și l-ar bănui.

Astfel, dintr-un motiv sau altul, nimeni nu-l preveni pe guvernator.

Să tot fi fost trecut de miezul nopții cînd ceata de conspiratori se adună în casa lui don Hernando. Ca să se asigure că Ursúa e singur, îl trimiseră pe servitorul metis al lui Guzmán sub pretext că cere un pic de ulei de la bucătarul guvernatorului. Metisul, care fusese pedepsit de Ursúa la multe zile de butuci și la vîsle, lua parte cu plăcere la orice fel de conspirație. Se întoarse curînd, spunînd că don Pedro de Ursúa e singur și că toți ceilalți dormeau, chiar și bucătarul negru, pe care fusese nevoit să-l trezească.

Lăsară totuși să mai treacă un timp și, puțin înainte de ora trei dimineața — ora numită în tabere a *ultimului cart* (sfert) *sau sfertul toropelii* — cînd toată lumea dormea mai fără grijă, ieșiră cc toții buluc. Mergeau în

frunte Montoya și Cristóbal Hernández, cu spadele scoase, dar înainte de-a intra, așteptară ca și ceilalți conjurați să-și ocupe posturile. Aguirre rămase să păzească la ieșirea principală și ceilalți se postară lîngă ferestre.

Montoya și Hernández intrară și-l găsiră pe guvernator gol într-un hamac, vorbind cu un mic paj, numit Lorca.

Văzîndu-i pe cei doi că intră înarmați, Ursúa se ridică în capul oaselor și spuse :

— Ce-nseamnă asta, domnilor ?

— O să vedeți îndată, spuse Montoya, și-i dădu o puternică lovitură de spadă, care-i străpunse coastele prin partea dreaptă.

Rănit, dar nu mortal, Ursúa se sculă și vru să-și ia un scut și o spadă, vorbind cu gura plină de sînge, dar mai primi cîteva lovituri de spadă și căzu mort peste niște oale în care i se gătea de obicei mîncarea, astfel că tot ce era într-una din ele se vărsă peste el. Ursúa ceruse, cu ultimele cuvinte, să se spovedească.

Mort fiind, îl mai înjunghează de cîteva ori și, ca să nu fie mai prejos și să-și asigure încrederea celorlalți, însuși don Hernándo, care era afară cu Aguirre, intră și, în fața tuturor, își împlîntă spada în gîtul lui Ursúa. Prin aceasta vroia să arate că devenea părtaș la acea faptă și că, pe viitor, se considera tot atît de vinovat ca și ceilalți în fața justiției, dacă s-ar ajunge pînă acolo.

Lope își aminti în acea noapte că don Hernándo fusese prieten intim cu mortul, că în unele nopți dormise chiar în odaia lui, în alt hamac, și că mîncaseră împreună de multe ori. Își amintea și că don Hernándo îi spusese că de obicei nu se ducea să-l vadă pe Ursúa decît atunci cînd era chemat, ca să evite s-o întîlnească singură pe doña Inés și prin asta să dea loc la vreo manifestare de gelozie din partea îndrăgostitului.

Dar timpurile se schimbaseră.

Bucătarul guvernatorului își dădea cu pumnii-n cap, spunînd mereu :

— Treburi ale cavalerilor sînt, dar eu aș fi putut să-l anunț și asta mi-ar fi adus libertatea.

Nimeni nu știa la ce se referea și nici nu era momentul să cerceteze.

Zalduendo începu să strige :

— Tiranul e mort ! Trăiască regele !

Iscîndu-se gălăgie, veniră şi alţi soldaţi. Printre ei era şi Juan de Vargas, rece şi impasibil ca întotdeauna, şi înarmat cu zale şi pieptar, întrebînd :

— Ce se petrece, domnilor ? De ce vă aflaţi aici la ora asta ?

Îl înconjurară punîndu-i în piept lăncii şi spade şi doi dintre conjuraţi începură să-l desplătoşeze în grabă. Apucaseră să-i scoată o mînecă a cămăşii de zale cînd, Martín Peréz, om scump la vorbă dar iute la fapte, nu mai putu să aştepte şi, vîrîndu-şi spada pe la subţioara lui Vargas, îi dădu o lovitură atît de puternică, încît arma ieşi prin partea cealaltă a pieptului şi îl răni — ironia soartei — pe celălalt Juan de Vargas, cel din Canare, care era foarte ocupat cu dezarmarea victimei.

Lovitura de spadă a lui Martín Peréz îi fusese de-ajuns locotenentului-general, dar îi mai dădură încă multe, pînă să se convingă de faptul că era mort.

Juan de Vargas, cel din Canare, era şi el grav rănit, dar nu reuşea să atragă atenţia lui Loaisa, felcerul, şi nici pe a altora care l-ar fi putut îngriji. Pînă la urmă se lungi pe jos în casa guvernatorului, hotărît să moară, şi-l chemă pe părintele Portillo, care veni să-l spovedească crezînd că e cu adevărat gata să-şi dea sufletul. Canarezul mărturisi crime de tot felul, perversiuni şi aberaţii. Dar se făcuse ziuă şi el tot nu murise. Atît rănitul cît şi preotul păreau puţin decepţionaţi.

În tabără toţi strigau : „Trăiască libertatea !“ sau „Moarte tiranului şi trăiască regele !“ Cu aceste strigăte treziră şi restul trupei, dar mulţi nu îndrăzniră să iasă din colibe, pentru că, deşi nu-şi puteau imagina ce se întîmplase, bănuiau că în timpul răzmeriţei se făcuse vărsare de sînge.

Vargas canarezul, nu muri de pe urma acelei răni şi ori de cîte ori îl vedea pe părintele Portillo, îl privea cu teamă, timid, dar şi mînios, şi termina prin a-i spune cu jumătate de gură :

— Era taina spovedaniei, părinţelu dracului, şi ochii-n patru la ce vorbeşti.

Toţi se gîndeau atunci la felurite amănunte din viaţa lui Ursúa. Trei trebuie să fi fost numărul funest al guvernatorului, pentru că trăise doar trei luni şi trei zile de cînd se îmbarcaseră şi fusese asasinat la ora trei dimineaţa.

Asta o spunea mulatra doña Maria, care cunoştea tot felul de superstiţii şi era foarte aţîţată de acele întîmplări, cum nu e greu de imaginat.

VI

Soldaţii ciuleau urechile cînd treceau prin apropierea colibei guvernatorului, sperînd s-o audă plîngînd pe doña Inés, dar înăuntru domnea doar o mare tăcere.

Cineva îi spuse asta comandorului Guevara, care se plimba iar prin faţa intrării casei sale şi bătrînul făcu următorul comentariu :

— Doña Inés încă nu poate să plîngă. N-o să plîngă decît după ce-or mai trece două sau trei zile.

Cîte un indian se apropia şi părea să adulmece ca pisicile, de la distanţă, mirosul de leş. Aceeaşi tăcere din coliba lui Ursúa cuprinsese toată tabăra.

Căpitanii compromişi vorbeau cu glas scăzut şi cînd auzeau vreun zgomot neaşteptat — o lance căzută sau o platoşă care se lovea de alta — se întorceau să se uite, neliniştiţi.

Tînărul nobil sevillan — don Hernándo de Guzmán — umbla încoace şi-n colo făcînd ochii mari, şi în mişcările lui se observa o încredere în sine nouă şi un fel de recunoştinţă faţă de viaţă. Umbla convocînd oamenii în coliba mortului. Era ca şi cum viaţa s-ar fi întrerupt peste tot o clipă, pentru ca fiecare să se poată convinge pe deplin de ceea ce se întîmpla, criminalii de crima lor şi ceilalţi de îngăduinţa şi de acceptarea lor pasivă. Şi ca să reflecteze puţin. În colibă toţi erau treji, afară de mica indiană de nouă ani, care dormea neştiutoare. Inés, stînd în patul ei, încerca să interpreteze fiecare zgomot, fiecare vorbă, fiecare răstimp de tăcere.

Bîtlanul cel alb pe care-l prinsese Ursúa cu cîteva zile înainte era pe jos, cu un picior legat de ramurile din care era împletit peretele şi, de cîte ori trecea cineva pe-aproape, dădea înspăimîntat din aripi.

Căpitanii intrau şi ieşeau, agitîndu-se mai mult decît era nevoie. Îşi dădeau ordine unii altora şi, în realitate, nimeni nu făcea nimic.

Mai tîrziu veniră la coliba lui Ursúa toţi cei ce fuseseră înştiinţaţi dinainte de ceea ce avea să se întîmple. Dînd să intre, Lope de Aguirre îl văzu ieşind pe micul paj Lorca cu mai multe pachete şi-l întrebă ce era cu ele şi unde le ducea.

— Astea sînt, spuse Lorca foarte serios, *de sfîrşit de an.*

Adică, darurile pe care Ursúa le avea pregătite pentru sfîrşitul anului. Erau cinci pentru cei cinci băieţi care îndeplineau funcţia de paj pe lîngă diferiţi căpitani. Lope de Aguirre întrebă :

— E unul şi pentru Antoñico ?

— Cum să nu fie ? Eu zic că sînt pentru toţi.

— Du-l la mine-acasă şi dă-l Elvirei.

Lorca spuse că aşa se şi gîndise să facă. Puştiul avea ochii măriţi de spaimă, dar vorbea ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Lope gîndi că pajul nu putea crede încă, deoarece, atunci cînd lucrurile sînt prea înspăimîntătoare par ireale, iar lui Aguirre, cînd era tînăr, i se întîmplase la fel.

Coliba era plină de oameni de arme.

Se aflau acolo cei mai vinovaţi dintre ei, şi odată adunaţi, trimiseră să-i cheme pe cei ce lipseau.

Cîţiva soldaţi, care se arătau îndureraţi de moartea lui Ursúa, erau împinşi cu ghionturi şi cu patul archebuzei şi ei protestau, se auzeau certuri şi strigăte.

În casa guvernatorului mort, negrii terminau de săpat o groapă chiar în încăperea în care murise, şi îngropară acolo cele două trupuri — pe al lui Ursúa gol.

Cei care ciuleau urechile încercînd în zadar să audă plînsul sau văicărelile doñei Inés nu-şi puteau stăpîni mirarea şi, văzînd că Lope umbla încoace şi încolo şi dădea ordine şi hotăra în toate, careva întrebă cine e şeful taberei, dar Zalduendo şi La Bandera îl arătară în acelaşi

timp pe don Hernándo de Guzmán, care confirmă din cap, se așează în capul mesei, ceru să se facă liniște și spuse că numea ca șef al operațiunilor militare pe Lope de Aguirre, dacă nu se opunea nimeni.

Numirea nefiind contestată, Lope rămase cu postul cel mai important după cel al lui Guzmán.

Primul lucru pe care-l vroia Lope de Aguirre — după cum spunea — era să pună-n lanțuri pe prietenii cei mai apropiați ai răposatului Ursúa, dar don Hernándo se opuse cu energie, susținînd că nu-i părea potrivit să-și înceapă guvernarea prin violență și că, dimpotrivă, trebuiau să încerce a-i convinge în mod pașnic pe toți în acea nouă etapă a expediției spre el Dorado.

Lope de Aguirre porunci atunci, sub amenințarea pedepsei cu moartea, ca nici un soldat să nu discute cu altul pe șoptite, ci toți s-o facă tare și limpede, slujindu-se de cuvinte obișnuite, astfel ca ceilalți să știe despre ce e vorba. Se pare că unii nu dădură atenție ordinului pentru că erau obișnuiți să vorbească mai încet decît ceilalți, și-atunci fură speriați cu amenințări. De asemeni Lope interzise ca vreunul să iasă peste noapte din locul unde se afla. Apoi puse să se scoată butoaiele cu vin pentru împărtășanie, din care lua și guvernatorul pentru uzul său, și îl împărțiră pe loc. Beau cu toții, afară de Lope de Aguirre, care stătea mereu cu ochii în patru și umbla înarmat pînă-n dinți.

Cînd se făcu ziuă Lope de Aguirre porunci să se sune adunarea. Veniră și cei ce lipsiseră, iar atunci, văzînd noul șef al operațiunilor militare că erau toți, în afară de cei plecați cu Sancho Pizarro ca să cerceteze locurile cele noi și care nu se întorseseră încă, vorbi în felul său nervos, rațional și violent în același timp :

— Cavaleri, soldați, fraților, spuse, cred că v-ați mirat de acest fapt și de modul în care s-a petrecut și poate că unii dintre voi ne vor învinovăți pentru că nu i-am înștiințat, iar alții pentru că n-am făcut-o mai devreme. Nu v-am înștiințat pentru că unde sînt mulți buni nu lipsește nici ticălosul care să dea pe față și să-i denunțe, și asemenea treabă trebuia să rămînă foarte secretă, iar dacă nu s-a îndeplinit mai devreme, a fost spre binele vostru, căci noi, acum cîteva zile, am vrut să fugim și să-l pără-

sim pe franţuzul ăsta, aşa cum ar fi meritat, dar apoi, gîndindu-ne bine şi pentru a vă duce pe voi spre pămîntul făgăduinţei şi a vă elibera, am socotit că e mai bine să-l omorîm. Aşa am şi făcut spre binele tuturora. Amintiţi-vă de felul cum ne trata acest duşman al lui Dumnezeu şi cum ne purta după el înrobiţi, nelăsîndu-ne să vorbim cînd ne duceam la el, şi cum păstra tot ce era mai bun pentru el, iar în zilele de foamete şi mizerie nu mînca nimeni afară de el ; dar pe lîngă toate astea vreau să vă dezvălui un secret de care sînt sigur, şi anume că acest franţuz vroia să ne tîrască pierduţi pe-aici cîtva timp şi apoi să plece singur sau cu cei credincioşi lui şi să ne lase prin pustietăţi, fără arme şi hrană. Căuta în felul acesta să-şi lichideze datoriile şi obligaţiile şi să ceară apoi altă numire în Quito pentru ţinuturile din Nord, căci avem documente care stau mărturie şi întăresc spusele mele. Aşa stînd lucrurile, ce puteam face decît să ne apărăm ? Ceea ce-i făcut e bun făcut şi nu putea să fie altfel.

Continuă spunînd tot soiul de lucruri despre Ursúa, potrivite sau nu, dar care, în orice caz, slăbeau tensiunea tăcerii şi a distanţei dintre complotişti şi ceilalţi. La sfîrşit, anunţă că se vor face în faţa tuturor cîteva noi numiri pentru bunul mers al expediţiei, şi odată confirmate funcţiile de guvernator şi de şef al operaţiunilor militare, în persoana lui don Hernándo Guzmán şi a lui Lope de Aguirre, se făcu numirea de căpitan al gărzii în favoarea lui Alonso de La Bandera. Acesta acceptă mulţumit, gîndindu-se că acea însărcinare avea să-i înlesnească oarecare autoritate pe lîngă văduva lui Ursúa, căci garda se afla lîngă coliba ei, iar cînd navigau se instala pe brigantină.

Numiră apoi căpitani de infanterie pe Lorenzo Zalduendo, pe Cristóbal Hernández şi pe Miguel Serrano de Cáceres. Căpitan de cavalerie pe Alonso de Montoya. Pe Alonso de Villena îl făcură locotenent-general. Sergent-major şi şef de aprozi, pe mulatrul Pedro de Miranda şi casier general pe Pedro Hernández. Dintre cei ce luaseră parte la omorîrea lui Ursúa doar doi : severul Martín Pérez şi Juan de Vargas, canarezul, fură lăsaţi fără funcţii.

Lope îi spuse lui Martín că nu-i dădea nici un post în acel moment fiindcă-l avea în vedere pentru sarcini

mai mari şi că va fi răsplătit şi gratificat cu prima ocazie ce se va ivi. Insista că ţine cont în mod special de persoana lui. Cît despre Vargas, canarezul, pe el nu-l interesa pentru moment decît vindecarea rănii sale — o lovitură de spadă la umăr — şi nu vroia să ştie nimic de numiri.

Ca să nu se spună că toate rămîneau în grupul care comisese omorurile, Lope numi şef al navigaţiei pe un portughez, Sebastián Gómez, şi căpitani supranumerari de infanterie pe comandorul Núñez de Guevara — cel care văzuse umbra funestă lîngă casa lui Ursúa şi auzise tragicul ei avertisment — şi pe Pedro Alonso Galeas, căpitan responsabil cu muniţiile pe Alonso Henrique de Orellana, şi amiral de mare pe Miguel Robledo.

Numiră judecător al trupei pe Diego Belalcázar care, primind bagheta, însemn al puterii sale, păru surprins şi spuse, bîlbîindu-se niţel :

— O primesc în numele regelui don Filip, stăpînul nostru.

Declaraţia fu rău primită şi Belalcázar rectifică, deşi se vedea că o face din prudenţă, căci cu starea de spirit a oamenilor în acel moment nu putea face altfel. Dar pe Lope de Aguirre incidentul îl iritase şi ridică glasul :

— Trebuie să vă declar că am fost şi sînt un trădător şi o repet ca să vedeţi că nu trebuie să aşteptăm de-acum înainte nimic de la nimeni, ci numai de la spadele noastre. Cum vine asta să primeşti vreo demnitate în numele regelui ? Care rege ? Cel care-o să ne scurteze de cap dac-o să poată pune mîna pe noi ?

Villena, locotenent-general, spuse :

— Zău, că bine le mai zice Lope.

— Ţin şi eu să-mi spun cuvîntul, răspunse La Bandera, şi socot că omorîrea lui Ursúa n-a însemnat nicidecum o trădare, ci doar un serviciu adus regelui, şi chiar un foarte mare serviciu, pentru că Ursúa nu vroia să caute, nici să cucerească şi nici să ocupe noi ţinuturi, chiar avînd atîţia oameni buni pe lîngă el şi cheltuind maiestate-sa atîţia bani din punga lui proprie. Eu nu sînt trădător şi ăluia care-mi zice trădător îi spun că minte cu neruşinare şi, cu arme egale sau fără, o să mă bat cu el dacă e nevoie.

Lope pălise puțin și vru să răspundă, dar ceilalți intervenirăși-l rugară să considere incidentul încheiat. Lope murmură :

— Se cam vede că lui La Bandera îi e frică de rege.

La Bandera, care-l auzi, spuse cu o voce mînioasă că nu de teamă vorbise așa cum vorbise și că avea inimă cît și alții și un gît tot atît de bun pentru streang dacă o fi cazul.

Oamenii se împărțiră în două grupuri. Unii soldați se duseră la Lope și stăruiră asupra neruşinării lui La Bandera, dar Lope le tăie vorba :

— Liniștiți-vă, domnilor, *că fiecare zi cu truda ei.*

Preotul Alonso de Henao, care stătea în ușă, se scandalizăauzind în gura lui Lope acele cuvinte din Evanghelie și se retrase, întîlnindu-se pe drum cu părintele Portillo. Dat fiind că, o dată cu moartea lui Ursúa, părintele Henao pierduse episcopatul, cei doi preoți își vorbeau acum de la egal la egal.

Cu patrula lui Sancho Pizarro plecaseră și cinci sau șase indieni și trecuseră printr-o întîmplare care ar fi putut costa viața a doi dintre ei și a unui spaniol. Merită s-o povestim ca să se vadă cît de inteligente sînt unele animale sălbatice, în acest caz jaguarii de pe lîngă Amazoane, la fel de cruzi ca și tigrii asiatici.

Doi indieni și un soldat intraseră în pădure căutînd ceva de mîncare și mergeau unul după altul, la o oarecare distanță între ei. Soldatul înainta cu o archebuză, iar indianul care-l urma cu o lance. Cel de-al treilea n-avea arme, ci numai o frînghie pe umăr.

La o vreme se răzleți și dintre arbuști apăru un jaguar care se aruncă, fără să ragă sau să-și trădeze în alt fel prezența, asupra indianului neînarmat.

Desigur că lăsase să treacă întîi oamenii înarmați, ca să se năpustească asupra celui mai puțin primejdios.

Dintr-o lovitură de gheară, animalul i-a smuls indianului pielea de pe cap, care-i rămase atîrnată peste ochi. Indianul se simți pierdut, dădu înapoi și ceru ajutor. Îi veni în ajutor celălalt indian, și jaguarul, lăsîndu-l pe rănit, se aruncă asupra celui care-l amenința și dintr-o lovitură îi smulse urechea și o parte din obraz. Între timp, soldatul trase cu archebuza în animal și-l nimeri, rănin-

du-l însă ușor. Jaguarul se năpusti și asupra soldatului, rănindu-l și pe el cu o lovitură de gheară. Animalul se opri atunci la o distanță egală de fiecare dintre cei trei dușmani ai săi răniți și însîngerați, așteptînd să se arunce asupra celui care i s-ar părea, la un moment dat, mai primejdios. Se uita cînd la unul cînd la altul, arătîndu-și colții, mîrîind și pîndindu-i. În sfîrșit, alt foc de archebuză îl omorî.

Aproape de locul acela dădură peste un curcan sălbatic pe jumătate jumulit și mîncat. Ce mai rămăsese din pasăre și trupul întreg al jaguarului fură fripte de către Sancho Pizarro, care nu era numai soldat, ci și bucătar priceput. Indienii și soldatul se vindecară curînd, deoarece, poate singura binefacere a acelei clime era că, dacă nu mureai pe loc, te vindecai mai repede ca la alte latitudini.

Lope de Aguirre și don Hernando se gîndeau, oarecum îngrijorați, la felul în care va reacționa Sancho Pizzaro cînd se va întoarce și va afla cele întîmplate, fiindcă Sancho era trup și suflet de partea lui Ursúa, și la fel erau și soldații pe care-i luase cu el. Trimiseră cîțiva oameni de încredere să păzească drumurile și, cînd detașamentul se întoarse, le ieși înainte Lope cu o patrulă puternică și-i explică lui Pizarro cele întîmplate, spunîndu-i că fusese o hotărîre luată de întreaga tabără și numai spre slujirea regelui. Om perspicace, Sancho Pizarro spuse la toate da și se prefăcu a fi de acord, mulțumind că-l numiseră sergent-major al taberei.

Apoi Sancho dădu raportul asupra descoperirilor sale, care nu prezentau nici o importanță, căci întîlnise doar două sătulețe fără nimic de preț și aproape nelocuite, în care chiar și indienii o duceau greu. Se vedea că în locurile pe care le descoperiseră nu erau condiții prielnice pentru o viață cît de cît omenească. Aceasta le-o spuse Pizarro.

Așadar, posibilitatea de-a pătrunde în interiorul ținutului se dovedi neîntemeiată celor care încă mai păstrau acea iluzie, și care nu erau, bineînțeles, principalii răzvrătiți.

Unul dinte pajii pe care-i avusese Ursúa, cel numit Lorca, trecuse în serviciul personal al lui Guzmán.

Antoñico rămase cu Lope, căci încă de pe cînd trăia Ursúa, cum am văzut, se împrietenise cu bascul şi cu fiică-sa Elvira, care-l considera pe băiat ca pe un frate mai mic. Pentru cei unsprezece ani ai săi, Antoñico era destul de voinic şi nu-i păsa de partide sau de răzmeriţe, căci îl preocupa mai mult pădurea şi misterele ei, şi îi povesti Elvirei că văzuse o pasăre cu zborul lin şi cu o coadă lungă care, cîntînd, spunea şi repeta într-una : „Maria, iată ziua". Aşa cum *jacurutú* anunţa lugubru noaptea, pasărea cealaltă anunţa cu bucurie ivirea zorilor.

Elvira îşi amintea de cealaltă pasăre, care vorbea şi ea spaniolește şi spunea cînd cineva intra în pădure : „Te văzui, te văzui".

Întunericul şi zorile aveau vestitori potriviţi în pădure ; „Maria, iată ziua" şi „Te văzui, te văzui" erau primii în fiecare dimineaţă, după spusele lui Antoñico.

Altă fiinţă ciudată a pădurii spunea *„toró-toró"* totdeauna de două ori şi cu glas de om aproape. Era un animal cam grotesc, care răspundea cînd îi vorbeai, dar nu ştia decît aceste două cuvinte. Antoñico striga uneori printre arbori, fără să vadă vreun animal :

— Unde eşti ?

Şi, imediat, animalul răspundea :

— Toró-toró.

Nu era pasăre, ci un mamifer care se căţăra şi trăia prin copaci ; avea o înfăţişare stranie, cu un aer oarecum de femeie şi cu păr sur şi alb. Nu ataca. Antoñico îi striga :

— Unde eşti, pezevenghiule ?

— Toró-toró, răspundea celălalt.

Deşi nimeni nu se dusese s-o vadă pe doña Inés după tragicele întîmplări, se vorbea mult despre ea şi cu foarte puţin respect.

La Bandera îi luă o dată apărarea şi ceilalţi îşi băturâ joc, spunînd că doña Inés îl omorîse pe Ursúa cu vrăjile ei şi că să aibă grijă să nu-l omoare şi pe el.

— Şi zău că există femei în lume cu care merită să-ţi asumi riscul ăsta, spunea la Bandera gînditor.

Zalduendo credea tot aşa şi uneori se uitau unul la altul cu o expresie mofluză. Iar Lope îi privea pe amîndoi cu o rezervă posacă.

Lope, care părea cel mai îndreptățit în ura împotriva lui Ursúa era și singurul din grupul conjuraților care nu se pătase cu sînge. Nu izbutea nici el să înțeleagă cum de se întîmplase așa și-i privea pe Zalduendo, dar mai ales pe La Bandera ca pe unii care ar fi făcut treaba lui, ceva ce-i revenea lui. „E normal ca la vîrsta mea, gîndi, să mă folosesc de tineri." Bineînțeles că nici unul din cei doi nu trăsese spada ca să-l servească pe Lope, ci din diverse motive, în primul rînd amintirea căpitanului Frías și a camaradului său, decapitați de către Ursúa la Santa Cruz. Fuseseră buni prieteni cu ei. Iar La Bandera o făcuse și din dragoste și dorință pentru doña Inés. Lope nu se-nțelegea cu La Bandera, care se pătase de sînge și dorea să se fi pătat *pentru rege*. În același timp, Belalcázar primea demnitatea de judecător tot *pentru rege*. Singurul care nu se pătase era Lope și totuși era și singurul care spusese despre el însuși că e un trădător și se mîndrea cu asta.

După cîteva zile, don Hernando, făcînd uz de autoritatea lui ca guvernator și general al taberei, convocă adunarea generală și ceru părerea tuturora, căpitani și soldați, în legătură cu viitorul apropiat, cu ceea ce trebuiau să facă și dacă trebuiau să meargă sau nu în căutarea ținutului el Dorado. Spuse că părerile lor trebuiau așternute pe hîrtie și iscălite, astfel ca hotărîrea să fie legală.

Se grăbi să-și spună părerea, cum că cel mai bine ar fi să se mențină planurile inițiale, să încerce să descopere, să cucerească și să ocupe ținutul el Dorado, și astfel, odată descoperite acele regiuni, regele le-ar prețui purtarea și le-ar ierta moartea lui Ursúa și Vargas. Dar că, pentru dezvinovățirea tuturor, ar fi bine să se ia de îndată informații și să se ceară părerea tuturora, chiar și a soldaților, iar dacă hotărau să continue planurile lui Ursúa, trebuiau să dea o declarație scrisă, spunînd că Ursúa nu vroia să-i conducă mai departe și nici să meargă spre Omagua sau el Dorado, că era lăsător și-i ducea cu vorba.

Toți țineau minte — continuă să spună Guzmán — firea nesuferită a lui Ursúa și trebuiau să încerce să facă bine ceea ce el nu făcea nici rău nici bine. Ținutul el Dorado exista, și indienii brazili vorbeau de un șef, Guata-

vita, care știa unde se află laguna Parima în minunatul oraș al lui Manoa. Toți știau că în zilele de mare sărbătoare religioasă, acel șef se închina tatălui său, soarele, și arunca în laguna Parima niște bulgări de aur cît el de mari.

Începînd mereu cu acea expresie cum că *„toți știm...“* îi dădea înainte cu minunățiile ținutului el Dorado, iar la sfîrșit stărui că cel mai bine ar fi să-l descopere și să-l ocupe în numele regelui. Astfel, s-ar putea spune în declarație că, pentru a descoperi și ocupa acel ținut, a fost necesară mai întîi omorîrea lui Ursúa. Adaugă apoi că aveau să-i trimită regelui mai mult aur decît i-au trimis Pizarro și Cortés ; și că prin puterea aurului aveau să-l facă pe împărat să uite de moartea lui Ursúa și Vargas. Încheie spunînd că el se declara primul și cel mai mare vinovat de moartea celor doi și că-și lua întreaga răspundere pentru ca toți să vadă că nu-i era frică și că sfatul său nu pornea din teama de vreo pedeapsă, ci urmărea bunăstarea și prosperitatea tuturor, iar el va face numai ceea ce vor hotărî ei, pentru că n-avea altă dorință decît aceea de a le fi lor de folos.

Această idee fu sprijinită imediat de Montoya și La Bandera, dar Lope se ținea deoparte, neliniștit, cu impresia că îi scapă ceva. În cele din urmă ceru cuvîntul și spuse :

— Eu am făcut, dacă dumneavoastră vă amintiți, primii pași care au dus la moartea guvernatorului, și tot eu am stabilit condițiile cu care toți ne-am arătat de acord. Nu vreau să mai repet aici care au fost acele condiții, dar fac din nou apel la memoria tuturora, chiar și a domnieisale guvernatorul general don Hernando. Vă cer doar să mai reflectați puțin înainte de-a lua o hotărîre.

Nu vroia să stăruie pentru a nu-l pune într-o lumină proastă pe noul guvernator și pentru a evita ca restul armatei să vadă că se și iviseră neînțelegeri, discuții și certuri.

Noul guvernator, puțin surprins, îi ceru lui Lope să fie mai explicit. Dar Lope, scuzîndu-se, adăugă :

— Ceea ce trebuia să spun am și spus, dar să-și amintească fiecare ceea ce-am stabilit înainte de-a face ceea

ce-am făcut şi să-şi consulte propria-i conştiinţă de om şi de soldat.

Nu răspunse nimeni. Se părea că unii gîndeau la fel ca Lope de Aguirre şi i-o mărturisiră, iar acesta nu putu să nu se împăuneze în sinea lui. Dar don Hernando insistă, zicînd că oricare-ar fi părerea lui Lope, bine era să se întocmească o declaraţie generală asupra cauzelor morţii lui Ursúa pe care s-o semneze cu toţii. În acel document urma să se declare de la început că Ursúa n-avea nici un respect faţă de oameni...

— Nici faţă de Dumnezeu, spuse părintele Portillo, care tocmai intra.

Toţi îl priviră şi el se înroşi puţin.

— Vedeţi ? spuse don Hernando.

Adăugă că preotul însuşi era dispus să semneze, şi asta mai dădu unora curaj. Aşadar, aşternură pe hîrtie declaraţia în care se aduceau acuzaţii guvernatorului fără să se pomenească nimic despre răzmeriţă şi cu atît mai puţin despre moartea şefului şi a locotenentului său. Fără să mai discute începură toţi să iscălească.

Venind rîndul lui Lope de Aguirre, acesta scrise cu litere mari : *„Lope de Aguirre, trădător"*. Cei care urmau să semneze după el tresăriră speriaţi, iar Lope, care aştepta acea tresărire şi dădea semne că nu mai poate să-şi stăpînească cuvintele, ridică vocea şi spuse :

— Cavaleri, schimbîndu-mi intenţia dinainte, o să vorbesc. Ce nebunie sau prostie e asta care-a lovit pe unii dintre noi, că totul pare mai degrabă o petrecere sau un joc de copii ? Ceea ce faceţi, încrezîndu-vă în această declaraţie pe care o semnăm, nu e lucru de oameni cu scaun la cap, pentru că, oricît ar fi de bine ticluită, n-o să-i învie pe cei morţi, şi după ce am omorît un guvernator al regelui e nebunie curată să ne închipuim că o astfel de hîrtie are să ne izbăvească de vină, fiindcă regele şi judecătorii lui ştiu foarte bine cum se fac hîrtiile astea şi pentru care scopuri şi dezvinovăţiri. Toată lumea ştie la Quito şi la Lima şi la Santo Domingo că oricare dintre noi, silit de torturi, ar declara lucruri grave chiar împotriva sa şi că ar mărturisi lucruri chiar dacă n-ar fi adevărate. Iar dacă asta se întîmplă în fiecare zi în tribunale şi judecătorii, ne-ar veni cu atît mai lesne să spunem tot felul de

minciuni dacă sînt în favoarea noastră şi într-o problemă de viaţă şi de moarte. Eu vă previn. Nimeni să nu-şi facă iluzii, fiindcă toţi împreună l-am omorît pe guvernator şi toţi ne-am bucurat şi pînă şi cei care nu ştiau sînt vinovaţi conform rînduielilor militare prin faptul că au îngăduit-o şi s-au ţinut departe. Cu mîna pe inimă, fiecare să spună ce simte. Toţi am fost şi sîntem trădători şi toţi ne-am amestecat în această răzmeriţă, şi presupunînd că ţinutul pe care-l căutăm va fi găsit şi ocupat şi că ar fi de zece ori mai mare decît Spania şi că regele ar scoate din el mai mult aur decît din toate Indiile împreună, primul conţopist sau avocăţel care-ar veni acolo cu împuterniciri din partea maiestăţii-sale ca să ne ceară socoteală v-ar tăia capetele fără să mai ceară încuviinţare în Castilia, căci legea e lege, aşa că zadarnică va fi fost toată truda noastră. Părerea mea este ca, lăsînd la o parte încercările de justificare şi renunţînd la căutări de noi pămînturi, de vreme ce oricum o să ne pierdem viaţa, s-o luăm înainte şi să ne-o vindem scump şi să ne căutăm norocul cu vîrful spadei în ţinutul nostru, pe care-l cunoaşteţi bine, vreau să zic, în Peru. Acolo îi avem pe prietenii noştri care, cînd au să afle că venim cu răscoală, au să ne iasă în întîmpinare cu braţele deschise, ba au să-şi rişte chiar viaţa pentru noi, că eu am trăit printre ei şi-i cunosc, şi ceea ce n-ar îndrăzni niciodată în Castilia o să îndrăznească pe acest pămînt de peste mări, căci se pare că traversarea apelor Atlanticului schimbă firea omului. Iar ideea pe care-o expun aici nu-i a mea, şi nici nouă nu-i. Ştiţi bine că înainte chiar de-a începe expediţia pe Amazoane, la care luăm parte acum, se vorbea peste tot că marchizul de Cañete, viceregele, vroia să se ridice împotriva lui Filip al II-lea şi nu singur, ci avînd mînă dreaptă pe Ursúa şi folosindu-se de faptul că, fiind demis din viceregat şi trebuind să predea rezidenţa, noul vicerege numit în Castilia, don Diego de Acebo, murise la Sevilia înainte de-a se îmbarca, ceea ce păruse un semn ceresc. Dumneavoastră veţi spune ba că-i albă, ba că-i neagră şi că una-i să vorbeşti şi alta-i să treci la fapte, dar eu spun că atunci cînd toţi oamenii şuşoteau despre ceea ce-aţi auzit la Lima şi la Cuzco şi la Trujillo, o făceau fiindcă toţi aveau în minte adevăratul motiv al acestei întîmplări

şi nimeni nu s-ar mira de răzvrătirea noastră ; ba, dimpotrivă, mulţi ar respira uşuraţi şi liniştiţi, căci, care mai mult care mai puţin, toţi se tem de rege şi de scribii lui. Şi toţi vor dori şi vor putea începe o viaţă nouă alături de noi, iar noi vom fi puternici.

Încă o dată, Villena (numit locotenent-general de către don Hernando) fu de partea lui, spunînd :

— Ceea ce a spus domnul Lope de Aguirre, şeful operaţiunilor militare, mi se pare lucrul cel mai cuminte şi care ne convine la toţi, aşa că eu îl întăresc prin votul meu, îl aprob şi îi acord încrederea mea pentru bunele raţiuni şi motive pe care ni le-a dat, iar cine îl sfătuieşte altfel pe guvernator, stăpînul nostru, nu o face din bunăvoinţă şi nici nu-i doreşte binele, ci vrea să-l vadă pierdut şi cu el toată armata sa. Şi repetă, drept concluzie, foarte hotărît şi energic : Părerea domnului şef al operaţiunilor militare este şi a mea.

Ca să nu se spună poate că părerea guvernatorului nu era aprobată de nimeni, interveni La Bandera, repetînd ceea ce mai spusese, dar mai pe larg şi cu un accent prietenos şi împăciuitor.

— N-a fost trădare, spuse, omorîrea lui Ursúa şi nici nu s-a comis prin moartea lui vreun delict, căci asta le-a convenit tuturor şi era lucrul cel mai bun care se putea face, avînd Ursúa alte intenţii decît cele ale regelui, care-i poruncise să descopere şi să ocupe ţinuturile Omagua şi el Dorado. De aceea, maiestăţii-sale i s-a făcut un serviciu mai mare, cred eu, prin moartea guvernatorului Ursúa, care era molatic şi fără chef şi ne ducea pe toţi la pierzanie, ceea ce l-ar fi costat pe rege viaţa multor oameni şi multă avere prăpădită de pomană. Şi astfel, socot că ar fi mai bine să cerem iertare noi, care am săvîrşit asemenea fapte, şi să ne-arătăm credincioşi faţă de rege, ba chiar să ne-aşteptăm la răsplată, căci o meritărn din partea regelui — ajungînd aici, văzu că Lope de Aguirre îl dezaproba din cap şi făcea semne de milă şi de batjocoritoare compătimire, fapt care-l irită atît de mult pe La Bandera, încît reveni la violenţa lui dinainte — : Iar aceluia care-ar spune că din cauza celor ce-am făcut sîntem nişte trădă-

tori, eu îi spun că minte şi-o să-i dovedesc asta unde-o vrea şi cu armele care i-or plăcea.

Lope se năpusti asupra lui La Bandera, dar intervenirăceilalţi căpitani şi se opuseră ca adunarea să se termine cu vărsare de sînge.

Cum Lope de Aguirre bolborosea cuvinte întretăiate şi cu jumătate de gură, făcîndu-i lasi pe cei ce-ar lua acea poziţie, La Bandera ridică iar vocea :

— Mai am doar de spus că nu mă tem că regele ar porunci să mi se taie capul, nici nu umblu după iertarea lui, că sînt tot atîta de curajos ca cei mai tari şi-mi dau viaţa pe puţin, ba chiar pe nimic dacă e nevoie. Şi astfel, spun că, în ciuda părerii mele, pe care-am spus-o aici, ceea ce va hotărî comunitatea va fi lege pentru mine şi voi fi primul care mă voi supune.

Dar, în ciuda presiunilor şi discuţiilor dintre grupuri, nici în acea adunare nu s-a ajuns la vreo hotărîre. La plecare, spiritele erau destul de înfierbîntate şi toată ziua continuară argumentările, deşi La Bandera, preocupat de ideea că cineva l-ar putea crede fricos, se uita uneori de sus la Lope. La Bandera era puternic ca un campion olimpic, iar Lope de Aguirre mic, şchiop şi neînsemnat ca fizic. Condescendenţa acelui om puternic îl rănea pe Lope de Aguirre.

La Bandera, cu toată energia, avea unele slăbiciuni de caracter. Dorinţa lui de a se pune bine cu autorităţile din Lima şi mai ales cu regele era evidentă. Era teama omului care îşi vede într-o clipă toate drumurile speranţei închise. Aşa cum Lope era din fire un disperat şi îşi deschidea orizonturi noi cu hotărîre. La Bandera, dimpotrivă, era omul speranţelor şi, cînd nu mai avea nici una, se simţea dezorientat. La împărţirea bunurilor lumeşti, La Bandera făcea parte dintre cîştigătorii fireşti, iar Lope dintre cei ce pierd. Dar Lope-şi avea filozofia lui şi nu invidia soiul acela de învingători supuşi, fiindcă, aşa cum spunea el, „la fel de repede moare şi don Măreţul şi don Măruntul, că toţi oamenii sînt o apă şi-un pămînt".

De altfel, La Bandera, îndrăgostit de doña Inés, spera să obţină totul cînd o va cuceri pe ea.

Între timp, vremea începea să se schimbe şi în acea parte a Amazoanelor. Pînă atunci avuseseră parte de oa-

recare uscăciune a atmosferei și de o vreme calmă. Țînțarii îi supărau mult pe țărm și mai puțin pe apă. Dar venea anotimpul ploilor.

Începînd de la Crăciun, în fiecare zi, la vremea siestei, se isca o furtună cu trăsnete și fulgere. Ploua cu găleata și după fiecare descărcare electrică ploaia își sporea intensitatea. Uneori furtuna dura două sau trei ore, apoi ieșea soarele. Dar adesea se întîmpla să dureze toată ziua și toată noaptea.

Trăsnetele nu erau de culoare violetă și nici albastre, ca în alte părți, ci de culori diferite, și între două albastre se isca brusc cîte unul de culoare trandafirie, întinzîndu-și ramificațiile pe bolta înaltă. Sau unul roșu.

Tunetele, uneori, erau constante și neîntrerupte, adică ecourile unuia se amestecau cu vibrațiile celui dinainte, dar alteori erau seci ca niște lovituri de tun și fără ecou. Negrul Bemba își petrecea timpul numărîndu-și bătăile inimii între un trăsnet și altul. Uneori număra patru, alteori pînă la șase pulsații. Și tot așa ore întregi.

— Asta e legea ecuatorului, spunea Alonso Esteban, și de-aici înainte o să fie mereu așa. Șuvoaie de apă, caimani, șerpi, trăsnete și fulgere.

Cîteodată furtunile erau înspăimîntătoare, și într-un rînd La Bandera îl surprinse pe Lope de Aguirre, fără ca acesta să-și dea seama, vorbind cu el însuși, cu Dumnezeu sau cu diavolul :

— Da, poți să tuni și să fulgeri și să aprinzi pămîntul și cerul. Și ție ți se pare cerul prea strîmt, așa ca mie pămîntul. Dar eu am un plan și dacă nu-ți place, vii tocmai la timp ca să mă omori cu trăsnetul. Dacă nu mă trăsnești, voi înțelege că-l aprobi și cu atît mai bine pentru toți.

La Bandera, superstițios cum era, auzind, după cuvintele lui Lope, un trăsnet care trebuie să fi căzut aproape și văzînd armele noului șef al operațiunilor militare strălucind și scăpărînd în lumina fulgerului, avu impresia că trăsnetul îl lovise pe Lope. Apoi îl văzu din nou nevătămat și se miră.

Tot rumegîndu-și gîndurile, La Bandera ajunse să se teamă de omul acela pipernicit și îngrozitor.

Ceea ce spusese bărbosul căpitan Guevara era adevărat, căci după primele zile doña Inés începu să plîngă. Uneori o auzeau strigînd noaptea şi cerînd s-o omoare şi pe ea. Mulatra Maria, care stătea în aceeaşi încăpere cu doña Inés (şi cu indiana cea mică, văduva de nouă ani), încerca s-o mîngîie, dar în zadar.

Într-o zi, aflînd guvernatorul de disperarea doñei Inés, se duse s-o vadă. Se arătă rece, distant şi protector. La început Inés crezu că are de gînd să-i facă declaraţii de dragoste, dar noul guvernator se mulţumi să-i spună că putea şi trebuia să fie liniştită şi să se simtă în siguranţă şi că o vor lăsa în prima aşezare creştină pe care o vor întîlni, dacă nu dorea să mai meargă cu ei.

— Eu ? Unde ? Dacă voi nici măcar nu ştiţi unde mergeţi, rosti ea.

Noul guvernator o asigură că ştiau foarte bine. Inés îi spunea printre hohote :

— Dacă bandiţii ăştia au fost capabili să-l trădeze pe don Pedro de Ursúa, o s-o trădeze şi pe înălţimea-voastră. Şi într-o zi vă veţi aduce aminte de cuvintele pe care vi le spun, don Hernando de Guzmán.

Cu toată ura şi lacrimile lor, cele două femei păreau totuşi puţin decepţionate văzînd că don Hernando, tînăr şi sclivisit — şi, mai ales, şef al taberei — nu încerca să se aleagă cu văduvioara ca moştenire.

Mulatra gîndea : „Ăsta trebuie c-a citit şi chiar a învăţat pe dinafară balada contelui Irlos, iar slăbiciunea lui nu e femeia, ci autoritatea şi puterea".

Puţin după plecarea lui Guzmán, intră La Bandera. Asta însemna cu totul altceva : fructe şi o pudrieră nouă pentru mulatră, o umbrelă de soare şi o plasă împotriva ţînţarilor pentru Inés şi nu după multe aluzii şi cuvinte cam nepotrivite, de pildă, vechea lui dorinţă ca doña Inés să înveţe într-o zi să cînte la clavecin, în Castilia.

Mulatra era cu totul de partea lui La Bandera, pentru că ştia că un asemenea pretendent excludea orice posibilitate de apropiere din partea lui Zalduendo, amantul ei. Doña Maria dorea ca doña Inés să-l accepte pe La Bandera ca să-l excludă pe Zalduendo dintre candidaţi.

La Bandera avea printre alte avantaje şi pe acela de a fi căpitanul gărzii, care se afla alături, într-un şopron

de scînduri şi rogojini de agave. Iar pe apă — cînd vor lua-o iar pe fluviu — pe aceeaşi brigantină cu doña Inés.

La Bandera era şi el stîngaci, ca orice îndrăgostit, iar doña Inés îşi dădea seama. După ce-l plînsese pe Ursúa timp de nouă zile, începu să-şi plece urechea la şoaptele noului curtezan. Acesta, încet, încet îşi pierdea neîndemînarea. Nu-i mai vorbea de clavecin, în schimb trecuse la fapte şi folosea orice ocazie ca să-i sară de gît, s-o îmbrăţişeze şi s-o sărute.

Ea rezista molatic, scoţînd nişte sunete guturale de rugă şi protest, care-i sunau lui La Bandera ca un gungurit de porumbei, şi aşa i-o şi spunea.

Mica indiană de nouă ani, care acum vorbea spaniolеşte, vedea toate lucrurile doar sub două aspecte : bun sau rău, folositor sau nu, alb sau negru. Iar La Bandera avu norocul să-i fie simpatic. Era un om bun. Pentru fetiţă, bîtlanii albi veneau din cer şi corbii negri din iad.

La Bandera ţinea de regatul bîtlanilor albi.

Comandantul gărzii se transformă de bunăvoie în sclav şi amant platonic al doñei Inés, iar mulatra doña Maria într-o abilă codoaşă.

Cum La Bandera îşi petrecea mai toată noaptea treaz, avea prilejul, cu vreun pretext oarecare, să se apropie de locuinţa lui Inés, şi într-o noapte o găsi aproape goală şi singură. Deşi momentul părea extrem de potrivit, doña Inés se apără.

— Crezi, spunea, că pot să-l uit atît de repede pe don Pedro de Ursúa ? Drept cine mă iei ?

La Bandera încerca s-o facă să priceapă că, fiindu-i imposibil să-l reînvie şi ea găsindu-se în floarea tinereţii, nimeni nu s-ar putea mira că împărtăşeşte o nouă dragoste. Femeia şi bărbatul sînt tot universul şi mulţumită iubirii viaţa continuă la nesfîrşit. Iar ea şi el erau viaţa.

Dar Inés tot se mai apăra. E adevărat că nu avea să ducă prea departe apărarea.

Pădurea se auzea din sat mult mai bine decît de pe apă. La căderea nopţii se isca gălăgia unei mari mulţimi, ca într-un oraş în zi de sărbătoare, cînd unii strigă, alţii vorbesc, cîte unul rîde, grupuri de copii cîntă sau plîng, totul fără încetare şi-n acelaşi timp.

În zilele fără ploaie, mai ales în amurg şi-n timpul nopţii, pădurea era împînzită de ţînţari pe care indienii îi numeau *carapanós*. Era imposibil să-i eviţi şi unii soldaţi îşi acopereau faţa cu nişte cîrpe, dar ţînţarii găseau întotdeauna vreo deschizătură la gît, la ureche sau la mînă.

Pe lîngă asta, acul lor trecea prin ţesăturile subţiri şi pişca tot aşa de bine şi prin ele.

În timpul zilei nu sîcîiau dacă briza era puternică, dar în locul lor apăreau nişte muşte încăpăţînate, tenace şi lipicioase care înţepau ca viespile. Aminteau de tăunii din Castilia, dar erau mai numeroase, iar uneori păreau o adevărată plagă.

Doar cînd brigantinele pluteau departe de ţărm se simţea o oarecare uşurare.

Furtuna ecuatorială — aşa spunea Esteban, expertul navigator al lui Orellana — care începea spre ora trei după-masă, dura uneori toată ziua şi noaptea. Lope se duse la coliba negrilor care se afla lîngă a lui. Deşi erau mai mult de douăzeci de negri, casa era mare şi loc berechet pentru toţi. Albii, cînd se plictiseau, se apucau să conspire, dar negrii nu se plictiseau niciodată, pentru că înainte de-a ajunge pînă acolo, începeau să cînte şi să danseze. Luîndu-se după indienii din Machifaro, făcuseră, din nişte mici dovleci uscaţi, în care puneau seminţe sau pietricele, un instrument sonor. Mişcîndu-l în ritm şi în contratimp cu tobele, acesta scotea un sunet destul de plăcut. Acelor dovleci le ziceau *maracas*.

Lui Lope îi plăcea să vadă cum Bemba, prietenul şi acum servitorul lui, conduce dansul. Şi striga Bemba :

— Frăţiorii Marassa, la naiba.
— Acu văd, răspundeau ceilalţi în cor.
— Alături de cei doi Marassa.
— Alături.
— Făcînd scandal.
— La naiba.
— La uşa de la *ayupa*.
— Acu vezi.
— Cei doi fraţi Marassa.
— Ce se-ntîmplă !
— Se-ntîmplă ce ştiu eu.

— Marassa.
— Marassa în bambuşi stă.
— Acu vede.

Şi o ţineau aşa ore întregi. Lope se apropie şi, văzîndu-l pe Bemba din spate, dansînd, iar pe ceilalţi ocupaţi cu petrecerea lor, preferă să plece fără să fie văzut. Ştia că negrii îl iubeau fiindcă era mic, negricios la faţă, strîmb şi şchiop. Pentru că era, într-un fel sau altul, *inferior*. În schimb, îi urau pe învingătorii atletici de tipul lui La Bandera. Fără să-şi dea seama. Lope ştia lucrurile pe care alţii le simţeau, deşi nici ei înşişi nu erau lămuriţi. De exemplu, ştia că oamenii din tabără începeau să se teamă de el.

Furtuna continua.

Cum era de aşteptat, dimineaţa următoare fu senină şi plină de miresme.

Lope, pe jumătate înarmat — cu platoşă, dar fără coif — se apropie de pădure. Era cu Elvira, care se bucura mult de acele plimbări cînd, în lipsa lui Pedrarias, o însoţea taică-său.

În acea zi văzură trecînd pe cîmpul gol (acolo unde se termina nisipul plajei) o grămadă de maimuţe gălăgioase care se pierdură în pădure. În urma mulţimii de animale cu blana cenuşie şi expresia brutală şi agresivă — de cîini care erau pe punctul de-a nu mai fi cîini, dar care tot mai erau cîini — veneau cincizeci sau şaizeci de maimuţe bălane, cu feţişoare trandafirii. Unele se opriră şi, ridicîndu-se pe labele dinapoi, se uitară la soldaţi.

Elvira spuse :

— E imposibil ca animalele astea să n-aibă nici un fel de suflet şi de judecată.

Taică-său îi explică :

— Au un suflet neraţional..., aşa se spune cel puţin, fetiţo.

Dar maimuţele cu faţa trandafirie şi părul alb-gălbui, atît de curate încît păreau nişte păpuşi de lînă şi mătase, se opreau o clipă, priveau, cîte una ridica laba ca să se scarpine cu cealaltă la subţioară, scotea un mic strigăt de mirare sau de apreciere — care părea ironic — şi o lua după celelalte.

— Astea, spuse Esteban, care se apropiase, merg mai mult de cincizeci de leghe cînd vine vremea nucilor, îndreptîndu-se spre izvoarele fluviului, spre Cararis şi mai sus. Cînd vine vremea de se coc nucile astea, se duc cu toatele într-acolo şi după ce mănîncă, unora li se face rău şi mor, iar altele aproape că înnebunesc. Le apucă nebunia după femelă, că nucile astea au un ulei care trezeşte pofte îngrozitoare. Aşa se spune.

Amîndoi tăcură, gîndindu-se la Ursúa şi la doña Inés şi uitîndu-se cum trec cele din urmă maimuţe albe-gălbui cu faţa lor de mătase trandafirie. Elvira rîdea şi vorbea gungurind de plăcere la văzul acelor animale atît de curate şi cu gesturi atît de stilizate şi de graţioase.

Căpitanii hotărîseră într-o adunare — fără să mai discute marea problemă ivită între La Bandera şi Lope de Aguirre — să continue călătoria în josul fluviului, dat fiind că, judecînd după aparenţe, în Machifaro nu era nimic de descoperit şi nici de cucerit şi ocupat. Se bucurară toţi, măcar pentru faptul că, dacă vor naviga departe de maluri, ţînţarii o să-i lase în pace.

Negrii vorbeau între ei şi comentau lucrurile în felul lor.

Referindu-se la moartea lui Ursúa, negrul căruia-i ziceau Tu spunea :

— L-au tăiat prin faţă foarte uşor, că era gol puşcă. Şi i-a ieşit sufletul. Apoi a trebuit să-l îngropăm laolaltă cu celălalt.

Pentru negri şi pentru mulţi dintre indienii de pe Amazoane, moartea era un fel de accident, adică, provocată de voinţa malefică, misterioasă şi secretă a cuiva care-i influenţa şi-i stăpînea din umbră. Din nefericire, toţi aveau pe cîte cineva care le purta sîmbetele.

Dacă n-ar fi fost aşa, n-ar mai fi murit nimeni niciodată. Aşa credea Tu.

VII

Cînd Lope se sui pe brigantină, îl auzi pe Martín Pérez care vorbea la bord cu Zalduendo, spunîndu-i :

— Povestea cu Ursúa trebuia să se-ntîmple, iar eu o ştiam şi o aşteptam de mai mult timp. Ştiam după data naşterii, adică, după aştri.

Lope se miră că Martín Pérez vorbeşte atîta, fiindcă era un om scump la vorbă. Avea o figură uscăţivă şi mongoloidă şi, după părerea lui, toate faptele noastre sînt în legătură cu mişcările soarelui, ale lunii şi ale stelelor. Aşadar, era fatalist şi nu credea că vorbele şi părerile oamenilor ar avea mare importanţă.

De aceea nu vorbea.

Unii se temeau de Martín Pérez din cauza laconismului său şi a obiceiului de a trece pe lîngă ei fără să se oprească, întocmai ca o stafie blestemată. Poate pentru toate astea, sau fiindcă o merita cu adevărat, avea faimă de bun războinic. Lope îl preţuia mult.

Pe cînd urcau şi ultimii pe brigantină, părintele Portillo, sprijinit la bordajul din partea de nord, îşi scoase cartea de rugăciuni şi începu să citească. De jos, din ceamul care plutea alături, se auzi o voce de femeie :

— Părinţele, iubeşte-mă niţel !

Lope nu ştia cum s-o ia. Aceeaşi voce continuă să strige :

— Dacă n-ai să mă iubeşti un pic, o să mă mănînce iadul. Mor după tine, părinţele !

Supărat, preotul trecu în partea cealaltă a brigantinei, fără să-şi întrerupă lectura.

Zalduendo îşi stăpînea rîsul dar alţii, dimpotrivă, rîdeau mai tare decît s-ar fi cuvenit. Părintele Portillo se înroşea uşor pe frunte şi la obraz, fără să-şi ia ochii din carte.

Doi soldaţi încercau să găsească un loc pentru trei iguane vii, dar ele voiau să fugă şi cineva spuse :

— Omorîţi-le.

Unul dintre soldaţi explică :

— Nu se poate. Într-o jumătate de oră ar mirosi a hoit pe căldurile astea.

Dar cel care-i sfătuise să le omoare continuă :

— Nici acum nu miros a viu, prietene.

Cîte unii luau cu ei alimente, dar aproape toţi se lăsau în voia soartei.

Brigantina — singura care mai rămăsese — era foarte încărcată. Se instalaseră aici, în afară de noii şefi, doña Inés cu servitoarea indiană şi cu mulatra doña Maria, drept cameristă. Doña Inés obţinu despărţituri de scînduri şi perdele care s-o izoleze de ceilalţi. Cerea lucrurile acestea ca şi cum Ursúa ar mai fi trăit încă.

Din întîmplare, garda era totdeauna instalată aproape de locul unde se afla ea şi La Bandera n-o scăpa din ochi.

Trecuseră unsprezece zile de la moartea guvernatorului.

În ceamul care venea după brigantină şi unde era puţin loc liber, negrii — cărora se părea că nu le e nici cald nici foame vreodată, şi nici nu suferă de ceva — îşi reluau obiceiurile :

Okelé fayao-ó
Ileibé nem'ore-é
Okelé fayé...
okelé-fayao-ó
Umba yangós aremé ?
Yangós arim etemé
Okeyé fayé
Yangós arim etemé
Nu to, nau filuné
filú ga yorimé.

Îi explicau lui Pedrarias că asta însemna : *Departe, pasărea okelé / acolo departe ce tristă e / Acolo micuța okelé... / acolo departe păsărica okelé / poate că vede cum plouă ? / Fiindcă o vede cîntă / departe păsărica okelé / privește ploaia și o salută / Ah, ah, tu cînți și inima mea / inima mea amară se simte mai amară...*

Era un cîntec trist, pentru că plecau dintr-un loc cunoscut, unde fuseseră fericiți, ca să se ducă spre altul, despre care nu știau cum va fi.

Din cînd în cînd, negrul care avea inițiativa, și care acum era Juan Primero, privea de-a lungul apei pădurea de pe acel mal — nu-i ajungea privirea pînă la malul opus — cu un fel de rîvnă de stăpîn. Fără îndoială că acel pămînt semăna mai mult cu pămîntul lor de baștină african decît cu al spaniolilor.

În tabără nu exista o unitate de păreri. Unii vroiau să rămînă acolo ca să descopere și să ocupe ținutul el Dorado, alții să se întoarcă în Peru și să-și croiască drum cu spada în mînă. Se înțelege că cei ce vroiau să ocupe el Dorado nădăjduiau să capete iertare din Castilia, iar cei care preferau să se întoarcă în Peru îl înfruntau pe rege.

Problema se putea pune și altfel. Era problema celor lași și a celor curajoși, sau a oamenilor cu speranțe și a celor disperați.

Chiar în ziua plecării din Machifaro, ajunseră la căderea nopții în alt sat, tot pe malul stîng al fluviului, atît de gol și de pustiu, încît nu găsiră nici măcar o biată strachină de lut în care să gătească. Dar se opriră să-și petreacă noaptea acolo. Culme a greutăților, brigantina începu să ia apă și cînd voiră s-o repare, văzură că axul central era și el putrezit, cu toată smoala, așa că scoaseră în mare grabă alimentele și armele înainte de-a se scufunda.

Grupul care ar fi vrut să se întoarcă în Peru se împărțise și el în două, pentru că unii gîndeau să se întoarcă tot pe apă, cu ceamul cel mare, singurul zdravăn, iar Lope de Aguirre (partizan al întoarcerii în Peru prin Panama) aflînd despre asta, puse să-l strice chiar în noaptea aceea. Cum nu le rămîneau decît ambarcațiuni

mici, iar locul părea potrivit pentru a construi nave noi, hotărîră să rămînă pînă vor construi două brigantine mari, în stare să înfrunte marea.

La Bandera privea totul cu oarecare scepticism şi profita de adăpostul doñei Inés, sub pretextul c-o apără, dîndu-i, pe uscat, cea mai bună colibă şi instalînd postul de gardă alături de ea. Erau acum prieteni intimi şi nu-l găseai niciodată la corpul de gardă, pentru că nopţile şi le petrecea pe toate în dulcile osteneli ale amorului. Inés, care îi rezistase pe uscat, nu putu să-l refuze la bordul brigantinei, pentru că vederea apei o cam scotea din minţi.

Doña Inés părea să se afle într-o ciudată stare de depresiune, între stupoare şi abulie. Dar, cum spunea Zalduendo, „puţin îi păsa de toţi soldaţii şi vroia să-i ia dracu pe toţi într-o noapte". Nu e greu de presupus că Zalduendo îl invidia pe La Bandera.

Singură cu La Bandera, doña Inés îşi amintea că la Trujillo, pe cînd mai trăia bărbatu-său, acesta îi spusese de multe ori că în Indii starea firească a unei femei este cea de văduvă. Şi curînd rămase văduvă, căci bărbatul îi muri în răscoala lui Gonzalo Pizarro. Apoi, cum am văzut, a rămas văduvă după Ursúa, şi cînd cineva făcea aluzie la asta, ea spunea cu o expresie greu de definit :

— Îmi plac spaniolii. Aş vrea să fiu văduva tuturor spaniolilor.

La Bandera nu ştia cum să-i tălmăcească spusele. Poate că Inés vroia să-i vadă pe toţi morţi ? Metisele aveau un fel de a gîndi propriu şi deosebit.

Aflînd de vorbele rostite de doña Inés, Pedrarias comenta :

— Frumuseţea trebuie să fie o treabă plicticoasă pentru femei.

Negrii, dintre care unii erau buni dulgheri, începură să taie arbori, să-i cioplească şi să pregătească lemnul brut. Piloţii şi navigatorii făceau planurile, dînd noilor ambarcaţiuni cel mai mare pescaj şi arboradă posibile.

După ce debarcară caii şi lucrurile, fiecare se instală cum putu. Adevărul e că în satul acela era loc pentru toţi.

Legătura cu doña Inés îl făcu pe La Bandera să-şi schimbe obiceiurile, întocmai ca Ursúa, deşi în alt fel.

Deseori rămînea nemişcat, cu privirea pierdută în zare, şi Lope îl vedea de departe, îşi lovea piciorul şchiop cu biciuşca şi rîdea pe furiş, spunînd : „L-a şi dat gata pe comandantul gărzii".

La Bandera îi spusese lui Inés că ea era femeia la care visase încă din copilărie. Şi-i povesti o întîmplare care nu era lipsită de interes : Nu împlinise încă doisprezece ani cînd, în casa bunicilor săi, la Torrijos, văzuse într-o zi, deasupra unui scrin, un bibelou ciudat. Era un fel de combinaţie de scoici şi de perle, cum făceau de obicei portughezii, prinsă într-un clopot de sticlă. Undeva, între valvele sidefii şi perle, se afla o femeie micuţă de fildeş trandafiriu, goală. După cum priveai figurina, aceasta se profila mărită sau micşorată, dar fie întreagă, fie văzută parţial, avea o putere de sugestie cu adevărat diabolică.

La Bandera nu putea uita acea primă dată cînd îl surprinseră bunicii privind-o, fiindcă fusese pedepsit aspru. Cîntărind apoi riscurile, intrase de multe ori, pe ascuns, ca să contemple din nou minunea.

De atunci, micuţa femeie de fildeş trandafiriu de pe scrinul bunicilor reprezenta idealul său feminin şi, din întîmplare, Inés era leit acea figurină. Din cauza acestor asociaţii şi a tendinţei sale spre extaz, Lope îl vedea împuţinîndu-se pe zi ce trecea. Şi zîmbea în sinea lui, zicîndu-şi mereu că în viaţă trebuie să ştii să aştepţi.

Construirea brigantinelor şi a unor noi ceamuri şi plute trebuia să dureze, după cum calculaseră piloţii, mai mult de două luni. În realitate, a durat trei ; dar lucrul cel mai rău n-a fost rămînerea pe loc şi întîrzierea, ci foametea pe care au îndurat-o, de au ajuns să-şi mănînce şi caii, pînă la ultimul. Unii negri, care-i îngrijeau, îi îndrăgiseră şi le părea rău şi făcea să-l vezi pe Juan Primero plîngînd după un cal rotat căruia îi ziceau „Babiéca" asemeni celui al Cidului.

Dar şi carnea de cal începu să lipsească, trebuiau să meargă pe celălalt mal al fluviului, lat pe-acolo de mai mult de zece leghe, ca să caute manioca, din care făceau turte sau pesmeţi nu prea hrănitori şi cu gust neplăcut. Cei care nu mai puteau răbda — şi aceştia erau de obicei indienii de care se ţinea mai puţin seama — intrau în

pădure și se întorceau cu niscaiva poame pădureţe, curmale și fructe de goiava pentru ei și pentru ai lor.

Păstraseră pînă atunci cîte o pereche de animale ca să se înmulţească pe teritoriile pe care aveau să le ocupe, dar aici se termină și cu ele.

Lope începea să le zică soldaţilor *maranioni,* fiindcă fluviului pe care navigau el îi zicea *Marañon,* pe cînd cei ce fuseseră cu Orellana îi ziceau, cum am spus de cîteva ori, Amazoane. Alonso Esteban îi tot amintea de asta lui Lope de Aguirre, dar el spunea :

— Ce-i tot dai zor cu amazoanele ? Maranioni sîntem și ca maranioni o să învingem sau o să pierim.

Îi suna bine acel nume : marañioni.

Funcţia sa de șef al operaţiunilor militare îi permitea de multe ori lui Aguirre să-și exercite autoritatea și o făcea cu un fel de prietenie și pe un ton părintesc amenin-ţător, pe care majoritatea îl tolerau fiindcă, după Núñez de Guevara — acela care văzuse năluca anunţînd moartea lui Ursúa — era cel mai în vîrstă din tabără. Pe lîngă asta, în vremuri tulburi, cel mai extremist tîrăște de obicei după el și pe ceilalţi, iar Lope de Aguirre așa era. Avea, de aceea, destui partizani.

Foamea constituia în lagăr nu numai un fapt fizic ci, din cauza îngrozitoarelor ei efecte deprimante, și unul moral. Așa cum copiii cred că sînt mai grozavi dacă mănîncă mai mult și raportează totul la asta, adulţii se simt diminuaţi din cauza foamei.

Să mori — fie — gîndeau unii — dar nu de foame. Numai cîinii mor de foame, nu și oamenii, și cu atît mai puţin creștinii.

Un soldat, sprijinit de un copac, spunea :

— Aș mînca trei bărci de napi cu fasole.

La Bandera își petrecea ziua căutînd de mîncare, nu pentru el, ci pentru iubita lui. Printre alte probleme avea și una cu adevărat dramatică, constînd din faptul că excesele amoroase îl slăbeau și că avea nevoie să-și refacă forţele. Dar alimentele pe care reușea să pună mîna i le ducea ei și, bine hrănită, Inés cerea tot mai multă dragoste. Iar La Bandera, fericit, abia se mai ţinea pe picioare.

Încetul cu încetul, La Bandera rămase numai piele și os, iar Lope de Aguirre îl privea cu ironie.

Dulgherii și tăietorii de lemne lucrau toată noaptea și o parte din zi. Cei de la fierăstraie tăiau trunchiuri de copaci, iar cînd Elvirica ieșea din coliba ei își potrivea pașii, fără să-și dea seama, în ritmul fierăstraielor. Vroia s-o evite, dar nu putea. Uneori se întorcea acasă cu impresia că umblă dansînd și fără să fi îndrăznit a merge acolo unde vroia.

Ca întotdeauna, Lope era dintre cei ce sufereau mai puțin din cauza foamei, întrucît, chiar să fi fost alimente din belșug, el tot nu mînca decît prea puțin. Îl țineau în viață instinctul revendicativ și dorul de răzbunare. Umbla de colo-colo prin tabără zi și noapte, vedea totul și era peste tot. În afara timpului cît bîntuia furtuna. Cînd, după primele trăsnete începea să plouă, trebuia să se retragă, să se adăpostească, să se ascundă și să lase pămîntul și cerul în voia șuvoaielor călduțe ale ecuatorului.

Văzîndu-se atît de cocolită și de răsfățată, doña Inés deveni și mai cochetă. Față de La Bandera se considera superioară din punct de vedere social și îndrăznea orice. Într-o noapte îl făcu să iasă ca să caute o buruiană care se folosea împotriva mușcăturilor de insecte, pentru că o înțepase o furnică roșie la gleznă.

În altă zi se plîngea că i se zbate tot timpul o pleoapă, și cum La Bandera nu știa ce să-i facă, decît s-o sărute duios pe ochi, chemă o indiană dintre cele ce mergeau cu expediția și care era doftoroaie, iar aceasta spuse, fără urmă de îndoială :

— Asta vi se trage de la aceea că ați văzut două broaște făcînd dragoste.

Inés nu-și aducea aminte să fi văzut așa ceva. Dar indiana jura că n-o să-i treacă acea zbatere a pleoapei pînă cînd n-o să vadă alte două broaște în aceeași situație. Fiindcă ceea ce provoca stricăciunea alcătuia și leacul.

După aceea plecă, și în mișcările trupului i se vedea bucuria că pleacă, deoarece relațiile directe cu spaniolii — *los castillas*, cum spuneau ei — o înspăimîntau. Să fii aproape de *los castillas* însemna, dintr-un motiv sau altul, să fii aproape de moarte.

În urma acelui sfat, Inés îl privea pe La Bandera, și acesta gîndea că dacă i-ar cere-o, n-ar avea încotro și

s-ar duce să caute două broaște în călduri, mascul și femelă, și i le-ar aduce.

Obligația de a avea grijă de Inés și de a-i căuta de mîncare îi ascuțea mintea lui La Bandera. Într-o zi dădu peste trei ouă de caiman și le găti prăjindu-le cu ulei de palmier. Dar, aflînd că erau de caiman, Inés le refuză și atunci le mîncă La Bandera însuși, după care urmă o indigestie complicată cu colică nervoasă, boală de care suferă uneori amanții prea zeloși. O săptămînă întreagă se resemnă la formele platonice ale dragostei.

Lope continua să supravegheze construirea brigantinelor. Ascunsese alimente pentru dulgheri și tăietorii de lemne, fiindcă lor nu trebuia să le lipsească nimic, căci de ei depindea soarta viitoare a tuturora.

Aguirre nu era prea mulțumit, pentru că se mai aflau în tabără cîțiva prieteni de-ai lui Ursúa care-l priveau chiorîș și-l ascultau foarte în silă. De exemplu, García de Arce, pe lîngă faptul că nu-i dădea ascultare, începea să murmure și să ridice obiecții. De mai mult timp Lope nu se mai înțelegea cu Arce, care continua să fie obsedat de boala lui franțuzească și-i spusese într-o zi că femeia care-l molipsise la bord era nevasta unui căpitan din Guipuzcoa, iar Lope de Aguirre aflînd despre asta, deși era evident că nu se referea la el, păstrase în suflet o oarecare ranchiună. Ceea ce doare mai mult într-o calomnie nu este faptul imputat, cît reaua intenție.

Într-o noapte, văzînd că trecea prin fața ușii lui, îi spuse :

— De ce n-ai venit ieri cînd au sunat tobele adunarea ?

— Nu mi-era bine.

— Tot boala franțuzească ? Nu-ți face griji că știu eu un leac care nu dă greș.

Lope uita uneori întîmplările din ziua trecută ; alteori nu putea să-și dea seama dacă ceea ce se întîmplase cu o zi înainte nu fusese de fapt cu două luni în urmă sau invers. Dar de lucrurile petrecute cu zece ani în urmă — ca întîmplarea cu nevasta căpitanului — își amintea foarte bine.

Lope credea că citește gîndurile dușmanilor săi, și Arce era unul dintre aceștia. Cel puțin așa îl considerase.

„Omul ăsta, gîndea, oriunde m-aș afla m-ar necăji. Uneori cu glume ca aceea cu muierea ăluia din Guipuzcoa, care l-a procopsit cu boala ei, iar alteori cu lucruri adevărate. Pentru că sînt unii oameni care trăiesc numai cu obsesia compromiterii mele într-un fel sau altul. Oare numai dacă mă compromit pe mine le merge lor bine ?“ Nu-l avea Lope la inimă nici pe Belalcázar, pentru că făcuse declarația aceea de credință către Filip al II-lea cînd primise însemnul de judecător. Era un om grav care, în amurgul fiecărei zile părea și mai grav, fiindcă se simțea foarte bătrîn, și cînd se retrăgea în coliba lui, mergea tîrîndu-și picioarele și sprijinindu-se într-o creangă pe care o ținea anume pentru asta. A doua zi dimineața, se simțea iar tînăr. Văzîndu-l, Pedrarias își zicea : „Este influența acestor latitudini, unde totul e exagerat, unde căderea nopții înseamnă o tragedie dezolantă, iar ivirea dimineții o orgie care ne îmbată“.

Locuințele din sat erau mari ; în fiecare din ele trăia, după cum se părea, un trib întreg, și toate împreună formau o confederație sau ceva asemănător. Acoperite cu frunze de palmier, ca toate casele pe care le întîlniseră pe malurile fluviului, nu aveau uși, și spaniolii trebuiau să pună perdele din cearșafuri pentru că îi devorau țînțarii. Era atît de cald încît nici ziua nici noaptea nu puteau suporta îmbrăcăminte.

Căutau drept hrană ouă de păsări sau de broască țestoasă pe care le găseau arareori, un soi de fructe turtite care aduceau cu portocalele dar albe, ananas, curci și *pauxis*, niște păsări bune de mîncat. Dar nu aveau întotdeauna parte de carne, și fructele mai mult îi răcoreau decît îi hrăneau. Cei care lucrau la brigantine își rezervaseră ceva carne de cal, pe care-o păstrau sărată și la loc ferit.

Oamenii sufereau mult de foame și din pricina lipsei de sare, căci terminîndu-se aceea luată din ținutul Motilones, neliniștea lor sporea. Ce mai rămăsese fusese folosită de cei de la brigantine ca să săreze ultimul cal pentru a-l conserva, toate astea făcîndu-se cu știința lui Lope, care-i proteja în mod special pe negrii dulgheri.

În unele zile intrau în adîncul pădurii, dar nu găseau decît maimuțe, pe care le vînau cu atîta greutate încît nu

merita osteneala. Dacă foloseau archebuzele nu puteau ucide decît una — prima — fiindcă celelalte, înspăimîntate, o luau la goană.

Între timp, Gonzalo Duarte — alt suspect în ochii lui Lope — făcea gogoşi pentru don Hernando din nişte porumb pe care-l găsise şi avu un schimb de cuvinte cu Lope despre aceasta, Lope zicîndu-i „simigiul".

Erau doi soldaţi cărora nu le venea să mănînce carne de maimuţă dacă ştiau ce e, iar ceilalţi îşi băteau joc de ei. Se întîmplară lucruri triste. Femei care se lăsau să moară de foame ca să aibă copiii lor ce mînca, şi dimpotrivă, unii care se ascundeau de copiii lor ca să înfulece partea de alimente ce le revenea şi pe care le-o furaseră.

Treceau uneori trei şi patru zile fără să se găsească ceva de mîncare.

Iar indienii nu se arătau de nicăieri.

În legătură cu maimuţele din pădure existau diferite păreri. Maimuţele patrupede care nu se ridicau în două picioare puteau fi omorîte fără preget, dar pe dată veneau o mulţime de alte specii de macaci ca să se uite la membrii expediţiei, şi deşi nu se aventurau prea departe de pădure — întotdeauna rămîneau la distanţă mai mică de copaci decît cea care le despărţea de oameni — uneori îi lăsau pe oameni să se apropie, iar negrii din expediţie atacau imediat cu lovituri de ciomag (nu foloseau alte arme) toată acea adunătură de antropoide. Asta era o treabă urîtă, după spusele lui Belalcázar. Cele mai multe maimuţe fugeau şi se căţărau în copaci, dar cîteva rămîneau ameţite la pămînt şi erau ucise, jupuite şi puse la fript aproape imediat. Din ele nu putea însă mînca decît a zecea parte a armatei. Totuşi, La Bandera avea grijă să pună deoparte pentru doña Inés.

Uneori, La Bandera părăsea garda şi se ducea să vîneze pentru ea.

Deşi ar părea de necrezut, unii soldaţi nu vroiau să folosească bîtele la uciderea maimuţelor, dacă acestea veneau în două picioare şi fără intenţii agresive. Aşa spuneau ei. Cu archebuzele era mai greu, fiindcă maimuţele nu stăteau liniştite nici o clipă.

Lope vedea și el, uneori, cu mare neplăcere exterminarea unui grup de maimuțe, iar părintele Henao îl întrebă cum putea să-i displacă asta unui bărbat ca el.

— Ce se-ntîmplă cu mine, după sfinția-ta ?

— Nu, nimic, răspunse preotul. O spun pentru că nu încape îndoială că ești un om tare de înger.

— Ce-are a face asta ? Nu vede sfinția-ta că animalele astea sînt făpturi nevinovate ? Nici una dintre ele n-a vrut să fie episcop. Sînt mai nevinovate decît dumneata și decît mine. De asta animalele sînt mai iubite uneori decît oamenii. În plus, ne mai și imită pe noi, oamenii.

Era și asta adevărat. Preotul îl privea cu neîncredere și de-atunci evita să mai discute cu el.

În tabără era necesară o anumită muncă de persuasiune înainte de a se decide destinul final al expediției, iar Lope și Montoya nu uitau. Lope de Aguirre, mai cu seamă, se ducea pe la soldații mai de rînd și le promitea înlesniri și onoruri în Peru. Mulți se lăsau încîntați, mai ales veteranii, care-și aminteau cum unii dintre șefii rebeli fuseseră pe punctul de-a triumfa în Peru împotriva regelui. Și credeau că s-ar putea repeta aventura sub auspicii mai bune.

Lope era acum ascultat și urmat de către mulți, între care nu lipseau cei ce-l considerau mai important decît însuși guvernatorul. Avea cîte-un cuvînt de laudă pentru fiecare dintre soldați dacă ei acceptau, iar dacă nu, priviri reticente, rezervă și amenințări.

Într-o noapte se duse să-l vadă pe guvernator și, găsindu-l singur, îi spuse că nu se putea și nici nu trebuia să tolereze în tabără doi oameni care erau dușmanii lui declarați : Arce și Belalcázar. Dușmani pe față ai guvernatorului. Mai ales Arce, pentru că, dacă Belalcázar proclamase în public că era de partea regelui, fiind astfel mai puțin periculos, în schimb Arce era un talger cu două fețe, se schimba după cum bătea vîntul și își ascundea intențiile.

Fără îndoială că Lope îi cunoștea intențiile pentru că pătrundea scopurile secrete ale acelor oameni care-l obligau să-și concentreze gîndirea asupra lor timp de o lună.

Don Hernando, care era un pic superstiţios, ca orice om născut la Sevilla, îl privea fără să ştie ce să creadă. Povestea aceea cu timp de o lună îl intriga.

Vorbind despre Arce, Lope îşi amintea de cuvintele rostite de acesta cu zece ani în urmă despre femeia cu boala franţuzească şi îi spunea lui don Hernando :

— Credeţi că, fiind îngăduitor cu nişte duşmani ca Arce şi Belalcázar, o să puteţi scăpa într-o zi de justiţia din Castilia ?

— Nu aştept nimic de la justiţia din Castilia, domnule şef al operaţiunilor militare.

— În război e lucru ştiut că are dreptate numai cel care-l cîştigă, spuse Lope şi, de altfel, mi-aduc bine aminte de momentul cînd aţi înfipt spada în grumazul lui Ursúa, iar alţii îşi amintesc şi ei ca mine.

Don Hernando păli şi spuse :

— Poţi să-l arestezi pe Arce cînd vrei, dar să fie pe drept. Nu-l vei trimite pe şeful aprozilor, vreau să spun, pe mulatrul Pedro de Miranda ? Înţelege-te cu el.

— Mulatrul acela e un tembel şi face mai puţin caz de mine decît de Bemba, servitorul meu negru.

Mulatrul era din Talavera de la Reina şi se considera nobil, iar Aguirre îl bănuia că el fusese cel care, cu două zile înainte de-a muri Ursúa, îl anunţase de lîngă colibă, pentru că odată îl auzise spunînd că avea darul de-a prevedea moartea altora.

Guvernatorul spuse iar :

— Poţi să dispui de Arce.

— Nu e numai Arce, că şi Belalcázar instigă oamenii împotriva dumneavoastră.

— Sînt dovezi ?

— Sînt, şi încă temeinice, răspunse ironic Lope. Cea mai importantă este că o spun eu.

— Haide, haide, domnule Lope de Aguirre !

— Ce haide, că nu mergem nicăieri !

Văzînd guvernatorul că Lope vorbea cu patimă, îi spuse :

— Repet că ai mînă liberă cu Arce, dacă e sigur ceea ce spui, şi eu nu-ţi pun cuvîntul la îndoială. Dar e bine să se facă lucrurile cu dreptate şi cu martori siguri. Pe Belalcázar lasă-mi-l în pace.

Lope îi ceru atunci să iscălească o hîrtie pe care i-o prezentă. Guvernatorul spuse, fără să citească :

— Tot atîta greutate are iscălitura dumitale cît şi a mea, dat fiind că sîntem în timp de război şi eşti şef al operaţiunilor militare.

Lope ieşi şchiopătînd şi se duse la brigantine să-i caute pe negrii Juan Primero şi Bemba, pe care-i luă de la lucru şi-i duse la el acasă.

— De azi, le spuse, o să mă slujiţi pe mine, dar cum la mine-n casă nu e prea comod, o să locuiţi într-o colibă neocupată. Acolo o să fiţi numai voi doi singuri şi fără să vină să mai locuiască cu voi vreun om, alb sau indian, negru sau mulatru.

— De cînd, domnu ?

— Chiar din noaptea asta. Adică, de acum.

Negrii plecară puţin intrigaţi şi de la uşă Lope le dădu ordin să vină în zori la el acasă.

În ziua următoare, puţin înainte de-a se lumina, patru soldaţi din gardă îl arestară pe Arce şi-l aduseră în faţa lui Aguirre. Îi însoţea La Bandera însuşi, şeful gărzii, care nu înţelegea bine ce se întîmplă.

— Ce cauţi aici, La Bandera ? îi spuse Lope de Aguirre. Şi adăugă, în glumă : Cum îndrăzneşti să părăseşti fie şi o clipă garda şi o dată cu ea pe doña Inés ? Nu ţi-e teamă c-o să ţi-o ia Zalduendo ?

La Bandera plecă, înjurînd din cauza glumelor lui Lope.

— Ce-i asta ? întrebă Arce, alarmat.

— O să vezi imediat. Legaţi-l, băieţi, şi veniţi după mine.

Lope era înarmat ca pentru bătălie. Se duseră la coliba unde dormeau negrii Bemba şi Juan. Odată ajunşi acolo, Bemba, care se credea vinovat, spuse :

— Chiar acu veneam acasă la excelenţa-voastră, cum ne-aţi spus ieri.

— Bine, bine. Voi, soldaţi, întoarceţi-vă la gardă, că eu am aici de îndeplinit ordinele guvernatorului, şi arătă hîrtia scrisă pe care don Hernando refuzase în ajun s-o semneze.

Soldaţii îl lăsară pe arestat, iar Lope îi dădu lui Bemba o frînghie ceruită pe care o avea înfăşurată la brîu :

— De-acum înainte voi aveți altă meserie, la spuse negrilor. O să-mi executați condamnarea la moarte prin sugrumare, așa cum stă scris aici.

Le arătă hîrtia. Nici unul dintre negri nu putea citi, dar știau că Lope era șef al operațiunilor militare și că avea împuterniciri pentru astfel de lucruri și chiar pentru mai mult.

Căzut la pămînt, Arce se zvîrcolea în zadar și încerca să vorbească, dar căluşul îl împiedica. Sufla greu, ca un bou.

— Îți place meseria ? îl întrebă Lope pe Bemba, ironic.

În loc să răspundă, negrul surîdea arătîndu-și dinții albi și fără cusur. Sub privirea lui Lope, negrul Bemba înlănțui gîtul prizonierului, și șeful operațiunilor militare făcu un gest cu mîna să aștepte puțin :

— Căpitane García de Arce : ceea ce se face e din ordinul meu, pentru că știu că-mi ești potrivnic în fundul inimii tale și trăim vremuri în care, dacă vrem să scăpăm cu bine, în tabără nu poate exista decît o singură voință.

Celălalt se agita vrînd să vorbească și, neizbutind, Lope făcu un semn întinzînd bărbia în direcția arestatului. Bemba înțelese și răsuci frînghia.

Mai înainte ca Arce să fi murit de-a binelea, Lope ordonă celuilalt negru să sape o groapă chiar acolo, ascunsă de privirile indiscrete, și să-l îngroape în colibă, la adîncime de o prăjină și jumătate.

— Ce avea căpitanul în tolbă, adăugă, împărțiți între voi, ca buni prieteni ce sînteți.

Lope ieși după ce se încredință că Arce murise. Se îndreptă apoi încet spre casă, unde îl așteptau un grup de marañioni înarmați. Fuseseră anunțați de cu seară.

— Așteptați aici, spuse, și nu vă grăbiți prea tare.

Lope porni cu fiică-sa spre pădure. Plimbările matinale cu Elvira — la revărsatul zorilor, care era singurul moment plăcut al zilei — constituiau luxul vieții lui.

În acea dimineață Lope și fiică-sa au dat numai peste lucruri urîte : vipere, scorpioni și păianjeni, unii dintre ei atît de mari și de iuți încît vînau păsări și le mîncau în cîteva minute.

Mai erau, cum se poate presupune, și o mulțime de albine care uneori roiau prin locurile cele mai neașteptate

și cîte un soldat, fără să vrea, dădea peste ele cînd apuca vreo creangă cu fructe sau punea mîna pe vînat. Cu cîteva zile înainte negrul Carolino se întorsese în tabără gol, țipînd, cu mai mult de treizeci de înțepături de albină pe spate.

Îi scoaseră cîteva din acele pe care le avea înfipte în trup și cînd se pregăteau să-i pună rachiu ca să-i potolească inflamația și usturimea, Carolino începu să adulmece și-i spuse părintelui Henao și mulatrei Maria :

— Asta, mai bine pe dinăuntru, părinte.

Mulatra nu vroia, dar părintele Henao acceptă și negrul se simți mult mai bine după ce dădu rachiul pe gît.

Lope nu pierdea nici o ocazie de a-i lăuda și mîngîia pe negri, și știa foarte bine de ce o face.

Cînd se întoarseră din pădure, soldații erau tot înarmați, lucru destul de neplăcut din cauza căldurilor de peste zi. Lope le spuse să i-l aducă pe Belalcázar, cu sau fără voia lui, dar viu.

Oamenii plecară să îndeplinească ordinul, grăbiți și cu un aer de adevărată forță executivă. Nu știau că Arce fusese sugrumat.

Între timp se întîmplă un lucru de-a dreptul neobișnuit. Venea un nor de fluturi de pe malul celălalt al apei. În acel loc, fluviul avea o lățime de mai bine de șase leghe și soldații priveau norul, care părea o enormă pată solară plutind în văzduh. Predominau în ea două culori : auriu și gri. Zburau acum obosiți, după cum se vedea, iar Elvira și pajul Antoñico, cu obiceiul lor de a fi atenți la asemenea întîmplări din natură, își ziceau :

— N-o să ajungă.

Elvira spunea mereu :

— Sigur că n-o să ajungă.

Îi părea rău de soarta acelor fluturi îndepărtați care dădeau văzduhului un imens reflex unduitor și care făceau ca briza să-și schimbe culoarea. De bună seamă că plecaseră de pe celălalt mal împinși de o pală de vînt și socoteau că vor ajunge în partea cealaltă, dar vîntul îi părăsise cînd se aflau la jumătatea drumului și nu mai aveau putere să înainteze. Lope spuse :

— Trăiesc așa de puțin timp că nici nu ajung să capete experiență în nici o privință și nu pot învăța ce e distanța între două maluri.

Alte vietăți nu numai că aveau un fel de inteligență — adică instinct — ci și experiență. Dar nu și fluturii, care trăiau doar trei sau patru zile. În răstimpul acesta, ce puteau învăța ?

Norul luminos începu să coboare și, în sfîrșit, cei mai mulți căzură în rîu. Fluturii pluteau așa de aproape unul de altul, încît, pe o suprafață de mai mult de o mie cinci sute de prăjini, fluviul își schimbă culoarea de parcă s-ar fi întins peste el un covor de mătase.

În acel moment, briza se ridică iar și unii fluturi, care încă nu atinseseră apa, se înălțară, dar nu mai aveau putere și căzură puțin mai departe. Lope surîdea puțin mîhnit :

— Așa sînt și oamenii, spunea printre dinți. Se înșeală în aprecierile lor privind înălțimea și distanța.

De la fereastra colibei ei, privind acel covor întins de fluturi, doña Inés îi spunea lui La Bandera :

— Vino să vezi. Milioane de morți aici într-o clipă și eu trăiesc. Eu, mereu înviată. Și ceea ce e mai rău e că vreau să trăiesc mai departe.

Părea c-o să izbucnească în plîns, dar La Bandera o copleși cu mîngîieri și promisiuni și doña Inés sfîrși prin a rîde puțin isteric.

În acel moment sosiră la Lope de Aguirre maranionii — așa îi numea el — cu Belalcázar. Era absolut gol, așa cum îl găsiră, și fiindcă nu voise să meargă, îl luaseră pe sus, la orizontală, între șase oameni. Balalcázar, știindu-se pierdut, striga mereu : „Trăiască regele !“ ca să atragă atenția celorlalți soldați din tabără, care nu erau de partea lui Lope de Aguirre.

Înainte de-a ajunge la locul unde se găsea Lope cu fiică-sa, ea, văzînd că bărbatul acela era gol pușcă, intră în casă.

Lope făcu semn marañionilor să-l urmeze și se îndreptă iar spre coliba celor doi negri. Belalcázar mergea tot strigînd și aclamîndu-l pe regele Filip. Nu avea mîinile legate și, reușind să scape de strînsoarea sbirilor, o rupse la fugă pînă ajunse la malul rîului. Acolo se azvîrli cu

capu-n apă și înotă din toate puterile ca să se îndepărteze de mal.

Lope era furios și spuse maranionilor :

— Luați o canoe, urmăriți-l, și acolo unde dați de el împingeți-l la fund cu vîrful lăncii, că de la gură trebuie să i se tragă moartea celui care cu gura trădează.

Dar la țipetele lui Belalcázar ieșiseră mai mulți căpitani și soldați și o dată cu ei guvernatorul don Hernando care, văzînd toată lumea aceea alarmată, îi opri pe maranionii trimiși după canoe ca să îndeplinească ordinele lui Lope.

Belalcázar era sfîrșit de puteri și n-ar mai fi putut rezista mult, cînd guvernatorul don Hernando porunci cîtorva oameni neutri, fără arme și fără gînd rău, să se ducă să-l scoată. Aceștia îl aduseră curînd, gol cum îl făcuse mamă-sa. Avea doi fluturi mari morți și lipiți de buza inferioară și mai scuipă vreo trei-patru. Chilele și vîslele celor două canoe erau tapisate cu aripi de fluturi în culori puțin cam funebre, dar foarte strălucitoare, auriu și negru.

Guvernatorul îi spuse lui Belalcázar de față cu toți :

— Du-te acasă și nu fi îngrijorat.

Apoi îl chemă pe Lope și se îndepărtă cu el, spunîndu-i, dar fără ton de mustrare, ca să nu se simtă umilit în fața oamenilor :

— Ce înseamnă asta ? Eu te-am autorizat să iei măsuri împotriva lui Arce. Și numai împotriva lui.

În acea zi veniră niște indieni dintr-un sat apropiat, și, în semn de pace, aduseră vin și turte de manioca. Soldații, călăuziți de ei, plecară să mai caute vin și alimente și se întoarseră cu tot ce găsiseră, ceea ce nu era puțin lucru.

În noaptea aceea s-au îmbătat mulți și s-au ridicat glasuri de tot felul, pentru și împotriva lui Lope, care umbla senin, auzind totul și verificînd prietenii și posibile primejdii, dar arătîndu-se nepăsător și vesel. Indienii numeau vinul acela cu un nume învățat de la triburile din susul Amazoanelor, de la care poate se și deprinseseră să-l fabrice. Se numea *aya-huasca,* ceea ce în limba quechúa înseamnă : „vinul morților". Aveau credința superstițioasă că acel vin îi punea în legătură cu ființele din lumea cealaltă și că prin ei puteau să ghicească, să prevadă întîm-

plările, să aibă inspirații sacre în legătură cu ceea ce trebuiau să facă în timp de război sau de pace. Vinul le spusese să se împrietenească ei cu maranionii, și din cauza asta veniseră acolo.

Aya-huasca era preparat de femei care mestecau o tulpină vegetală pînă rămînea din ea doar pulpa și o scuipau într-un vas mare, în jurul căruia se așezau cu toatele. Cînd vasul se umplea, îl duceau la un fel de teasc, unde, după cîteva zile, fermenta.

În acea noapte, cei care lucrau la brigantine cerură ajutorul lui Bemba care, cum am spus mai înainte, era un bun dulgher, și Lope trebui să-l lase să se întoarcă la meseria lui. Bemba însuși îl aduse pe Carolino în fața șefului operațiunilor militare și-i spuse :

— Acesta este Carolino, care mînuiește frînghiile cît și securea dacă e nevoie.

Carolino adăugă cu modestie :

— Și spada, domnu, la o adică. Cea cu două tăișuri.

Negrilor din serviciul lui Lope le reveni de asemeni porția lor de vin și, pe jumătate beat, Carolino îl întreba pe Juan de ce nu-l omorîseră pe Belalcázar. Juan răspundea :

— Păi a fugit la rîu și-apoi a venit don Guzmán, așa spunea el, ca să se apere.

Rămîneau tăcuți și Juan iar le mai explica :

— Treaba batalului nu e la fel cu treaba țapului.

— De ce spui asta ?

— Fiindcă nu toate lucrurile sînt tot aia și trebuie să știi să deosebești.

Lope, care-i auzi, îl certă pe Juan. Mai întîi fiindcă îndrăznise să vorbească în acel chip.

— Voi, le spuse, să nu suflați niciodată vreun cuvînt despre lucrul pe care-l faceți, și nu uitați că dacă vouă vă place să-i sugrumați pe albi, sînt și albi care nu s-ar da în lături să sugrume cîte-un negru. Așadar...

Carolino rîse fără chef și își duse în mod comic mîinile la gît, ca și cum ar fi vrut să-l apere :

— Juan e de vină, că e gură-spartă.

Lope de Aguirre se duse apoi în coliba lui, dar nu adormi decît cu puțin înainte de-a se lumina de ziuă, ceea

ce i se întîmpla de multe ori. Se gîndea la evenimentele recente :

„Arce nu mai e, iar oamenii au aflat fără să le spun eu. Au aflat pentru că, poate, le-a spus-o chiar don Hernando. Bun. Maranionii sînt tăcuți, dar don Hernando vorbește așa cum era de așteptat de la un șef atît de tînăr și lipsit de experiență. Firește, nici eu n-am socotit că moartea unui astfel de om ar putea fi tăinuită mult timp, dar nu mă așteptam să iasă la iveală așa de repede. Cînd au aflat despre moartea lui Arce, unii au zis una, alții alta, dar tuturora li s-a făcut inima cît un purice.

Doar lui La Bandera nu, deoarece a îndrăznit să spună că, fiind el locotenent-general — pentru că l-a numit alaltăieri don Hernando — iar eu șef al operațiunilor militare, avem aceeași putere și că tot ce fac eu are să desfacă el dacă ajunge la timp, că la Arce n-a ajuns, dar la Belalcázar da. La Bandera e locotenent-general și comandă garda, dar dincolo de ea ordinele lui sînt iluzorii, ca și ale lui Ursúa, și poruncește cu adevărat numai față de doña Inés. Ăsta e altul care va ispăși «pe unde a păcătuit», cum spune balada. Eu vă las vouă plăcerea și mîndria de-a o avea pe doña Inés. Sînt om serios, și în timp de război trebuie să faci război, iar în timp de pace, dragoste.

Arce a căzut, dar Belalcázar nu. Și nu numai că n-a căzut Belalcázar, soldatul ăsta care îmbătrînește în fiecare seară și cînd se duce la culcare își tîrăște picioarele, dar a făcut cel mai mare scandal care s-a pomenit în tabără de cînd am plecat din Motilones, căci pînă și norul de fluturi l-a ajutat. Iar asta îmi dăunează și mă avantajează, după cum vrem s-o luăm. Îmi dăunează pentru că mi-am dat în vileag intenția de-a omorî un dușman și l-am lăsat în viață, fapt mulțumită căruia cuvîntul dezonoare plutește în aer și pledează împotriva mea. Dar eu rămîn tare. Dacă n-aș fi atît de tare, partizanii lui Ursúa ar fi venit chiar în noaptea asta să mă răpună, căci mai sînt încă destui.

Cu toate astea, trebuie să devin și mai tare pe zi ce trece, sau zi de zi o să fiu mai slab, că așa stau lucrurile în vremuri ca astea pe care le trăim. Singurul pericol imediat care-mi stă în față este La Bandera. Și are un avantaj asupra mea : că don Hernando îl încălzește la sînul lui. L-a numit locotenent-general fără știrea mea și iată-l cu

tot atîta putere ca și mine și dornic să treacă drept un fidel vasal al maiestății sale don Filip al II-lea după ce va fi cucerit și ocupat el Dorado. Despre asta nu vorbește, dar eu știu că nu se gîndește la altceva, deși o ascunde. El își ascunde gîndurile față de mine, și singurul lucru pe care trebuie să-l fac e să mă ascund și eu față de el, că mă pricep și eu la așa ceva ; în Guipúzcoa eram renumit în privința asta, și trebuie să le arăt că această faimă e îndreptățită. El are un avantaj asupra mea, anume că n-a sugrumat pe nimeni și că n-a condamnat la moarte pe nimeni care să mai trăiască după ce-a umblat gol pușcă țipînd prin toată tabăra ca un porc în ajunul Ignatului. Are acest avantaj ca și pe acela de-a trage sforile din umbra lui don Hernando.

Dar La Bandera e îndrăgostit și asta e ceva. Zalduendo visează să-i ia lui La Bandera femeia, iar asta e iarăși ceva. Eu știu că La Bandera o știe și caută, prin don Hernando, mijlocul de a-și spori autoritatea și puterea pentru a-i întrece cu situația lui pe toți rivalii posibili, inclusiv Zalduendo. Dar dacă alți rivali ai lui La Bandera rîvnesc la muierea lui, eu n-o fac. Eu vreau doar puterea și pentru asta, în primul rînd, e nevoie de viclenie. Apoi o să vină și forța, dacă o veni.

Dacă îl înfrunt acum pe La Bandera și-l oblig să se apere în mod public, risc să pierd. Așadar, în loc să mă țin mîndru și să-l jignesc, mai bine-aș face să joc prudent, să mă retrag și, la nevoie, să spun cuvinte smerite. Adică, să-i fac și pe La Bandera și pe don Hernando să aibă încredere în mine și să fie fără grijă. Numai că trebuie să-mi calculez mișcările pe care le fac. La Bandera a făcut de două sau trei ori zarvă din gelozie, fiindcă a văzut pe la frumoasa văduvă doi bărbați care mor după ea. Unul e mulatrul, șef al aprozilor, Pedro de Miranda, care din întîmplare e dușmanul meu, iar celălalt e prostănacul de Pedro Hernández, care-a făcut foarte bună treabă cînd cu moartea lui Ursúa și Vargas. Pedro Hernández vrea să i se zică *don* și adevărul e că eu nu mă-mpac cu asta la un om care, cînd n-o curtează pe doña Inés cu suspine și cu priviri, își mănîncă unghiile sau își smulge părul fir cu fir, de și-a făcut o chelie mare cît un scud deasupra urechii, iar el zice că e de la coif ca să pară mai

firesc. Amîndoi sînt dușmanii mei și nu pentru că ar vedea altfel soarta expediției, ci, pur și simplu deoarece cred că nu e de nasul meu să le poruncesc ca șef al operațiunilor militare. Iar cînd am fost numit, au umblat cîrtind și spunînd că m-ar tolera ca pe un fel de suprasergent, dar nu căpitan și cu atît mai puțin șef al operațiunilor militare. În privința asta se potrivesc și cu La Bandera, deși în rest sînt rivali.

Dacă îl înfrunt acum pe La Bandera o să mi se pună împotrivă, căci La Bandera dă ordine ca și mine, și are pe mîna lui garda, iar pe lîngă asta contează pe don Hernando care pleacă urechea la spusele lui și mai abitir de cînd a declarat că e dispus să cîștige bunăvoința regelui prin actele lui de războinic curajos și de isteț om politic din el Dorado. Dacă-l înfrunt o să mă nimicească, și poate că el și cu don Hernando au și pus la cale asemenea lucru.

Deoarece nu pot să le-o iau înainte cu armele pentru că, după scandalul cu Belalcázar, nu știu dacă maranionii o să-mi mai dea ascultare, va trebui să mă arăt prielnic lui La Bandera, și dacă asta nu-i de-ajuns, servil. Astea sînt vicleșuguri de război. Dar ținta mea n-o cunoaște nici Dumnezeu, deși eu o știu foarte bine. Iar în vreme de război totul e permis.

Aseară l-am văzut iar la față pe La Bandera și știu foarte bine ce zace sub fruntea lui de om mulieratic, îndrăgostit și aprins. E neglijență și rea voință. Să-l facem să aibă puțin mai multă încredere și restul va veni de la sine."

Lope continuă să întoarcă lucrurile cînd pe-o parte cînd pe alta, și cum nu dormea mult, ieși să se plimbe.

Se întîlni din întîmplare cu șeful aprozilor, Pedro de Miranda. Lope era convins că Miranda fusese năluca prevestitoare de rele care-i anunțase lui Ursúa că va muri.

— Fii cu băgare de seamă, îi spuse, că tot făcînd pe năluca poți ajunge nălucă de-a binelea.

— Toți o să ajungem la asta într-o zi, răspunse el.

— Dar unii înainte de-a le veni ceasul și vremea, cred eu.

Auzind acele vorbe, Miranda se sperie destul de tare și nu știu ce să răspundă.

A doua zi, în timpul furtunii care începu la vremea siestei, părea că cerul se surpă peste ei. Era așa de cald, încît soldații simțeau ploaia caldă pe piele. Tot așa erau și apele rîurilor și izvoarelor care se vărsau în Amazoane. În schimb, apa acestui uriaș fluviu era rece.

Indienii, care văzuseră că spaniolii nu pleacă din sat, începuseră să se neliniștească și, încetul cu încetul, porniră să ocupe nenumăratele locuințe care rămăseseră goale. Le ocupară în mod pașnic, dispuși să cedeze spaniolilor și să-i servească.

Maranionii îi trimiteau la pescuit, pentru că erau foarte pricepuți la așa ceva și indienii ascultau. Indienii aceia erau oamenii cei mai urîți la chip cu putință. Femeile păreau masculi mînioși și haini, iar bărbații fiare apocaliptice, mai ales aceia care aveau urechile (cum văzuseră la alte triburi mai dinspre Nord) alungite pînă ce ajungeau la umeri și uneori chiar mai jos, pînă la piept.

Cum spuneam înainte, apa din afluenții Amazoanelor era întotdeauna caldă, dar în Amazoane rece, iar peștii resimțeau diferența, pentru că în locurile de confluență rămîneau ca trăsniți de răceala fluviului. Se schimba și culoarea apei. Erau rîuri albastre și de asemeni rîuri negre, dar fluviul era galben chiar în ceasurile cînd cerul era foarte albastru și soarele nemaipomenit de strălucitor. Uneori galbenul fluviului devenea auriu, și atunci unii maranioni își aminteau de căpetenia indiană îmbrăcată în plăci și praf de aur și se întrebau pe unde ar putea fi acele ținuturi.

În locurile unde fluviul se unea cu vreun afluent cu apă caldă se vedeau plutind sute de pești amețiți de plăcere, și-i puteai aduna cu mîna sau cu niște plase largi pe care le foloseau indienii.

Mai rău era că nu aveau cum să-i păstreze, deoarece din cauza căldurii se descompuneau repede și nu-i puteau ține de pe-o zi pe alta. De aceea, cînd veneau zile de-a rîndul fără pescuit (în care fluviul părea pustiu) îndurau o foame grozavă. Tuturora le era frică de ziua în care nu s-ar mai găsi de mîncare pe malurile pustii și nepopulate din acele ținuturi imense, care păreau uitate de Dumnezeu.

Trebuiau să plece cît mai repede din satul acela, dar lucrul nu era cu putinţă pînă nu se terminau brigantinele şi cîteva ceamuri noi pentru indieni.

Era vorba de indienii plecaţi din Motilones, dintre care erau încă în viaţă mai bine de o sută şaizeci. Mulţi alţii muriseră de foame pe insula lui Arce, la gura rîului Huallaga sau în timpul lungilor perioade de navigaţie fără hrană. Alţii erau bolnavi şi-i vedeau cum se topesc din zi în zi pînă mureau. De pe brigantină, Lope auzea toată noaptea tusea unui indian care se afla pe ceam.

Cei ce trăiau prin acele locuri erau, cum spun, diformi şi bestiali ca aparenţă. De la alţi indieni şi mai ales de la Alonso Esteban, care trecuse pe-acolo cu mult înainte, aflară că oamenii aceia nu făceau mofturi în faţa unei fripturi de carne de om, deşi se ascundeau cu grijă de spanioli. Nu o dată găsiră pus la fript sub pietre încălzite — la adăpostul a două pături de-ale lor şi cu foc deasupra şi dedesubt — cîte-un porc sălbatic şi altă dată corpul unui om dintr-un trib vecin. Totuşi, părea că fac asta mai mult din motive religioase decît din lăcomie, crezînd că spiritul mortului pe care-l mîncau trecea să-l îmbogăţească pe-al lor. Printre indienii aceia puteai întîlni cîte unii care, la douăzeci şi cinci de ani, erau bunici. Firește, nevestele lor nu erau mai bătrîne decît ei, şi la treizeci şi doi de ani unele erau străbunice. În acele ţinuturi ecuatoriale trupurile se dezvoltă mult mai repede, iar minţile mai încet. Se pare că aşa e în mod obişnuit la toate speciile şi vietăţile care se pot descurca singure mai devreme ; sînt cele care-şi dezvoltă mai puţin inteligenţa şi viclenia. Cu oamenii se întîmplă întrucîtva acelaşi lucru. Cei mai puţin precoci în copilărie devin, de obicei, cei mai inteligenţi.

Creierul este un organ delicat a cărui formare şi perfecţionare cere ani şi ani de lentă experimentare. Cei ce ajung mai tîrziu la maturitate sînt mai inteligenţi ca ceilalţi semeni de-ai lor.

Mulţi dintre acei indieni şi indiene, la zece ani erau oameni adulţi şi maturi, dar maturitatea lor era foarte precară. Rămîneau pentru totdeauna la vîrsta aceea şi infantilismul lor se vedea cel mai bine în lipsa senti-

mentului de răspundere, în uşurinţa cu care minţeau o dată sau de o mie de ori pe zi, în înclinaţia spre furt şi spre micile plăceri ale burţii, cît şi în indiferenţa pentru valorile morale şi pentru orice fel de noţiuni abstracte ca virtutea, justiţia, bunătatea, binele. Nu că nu le-ar fi plăcut aceste lucruri, dar nu le înţelegeau şi nu existau pentru ei.

Lope nu se ocupa de indienii indigeni, dar dacă se ivea vreo ocazie în care să le judece comportarea, îi trata ca pe nişte animale domestice. Cu dispreţ, deşi cu un anumit respect pentru nevinovăţia lor. Aşadar, de-a lungul călătoriei pe Amazoane nu omorî nici un indian, deşi nici nu făcu nimic ca să salveze vreo trei care se înecară în rîu.

Într-o zi, pe neaşteptate, indienii făcură o mare petrecere. Acesta era unul dintre motivele întoarcerii lor în sat. Era sărbătoarea lui *Urubú-coará* (cuib de curcan sălbatic) la care se îmbătau cu sucul unei plante ce-i făcea să fie trişti la început şi parcă bolnavi — deveneau palizi şi asudau fiecare cu privirea-n pămînt şi fără să se gîndească la ceilalţi — dar pe urmă îi apuca o veselie şi o bună dispoziţie neobişnuite. Şi o mare dorinţă de a comunica între ei şi de-a vorbi. Dansau atunci ore întregi complet goi. Uneori bărbatul izbutea să dea femeii o lovitură cu fundul şi o trimetea clătinîndu-se la vreo cincisprezece, douăzeci de paşi. Femeile rîdeau. Cînd se întîmpla invers, adică femeia era cea care-l împingea pe bărbat sau îl dobora cu o lovitură de fund, rîdeau toţi, bărbaţi şi femei. Acea lovitură era numită „lovitura de coadă a lui *yacaré*“, deoarece le amintea mişcarea de apărare a caimanului.

Spaniolii se uitau la toate astea cu indiferenţă, gîndindu-se că nici o femeie nu e frumoasă şi că doar vreo fetiţă, între nouă şi zece ani, putea fi atrăgătoare înainte de-a fi tatuată şi deformată. Această vîrstă era echivalentă acolo cu cea de cincisprezece ani la fetele din Castilia.

Lope veni la petrecere însoţit de Elvira şi de Torralba, dar rămaseră puţin timp, şi în drum spre casă Elvira spuse :

— Tată, indienii ăştia sînt mai răi decît indienii motiloni.

— Tot ce se poate.

— Sînt oameni foarte ordinari şi necioplţi, indienii ăştia.

— Dar îşi au meritele lor, ca fiecare. Întotdeauna există un aspect pentru care merită toată consideraţia, fie ei cît de ordinari.

Torralba nu credea una ca asta. Fiică-sa se îndoia şi ea şi întreba :

— Care ?

— La indieni nu sînt curve, fetiţo.

Fata rămase pe gînduri şi Torralba la fel. Aceasta credea că nu sînt curve printre indiene fiindcă, de fapt, toate indienele erau curve, şi nu exista nici o deosebire între acestea şi femeile cinstite. Dar Torralba nu îndrăznea să nu fie de acord cu Lope şi-şi păstra părerile pentru sine.

Ajungînd aproape de colibă, Lope spuse iar :

— La indieni nu sînt curve. Şi ştiţi de ce ? Pentru că nu sînt nici preoţi.

Lope rîdea, iar Elvirica se supără şi-i spuse c-ar trebui să se ducă la părintele Henao să-şi mărturisească acel păcat.

— Îl prefer pe Portillo, răspunse Lope.

Le lăsă pe femei în colibă şi se întoarse la locul petrecerii.

Elvira era preocupată de cuvintele lui taică-său, care-i stîrneau imaginaţia. După ce intrară în casă, o întrebă pe Torralba :

— Poţi să-mi lămureşti o nedumerire ?

— Dacă pot, o fac cu plăcere, Elvira.

— De ce există curve ?

— De nevoie şi din cauza viciului, fetiţo.

— Dar şi printre bărbaţi există nevoie şi viciu. De ce nu există şi bărbaţi curve ?

Torralba rămase privind în gol, fără să ştie ce să răspundă. În sfîrşit, izbucni în rîs şi spuse :

— Există, Elvirico, doar că altfel.

Şi cum era tîrziu, se culcară fără alte explicaţii.

Lope stătea în coliba indienilor și se gîndea la prietenii și la dușmanii săi. La Bandera îi ura pe mulatrul Miranda și pe Pedro Hernández, rivalii săi în dragoste, care ori de cîte ori găseau nepăzită ușa locuinței lui Inés, dădeau buzna orbește și nebunește, fără să fi dobîndit pînă atunci prietenia văduvei.

Chiar în noaptea aceea, La Bandera se duse să-l vadă pe Lope și, ca din întîmplare, își acuză rivalii c-ar conspira împotriva noilor conducători ai taberei. Lope de Aguirre se cam miră de acuzația lui La Bandera, dar își aminti că mulatrul făcuse pe năluca lîngă coliba guvernatorului și că celălalt își smulgea părul din partea dreaptă a capului și spunea că a chelit din cauza coifului.

Asta n-ar fi fost nimic, dar Pedro Hernández, cînd vorbea de Lope zicea întotdeauna, într-un fel jignitor, „șchiopul de Aguirre". Pe lîngă asta, lui Lope îi convenea pentru moment să-i fie de folos lui La Bandera. Se uita țintă la el și-și spunea: „Vine la mine, cu toate că nu sîntem în termeni buni, pentru că mă desconsideră. Dacă m-ar respecta cît de cît, n-ar veni". Lope de Aguirre îi ceru să-i trimită pe cei doi presupuși conspiratori.

Miranda și Hernández veniră cu mîinile legate și merseră cu Lope la coliba lui Carolino și Juan Primero. Era de ajuns ca Lope să le arate negrilor înscrisul pentru ca aceștia să-și facă datoria. Înscrisul acela era un pergament murdar, pentru că cerneala se întinsese din cauza sudorii celui care-l purta la el.

Mulatrul și Hernández au fost executați prin sugrumare, puși spate-n spate și gîturile amîndurora legate cu un singur laț. Mai tîrziu, Lope de Aguirre trecu iar pe-acolo și-i găsi pe negri săpîndu-le groapa, glumind și rîzînd.

Lope se întorcea spre casă gîndind că, în ciuda oricărui fel de considerente morale, aceea era o cale bună și trebuia să se țină de ea pînă la capăt. În primul rînd ca să-l facă pe La Bandera să capete încredere și să-i dezvăluie intenția lui și a lui Guzmán. Apoi va vedea ce va face.

A doua zi, cînd se sculă don Hernando, Lope se duse la coliba lui și, de cum îl văzu, tînărul guvernator îl

împroşcă cu insulte şi-i spuse că tabăra nu e o bandă de tîlhari, că o viaţă omenească trebuia întotdeauna respectată şi că să nu mai facă sau să poruncească vreo execuţie fără a-i fi adusă şi lui la cunoştinţă. Auzindu-l, Lope îşi spunea : „E clar că La Bandera joacă şi el pe două tablouri. După ce s-a folosit de mine ca să-i suprim rivalii, a venit aici să mă acuze cu viclenie faţă de don Hernando că i-am suprimat. La Bandera e mai subtil decît credeam şi trebuie să fiu cu ochii-n patru." Faţă de reacţia lui Guzmán, tot ce-i trecu prin minte lui Lope de Aguirre fu să-şi prezinte demisia.

— Eu n-am nevoie de demisia dumitale şi nici n-o doresc, răspunse şeful.

— Dumneavoastră n-o doriţi, dar o doresc eu, replică plin de hotărîre Lope, şi mi-o dau aici, cu sufletul curat şi fără nici un fel de rea-voinţă.

Puţin mai tîrziu veniră cîţiva ofiţeri şi Lope îşi expuse din nou dorinţa, în faţa lor, în termeni mai precişi. Lope de Aguirre spuse :

— Cum prea bine ştiţi, eu am fost unul dintre cei care au pus mai multă rîvnă pentru pregătirea şi înfăptuirea cu succes a revoltei trecute şi că acum am mereu în vedere ordinea care s-a stabilit după aceea, adică organizarea cît mai bună cu putinţă a taberei, şi gîndind astfel, e mai bine pentru toţi să-mi las funcţia şi să demisionez din postul de şef al operaţiunilor militare, dat fiind că acesta şi cel al lui La Bandera sînt autorităţi oarecum egale, iar soldaţii încep să spună că ordinele lui La Bandera şi ale mele se contrazic uneori, din cauza unor ranchiune din trecut. Ca să evit probleme ca acestea şi chiar altele mai mari, renunţ la funcţia mea, pentru că sînt şi mai bătrîn şi aş vrea să am puţin răgaz ca să mă plimb cu fiică-mea care, deşi metisă, îmi seamănă mult şi mi-e tare dragă. Domnul căpitan La Bandera poate să fie în acelaşi timp locotenent-general şi şef al operaţiunilor militare, căci ştiu bine că va face faţă cu cinste, iar deocamdată nu e nevoie de doi oameni pentru asta, vreu să spun, pînă cînd o să intrăm în teritorii disputabile şi în război. Acesta e primul lucru pe care aveam să vi-l spun.

Al doilea este că, fiind La Bandera numit locotenent-general și fiind acum și șef al operațiunilor militare, nu trebuie în nici un caz să mai rămînă comandant al gărzii, căci asta înseamnă a deprecia niște posturi atît de înalte. Funcția de căpitan al gărzii trebuie dată lui Zalduendo, soldat bun și conștiincios. Acesta este ultimul meu cuvînt ca șef al operațiunilor militare și ceea ce propun eu e numai în interesul bunei rînduieli a taberei. Și nădăjduiesc să se facă întocmai, spre binele tuturora.

Don Hernando se bucură, deși îl mustră puțin pentru că se retrăgea și apoi spuse că-l numea căpitan de cavalerie și că, deși în acel moment nu aveau cai, vor face rost de cîțiva cînd vor ajunge în ținuturi mai bogate. Cît despre numirea lui Zalduendo în postul de comandant al gărzii, avea dreptate și se va face chiar în acea zi, așa încît Zalduendo să-și ia imediat slujba în primire.

Lope ieși cu toată solemnitatea pe care i-o permitea piciorul lui șchiop. La Bandera, aflînd toate acestea, rămase mirat și se duse să-l vadă pe Lope, care continua să spună că o făcuse în vederea unei înțelegeri frățești în tabără și pentru liniștirea oamenilor și că era dispus, dacă va fi nevoie, să facă și mai mult.

Cîștigînd acea importantă bătălie — așa credeau ei — partizanii lui don Hernando își făceau iluzii și începeau să aibă încredere și să-și dea gîndurile pe față. Lope asculta și își făcea socotelile lui, iar dimineața, foarte devreme, se plimba cu fiică-sa pînă la marginea pădurii. Uneori pătrundea chiar în pădure, dar nu prea adînc, pentru că erau șerpi veninoși.

Între timp, și La Bandera, și Lope de Aguirre se supravegheau unul pe altul, iar Zalduendo, care era acum căpitan al gărzii, strîngea lațul în jurul doñei Inés în orele cînd La Bandera o lăsa singură.

Doña Inés fusese și mai era încă bolnavă de *teamă sufletească*, după cum spunea Pedrarias, care se pricepea puțin la medicină. Uneori, cînd rămînea singură, își vorbea cu glas tare, mai întotdeauna tînguindu-se. Zalduendo, în prima zi cînd intră s-o vadă, o surprinse într-una din acele stări.

— Sînt singură, singură, singură pe lume, spunea, fără să mai aud altceva decît *bătătura* inimii mele.

Şi o spunea printre dinţi. Zicea *bătătura*, ceea ce la o femeie de oarecare distincţie ca ea îi şoca puţin pe spanioli. Dar prin asemenea amănunte îi deosebeai pe metişi. Ei spuneau *bătătură* iar spaniolii din Castilia *bătaie*.

Primul lucru pe care i l-a spus Zalduendo a fost că era gelos pe La Bandera şi pe Ursúa, cît şi pe primul ei bărbat, deşi aceştia din urmă muriseră. Surprinsă de acel mod atît de curios de a i se face curte, Inés nu ştia ce să spună, iar Zalduendo adăugă cuvinte uimitoare şi romantice. O făcu să privească afară, la un norişor care se reflecta în apă. Se înnoptase, dar norişorul acela era încă luminat de soare. Inés îşi aminti de Ursúa, care observa şi el asemenea lucruri.

Asta în timp ce Lope se întîlni cu Martín Pérez, care-i reproşă că şi-a dat demisia. Lope îi spuse :

— Dumneata te gîndeşti doar la persoana dumitale, dar eu mă gîndesc la toţi.

VIII

Zalduendo se purta foarte delicat cu doña Inés, pe care o curta pe ascuns de La Bandera, dar își uita toată delicatețea cînd cineva venea la coliba văduvioarei să întrebe de ea.

— Dragostea guvernează lumea, spusese el răspunzînd la una din întrebările lui Lope.

Purtarea extrem de smerită a lui Lope de Aguirre, în care La Bandera se încredea, pentru că oamenii puternici sînt de obicei încrezători, era suspectă pentru don Hernando care, văzîndu-l pe Lope, într-o zi, lucrînd cu un șorț de piele dinainte și ajutînd unui fierar să facă scoabe și cuie, nu putu să nu-și amintească de fierarul din Mauritania care se transforma noaptea în hienă, după cum spuneau poveștile din copilăria sa, și de asemeni își aminti de oamenii-lei (acestea nu mai erau povești pentru copii, ci fapte serioase și sigure), care se năpusteau prin sate cu un cuțit în fiecare mînă.

Lope se mulțumea cu postul de căpitan de cavalerie (fără cai) care-i fusese dat, iar partizanii lui don Hernando, văzîndu-l îndepărtat de la conducere, se simțiră mai puternici și începură să-i spună guvernatorului să nu aibă încredere în Lope și nici să nu-i urmeze sfaturile. Lope, văzînd că dușmanii lui se învîrtesc mereu pe lîngă don Hernando, într-o noapte, se apropie de ei pe neașteptate, cu armura pe el, în ciuda căldurilor mari. Don Hernando se înspăimîntă așa de tare, încît veni să-i spună cu o voce nesigură :

— Imi pare foarte bine că te văd, pentru că trebuie să-ți spun ceva important. Cu fiecare zi ce trece înțeleg mai bine cît mă bucură sufletește prietenia dumitale și vreau să-mi asigur pentru viitor o alianță de familie cu dumneata. De aceea, chiar de acum îți cer, în modul cel mai serios și categoric cu putință, mîna fiicei dumitale pentru un frate al meu care e la Lima și este primul născut, așa încît, cu ajutorul lui Dumnezeu, sîngele nostru se va contopi, unindu-se.

În timp ce vorbea, își aducea aminte de fierarul din Mauritania și de hiene și de oamenii-lei. Expresia aceea, „sînge contopit", i se părea o formulă inexactă și puțin sinistră, dar nu mai era nimic de făcut.

Iar în fața lui stătea Lope de Aguirre, omul acela mărunțel, uscățiv, dar cu o voință tainică și puternică, fiindcă oricît de mic ar fi un leu, îi stăpînește întotdeauna pe ceilalți, chiar de-ar fi girafe sau elefanți. Cînd Lope de Aguirre îl văzu atît de nervos, de binevoitor și chiar supus, îi spuse cu acel sînge rece care era, uneori, trăsătura cea mai remarcabilă a caracterului său :

— Domnule, toate aceste atenții și favoruri le prețuiesc mult, dar mă fac să bănuiesc anumite scrupule de conștiință și să mă gîndesc că dușmanii mei vor, prin cuvintele dumneavoastră, să mă silească să închid ochii la ceea ce plănuiesc ei împotriva dumneavoastră sau doar împotriva mea sau, poate, a amîndorura, căci nu m-ar mira nimic, după cele ce-am surprins în ultimele zile.

Era adevărat că dușmanii lui Lope îl sfătuiseră pe Hernando de Guzmán să le dea mînă liberă să-l omoare.

— Îți vorbesc cu sufletul cît se poate de deschis, răspunse guvernatorul.

— Asta ar putea să nu fie adevărat, și ar fi bine să-mi spuneți tot, dat fiind că am aflat o parte. Și să nu uitați că citesc în mintea oamenilor și le ghicesc scrupulele.

Don Hernando șovăi, dar deodată îi spuse :

— Totul se trage de la un singur lucru. De la faptul că ai renunțat la postul dumitale de șef al operațiunilor militare, și oamenii vor să facă surcele din copacul

căzut. Făgăduiește-mi că-l accepți și atunci o să-ți spun tot adevărul, deși, fără îndoială, n-o să-ți spun nimic nou, pentru că și eu cred că poți să ghicești ceea ce te privește.

— Bine, don Hernando. Accept iar postul și vă ascult.

— Vreau ca hotărîrea aceasta să fie adusă la cunoștința tuturor.

— Nu, asta încă nu. O să vă spun eu cînd.

— Așa voi face. Deci, să știi, domnule șef al operațiunilor militare, că e adevărat și că unii au venit să-mi ceară îngăduința de-a acționa împotriva dumitale. Eu le-am spus că dacă îndrăznește cineva să mai vorbească astfel, o să-l pun în fiare.

Lope îl asculta și își zicea : „Nu-l cred. Guvernatorul ăsta nu e în stare să vorbească cu atîta hotărîre. Poate c-a vrut să vorbească așa și n-a vorbit, ceea ce e cu totul altceva."

Dar Lope se arătă recunoscător pentru încredere. Don Hernando, bănuind că toate astea nu erau de ajuns pentru a-l liniști pe Lope, stărui asupra căsătoriei fratelui său cu fiica lui, Elvira, și-i spuse că, din acel moment și mulțumită acelor cuvinte, care aveau valoare legală de angajament de logodnă, trebuia ca fiică-si să i se zică doña Elvira, nu pur și simplu Elvira, și că el se oferea să-i fie naș și s-o înzestreze cu dărnicie.

Lope îi mulțumi, dar singurul lucru sigur pe care-l scotea din toate acele cuvinte era o concluzie, mereu aceeași : „Don Hernando de Guzmán se simte vinovat și-i e frică. Și de cine-i e frică ? De mine, Lope de Aguirre."

Teama celorlalți acționa asupra lui Lope de Aguirre așa cum acționează de obicei asupra unor sălbăticiuni, adică, stimulînd agresiunea. Dar Lope de Aguirre era departe de-a se gîndi să atace, cel puțin pe don Hernando. Se gîndea numai și numai la La Bandera. Știa că acesta reprezintă cel mai mare obstacol în calea proiectelor lui. Întrevederea luă sfîrșit după ce guvernatorul reușise să risipească temerile cele mai cumplite ale lui Lope.

Totuși, nu credea că Lope de Aguirre ar fi pe deplin mulțumit și se duse a doua zi la el acasă cu un dar pentru

doña Elvira, căreia îi zise așa, comunicîndu-i totodată înțelegerea cu privire la viitoarea căsătorie. Elvira nu știa nimic, și faptul că taică-său nu-i spusese îl neliniști pe don Hernando mai mult decît toate cuvintele lui Lope la un loc.

Lope îi mulțumi de tot ceea ce făcea pentru el, gîndindu-se însă la altceva. Don Hernando vedea la el atîta duplicitate încît într-o zi îi spuse :

— Zău, domnule Lope de Aguirre, uneori aș zice că te tragi din indieni, că una gîndești și alta spui, și asta tot timpul.

Îl văzu pe Lope puțin mirat și adăugă :

— Vezi doar că te tratez ca pe-o rudă apropiată, cu încredere de frate.

— Mulțumesc, don Hernando.

— Și o fac punîndu-mi tot sufletul în ceea ce-ți spun.

— Nici eu nu sînt omul care să nu prețuiască încrederea dumneavoastră.

Între timp, La Bandera vroia să poruncească în orice împrejurare, să dispună de orice. Statura și aroganța-i firească dădeau tendinței sale autoritare un accent provocator. Prietenii pe care-i pierdea La Bandera nu se duceau, totuși, la Lope, ci rămîneau pe de lături, neutri, iar Lope nu făcea nimic ca să-i atragă de partea lui. Umbla întotdeauna înarmat și însoțit de doi, trei maranioni care-l păzeau. La Bandera se temea și el și-și lua măsuri de precauție.

Într-o noapte, înainte de-a fi anunțat că acceptă postul de șef al operațiunilor militare, Lope se duse să-l caute pe Zalduendo care era pe malul fluviului. Veni pe la spate, fără să facă zgomot pe nisip, sau făcînd atît de puțin, încît se pierdea în rumoarea apelor.

Cînd ajunse lîngă el, îi spuse :

— Distrat mai ești, Zalduendo. Dacă aș fi fost un caiman ai fi acum în burta mea.

— Nu-i așa de ușor, că am un nas grozav și adulmec numaidecît șopîrlele și multe alte lucruri.

Zalduendo se mîndrea cu mirosul lui. Și de aceea adăugă :

— Ştii ce făceam ? Adulmecam aerul, că uneori simt ca o boare de mare, semn că trebuie să fie pe-aproape.

— Grozav nas. Sigur că da, că doar în fiecare zi ne apropiem de mare.

— Eu nu spun decît c-o simt de-aici.

— Şi a ce miroase ?

— Marea miroase a păr de femeie, şi să ştii că asta nu-i o glumă.

— O femeie miroase într-un fel, alta într-alt fel, cred eu.

Zalduendo îi explică diferenţa între mirosul de rîu şi cel de mare şi stătură aşa un timp, fără ca Lope să-l asculte, pentru că se gîndea la altceva. Între timp văzură că un caiman enorm, o femelă, se pregătea să-şi depună ouăle cam la vreo sută cincizeci de paşi de ei, acolo unde se termina nisipul şi începeau iarba şi buruienile.

Femelele-crocodil nu-şi depuneau ouăle pe plajă, ci acolo unde frunzele şi ramurile căzute din copaci începeau să putrezească din cauza soarelui şi a umezelii mîlului şi a ploii.

Fiecare femelă depunea cam cincizeci-şaizeci de ouă mari ca cele de lebădă, adică, ceva mai mari decît cele de gîscă, dar cu coaja mult mai tare.

Le depuneau pe toate laolaltă şi acopereau apoi locul cu frunze uscate şi mîl, ca să le-ascundă. Fiecare femelă ştia unde-i era cuibul şi uneori, cînd soarele nu cădea pe el, se aşezau deasupra ca să ajute la clocire.

Un soldat ochi cu archebuza femela care stătea liniştită şi trase. Animalul nu dădea semne că ar fi băgat de seamă. Soldatul trase din nou şi ea se scutură, îşi schimbă poziţia şi, întorcîndu-se cu spatele spre apă, rămase pe ouă ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic.

— Trebuie s-o ţinteşti în ochi sau sub spată, pentru că acolo se termină carapacea şi încep cartilagiile.

Vorbiră în continuare şi Lope purtă discuţia spre ceea ce îl interesa, spunîndu-i că se afla într-o mare încurcătură, deoarece descoperise că La Bandera şi Cristóbal Hernández vroiau să-l omoare pe Guzmán şi să ridice tabăra ca să meargă cu capul lui Guzmán să ceară iertare la Lima, şi că aranjaseră totul pentru una din

zilele următoare. Zalduendo rămase foarte surprins și spuse :

— De ce nu te duci să-l anunți pe guvernator ?

— Tocmai asta e. Pe mine n-o să mă creadă, pentru că știe că nu mă am bine cu La Bandera. Mai dregrabă te-ar crede pe dumneata decît pe mine, și-apoi, cum ești căpitan al gărzii, dumitale îți revine sarcina asta atît de delicată și de gravă.

Zalduendo îi puse mai multe întrebări, dorind din inimă ca acuzația să fie întemeiată, pentru că-l ura pe La Bandera și era îndrăgostit foc de doña Inés. În cele din urmă se lăsă convins.

Se duse să-l vadă pe don Hernando și-i spuse tot, fără să-i explice cum de aflase — Lope îi interzisese — dar dîndu-i a înțelege că era un lucru știut în tabără. Don Hernando îl chemă pe Lope și acesta îi confirmă, scuzîndu-se că nu i-o spusese înainte fiindcă vroia mai întîi să se convingă, dată fiind gravitatea cazului.

Atunci Zalduendo și Lope de Aguirre hotărîră ca, împreună cu șase maranioni și avînd autorizația lui don Hernando, să-i omoare pe La Bandera și pe Cristóbal Hernández, care constituia garda lui personală. Puteau veni să-i ia prin surprindere și să-i omoare în casa guvernatorului, unde aveau să-i găsească a doua zi fără nici o grijă și neînarmați.

Execuțiile avură loc fără să intervină nici Carolino și nici Juan Primero. Lope, însoțit de Zalduendo, care era foarte aținat văzînd că se apropie momentul cînd avea s-o țină pe doña Inés în brațe, veniră la ora fixată și, cu lovituri de spadă și două gloanțe, omorîră și pe amantul doñei Inés și pe cavalerul Cristóbal Hernández, socotiți înainte drept oamenii cei mai devotați și mai credincioși ai noului guvernator.

Lope credea c-a obținut o victorie importantă.

Funcția de căpitan de infanterie pe care o avea Hernández i-o trecu lui Gonzalo Guirral de Fuentes, iar cea de locotenent general rămase pentru moment neocupată. Lope de Aguirre îi spuse atunci guvernatorului :

— A venit momentul să puneți să se vestească cea de-a doua numire a mea ca șef al operațiunilor militare.

Și așa s-a și făcut.

Indienii, văzînd ce se petrece în tabără, începură să-şi schimbe atitudinea faţă de spanioli şi se retraseră din nou, nemaidînd nici un ajutor membrilor expediţiei. Nu pentru c-ar fi avut simţ moral sau respect pentru viaţa omenească, ci de frică. Dacă aşa fac între ei, cine ştie ce-ar putea face cu noi ? gîndeau.

Începură iar zilele de foamete.

Lucrurile se agravară într-atît încît, plecînd într-o zi să caute manioca pentru a face turte, o trupă de spanioli slab înarmaţi se pomeni atacată de indieni care, cu săgeţi şi sarbacane, îl omorîră pe Sebastian Gómez, căpitan, pe un oarecare Molina, pe Villareal, Pe Pedro, Díaz, pe Mendoza şi pe Antón Rodríguez.

Şase morţi într-o simplă hărţuială era cam mult. Antoñico, care fusese cu ei, scăpă ca şi alţii luînd-o la fugă şi, cum sosi, îi ceru lui Lope de Aguirre ca de acum înainte să-i dea şi lui, ca şi celorlalţi, pieptar, scut, coif şi platoşă. Lope îi spunea în glumă :

— Şi un cal împlătoşat şi o lance de şase kile.

De atunci alimentele lipsiră şi mai mult, iar indienii, prinzînd curaj după succesul ambuscadei lor, veneau noaptea să fure canoe. Aşa spunea Lope, şi fiindcă era singurul care susţinea asta, se găsiră cîţiva care-l bănuiră că dezleagă chiar el canoele în timpul nopţii şi le dă drumul pe apă, pentru ca nimeni să nu îndrăznească să fugă, deoarece, după moartea lui La Bandera, unii începuseră să vorbească despre o întoarcere în susul fluviului spre Motilones, sau măcar pînă în ţinutul indienilor cu scufă, unde se afla căpitanul Salinas, de al cărui nume se agăţau mulţi, căutînd sprijin moral.

În orice caz, din cele o sută treizeci de canoe pe care le aveau nu le mai rămaseră, în cîteva zile, decît douăzeci — iar acestea, pe lîngă faptul că erau puţine, erau şi cele mai mici şi prăpădite, de n-ajungeau nici măcar pentru a ieşi la pescuit.

Cum însă pe brigantinele în construcţie era destul loc ca să înceapă toată trupa, nu se îngrijeau prea mult de acea pierdere.

Lope de Aguirre trăia acum fără umbra funestă a lui La Bandera şi cu adeziunea entuziastă a lui Zalduendo şi

a altor cîţiva, mai puternici ca niciodată. Şi spunea oricui vroia să-l ascute că fiica lui era logodnica primului născut al casei lui don Hernando şi nimeni nu mai îndrăznea să vorbească de ea altfel decît zicîndu-i *doña* Elvira. Prin toate acestea, Lope de Aguirre cunoscuse slăbiciunile de caracter ale lui don Hernando, acesta fiind unul din lucrurile cele mai rele ce i se pot întîmpla unui conducător. Şi într-o bună zi intră în casa guvernatorului şi-i spuse că venise momentul să reorganizeze tabăra şi să pună să se confirme de către întreaga comunitate funcţiile pe care le aveau.

Guvernatorul găsi că e bine, deoarece confuzia devenea tot mai mare şi nu lăsa să se vadă limpede vrerile, şi cu atît mai puţin ceea ce se petrecea în cugetele soldaţilor, aşa că puse să-i convoace cu tobele în piaţa, foarte mare, care se afla în faţa casei lui don Hernando, şi cînd se strînseră toţi, ieşi cu un fel de baltag în mînă, însoţit de Lope de Aguirre şi de cîţiva maranioni.

În faţa mulţimii era o masă, şi lîngă ea se aşează don Hernando, aşteptînd ca tobele să-şi înceteze răpăitul. Atunci, cu înfăţişare liniştită şi cu voce sonoră, începu :

— Cavaleri, soldaţi, oameni buni. Pînă acum am fost generalul vostru fără alt temei decît voinţa căpitanilor şi a unora dintre soldaţi, şi gîndind că în această funcţie ai nevoie de încrederea tuturor, n-aş dori ca vreunul să se plîngă zicînd că nu i s-a dat ocazia să-şi spună părerea, şi de aceea, spre deplina mulţumire a întregii tabere, v-am convocat aici ca să-mi primiţi demisia şi să alegeţi apoi pe generalul care vi s-ar părea cel mai bun, iar eu voi fi foarte bucuros dacă noua numire va fi pe placul tuturor. Şi acum, din motivele pe care vi le-am spus, renunţ la funcţia de general prin propria-mi voinţă şi fără a fi forţat.

Cînd termină de vorbit, înfipse baltagul în pămînt, lăsă însemnul justiţiei pe masă şi se trase înapoi cu aerul că renunţă la putere, cu toate că, de fapt, era îndeajuns de bine înarmat. Ceilalţi îşi dădură şi ei demisia din funcţiile lor, lăsîndu-şi de asemenea armele, pînă ce formară cu ele o grămadă bine potrivită lîngă masă.

Soldaţii din tabără, care asistau în tăcere, la acel act solemn şi ciudat, bănuind că, şi dacă ar spune ei altfel,

tot n-ar fi luați în seamă, rămaseră tăcuți, așteptînd să cunoască voința celor mai puternici ca s-o urmeze, și după un lung răstimp de tăcere, vorbi Lope de Aguirre, spunînd că era sigur că poate exprima voința tuturora propunînd din nou alegerea generalului în persoana lui don Hernando de Guzmán. Această a doua alegere era făcută cu aprobarea tuturora, deoarece fiecare considera că pe drept cuvînt nobilei sale persoane i se cuvin nu numai funcția de general, ci și altele de mai mare autoritate și cinste. Și același lucru se putea spune și despre funcțiile deținute de ceilalți. Adăugă apoi că toți căpitanii și soldații gîndeau că nimeni n-ar putea deține funcția de guvernator cu mai multă cinste, și trage nădejde că, dacă s-ar opune cineva, își va da în vileag și motivele, pentru că aveau să fie luate în seamă cu toată seriozitatea.

Așteptară să vadă dacă vorbește vreunul, dar văzînd că nu, ci dimpotrivă, se ridică un murmur de aprobare, don Hernando se duse la locul unde lăsase înfipt baltagul, îl smulse și vorbi astfel :

— Vă mulțumesc și vă rămîn îndatorat pentru această numire pe care ați făcut-o, nesiliți și din proprie voință, încă o dată în persoana mea, și am să-mi îndeplinesc funcția cu ajutorul lui Dumnezeu, făcînd pentru toți dreptate și aranjînd lucrurile în așa fel încît să creșteți în rang și foloase, căci pentru toți vor exista de acestea în Peru, unde vom merge și unde, într-un fel sau altul, vom ajunge să fim stăpîni. Dar cum în războaiele care se duc împotriva regelui din Castilia unii sînt siliți și alții voluntari, și cum eu nu vreau ca la această acțiune să ia cineva parte împotriva voinței sale, fiecare dintre voi poate să-și dea gîndurile pe față — pentru sau împotrivă. Dacă există vreunul care socoate că expediția nu e licită, sau nu vrea, sau nu poate s-o urmeze, iar cei care se opun sînt destui la număr ca să poată trăi într-o așezare de indieni și vor să facă așa, le voi acorda toate înlesnirile, împărțind cu ei armele, sau, dacă sînt atît de puțini încît n-ar putea să se apere singuri, o să-i iau cu mine fără nici o obligație, ca pe niște frați și-i voi lăsa în primul sat pașnic unde ar voi ei să rămînă. Trebuie să spună fără nici un fel de teamă ce gîndesc, dat fiind că nu-i

paşte nici o primejdie, iar eu jur să fac cu ei ceea ce am promis.

După o pauză, ca să dea, prin tăcere, importanţă celor ce avea să spună, vorbi mai departe :

— Dimpotrivă, cei care ar voi să mă urmeze trebuie să iscălească cu numele lor pe aceste hîrtii gata sigilate, şi arată nişte foi de hîrtie lăsate în alb, care se găseau pe masă.

Tăcu iar. În acel răstimp de linişte absolută şi profundă, se auzi din adîncul pădurii o gîlceavă de papagali şi dinspre fluviu grohăitul surd al unui caiman. În sfîrşit, cîţiva soldaţi vorbiră, disculpîndu-se că nu semnau. Erau doar trei : Francisco Vázquez, Juan de Cabañas şi falsul Juan de Vargas, canarezul, cunoscut de obicei prin al doilea nume : Zapata. De cînd fusese rănit din greşeală în lupta care l-a costat viaţa pe omonimul său, înţelese că acela fusese un semn ceresc şi se simţea cu totul fără vlagă. În fiecare zi se plîngea tot mai mult că se înrolase în expediţie.

Pedrarias surîdea şi privea fără să piardă vreun amănunt. Părea că e întotdeauna deasupra a tot ceea ce făceau ceilalţi, deşi în aşa fel încît aparenta lui superioritate nu supăra. Adevărul era că în familia lui erau cazuri de nebunie — tatăl şi bunicul său cînd ajunseseră la şaizeci de ani muriseră nebuni — iar el îşi dădea de tînăr toată silinţa să nu se pasioneze şi nici să se înflăcăreze pentru ceva. Aşadar, ceea ce era precauţie, părea lucru firesc. Văzînd cum semnase Pedrarias, Lope de Aguirre se apropie de el şi-i spuse :

— Eu credeam că te cheamă Pedrarias de Armesto.

— Da, dar ai mustrări de conştiinţă dacă iscăleşti o hîrtie în alb. Dacă hîrtia e în alb, iscălitura mea nu e a mea şi amîndouă lucrurile sînt la fel de autentice sau la fel de false.

Atunci Lope de Aguirre îl opri pe cel care trebuia să semneze după Pedrarias şi spuse cu voce tare :

— Pe Dumnezeul meu că acest scrupul e îndreptăţit şi că domnul Pedrarias are mare dreptate. Grefierul va aşterne acum pe această hîrtie voinţa clară a noastră a tuturora, în timp ce părintele Henao va face slujba şi apoi vom jura, iar cei care au semnat orbeşte vor semna

acum cu mintea trează ; celor care nu vor să semneze, n-o să li se țină seama de asta.

Lope de Aguirre însuși ajută să se pună pe masă candelabrele și alte obiecte de cult, și terminate fiind toate acestea cu ajutorul lui Antoñico, Lorca și Pascual, preotul, acum în odăjdii, înaintă și spuse :

— Să ne îndeplinim îndatorirea noastră de frați buni întru Cristos. *In nomine pater et filii et spiritu santi...*

Se făcu slujba, la care au ajutat, ca diaconi, părintele Portillo și Pascual, iar la sfîrșit părintele Henao sfinți potirul împărtășaniei și binecuvîntă cu el asistența. În încetineala lui solemnă se întrezărea ceva din manierele unui episcop, adică, ceea ce am putea numi un episcop frustrat.

Apoi don Hernando de Guzmán, fără să-l lase pe preot să se dezbrace, spuse că ar fi bine ca toți să-și jure credință unii altora și, dacă vroiau, să i-o jure lui și ceru preotului să primească jurămîntul fiecăruia cu mîna pe cartea de rugăciuni. Primul jură chiar don Hernando, spunînd :

— Jur pe Dumnezeu și pe Sfînta Fecioară Maria și pe Evanghelii și pe altarul sfințit unde pun mîna din propria-mi voință, că ne vom sprijini unii pe alții și vom fi un trup și un suflet în războiul pe care-l vom purta și că vom muri mai degrabă în luptă decît să părăsim flamurile, și nici cel mai mic lucru, rudenie, sau prietenie sau nevoie să nu ne poată opri sau împiedica să facem astfel.

Apoi, preotul repetă formula jurămîntului lui don Hernando cu voce tare ca s-o audă toți, adăugînd următoarele cuvinte :

— ... și în tot timpul războiului, vom avea ca general pe don Hernando de Guzmán, singurul nostru conducător, și-i vom da ascultare și vom face pentru el ceea ce vor porunci sfetnicii lui, sub pedeapsă de sperjur și sub primejdia de-a cădea în faptă rușinoasă.

Începu să cheme după listă pe toți ofițerii și soldații care, atingînd fiecare cu mîna altarul, spuneau :

— Da, jur !

Pe urmă iscăliră cei care n-o făcuseră încă și mulți dintre cei ce semnaseră înainte.

Cînd isprăvi şi ultimul, Lope de Aguirre ceru să se facă linişte şi vorbi cu glas tare şi grav :

— Este lucru ştiut, începu să spună, că răzvrătiţii care s-au ridicat în regatele din Peru au ajuns la pierzanie pentru că n-au vrut să fie numiţi regi, aşa că noi, ca să nu cădem acolo unde s-au împiedicat ei şi pentru ca acest război să aibă mai bun sfîrşit, se cuvine să-l ridicăm ca principe al nostru pe don Hernando de Guzmán, aici de faţă, şi după ce ajungem în Peru să-l încoronăm ca rege, spunînd însă înainte şi acum, în acest loc, că renunţăm la pămînturi şi regate şi la regele don Filip, căci prea bine se ştie că nu poţi sluji la doi principi deodată. Iar eu voi renunţa în mod formal, în numele întregii tabere.

În continuare, Lope de Aguirre proferă blesteme împotriva regelui Castiliei, după cum urmează :

— Mă lepăd de serviciile făcute regelui Castiliei de către bunicii şi părinţii mei.

Mă lepăd de serviciile pe care le-am adus înainte de-a pleca din Spania mîrşavului rege al Castiliei.

Mă lepăd a treia oară de serviciile pe care le-am adus de fapt în drumul spre Indii şi chiar în Indii regelui poltron al Castiliei, don Filip al II-lea.

Mă lepăd cu credinţa, cu cinstea şi cu viaţa mea, şi oricît m-ar costa, de servitutea pe care mie şi altora ne-a impus-o regele don Filip al II-lea, care de-acum nu mai este regele meu, şi nu va mai fi nici al vostru, dacă-mi urmaţi sfatul.

Mă lepăd de principele de Asturias şi de tatăl său, Filip al II-lea, de soţia lui, regina, şi de toţi fiii şi fiicele pe care-ar putea să-i aibă şi care ar ajunge într-o zi să poarte pe cap coroana Castiliei.

Mă lepăd de originea mea de supus al imperiului lui Filip al II-lea.

Mă lepăd de numele meu de spaniol şi sînt mîndru că mă numesc maranion şi peruvian şi fac totul ca să mă scutur cît mai bine de jugul clevetitorului rege Filip al II-lea.

Mă lepăd de un rege şi de unii miniştri care în numele Domnului îl slujesc pe Satana, în Spania şi în Indii.

Mă lepăd de Filip al II-lea ca nedrept, rău sfătuit, criminal şi hoţ.

Mă lepăd de Filip al II-lea pentru toate lucrurile menţionate şi pentru altele multe pe care fiecare dintre voi le gîndeşte şi cu care sînt de acord, căci pe toţi ne-a jignit şi ne-a nedreptăţit în privinţa averii şi a consideraţiei şi ne-a plătit binele cu rău.

Mă lepăd de monarhia castiliană azi şi mîine şi-n vecii vecilor şi o dată cu mine se leapădă fiii pe care aş putea să-i am şi cei pe care-i am.

Mă lepăd de regele neputincios şi laş care trăieşte printre amăgiri, în timp ce noi ne pierdem viaţa şi cinstea pe meleagurile astea neştiute de el.

Aşadar spun, şi vă cer să spuneţi şi voi cu mine : „Moarte regelui trădător !"

Răspunseră mulţi, deşi nu atîţia cît se aştepta Lope. Vor fi fost cam jumătate cei ce strigară : „Moarte lui !"

Lope ridică şi mai mult glasul şi adăugă cu furie şi îndîrjire :

— Moarte reginei, părinţilor regelui şi ai reginei, tuturor celor care se înrudesc cu coroana în palatul regal din Castilia.

Răspunseră de data asta mult mai mulţi, antrenaţi de violenţa tonului.

— Moarte aşa-numitului principe de Asturias ! Moarte tuturor descendenţilor lui, de care ne lepădăm pentru totdeauna şi definitiv şi fără speranţa iertării.

Mai adăugă apoi patru blesteme, la care răspunseră şi mai mulţi, deşi o treime dintre soldaţi părea că se abţine.

Lope nu terminase. După cele *douăzeci de blesteme* ale sale, ridicînd glasul cu toată forţa lui, care era impresionantă, şi cu accentul său aspru care impunea respect, adăugă :

— Pentru ca acest fapt să aibă o mai mare greutate şi să-l putem încorona în Peru, aşa cum se cuvine, pe regele nostru don Hernando de Guzmán, trebuie să fie proclamat acum principe, şi eu declar că de-aici încolo nu voi recunoaşte alt rege şi principe decît pe don Hernando, şi pentru asta îi voi săruta mîna, şi cine crede ca mine, ca mine să facă.

Puse un genunchi la pămînt și spuse :

— Dați-mi, alteță, mîna, căci de-acum înainte sînteți principele meu.

Don Hernando îl prinse de braț și-l ridică, mirat, pentru că nu se aștepta la atîta supunere, dar în acel moment un căpitan cu spada scoasă din teacă strigă :

— Excelență, eu, ca nobil, vă promit să vă slujesc cu spada-n mînă cît timp voi trăi.

Atunci grefierul, care terminase procesul-verbal, se ridică, îl citi și la sfîrșit cită numele tuturor celor care juraseră. Cum acele ținuturi erau numite și Machifaro, documentul [1] grefierului era datat de acolo și spunea exact așa :

„În provincia Machifaro, care să tot fie la vreo șapte sute de leghe de regatul Perului pe fluviu în jos, dacă vii dinspre Motilones, în ziua de 23 a lunii martie 1561, fiind toți adunați într-o piață, prea strălucitul domn don Hernando de Guzmán și toată lumea care a venit pentru descoperirea teritoriului Omagua cu Pedro de Ursúa și fiind numitul domn Guzmán căpitanul lor general și Lope de Aguirre șeful operațiunilor militare ca și ceilalți căpitani și ofițeri care erau numiți, sus-numitul domn don Hernando de Guzmán le spuse că înălțimea-sa îi chemase și îi adunase pentru ca ei să priceapă că, de cînd murise guvernatorul Pedro de Ursúa pînă în ziua de azi fusese căpitanul lor general și se aflaseră sub comanda și guvernarea lui, dar că acum era voința lui să-i lase pe toți liberi și după dorința lor să facă ceea ce vroiau mai mult, să se stabilească în ținut sau să meargă să descopere altele și să rămînă acolo unde vor dori toți și fiecare dintre ei, și se vor despărți și împărți, unii ca să meargă-ntr-un loc și alții într-altul, și pentru ca în scopul acesta și ca să hotărască ceea ce ar conveni mai bine fiecăruia, să numească toți împreună sau separat, cum li s-ar părea mai bine, guvernator sau guverna-

---

[1] Acest document e luat din cartea istoricului spaniol don Emiliano Jos, intitulată „Expediția lui Ursúa spre el Dorado", Huesca, 1927, la fel ca și altele ce figurează în această carte. Autorul și-a permis să modernizeze ortografia și de asemeni puțin — nu complet — stilul, ca să nu distoneze prea mult cu restul povestirii. (N. a.).

tori, căpitan sau căpitani și alți ofițeri ca să-i guverneze și să-i conducă și să meargă în acel ținut sau acele ținuturi unde se va face totul mai mult după voința lor. Iar ca să-i lase în deplină libertate, începînd de acum, lăsa și lăsă și se lipsea și se lipsi de funcția pe care o avea de căpitan general și rămînea ca unul dintre ceilalți soldați simpli : în acest scop îi destitui și pe ceilalți ofițeri pe care-i numise înainte, drept șef al operațiunilor militare și căpitani și alte funcții, și spune că toți erau egali și nici unul mai presus decît altul și terminînd de spus cele de mai sus, tăcu.

Apoi toți ca unul spuseră că, pentru a face noile numiri și a le lăsa consemnate în procesul-verbal, numeau ca grefier pe Melchor de Villegas, care avea să aștearnă în scris hotărîrile și înțelegerile taberei și care avea să dea mărturie credincioasă despre asta tuturor celor care ar avea nevoie și ar cere-o, și ca să le primească jurămîntul îl numiră pe Lope de Aguirre, fost șef al operațiunilor militare, care pe dată trebuia să-i ia jurămîntul numitului Melchor de Villegas cum că avea să-și îndeplinească misiunea cu credință și fidelitate ; și apoi numitul Lope de Aguirre făcu semnul crucii cu mîna dreaptă pe altar și cu, numitul Melchor de Villegas, am pus mîna dreaptă peste a lui și am jurat în felul cuvenit, în numele Domnului și-al Sfintei Fecioare Maria și al cuvintelor Sfintelor Evanghelii, că bine și cu credință aveam să mă folosesc de numita funcție și însărcinare de grefier și aveam să dau încredințare și mărturie de ceea ce se întîmpla astăzi oriunde mi s-ar cere și porunci. De asemeni, aveam să predau actele și registrele despre ceea ce s-o întîmpla astăzi pentru ca în veci să rămînă amintirea lor. Și am jurat și am făgăduit să fac întocmai și s-o păstrez și s-o iscălesc cu numele meu.

Fără nici o pauză petrecîndu-se cele spuse mai sus întocmai cum sînt scrise, toți oamenii care erau de față declarară ca unul că numeau și alegeau ca principe și domn pe sus-numitul don Hernando de Guzmán ca să meargă în regatele din Peru și să le cucerească și astfel să-i scoată și să-i deposedeze pe cei care acum le au și le stăpînesc și să le pună sub priceperea și stăpîni-

rea lui, și atunci să ne răsplătească și plătească acolo pentru truda pe care am depus-o ca să le cucerim și să pacificăm pe indienii băștinași din numitele regate și așa am făcut toți aici de față cu ființa și osteneala noastră și vărsînd sîngele nostru, totul pe socoteala noastră. N-am fost răsplătiți pentru asta, nici plătiți, nici nu ni s-a dat vreun cîștig, ba chiar viceregele don Hurtado de Mendoza ne-a scos din numitele regate prin înșelăciuni și amăgiri, spunîndu-ne că mergeam în țara cea mai bună și cea mai plină de oameni din lume, aceasta fiind, așa cum știm după încercarea cunoscută de toți și îndurată, țara cea mai rea și mai de nelocuit și cu mai puțini oameni care sînt acolo, știind și încredințîndu-ne că înainte de venirea noastră s-au pierdut acolo douăzeci și cinci sau treizeci de armate ; și că din pricina celor spuse mai sus numeau și au numit cum s-a mai spus pe numitul don Hernando de Guzmán ca principe al lor și domn ca să-i țină sub stăpînirea și autoritatea lui și să-i apere și să le facă dreptatea de a-i înstăpîni în numitele regate și să-i plătească și răsplătească acolo pentru sîngele pe care l-au vărsat cucerindu-le și chinurile pe care le-au îndurat, dat fiind că de la cei ce stăpînesc acum numitele regate nu vor putea afla nici o dreptate decît cu arma-n mînă ; și că, pentru a merge de la locul unde se găsesc acum la numitele regate din Peru drumul cel mai bun și cel mai drept este cel care trece prin Nombre de Dios și prin Panama și nu se poate merge prin altă parte și cum e știut lucru că pe-acolo cu binele n-au să-i lase să treacă, îi cer și-l roagă pe noul stăpînitor, don Hernando, ca înarmat să meargă prin acele locuri și să treacă cu forța și cu armele, drept care să ia lucrurile necesare și de asemeni în acele sate să ia tot ce socotește că i-ar trebui pentru a trece și astfel în același timp îi făgăduiau iarăși și i-au făgăduit să-l socotească mereu principele lor și să-l slujească și să facă tot ce le-o porunci și să-i fie întotdeauna supuși credincioși ; și pentru a îndeplini mai bine cele spuse mai sus au jurat pe Dumnezeu și pe Sfînta Fecioară Maria și pe cuvintele celor patru Sfinte Evanghelii și pe cruce, pe care au pus unul cîte unul mîna dreaptă, să îndeplinească și să

socotească pentru totdeauna drept lege toate cele de mai sus și astfel au trecut și au sărutat mîna noului principe și domn și pentru mai mare întărire au semnat cu mîna lor. Iar numele zisei conjurații și proclamații sînt următoarele : Sebastian de Santa Cruz, Melchor de Pina, Fernán Gómez, Juan de Rosales, Nicolás de Madrigal...“

— Urmau semnăturile — pînă la o sută nouăzeci și două — toate ale unor veterani conchistadori.

Odată sfîrșită ceremonia, adunarea se sparse, iar Lope de Aguirre și Zalduendo începură să numească oameni în funcțiile din serviciile casei principelui.

În piață rămaseră cîteva grupuri de soldați, încă surprinși și neștiind ce să creadă. Un negru, faimosul Bemba, singur și în plin soare, dansa cu propria-i umbră privind în pămînt.

— ...io chem pe tata Legbá.

Cum nu i se alătura nimeni nici la dans, nici la cîntec, se opri dezamăgit și porni către brigantine. Se cam clătina pe picioare. Băuse pesemne, și alți trei negri îl priveau cu o expresie de simpatie și totodată de invidie din cauză că se îmbătase, încercînd să ghicească de unde făcuse rost de băutură.

În acea zi nimeni, în afară de negri, nu era liniștit. Dar de liniștea negrilor nu-i păsa nimănui.

Toți spaniolii, care mai mult care mai puțin, erau siguri că făcuseră ceva irevocabil. Pedrarias se duse să-l vadă pe Lope la el acasă și-i spuse :

— Nu sînt singurul care-a semnat cu alt nume. Am văzut că Juan Aceitunó de Estrada a iscălit *Juan Juárez Ace*, și că Juan Jeronimo Spinola s-a trecut *Juan G. de Valdespina* și de asemeni Custodio Hernández a pus *Francisco Hz.*

— Semnătură cu semnătură, răspunse Lope, eu voi ști să le lămuresc cînd va fi cazul.

— Ce caz ?

— Acela pe care-l știu eu. Căci bascii șovăie întotdeauna și se opresc la penultima treaptă a faimei fiindcă le e frică, dar eu am să urc, și sînt pe cale să urc, nu știu dacă spre binele sau răul meu, această ultimă

treaptă, şi chiar dacă şi-ar vîrî dracu coada, eu tot voi face ce mi-am pus în gînd. Cît despre dumneata, nu te îngriji, că de la om la om e altceva şi eu ştiu să fac deosebirea.

Mai era pe listă şi părintele Portillo, dar părintele Henao nu, căci, prins cu tot ceremonialul slujbei şi cu jurămintele, uitase să semneze.

Pedrarias era unul dintre puţinii oameni care aveau asupra lui Lope un oarecare ascendent. O ştia bine şi nu abuza, dar nici nu evita să se folosească de acea influenţă. Odată, Lope îi spuse :

— Eşti om învăţat, Pedrarias, zău aşa.

— Ştiu cîte ceva, mărturisi Pedrarias, dar să nu faci caz de ştiinţa mea, ci de conştiinţa mea.

— Trebuie s-o cred, deoarece n-ai primit niciodată funcţia de grefier, cu toate că eşti om învăţat şi ştii să mînuieşti bine pana. Dacă ai fi primit, îndoielnică ţi-ar fi conştiinţa, cel puţin în ochii mei, fiindcă nu există grefier în Indii care să aibă o conştiinţă curată.

Îl întrebă ce funcţie dorea, pentru că era dispus să i-o dea, oricît de importantă ar fi, mai ales că principele se arăta şi el foarte binevoitor în privinţa lui. Pedrarias îi spuse că nu vroia nici o funcţie, ci să rămînă simplu soldat, şi dacă prin serviciile lui în timp de război ar merita-o, să fie numit căpitan cînd o să vină vremea.

— Pe cinstea mea, spuse Lope cu un entuziasm oarecum stăpînit, că toţi maranionii ar putea fi căpitani cu mai multă îndreptăţire decît cei care sînt numiţi în cancelaria viceregelui la Lima.

Lope de Aguirre îl admira pe Pedrarias pentru mintea sa luminată cît şi pentru prestanţa şi distincţia înfăţişării, şi din aceste motive nu-i vorbise Elvirei de cel dintîi născut al casei Guzmán.

Nici doña Elvira nu-l privea cu ochi răi pe Pedrarias, căci copila începea să devină conştientă de tinereţea şi de înclinaţiile ei.

Lope făcu numiri teoretice de înalţi slujbaşi cu salarii mari în sarcina viitoarei vistierii a regelui, plănuind să confirme acele numiri în Lima, cînd o să vină timpul.

De atunci, casa lui don Hernando I prin graţia lui Dumnezeu, a rămas în grija gardei pe care o conducea Alonso de Zalduendo. Dar comandantul nu era la post aproape niciodată, deoarece îşi petrecea zilele şi nopţile cu doña Inés, pe care o iubea cu tot atîta duioşie ca şi Ursúa şi La Bandera, ale căror resturi odihneau, sătule de dragoste, sub pămîntul de pe malurile Amazoanelor.

În sfîrşit, se isprăvi şi construirea brigantinelor, botezate cu numele de Santiago şi Victoria şi care aveau un tonaj de trei sute şaizeci de tone fiecare, cu o singură cală numai, de şapte palme, şi tot fără punte. Lipsa calei era practică mai ales în locurile unde fluviul era mai puţin adînc.

Mai reparară şi resturile celeilalte brigantine şi cîteva ceamuri. Dar tot nu plecară. În ultimul moment se dăduse un contraordin. În timpul nopţii se iscau şuşoteli şi discuţii. Unul dintre cei care făceau mai mult caz în timpul acelor nopţi albe era un oarecare Pedro Alonso Caxo, din Extremadura, bun prieten cu neamul lui Pizarro, foarte priceput la navigaţie.

Era un om care nu prea avusese noroc nici în timp de război, nici în timp de pace şi nu prea era ţinut la mare cinste. Acest Caxo se duse la Lope să-l întrebe de ce nu plecaseră încă brigantinele, de vreme ce erau terminate.

— Terminat vedea-te-aş pe tine cu cîteva lovituri zdravene de pumnal, îi răspunse Lope de Aguirre.

Caxo se retrase, se duse să se aşeze pe-o piatră aproape de apă şi rămase acolo privind-o cum curge, adîncit în propriile-i gînduri. Cînd auzi strigarea crainicului se ridică şi veni repede să asculte.

De cînd don Hernando de Guzmán fusese proclamat prinţ de Tierra Firme şi guvernator în Chile, strigările sale începeau cu surle şi tobe şi cei care le auzeau îşi descopereau capul.

Dar Caxo uită să facă asta nu din dorinţa de a se deosebi, ci pur şi simplu fiindcă uneori rămînea locului, în mijlocul unei acţiuni oarecare şi stătea aşa, fără să-şi dea seama, cîte un minut şi mai bine.

Cel care făcea strigarea convoca lumea la o nouă adunare. Soldaţii se apropiau, mulţi dintre ei gălbejiţi şi

extenuaţi de căldură şi de foame. Totuşi, problema hranei se prezenta mai bine în zilele din urmă.

Zalduendo fura mîncare pentru doña Inés spunîndu-i :

— Curaj, señora, că eu am să te ridic din nou pînă la lună dacă e nevoie.

— În locul unde mă aflu, să cobor sau să urc mi-este egal acum, spunea Inés. Să mănînc mai prost sau mai bine, să fiu moartă sau vie, pentru mine nu înseamnă mare lucru.

Pescuiseră cîţiva *pirarucús*, nişte peşti foarte gustoşi, asemănători cu somonul, dar mai mari. Dintr-unul de mărime obişnuită puteau mînca pe săturate cincisprezece oameni.

Negrul Bemba urmărea pescuitul, curăţirea peştelui şi frigerea lui — învelit în frunzele unui copac al cărui nume nu-l cunoştea — ştiind că n-o să guste din el decît dacă s-ar pescui mult mai mulţi şi ar mai rămîne, şi amintindu-şi că nu se puteau păstra mai mult de trei sau patru ore pe căldurile acelea.

Negrul calculase că era nevoie, pentru ca toate acestea să se întîmple, să se pescuiască mai bine de zece pirarucuşi. Şi era atent la pescuit, numărînd exemplarele acelui soi frumos de peşte pe măsură ce se scoteau din apă. Cînd văzu că erau şase şi că pescarii nu mai prindeau nici unul plecă încet, privindu-şi picioarele.

Cei care curăţau peştii aruncau capetele şi maţele în apă, iar negrul, care, deşi nu părea, era un om obişnuit să gîndească, îşi spunea : „Peştii ăştia din apă mănîncă măruntaiele semenilor lor". Dar nu făceau toţi aşa, căci balena, de pildă, nu mînca peşte. Înainte, balena fusese o *persoană* şi trăise pe pămînt. Cel puţin aşa îl auzise spunînd pe Pedrarias.

Odată ce spectacolul pescuitului luă sfîrşit, în timp ce soldaţii se îndreptau spre locul de adunare, negrul începu să se uite la ceva neobişnuit : o libarcă la piciorul băncii vîslaşilor de pe brigantina cea veche se trudea să scape din vechea ei carapace. Era o libarcă mai mare decît cele din Europa, iar acum ieşea din vechiul ei înveliş strălucitoare şi albă. Ceea ce atrăgea mai mult atenţia negrului era albeaţa aceea la o gînganie atît de neagră.

Aşa de mult îl mira asta, încît trebuia să i-o spună unui indian care strîngea uneltele de pescuit. „Şerpii, păsările şi animalele pădurii, ca veverița şi bursucul, şi chiar pisicile îşi schimbă pielea sau părul. Pînă şi libarca asta aici de faţă. Eu de ce nu-mi schimb pielea ?“ Şi îşi privea mîinile osoase, negre pe dos şi roz în palmă, mari şi supuse.

Apoi se uită din nou după soldaţii care, fiind în întîrziere, mergeau cu paşi mari. Dar mai era şi un grup de trei care se apropiau încet, vorbind. Se plîngeau de purtarea lui Lope faţă de puţinii soldaţi şi căpitani care nu semnaseră actul de răzvrătire împotriva lui Filip al II-lea. Lope îi trata mai bine decît pe ceilalţi, poate din cauza respectului pe care-l ai în faţa integrităţii şi a curajului, sau poate pentru că aştepta ocazia să se răzbune. În orice caz, diferenţa pe care o făcea între unii şi alţii nu le plăcea.

Lope de Aguirre proceda aşa, deoarece aceştia fiind, aşa cum aveau să fie şi mai tîrziu, dacă se ivea prilejul, martori ai acuzării, ar demonstra autorităţilor că nimeni nu fusese silit să iscălească cu forţa şi că cine semnase o făcuse din propria-i voinţă, de vreme ce toţi cei care refuzaseră fuseseră trataţi cu respect. Cine iscălise trebuia să-şi asume întreaga răspundere şi, dacă era nevoie, să-şi pună gîtul pe butuc.

În cele din urmă, firește, Lope îi stima şi-i lăsa liberi pentru ca ceilalţi să se simtă cu atît mai supuşi şi mai oprimaţi în conştiinţa lor. Pe licenţiatul Francisco Vázquez, care era unul dintre cei ce nu iscăliseră, îl trata într-un mod afabil, iar pe Pedrarias, care semnase cu rezerve şi sub un nume fals, îl aducea la masă în casa lui, împreună cu Torralba şi cu fiică-sa, care îl priveau ca pe cel mai bun prieten.

La adunarea taberei luă cuvîntul Lope, adresîndu-se trupelor şi zicîndu-le *„maranionii mei“*.

— Am întîrziat trei luni ca să facem brigantinele, spuse, şi acum vom putea începea cu toţii în ele, iar indienii în cele două ceamuri care, aşa cum aţi văzut, sînt gata şi ele de drum. Rău o să ne fie să mergem pe fluviu în brigantine fără apărătoare împotriva soarelui, dar o să

ne ațînem pe lîngă mal, unde umbra ajunge mai repede, și-o să ne oprim în prima așezare unde-o să găsim scule ca să facem ceea ce ne lipsește și să terminăm totul înainte de-a ieși la mare. Aici am consumat tot lemnul și toate cuiele și smoala pe care le aveam, iar navele sînt mult mai puternice decît cele dinainte pentru că axul central e de cedru, un lemn tare ca piatra. Nu ducem lipsă de dălți și fierăstraie și nici de alte unelte, dar parte din ele ne-au fost furate, credem că de indieni. Dacă vreunul are idee cum și cînd au fost furate, s-o spună, că va face un bun serviciu întregii tabere.

Prin multe chinuri am trecut, maranioni. Ne-am mîncat, cum bine știți, caii și cîinii luați cu noi, fără de care încercarea de-a cuceri și de-a ocupa noi ținuturi e cu neputință. Înainte ca Dumnezeu să ne trimită peștii ăștia mari și gustoși, unii maranioni au mîncat vulturi din aceia negri, care se hrănesc cu hoituri putrezite, precum și alte păsări și animale cu gust foarte rău. Nici măcar nu ne-am putut astîmpăra foamea cu făină de manioca, fiindcă cei mai buni indieni pe care-i luasem cu noi ni s-au prăpădit de foame și noi, nepricepîndu-ne să facem turte, a trebuit să ne lipsim de ea. Eu știu că zilele în care nu s-a pescuit nimic sînt considerate de unii ca un blestem și mulți au avut îndrăzneala s-o spună.

Blestem, de ce ? De ce să se amestece Dumnezeu în treburile maranionilor aflați în război ? Cerul aparține cui îl merită, după cum zice părintele Henao ; dar, după spusele mele, pămîntul aparține cui îl cucerește cu vîrful lanciei și tăișul spadei.

Era o liniște care părea uneori teribilă, și Lope continuă :

— Nu există alt blestem decît slăbiciunea sufletească a unora, care sînt îndeajuns de pedepsiți prin asta, și eu vă spun, maranioni, că au venit vremuri noi și că n-o să îngădui nici un fel de slăbiciune și nici moleșeală. Pentru că acum sînt, cum spuneam, alte vremuri. Vremuri în care fiecare poate să ajungă om de vază, căci mă jur pe Dumnezeu că, fie chiar cu prețul sănătății și al vieții mele, fiecare din maranionii mei se va vedea înnobilat și în măreție.

Sînt şef al operaţiunilor militare, sub autoritatea principelui don Hernando, Dumnezeu să-l ţie, şi, ca urmare a tuturor nedreptăţilor care mi s-au făcut mie şi a tuturor umilinţelor care vi s-au adus vouă, în curînd o să-l vedem încoronat ca rege al Perului pe stăpînul nostru don Hernando, iar pe voi, în situaţia pe care şi-o merită fiecare, dacă nu chiar într-una mai bună. Dar un lucru vă spun : nu cumva să şopotiţi pe la colţuri, ori să vă faceţi bisericuţe, ori să ridicaţi răzmeriţe pe fluviu, pe mare, şi nici pe uscat, deoarece inima mea îmi spune cine-i cîrcotaşul acela laş care nu îndrăzneşte să se dea pe faţă, şi dacă mi-o spune inima, înseamnă că e lucru sigur, şi jur pe Dumnezeu că n-o să-i meargă să tăinuiască, iar eu o să-i smulg inima din piept pentru binele celorlalţi, căci va fi un lucru care va conveni tuturora pentru unitatea taberei şi pentru a putea mai lesne ajunge acolo unde ne-am propus.

Aşadar, maranionii mei, nimeni să nu bîrfească pe nimeni, căci vom ajunge cu toţii la liman şi va veni ziua cînd vă veţi bucura că v-aţi născut şi că aţi venit în această expediţie. De isprăvile altor căpitani s-a vorbit cu laude ; de Cortés cu entuziasm, de Pizarro cu uimire şi de alţii cu milă şi compătimire. Eu vă spun, maranioni — şi aici ridică vocea-i seacă şi profundă — că despre mine se va vorbi cu uluire şi despre voi de asemenea. Gîndesc ei că sîntem nişte oameni stricaţi şi degeneraţi, nişte *comuneros* [1] care-au plecat din Peru ca să prade şi să petreacă ? Dacă-i aşa, la puţin îi duce mintea faţă de ceea ce au să vadă, căci vor fi unii care, auzind cuvîntul maranioni, vor încărunţi pe loc. Sîntem în afara legii, dar avem ambiţii îndreptăţite, sîntem inventivi, datorită minţilor noastre agere, şi ingenioşi, iar dacă ei nu cred, să vadă cum arată brigantinele noastre şi felul în care ne-am priceput să schimbăm ordinea în tabăra noastră, iar pe lîngă asta, mai sîntem şi pricepuţi în felul de-a ne impune voinţa, şi îndrăgostiţi de aventura noastră şi plini

[1] Nume dat locuitorilor comunelor spaniole care s-au revoltat, în 1520, împotriva despotismului fiscal al lui Carol Quintul.

de rîvnă pentru ideea noastră şi pentru planul republicii pe care-l purtăm în minte.

Primul şi cel mai important lucru în această idee principală este răzbunarea. Vă jur, maranioni, că în tot regatul Perului cei care gîndeau că nu valoram prea mult o să ne vadă în toată măreţia. Primul nostru scop este pedepsirea celor trufaşi, care au izbutit să se ridice datorită viţei lor nobile sau grămezilor lor de aur şi vor fi primii care vor plăti atît cu aur cît şi cu sînge cald, care preţuieşte mai mult. Dar deocamdată nu e cazul să vă vorbesc despre asta şi, trecînd la lucruri practice şi de mai puţină însemnătate, dar foarte importante pentru bunul mers al armatei, vă spun să vă duceţi toate lucrurile la brigantine şi să încredinţaţi toate armele căpitanului Zalduendo, întrebîndu-l pe el unde şi cum să vă instalaţi. Nimănui să nu-i treacă prin gînd să ia cu el altceva decît strictul necesar, deci nici un fel de lucruri de prisos sau de lux. Nimeni să nu îndrăznească să ducă saltele sau lăzi mari, fiindcă nu e spaţiu suficient şi e nevoie de loc pentru arme şi instrumente de război. Acestea fiind zise, nu-mi rămîne altceva de spus decît ca absolut toţi să fiţi negreşit gata mîine în zori pentru că vom pleca în josul apei pe răcoare.

Aşa se termină adunarea. Oamenii erau atenţi, mai mult decît la cuvinte, la înfăţişarea şi gesturile celui care vorbea şi la modulaţiile vocii, şi primul lucru pe care l-au observat a fost faptul că Lope era singurul înarmat şi împlătoşat. În ţinutul acela, unde chiar cei care stăteau goi şi la umbră respirau greu, Lope umbla cu pieptar şi platoşă. Iar vocea lui ieşea tunătoare şi vibrantă dintr-un piept plăpînd şi slab. De centiron şi de banduliera lui grea atîrna de o parte o spadă măreaţă care ajungea pînă la pămînt şi pe care ar fi tîrît-o dacă n-ar fi fost prinsă în banduliera în aşa fel încît, în loc să stea vertical, avea o poziţie oblică. Iar de partea cealaltă a centironului atîrna un pumnal cu garda bogat înflorată. Cu toate astea, Lope se mişca şi umbla uşor ca un colibri în aer.

Dar, pe cînd adunarea se risipea, vocea răsunătoare a lui Lope se auzi din nou, începînd cu un *Maranioni...!* care făcu să tremure frunzele palmierilor mai apropiaţi.

— Dat fiind că ne apropiem de mare și asta se simte în aer și în forța mareelor care fac să crească nivelul apelor, e bine să știți și voi ce plan vom urma după ce vom ieși pe la vărsarea rîului maranionilor. Acest plan, după cum au căzut de acord autoritățile taberei, este următorul : Odată ajunși la mare, vom urma calea spre Nord pînă la insula Margarita, unde nu vom sta decît patru zile pentru a lua apă și provizii și a primi oameni de arme, dacă va voi cineva să vină cu noi. Apoi vom pleca pe brigantinele pe care le avem, dacă nu cumva vom găsi acolo altele mai bune, spre Nombre de Dios și de acolo vom străbate lanțul de munți Capri, în care e trecerea spre Panama, unde vom face ceea ce trebuie făcut. Vom lua toate archebuzele și artileria din acele locuri și cînd, mai tîrziu, vom ajunge în Peru, doar cuvîntul maranioni îi va îmbătrîni cu cincizeci de ani pe cei ce-l vor auzi. Așa, maranioni, asta e tot acum, căci după cum vedeți, nu vreau să tăinuiesc ceea ce v-ar putea interesa, și fiecare să fie gata pentru plecarea de mîine și să nu uite instrucțiunile pe care le-am dat despre ceea ce trebuie sau nu să aducă.

Lope de Aguirre se îndreptă apoi spre casa lui don Hernando, care avea acum majordom și paji adulți, șef majordom și gardă potrivită unui rege. Acolo, Lope obișnuia să vorbească mereu despre norocul și nenorocul căpitanilor care cuceriseră Peru.

— Don Gonzalo Pizarro a sfîrșit așa de rău, spunea, fiindcă s-a grăbit să coboare flamurile, căci atîta cît a luptat, avea sumedenie de oameni și belșug de provizii și muniții și a ieșit învingător în multe ciocniri împotriva împăratului, cum a fost cînd cu invazia aceea în care-a învins și ucis pe viceregele Blasco Nuñez și majoritatea oamenilor lui. Tocmai cînd umbla mai țanțoș, dus de vîntul norocului care putea să-l ridice pînă la nori, a fost prins și înfrînt în Jaquijaguana de președintele Pedro de Gasca și-apoi a murit în chip mizerabil. La fel i s-a întîmplat și lui Hernández Girón, care se ridicase și el împotriva regelui cu o bună parte din armată și, cîștigînd alte victorii, cu multe pregătiri și rînduială, dar puțini oameni, doar cu trei sute dintre ei a învins o mie două sute de-ai regelui și mergînd din victorie în victorie ca să se ridice împo-

triva Perului, a fost învins şi omorît de către Gómez de Solis. Şi aş mai putea da şi alte exemple de răzvrătiri faimoase care au sfîrşit rău din aceleaşi motive, fiindcă bucuria libertăţii pe care o aveau şi a lăcomiei satisfăcute de profiturile îndreptăţite ale victoriilor nu i-au lăsat să vadă limpede drumul pe care trebuiau să-l urmeze, căci primul lucru era să aibă un stăpîn încoronat şi legi şi drapele la care să se-nchine şi în numele cărora să se desprindă de Spania, căci fără asta tot restul era greşit. Noi am început aşa cum trebuie, iar în ceea ce priveşte legile, prima care trebuie dată e aceea că toţi cei care s-au bucurat de putere în Peru şi au făcut acolo avere vor trebui să se supună unui control şi, înainte de orice, să-şi dea demisia din funcţiile lor şi să le încredinţeze căpitanilor învingători, care vor şti să le împartă foarte bine şi să restabilească dreptatea şi onoarea pentru fiecare.

Toate declaraţiile lui Lope se terminau în acelaşi fel : „Sînt în legitimă apărare, şi din cauza asta trebuie să mă transform din prigonit în prigonitor neînduplecat şi braţ implacabil, şi asta o veţi vedea nu peste mult timp." Apoi Lope pleca şchiopătînd puţin mai mult pe partea spadei decît pe cea a pumnalului, iar don Hernando, care stătea aproape gol în coliba lui, îşi punea aceeaşi întrebare pe care şi-o puneau toţi : „Cum de poate umbla îmbrăcat şi înarmat cînd eu dezbrăcat abia de mai pot îndura ?" Şi auzea încă mult timp în aerul încăperii vibraţiile uscate ale vocii lui Aguirre.

În ziua următoare plecară din acea aşezare pe care o botezară Los Bergantines [1], şi navigînd toată ziua, la căderea nopţii dădură de alta, care ţinea tot de regiunea Machifaro şi se găsea de aceeaşi parte a fluviului, dar Lope se îndepărtă cam cu o leghe pe o ramificaţie a acestuia, pentru a nu da posibilitate brigantinelor să meargă spre partea cealaltă, unde, după spusele indienilor brazili, se aflau ţinuturile Omagua şi el Dorado. Lope se temea că grupul partizanilor acţiunii de descoperire şi ocupare de noi ţinuturi ar putea să se ridice iar, şi tocmai cînd se părea că vor acosta şi coborî pe uscat, Lope dădu ordin să se

[1] Brigantinele.

meargă mai departe, și călătoria continuă încă trei zile și o noapte, numai pentru a se îndepărta de acele locuri, ceea ce, fără apărători de soare sau fără punți, era mai mult decît neplăcut pentru toată lumea, chiar și pentru Lope, care totuși nu se îngrijea să caute umbra.

În marțea din Săptămîna Patimilor ajunseră în alt sat de curînd părăsit și fără alimente, dar Lope îl trimise pe Montoya, însoțit de o patrulă, la o așezare situată la vreo trei leghe depărtare, pe un afluent, ca să taie retragerea indienilor fugari pe care, luîndu-i prin surprindere, îi ușurară de toate alimentele pe care le aveau și de mari cantități de porumb și turte și grăsime de broască țestoasă și carne de caiman tînăr și de curcă sălbatică. Întorcîndu-se Montoya, Lope luă hotărîrea să rămînă cu toții acolo ca să petreacă Săptămîna Patimilor. La confluența cu rîul afluent pe unde apucase Montoya, diferența de temperatură față de Amazoane era mare și ameța peștii, care rămîneau plutind ca adormiți la suprafață, ceea ce ușura pescuirea lor în mari cantități. Părintele Portillo spunea că era un miracol și că, fiind în Săptămîna Patimilor, nimeni nu trebuia să mănînce altceva decît pește, din moment ce providența îl oferea pentru această ocazie într-un chip atît de generos.

Nimeni nu asculta acele îndemnuri și Lope rîse văzîndu-l pe părintele Henao înfulecînd un piept de curcan la umbra unui palmier, iar cînd îl întrebă ce face, preotul spuse oftînd că-și pregătește un loc în iad.

Acolo reușiră să-i trateze mai prietenos pe indieni, care, în ciuda isprăvii lui Montoya și împăcați, deoarece acesta le dădu mărgele de sticlă și alte fleacuri, a doua zi se întoarseră iar în sat și se aciuară pe lîngă spanioli, aducîndu-le alimente, cerîndu-le în schimb mătănii, mici oglinjoare și cuțitașe. Metalul și sticla erau mai prețuite decît orice pe lume, fiind niște lucruri nemaivăzute de ei pînă atunci.

Indienii aceia erau încă și mai urîți decît cei întîlniți înainte ; aveau capetele deformate din copilărie și umblau goi, arătîndu-și sexul, încinși doar cu niște benzi lungi, de origine vegetală, pe care le schimbau la două zile o dată, și care erau colorate cu vopsele scoase din plante. Vorbeau

același limbă ca și indienii dinainte, din regiunea Machifaro.

Acolo, soldatul Pedro Alonso Caxo, care era nițel năucit de soarele torid și de căldură, se plîngea de proasta împărțire a alimentelor și, văzîndu-l pe Zalduendo, care făcea porțiile, că păstra tot ce era mai bun pentru doña Inés, îi spuse, trăgîndu-se de barbă, altui soldat :

— Pe Dumnezeul meu dacă nu-i adevărat acel dicton latin : *Audaces fortuna jubat* [1]. Și de altfel, poftim de-l vezi pe Lope de Aguirre, sănătos sau nebun la cap, în cel mai înalt dintre posturile taberei.

Toate astea le spusese Caxo unui oarecare Villatoro. Alt soldat, care auzise acele vorbe și văzuse expresia de veninoasă plăcere cu care asculta Villatoro, se duse să-i spună lui Lope, care-i chemă la el pe cei doi. Bănuia mai de mult tăinuita trădare a lui Caxo, căci atunci cînd botezase brigantinele, el propusese ca pe una din ele s-o numească Lope și pe cealaltă Aguirre. Cînd îi avu în fața ochilor pe amîndoi soldații, îi spuse lui Caxo :

— Hei, domnule Caxo, cel cu mintea vicleană. Oare nu știi că într-o tabără ca asta, cu șefi noi, e nevoie din cînd în cînd de un exemplu ca să liniștească spiritele ?

Soldații tăceau. Lope își spunea în sinea lui că are nevoie de acel exemplu, pe de-o parte pentru a încerca răbdarea lui Guzmán, și pe de alta pentru a verifica dacă putea uza în mod absolut de autoritatea pe care și-o cîștiga treptat. Avea nevoie de exemplul acesta atît pentru șef cît și pentru subordonații săi.

— Nu răspundeți, domnilor ?

— Ce putem răspunde ? spuse Villatoro.

— Bine. Voi veți servi drept exemplu, că-l știu eu pe Caxo cum umblă cînd e lună plină vorbind de unul singur, și asta n-ar fi grav, dar uneori, vorbind singur, rostește numele meu, și asta e mai puțin delicat.

— Eu am familie, spuse Caxo.

— Și eu la fel, replică Aguirre, și dacă nu dau un exemplu cu voi, s-ar putea întîmpla ca familia mea să rămînă curînd fără mine. Și asta nu-mi convine nici mie.

---

[1] Norocul îi ajută pe cei îndrăzneți (lat.).

Tăcură toți trei. Villatoro părea nepăsător.

— Dumneata comanzi și poți să dai ordine, spuse, dar cu mine n-o să dai nici un exemplu, eu o să scap cu viață pe rîu și-o să ajung la insula Margarita.

— De unde știi asta ?

— O presimțire care mă încearcă adesea.

Lope nu se uita la Caxo deoarece era greu să înfrunți privirea unui om căruia i-ai anunțat moartea apropiată. Dar, văzînd încrederea pe care o avea Villatoro în presimțirea lui, începu să rîdă din toată inima.

Ceru o escortă de la gardă, și cu aceasta îi trimise pe cei doi la coliba lui Carolino. Caxo însuși ducea hîrtia scrisă (pergamentul cel pătat de sudoare pe care nu se mai putea desluși nici o literă). Dar, din cauza schimbărilor de la conducere și a locului, negrii nu mai erau siguri de ceea ce trebuiau să facă, și Carolino plecă să-l întrebe pe Lope care, aflînd că soldații aceia care cîrtiseră împotrivă-i mai erau încă în viață, se supără și zise :

— Nu aveți frînghii, sau poate așteptați să-i spînzur eu cu mațele voastre ?

Carolino se trase înapoi, îngînînd fîstîcit :

— Nu, dom'le, da, dom'le.

Ajuns în colibă, îl sugrumă pe Caxo, care în zadar cerea răgaz pentru a scrie o scrisoare.

— Și cine o s-o ducă, dom'le ? întreba Carolino potrivindu-și frînghia. Nu e nimeni care să ducă scrisoarea.

Abia isprăvise cu el și se pregătea să facă la fel și cu Villatoro, cînd sosi majordomul principelui însoțit de Zalduendo, care se dusese să-l anunțe pe don Hernando. Strigau amîndoi în gura mare ca să-l oprească pe Carolino, dar Caxo murise. Așadar, îl îngropară pe Caxo și-i dădură drumul lui Villatoro, care de atunci umbla mereu întunecat și fără chef, evitînd, pe de-o parte, să dea ochii cu negrii și pe de alta, cu Lope de Aguirre, care îl privea, totuși, cu uimire, zicîndu-și :

— Ei, ticălosul, și cîtă dreptate avea cu presimțirea aceea a lui !

În acele zile din Săptămîna Patimilor, preoții i-au pus pe toți cei care aveau la ei vreo icoană s-o acopere cu pînză și, de bine de rău, improvizară un altar și puseră crucifixul cel mare culcat la mijloc. Apoi ținură predici,

după rînduiala Săptămînii Patimilor, şi lucrul cel mai izbitor a fost atunci cînd au intonat imnurile. Amîndoi preoţii aveau voce proastă, şi din cauza căldurilor, a sudorii şi a veşmintelor preoţeşti cîntau mai rău ca niciodată. Era o mare plăcere pentru Lope de Aguirre să-i audă cîntînd *Super flamina Babilonis* pe două voci, fără acompaniament şi pe un fundal sonor alcătuit de ţipetele papagalilor şi ale maimuţelor din pădure. Lope credea în Dumnezeu, dar nu respecta prea mult ritualul.

În Vinerea Mare făcură slujba prohodului cu ajutorul pajilor Antoñico şi Pascual, care cunoşteau rînduiala. Indienii se apropiau şi ei de altar, iar unii vroiau să ia parte la slujbă, dar Antoñico, care nu-i prea avea la inimă, îi alunga cu brutalitate.

La sfîrşit, în seara de sîmbătă, cîţiva soldaţi se spovediră, dar nici unul nu se împărtăşi fiindcă osiile prinseseră mucegai din cauza umezelii şi nu puteau face altele. Părintele Portillo se bucura pentru că, aşa cum spunea el, „cu cît mai puţine împărtăşanii, cu atît mai puţine sacrilegii". Dar tot mai trăgea nădejde pentru un episcopat, acum cînd părintele Henao şi-l pierduse pe al său.

Marţi, după Duminica Paştelui, plecară din nou cu toate brigantinele, şi mergînd în josul fluviului, dădură, după două zile, de o insulă foarte lungă pe care se găsea o aşezare de indieni destul de bogată în aparenţă şi atît de întinsă, încît locuinţele mari şi aliniate aproape pe apă se înşirau pe o distanţă de mai mult de două leghe. Indienii din sat fugiră fără să mai aibă timp să-şi ia cu ei alimentele, şi membrii expediţiei găsiră de toate din belşug, pînă şi vin, dar atît de tare, că trebuiau să-l îndoiască cu apă, pentru că altfel se îmbătau din cîteva înghiţituri.

Acolo a fost destituit din postul de locotenent-general Alonso de Villena, care luase parte la uciderea lui Ursúa şi a lui Vargas, dar Lope îl socotea om de rînd şi cu puţine merite, şi-i dădură acel post aragonezului Juan de Corella, dintr-o familie cunoscută, un om tăcut şi de caracter, nepot al episcopului din Honduras. Nu luase parte la uciderea nimănui, nici nu-i adăsase pe unii jignindu-i pe alţii, şi era respectat pentru prudenţa lui.

Corella nu păru să se bucure prea tare şi, în timp ce i se aducea la cunoştinţă ştirea, se uita la un indian bă-

trîn și foarte negru care nu fugise și care zgîria pe o stîncă siluetele celor două brigantine cu o rară îndemînare.

Terminînd desenul, indianul se duse să-i cheme pe vecinii săi din sat și le arătă mărgelele de sticlă pe care i le dăduseră spaniolii. Veniră și alți indieni, pofticioși, iar mai tîrziu și ceilalți. Se arătau atît de fericiți de darurile maranionilor și atît de îndatoritori, încît în două zile oferiseră soldaților și schimbaseră cu ei tot ce aveau, așa că în tabără nimeni nu mai ducea lipsă de nimic. Indienii se ofereau să le facă turte, să vîslească la canoe sau să meargă în pădure la vînătoare. Deși unii soldați îi maltratau din cînd în cînd, asta nu-i împiedica să folosească orice ocazie ca să continue trocul.

Dar nu se mulțumeau cu atît. În timpul nopții, indienii, care erau niște hoți abili, intrau în colibe și scoteau de sub perne și chiar de pe cei adormiți lucruri de îmbrăcăminte și alte obiecte fără ca spaniolii să-i simtă. Cîte unii erau descoperiți și pedepsiți cu biciuirea sau închiși, dar imediat soseau prietenii sau rudele lor, oferind hrană și alte lucruri drept răscumpărare, și cu asta se termina totul. Unii indieni aduceau perle, după care maranionii umblau cu multă înfrigurare.

Hotărîră să rămînă acolo pînă ce vor pune apărători de soare la brigantine, lucru foarte necesar din cauza călduri lor mari de pe acele meleaguri.

Și după puțin timp, sătui și fericiți, spaniolii lucrau cu toții, în timpul nopții, pe malul apei. Găsiseră un lemn special din care făcură piesele ce lipseau de pe brigantine. Indienii îi ajutau la toate, dar spaniolii descoperiră că mîncau carne de om, și nu de nevoie, ci de plăcere, de vreme ce prin acele locuri puteau găsi din belșug fructe și vînat.

Lope văzu un indian cu urechile alungite de-i ajungeau pînă la piept. Cum casele din acea așezare erau toate la fel și aliniate simetric pe lîngă apă, Lope deduse, printr-un calcul infantil, că toți indienii erau probabil ca și acela, cu alte cuvinte, cu urechi mari și canibali.

Nopțile erau mai întunecate decît înainte, iar umbrele lăptoase, adică umede și albite de lună.

Lope se simțea neliniștit și, uneori, disperat. Dădu peste cranii de om prin multe locuri și pe unde se aștepta mai puțin. Nu se speria ușor și nu suferea nici de alte slăbiciuni ; dar acea mărturie care se tot repeta începea să fie supărătoare.

În scurt timp se lămuriră că unii dintre indieni erau din tribul „omagua" și că fuseseră alungați din ținuturile lor și constrînși să trăiască la țărmul apei. Fiecare indian povestea altceva, și probabil că spuneau numai minciuni.

Veni și o indiană destul de urîtă și foarte înaltă. După petele de pe obraz se vedea că e însărcinată, și un soldat își bătu joc de ea după ce primi trei perle și doi ananași. Lope strigă la el :

— Indiană sau creștină, nu vreau să văd pe nimeni că-și bate joc de semnele sarcinii la vreo femeie, căci maternitatea e singurul lucru sfînt în orice țară și timp și loc.

Aveau nevoie să le-o spună cineva așa, ca Lope, ca să vadă pe dată că era un sentiment firesc și drept. Indiana înțelese însă prost, crezu că Lope se supărase pe ea și plecă tropăind și cu privirea în pămînt.

Lope nu voia ca cei din gardă să-și scoată armele și repeta tot timpul o sentință de-a lui Pedrarias :

— Să nu uitați, băieți, că a fi conștient de pericol înseamnă a fi pe jumătate sigur că vei scăpa de el.

Indienii aceia, pe care-i numeau „iquitos" sau cam așa ceva, trăiseră înainte în interiorul țării, în niște regiuni accidentate, dar cu cîtva timp înainte un cutremur de pămînt le secase toate izvoarele și, pedepsiți de Dumnezeul lor — așa credeau — fuseseră siliți să coboare pe malurile Amazoanelor după apă. Acolo se amestecaseră cu cei de lîngă fluviu, care-i disprețuiau crezîndu-i blestemați, de vreme ce vulcanul care provocase cutremurul îi alungase de pe pămînturile lor.

Îi numeau „caribes", ceea ce în limba lor vrea să zică străini. Simțindu-se inferiori, pentru a se deosebi și a ieși în evidență prin ceva care să le confere oarecare prestigiu, începură să adopte obiceiul de a-și lega strîns capul încă de copii și de a-l alungi în sus. Se vedeau multe femei cu capul în formă de piramidă. În general și de la natură, aveau capul rotund. Erau brahicefali și se putea spune că așa erau toți indienii din satele de pe Amazoane, această

caracteristică ajungînd la unii la extremele cele mai ciudate, adică să producă tipuri cu capul mai mult lat decît lung, ca pisicile.

Vinului, pe care-l păstrau în urcioare mari, îi ziceau „carbé" şi nu îl beau decît din motive religioase, fiindcă le permitea să comunice — la beţie — cu divinitatea, după cum credeau ei. În aceste cazuri îl beau fără să-l amestece cu apă şi se îmbătau într-un mod de nedescris.

Parte din duşmanii indienilor „iquitos", nişte războinici plini de cruzime, veniră într-o noapte să-i atace cu gînd să-i şi mănînce, dar spaniolii i-au pus pe fugă cu uşurinţă, după ce lăsară cîteva zeci de morţi pe cîmpul de bătaie.

Indienii aceia păstrau destulă rînduială în lucrurile care-i priveau. Vrăjitorul şi vraciul era numit „payé" şi avea medicamente rare, dintre ele folosind mult fumul de tutun care, după ei, avea darul să cheme demonii favorabilii. Fuma însă numai vraciul „payé", care trimitea fumul spre părţile dureroase ale bolnavului, în timp ce-i freca picioarele sau striga, poruncindu-i răului să plece.

În acele zile se petrecu un incident destul de neplăcut între Lope şi Zalduendo. Cînd plecaseră din satul celălalt, unde petrecuseră Paştele, şeful operaţiunilor militare poruncise ca nimeni să nu încarce lăzi mari sau saltele pe brigantine, ca să fie mai mult loc.

Doña Maria, care fusese amanta lui Zalduendo înainte ca acesta să se ocupe de doña Inés, era foarte supărată şi se duse să-i spună lui Lope că şeful gărzii adusese pe bord salteaua văduvioarei. Lope îl chemă pe Zalduendo şi avură o discuţie tăioasă, care se învenină cu amintirea altora dinainte. De vreme ce se găseau pe uscat, salteaua doñei Inés fusese instalată în coliba unde locuia cu amantul ei şi corpul delict nu fusese surprins la bord, dar salteaua nu putuse ajunge în acel sat decît pe una din ambarcaţiuni.

— Destul cu nebuniile, spuse Lope, şi cu înşelătoriile. Ştiu eu ce ştiu şi ai să-l vezi pe dracu dacă-ţi închipui că poţi trece peste ordinele mele.

Zalduendo bănuia că doña Inés auzea cuvintele mai mult sau mai puţin jignitoare şi umilitoare ale lui Lope de Aguirre şi răspunse :

— Dacă o să-l văd sau nu, depinde de ce-am să fac eu şi nu de ce-o să spună ceilalţi.

— Nu-mi mai răspunde, Zalduendo, continuă amenințător Lope că, pe Dumnezeul meu, nu sînt eu omul care să tolereze lipsa de respect.

— Și nici eu unul care să poată fi numit mincinos.

— Taci și supune-te, că disciplina nu-i o virtute, ci o obligație, și sîntem pe picior de război.

Deși în aparență incidentul nu era grav, spiritele rămaseră foarte iritate, și din acel moment Zalduendo și Lope nu numai că umblau înarmați — ceea ce nu părea ciudat avînd în vedere funcțiile pe care le dețineau, — ci aveau pe lîngă ei și un fel de escortă. Libertinul Zalduendo și asceticul Lope se supravegheau cu dușmănie.

IX

Incidentul luă proporţii.

Zalduendo se duse să-l vadă pe don Hernando, înfricoşat de ameninţările lui Lope de Aguirre, mai vădite în înverşunarea din ochii lui decît în cuvinte. Salteaua doñei Inés căpăta, în acel du-te-vino, o importanţă din ce în ce mai mare.

Dezavantajul lui Zalduendo faţă de Lope era cel pe care-l are de obicei libertinul faţă de omul cast. Primul este încrezător şi blînd. Avantajul lui Lope de Aguirre era, dimpotrivă, cel al omului integru, vibrînd ca o lamă de oţel şi mergînd drept spre un singur ţel, şi din toate puterile lui.

Zalduendo îi spuse lui don Hernando că Lope umbla noaptea să-şi caute adepţi şi forma grupuri secrete, nesocotind interesele guvernatorului. Tare se temea Zalduendo că în momentul în care Lope ar avea de partea lui destui maranioni, cum îi numea el, le-ar veni de hac duşmanilor, incluzînd printre ei chiar pe guvernator, pe don Hernando, despre care Lope vorbea acum cu prea multă uşurinţă.

Don Hernando ridica mîna şi-l ruga :

— Taci, nu mai vorbi aşa, că nu pot crede. Nu vreau să cred.

Ori de cîte ori vorbea Guzmán cu vreun soldat care, ca şi Zalduendo, se arătase înainte de partea celor ce doreau cucerirea şi ocuparea unor noi teritorii, după care să implore iertare de la rege, aducea acest subiect în discuţie.

Zalduendo, care încă de la început refuzase să accepte — ca și La Bandera — atît în mod public cît și în sinea lui denumirea de trădător, stărui asupra avantajelor de care s-ar bucura toți dacă ar pătrunde în teritoriile Omagua, acum că se aflau atît de aproape de ele, și să ducă pînă la capăt planurile și țelurile inițiale ale expediției. Jumătate din indienii care veneau să facă schimburi erau din Omagua, și unii dintre ei, la întrebările spaniolilor, spuneau c-ar ști drumul spre el Dorado, spre orașul Manoa și spre laguna în care apa crescuse de trei ori pe cît fusese din cauza statuilor de aur masiv aruncate la fund cu sute de ani în urmă.

Don Hernando, alarmat de vorbele comandantului gărzii, care ajunse să-i spună că nu l-ar mira ca Lope să fi conceput printre planurile sale și pe acela de a-l omorî pe principe, așa cum făcuse înainte cu Ursúa, șovăi mult timp, dar în cele din urmă puse să cheme cîțiva indieni „omagua" care vorbiseră despre el Dorado și, prin intermediul femeii interpret, putură să se înțeleagă. Cel mai bătrîn dintre ei spunea :

— Manoa se află în mijlocul unui masiv muntos, la mare înălțime, și sînt acolo mine de aur și de argint și munți de cristal verde, iar la mijlocul văii lacul cel mare, în care el Dorado face baie în fiecare zi și unde la trei date importante din an se aduc prinosuri de aur.

— Din ce sînt făcute casele din Manoa ? Din paie ?

— Nu. Din blocuri de piatră cioplite.

— Indienii umblă goi ?

— Se îmbracă în stofe bune de lînă de vigonie.

— Au o religie a lor ?

— Se închină soarelui, ca și noi. În fiecare zi, cînd răsare, îi înalță rugăciuni.

— Tu ai putea să ne călăuzești într-acolo ?

— Da.

— În cîte zile ?

— Paisprezece zile de mers cu soarele-n stînga și încă șase cu soarele-n față.

— Bine. Poți pleca și să nu spui la nimeni ceea ce am vorbit.

Indianul ieşi puţin cam mirat că nu-i dăruiseră nimic. Zalduendo nu se mai gîndea decît la Manoa şi la lacul lui el Dorado.

— N-aţi început să vedeţi toate astea?

Dar don Hernando mai şovăia încă. În sfîrşit, ca şi cum n-ar fi putut crede în eficacitatea faptelor sale, îl trimise pe Zalduendo să-i convoace pe oamenii cei mai credincioşi şi mai siguri pentru a participa imediat la o adunare. Aceasta trebuia să aibă loc înainte de întoarcerea lui Lope. Şeful operaţiunilor militare se plimba la acea vreme dincolo de sat, cu garda lui personală, cu Elvira şi cu pajul Antoñico.

În cîteva clipe veniră mai mult de o sută de soldaţi. Toţi se arătară de acord să caute teritoriile Omagua şi ale lui el Dorado, să le cucerească şi să le ocupe, dar ştiau — spuseră unii — că lucrul ar fi imposibil atîta cît va trăi Lope de Aguirre, care ţinea morţiş să se întoarcă în Peru şi să-l treacă prin foc şi sabie.

Don Hernando, care prezida adunarea, pusese sentinele cu porunca să-l anunţe dacă s-ar fi întors Aguirre şi se arătă neliniştit şi grăbit. Atrase atenţia celor de faţă să nu se lase convinşi dacă Lope le-ar vorbi iar de Peru, pentru că e un semn de lipsă de curaj să te iei după cel care propune soluţiile cele mai disperate, şi doar cei mai timizi şi slabi cădeau în această slăbiciune.

Totuşi, păreau hotărîţi cu toţii în acea zi, şi Zalduendo, într-un moment de exaltare, propuse să fie chemat Lope de Aguirre şi cînd va veni, să fie omorît pe loc cu spadele, căci după asta n-ar mai exista nici un fel de probleme. Păreau hotărîţi, dar Montoya se opuse spunînd că împreună cu Lope ar veni şi unii dintre cei ce-l apărau şi de voie, de nevoie, ar trebui să-i omoare şi pe aceştia, lucru cu care nu era de acord, fiindcă mulţi erau oameni viteji şi merituoşi. În plus, mai erau şi prietenii lui personali.

Spiritele erau înfierbîntate şi don Hernando tremura la gîndul că Lope ar putea afla de toate acestea. Ceru să se păstreze cea mai mare taină, atrăgîndu-le atenţia că de păstrarea acestui secret depindea norocul şi viitorul tuturora.

Montoya spuse că îi părea foarte nimerită uciderea lui Lope pe cît şi pătrunderea în teritoriile Omagua şi el Dorado, căci şi lui îi stătea gîndul la statuile de aur aruncate în fundul lacului. La sfîrşit, propuse să aştepte pînă ce oamenii se vor găsi din nou pe brigantine, dezarmaţi cu toţii, afară de cei din gardă, comandaţi de Zalduendo, care puteau să-l lichideze pe Lope fără să facă şi alte victime.

Don Hernando acceptă, cu condiţia să se îmbarce cît mai repede şi planul să se pună în aplicare, dat fiind că acel soi de conspiraţii nu puteau fi tăinuite prea mult timp.

Intervenirăşi alţi soldaţi, dîndu-şi încuviinţarea, şi hotărîră că totul trebuia terminat în cel mult douăzeci şi patru de ore.

Lope parc-ar fi ghicit ceva căci, întorcîndu-se de la plimbare, primul lucru pe care-l făcu a fost să cheme trupele şi, în virtutea puterii sale de şef al operaţiunilor militare, să le împartă în companii de cîte patruzeci de oameni, punînd în fruntea fiecăreia cîte un căpitan prieten de-al său şi păstrînd-o pentru sine pe cea mai bună, cea mai sigură şi credincioasă. În compania care avea în sarcină paza principelui puse mulţi prieteni de-ai lui don Hernando, dar strecură şi cîţiva de-ai săi, pentru a spiona.

Lope era în relaţii foarte proaste cu Gonzalo Duarte, majordomul-şef al lui don Hernando, iar acesta, temîndu-se că Lope s-ar putea înverşuna cu prima ocazie împotriva lui, ceru şi obţinu de la principe un decret prin care nimeni nu putea judeca, nici nu se putea amesteca în treburile ce reveneau personalului casei regale, în afară de principe însuşi. Lope, aflînd aceasta cam la o oră după întoarcerea sa, veni cu cîţiva soldaţi înarmaţi şi-l arestă pe majordom, iar după ce-l legară, îl duseră la coliba negrului Carolino care-şi scoase frînghiile ceruite, pregătindu-se să se-apuce de lucru după ce Lope îi arătă, ca şi-n alte dăţi, hîrtia misterioasă.

Dar don Hernando, înarmat, veni după majordom şi avu un schimb de cuvinte tari cu Lope, pe care-l ameninţă, luîndu-i prada din gheare. Duarte şi principele se întoarseră la locuinţa acestuia, iar în spatele lor venea Lope, aci ame-

ninţător, aci rugător, şi cînd ajunseră la colibă, acolo, cu uşile închise, Lope începu iar să-l roage cu strigăte puternice şi îndrăzneţe să i-l dea înapoi pe arestat, căci avea acest drept ca şef al operaţiunilor militare, deoarece Duarte săvîrşise delicte importante faţă de slujba lui şi faţă de interesele taberei. Spunea că era duşmanul său — al lui don Hernando — şi că el, Lope, făcea asta în primul rînd pentru binele său şi pentru securitatea armatei. Don Hernando refuza în continuare şi Lope de Aguirre, în genunchi şi cu spada scoasă din teacă, insista în modul cel mai patetic din lume că trebuia neapărat să taie acolo, pe loc, capul lui Gonzalo Duarte pentru a-l scăpa de primejdie pe cel al guvernatorului don Hernando, dar acesta îi răspunse rece să-şi vîre spada în teacă, să se liniştească şi să plece de-acolo, pentru că el avea să facă cercetări, şi dacă majordomul era vinovat, îl va pedepsi cu asprimea cuvenită.

Căldura de pe insulă era în ziua aceea infernală, şi două din femeile care însoţeau expediţia leşinară şi trebuiră ajutate şi readuse la viaţă, căci păreau pe jumătate moarte.

Lope de Aguirre asuda sub coif şi barba udă i se lipea de platoşă. Intervenira atunci cîţiva căpitani, ce se aflau de faţă, unii dintr-o tabără şi alţii din alta, şi reuşiră să-l calmeze pentru moment.

Gonzalo Duarte se adresă atunci lui Lope de Aguirre pentru a-i spune că făcea o greşeală considerîndu-l duşman, căci încă de pe cînd umblau prin ţinuturile indienilor Motilones păstrase unele secrete care l-ar fi costat pe Lope viaţa dacă le-ar fi destăinuit.

— Ce secrete ? întrebă Lope, sceptic, dar puţin mai liniştit.

— Aţi spus, în ţinuturile Motilones, că Ursúa trebuie ucis şi că noi trebuie să ne ridicăm împotriva conducerii şi să ne întoarcem la Lima cu armele-n mînă pentru a pune cu orice preţ stăpînire pe ţară, iar eu ştiam foarte bine că aţi spus asta, şi, cu toate că eram în cele mai bune relaţii cu guvernatorul Ursúa, n-am suflat o vorbă nici în ţinuturile Motilones, nici în cele ale indienilor Caperuzos, şi nici pe apă, de-a lungul călătoriei. Nu m-aş fi aşteptat niciodată, încheie Duarte, c-o să-mi răsplătiţi credinţa în felul acesta.

— Recunosc, răspunse Lope, că ceea ce spune Duarte este adevărul adevărat şi că i-am rămas dator în această privinţă. Recunosc că i-am promis să-l fac căpitan cînd am să ajung şef al operaţiunilor militare şi că, cu sau fără această făgăduială, sau cum vreţi s-o luaţi, Gonzalo Duarte mi-a păstrat credinţa promisă.

Ceilalţi folosiră momentul pentru a interveni şi a-i obliga pe cei doi să se împace, şi însuşi don Hernando le ceru să-şi dea mîna, iar Lope de Aguirre îl şi îmbrăţişă.

Erau zile — spunea Pedrarias — în care căldura scotea oamenii din minţi, şi din cauză asta zicea uneori că toată lumea trebuia să ţină cont de nestăpînirea şi iritabilitatea celorlalţi, lucruri care se datorau epuizării nervoase produse de acele călduri, pe care Pedrarias le numea „paroxism ecuatorial", iar alţii *nebunia ecuatorului*. Se presupunea că la acele latitudini fiecare avea drept la oarecare inconsecvenţă şi la o anumită iresponsabilitate.

Dar nimic din toate acestea nu schimbă adevărata stare de spirit a oamenilor, se prefăcură însă cu toţii, gîndind să cîştige timp pentru a vedea cum aveau să se prezinte lucrurile în orele următoare. Lope privea în jurul său şi nu ajungea să înţeleagă cine era de partea lui şi cine nu, iar uneori simţea primejdii noi din toate părţile, fără însă a şti precis despre ce e vorba. Trebuia neapărat să ştie cine vroia să meargă la Lima trecînd prin sînge şi foc şi cine spre Manoa şi spre lacul lui el Dorado.

Prezenţa lui Montoya îl neliniştea în mod deosebit, pentru că se purta în casa principelui ca la el acasă, ba vorbi chiar pe şoptite cu don Hernando de două ori, fără ca Lope să audă ce spune. Acesta, dezorientat şi alarmat de golul care se crea în jurul lui, sfîrşi prin a trînti o înjurătură şi plecă însoţit de patru, cinci credincioşi de-ai săi.

În acea după-amiază, înainte de căderea nopţii, pe cînd Lope se afla cu garda lui personală în apropierea pădurii, aşezat pe un trunchi căzut, chiar la marginea ei, auziră cu toţii un zgomot ciudat în inima desişului şi priviră înapoia lor, crezînd că o mare turmă de animale — pume sau jaguari — venea în grup compact spre ei. Descoperiră însă numaidecît că era un mare val de spumă, acoperită de frunze şi ramuri uscate — luminată la răstimpuri de lună

— rămas de pe urma uneia din inundaţiile acelea frecvente pricinuite de ploile torenţiale căzute în vreun loc mai mult sau mai puţin îndepărtat. Sau, pur şi simplu, pricinuită de frămîntările valurilor oceanului în timpul fluxului, care se simţeau pînă la două sute de leghe în susul fluviului.

Spuma era acoperită cu un strat gros de buruieni care se ridicau şi se umflau şi produceau un zgomot mare, asemănător cu tropotul a sute de animale.

Cînd venea acea umflare a apelor, o mulţime de insuliţe — şi uneori nu numai insuliţe — erau inundate şi acoperite de ape, şi multe animale, surprinse, înotau spre cele care mai erau încă uscate, părăsindu-le apoi cînd apa se întindea pînă la ele.

Unele ajungeau la mal, dar cele mai multe se înecau. Indienii ştiau foarte bine cînd vor fi inundate acele insule şi, cîteodată, se întrebau unul pe altul în glumă, arătînd spre locurile încă uscate :

— *Yasso yaöata ?*

Adică : „Facem o plimbare“ ? Iar celălalt, care ştia ce avea să se întîmple, rîdea. Atunci, cel care întrebase, arăta un braţ de rîu mai mic şi spunea, justificîndu-şi parcă propunerea :

— *Lagarapes.*

Adică : „Un biet pîrîiaş cuminte“.

Şi rîdeau amîndoi. Mai toţi acei indieni, cu simţul lor infantil al umorului, erau indieni „omagua“.

Lope de Aguirre, care se înspăimîntase o clipă văzînd ce se întîmplă în adîncul pădurii, începu să rîdă — arareori îl văzuseră rîzînd cu atîta poftă — şi spuse :

— Aşa sînt toate, sau cele mai multe din spaimele de pe lume. Spumă şi nimicuri. De aceea să mergem cu capul sus, maranioni. Şi mai ales acuma cînd, deoarece ne găsim aproape de indienii „omagua“, sînt unii care se întorc la vechea iluzie şi confuzie şi mizerie a ţinutului el Dorado.

Nu departe de-acolo, negrul Bemba, exagerînd mişcările de dans, cînta :

Ibişii se spînzură singuri
singuri se-atîrnă în laţ, mamă,
şi se poate oare şti de ce ?

— Pentru că se vor *gorvé*..., îi răspundeau ceilalţi.
— Încotro ?
— Unde-i caimanul, se duc, s-or duce.
— De ce ?
— Fiindcă-i bate, nu de alta.

Ibişii se spînzură singuri
şi eu vreau să ştiu de ce.

— Se duc să-l vadă pe tata de cealaltă parte a mării.
— Trebuie să vadă.
— Să vadă pe cei pe care i-au părăsit.
— *Zumba-lé.*
— Pe tata şi pe mama.
— *Zumba-lé.*

Şi o ţineau mereu tot aşa. Lope de Aguirre îi privea de la oarecare distanţă şi se întreba :

— Pe unde-o mai fi acum salteaua doñei Inés ? Or fi ascuns-o ?

Negrii continuau să cînte şi să danseze. Era modul lor de manifestare a *nebuniei ecuatorului.*

Lope îşi zicea că în mijlocul atîtor greutăţi ascunse ori aparente, salteaua doñei Inés nu-i mai ieşea din cap.

În ziua următoare, în zori, se întîmplă un alt lucru deosebit, care dezvăluia ce înseamnă viaţa la acele latitudini. Un soldat văzu un crocodil care, alb şi tînăr cum era, promitea să aibă carnea mai fragedă, şi îl ucise împuşcîndu-l în ochi.

Îi spintecară burta şi înăuntru dădură peste un şarpe încă viu, lung cam de trei picioare.

Văzînd că se mişcă — deşi era rănit la cap — şi temîndu-se c-ar putea fi veninos, îl spintecară şi, în pîntecele şarpelui, apăru o imensă broască rîioasă, liniştită şi nemişcată, dar şi ea vie, judecînd după slabele palpitaţii din regiunea inimii.

Lope, care alergase la zgomotul împuşcăturii — împlătoşat ca întotdeauna — se uită şi rămase pe gînduri : „Broasca a fost surprinsă de şarpe în timp ce tocmai se pregătea să mănînce vreo lighioană mică, dar şarpele a fost prins tocmai cînd înghiţise broasca. Iar crocodilul a fost vînat şi omorît imediat după ce înghiţise şarpele. Iar omul e ultima treaptă în acel straniu lanţ de înfrîngeri

şi victorii. Tragedia unei fiinţe însemna victoria alteia. Cine va veni după om ? Aşa sînt toate celelalte lucruri din lume — îşi spunea Lope, cu inima uşoară — şi trebuie să fii cu ochii-n patru şi s-o iei înaintea tuturora."

Nu cumva se găsea pe-acolo prin apropiere cineva care să vîneze omul care ucisese crocodilul şi să-l mănînce ? N-ar fi fost de mirare, dacă soldatul care omorîse crocodilul ar fi fost singur, pentru că, după cum am spus, indienii erau canibali. Dar nu se întîmplă nimic şi, puţin după aceea, crocodilul, tăiat bucăţi, se frigea la foc.

Negrii îşi vedeau de sărbătoarea lor matinală (mereu aveau cîte ceva de sărbătorit) şi merita să-l vezi pe Carolino, în mijlocul grupului de compatrioţi africani, gata cherchelit — deşi era devreme — de băutura indienilor „omagua".

Ziua intra încet, încet în clopotul de sticlă al ecuatorului şi căldura producea iarăşi efecte stranii. Pe cît de repede luau oamenii o hotărîre urgentă, pe atît îndeplinirea ei — imediată şi inevitabilă — se amîna fără să se ştie de ce. Iar uneori era uitată.

Zalduendo, culcat pe faimoasa saltea, foarte preocupat, îi spunea doñei Inés :

— Nu mai ştiu ce să mă fac, cînd văd atîtea intrigi în jurul meu, şi de-o parte şi de alta.

Doña Inés nu răspundea şi Zalduendo vorbea înainte, ca şi cum ar fi aşteptat un sfat. Ea îi spuse, într-un tîrziu, amintindu-şi un proverb :

— Mănîncă pîine şi bea vin şi spune adevărul. Asta e viaţa omului.

Zalduendo nu înţelegea ce vrea să spună doña Inés cu asta. Pe Amazoane nu se găsea pîine şi nici vin adevărat, deşi băuturi fermentate erau destule.

Între timp, toată lumea părea să fi uitat hotărîrile din ajun. Soarele, care întreţinea fluiditatea sîngelui şi a limfei şi vroia, poate, să le dizolve creierii, prezida conspiraţii, sugera omoruri şi alte nelegiuiri şi spărgea în aer, ca pe nişte băşici, chiar şi intenţiile pe care le insuflase.

Aceea era ziua plecării, dar nimeni nu făcea nimic. Adevărul e că toţi se simţeau bine pe insulă şi că nimeni nu părea grăbit să-şi continue drumul. Hrana era excelentă, iar felurile cele mai preţuite, broasca ţestoasă şi caimanul,

condimentate în fel și chip. Curcanul sălbatic, dacă-l prindeau, și nu era ușor, constituia o delicatesă. Pregăteau din el mîncăruri minunate, și în acea zi îi aduseră lui Lope două, preparate în moduri diferite ; el începu să mănînce, dar apoi, uitîndu-se la ceilalți, strigă :

— Să se aducă pentru toți ! Nu mănînc pînă n-or să mănînce toți maranionii mei.

Indienii se puseră pe treabă și, după o jumătate de oră, mîncau toți spaniolii din aceleași feluri de mîncare, foarte apreciate de ei. Lope făcea caz de purtarea lui severă și camaraderească, și unii maranioni îl iubeau pentru asta, recunoscînd în el pe unul de-ai lor, adică, un om din popor.

În acele locuri fluturii erau mari și, cînd stăteau locului, formau, pe trunchiul copacului sau pe ușa colibei, un triunghi negru sau albastru, nemișcat. În zbor, lăsau să se vadă pe dedesubt culori rare, printre care predomina galbenul și albul. În marea frumusețe inutilă a acelor fluturi se simțea ceva ca un fel de pericol.

Unii soldați, care nu se temeau de gloanțe, de lăncii și nici măcar de săgețile otrăvite ale indienilor, săreau înapoi cînd un fluture dintr-aceia trecea în zbor atingîndu-le fața.

Veni amiaza și oamenii tot nu se îmbarcară, și mai trecură douăzeci și patru de ore fără să fie dus la îndeplinire complotul împotriva lui Lope. Principele, don Hernando, începu să se simtă neliniștit, neștiind el însuși ce să facă și încotro s-o apuce. Trimisese după Zalduendo, dar acesta nu mai venea. Nu era niciodată la postul său, și don Hernando îl certă, deși cu blîndețe, spunînd că îi era de-ajuns dacă o vedea pe doña Inés din opt în opt zile, și că nu trebuia să-și părăsească postul. Din opt în opt zile ! În chestiuni de dragoste, tînărul principe gîndea ca un pustnic din deșert.

Cu toate astea, Inés rămăsese credincioasă amintirii lui Ursúa, iar după moartea lui niciodată n-a mai vrut să vorbească despre el, ca și cum nici un maranion n-ar fi meritat acea încredere și onoare. Unii i-l vorbeau pe Ursúa de bine, alții de rău, iar ea asculta impasibilă. O dată îl întrebă pe Zalduendo :

— De ce l-au omorît pe Ursúa ?

— Oh, zise el, fără să ştie ce să răspundă. Toţi omoară. Pînă şi tu l-ai omorît pe La Bandera.

— E adevărat oare ? întrebă ea.

Şi, fără voia ei, se arăta fericită. Nu găsea că a făcut rău omorîndu-l pe La Bandera.

Zalduendo îi făcuse rost fostei sale amante, mulatra Maria, de un prieten care, de altfel, fusese mereu îndrăgostit de ea. Aşa că mulatra se simţea mai puţin părăsită. Nu-i mai purta pică doñei Inés, şi amîndouă îl vorbeau de rău pe Zalduendo. Dar el şi noul amant al doñei Maria umblau mereu împreună, îşi povesteau taine de dragoste şi îşi făceau confidenţe. Aguirre prinse de veste şi spuse, de mai multe ori şi în diferite locuri, că treaba asta nu putea sfîrşi bine. Nici aceea cu Duarte. Lope era uneori gelos în prietenie, aşa cum sînt amanţii în dragoste.

Între timp, Lorenzo de Zalduendo, în loc să se simtă vinovat pentru incidentul cu salteaua, se duse la Lope de Aguirre şi, pe un ton calm şi prietenos, dar cu nervii încordaţi, îi spuse :

— Ştiu că vorbiţi de mine şi de doña Inés şi, de vreme ce vă ocupaţi atîta de noi, m-am gîndit că ar fi bine să vă cer să daţi ordin să ni se asigure un loc bun pe brigantină.

Lope de Aguirre îşi pironi ochii asupra lui, fără să răspundă. Nimeni n-a putut desluşi vreun sentiment anume pe faţa uscată ca iasca a lui Lope.

— Salteaua aceea, spuse, în sfîrşit, o să coste viaţa cuiva ; şi plecă şchiopătînd.

Cu toate acestea, şi urmînd instrucţiunile primite cu o zi înainte, Zalduendo pregătea lucrurile pentru îmbarcarea oamenilor, aranjînd în cea mai bună brigantină (care era acum acoperită) locul cel mai bun pentru doña Inés şi pentru prietena ei, care umbla în fiecare lună cu alt curtezan. Zalduendo nu duse numai salteaua, dar şi lăzi şi alte bagaje de-ale celor două femei.

Lope de Aguirre ieşi înaintea lui Zalduendo, amintindu-i ordinele pe care i le dăduse, şi căpitanul gărzii îi răspunse :

— Pe legea mea, că asta se cuvine să le-o spun şi doamnelor, stăpînele mele, şi am să vorbesc mai întîi cu ele.

Se duse la coliba lui şi ieşi din nou cu o lance. Înconjurat de cîţiva soldaţi înarmaţi, aruncă lancea spre un arbore, în al cărui trunchi se înfipse şi coada rămase vibrînd, în timp ce Zalduendo spunea :

— Zău că lancea asta ar fi mai bine folosită împotriva cui ştiu eu !

În acea după-amiază muri de căldură — aşa se spunea — fetiţa indiană care-o servea pe doña Inés — mica văduvă de nouă ani — şi pe cînd o îngropau, doña Maria, mulatra, rosti :

— Dumnezeu să te ierte, fetiţo, că nu peste mult o să ai destui tovarăşi.

În acelaşi timp, şi nu departe de-acolo, Zalduendo, smulgînd lancea din trunchi, spuse în gura mare :

— Ce, parcă mie-mi trebuie favoruri de la stîrpitura aceea de Aguirre ? Să-i cer eu voie ca să pun salteaua pe brigantină ? Trăim noi şi fără el, ce dracu, că nu sînt eu omul care să aibă nevoie de consimţămîntul lui.

Aguirre află şi, gîndind că Zalduendo se simţea ocrotit de principe, se duse la don Hernando, spunîndu-i că n-avea încredere în nici un sevillan — don Hernando era din Sevilla, ca şi Zalduendo — şi că să fie cu băgare de seamă, fiindcă de-acum înainte, el, Lope, va umbla însoţit mereu de cincizeci de maranioni curajoşi şi bine înarmaţi şi că e mai sănătos pentru don Hernando să mănînce buruieni smulse din nisip decît gogoşile pe care i le făcea Gonzalo Duarte, majordomul lui.

În acea zi era o căldură de iad. Indienii aşteptau răcoarea asfinţitului ascunşi în bîrlogurile lor, dar spaniolii umblau de colo-colo în plin soare şi împlătoşaţi.

Abia plecase Lope de Aguirre de la coliba lui don Hernando cînd, părîndu-i rău, se hotărî să se întoarcă, să-i dea explicaţii şi să-i ceară scuze, iar don Hernando se prefăcu a primi toate astea, deşi rămase foarte amărît, iar de atunci umbla şi el înconjurat de oameni înarmaţi, şi se tratau unul pe altul cu politeţe, dar cu cea mai mare neîncredere.

Don Hernando nu putea înţelege — şi nici Zalduendo — de ce nu se punea odată în aplicare planul privitor la lichidarea lui Lope de Aguirre. Toţi oamenii care făceau

parte din complot erau cuprinşi de oarecare dezorientare, şi cum lipsea un cuvînt de ordine, nimeni nu făcea nimic. În satul acela trăiau bine, mîncare se găsea din belşug şi plutea o vagă bănuială că se aflau mai aproape ca niciodată de el Dorado.

Ordinul de îmbarcare tot nu se dădea.

Între timp, Lope de Aguirre, calm în aparenţă, sporovăia lîngă mal, în partea unde se găseau brigantinele, şi le spunea soldaţilor din jur :

— Ne-apropiem de mare şi-apoi vom ajunge pe insula Margarita, iar de-acolo pe uscat, unde vom avea, de cum vom atinge pămîntul, mai bine de-o mie de negri din Panama care vor veni cu noi cînd vor afla că l-am omorît pe Ursúa, duşmanul lor de moarte. Le vom reda libertatea, le vom da arme şi ne vom năpusti împreună cu ei şi cu alţii asupra Perului.

Lope de Aguirre făcuse numirile, aşa cum am mai spus, în toate posturile importante din Lima, şi unii maranioni, mai mult sau mai puţin naivi — căci erau de tot soiul — se duceau la Lope de Aguirre şi-i spuneau :

— Seniore, vreau să vă cer o favoare, dar să-mi fie acordată înainte de-a v-o spune.

— Zi-i fără grijă, că unor soldaţi atît de buni nu li se poate refuza nimic.

— Favoarea pe care doresc să mi-o acordaţi încă dinainte de-a o vă aduce la cunoştinţă este aceea că ţin mult să trăiesc în oraşul Cuzco din Peru, iar acolo locuieşte un cetăţean bogat pe care, după ce vom ajunge, voi încerca să-l lichidez, iar apoi aş vrea ca averea şi femeia lui să fie ale mele.

— Aşa va fi, răspundea Lope de Aguirre, şi poţi să le consideri de pe-acum ca ale tale.

Apoi, cînd rămînea singur, Lope gîndea că acel soldat îşi avea revendicările lui întocmai ca şi el. Ca fiecare.

Descoperiră că indienii din acele locuri mestecau frunze de coca, cum făceau şi cei de pe platoul înalt din Peru. Unii scoteau din acele frunze, după ce le puneau la macerat, o pastă groasă pe care o amestecau cu apă şi o beau. Indienii făceau aceste treburi cu grijă şi solemnitate şi cu un fel de veselă camaraderie, asemănătoare cu a soldaţilor sau marinarilor europeni cînd beau prin cîrciumi.

Apoi, cei care băuseră coca se simţeau înviorați, însufleţiţi şi cu puteri sporite pentru muncă. Partea proastă era că uneori mai beau şi rachiu şi se îmbătau.

Dar nu era numai asta. Băştinaşii din insulă şi de pe ţărm trăgeau pe nas un praf, aspirîndu-l dintr-un tub cu o cățuie la capăt (ca o pipă), iar alţii ţinîndu-l între degetul mare şi arătător.

Era sămînță de *paricá* pulverizată, care producea efectele cele mai diferite. Pe unii îi făcea să cadă într-o stare de apatie şi de extaz, iar pe alţii îi excita şi-i înnebunea. Lucru care depindea, se pare, de temperamentul fiecăruia.

Acei indieni aveau urechile despicate în două. În partea de jos li se lungiseră atît, încît le atîrnau pe umeri, ca nişte zdrenţe. Ceea ce lor li se părea a fi un semn de frumuseţe şi de importanţă.

— Aştia, spuse Lope, sînt urecheaţii, pe care i-am mai văzut şi în partea muntoasă, spre Quito.

Erau nişte indivizi pe care nu-i puteai uita. Femeia avea pe faţă o expresie dură ca şi a bărbatului, şi nici una din trăsăturile ei nu se armoniza cu cealaltă. Doi ochi feroci şi enormi contrastau uneori cu o gură de o dulceaţă şi suavitate ridicole şi, între ele, un nas ca un promontoriu, ce părea lipit pe faţă, în mod artificial, crescut enorm de mare, inflamat, poate, din cauza obiceiului de a aspira acel praf.

Mai degrabă îi puteai considera înrudiţi cu maimuţele cu blana curată şi faţa roz decît cu oamenii. Pînă şi negrii îi priveau uneori cu o strîmbătură de dezgust. Se vedea bine că erau nişte bieţi nenorociţi care alunecau pe panta degradării şi, într-un fel sau altul, se stingeau din cauza viciilor, printre care canibalismul, praful *paricá*, rachiul şi coca. Fără să mai punem la socoteală *nebunia ecuatorului*.

La acele latitudini ale Amazoanelor, trebuia să te păzeşti cu cea mai mare grijă de vampiri, nişte lilieci cu un aspect respingător care se apropiau de oameni în timpul nopţii şi, provocîndu-le pe nesimţite o mică rană, se hrăneau cu sîngele lor.

Nimeni nu-şi aducea aminte ca cineva să fi fost trezit vreodată de sinistrul lor obicei, deoarece saliva vampirilor este anestezică, aşa că nimeni nu simte muşcătura. Nocturnul animal începe prin a linge partea corpului pe care

vrea s-o atace. Locurile preferate sînt buricele degetelor de la picioare, de la mîini, nasul, ceafa sau lobii urechilor. După ce ling și anesteziază pielea, rup o bucățică de vreo jumătate de centimetru patrat. ca să se poată produce hemoragia. Și sîngele curge, iar ei beau în voie, fără ca victima să-i simtă.

Bineînțeles, aceasta se trezește a doua zi cu locurile atacate mînjite cu sînge și știe ce i s-a întîmplat, dar nu s-a pomenit ca cineva să se trezească din cauza agresiunii liliacului.

Ca să se apere de ei, oamenii trebuiau să doarmă încălțați și cu capul și mîinile învelite în cîrpe, lucru care, în timpul nopților caniculare de la ecuator, era într-adevăr imposibil, dat fiind că cel care încerca s-o facă se dezgolea în somn fără să-și dea seama.

Vampirii atacau și păsările mari, la ceafă și, bineînțeles, copiii fără apărare, dacă mamele nu erau cu ei ca să-i alunge. Cînd soldații se plîngeau de mușcături, Lope de Aguirre rîdea răutăcios și spunea :

— Vina e a voastră că dormiți. Mie, că nu dorm, nu-mi sug sîngele lipitorile astea zburătoare.

Fuseseră cazuri de copii care, pierzînd prea mult sînge, muriseră.

Ceasurile se scurgeau și nimeni nu urca la bord. Indienii își luaseră porția de coca, iar spre seară începură să cînte din niște fluiere de bambus cu numai două găuri, aproape de ambușură, repetînd mereu același sunet, după care obișnuiau să danseze la petrecerile lor, dar în acea zi se mulțumeau să umble de colo-colo și să cînte făcîndu-se că nu văd pe nimeni și că nici nu privesc în jur, deși aflînd, în felul lor, despre toate.

Zvonul tensiunii crescînde din tabără ajunsese pînă la ei.

Lope de Aguirre, comentînd cuvintele lui Zalduendo în legătură cu salteaua doñei Inés, spunea că pentru Zalduendo ar fi mult mai bine să se lase în voia soartei decît să arunce cu lancea și să facă pe grozavul. Zalduendo, pe de altă parte, aflînd despre povestea aceea cu lăsatul în voia soartei, se duse la don Hernando și-i ceru să dea imediat ordin ca Lope de Aguirre să fie lichidat. Don

Hernando îi porunci să tacă, dar doi soldați din serviciul lui don Hernando, anume căpitanul Guiral și majordomul Villena, îndrăzniră să spună că, dacă trebuia să se facă ceva, să se facă numaidecît.

Don Hernando se ridică foarte nervos și le ceru să-l lase pe el să hotărască în privința unor lucruri atît de grave ca acesta, apoi le făgădui că va lua chiar în acea zi o hotărîre. Era foarte agitat și, aci își punea platoșa de oțel și-și încingea spada, fără nici un rost, aci scotea totul de pe el și rămînea aproape în pielea goală, din cauza căldurii.

Așa îl găsi Lope de Aguirre care, venind cu o ceată de oameni de-ai lui, fără să țină seama de nimeni, îl insultă pe Zalduendo și, înainte ca acesta să poată pune mîna pe armă, începură, acolo pe loc, să-l împungă cu spada și cu pumnalul pînă-l lăsară mort. Înnebunit, don Hernando striga în gura mare :

— Domnilor cavaleri, stăpîniți-vă !

Dar asta nu folosi la nimic, și Zalduendo își dădu ultima suflare la picioarele compatriotului său, principele. Apoi, Lope de Aguirre se întoarse spre doi dintre ai săi, Antón Llamoso și Francisco Carrión, acesta din urmă un metis, și le porunci să se ducă să le caute pe doña Inés și pe prietena ei Maria și să le omoare acolo unde se vor afla.

— Sînt sătul, spuse, de poveşti cu tîrfe în tabără.

Între timp, don Hernando, îndurerat și mîhnit de moartea căpitanului gărzii sale, îi spuse lui Aguirre că nu va uita niciodată lipsa de cuviință și puținul respect pe care-l avea față de persoana lui, îndrăznind să omoare sub proprii săi ochi un căpitan ca Zalduendo și că să ia bine seama la ceea ce face, pentru că el va trebui să judece asemenea acte, să le califice și să le pedepsească, dat fiind că trupa nu era o adunătură de tîlhari, ci o armată de oameni care sperau ca, prin pilda lor cea bună, să mai obțină încuviințarea cîtorva, la fel de viteji, cînd vor ajunge pe uscat, și că acea purtare părea mai degrabă a unor tîlhari buni de spînzurat decît a unor cavaleri. Că nu era el omul care să permită și să tolereze fapte ca acestea și că...

Dar Lope de Aguirre, scos din răbdări, îi răspunse din nou cu nerușinare :

— Excelența-voastră nu vă pricepeți în ale războiului, nici nu știți să vă stăpîniți sau să-i stăpîniți pe ceilalți, iar eu nu am încredere în nici un sevilian ca Zalduendo și alții ca el, căci toată lumea cunoaște fățărnicia și prefăcătoria care zace-n ei. Excelența-voastră, continuă Lope, trăiți fără grijă și rău faceți, deoarece cînd ai funcția pe care o aveți sau pe care o am eu, trebuie să te porți ca mine și, dacă vreți cumva să convocați un consiliu de război și să mă puneți sub acuzare din cauza morții lui Zalduendo, aveți grijă să vă puteți bizui pe cincizeci sau șaizeci de războinici bine înarmați și gata să-și dea viața pentru excelența-voastră, din pricina celor ce s-ar putea întîmpla, căci eu atîția am, dacă nu chiar și mai mulți ; și dacă mai doriți un sfat, voi spune excelenței-voastre că ar fi mai bine să mîncați turtele pe care le fac indienele frămîntînd aluatul cu picioarele lor murdare decît pateurile pe care vi le prepară majordomul Duarte.

Și, zicînd acestea, plecă fără să mai asculte răspunsul principelui. Se duse la coliba doñei Inés și intră spunînd :

— De neuitat va fi această zi pentru voi.

Dar nu era nimeni și atunci își aminti că dăduse ordin să fie omorîtă.

Puțin după aceea, Carrión și Llamoso, prieteni de-ai lui Lope, plecară în căutarea doñei Inés și a Mariei mulatra și, găsindu-le punînd flori pe mormîntul fetiței moarte în ajun, se năpustiră asupra lor. Începu Llamoso, cu o sulă de șelar, cu care îi dădu doñei Inés vreo douăsprezece lovituri, dar fără s-o omoare. Se aflau înapoia unor arbuști de dincolo de sat, și văzînd Llamoso că celălalt îi tăiase gîtul Mariei din prima lovitură și își ștergea pumnalul pe fusta ei, hotărî și el să termine cu doña Inés și, apucînd-o de păr cu mîna dreaptă, pentru că era stîngaci, îi înfipse de cîteva ori pumnalul în gît.

Corpurile erau atît de mutilate, încît pe soldați îi prinse mila cînd se apucară să le îngroape.

Doña Inés era femeia cea mai frumoasă din Peru, după cum spuneau toți cei care-o cunoscuseră.

Lope le explică apoi soldaților că poruncise asta pentru ca doña Inés să nu mai fie cauza altor omoruri cum fusese pînă atunci.

Săpară un mormînt în nisip — nici măcar în pămînt tare, și asta era o imprudență, deoarece indienii aveau să le scoată și să le mănînce — și le îngropară. Torralba și doña Elvira se duseră să pună flori pe mormînt și să se roage. Maranionii se uitau la ele înmărmuriți.

Părintele Henao îi închină frumoasei peruviene un epitaf în latinește și îl lăsă scris grosolan, pe mormîntul nisipos, chiar cu pumnalul pe care îl folosise Llamoso :

Conditur hic lauris prefulgens forma pulloe
Quam tulit insontem sanguinolenta'manus
Gloria silvarum est, extinctum cenere corpus
Ast Domini vivens displicuit facies.

Adică : „Se ascunde sub ăști lauri splendida formă a unei tinere, pe care, fără vină, o omorî o mînă-nsîngerată. Trupul ei, prefăcut în cenușă, e gloria pădurilor, căci vie, frumusețea-i n-a fost pe placul omului".

Cînd află Lope, îi spuse părintelui Henao :

— Toate-s bune, afară de cuvîntul *puelloe,* pentru că adevărul e că nu prea mai avea nimic de fecioară doña Inés, Dumnezeu s-o ierte.

Preotul îi răspunse că nu era *puelloe,* ci *pulloé* și că asta nu însemna fecioară, ci tînără, tinerică.

— Da, văd, și Lope rîdea în barbă. Puicuță. Știu și eu latinește, să nu creadă sfinția-ta că-mi place să mi se dea lecții. Mai știu și eu cîte ceva.

Și se uită la preot cu aerul acela impenetrabil care pe cîte unii îi băga în sperieți.

După moartea și îngroparea lui Inés și a doñei María, Lope, simțindu-se liniștit de această victorie și mai mult sau mai puțin vinovat, reveni acasă la don Hernando și-i spuse, după obiceiul lui, cu un fel de arogantă politețe :

— Vin să vă dau satisfacție în legătură cu uciderea lui Zalduendo, care amenințase cu moartea pe un atît de înalt servitor al vostru cum sînt eu, și acum, excelența-voastră se poate simți în siguranță pentru că eu sînt

mult mai destoinic să vă apăr decît Zalduendo și decît mulți alții în care excelența-voastră are prea mare încredere aici în casă. Să dea Dumnezeu să nu vă dezamăgească prea curînd.

Principele asculta palid, neștiind însă ce să răspundă și nici măcar ce să gîndească, așa că Lope continuă :

— Uitați-vă pe ușă afară și veți vedea că am cu mine pe toți veteranii armatei și că i-am adus aici pentru apărarea și pentru siguranța excelenței-voastre și pentru a menține ordinea cuvenită în tabără, așa încît nimeni să nu îndrăznească să nu asculte. Căci, dacă salteaua doñei Inés a adus ceea ce-a adus, ce vor putea aduce motive și mai mari de neînțelegere, cum sînt zilnic atîtea în tabără ?

Principele nu vru să se uite afară și, amintindu-și incidentul cu salteaua, își zicea că s-ar putea să nu existe motive mai mari printre acei maranioni exasperați de căldura ecuatorului, tineri și fără femei.

Lope de Aguirre zări la una din ușile interioare pe căpitanii Guiral de Fuentes și Alonso de Villena și, văzîndu-i tot atît de palizi ca și don Hernando, spuse :

— Să dea Dumnezeu să nu plătească cei cinstiți pentru cei păcătoși, și fiecare să fie la fel de sigur ca mine cînd va suna ceasul Judecății.

— Al răzbunării, bolborosi don Hernando.

— Răzbunare sau dreptate, căci din prigonit am devenit prigonitor și în asta stă tot secretul vieții. Eu mă țin de cele spuse, și de fapte mai mult decît de vorbe.

Și ieși bocănind, cum îi zicea el șchiopătatului.

Don Hernando nu-i spusese lui Lope că-i primea explicațiile. Iar Lope își dădea seama de asta.

Majordomul și căpitanul Guiral rămaseseră albi la față de uimire. Nu vorbeau, erau numai urechi și nu izbuteau să înțeleagă.

Doña Elvira ieși să se plimbe în acea zi, dar nu cu Lope de Aguirre, tatăl ei, ci cu Pedrarias, căruia Lope îi încredință în mod special acea importantă și inofensivă sarcină.

Torralba nu vroia să iasă prin satul acela pentru că, dorind să cînte „jota" soriană cînd se instalaseră în noua locuință — și s-o cînte pe acoperiș — o ceruse în căsă-

torie un șef de trib indian și soldații rîseseră cu atîta poftă de asta încît, de cum o vedeau, își aduceau aminte și glumeau.

De aceea, Torralba nu ieșea nicăieri. De altfel, nici nu-i plăcea să vadă atîția bărbați în pielea goală, cum spunea ea.

Noaptea intra în panică din pricina vampirilor. De cînd se trezise într-o dimineață cu sînge pe pernă, pe urechi și la tălpi, nu mai dormise decît înfășurată — din cap pînă-n picioare — într-un cearșaf ca într-un giulgiu. Ca să nu se dezvelească în timpul somnului din cauza căldurii, o punea pe Elvira s-o coasă în cearșaf în fiecare noapte. Fata lui Lope avea în schimb o apărătoare strașnică, făcută din cîteva plase de pescuit. Țînțarii treceau prin ea, dar vampirii nu.

Pedrarias pornise cu doña Elvira spre pădure. De fiecare dată cînd soldatul îi zicea doña Elvira, ea se înroșea nițel și-i spunea că asta era o galanterie cam neroadă din partea lui don Hernando și-l ruga să nu-și bată joc de ea.

Pedrarias umbla cu ochii-n patru cînd era cu Elvira, din cauza lighioanelor de tot soiul peste care dădeau. Șarpele cu clopoței era obișnuit prin acele locuri și mușcătura lui întotdeauna mortală. Indienii îi ziceau *jararaca,* ceea ce părea o aluzie la zgomotul pe care-l face cu clopoțeii lui pe pietre.

Cînd le întrebau pe femeile indiene de ce-și țineau copilașii în hamace sau în coșuri atîrnate de ferestrele sau de streșinile colibelor, la cinci, șase picioare înălțime, nu spuneau niciodată că de frica șerpilor (la care nu trebuia niciînd să faci aluzie, și cu atît mai puțin la cel cu clopoței), ci ca să-i împiedice să mănînce pămînt.

Era adevărat că toți copiii indienilor aveau acel obicei primejdios și că deseori murea cîte unul din cauza asta.

În timp ce Pedrarias se plimba cu doña Elvira, căpitanul Guiral și majordomul Villena vorbeau în taină în casa lui don Hernando, dar pe ascuns de acesta :

— Ai văzut că don Hernando n-a zis nimic ?

— Ce era să zică ? Sînt vremi pentru vorbe și vremi pentru cuțit, iar astea sînt ale cuțitului.

Indienii îşi vedeau de petrecerea lor cu flaute şi tobe, afară, în plin soare. Viaţa pe Amazoane era în aparenţă mizerabilă şi chinuită, dar privind lucrurile mai de-aproape, ajungeai repede să înţelegi că, în cadrul fatalităţii căreia ne supunem toţi, viaţa aceea nu era atît de grea ca a unora dintre popoarele civilizate.

Viaţa acelor oameni era, de cînd se năşteau, ca un fel de orbire de care nu reuşeau să scape niciodată în tot cursul vieţii lor. Adică, ajungeau în ceasul morţii fără să fi început măcar să priceapă cîte ceva. Cînd se năşteau vedeau imense întinderi de apă ce luau culori diferite, printre care predomina galbenul-auriu. Vedeau lîngă ei o pădure tropicală imensă şi plină de mister, cu zgomote sinistre în timpul zilei şi cu o hărmălaie infernală şi de nedesluşit în timpul nopţii. Dumnezeul implacabil al vieţii şi al morţii era vizibil şi perceptibil — vulcani îndepărtaţi care vorbeau prin bubuitul erupţiilor şi prin cutremure. Furtunile zilnice, începînd de la Crăciun şi ţinînd pînă spre sfîrşitul lui august, cu trăsnete şi tunete, ploile torenţiale şi un soare ucigător îi ţineau pe oameni într-o stare de perpetuă uimire.

Nimeni nu ajungea să se obişnuiască sau să se familiarizeze vreodată cu toate acestea. Marile plăceri fizice compensau necazurile foametei ocazionale sau pericolele războaielor între triburi. Şi în fiecare zi surpriza era tot mai mare. Cînd nu mai puteau, trăgeau pe nas praful de *paricá* sau mestecau puţină coca. Dobîndeau astfel o linişte interioară desăvîrşită.

Ajungeau la majorat şi mureau la treizeci sau patruzeci de ani fără să-şi fi revenit din uimire şi fără să fi avut prilejul de-a începe să gîndească. În asta consta primejdia care-i pîndea pe ceilalţi, pe spanioli şi pe albi. În faptul că gîndeau fără a găsi soluţii şi fără a ajunge la vreo concluzie. Viaţa acelor fiinţe de pe malurile Amazoanelor, cu toate greutăţile ei, era mai bună decît viaţa cenuşie şi sordidă a săracilor din ţările lumii vechi. Oamenii săraci din Europa trăiau şaizeci de ani sau mai mult, împovăraţi de obiceiul de-a gîndi şi înţelege prea mult, fără să poată rezolva nimic la urma urmei. Iar asta se întîmpla uneori şi cu cei bogaţi.

Gîndind astfel, Pedrarias îi arăta Elvirei ciudățeniile naturii. Se deprinsese și el cu unele animale, mai ales cu o pasăre cu obiceiuri foarte curioase. Se numea *agamí* și era de mărimea unui șoim, se împrietenea cu soldații și intra bucuros în colibele lor sau în brigantine și uneori se așeza pe umărul celui ce se aventura să intre în pădure, în special pe al lui Pedrarias, pe care părea că-l recunoaște.

Pădurea tropicală, cum am spus, mișuna de șerpi veninoși a căror mușcătură ucidea în cîteva ceasuri, iar pasărea *agamí*, ataca reptilele și le omora cu ciocul și cu ghearele. Apoi, dacă-i era foame, le mînca, dar lucrul acesta nu se întîmpla prea des.

Pasărea părea conștientă de importanța muncii ei, deoarece, ori de cîte ori intra Pedrarias în pădure, venea la el, i se așeza pe umăr sau pornea înaintea lui, vînînd șerpi și uneori aducîndu-i cîte unul ca să-l vadă. O dată, Pedrarias nefiind atent, pentru că îl interesa un tapir care se apropia și pe care vroia să-l vîneze, pasărea *agamí* îi aduse la picioare un șarpe rănit, dar viu încă, și primul lucru pe care îl făcu reptila, pentru a se îndepărta, desigur, de pasăre, fu să se cațăre, încolăcită, pe piciorul lui Pedrarias. Acesta rămase nemișcat ca o stană, apucă, ținînd brațul întins, o ramură, și reptila, trecînd de pe braț pe ramură, o șterse încetișor.

Pasărea *agamí* era mîndră de priceperea ei și vroia să și-o arate.

În acea zi orele treceau, și nici oamenii nu se îmbarcau, nici don Hernando nu lua vreo hotărîre împotriva lui Lope de Aguirre.

Între timp, Pedrarias și Elvira continuau să se plimbe la marginea pădurii, de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic. Priveau, căutau și discutau despre ceea ce găseau. Dintre insectele mari și gălăgioase mai des se vedea una numită *machaco*, ceea ce în limba *quéchua* înseamnă năpîrcă. Era un greiere ceva mai zgomotos decît cei din Spania, dar cu un trup asemănător ; cel din Spania era inofensiv, iar copiii îl prindeau și se jucau cu el, pe cînd cel de la Amazoane avea un cap triunghiular ca năpîrcile și pe piept un ghimpe sau ac lung de o jumătate de

deget, foarte ascuțit și prin care, cînd îl înfigea, circula un venin mai puternic decît al scorpionului.

Întorcîndu-se din pădure, Pedrarias și fata îi văzură pe majordomul lui don Hernando și pe căpitanul Guiral mergînd încet alături de Lope de Aguirre, căruia îi vorbeau în șoaptă, cu înflăcărare. Pedrarias rămase mirat, pentru că îi considera pe amîndoi mari dușmani ai lui Lope.

Cei doi slujitori ai lui Guzmán hotărîseră că, de vreme ce toată puterea era de partea lui Lope de Aguirre, șeful basc fiind singurul care se hotăra să acționeze, trebuiau să se pună bine cu el înainte de a-i deveni victime. Și, nici mai mult nici mai puțin, se duseră să-i povestească ceea ce se întîmplase la adunarea în care puseseră la cale să-l ucidă.

— Mai sînteți încă în viață, îi spuseră, numai pentru că Montoya a zis că nu vrea să fiți omorît în timp ce vă însoțește garda dumneavoastră personală în care are prieteni.

Adăugară că moartea lui era amînată pentru cînd se vor afla cu toții pe brigantine. Din cauza acelei condiții impuse de Montoya, Lope de Aguirre mai era încă în viață.

Lope se simți atît de jignit și de alarmat încît, fiind chemat puțin după asta de către don Hernando pentru a convoca o adunare înainte de-a se îmbarca pe brigantine, șeful operațiunilor militare răspunse :

— Nu e momentul de-a convoca adunări, și nici de-a mă chema pe mine la ele. Ați ținut alte adunări fără mine, și la fel puteți face și acum. Am alte griji mai mari și vă cer, din toate aceste motive, să-mi scuzați absența.

Nu vădea prudență acel răspuns, pentru că părea să-i dezvăluie intențiile, dar indignarea lui Lope de Aguirre nu îngăduia discreție și nici vreo tăinuire.

X

Rămas singur, după ce ascultase gravele mărturisiri ale slujitorilor lui don Hernando, Lope își spunea „Nebunul de Aguirre? Bine, sînt nebun, dar voi o să-mi simțiți nebunia pînă-n măduva rațiunii voastre. Nebunul de Aguirre o să rînduiască viața celor înțelepți. Aiuritul de Aguirre o să rînduiască părerile, conștiința și viața celor cu judecată. Criminalul de Aguirre ? Îmi zice oare cineva așa ? Eu n-am omorît cu spada mea decît un singur om, care avea și el spadă la șold și îmi pregătea moartea. Doar pe Zalduendo, sevilian prefăcut și cu capul în nori, mincinos și trădător, că pentru asta venise pe lume. Pe ceilalți nu i-am omorît eu, ci voia lui Dumnezeu care veghează pentru toți și îngăduie numai ceea ce trebuie să fie îngăduit. Nici măcar frunzele copacilor nu se mișcă fără voia Domnului. De acord. Eu n-am intervenit decît în ultima crimă, și asta pentru că Zalduendo îi ceruse șefului îngăduința de-a mă lichida el pe mine. Asta nu-i ușor, că dorm puțin și iepurește, cu ochii deschiși. Am treburile mele, treburi tainice, pe care doar eu le pot ști și hotărî. Doi oameni care-i sînt îndatorați pe viață și pe moarte sevilianului don Hernando și cărora eu nu le-am oferit nimic au venit să-mi dezvăluie gîndurile stăpînului lor. Mie, nebunului de Aguirre. Ieri eram singur, dar azi nu mai sînt ; și cu cei șaizeci de maranioni înarmați, cu Carolino și Juan Primero în coliba lor așteptînd pergamentul plin de sudoare, nu mai am nevoie de nimic pe lume. Sînt un mizerabil, dar nu

mai rău decît alții. Și avem dreptatea noastră. Eu vreau să întemeiez și să statornicesc un regat după capul meu. Adică n-avem și noi dreptul de-a ne purta ca neghiobii în vîrful piramidei, așa cum fac cei care sînt acum acolo ? N-am și eu același drept ca Pizarro și ca La Gasca și Hurtado de Mendoza să fac pe neștiutorul cînd oi vrea și pe vicleanul cînd mi-o veni poftă, cu un lanț de aur pe piept, care să însemne evlavie și decorație și podoabă la un loc ?"

Astfel vorbea Lope de Aguirre și, bătîndu-se cu pumnii-n piept, adăuga : „Noi. Noi sîntem cei care-am venit în expediția din Indii. Sîntem cei mai buni ai fiecărei familii pentru că nu sîntem cei care vor moșteni, ci aceia care trebuie să-și caute onoarea și moșia prin puterea minții și-a spadei. Sîntem cinstiți, dar la ce ne servește cinstea cînd n-avem pămînt unde să întemeiem ceva, și nici venituri cu care să ne mîndrim. Toată cinstea mi-o calc în picioare, cu piciorul ăsta care se sprijină prost pe pămînt din cauza împușcăturii primite. Un lux, cinstea, dar nu cel mai de preț pentru mine. Poate pentru Pedrarias. Nu, nici pentru el. Pentru nimeni. Prea puțin ar înfăptui Filip al II-lea cu cinstea, dacă n-ar omorî oameni. Că a omorît pe ascuns de zece ori mai mulți creștini decît am eu în tabără. Eu sînt eu. Eu sînt voi. Și sînt și toți ceilalți, și sînt singurul teafăr, și tînăr sau bătrîn, bogat sau sărac, schilod sau sănătos pe care-l veți asculta, îl veți urma și-l veți visa. Ați și început să mă visați, voi, prieteni ai lui don Hernando, pui de lele ce-mi sînteți ! Eu n-aveam nici un interes să viu pe lume, dar am venit, și băgați de seamă, voi ticăloși din Castilla, că noi, șchiopii din Țara Bascilor, o să vă ajungem din urmă. Îmi pare bine că am venit aici la Amazoane, unde parcă tot ce vedem și auzim este doar fundalul unui miracol, miracolul pe care trebuie să-l săvîrșesc doar eu, maranionilor. Eu știam bine cîte parale fac, dar acum o s-o știți și voi, maranionilor. Dacă n-ar fi fost expediția asta pe Amazoane, niciodată nu mi s-ar fi ivit prilejul, și veți vedea ce face unul ca mine cînd îi vine bine, cînd nu mai trăiesc La Bandera, Zalduendo și ceilalți care încercau să mă abată din drum. Drumul meu."

Viaţa pe insulă era la fel ceas după ceas. Indienii continuau să fie curioşi, să-şi vadă de schimburile lor în natură şi să zîmbească. Maranionii nu mai văzuseră nicăieri indieni atît de zîmbitori.

Acei indieni, cînd vorbeau de oamenii albi, spuneau pe limba lor: *Cariua-Jurupari,* adică: *albul e diavolul.* Pentru că, la fel ca şi semiţii, îşi au şi ei diavolii lor, care nu se deosebesc prea mult de ceea ce am putea numi diavolul ortodox al perşilor sau al romanilor. Pentru a se apăra de diavolul alb sau verde foloseau săgeţi îmbibate în faimoasa *curara* care, pe atunci, era necunoscută în afara bazinului Amazoanelor.

Curara, care este o deformare a cuvîntului *Uiarî-rana* provine de la planta cu acest nume, un arbust de înălţime mijlocie, care răspîndeşte efluvii parfumate. În timp ce atrage, însală şi se dezvăluie, oferă celui care se apropie nişte mici fructe roşii, mai mici decît măslinele care, prin culoare şi aromă, te îndeamnă să le mănînci.

Curios este că cel care le mănîncă poate s-o facă fără grijă, deoarece sînt inofensive, dar cu o condiţie: să nu mestece, sau să mănînce seminţele. Din ele, din frunzele şi din tulpina plantei se scoate un suc otrăvitor. Atît de otrăvitor, încît cea mai mică zgîrietură din care dă sîngele e mortală dacă intră în contact, chiar pentru scurt timp, cu sucul seminţelor.

Indienii îşi ungeau săgeţile cu acel suc, şi spaniolii, la rîndul lor, cînd bănuiau că o săgeată e otrăvită, primul lucru pe care-l făceau era să zgîrie cu ea pielea unui indian, pe care-l ţineau sub observaţie şi, dacă mai era viu după cîteva ore, însemna că săgeata nu e otrăvită. Lope de Aguirre făcu încercarea în ziua aceea şi indianul muri abia după şase ore. „Oh, blestematul!" exclamă Aguirre, ca şi cum el ar fi fost de vină.

Albul era *Cariua-Jurupari,* dar indienii nu rămîneau mai prejos în privinţa diabolicului.

Printre acei indieni se afla un trib care trăia la o depărtare de-o bătaie de puşcă şi se numeau *cachivos.* Oameni încă şi mai ciudaţi. Indienii „cachivos" erau sălbatici. Cuvîntul sălbatic nu vrea să însemne, neapărat, mîncători de carne de om, ci, cum am mai spus, doar oameni primitivi. În acel caz erau şi una şi alta la un loc.

Sălbaticii erau nebuni după carnea albilor, crezînd că, astfel, calităţile albului li se vor transmite lor. Îşi ofereau albilor nevestele ca să se culce cu ele, să le lase însărcinate şi să nască. Atunci soţul indian — după cum îi spunea lui Lope unul dintre indienii brazili — avea să îngrijească de fiul albului, să-l alinte şi să-l crească pînă cînd s-ar putea folosi de raţiune, iar cînd ar ajunge la vîrsta de opt, nouă ani l-ar mînca pentru a-i primi duhul. Duhul tatălui alb. Din cauza asta se întîmpla ca mulţi care mîncau în mod ritual carne de om se obişnuiau cu ea şi-apoi continuau să mănînce din plăcere, fără vreun pretext religios sau ritual. Între indienii omagua erau mulţi dintr-aceştia. Aproape toţi indienii brasili erau canibali.

Uneori Lope de Aguirre şi fiică-sa se plimbau pe lîngă locuinţele indienilor caribi şi toţi indienii ieşeau să privească, în extaz, fata. Atunci ei i se făcea frică şi-i cerea lui taică-său să se întoarcă acasă. La coliba ei. Negrii numeau acele colibe *ajupas*, poate după tradiţia aşezărilor lor din Africa.

Indienii umblau pe-acolo goi, ca în majoritatea satelor de pe Amazoane căci, fără îndoială, acesta era singurul fel de-a trăi într-un ţinut atît de călduros. Nu purtau pe ei nimic altceva decît vreun şirag făcut din dinţi de maimuţă sau de om, iar cei mai bătrîni cîteva capete omeneşti reduse la mărimea unui pumn şi atîrnate la brîu de păr. Acele capete îl înnebuneau şi-l scoteau din fire pe Pedrarias.

Unii soldaţi găseau oarecare asemănare între acele căpăţîni şi capul lui Lope, în care le părea că văd aceeaşi uscăciune şi aceeaşi expresie de nepătruns. Pînă şi trăsăturile lui păreau micşorate şi comprimate prin ciudate presiuni exterioare.

Nimeni nu spunea asta nimănui, deşi o gîndeau cu toţii.

Lope de Aguirre era foarte adîncit în gîndurile sale. Acea zi, care tocmai începea, va fi hotărîtoare în viaţa lui, în bine sau în rău. Majordomul lui don Hernando şi căpitanul Guiral veniseră să-i spună care erau intenţiile lui don Hernando şi i-o spuseseră cu toate amănuntele,

asigurîndu-l că totul e adevărat. Lope se bucura mai mult de devotamentul celor doi oameni decît de victoria pe care i-o înlesneau. „Faptul că au venit la mine vrea să spună că acum nu mai este don Hernando cel care are autoritate în tabără, ci eu. Oamenii ăştia nu mai umblă după don Hernando, ci după mine, şi asta fără să-i fi ademenit nici măcar cu o promisiune." Între timp, Bovedo avea să-şi atingă scopul. Lope îl auzise spunînd într-o zi că n-avea curajul să se sinucidă şi că ăsta era singurul motiv pentru care mai era încă în viaţă. Aşa spunea Bovedo care, alături de Montoya, era cel ce trebuia să dea semnalul ca să-l omoare, după cum îi comunicaseră Guiral şi majordomul, iar Lope de Aguirre se gîndea că primul lucru pe care trebuia să-l facă era să-i suprime pe amîndoi, şi pe Montoya şi pe Bovedo.

Pe Bovedo trebuia să-l ajute să părăsească această viaţă, dat fiind că n-avea curaj s-o facă singur. Cît despre Montoya, de-o mie de ori îi spusese acesta lui Ursúa : „Eu sînt dintre cei care nu uită şi nici nu iartă vreodată. Omoară-mă, iar dacă nu mă omori, poţi fi sigur că într-o zi am să te omor eu pe tine". Şi aşa se şi întîmplase. Montoya se ţinea cu adevărat de cuvînt. Montoya şi Bovedo (ăsta din urmă cu capul lui roşcovan de spaniol necopt) erau doi, dar locuiau totdeauna împreună. Trebuia să le dea amîndurora ceea ce speraseră şi doriseră vreodată în viaţă, fără ca nimeni să-i satisfacă.

— Împunşi cu lancea, aşa vorbise Lope de Aguirre cu patru din soldaţii săi, şi cînd soarele o începe să asfinţească. Chiar în momentul cînd soarele coboară şi ajunge deasupra palmierilor de colo. Dacă n-o faceţi cu îndemînare şi pe tăcute, ne ducem toţi pe copcă.

Pentru a distrage atenţia oamenilor, anunţă că vor relua călătoria a doua zi, şi soldaţii începură să-şi pregătească lucrurile.

Cînd soarele începu să coboare, Lope dădu ordin ca toate canoele să fie adunate grămadă în partea de nord a satului. Ordinele erau pentru toată lumea, în afară de trupele pe care le avea cu el şi pe care le puse de pază în preajma casei lui don Hernando.

Locuinţele lui Montoya şi Bovedo se aflau la capătul de sud, şi cum toate casele din acea aşezare fuseseră

construite de-a lungul țărmului, era ușor să întrerupi comunicația între ele, lucru pentru care ajungeau doi oameni înarmați.

Toată lumea fiind ocupată să transporte canoele în partea opusă, Lope de Aguirre indică fiecărei căprării de zece oameni victimele respective și le spuse cum trebuiau să lucreze pentru ca mai întîi să cadă Bovedo și Montoya.

Toate erau puse la punct cînd începu să se lase noaptea, una dintre cele mai întunecoase din cîte văzuseră pînă atunci, deși pe linia ecuatorului sînt toate așa.

Un șef de căprărie îi atrase atenția lui Lope de Aguirre că, dacă ar întîmpina în bezna nopții vreo rezistență, s-ar putea întîmpla ca soldații să se omoare între ei, și de aceea se întreba dacă n-ar fi mai bine să aștepte zorile. Lope își dădu seama că soldatul avea dreptate, dar că Montoya și Bovedo trebuiau omorîți imediat și fără mult zgomot, lucru lesne de făcut mulțumită așezării caselor lor, care se aflau una lîngă alta și la capătul satului.

Porniră într-acolo, iar Lope de Aguirre, prefăcîndu-se vesel și voios, spunea spaniolilor pe care-i întîlneau în cale că se ducea la vînătoare pe urmele a doi jaguari.

Îi luară pe cei doi prin surprindere și-i omorîră cu lovituri de lance, așa cum dăduse dispoziție Lope. Bovedo, care era gol pușcă, striga : „Aha, ăsta e nebunul de Aguirre, care încearcă să fie chibzuit ! E primul lucru chibzuit pe care-l face.“ Și se oferea fără rezistență loviturilor de lance. Cît despre Montoya, căzu rănit mortal, spunînd de jos, cu un grohăit ca de caiman : „Mi-a luat-o înainte, șchiopul“. Și o ținu așa pînă-și dădu ultima suflare.

După aceea, cum noaptea era atît de întunecoasă încît nu vedeai omul nici la doi pași, se întoarseră către mijlocul satului, iar Lope de Aguirre cu ai săi, înarmați pînă-n dinți, se retraseră pe brigantine, așa încît, dacă principele avea să descopere ceva și să strîngă oameni împotriva lor, ei să poată tăia odgoanele și să plece pe apă.

Așteptară acolo să se lumineze de ziuă, iar dacă soldații de rînd dormiră — cu gărzi de veghe — nici Aguir-

re, nici cele două ajutoare mai apropiate ale sale, care erau Juan de Aguirre, guipuzcoan şi el, şi Martín Pérez nu închiseră ochii toată noaptea.

Cum se crăpă de ziuă, oamenii lui Lope de Aguirre ieşiră în grupuri de cîte zece. Nimeni nu ştia ce urmau să facă, în afară de Lope şi de cei doi oameni de încredere ai săi. În ultimele instrucţiuni pe care Lope le dădu oamenilor, sublinie cu multă insistenţă că pedepsele ce aveau să fie aplicate erau pentru asigurarea vieţii şi respectului cuvenit principelui, şi adăugă că, dacă s-ar întîmpla ca acesta să intervină şi să le poruncească să nu facă ceea ce li se ordonase, nu trebuiau să ţină de loc seama de don Hernando, căci fiind tînăr şi blînd din fire, el nu-şi putea imagina răutatea duşmanilor săi şi trebuia apărat chiar împotriva voinţei lui. Stărui atît de mult asupra acestui punct, încît Martín Pérez îi spuse :

— Cînd au să vadă că l-am omorît pe principe, ce-au să zică ?

— Nici o grijă, răspunse Lope. Vor fi atît de uluiţi, încît nu vor zice nimic şi nici nu vor gîndi nimic, mi-i cunosc eu bine.

Alături de casa principelui se afla cea a părintelui Henao, în care intrară — cineva spuse după aceea că din greşeală şi zăpăceală — iar un soldat, numit Alonso Navarro, văzîndu-l pe preot gol în hamac, îl spintecă cu o lovitură de spadă încă înainte de-a se fi trezit bine din somn. Totul se făcu fără zgomot şi fără gălăgie. Ieşind, Navarro spuse :

— I-am băgat pe gît părintelui Henao latineasca aceea de cînd cu epitaful doñei Inés.

Iar Lope de Aguirre răspunse :

— Bine-ai făcut, băiatule, căci ar fi fost un martor al acuzării, şi într-o armată oamenii ăştia nu sînt buni de nimic.

Intrară apoi în casa principelui unde, afară de don Hernando, mai locuiau cîţiva servitori şi oameni de casă. Auzind zgomotul, apăru însuşi Guzmán în cămaşă, buimăcit, spunîndu-i lui Lope de Aguirre :

— Ce-i asta, Doamne ?

Lope îi spuse, trecînd cu oamenii lui în altă încăpere :

— Fiţi liniştit, excelenţă, am venit să vă apărăm.

Dincolo dădură peste căpitanul Serrano, majordomul Gonzalo Duarte — care era cît pe ce să mai moară o dată — şi unul Baltazar Toscano, şi-i omorîră cu lovituri de spadă, găsindu-i pe toţi neînarmaţi, în afară de Duarte, care vru să se apere şi pe care îl împuşcară.

Între timp, Juan de Aguirre şi Martín Pérez, învăţaţi de Lope, prefăcîndu-se că s-au rătăcit prin casă, dădură peste don Hernando şi-l împuşcară şi pe el. Rănit, principele strigă în gura mare :

— E o greşeală, domnilor. E o eroare, doar eu sînt don Hernando. Ajutor, Lope de Aguirre.

Îi veniră de hac cu spadele, din milă, căci glonţul îl nimerise în pîntece provocîndu-i o rană mortală, care l-ar fi chinuit trei-patru ceasuri pînă să moară.

După acele crime, peste sat se aşternu o mare linişte. Indienii nu se arătau în timpul răfuielilor dintre spanioli, iar aceştia, cu excepţia celor care erau sub arme în jurul lui Lope, fugiră din sat aproape dezbrăcaţi, unii cu arme, iar cei mai mulţi fără, că nici n-aveau, fiindcă Lope de Aguirre avusese grijă să le fie luate.

Baltazar Toscano, care fusese îndrăgostit de doña Inés — fără să ajungă să se apropie de ea — şi care-şi petrecea viaţa visînd cu ochii deschişi, a fost omorît cu lovituri de pumnal. Miguel Serrano era un om liniştit, care se enerva mereu cînd trebuia să-şi schimbe reşedinţa şi vroia să se oprească în fiecare loc unde poposeau. Nenorocitul a fost omorît cu cîteva lovituri de lance şi a rămas pentru totdeauna în acel loc, fără grija unor noi călătorii.

Cît despre Duarte, era un om care spunea întotdeauna *nu* tuturora, indiferent de ceea ce-l întrebau sau îi cereau, deşi apoi, gîndindu-se mai bine, era de acord cu toţi. Lope renunţase de mai mult timp să-l înţeleagă.

Dacă toţi aceşti morţi ar fi luat hotărîrea să-şi pună planurile în aplicare cu cîteva ore înainte, Lope de Aguirre ar fi fost învins destul de uşor.

Cum spuneam înainte, spaniolii care aflaseră de cele întîmplate fugiseră din tabără. Pedrarias, ca de obicei, umbla prin satul vecin, întrebîndu-i pe indieni tot felul de lucruri în legătură cu obiceiurile lor, foarte dornic să înţeleagă cum reduceau un cap de om la mărimea unui

lumn. Văzîndu-l că se întoarce, Lope îi ieşi înainte :

— Unde sînt ceilalţi ? întrebă.

— Habar n-am. Vin de la indienii *tupí*.

Avea cu el un carneţel slinos în care scrisese ceva şi Lope de Aguirre i-l ceru şi se apucă să citească la întîmplare : „La indienii *tupí*, cînd o fată ajunge la vîrsta de nouă ani, o tund chilug şi îi tatuează şoldurile, sînii şi pîntecele înmuind un spin de *macú* în vopseaua scoasă dintr-o plantă căreia îi zic *genipapo*. Îi pun copilei coliere din dinţi de animale sălbatice, în special de jaguar şi puma, şi după ce i-a crescut părul şi i s-au cicatrizat rănile de la tatuaj, i-o dau pretendentului, măritînd-o. Atunci copila are de obicei mai puţin de zece ani.

La nuntă se cîntă din trei instrumente pe care le numesc *inubias, borés* şi *maracas ;* două dintre ele sînt de percuţie, iar unul de suflat, un fluier din bambus. Muzica este monotonă, dar bună pentru dans, avînd un ritm foarte accentuat.

Aceşti indieni au un obicei curios, şi anume că unul dintre ei este desemnat ca soţ al văduvelor şi el nu munceşte, ci trăieşte cu ele într-o colibă, fiind bărbatul tuturora.

Indienii *tupí* au două neveste, una tînără şi alta bătrînă, şi aceasta din urmă îşi exercită autoritatea asupra tuturor copiilor, ai săi şi ai celeilalte. Şefii de trib au patru, cinci şi uneori chiar mai multe neveste.

Cînd moare soţul, îl îngroapă în coliba lui, chiar sub locul unde dormea, totdeauna înfăşurat în hamacul său.

Apoi femeile şi copiii îşi vopsesc faţa cu negru şi plîng o zi întreagă. A doua zi, văduvele trec să facă parte din ciudata şi numeroasa familie a «soţului văduvelor», care are o casă specială, mare şi rotundă."

În acel loc, spaniolii erau şi ei numiţi *caribi*, adică *străini*.

Lope de Aguirre se miră că nu găsea în caietul lui Pedrarias nici măcar o singură aluzie la ceea ce abia se întîmplase în tabără şi-i spuse :

— Du-te şi dumneata şi ţine-le tovărăşie femeilor de-acasă de la mine, ca să nu se sperie, şi spune-le că sînt teafăr. Pentru că trebuie să fi auzit împuşcăturile şi larma oamenilor.

Pedrarias observă că platoşa lui Lope e pătată de sînge şi tot aşa lăncile şi baltagele unora dintre soldaţi, iar Lope îi explică laconic :

— Carne proaspătă e pe-aici berechet, că a trebuit să le-o iau înainte celor care-mi pregăteau moartea. Ei vroiau să mă-nghită drept gustare şi eu i-am înghiţit drept prînz.

— Am şi aflat că e carne proaspătă, Lope. Indienii o adulmecă din colibele lor, că au nasuri hulpave.

Apoi îi spuse că morţii trebuiau îngropaţi cît mai adînc, ca să nu poată fi mîncaţi.

— Un mort, spuse Lope, nu mai este nici prieten, nici duşman, ci un lucru sfînt şi neutru şi ai toată dreptatea. Eu sînt de aceeaşi părere şi vom mai rămîne aici încă o zi pînă ce cadavrele vor intra în descompunere.

După ce fură îngropaţi morţii, toboşarii lui Lope de Aguirre începură să bată adunarea şi soldaţii care fugiseră se reîntoarseră, unii fiindcă, văzîndu-se singuri, pierduţi şi pîndiţi de către indienii canibali, socoteau că e mai bine să înfrunte pericolul spadelor lui Aguirre decît vigilenţa, pînda şi lăcomia bestială a indienilor *tupi*.

Odată strînşi cu toţii în piaţă, Lope se urcă pe o moviliţă, ca să-l poată vedea toţi, şi spuse :

— Nu vă miraţi şi nu vă înspăimîntaţi de ceea ce s-a întîmplat, pentru că sîntem în vreme de război şi asta nu poate fi fără vărsare de sînge. Principele şi aliaţii săi trebuiau să moară, pentru că nu erau în stare să conducă o armată şi nici să ocupe pămînturi noi, şi cu atît mai puţin să se întoarcă-n Peru şi să ne poarte spre victorie. Şi dată fiind situaţia critică în care ne găseam, cei care nu erau buni pentru ţelul pe care ni-l propuserăm cu toţii trebuiau să sfîrşească aşa cum au sfîrşit, şi a crede altfel ar fi nebunie curată. Ceea ce am făcut este bun făcut pentru noi toţi, căci dacă aceşti răposaţi ar mai trăi, asta ar însemna, mai devreme sau mai tîrziu, moartea voastră, a tuturor celor ce mă ascultaţi şi chiar a mea, din cauza proastei lor guvernări şi a intenţiei lor smintite, de vreme ce se gîndeau să ceară pace şi iertare regelui don Filip. De aici înainte socotiţi-mă mai prieten al vostru ca niciodată şi de-acum vom merge

toți, cu un singur gînd, în aceeași direcție și eu vă voi fi protector și șef și n-o să vă căiți de-a mă avea drept conducător, căci sînt la fel de bun ca oricare altul și chiar mai bun, cel puțin ca intenții și voință. Voi știți, maranioni, cît de mult mă ocup de bunăstarea voastră, pînă acolo încît să ajung a-mi pune viața în pericol pentru voi, așa cum ați văzut-o cu toții chiar acum.

Se așternu o liniște de se auzeau albinele roiului care zumzăiau sub coroana unui palmier, și Lope de Aguirre continuă, ridicînd mult vocea :

— Pînă acum totul a fost bîjbîială, pentru că ne guverna un băiețandru, dar acum lucrurile s-au schimbat și, pe Dumnezeul meu, că pe toți vreau să vă fac căpitani odată ajunși acolo ; deocamdată vă spun doar să vă ascuțiți lăncile, să vă tăiați plumbi și să vă pregătiți de război, că eu voi fi primul la primejdii și ultimul la foloase, și din clipa asta promit, cu mîna pe inimă, să nu mai vărs sînge de spaniol atîta timp cît n-o să vă răzvrătiți, că în cazuri de astea nu mai răspund de nimic și doar mă cunoașteți. Iar acum, pregătiți-vă, c-o să ne continuăm călătoria chiar de mîine. Dar înainte de asta să știți cu toții și să țineți minte, pentru ceea ce ține de ordine și serviciu, că noile funcții au rămas stabilite după cum urmează : șef al operațiunilor militare — Martín Pérez ; amiral pe mare, Juan López Calafate ; sergent-major, Juan González Carpintero, cît despre comandorul Núñez de Guevara, îl destitui din funcția de căpitan pe care o deținea, pentru că se vede bine că, din cauza vîrstei și a firii lui, nu e în stare să poarte război, și-i promit să-l trimit în Castilia cu douăzeci de mii de pesos pentru nevoile bătrîneților sale. Postul lui i-l dau lui Diego de Trujillo, care era înainte sublocotenent. Rămîne numit în funcția de căpitan de cavalerie Diego Tirado, și să nu spună nu, pentru că ne aflăm într-un loc unde trebuie să taci și să asculți. Căpitan al gărzii îl numesc pe Nicolás de Zozaya, biscaian și la fel de chipeș ca mine, că n-am cum să-l laud mai mult — se auziră cîteva rîsete, fiindcă Zozaya era și el pipernicit la trup. Varga de șef al aprozilor i-o încredințez lui Carrión, și ca să se vadă că nu se face totul după politică și nici după legături personale, îi las cu gradul

lor de căpitan pe Sancho Pizarro şi pe Galeas, care şi l-au primit din mîinile răposatului don Hernando, Dumnezeu să-l ierte.

Adunarea luă sfîrşit, dar în continuare Aguirre puse să se strige încă o dată ordinul că, sub pedeapsă cu moartea, nimeni să nu vorbească în şoaptă cu nimeni şi nici să nu pună mîna pe spadă sau pumnal de faţă cu Lope de Aguirre şi nici să nu poarte arme de nici un fel, afară de cei ce fac de gardă.

Cu toate astea, pentru mai multă siguranţă, Lope se retrăgea în timpul nopţii pe brigantine în cele două zile cît mai rămaseră pe acele meleaguri, căci, deşi spusese că vor pleca în ziua următoare, Lope chibzui să mai rămînă pentru a da timp trupurilor îngropate să înceapă a se descompune, ca să nu fie mîncate de indieni. Pe brigantine fuseseră adunate armele tuturor soldaţilor care nu erau de serviciu.

În sfîrşit, în ziua de 16 mai plecară. Armata ocupa cele două brigantine, un ceam şi destule canoe, căci deşi începeau cu toţii pe brigantine, pentru mai multă înlesnire şi spaţiu, unii preferau să călătorească aşa, ştiind că oricum noaptea vor coborî să doarmă pe uscat.

Luaseră cu ei nişte vin din cel pe care-l făceau indienii, şi printre negrii care mergeau în ceam, la căderea nopţii, apăru Carolino bătînd din palme şi trecînd în mijlocul grupului :

Guedé, guedé
de scorpionul ce se-agită
guedé, guedé
de nepoata bunică-si...

Lope de Aguirre socotea că negrii, cu jocurile lor, erau ca şi copiii, pe care, chiar cînd te deranjează, îi suporţi din cauza nevinovăţiei lor.

Satul pe care-l părăsiseră îl numiră „Matanzas“ [1] din cauza faptelor comise acolo, iar la plecare, Lope porunci vîslaşilor să se îndrepte spre mijlocul fluviului şi apoi

[1] Măceluri.

să se apropie de malul opus, ca să îndepărteze trupa de acel ţărm unde se aflau triburi „omagua", şi ca să le taie pofta de-a se opri să ocupe ţinuturi noi, dar pe măsură ce se apropiau de malul celălalt văzură că acolo erau de asemeni cîmpii joase, munţi îndepărtaţi, păduri întinse şi semne că erau locuite. Unii dintre ei ar fi dorit să coboare, pentru că indienii brasili spuneau că era un ţinut foarte bogat şi vecin cu el Dorado, dar nimeni nu îndrăznea să vorbească, de frică să nu-şi piardă viaţa. Şi priveau cu tristeţe fumul sutelor de hornuri ridicîndu-se în văzduhul senin.

Pentru orice întîmplare, Lope de Aguirre dădu un ordin pe cele două brigantine, interzicînd soldaţilor să mai stea de vorbă cu indienii brasili şi să mai pronunţe, cu glas tare sau pe şoptite, cuvîntul Omagua şi cu atît mai puţin el Dorado.

Navigară aşa opt zile şi opt nopţi, fără să pună piciorul pe uscat, depărtîndu-se cînd de un mal, cînd de celălalt, pentru a se evita ispita unor posibile dezertări. Nu înaintară prea mult deoarece lăţimea fluviului era de douăsprezece leghe, şi tot trecînd de la un mal la celălalt pierdeau destul timp. Cum Lope nu dormea decît o oră sau două pe zi, şi uneori stînd în capul oaselor (ba unii credeau că şi-n picioare), prea puţin îi păsa de faptul că brigantina era incomodă, dar alţii ar fi dat oricît ca să poată dormi pe uscat, aşa cum le promisese şeful la îmbarcare.

Într-o zi, chinuiţi de lipsa de alimente, au acostat lîngă un sat mare, ai cărui locuitori păreau prietenoşi. Pentru orice eventualitate şi pentru a-i face să-şi părăsească toate bunurile pe care le-ar avea, Lope de Aguirre porunci să se tragă cîteva focuri de archebuză şi, fugind indienii, soldaţii intrară prin casele lor şi văzură că în toate era cîte o iguană sau mai multe, legate, pe care aveau obiceiul să le mănînce fripte la foc. Dintre fugari, putură să pună mîna doar pe un bărbat şi o femeie pe care-i luară cu ei ca să obţină informaţii.

Prin case erau multe săgeţi, şi Aguirre, luînd una, făcu iar proba otrăvii frecînd cu ea piciorul unui indian pînă ce-i produse usturime şi o jupuitură, iar după cîteva

ore indianul muri, de unde traseră concluzia că săgeata avea vîrful muiat în *curara*. Lope puse să se aducă faptul la cunoştinţa tuturor.

Cu toate astea, indienii aceia nu păreau prea războinici şi puţin cîte puţin unii se întoarseră, alţii însă, nu. Stăteau la pîndă, timizi dar şi curioşi.

Lope improviză acolo o ceremonie — pentru că locul i se păru potrivit — de întemeiere a unui oraş. Complet înarmat, se urcă pe o piatră şi, de faţă cu toţi, spuse că vroia să întemeieze în acel loc un oraş care să poarte numele fiicei sale Elvira şi care avea să fie un oraş deosebit, nerecunoscînd şi opunîndu-se regatului lui Filip al II-lea, iar dacă cineva ar vrea să-l împiedice, îl provoca să iasă din rînduri şi să se lupte cu el. Nu se opuse nimeni şi Lope de Aguirre spuse că lua în stăpînire locul acela în numele lui şi al maranionilor lui şi, după ritualul obişnuit în asemenea cazuri, puse mîna pe spadă şi, făcînd vreo douăzeci de paşi în fiecare direcţie — Nord, Sud, Est şi Vest — începu s-o vînture, tăind cu ea buruieni, ramuri şi tot ce găsea înainte-i.

Apoi împlîntă un par în pămînt şi spuse că întemeia, statornicea şi făcea aşezarea numită Elvira şi că stîlpul acela era atît coloana înstăpînirii cît şi stîlpul infamiei şi că va numi doi primari, opt consilieri comunali şi un jandarm pentru cîrmuirea perpetuă a noii republici, care funcţii vor fi retribuite cu onoruri şi leafă. După toate astea, Lope, ca bun creştin, cum îşi zise el, arătă pe pămînt, cu vîrful spadei, locul unde trebuia să se pună temelia bisericii şi spuse că aceasta va fi clădirea principală a oraşului, al cărui nume — Elvira — va fi slăvit de-a lungul veacurilor, aşa cum a fost Granada, care pe vremuri avea acelaşi nume.

Lăsă numele scris pe o hîrtie, puse să-l sape apoi cu un pumnal pe stîlp — lucru pentru care se oferi Pedrarias — şi Lope mai spuse că, dat fiind că nu existau posibilităţi de a asigura mijloace de trai primarului şi consilierilor, aceştia vor merge mai departe cu expediţia, dar vor deţine acele funcţii cu caracter onorific şi vor fi cunoscuţi prin ele. Şi cînd aveau să se întoarcă în Peru şi să cucerească puterea, pentru a despărţi acel ţinut de Castilia, primul lucru pe care aveau să-l facă

va fi să vină să construiască şi să ocupe şi să organizeze noul oraş Elvira, peste care vor fi stăpîni şi, ca atare, slujiţi de triburile indiene învecinate.

Cînd termină discursul, avu impresia că unul dintre soldaţi începuse să rîdă şi se duse drept la el.

— De ce rîzi, frate ? Spune drept : de ce rîdeai ?

— Păi, mă gîndeam că de stîlpul ăsta n-o să spînzure multe capete.

— Asta nu se ştie niciodată, frate. Ai înţeles ?

În vocea lui era ca un fel de ameninţare, şi soldatul spuse că da, că înţelegea.

— Unii dintre voi poate că nu înţeleg asta, dar eu şi văd oraşul ridicat, cu ziduri şi clopotniţe, cu turnuri şi blazoane, cu pieţe şi străzi şi locuri de tîrg şi consilii, şi parcă şi încep să aud clopotele chemînd la slujbă.

Toţi tăceau, şi nu se mai întîmplă nimic.

Acela era un sat de canibali, unde se găseau trei partide din trei triburi, cu trei pieţe, şi în fiecare piaţă un altar de sacrificii, iar deasupra un fel de grătar mare împodobit cu cîteva figuri umane monstruoase.

Se găsea carne de indian uscată şi conservată, cît şi pusă la fiert în nişte oale mari.

În zilele următoare văzură nişte case construite pe împletituri de nuiele ca nişte coşare ; erau făcute atît de sus din cauza fluviului, care acoperea totul cînd venea mareea. Deşi erau la două sute cincizeci de leghe de ocean, mareele erau teribile, şi într-o noapte, una dintre brigantine, fiind legată cu patru otgoane groase cît braţul, la primul talaz al mareei — sau *pororo*, cum îi spuneau indienii — fu smulsă din legături şi purtată brusc la distanţă de-o bătaie de puşcă. Trimiseră oameni în canoe s-o prindă şi o aduseră nevătămată, spre marea mirare şi bucurie a tuturora.

Soldatul care începuse să rîdă cînd auzise de stîlpul din noul oraş întemeiat era un oarecare Serrato, puţin cam simpluţ, dar om de nădejde ca soldat. Omul acela avea din fire o ciudăţenie şi anume, că nu putea privi cerul şi nici departe pe apă (acolo unde fluviul părea o mare şi albastrul de jos se confunda cu cel de sus), pentru că îl apuca ameţeala.

Părintele Portillo, care a murit în satul acela din cauza temerilor, obișnuia să-i spună lui Serrato că îi era frică de infinit și că făcea bine că se teme, pentru că la capătul nemărginirii se afla Dumnezeu. În orice caz, Serrato, de la incidentul cu stîlpul, îl privea cu teamă pe Aguirre și încerca să-l evite, căci prezența lui îi producea, de asemeni, un fel de amețeală.

Aguirre vroia să știe cît mai multe despre acele locuri și-i dădu unui indian niște oglinjoare și două mici securi sau toporișți de metal și-i spuse să se ducă să-i cheme și pe ceilalți, dîndu-le asigurări că n-o să li se întîmple nimic rău. Indianul se duse și în ziua următoare se întoarse cu doi trimiși ai șefului așezării. Unul era ciung și celălalt șchiop și amîndoi foarte deformați, de boală sau dinadins, căci indienii — lucru ciudat — aveau obiceiul să-și rupă dinadins cîte un os, lor sau celorlalți. Acei doi oameni spuseră prin semne că vor veni și ceilalți, gata să lege prietenie cu străinii.

În acel loc, botezat Elvira, se întîmplă un lucru neobișnuit, și anume că o metisă din cele care însoțeau expediția era însărcinată și pe punctul de-a naște, iar Lope hotărî să rămînă toți pe loc pînă cînd va naște în orașul recent întemeiat, deși inexistent, iar în actul de naștere se va spune că persoana născută era de origine din orașul Elvira și prin acel act va apărea mai întemeiată și mai reală existența noii așezări.

Înainte de asta, Lope puse s-o aducă pe femeie și-o întrebă :

— Ești măritată ?

— Nu, din mila Domnului.

— Cine e tatăl ? Pentru că am pornit pe apă de mai bine de nouă luni.

— Era noapte, stăpîne, și nu-l știu.

— Unul tot o fi. Nu bănuiești pe nimeni ?

— Cine știe ?

— Negru sau alb ?

— Gîndesc că negru, deși cu nopțile astea întunecate de aici nu poți ști.

— Dacă era negru ai să naști o *capră*.

— Ce-o vrea Dumnezeu, stăpîne.

Lope dădu să-i pună mîna pe umăr şi femeia se trase înapoi. Lope îi zise :

— Nu-ţi fie frică. O femeie care e pe punctul de-a deveni mamă e sfîntă pe tot întinsul pămîntului.

— Numai că nişte mîini ca ale domniei-voastre trebuie că dor dacă ating pe cineva, dar altfel nu mă tem.

— Mîinile mele nu dor.

— Păi, cine ştie ?

— Spune ce gîndeşti, şi fără frică, ţi-am spus doar că eşti sfinţită.

— Vă mulţumesc, stăpîne. Dar sînt mai degrabă o tîrfă.

— Tîrfă era şi mama întemeietorilor Romei. Şi tu vei naşte în acest oraş nou. În oraşul Elvira.

Ea se uita în jur, fără să vadă vreun oraş :

— Da, stăpîne.

— Eu nu cred în dragoste, îi spuse Pedrarias lui Lope, cum nu credeţi nici dumneavoastră, dar cred în maternitate şi în oraşele noi. Voi fi eu tatăl şi voi scrie actul datat din oraşul Elvira în ziua de atît... aşa cum cere legea.

Lope îşi zicea că, pentru a o ajuta pe femeie la naştere, ar fi fost utilă prezenţa mulatrei doña Maria. Ba chiar a ambelor femei care muriseră pe insulă : doña Inés şi mulatra. Spuse asta cu glas tare. Femeia însărcinată comentă cu o expresie rătăcită :

— Pe doña Inés de Atienza am văzut-o înapoia arbuştilor ca o păpuşă spălată şi fără culoare.

— Asta ai văzut ? întrebă Lope, încurcat şi el.

În ziua următoare femeia născu asistată de două indiene şi, după dorinţa lui Lope, lîngă stîlpul oraşului Elvira. Dar pruncul trăi doar cîteva ceasuri, şi asta i se păru lui Lope a fi de prost augur. Cînd Pedrarias îl întrebă dacă să întocmească sau nu actul de naştere şi de moarte, Lope îi răspunse urît, lucru pe care nu-l mai făcuse niciodată cu Pedrarias.

Prin acele locuri indienii erau arcaşi iscusiţi, şi, amintindu-şi de substanţa în care-şi înmuiau săgeţile, Lope de Aguirre le recomanda soldaţilor să-şi pună armurile, deşi unii dintre ei ar fi preferat să moară decît să sufere chinurile căldurii sub platoşă şi zale. Pedrarias umbla peste tot, privind şi cercetînd, curios ca întotdeauna. Indi-

enii aceia erau şi ei canibali şi doritori de carne de om şi aveau temple unde făceau sacrificii şi se închinau la soare şi la lună. Pe o poartă era făcută în relief forma soarelui, iar alături de ea un bărbat. Pe alta forma lunii, şi alături o femeie, semne care păreau foarte revelatoare pentru obiceiurile lor religioase. Cele două temple erau pline peste tot de sînge uscat.

În casele lor indienii aveau porumb, fructe uscate şi mult peşte, pe care-l prindeau în fiecare zi din fluviu.

Maranionii se instalaseră în cele mai bune colibe. În cea a lui Lope lucrurile se petreceau ca de obicei. Pajul se ducea în pădure şi, cînd se întorcea, îi povestea tot ce văzuse Elvirei, care-l credea sau nu. Văzîndu-l pe Pedrarias, Elvira îi spuse, stăruitoare :

— Antoñico zice c-a văzut şi prin locurile astea pasărea care-mi spune numele.

— Şi aşa e, afirmă pajul foarte serios.

— Unde-ai văzut-o ? îl întrebă soldatul curios.

— Acolo unde cîntă păsările de obicei. Pe-o ramură.

— Adevărul e că, spuse Pedrarias, Antoñico e îndrăgostit de cine ştiu eu.

— Dacă sînt sau nu, răspunse pajul, e treaba mea.

Pedrarias începu să rîdă şi băiatul căută un pumnal, puse mîna pe el şi se năpusti asupra soldatului. Rîzînd mereu, Pedrarias îi răsuci mîna şi-l făcu să scape arma. Apoi i-o dădu cu o politeţe afectată, iar băiatul se declară învins şi zîmbi.

Nu mică le-a fost mirarea cînd au văzut că indienii aveau, într-o casă, un mîner de spadă din Castilia, iar în altele cuie de fier. Esteban spuse că erau de pe cînd trecuse pe-acolo Orellana cu ai lui, că au trebuit să lupte şi cîţiva au şi căzut, îşi amintea foarte bine.

Indienii tupí — căci din aceştia se aflau pe acolo — se închinau focului, şi zeul focului mijlocitor pe lîngă soare era trăsnetul. Îl reprezentau printr-o cruce. Exista şi pe-acolo cîte un „bărbat al văduvelor" care n-avea altă obligaţie decît aceea de-a face faţă dorinţelor lor amoroase. Presupunînd că acea ocupaţie îi răpea foarte mult timp, în momentul în care era ales de către comunitate, acesta îl scutea de orice alte munci şi era un bărbat fericit, deşi

toți îl luau un pic peste picior și rîdeau de el. Dacă se găsea vreo femeie frumoasă și atrăgătoare printre văduve se putea considera fericit, dar dacă erau urîte, viața lui era un continuu supliciu, și nu o dată trebuia să recurgă la ajutorul stimulatorului *guyausa*. Prin acele locuri ideea indienilor despre frumusețe era complet diferită de a noastră.

După indienii pe care îi văzuseră și după spusele lui Pedrarias, atît bărbații cît și femeile aveau obiceiul să se depileze pe tot corpul, și un singur fir de păr pe piept sau pe spate era considerat o rușine. Nu-și lăsau păr decît pe cap, pe care-l pieptănau și-l îngrijeau legîndu-l cu liane.

Bărbații își acopereau sexul cu niște benzi, iar la marile sărbători se dichiseau și se împodobeau mai mult ca de obicei. Femeile, cu *tangas* noi, iar bărbații cu benzi tot noi.

Tangas-urile erau niște triunghiuri de lut ars împodobite cu niște dungi colorate în fel și chip. Cu ele își acopereau femeile sexul. Purtau una în față și alta în spate, iar între picioare se puteau împreuna, pentru că erau curbe. Uneori se ciocneau între ele și sunau în timpul mersului.

Nu era mult vînat pe-acolo, după cum se părea, sau poate că pădurea tropicală era prea amenințătoare și primejdioasă. Indienii nu mîncau carne de curcan sălbatic.

În acele zile avu loc înmormîntarea unui indian, și se făcu un priveghi mare și o masă.

Indienii brazili care însoțeau expediția vorbeau aceeași limbă ca și aceștia și păreau excitați și fericiți.

Lope îl întrebă pe unul dintre ei și acesta răspunse :

— Aici sînt foarte bine ospătați cei care vin la priveghi. Pomana mortului. Ce gras aș fi eu, adăugă, limbut, dacă, de cînd ne-am îmbarcat la Motilones, mi-ai fi dat și tu pomana mortului.

Lope îl privea cu o expresie de nepătruns și murmura printre dinți :

— Fecior de curvă ce-mi ești !

Curînd după asta cei doi indieni brazili dispărură. Fugiseră. Fără îndoială, văzîndu-se în ținuturile lor, îi apucase dorul și nu mai putuseră rezista.

Piloţii şi cei care se pricepeau în navigaţia pe mare spuseră că mareea ajungea pînă acolo şi că pînă la ocean nu erau mai mult de două sute de leghe, deoarece calculau forţa mareei în raport cu lăţimea maximă a fluviului.

Cum locul acela era foarte potrivit pentru a face cordaje şi alte lucruri indispensabile înainte de-a ieşi la mare, Lope hotărî că vor sta atîta cît va fi necesar pentru toate astea. Se apucară cu toţii din nou de lucru.

Indienii le aduceau mîncare suficientă şi zilele treceau liniştite, sub un soare încă şi mai necruţător şi într-o forfotă de stup. Indienii foloseau nişte foarfeci speciale, făcute din mandibulele unor peşti numiţi *pañas* care tăiau mai bine decît ale spaniolilor. Peştii erau mici şi de o lăcomie de necrezut. În două, trei minute dădeau gata un tapir, dacă acesta făcea imprudenţa să se scalde în rîu, şi-i lăsau scheletul complet curăţat. Alţi indieni le ziceau acelor peşti *pirañas*.

Indienii pescuiau uneori cîţiva *pañas*, şi din mandibulele lor făceau acele foarfeci care ţineau mulţi ani şi tăiau cu uşurinţă bucăţele de lemn şi piei de animale.

Lope vroia să-l lase în acel loc pe Juan de Vargas Zapata, canarezul, pentru că nu-l aprecia ca soldat, şi cum semăna foarte bine cu indienii tupí, aceştia aveau să-l primească, poate, ca pe unul de-ai lor. Îl întrebă cu un umor cam răutăcios :

— Călătoreşti gratis pe brigantinele mele, nu-i aşa ?

— Da, domnule.

— Ei, de-acum încolo trebuie să-ţi plăteşti transportul.

— Cu ce să plătesc ? Doar ştiţi că n-am cu ce.

Curînd după aceea, Lope de Aguirre luă cîteva hotărîri ciudate. Îi porunci lui Vargas Zapata să nu se îndepărteze de-acolo şi să aştepte ceea ce se va întîmpla. Era, printre soldaţi, un neamţ căruia-i ziceau, spaniolizîndu-i numele, Monteverde. Acest om — Grünberg — avea două particularităţi cam neobişnuite : una, tendinţa de a vorbi în şoaptă, confidenţial, despre lucrurile cele mai simple, lucru care-l intriga mult pe Lope. Cealaltă, dorinţa de a se plînge de ineficienţa hotărîrilor, luate întotdeauna prea tîrziu sau nepotrivite. Aguirre îl trimise cu înscrisul — pergamentul acela pătat de sudoare — la coliba lui Carolino.

— Du-te acolo, îi zise, dă-i hîrtia asta și așteaptă răspunsul.

Apoi, întorcîndu-se către cei mai apropiați :

— De ce-și schimbă numele și-și renegă patria, tîlharul ? Și de ce vorbește nemțește de unul singur ori de cîte ori vede că am aplicat vreo pedeapsă ?

Culmea a fost că Monteverde umbla prin sat, întrebînd de coliba lui Carolino, și că i-a trebuit destul de mult pînă să dea de ea. De cum a găsit-o, cei doi negri l-au legat și l-au sugrumat. Apoi s-au dus să întrebe unde să lase leșul, iar Aguirre le-a spus să-l ducă pe brigantina Victoria, așa ca neamțul să facă safteaua cordajului și a catargului. Le porunci să-l atîrne acolo punîndu-i la picioare o tăbliță care spunea : pentru *instigație la rebeliune.*

De fapt, acel om zdravăn, blond, cu ochi neprietenoși și strîmbînd mereu din nas, îi părea lui Lope de Aguirre o acuzare permanentă și nu putea să respire în voie dacă-l privea de două ori. În ziua aceea a mai spînzurat încă doi oameni. Unul, Juan de Cabañas, care nu voise să iscălească documentul de renegare a naționalității spaniole. Acest Cabañas era grozav de scrupulos, iar de la moartea lui Ursúa se acuza pe sine de acea crimă, deși nu participase la ea. Se socotea vinovat de neglijență, ceea ce era tot atît de grav — spunea oricui vroia să-l asculte — sau și mai grav decît delictul prin acțiune, dat fiind că omul care săvîrșea o acțiune risca ceva și își asuma răspunderea.

Lope auzise, prin informații indirecte, despre scrupulele pe care și le făcea Cabañas. După cum spunea el, disculpîndu-se față de Pedrarias, nu putea fi un bun conducător și nici să-i ducă pe maranioni la victorie dacă cineva îl obliga să-și simtă conștiința încărcată de neliniște, scrupule și dezgust față de sine însuși. „Mai multe crime și mai grave a făcut regele Filip, spunea mereu, și tot mai sînt unii în tabără care jură pe el."

Pedrarias, ascultîndu-l, se gîndea iarăși la „nebunia ecuatorului". Simțea și el, în sine, cum i se spulbera lumea morală și de multe ori trebuia să se supravegheze și să se stăpînească. De exemplu, în zilele foametei celei cumplite se gîndise fără scîrbă la indienii care mîncau

carne de om, și asta era o taină apăsătoare și otrăvită pe care nu îndrăznea să și-o mărturisească nici sie însuși.

Negrul Carolino îl sugrumă pe Cabañas chiar lîngă brigantina Victoria, în fața tuturora. Apoi îl ridicară cu frînghia lîngă Grünberg — adică Monteverde — și majoritatea maranionilor veniți să asiste priveau acele trupuri atîrnate și se uitau apoi tăcuți la Lope.

Mai urmă o victimă. Un soldat slab de înger și mereu deprimat și trist, care, văzînd acele execuții spuse că nu-l mai atrăgea viața de loc, că nu mînca și abia dacă mai dormea și că toate lucrurile îi erau indiferente. Se numea Juan González și fusese un partizan fervent al lui Lope. Totuși, pe măsură ce expediția se apropia de mare, își pierdea încrederea și ajunsese să-i spună unui prieten că va profita de prima ocazie, cînd s-o afla pe meleaguri locuite de creștini, pentru a dezerta.

Execuția lui González se făcu la fel de repede ca și cele dinainte. Lope veghea înarmat pînă-n dinți, cu garda lui personală în spate, pe brigantina cea mare, care își avea acum jocul de frînghii complet. A te apropia în acele zile de brigantine însemna a te apropia de moarte, judecînd după ceea ce se întîmpla. Înainte de a-i întinde gîtul lui Carolino, acel González lăsă un pachet care să fie dat — spuse — părintelui Portillo, uitînd că preotul cel cu cei șase mii de pesos murise între timp. În pachet — pe care-l făcu acolo de față cu toți — se găsea o țesală sau pieptene, o cărticică de rugăciuni și un cuțit de buzunar. Pedrarias vedea că Lope hotărîse să elimine din tabără drojdia și să lase în viață doar oamenii cu adevărat curajoși și gata la orice, adică, să reducă masa de valoare îndoielnică la ceea ce considera el aur curat.

Comandorul de Rodas, care se opri să privească, fu chemat de Lope de Aguirre, și cum era om în vîrstă, se apropia încet, dar fără grijă și cu greutatea pe care i-o dădeau anii săi. Cînd ajunse lîngă brigantină, doi soldați îl împunseră cu lancea și, la un gest al lui Lope de Aguirre, îl aruncară încă viu în fluviu. Din apă, comandorul striga, dar nu cerînd să fie spovedit, că în asta poate că nici nu credea, ci blestemîndu-l pe Aguirre. Acesta spuse unor indieni să se ducă să-l ajute, și cînd indienii por-

niră, archebuzierii lui Lope traseră în canoe sfărîmînd-o şi indienii căzură în apă.

Maranionii de pe brigantină priveau impasibili. Şeful basc privea şi el atent apa, ca şi cum ar fi aşteptat ceva. Îl văzu pe Guevara zbătîndu-se un moment, apoi dispăru, lăsînd în urma lui o pată roşie de sînge. Unul dintre indienii care se aflau pe pluta cea mai apropiată îi atrase atenţia lui Lope şi îi spuse :

— Priveşte la apă şi vei vedea ceva ce n-ai mai văzut.

— Da, ştiu, spuse Lope, şi de asta l-am aruncat pe comandor în apă, ca să fac încercarea şi ca să servească comunităţii maranionilor cu viaţa lui inutilă de bătrîn. Căci nu ştiu dacă în această parte a fluviului se întîmplă acelaşi lucru ca în regiunile din susul apei, unde am făcut experienţa cu o maimuţă.

După cîteva minute apăru scheletul comandorului, curat şi neted, ca şi cum n-ar fi avut niciodată carne pe el. Scheletul semăna cu cele care reprezintă în chip alegoric moartea, cu craniul alb şi dinţii rînjiţi.

Scheletul comandorului. Acelaşi indian spunea că fusese mîncat de un soi de scrumbii turbate. Trebuiau să ţină seama de încă un pericol : cel al *scrumbiilor turbate* care se găseau în tot fluviul. Cine cădea în apă fără să aibă vreo rană, nu era atacat de peşti. De aceea, trei dintre indienii din canoe care aveau răni, au fost devoraţi într-o clipă — scheletele lor se iviră şi ele plutind la suprafaţă — iar al patrulea, care era nevătămat, înotă şi ieşi la mal neatins.

Dar indianului care scăpase cu viaţă asta nu i-a folosit prea mult, fiindcă numai după cîteva zile, cînd cordajele fură terminate şi velatura completată, Lope hotărî să lase în acel sat o sută de indieni şi între ei şi pe acesta. Indienii îl implorau să nu-i lase în acel ţinut plin de canibali, dar Lope spuse că în brigantine nu era loc pentru atîţia oameni, că ceamurile nu puteau naviga în largul mării şi că nu puteau nici să ia la bord hrană pentru toţi după ce părăseau Amazoanele.

Cu ocazia plecării din acel sat, au avut totuşi loc, ca de obicei, serbări şi petreceri între negri. Amestecîndu-se cu ei, dansară şi băştinaşii, femei şi bărbaţi.

De data asta Juan Primero era cel care conducea, piţigăindu-şi vocea :

— Fiecare apă are o regină
cea mare şi cea mică.
— Guedé.
Şi apşoara ploii,
şi cea din rîu care-i foarte mare
o s-o beau toată.
— Guedé.
— Unde, regina apei ?
— Guedé.

Apoi, Juan Primero spuse că nu trebuia să faci păsările să plîngă. Şi animalele mici cu blană sau pene sufereau de *nebunia ecuatorului,* şi peştii *pañas* din apă. Păsările nu trebuiau făcute să plîngă. Pajul Antoñico spunea că el văzuse plîngînd două pe-o ramură, dar într-un sat dinainte.

Parte dintre femeile care dansau în grupul negrilor erau destul de frumoase pentru nişte indiene şi foloseau aceleaşi *tangas* pe care maranionii le văzuseră încă din teritoriile indienilor Machifaro, una în faţă acoperind pubisul, cealaltă în spate

În timpul dansului făceau uneori mişcări obscene şi cele două plăcuţe ciocnindu-se între picioare, în ritm, îi aţîţau în mod vizibil pe indieni. Alţi indieni numeau acele plăcuţe de lut ars *babal.*

Femeile le purtau legate de mijloc cu fire vegetale tari şi subţiri, a căror culoare se confunda cu a pielii, dar care se observau din cauza presiunii făcute asupra ei.

În ziua următoare, cînd să plece din acel loc, soldatul Alonso Esteban recunoscu satul ca fiind Corpus Christi — aşa îl botezase Orellana cu zece ani înainte. Esteban deveni deodată foarte vorbăreţ şi începu să povestească cum în acel loc soldaţii lui Orellana au fost bine primiţi, mai ales de către indiene, în compania cărora au petrecut cîteva zile foarte plăcute. Atunci Lope de Aguirre spuse că înţelegea de ce printre acei indieni erau cîţiva copii cu ochi de spanioli.

Esteban adăugă că expediția lui Orellana avea cu ea un cronicar, pe părintele Gaspar de Carvajal. Acel călugăr scrisese tot ceea ce văzuse și Esteban spunea, făcînd cu ochiul :

— Dar a uitat să noteze și despre relațiile soldaților cu indienele, care, după cum vedeți și dumneavoastră, sînt mai frumoase decît prin alte părți.

Și rîdeau în timp ce briza legăna pe vergă laturile de frînghie care atîrnau leneș, nemaipurtînd acum nici un trup, ca și cum ar aștepta altele care să ia locul celor scoase și îngropate cît mai adînc cu putință, ca să nu fie mîncate de indienii dansatori. Acei indieni credeau în reînviere și Lope își bătea joc de asta, dar Pedrarias spuse :

— De ce nu ? Dacă te gîndești bine, reînvierea nu este o minune mai mare decît nașterea.

Lope rămase o clipă pe gînduri și apoi își zise : „Pedrarias ăsta o să ajungă pînă la urmă călugăr șartrez, că-l cunosc eu acuma".

XI

După șase zile ajunseră la niște case solide pe care le aveau indienii, nu departe de malurile fluviului, așezate pe un fel de platforme de lemn, împrejmuite jos cu întărituri și adăposturi din care se putea trage cu arcul. Lope trimise niște archebuzieri, dar cînd înaintară, doi dintre ei fură răniți de cîteva săgeți venite din față. Bănuiau că săgețile erau otrăvite cu curara și unul dintre soldați vroia să se întoarcă în tabără, cînd celălalt îi zise :

— Cu otrava asta poți trăi încă trei, patru ceasuri, și răstimpul ăsta e de ajuns ca să ne ducem treaba pînă la capăt. Dacă o fi să murim, barem să ne facem întîi datoria.

Răniții merseră înainte. Căutară să-i încercuiască pe indieni prin niște locuri mai accesibile, dar intrînd în case văzură că aceștia avuseseră timp să fugă.

Nici acolo, nici în alte locuințe nu găsiră de mîncare. Dădură doar de niște bulgări de sare coaptă la foc, pe care-i luară cu ei pentru că de asta duceau mare lipsă. În timpul verii sarea e mai necesară decît iarna, și pe-acolo era mereu vară.

La întoarcere, răniții se simțeau bine, și mai tîrziu se dovedi că săgețile care-i răniseră nu erau înmuiate în otrava fatală. Se vindecară curînd.

De la indienii cu scufă și pînă la acea așezare parcurseseră o mie trei sute de leghe, socotind și cotiturile pe care le făcea fluviul. Aici se opriră trei zile pentru a

completa rezerva de apă dulce cu care îşi umplură hîrdaiele.

La două zile după sosire apărură cîteva sute de pirogi pline de indieni războinici care păreau gata să atace. Din fericire, săgeţile lor nu erau nici ele otrăvite, şi Lope de Aguirre verifică asta cu una din ele, zgîriind şi jupuind pielea braţului lui Pedro Gutiérrez, vechi prieten al lui Ursúa, care nu muri.

Bineînţeles că Gutiérrez protestă :

— Faceţi încercarea cu un negru, spuse.

— Nu. De negri am nevoie.

— Pentru ce ?

— Ca să te sugrume pe tine dacă mi te pui în cale.

Gutiérrez şovăi un moment, apoi începu să rîdă şi rosti :

— Zău că pînă şi moartea e lucru de rîs prin locurile astea !

Indienii nu atacară. Dimpotrivă, le aduseră alimente. După o zi spaniolii îşi continuară drumul şi dădură de un sat destul de mare. Cînd îl văzu, Esteban începu să strige în gura mare :

— Asta e ţara amazoanelor, de care îmi amintesc foarte bine.

Lope de Aguirre îl întrebă dacă pe acolo existau mijloace de trai, aur sau alte bunuri naturale.

— Femei. Aici sînt numai femei care luptă.

Aşa spunea şi repeta, ca obsedat :

— Pe ţărmurile acelea albe din faţa pădurii, acolo începe ţara amazoanelor.

Spunea asta de pe puntea brigantinei, arătînd o vastă întindere de pămînt. Cîţiva soldaţi coborîră, deşi destul de neîncrezători şi împlătoşaţi, ceea ce, ca întotdeauna, îi făcea să sufere îngrozitor de căldură. Singurul care părea că nu simte arşiţa era Lope de Aguirre.

Cu ani în urmă trecuse pe-acolo Orellana, iar călugărul care însoţea expediţia, fratele Gaspar de Carvajal, scrisese despre multele lucruri pe care le văzuse.

Înainte de-a ajunge acolo, indienii din alte locuri îi preveniseră să se ferească de femeile din acea regiune, care erau mai periculoase decît bărbaţii. Şeful de trib Aparia din insula indienilor „omagua“ — cel care-o ce-

ruse de nevastă pe Torralba — le spusese şi el să nu se încreadă în *coniupuiaras*. Din spusele celor ce cunoşteau limba ţinutului, şeful de trib ar fi zis :

— *Reciquié cuñau puiara.*

Trebuiau să aibă grijă, dar o grijă de cu totul altă natură decît avusese Orellana, căci primii indieni care apăruseră în pirogi sau pe plajă în faţa navelor lui Orellana nu păreau războinici şi rîdeau prieteneşte şi le spuneau spaniolilor : „Coborîţi aici şi-o să vă ducem la amazoane, care ne-au poruncit să venim pentru asta". Şi rîdeau într-una. Asta fusese rău, că rîdeau. Spaniolii au fost întotdeauna extrem de susceptibili la rîsul necunoscuţilor, atît în saloanele de la curte cît şi pe malurile Amazoanelor. Şi soldaţii trăseseră nu numai cu arbaletele, ci şi cu archebuzele. Cîţiva indieni fuseseră omorîţi şi mult mai mulţi răniţi. Supravieţuitorii fugiseră înspăimîntaţi spre satele amazoanelor, care nu erau departe.

Atunci ieşiseră amazoanele înarmate cu arcuri şi săgeţi, iar unele cu suliţe ascuţite, dintr-un lemn foarte tare. Din primul moment se putea observa că ele comandau şi nu bărbaţii. Aceştia nu îndrăzneau să facă nimic fără încuviinţarea lor.

După acea demonstraţie de forţă, spaniolii lui Orellana acostaseră cu cele două brigantine şi hotărîseră să coboare, dar amazoanele şi, la porunca lor, indienii, veneau grămadă ţipînd cît îi ţinea gura. O parte dintre bărbaţi nu luptau, ci dansau, căci amazoanele tot mai sperau să-i convingă pe spanioli de intenţiile lor paşnice — că nu vroiau altceva decît să se culce cu ei şi să fie fecundate după obiceiul lor anual. Împrejurarea de-a avea bărbaţi de pe alte meridiane aducea oarecare noutate şi femeile acelea războinice — care-i preferau pe străini — cu trupurile lor mari şi musculoase şi cu părul în vînt, erau în căutare de bărbaţi şi se mirau că-i văd retrăgîndu-se şi gata de apărare.

Trăseseră ele întîi împotriva brigantinelor, acoperindu-le cu săgeţi, în timp ce dansurile, rîsetele şi strigătele indienilor continuau.

Spaniolii au tras din nou şi au omorît cîţiva bărbaţi şi o femeie.

Spaniolii nu înțelegeau limbajul amoros al amazoanelor. Și nici amazoanele nu înțelegeau reacția oamenilor acelora bărboși care păreau că le disprețuiesc, cînd lumea le respecta atîta pe acele meleaguri. Unii indieni, în ciuda morților și răniților, continuau să danseze și să rîdă.

Erau dansuri și rîsete care făceau parte din ritual. Nu era desfrîu, ci religie, adică erotism religios. Cînd amazoanele au tras a doua oară, și-au trimis săgețile ochind nu chila navelor, ci pe navigatori. Și poate din cauza dispoziției — ciudata dispoziție a unei femei atîtate — l-au rănit pe călugăr, iar sărmanul frate Gaspar explica în memoriile sale că l-au nimerit în partea de jos a pîntecului și „a dat în gol, iar săgeata n-a pătruns mult fiindcă rasa i-a răpit prima putere", că dacă nu, acolo ar fi rămas. În orice caz, din pricina legămîntului de castitate localizarea rănii nu avea nici o importanță.

Un alt membru al expediției lui Orellana avea să-i spună apoi regelui : „Acești indieni i-au spus soldatului care-i înțelegea că în partea de nord, unde se duceau o dată pe an, erau niște femei și stăteau cu ele două luni și astfel din împreunările anului trecut se nășteau copiii, iar pe băieți îi luau bărbații, pe cînd fetițele rămîneau cu femeile".

Toți cei ce văzuseră amazoane afirmau că erau femei voinice și cu pielea mai deschisă decît a indienilor, lucru ce pare cel puțin ciudat, pentru că, chiar presupunînd că ar fi făcut parte din altă rasă, normal era ca după cîteva generații să aibă și ele pielea arămie.

Indienii din țara amazoanelor le numeau *icamiabas*.

Toate numele referitoare la acele femei și la obiceiurile lor sunau greșit în urechea spaniolilor, lucru care se întîmplase înainte și pe alte teritorii din Mexic și Guatemala cu numele indigene. Unul dintre acele neamuri de femei se numea *coima* și regina lor era *coñori*. Așa au scris-o cronicarii spaniolizînd din punct de vedere fonetic cuvintele indigene. E lucru sigur că în graiurile indiene femeile purtau numele rîului celui mai apropiat — afluent al Amazoanelor — Conhuris. Și regina lor se numea *coñopuira* (notează cu candoare fratele Gaspar). Numele ei adevărat era Cuñanpu-iara. În Mexic

transformaseră Cuauhnahuac în *Cuernavaca*, și Huitchilopoxil în *Huixilobos*.

În preajma acelui uriaș fluviu Conhuris totul era condus de femei. În satele descoperite nu existau zei cu nume masculine, nici mituri masculine, iar bărbatul n-avea altă menire decît pe aceea de sclav fecundator. Matriarhatul ajunsese la extreme surprinzătoare. Femeia îl alegea pe bărbat, îl fura, îl alunga de la ea după fecundare și-l obliga să trăiască în alte așezări și în condiții de inferioritate.

Și iată că Lope de Aguirre și ai săi ajunseseră în acele ținuturi ale Amazoanelor. Deși se zăreau niște case albe la oarecare distanță, nu erau pe nicăieri semne de viață. Nici *coimas*, nici *coñoris*, nici bărbați, nici femei.

Stîrniți de ceea ce povestise Esteban, mai bine de douăzeci de maranioni coborîră pe plajă. Unii sperau ca amazoanele să-i ia cu ele, dar între timp mergeau înarmați pînă-n dinți și asudau bine sub zalele căptușite.

Alții — majoritatea — rămaseră la bord deoarece căldura era, ca întotdeauna, extenuantă. Dintr-o parte a pădurii, deși era încă ziuă, începea să se audă zgomotul animalelor trezite. Broasca rîioasă, papagalul, macacul strigau fiecare în felul lui. Pădurea tropicală, tăcută în timpul zilei, se trezea noaptea cu o larmă îngrijorătoare și erau păsări care rîdeau ca niște oameni și maimuțe care țipau ca păsările, broaște rîioase care șuierau — fiecare pe alt ton, uneori armonizîndu-se — și reptile mute care-și așteptau prada în liniște.

Fratele Gaspar, cronicarul lui Orellana, își descria astfel, cu cîțiva ani înainte, impresiile sale despre amazoane : „Aceste femei sînt foarte albe și înalte, și au părul împletit și ridicat pe cap și sînt foarte vînjoase și umblă în pielea goală acoperindu-și doar sexul, și au arcuri și săgeți în mînă, fiecare luptîndu-se cît zece indieni laolaltă. Și într-adevăr printre ele era cîte una care înfigea săgeata de un lat de palmă în chila brigantinei, iar altele mai puțin, de păreau navele noastre niște arici."

Despre lupte spune : „În aceste încleștări trecu mai bine de o oră fără ca indienii să-și piardă curajul, ba părea chiar că le sporește. Deși vedeau pe mulți de-ai lor

morți și treceau peste trupurile acestora, alta nu făceau decît că se retrăgeau și apoi se întorceau din nou să lupte. Vreau să se știe care a fost cauza pentru care acești indieni se apărau astfel. Trebuie să știți că ei toți sînt supuși și tributari ai amazoanelor și aflînd de venirea noastră se duseră să le ceară ajutor și veniră ca la zece sau douăsprezece femei, că pe astea le-am văzut noi, care luptau în fruntea tuturor ca niște căpitani și se băteau cu atîta curaj, încît indienii nu îndrăzneau să dea bir cu fugiții, iar cel care fugea din fața noastră era omorît cu bîte, și asta e pricina pentru care indienii se apărau cu atîta îndîrjire... Întorcîndu-ne la vorba noastră și la bătălie, se îndură Dumnezeu de dădu putere și curaj tovarășilor noștri, care omorîră șapte sau opt dintre amazoane. Din care pricină indienii se moleșiră și fură învinși și risipiți, cu mare pagubă pentru ei, și, fiindcă veneau din alte sate mulți oameni în ajutor și trebuiau luate măsuri de precauție, porunci căpitanul ca în cea mai mare grabă să se îmbarce oamenii, deoarece nu vroia să primejduiască viața tuturor, și astfel se îmbarcară, nu fără îngrijorare, pentru că indienii și începeau bătălia pe apă cu o mare flotă de canoe. Și așa o luarăm spre largul rîului, depărtîndu-ne de uscat."

Fratele Gaspar spune mai departe, în cronica sa, că Orellana a izbutit să prindă pe unul din acei indieni și a vorbit cu el prin tălmaci. „Căpitanul întrebă cum se numea stăpînul care cîrmuia în acea țară și indianul îi răspunse că era femeie, nu bărbat." Pe urmă, fratele Gaspar spune : „Căpitanul vru să știe ce fel de femei erau acelea care veniseră să se războiască cu noi și indianul spuse că erau niște femei care locuiau în interiorul țării și că principalele lor așezări se aflau la șapte zile de mers de la țărm.

Căpitanul îl întrebă dacă femeile acelea erau măritate și el spuse că nu. Apoi îl întrebă cum trăiau, și indianul răspunse că, așa cum spusese, trăiau la șapte zile de mers înspre interiorul țării și că el fusese de multe ori pe-acolo și văzuse așezările și locuințele lor, căci fiindu-le tributar, se ducea să ducă dările la porunca lor.

Vru să afle căpitanul dacă femeile acelea erau multe, și indianul zise că da și că el cunoștea numele a șaptezeci de sate și le spuse în fața tuturor care ne aflam acolo și memoria lui ne umplu de uimire.

Căpitanul îl întrebă dacă locuințele din acele sate erau de paie, și indianul răspunse că nu, că erau de piatră și aveau uși și ferestre și că de la un sat la altul duceau drumuri împrejmuite de ambele părți și că erau puși paznici ca să nu poată intra nimeni fără să plătească tribut.

Întrebat fiind dacă acele femei făceau copii, indianul răspunse că da. Căpitanul întrebă cum, nefiind măritate și nelocuind cu ele bărbați, rămîneau grele. Indianul spuse : femeile astea trăiesc cu bărbați indieni la răstimpuri și cînd le vine pofta asta se adună multe dintre ele înarmate și se prefac că vin cu război la un mare șef care își are pămînturile pe aproape și-și iau bărbații cu forța și îi țin la ele atîta cît au chef, și-apoi cînd rămîn însărcinate îi trimit înapoi în ținuturile lor fără să le facă vreun rău și după aceea, cînd le vine timpul să nască, dacă fac un băiat îl omoară sau îl trimit la taică-său, iar dacă e fată o îngrijesc cu mare dragoste și grijă și o învață tot meșteșugul războiului.

Mai spuse că între toate aceste femei este una care le stăpînește și le ține pe toate sub porunca ei, și această stăpînă se numește *Coñori.*"

După spusele aceluiași indian „sînt în acea țară două lagune cu apă sărată din care scot sarea. Spunea că au o lege cum că după apusul soarelui nu trebuie să rămînă nici un indian bărbat în așezările lor, și toți trebuie să iasă din ele și să se ducă în satul lor ; mai spune că în multe provincii de indieni învecinate cu ele femeile îi țin sub stăpînirea lor și-i pun să plătească tribut și să le slujească..."

„Toate cîte ni le spuse indianul ăsta și chiar mai multe, ni le spuseseră nouă înainte, la șase leghe de Quito — spune fratele Gaspar în cronica sa — căci mulți indieni, ca să le vadă pe aceste femei, vin pe rîu în jos cîte o mie patru sute de leghe, și indienii aveau o vorbă, că dacă mergeai să le vezi pe acele femei plecai flăcău și te-ntorceai moșneag."

Fratele Gaspar vorbea stăruitor de îndrăzneala şi curajul acelor femei, dar ceea ce-i înfricoşa cu adevărat pe soldaţii lui Lope de Aguirre erau otrăvurile pădurii ecuatoriale şi uncle săgeţi înveninate ale indienilor tupí, care aveau un dispozitiv special, astfel că atunci cînd zburau prin văzduh şuierau foarte puternic. Spaniolii făceau o legătură între acel şuierat şi unsoarea aducătoare de moarte şi unii tremurau pînă-n măduva oaselor.

În amurgul acelei zile, Lope de Aguirre şi Esteban coborîseră printre primii şi mergeau cu privirea aţintită asupra împrejurimilor, ca să nu aibă vreo surpriză, cînd Esteban se împiedică în nisip de un obiect tare. Era un os de om. Descoperiră şi altele în jur şi Lope spuse :

— Sînt ale unei femei, dacă nu mă-nşel.

— Cum de-o ştiţi ?

— Păi nu vezi ? Cap mic, coaste înguste, şolduri largi, şi chiar aş zice, după lăţimea şoldurilor, că femeia asta a născut de mai multe ori.

Esteban îl privea cu coada ochiului, surprins. Lope dădea uneori impresia că ştie multe lucruri.

Alţi soldaţi făcuseră şi ei descoperiri asemănătoare în apropiere. Mai multe schelete, uncle întregi, altele dezmembrate şi fărîmate. Iar Esteban, molipsit de curiozitatea lui Lope, se duse să vadă şi socoti că poate identifica vreo şapte oseminte de femei. Erau — lucru ciudat — mai mari de statură decît ale bărbaţilor.

— Se vede treaba că mîncau mai bine, spuse.

Iar Lope de Aguirre se crezu în măsură să-l contrazică :

— Chestia asta cu mîncarea n-are nimic de-a face cu statura, că la mine acasă nu era cine ştie ce bogăţie, dar nu făceam altceva toată ziua decît să mîncăm, şi iacă. Sînt pipernicit şi n-am mai crescut de la unsprezece ani. Am văzut oameni săraci lipiţi care mănîncă o dată la trei zile şi sînt înalţi cît catargul. Nu, frate, nu cît mănînci contează în privinţa staturii, ci neamul.

Esteban însuşi se trăgea dintr-o familie modestă, unde lipseau deseori cele de trebuinţă traiului şi era înalt cît un pin.

Şi continuară cercetările. Lîngă un craniu găsiră o şuviţă mare de păr, care părea de natură vegetală, dar apoi văzură că era de om.

— Trebuie să fi fost frumoase, spuse Lope cu tristeţe, şi acum iată ce-au ajuns.

Lope se gîndea în acea clipă la doña Inés de Atienza, din care trebuie să fi rămas de asemenea numai oasele, deoarece clima şi pămîntul calcaros distrugeau rapid părţile moi ale corpului.

Lope strigă după doi soldaţi care se depărtaseră prea mult :

— Încotro ? Veniţi încoa şi nu vă mai îndepărtaţi, ca să nu păţiţi ca fratele Gaspar.

Cei care erau mai aproape rîseră, iar Esteban îl privi pe Lope lung, gîndind : „În după-amiaza asta e în toane bune. Lucru rar. Ce gînduri i-or umbla oare prin cap ?“ Lope era mulţumit pentru că se apropiau de mare, dar căindu-se parcă de voioşia lui, deveni iar tăcut şi posac. Se gîndea tot la doña Inés.

În timp ce vorbea, Lope întorcea cu piciorul nişte coaste şi privea coloana vertebrală a altui schelet. Semnală o crestătură în şira spinării la înălţimea coastelor.

— În treburi bărbăteşti, vorbi în cele din urmă, femeia n-are ce căuta. Aţi văzut ce i s-a întîmplat lui Orellana cu nevastă-sa doña Ana de Ayala.

— Era curajoasă doña Ana.

— Şi la ce bun curajul la o femeie ? Se bagă-n gura tigrului din mîndrie, dar fuge de-un şoricel. Şi-aţi văzut ce-a păţit Ursúa cu doña Inés. Aduc numai nenorocire în vreme de război.

Rămaseră cu toţii tăcuţi, şi Esteban spuse în sfîrşit :

— Lucrurile sînt foarte diferite, vreau să zic cu femeile astea din Peru.

— Aşa cum diferă Sevilla de Lima. Femeia este rodul pămîntului şi iese potrivit cu condiţiile ţării, adăugă Lope. Pe femeia din Sevilla o cunoşti de la o poştă. Tot aşa şi pe cea din Lima. Doña Inés era o metisă dintr-alea care scot şi un sfînt din minţi, şi nu era făcută să fie soţie sau mamă, ca femeile din Sevilla. Femeile astea de pe-aici au în ochi o pisică ecuatorială adormită. Adormită şi torcînd.

— Dar femeile din ţara voastră, a Bascilor ?

— Acolo femeia face ce poftește, şi bărbatul la fel, adică bărbatul face exact ce vrea ea. Femeia porunceşte în casă şi afară din casă ; unde sînt femei basce este şi ordine şi autoritate. Pentru că sînt femei robuste şi au capul bine înfipt pe umeri. Mai *coñoris* chiar decît astea de-aici. Şi de aceea poartă pantaloni, pentru că merită să-i poarte. Spun că aşa e în Guipúzcoa.

— Uită-te la urma glonţului, trebuie c-a fost bine ţintit de-a omorît-o pe femeia asta pe loc.

Ca să fi făcut acea gaură, plumbul trebuie să fi străbătut regiunea cardiacă. Amazcana a murit probabil imediat — poate chiar înainte de-a cădea jos — şi fără să ajungă să înţeleagă reacţiile acelor bărbaţi care erau poftiţi să facă dragoste.

Vorbele astea din urmă le rosti Esteban.

Soldaţii care se îndreptau spre pădure se opriseră şi-i aşteptau pe Lope şi pe Esteban, care se gîndea cu tristeţe şi compătimire la femeile ieşite în întîmpinarea oamenilor lui Orellana ca să se ofere sub cerul acela cald şi care primiseră plumbul fierbinte al archebuzelor. Sărmane femei moarte cu dulcea lor rugăminte. Pentru a cîta oară bărbaţii şi femeile nu s-au înţeles. Cununii mai ciudate şi mai neprevăzute nici că se puteau imagina.

Aproape de pădure văzură, printr-o rarişte, că deasupra fluviului Cunhian răsărea o lună imensă şi plată, mult mai mare decît apărea de obicei. Chiar sub lună se afla lacul numit de indienii „tupí" *Yacuyara* — oglinda lunii — de unde amazoanele scoteau *muirakitan*, piatra de jad care nu se găsea decît în acea regiune.

Consecinţa acelei sîngeroase neînţelegeri a fost că amazoanele au părăsit aşezările pe care le aveau aproape de rîu, unde îndurară atîtea necazuri. Esteban credea că spaniolii ar fi făcut mai bine să se înţeleagă cu vajnicele *conioris*.

— Nu se ştie niciodată, spuse Lope. Sînt unii păianjeni femele care-şi mănîncă masculul după împreunare.

Continuînd să vorbească despre toate acestea, se întîlniră şi cu alţi soldaţi, printre care Pedro Gutiérrez şi

Diego Palomo. Primul era un ins ciudat, căruia-i plăceau priveghiurile și înmormîntările ca altora nunțile. În satul unde făcuseră cordajul luase parte, plin de mulțumire, la înmormîntarea indianului. Lope, cu pornirea lui de a contrazice, spuse :

— Rău a făcut Orellana că i-a zis rîului ăstuia Amazoanele, ca și cum nu s-ar întîlni decît pe-aici, că doar și prin alte părți ale Indiilor au ieșit să se lupte cu noi femei înarmate cu săgeți și cu sulițe, așadar mai sînt și pe alte meleaguri. Cît despre ceea ce se vorbește că ar fi spus oamenii lui Orellana, cum că-și ard țîța dreaptă pentru a trage mai bine cu arcul, eu unul nu cred, căci ar fi groaznic, și se vorbește și se tot vorbește, iar cel care vorbește mai mult acela minte mai tare.

Adresîndu-se brusc lui Gutiérrez, om cu aer îndărătnic și rezervat, întrebă :

— Dumneata ce părere ai ?

— Tocmai vorbeam cu Diego despre asta. Despre amazoane. Și pîndind dacă există sau nu, și unde sînt. Dar n-am văzut nici măcar una pînă acum.

— Poate că, spuse Lope, stau să ne pîndească ele pe noi, din ascunzătorile lor. Sau din frunzișul arborilor, că oamenii ăștia se cațără ca maimuțele. Dar, vrei să vezi o *coñora* ? Iat-o aici ; goală-goluță și gata întinsă pe jos. Nu-ți face poftă ?

Arătă spre alt schelet, dezmembrat. Îi lipsea un picior și se uitară în jur, dar nu dădură de el. Craniul avea o gaură de unde ieșeau furnici roșii.

Fiecare povestea ceea ce auzise despre acele stranii femei.

Lope hotărî că trebuiau să mai strîngă ceva provizii și văzînd trei soldați care veneau discutînd, îi întrebă despre ce vorbeau. Unul spuse că ar fi auzit că în casele amazoanelor se găseau multe scule de aur și argint și că toate doamnele erau nobile și purtau cercei și brățări de aur la mîini și la picioare, și aveau bărbați drept servitori, dar aceștia nu foloseau decît blide sărăcăcioase de lemn, afară de cele pe care le puneau la foc, care erau de lut, și le făceau ei singuri. În mijlocul acelor așezări era un templu unde se închinau soarelui, căruia îi ziceau *caranain,* iar casele aveau pereții cu frize aco-

perite de picturi și de lucrături în lemn foarte bogate. Mai spunea că erau pe-acolo și statui, numai de femei, făcute din aur, cît și altare de aur masiv închinate soarelui. Femeile acelea umblau îmbrăcate în țesături de lînă foarte fină, pentru că pe-acolo se găseau multe oi cu blana mițoasă ca cele din Peru, și purtau coroane de aur groase de două degete.

Stăteau și-l ascultau, iar soldatul vorbea mereu :

— Au niște cămile mici pentru cărat poveri, și alte animale, nu așa de mari cît calul, folosite tot la căratul poverilor și care au copita despicată.

Pe măsură ce soldatul vorbea, Lope spunea numele acelor animale : alpaca, vigonie, lama. Și la sfîrșit zise :

— Mai bine taci dacă nu știi mai multe. Casele astea despre care vorbești nu rezistă nici la două ploi torențiale și numele pe care l-ai auzit nu este *caranain* ci *carauay,* și este numele unui palmier cu frunze late care se pun drept acoperiș. Că și prin mahalaua mea umblă veștile, și chiar mai sigure decît ale tale.

Soldatul îi tot dădea înainte ca și cum ar fi fost el însuși pe-acolo, deși le atrase atenția că cel care fusese era un unchi de-al său din expediția lui Orellana :

— Indienii de pe-aici se numesc *tupinambas* sau *mucunes* și *yaguanais,* iar cei mai bogați sînt *guanibis,* care locuiesc aproape de mare. Acolo se găsește faimosul lac și prințul care se scaldă în aur în fiecare zi, și asta e țara unde...

Lope își pierdu răbdarea :

— Ascultă, frate : dacă toate astea sînt adevărate, o să mergi tu înainte să ne arăți drumul, și dacă de azi în trei zile nu dăm de cucoanele astea cu coroane de aur, o să te spînzurăm de picioare într-un copac, ca să se răfuiască cu tine țînțarii cei burtoși. Cum ți se pare treaba asta ?

Soldatul tăcu înfricoșat, știind că nu era de glumit cu Lope.

Toți rîdeau lesne în acea seară, acolo lîngă oseminte amazoanelor. Luna era mare și înaltă și lumina pămîntul ca ziua.

Lope de Aguirre trimisese oameni la vînătoare, şi cînd văzu apărînd din pădure un grup de maranioni spuse :

— Iată-i !

Aduceau nişte maimuţe mari, şi una dintre ele era grav rănită şi străpunsă de un par. Un metis din cei care duceau prăjina pe umăr se jura că nu va mînca nicicînd carne din asemenea animal, fiindcă semăna cu o rudă de-a sa care ţinea o cîrciumă la Callao. Şi spunea asta foarte serios. Din rana maimuţei ieşeau frunze verzi deoarece animalul, simţind muşcătura glonţului, şi-o oblojise cu o mînă de buruieni.

Lope şi ai lui ajunseră pînă la un sat cu colibe albe dintre care una de piatră, deşi grosolan lucrată, unde se aflau cîteva icoane de lemn. Nu văzură urme de viaţă omenească şi locul părea părăsit de mulţi ani. În unele colibe se vedeau cuiburi de şerpi, sau de păsări ciudate care şi le făcuseră pe acoperiş. În altele se iveau rădăcinile copacilor din apropiere spărgînd pereţii şi ameninţîndu-i cu distrugerea.

Prinseră un indian gol care nu părea înspăimîntat şi mergea cu spaniolii fără teamă. Apoi se dovedi că era sau că fusese sclavul faimoaselor *coñoris,* care, după cum se părea, nu-i făcuseră viaţa prea uşoară.

Oricare ar fi fost motivul, ascultă bucuros tot soiul de întrebări şi răspunse cît putu mai bine cu ajutorul celor care traduceau. Era vădit că indienii traducători se considerau superiori noului-venit pentru faptul că ei vorbeau limba spaniolă — pe care celălalt n-o ştia — sau pentru că erau indieni dintr-un trib nesubjugat de femei.

Din cele spuse de prizonier reieşea că amazoanele preferau întotdeauna bărbaţi din locuri cît mai îndepărtate, obicei străvechi al tuturor popoarelor primitive sau moderne. Aşadar, cînd sosise Orellana cu bărbaţi de pe alte meleaguri şi nemaivăzuţi pe-acolo, amazoanele dăduseră fuga, după cum spunea cronicarul, goale şi frumoase, sunîndu-şi *pangas*-urile ca nişte clopoţei. Şi au dansat, fără să poată crede că e vorba de război. Au dansat dansurile lor nupţiale. Au tras cu săgeţi în nave, dar numai în ele, nu şi în oameni, căci, deşi aceştia

omorîseră cîțiva indieni, amazoanele nu se supărau pentru atîta lucru. Și ele omorau cîte-un sclav dintr-aceia, sub cel mai mic pretext, ba chiar și fără pretext.

Voiau să facă dragoste și să fie fecundate și au continuat să tragă asupra corăbiilor. Spaniolii nu puteau înțelege ce vrea să însemne asta și, cînd și-au văzut brigantinele pline de țepi ca niște arici, au hotărît să facă uz de arme și au tras.

Pînă la urmă, ele și-au dat seama că e vorba de-o bătălie. Nu de dragoste, ci de sînge și de moarte. Nu s-au lăsat intimidate de bubuitul archebuzelor și nici de morții care cădeau în jurul lor. Au mai chemat cîteva, și acestea au adus cu ele mai mulți indieni războinici.

În ciuda condițiilor dezavantajoase, amazoanele au susținut lupta mai bine de trei ore, parte din indieni venind cu pirogele și încercînd să asalteze brigantina lui Orellana din partea opusă.

Cu toate astea, femeile continuau să spună ceva în gura mare, dar soldații nu înțelegeau — și nici indienii interpreți care se aflau la bord — și făceau gesturi necuviincioase, mișcîndu-și pîntecele și șoldurile și sunîndu-și *pangas*-urile.

Spaniolii nu înțelegeau și, chiar de-ar fi înțeles, poate că nu le era pe plac. În dragoste, spaniolilor le plăcea să aibă inițiativa și chiar prostituatele de cea mai joasă categorie obișnuiau să spună prin lupanare (deoarece cunoșteau apucăturile bărbaților), în momentele critice ale ocupației lor, simulînd pudoarea : „Ce-mi faci, iubitule ?"

Deprinderea amazoanelor era alta și din relatările acelui indian prizonier — pe care Lope îl asculta cu mare atenție — înțeleseră, în cele din urmă, că ceea ce spunea Esteban era adevărat. Indianul confirmă că bărbații aleși de către amazoane trebuiau să stea cu ele două luni, timp în care erau tratați ca oaspeți de onoare și nu erau obligați să muncească. Acele două luni — calcula Esteban — erau termenul de care aveau nevoie pentru a se convinge că au rămas însărcinate. Și cînd lucrul acesta se adeverea, le dădeau drumul amanților ocazionali și-i trimeteau la așezările lor.

Pedrarias, care venise în graba mare, asculta ca întotdeauna cu gura căscată, şi-şi spunea că i-ar fi plăcut să cunoască asemenea femei ca să vadă ce fel de artificii feminine foloseau pe lîngă dansul războinico-nupţial. Pe de altă parte, îşi punea o întrebare într-adevăr impertinentă şi anume, care o fi viaţa erotică a acelor femei în celelalte zece luni ale anului. Nu era cu putinţă, ca în acel loc al planetei — pe linia ecuatorului, la două grade latitudine nordică sau la un grad latitudine sudică — şi supuse vrăjii ecuatorului, să poată trăi într-o tihnită castitate atîta timp, fără bărbat. Şi atunci, ce făceau ? Pedrarias n-o spunea, dar le suspecta grozav de lesbianism. Iată, aşadar — gîndea — pe malurile Amazoanelor două elemente elenice : amazoana şi dulcea poetă din Lesbos.

Totuşi n-avem conştinţă că acele *coñoris* de pe Amazoane ar scrie poezii.

Cîţiva soldaţi vroiau să rămînă acolo şi să le dea de veste, dar indianul spunea că era inutil şi că n-ar fi venit, mai întîi pentru că aceea nu era epoca anuală potrivită şi-apoi pentru că ele trebuiau să fie cele care să caute bărbatul şi nu bărbatul pe ele.

Lope de Aguirre mai puse cîteva întrebări, dar nu cu caracter erotic, căci în asemenea materie, deşi nu era indiferent, nu era nici curios. După spusele prizonierului, amazoanele purtau un talisman, o piatră de jad pe care o scoteau dintr-un lac — Ipaua Yaciuara — şi numeau acea piatră *muirakitan*. O purtau atîrnată pe piept şi credeau că le dă putere.

Dar noaptea începea să fie din ce în ce mai greu.

De fiecare dată cînd brigantinele trăgeau la mal, năvăleau asupra expediţiei nori de ţînţari. Foamea soldaţilor era egalată de foamea ţînţarilor. Aşadar, cînd ancorau la ţărm, obişnuiau să coboare şi să aprindă focuri mari pentru ca fumul şi vîlvătaia să îndepărteze nu numai ţînţarii, ci şi vampirii, care deveneau din ce în ce mai numeroşi, fără îndoială din cauză că fluviul se apropia tot mai mult de linia ecuatorului, iar căldura creştea şi cîteodată latitudinea sudică pe care o indicau astrolabii era zero.

Aşa cum se poate presupune, căldura părea să tot crească şi ameninţa să devină şi mai îngrozitoare. Atît ziua cît şi noaptea. Putură să verifice foarte bine asta a doua zi.

Printre vieţuitoarele pe care le descoperiră prin acele locuri, una dintre cele mai de seamă era pasărea numită *tucán,* de mărimea unui papagal mare, dar cu un cioc enorm (mai lung decît tot corpul păsării) şi cu un penaj strălucitor, al cărui bărbătuş — îi spuse un indian lui Pedrarias — se lăsa să moară cînd îi murea tovarăşa. Pedrarias, auzind asta, gîndea : „Ia te uită, nu numai oamenii pot să se poarte prosteşte cînd se îndrăgostesc".

Pe-acolo şi şopîrlele păreau mult mai mari şi erau numite, ca pe tot restul fluviului, *yacarés.* Păianjenul mare şi păros care vîna păsări mişuna peste tot şi cînd era înţepat de-o musculiţă — un fel de viespe îndrăzneaţă — într-un anumit loc al trupului (adică, într-unul din ganglionii motori) rămînea complet paralizat. Atunci viespea îşi depunea ouăle în trupul păianjenului, şi cînd ieşeau larvele se hrăneau din el fără ca acesta, din cauza stării în care se afla, să le poată împiedeca. Astfel că larvele îl mîncau de viu. Pedrarias nota toate astea în caietele lui.

Cînd auzeai vorbindu-se astfel în apropierea pădurilor de unde venea clamoarea milioanelor de vietăţi de tot felul hărăzite luptei pentru sex, hrană sau stăpînire, era ca şi cum ai fi auzit vorbindu-se despre obiceiurile unui oraş necunoscut. Puţini indieni intrau în zonele întunecate ale pădurii (erau locuri unde la amiază, în ciuda soarelui orbitor, era un întuneric desăvîrşit).

În timpul nopţii, aproape de focurile protectoare, cu toată larma pădurii, maranionii sforăiau trîntiţi în nisip, mereu în partea unde briza împrăştia fumul, pentru că era singurul loc unde se simţeau siguri că n-au să fie devoraţi de ţînţari şi nici goliţi de sînge de vampiri.

În ziua următoare, Lope văzu nişte indieni goi vîslind în nişte pirogi dreptunghiulare şi uşoare, cu chila plată, indiferenţi la norii de ţînţari care-i urmăreau. Nu-şi putea crede ochilor, şi întrebînd, i se spuse că prin acele locuri era o buruiană care producea un suc miraculos, căci dacă-ţi ungeai pielea cu ea ţînţarii nu se mai apro-

piau. Lope îi ceru unui indian să-i dea din acel suc şi îşi frecă barba şi gîtul. Dar rămase cu barba ca spălată cu leşie, cu dîre de culoare castanie, cu dîre cenuşii, iar pe-alocuri de un roşcat spălăcit, ceea ce dădu chipului său de basc o nouă particularitate. Părea, cînd stătea nemişcat (dormind iepureşte în timpul siestei, sprijinit de bordajul brigantinei, fără să lase din mînă archebuza), o străvehe sculptură în lemn care se cerea repictată.

În acele zile, Lope vru să afle taina *curarei*. Părea să nu fie un lucru prea greu, dar, deşi uneori indianul „tupí" — bătrînul tălmaci — o preparase în faţa lui Lope, din cauza felului său de-a umbla cu unele frunze sau de-a le amesteca cu un fel de răşină lipicioasă, cel care privea se zăpăcea şi nu reuşea să afle adevăratul secret. Deficienţele de limbaj fură în cele din urmă un bun pretext pentru a renunţa şi a considera încercarea ca imposibilă.

Indianul „tupí" avea o sarbacană cu care arunca cîte-un spin de cactus garnisit cu stigmate de porumb. Nu e greu de imaginat că, dacă spinul era uns cu curara, rana, oricît de superficială, cauza moartea. Acel „tupí" suflă de două ori în sarbacană, ţintindu-i pe doi dintre indienii care mergeau cu expediţia. Între ei duşmănia era uneori mult mai mare decît între indieni şi albi. Muriră. Indianul „tupí" era necesar ca tălmaci şi Lope făcu pe neştiutorul.

Cu negrii era altceva. Uneori Carolino îi spunea indianului cu sarbacana :

— Mie să nu-mi sufli !

Îi spunea asta cu un zîmbet lătăreţ de linguşire, şi indianul îl privea în tăcere cu ochii aproape închişi. Asta era diferenţa. Indienii nu spuneau aproape niciodată nimic.

Indianul „tupí" spuse că aproape de acel loc se găseşte o aşezare indiană cu oameni asemenea maranionilor, care vorbeau aceeaşi limbă şi care se însuraseră cu indiene şi aveau copii şi erau fericiţi. Esteban remarcă toate astea precum şi alte amănunte şi deduse că trebuie să fi fost exploratorii lui Diego de Ordás. Se pare că Diego de Ordás a încercat explorarea fluviului în anul 1532, pornind din Atlantic, adică urcînd împotriva curentului.

Avea cu el un locotenent-general numit Juan Cornejo, navigator priceput, şi s-a hotărît să pătrundă în gura fluviului cu corabia. A reuşit să intre, dar, ceva mai departe, nava a rămas împotmolită în bancurile de nisip. Cîţiva oameni au murit, iar alţii au fugit pe uscat, fiecare de capul lui. [1]

Lope nu vru să meargă în căutarea acelor spanioli, de vreme ce păreau mulţumiţi de soarta lor.

Navigară două zile fără oprire şi în cea de-a treia aruncară ancorele şi intrară în nişte sate în care indienii n-au opus rezistenţă. Le dădură spaniolilor porumb, ovăz, pîine şi o băutură foarte bună, asemănătoare cu berea, din care aveau berechet. Mai găsiră şi nişte ţesături fine şi bine lucrate, ca şi alte mărturii ale industriei şi civilizaţiei. Indienii acopereau porumbul din hambare cu un strat subţire de cenuşă ca să nu facă gărgăriţe.

În acea zi şi în acel loc, Lope trecu printr-o mare primejdie şi nu scăpă cu viaţă decît datorită forţei lui de a disimula şi fricii pe care o inspira majorităţii oamenilor săi. Lope se îmbătă, lucru care nu-i stătea în obicei. Dar era conştient de beţia lui şi de primejdiile pe care le aducea cu sine şi evită să vorbească pentru a nu se da de gol, se îndreptă cu cîţiva oameni de încredere şi cu negrii de serviciu, care erau în acelaşi timp servitori, gardă personală şi călăi, şi dormi o oră sub unul dintre arborii acei enormi, care puteau adăposti un batalion în-

---

[1] Diego Alvarez, pe care indienii l-au numit *Caramurú*, a ajuns la un sat unde s-a însurat cu o prinţesă indiană — botezată apoi — care s-a numit Catalina Paraguassú, şi cu care a avut mai mulţi copii. Se pare că a fost o căsnicie fericită şi soţul a făcut cu ea o călătorie în Europa. Dintre supravieţuitori, unul, portughezul Joao Ramalho, a întemeiat şi el o familie şi a lăsat sute de descendenţi care, astăzi, aparţin aristocraţiei braziliene. Ramalho s-a căsătorit tot cu o prinţesă indiană numită *Burtyra*. Un altul dintre cei fugiţi a fost Francisco del Puerto, care a lăsat şi el o descendenţă memorabilă.

Dintre naufragiaţii expediţiei lui Ordás au fugit toţi cei ce n-au pierit în delta fluviului. Lope cunoscuse pe un nepot al unuia dintre acei fugari care, cînd Lope l-a întrebat cu cîţiva ani înainte despre unchiul său, i-a spus: „L-au mîncat furnicile alea, zise burtoase". (N. a.).

treg. Lope se trezi stăpîn pe sine, cu capul nu tocmai limpede, dar în stare să-şi poarte de grijă.

La începutul beţiei simţi că are chef de ceartă, dar se răzgîndi. Ultimele cuvinte pe care le spuse înainte de-a pleca să se culce fură :

— Ştiţi prea bine, băieţi, că dacă o cădea capul ăsta al meu de pe umeri, ale voastre or să cunoască destul de curînd funia şi creanga copacului. Aşa că, mai bine să trăim în bună înţelegere.

În acele locuri au avut parte de două învolburări datorate fluxului — *pororos* — şi cele două talazuri care se năpustiră măturară totul în cale. Brigantinele se aflau într-o radă, la adăpost de prima putere a valului, şi n-au avut de suferit, dar dacă s-ar fi găsit în mijlocul fluviului s-ar fi pierdut pe veci.

Tot într-un sat pustiu găsiră cîteva urne de ceramică foarte bine lucrate, cu capacul în formă de cap de om, cu ochi, gură şi nas, colorate şi uscate la foc. Înăuntru era cenuşă şi oase pe jumătate arse.

— Oale din astea, spunea Pedrarias cu entuziasm, nu se fac mai bine nici în Talavera de la Reina, vreau să spun, în Castilla.

Pe ici pe colo apărură cîţiva indieni, ca de obicei goi puşcă, dar încălţaţi cu nişte sandale uşoare ca să nu-i frigă pietrele încinse de soare. Aveau părul tăiat rotund în jurul capului, şi, pentru ca acesta să fie mai potrivit cu asemenea podoabă, încă de mici copii îşi strîngeau craniul pînă ce devenea piramidal sau conic, aşa cum văzuseră şi la un trib dinainte.

În acea zi, în timp ce Pedro Gutiérrez şi Diego Palomo stăteau de vorbă despre cei o sută de indieni părăsiţi în ţinuturile canibalilor, cineva spuse :

— În chestia asta, generalul nostru Lope de Aguirre n-a făcut bine. Mai ales că cea mai mare parte dintre indieni fuseseră botezaţi, căci aproape toţi aveau nume spaniole.

Tăcură o vreme şi Gutiérrez oftă, adăugînd :

— Se pare că vom rămîne fără oameni de serviciu, aşa c-o să fie nevoie să facem singuri ceea ce-o fi de făcut.

Îi auzi negrul Carolino, care avea necaz pe ei şi-i spiona, şi se duse cu pîra la Lope de Aguirre, care-şi dădu seama că vorbele lor nu conţineau nici un fel de delict. Carolino cerea capul celor doi oameni care aveau obiceiul să-şi bată joc de dansurile lui, şi Lope şovăi un moment, dar deodată îi arătă pergamentul şi-i spuse că putea dispune de ei.

Carolino şi ceilalţi negri se năpustiră ca nişte fiare asupra celor doi soldaţi şi îl sugrumară pe Gutiérrez. Diego Palomo îl rugă pe şef ca, în loc să-l omoare, să-l lase în acel ţinut, de unde se va întoarce la popasul dinainte, ca să rămînă cu indienii botezaţi. Lope îi privea pe negrii care aşteptau în spatele victimei lor şi făceau din cap că nu. Era prima dată cînd Lope le cerea părerea. Palomo muri şi el, iar Pedrarias rămase foarte intrigat de asemenea execuţii. Cînd îl întrebă pe Lope, acesta îi spuse, punîndu-i o mînă pe umăr :

— Persişti în mania de-a înţelege totul ? Da ? Erau proşti soldaţi şi vieţile lor n-aveau preţ decît pentru ceea ce au făcut, adică, pentru a mi-i supune mai mult şi mai bine pe aceşti negri venetici care, odată ieşiţi de pe fluviu, şi mai ales ajungînd la vreun ţărm, ar putea foarte bine să fugă cu fraţii lor sălbatici, din Panama. Cu asemenea osîndă mi i-am asigurat pe cei douăzeci de negri de partea mea şi poate voi mai cîştiga vreo două mii în drum spre Peru.

Gura fluviului Amazoanelor, la vărsarea în mare, avea o lăţime de optzeci de leghe, după cum ziceau piloţii şi după observaţiile făcute de Orellana, pe care Esteban le avea notate. Altă învolburare a fluxului luă cu ea o luntre cu trei spanioli — nu i-a mai revăzut nimeni — şi măturâ cîţiva indieni care umblau după scoici pe plajă. Văzînd violenţa fluxului, Lope de Aguirre nu ştia cînd să iasă cu brigantinele şi nici cum să se asigure că nu vor fi distruse. Piloţii îl sfătuiră să aştepte ceasurile refluxului.

Cînd ajunsese la punctul de vărsare al Amazoanelor, expediţia lui Lope de Aguirre număra două sute patruzeci de spanioli, cincizeci şi cinci de indieni şi douăzeci de negri. Dintre spanioli muriseră mai mult de şaizeci ; dintre indieni, două sute treisprezece, fără să punem la

socoteală pe cei o sută pe care-i lăsaseră la popasul dinainte. Singurii care rămăseseră neschimbați ca număr erau negrii dansatori. E drept că niciodată nu se plîngeau de nimic, că mîncau carne de proveniență mai mult decît dubioasă, fără să pună întrebări, și ascultau de ordinele lui Lope — uneori cu frînghia ceruită în mînă — fără mustări de conștiință.

Lope de Aguirre își aducea aminte că, pe cînd se aflau la indienii „tupí", Juan Primero îi spusese arătîndu-i un strat de frunze de palmier peste care se vedeau cîteva pietre fierbinți :

— Știți ce se află în cuptorul ăsta ? Un creștin, excelență. Aici se prăjește trupul lui Monteverde, neamțul, pe care l-au scos din pămînt cu unghiile, scormonind ca niște copoi, și l-au dat pe trei porci indienilor de pe-aici.

Prin acele locuri violența mareelor se ciocnea de curenții fluviului. Dacă coincidea cu perioada de lună plină, riscul era și mai mare, căci se ridicau valuri foarte înalte. Mareea ajungea deodată, în mai puțin de un sfert de oră, la cea mai mare înălțime a ei, și de la cîteva leghe distanță se auzea un bubuit puternic care anunța un *pororoa* sau *pororo*. Apoi se vedea un munte de apă de mai bine de cincisprezeci picioare care ocupa treptat, cu o nemaipomenită violență, toată lățimea fluviului.

Așteptară refluxul ca să iasă la mare, și chiar și așa nu le-a fost prea ușor.

Perioadele de lună nouă erau de-o întunecime înspăimîntătoare, iar cele cu lună plină, argintate și senine, dar acestea din urmă anunțau, cum am spus, greutăți în navigație. Acel imens fluviu era grozav de sensibil la semnele cerești.

Înainte de-a ajunge la mare au trebuit să străbată un enorm labirint de insule și brațe de apă printre păduri de nepătruns care, în timpul nopții, se trezeau cu animalele lor aflate în călduri.

Pădurea era mereu de o densitate monstruoasă : trestii de grosimea piciorului crescînd foarte înalte pe un sol spongios, cocotieri ascuțiți care-și înălțau trunchiurile drepte și netede, copaci de tot felul căutînd puțin

aer şi o bucăţică de cer albastru, apoi alţi copaci, supuşi, învinşi, devoraţi de cei puternici. Arbuşti cu ramuri parcă de oţel, plante carnivore care, dacă prindeau o pasăre, o înfăşurau în frunze şi o strîngeau, iar după cîteva zile îi lepădau scheletul curăţat, iar pe sus, bolţi, panaşuri, ogive, ca în catedrale, ciubuce, rozete, volute, ghirlande, arabescuri. Dădeai peste ferigi milenare care se îndesau în mănunchiuri stufoase, frunze ca nişte lame de bronz subţire, care sub stropii de apă sunau metalic, liane peste tot, cu care s-ar putea spînzura chiar şi-un uriaş. Iar uneori o beznă totală în miezul zilei, în care străluceau doi ochi şi se auzea rîsul vreunei păsări multicolore, repetat apoi de cincizeci de ecouri.

În acele zile ale ieşirii la mare, cu insule bogate în vegetaţie peste tot, Lope de Aguirre nu vru să coboare să doarmă pe uscat. De fapt, nu dormea aproape niciodată pe nicăieri.

Toată lumea aceea vegetală avea o viaţă misterioasă şi proprie, iar omul care se apropia se simţea atras de groază şi minunăţie. Era ceva religios care impresiona, plante ca nişte altare, lumini de origine incertă, şoapte de rugăciune şi alte o mie de enigme şi ciudăţenii. Nu se vedea nici o fiinţă vie, dar se simţea clar prezenţa tainică a nenumărate existenţe palpitînd în jur.

Uneori se frînge o ramură care nu se mai putea susţine, iar pocnetul sec se răspîndea în toate părţile şi o sută de ecouri îl repetau. La gurile rîului lumina era de-o teribilă ciudăţenie pentru că nu se vedeau nicăieri umbre şi soarele părea să vină din toate direcţiile. De sus, de jos — refractat violent de ape — de la dreapta şi de la stînga, cu densităţi diferite.

În acele ciocniri de lumini faţa lui Lope de Aguirre părea şi mai puţin omenească. O piele ca pergamentul, cu reflexe metalice, şi o barbă moale, vegetală parcă.

Semăna mai mult ca oricînd cu capetele acelea reduse şi comprimate pe care unii indieni „machifaro" le purtau atîrnate la brîu, din trufie.

Erau mai bine de două mii de insule. Piloţii numărară două mii şapte, dar, bineînţeles, nu le văzuseră pe toate.

Doi metiși și un spaniol umblau cu o pirogă, cercetînd ținutul, printre acele insule, cînd i-a înghițit mîlul, după ce piroga fusese răsturnată de învolburarea mareei.

Trei femei indiene care căutau scoici pe o insulă au fost înconjurate de valurile fluxului care deveneau tot mai înalte și care, pînă la urmă, le-au acoperit.

Cu toate astea, pe ici pe colo, noi insule stîrneau noi curiozități și era greu să ții oamenii în frîu. Piloții spuneau : „Nimeni să nu coboare, pentru că apele vor acoperi curînd aceste insule.“ Și așa era. Se găseau pe-acolo arbori care își duceau viața mai mult sub apă decît deasupra ei.

Cînd ieșiră în sfîrșit la mare, Lope îi urcă în a doua brigantină pe cei care, puțini la număr, mai mergeau în canoe și părăsi ultimul ceam, spre marea durere a negrilor care îl iubeau ca pe-o ființă vie.

Lope de Aguirre luă de pe brigantina a doua busola, astrolabul și așa-numitul „balansier“, cu ajutorul căruia se putea menține drumul după umbra solară. Lipsiți de aceste instrumente, trebuiau să se țină de brigantina pe care se afla Lope, rămînînd în raza ei vizuală în timpul zilei, iar noaptea călăuzindu-se după un felinar atîrnat la pupă.

Avură parte de vreme bună și brigantinele nu se despărțiră una de alta. Dar navigară șaptesprezece zile, mult mai mult decît socotiseră, iar alimentele și apa se împuținară atît de mult, încît, dacă drumul ar mai fi durat încă o săptămînă, ar fi murit aproape toți de foame sau de sete. Hrana ajunse să se împartă în așa fel, încît fiecăruia îi reveneau numai cîteva boabe de porumb pe zi. Iar apa, a patra parte dintr-un sfert, de persoană, tot pe zi, lucru care, la acele latitudini toride, abia dacă se poate imagina.

Ca și cum asta n-ar fi fost mare lucru, bănuielile lui Lope se aprindeau ca întotdeuna, și privind în jur nu vedea decît amenințări de dezertare și trădare. Din cauza micimii navei, erau siliți să stea laolaltă și cei care nu se aveau bine, și așa se întîmpla că privirea căpitanului Guiral se încrucișa des cu cea a lui Lope. Și-o abăteau amîndoi în altă parte, dar rămînea amintirea unei violențe nesatisfăcute.

Guiral se împrietenise cu Diego de Alcaraz, soldat naiv şi fără vicleşuguri, care-şi avea hamacul lîngă el şi vorbeau adesea pe şoptite.

Lope de Aguirre, fără a cere sfatul nimănui, puse să-i omoare. Execuţia avu loc noaptea şi nu prinseră de veste decît cei care se aflau în apropierea lor, iar corpurile fură aruncate în mare.

Cînd să-l omoare pe Alcaraz, care era om îngrijit şi ordonat, acesta îşi rîndui puţinele lucruri pe care le avea, dărui nişte pantaloni unui indian şi, împachetînd un caiet jilav şi aproape de nefolosit, doi ciorapi rupţi, un şiret de jiletcă şi o mică armă veche, scrise deasupra : „Asta este pentru Zozaya, care se află în cealaltă brigantină". Văzînd aceasta, Lope îşi aduse aminte de Cabañas, care făcuse la fel cu parte din obiectele răposatului părinte Portillo.

Cînd negrii îl întrebară pe Lope ce să facă cu cele două cadavre, şeful spuse :

— Aruncaţi-le în mare, drept hrană scrumbiilor turbate.

Guiral fusese toată viaţa un om serios şi sigur de el, normal şi cu scaun la cap. Niciodată nu mai trecuse prin întîmplări de felul celor pe care le cunoscuse în acea expediţie. Dar în ultimele clipe ale vieţii simţi că-i revine în amintire un gînd care-i chinuise copilăria : lupul. Ideea unui om-lup nemaipomenit de periculos care l-ar putea aştepta la vreo cotitură a vieţii. Uneori îl privea pe Lope în strîmtorarea de pe navă şi, văzîndu-l mic, uscat, înarmat pînă-n dinţi, gîndea că numele lui era o aluzie la lup şi poate că acela era lupul, şi că acesta îl găsise. Lope îşi dădea seama de ciudăţenia acelei priviri şi o evita.

Guiral ştia că mărunţelul om-lup avea în spate pe puţin o sută de oameni, bine înarmaţi şi că voinţa lui era neîndurătoare.

Cît despre Alcaraz, nu se manifestase în vreun fel deosebit de cînd plecaseră din Motilones şi era cel mai obscur dintre conchistadori şi cel mai paşnic dintre maranioni. E drept că Lope nu putea susţine nici privirea lui Alcaraz şi că, ştiind lucrul acesta, evita să-l privească

în față. Cînd n-avea încotro și îl privea, ochii i se dereglau puțin și se observa un slab și trecător strabism.

În două rînduri șeful maranion îl întrebase :

— Se poate ști la ce cugeți dumneata ?

Și era o întrebare sinistră mai mult prin ton decît prin cuvine.

Cînd ajunseră la insulă, Pedrarias văzu că într-un colț al covertei de jos, un indian, care umbla complet gol, se pregătea să-și facă coafura. Scoase dintr-un sac un pumn de liane, își dădu părul pe spate, se pieptănă mult timp cu un mic darac din lemn de manioca, apoi își strînse părul, îl legă de mai multe ori cu o liană, iar cînd termină scoase din același sac în care-și ținea lucrurile puțină pastă pe care indienii o numeau *achiote* și, cu multă grijă, își pictă o dungă de la o ureche la alta, de-a curmezișul feței, pe sub pleoape, alta mai mult sau mai puțin paralelă pe sub nas și o treia pe sub gură. Lope comentă :

— Țopîrlan prăpădit, și ia te uită cum se gătește !

Cu asta, indianul, care, cum spun, umbla gol pușcă, era îmbrăcat de gală măcar pentru zilele cît avea să stea pe insulă, la care se uita curios și pe deplin satisfăcut de el însuși.

Brigantinele nu acostară chiar pe acel țărm al insulei Margarita pentru că mareea o purtase pe cea de-a doua la altă plajă, cam la două leghe distanță. Era 20 iulie 1561, într-o luni după-amiază.

Lope de Aguirre coborî cu cîțiva soldați și-l trimise pe un oarecare Rodríguez, cu patru oameni înarmați și cu cîțiva indieni de pe insulă drept călăuze, să-l anunțe pe șeful operațiunilor militare Martín Pérez, care mergea pe cealaltă brigantină, și să se alăture cît mai repede cu putință celorlalți. În același timp îi dădu lui Rodríguez faimoasa hîrtie — un pergament rezistent, dar acum slinos și fleșcăit de sudoare — și-i spuse să i-l încredințeze lui Martín Pérez. Pe dosul pergamentului Lope de Aguirre scrise numele lui Sancho Pizarro și ordinul ca acesta să fie omorît pe drum, fiindcă devenea pe fiece zi mai suspect și Lope nu tolerase niciodată ceea ce Pizarro numea nevoia lui de-a înțelege moartea lui don Hernando. Pizarro dorea întotdeauna să facă cîte ceva —

ceva imediat și urgent — în legătură cu amintirea lui don Hernando și niciodată nu știa ce, și de aceea nu făcea nimic niciodată. Acest lucru îi provoca o anume neliniște, și pentru a se apăra de ea se adîncea în faimoasa lui tăcere, cu ochii melancolici și întunecați. *Ochi de zizanie*, spunea Lope de Aguirre.

Lope îl mai trimise și pe căpitanul de cavalerie, Diego Tirado, în interiorul insulei, pe jos, cu alți vreo doi-trei soldați. Cum erau slabi și gălbejiți din cauza drumului și fără arme, îți făcea milă să-i privești.

Diego Tirado avea misiunea să anunțe și să ceară autorităților să le vîndă ceva mîncare, pentru că se rătăciseră și naufragiaseră și făgăduiau să plătească oricît. Să spună că aveau cîteva bucăți de aur și alte lucruri de valoare.

Primul lucru de care aveau nevoie era apa. Insula nu avea izvoare, dar ploile torențiale din fiecare zi le permiteau să-și facă provizii tot anul în cisterne mari.

Cu toată micimea ei, insula avea munți foarte înalți și n-ai fi putut s-o înconjuri în trei zile și trei nopți cu un cal sprinten. De la țărmuri urcai o pantă destul de piezișă pînă la capitala numită Yua, care nu era departe. Mulți dintre spaniolii care locuiau acolo fuseseră primii descoperitori și fondatori și se considerau instalați acolo definitiv, trăind ca în Castilia. Căldurile erau sufocante, deși nu atît de mari ca pe Amazoane, dar acei spanioli trăiau de fapt în timpul nopții și aveau cîteva sute de indieni care se ocupau cu munca cîmpului, adică, cu păstoritul și cu agricultura. Erau și pescuitori de perle.

Lope de Aguirre rămase lîngă brigantina lui, așteptînd. Purta, ca întotdeuna, platoșa și pieptarul, cît și coiful sub a cărui vizieră îi străluceau ochii de uliu. În partea stîngă spada, iar în cea dreaptă pumnalul.

Unii soldați vrură să debarce, dar Lope se împotrivi. Pe cei mai mulți îi obligă să rămînă împlătoșați pe puntea inferioară, adică ascunși, și-i lăsă sus doar pe cei invalizi și bolnavi, bine înțeles fără arme.

Lope de Aguirre aștepta. Oxidul sudorii și al fierului îi pătau îmbrăcămintea cu ocruri și verde, iar șeful, privind insula aceea pașnică, se gîndea la locuitorii ei

şi-şi spunea : „Blestemaţii ăştia au de toate şi vor trebui obligaţi cu forţa să fie cît de cît generoşi".

Elvira şi Torralba stăteau pe coverta şi fata vroia să coboare la ţărm, dar nu îndrăznea să-i ceară nimic lui taică-său, pe care-l vedea foarte preocupat şi ale cărui schimbări de dispoziţie le cunoştea.

— Tu eşti şeful tuturor în afară de mine, îi spunea de la bord, şeful lumii întregi şi tatăl meu.

Lope părea că n-o aude.

Torralba spuse cu timiditate că avea chef să cînte „jota soriana" şi Lope se grăbi să le anunţe că dacă vroiau să debarce n-aveau decît. În acelaşi timp o privea pe Torralba şi, prin asprimea ochilor, părea să-i spună că nu era vreme de cîntece. Avertizarea era atît de clară, încît Torralba se crezu datoare să-i explice, coborînd vocea :

— Nu, că n-am poftă să cînt decît atunci cînd mă aflu în locuri înalte. Aici jos, pe pămînt, n-am să cînt.

XII

Între timp, Martín Pérez, debarcînd la două leghe distanţă, după ce află unde se găsea Lope de Aguirre, vru să-i iasă în întîmpinare, dar trebui să aştepte întoarcerea lui Zozaya şi Francisco Hernández, care se duseseră, cu cîţiva negri, să caute alimente şi apă. Tot aşteptîndu-i se făcu noapte.

Sancho Pizarro care, alături de Martín Pérez, coborîse primul pe uscat, dădea din nou dovadă că nu-i păsa de ceea ce se întîmplă în jurul lui, căci atunci cînd i-au spus că Zozaya se dusese să caute apă de băut, exclamă :

— Ah, da. Uitasem că mi-e sete.

Din cauza unor lucruri de felul acesta spunea Lope despre el că i se înceţoşase mintea.

Vroia să spună „că se tîmpeşte într-un mod periculos".

În timp ce mergeau cu toţii prin întuneric, Martín Perez se gîndea mereu la Sancho Pizarro. Îşi propusese să nu înceapă cu omorurile, decît numai în caz de război, dar nu era posibil să nu îndeplineşti un ordin de-al lui Lope.

Dat fiind că şeful maranion îi spusese că trebuia să lichideze afacerea cu Pizarro pe drum, îl chemă la el pe unul dintre negri :

— Eşti înarmat ? Ai pumnal ? Ai frînghii ?

Negrul, care se numea Asunción Ciungul, pentru că avea braţul stîng doar pe jumătate, spuse că da. Un negru nu putea să nu aibă la el nişte frînghii, pentru că deseori i se poruncea să mute lucruri foarte grele dintr-un loc într-altul. Pumnal n-avea, frînghii însă da.

Atunci Martín Pérez își dădu seama că defectul fizic al acestuia putea fi o piedică, dar negrul Asunción înțelese și-i spuse :

— E aici și fratele meu care poate să mă ajute la orice fel de treabă.

Martín Pérez, care nu era vorbă lungă, îi arătă țîdula de la Lope, celebră printre negri. Ciungul înțelese.

— Dacă mai așteptați, ne ducem numaidecît după Juan Primero, spuse, prudent.

— Nu, nu putem aștepta.

Atunci negrul vorbi cu fratele său o clipă, într-o limbă africană, după care începură să rîdă satisfăcuți de ei înșiși, într-un fel puțin cam indecent. În acel moment, cînd luna sta să răsară dinapoia unui munte, deasupra acestuia, la orizont, se vedea o strălucire crescîndă.

Martín Pérez spuse că trebuie făcut totul înainte de-a răsări luna.

Negrii au anumite superstiții în legătură cu satelitul nostru, și s-au gîndit probabil că graba se datora unor motive de ordin religios. Șeful operațiunilor militare îl întrebă pe cel de-al doilea negru cum se numea, și Asunción îl preveni :

— Ăsta n-are nume.

— Cum ?

— Nu e botezat. Îl strigi Tu și vine.

— Și n-are nici un nume african, guianez sau congolez ?

— Aha, domnule, asta da. Yattaba. Dar nu i l-au pus la botez, și de aceea spun că dacă-i ziceți Tu, vine și-așa.

Martín Pérez le spuse cine era victima și Asunción îl întrerupse :

— Da, știm bine cine e Pisarro. Adică, Sancho Pisarro. Nu-i așa, Tu ?

Negrul Tu surîdea, surîsul acela fiind modul său de-a confirma ceva.

Martín Pérez spuse că avea să-i ceară lui Sancho să rămînă în urmă ca să-i aștepte pe doi soldați care întîrziaseră — ceea ce nu era adevărat — și atunci negrii vor putea să-și facă treaba.

Pizarro rămase în urmă pentru a-i aștepta pe presupușii întîrziați și, cînd jumătate din lună se ivea deasupra mun-

telui, Martín Pérez auzi în spate un zgomot de luptă, împotrivire şi strigătele de surpriză ale lui Pizarro.

Martín gîndi că negrii nu avuseseră noroc, de vreme ce tăcerea celui sugrumat era primul semn al succesului, şi se opri să aştepte.

Negrii se luptau cu mare gălăgie.

— Ce se-ntîmplă, domnule Pizarro ? întrebă Martín doar pentru a verifica dacă era vorba de el.

— Negrii ăştia, să-i ia dracu, că nu ştiu ce vor de la mine.

Şi continua să se opintească. Martín întrebă iar, prin întuneric :

— Ce spui, domnule Pizarro ?

De data asta nu răspunse, şi fără să fi încetat zbaterile şi oarecare luptă, negrul Asunción îi spuse fratelui său :

— S-a făcut, Tu. Acum nu mai trebuie decît să aşteptăm.

Martín Pérez îşi continuă drumul pînă-i ajunse pe ceilalţi şi puse pergamentul în buzunar pentru a-l înapoia şefului. Mai avea oarecare îndoieli şi n-avea să se liniştească pînă ce nu s-or întoarce negrii şi i-or spune că treaba se făcuse.

Aşadar, mergea încet, aşteptînd.

În lumina lunii se vedea bine peisajul. Era o iezătură mare, numită Restinga, nu închisă complet, ci cu deschidere spre mare în timpul fluxului, iar împrejur, din trei părţi, vreo două leghe de pămînt.

Muntele după care răsărea luna se numea Copei şi era împădurit ; avea două văi adînci şi largi cu pămînt bun pentru agricultură, una spre est, numită Asunción şi alta, spre vest, Espiritu Santo. Pe coasta de vest se găseau bancuri de perle şi locuitorii aveau indieni care se cufundau în adîncimi să le pescuiască.

Ajungînd Martín Pérez cu oamenii săi la Lope de Aguirre, acesta îi spuse :

— S-a făcut ?

— Da, domnule, şi Martín îi înapoie pergamentul slinos.

Atunci se întîmplă ceva cu adevărat curios. Lope de Aguirre mai rosti încă două sau trei nume şi îl preveni că trebuia să li se facă şi ăstora de petrecanie dacă conti-

nuau *să umble cu intrigi.* Martín Pérez, vădit indignat, ridică vocea :

— Pentru numele lui Dumnezeu, că nu mai știu cu cine vreți să duceți războiul dacă în fiecare zi omorîți șase-șapte oameni !

— Hai, hai, Martín Pérez, se vede c-ai căpătat putere pe drum.

— Avem mai mare nevoie să strîngem oameni noi decît să-i omorîm pe cei vechi, dacă vrem să ne grozăvim. Adică dacă vrem să ieșim biruitori.

— Nu numărul face puterea. Și nici strigătele.

Martín Pérez tăcu.

În afară de Rodríguez, care se dusese la Yua — capitala — cu o scrisoare de la Lope de Aguirre, mai plecaseră trei sau patru soldați, tot fără arme și foarte slăbiți, ca să ceară alimente de pe la case, promițînd că le vor plăti.

Locuitorii insulei crezuseră la început că brigantinele aparțineau corsarilor francezi, și unii dintre ei se pregătiseră să se apere. Văzînd că era vorba de cu totul altceva, se bucurară și, așa cum se întîmplă de obicei, surpriza i-a făcut mai încrezători decît trebuia.

Pe baza scrisorii pe care o dusese Rodríguez și după spusele celorlalți soldați, autoritățile din insula Margarita hotărîră să trimită pe cineva care să vadă personal ce se întîmplă pe coastă, așa că în întîmpinarea lui Lope de Aguirre veniră două sau trei persoane civile împreună cu Gaspar Hernández, primarul orașului Yua. Înainte de asta Lope poruncise trupelor să se ascundă în calele brigantinei, cum am mai spus. Pe punte se vedeau doar cei care sufereau mai tare de foame și bolnavii.

Schimbară saluturi, și Aguirre ținu un discurs vorbind în felul lui despre navigația pe Amazoane și spunînd că plecaseră din Peru de zece luni și că aveau mare nevoie de ajutor.

— Dumnezeu ne-a îndreptat spre această insulă, spuse cu smerenie, ca să nu ne prăpădim de tot și vă rog să ne ajutați cu ceva carne, pîine și vin c-o să vi le plătim și-o să ne continuăm apoi drumul spre Nombre de Dios și apoi spre Peru.

Gaspar Hernández, convins de cuvintele înduioşătoare ale lui Lope, puse să se taie două vaci şi trimise să se aducă de la Yua pîine şi vin. Făcură tabără acolo, aprinseră focul şi, în scurtă vreme, carnea fu pusă la fript. Lope de Aguirre îi prezentă lui Hernández o mantie de catifea împodobită cu galoane de aur marcat, care aparţinuse lui Ursúa. Hernández se şi văzu îmbrăcînd acea mantie la solemnităţile oficiale şi păru convins, dar, ca şi cum n-ar fi fost de ajuns, Lope îi mai dădu o cupă de argint aurit şi-i spuse :

— Domnia-voastră poate-o să preţuiţi cumva aceste podoabe şi altele pe care le avem pe bord, dar pentru nişte oameni care sînt mereu pe drumuri şi-n războaie au prea puţin preţ, sau chiar de loc.

Hernández se împrieteni cu Lope şi cu ceilalţi soldaţi şi-i trimise o scrisoare guvernatorului insulei, don Juan de Villaldrando, care era la Yua, spunînd că noii-veniţi erau oameni paşnici, că nu vroiau altceva decît să se aprovizioneze şi că aveau lucruri de preţ cu care să plătească.

Prudenţi, guvernatorul şi consilierii lui îl reţinuseră pe Diego Tirado, ca şi pe mesagerii care veniseră întîi, pînă se vor împărtăşi din impresiile lui Gaspar Hernández, deoarece avuseseră parte de multe experienţe neplăcute şi nu aveau încredere în cuvintele orişicui. Dar cînd guvernatorul citi scrisoarea lui Gaspar Hernández, temerile i se spulberară şi dădu ordine subalternilor să coboare în port cu alimente, şi se hotărî el însuşi să meargă acolo, împreună cu unul dintre primarii adjuncţi numit Manuel Rodríguez şi cu consilierul Andrés de Salamanca, întovărăşiţi de încă doi sau trei funcţionari din administraţia insulei.

Plecară toţi călare şi spre miezul nopţii, pentru că nici un spaniol nu obişnuia să iasă din casă în timpul zilei din cauza soarelui arzător de la ecuator, deşi erau cu un grad sau două mai la nord decît Amazoanele.

Lope de Aguirre era tot pe plajă, numai cu bolnavii şi cîţiva soldaţi aparent neînarmaţi, care mîncau pe rupte. Ceilalţi, adică majoritatea, nu mîncaseră şi nici nu băuseră de mai bine de douăsprezece ore, răbdînd în linişte sub punte, cu toate că mirosul de carne friptă se simţea pînă acolo.

Cînd Lope îl văzu pe guvernator venind cu suita lui, le ieşi înainte ca să-i primească. El şi maranionii care-l însoţeau îi ajutară, cu multe temenele, să descalece, iar Lope se înclină, vrînd să-i sărute mîna guvernatorului. Acesta nu-i dădu voie şi Lope insistă, spunînd : e de datoria mea. Printre cai umbla de colo-colo un cîine de o rasă greu de precizat, căruia guvernatorul îi zicea Solimán.

Soldaţii pe care-i avea Lope de Aguirre, sub pretext că vor să lege caii, îi duseră ceva mai departe, astfel încît, la o adică, stăpînitorii insulei să nu poată sări pe ei cu uşurinţă.

Guvernatorul îl îmbrăţişă pe Lope de Aguirre aflînd că el e şeful expediţiei, ceea ce de altfel îl cam miră — mirare ce nu trecu neobservată de Lope ; apoi se îndreptară cu toţii spre brigantină şi cînd se găsiră aproape de apă. Lope mai ţinu un mic discurs :

— Domnule guvernator şi domnii mei. Soldaţii din Peru preţuiesc mai mult faptul de a avea cu ei arme bune decît haine bogate, deşi au şi de-astea îndeajuns ca să arate bine. Astfel că vă fac rugămintea, şi eu mă alătur rugăminţii lor, să li se dea voie să coboare pe uscat şi să-şi scoată armele şi archebuzele, pentru că pe brigantină prind rugină, şi poate că aşa, în trecere, să faceţi şi dumneavoastră un tîrg cu lucrurile pe care le mai au din schimburile cu indienii, lucruri de oarecare valoare.

Guvernatorul răspunse că era de acord şi că oricine în locul lui ar fi făcut la fel, de vreme ce înfăţişarea lui Lope nu putea fi mai inofensivă şi toate aveau un aspect foarte paşnic. Şi, ca o confirmare a celor spuse, o văzură numai la cîţiva paşi pe Torralba stînd pe o piatră — iar Elvira, alături, dormea cu capul în poala ei.

În orice caz, cu îngăduinţa guvernatorului, Lope de Aguirre se apropie de brigantină şi strigă :

— Ia, maranionii mei, ascuţiţi-vă armele, curăţaţi-vă archebuzele că le-a umezit marea, pentru că aveţi acum permisiunea guvernatorului să coborîţi cu ele la ţărm şi chiar dacă guvernatorul nu v-ar fi dat-o, v-aţi fi luat-o voi singuri, ştiut fiind că sînteţi în stare de asta, ba chiar şi de mai mult.

Pe guvernator îl cam mirară ultimele cuvinte.

Ieşiră toţi soldaţii din cale şi, chiar de pe coverta brigantinei, traseră o salvă de salut în cinstea guvernatorului cu zece archebuze deodată, din cauza căreia Elvirica se trezi, înspăimîntată. Apoi coborîră halebardierii, lăncierii, soldaţii şi ofiţerii din toate armele în ţinută de campanie, adică înarmaţi ca şi cum ar fi gata să dea o bătălie. Guvernatorul privea fără să-şi poată crede ochilor şi mirarea lui crescu cînd văzu că soldaţii, instruiţi dinainte, îi înconjurau din toate părţile.

Aparent fără nici un fel de violenţă, asta nu.

Dimpotrivă, cu surîsul lui Lope de Aguirre şi cu scuzele şefului operaţiunilor militare, care se împiedică fără să vrea de primarul Hernández. Cîinele Solimán, călcat de un soldat, scheună de două ori.

De îndată ce oamenii care deţineau puterea pe insulă fură încercuiţi, Lope de Aguirre îl întrebă pe guvernator a cui era corabia pe care o văzuseră la venire în alt golf, că părea încăpătoare şi cu arboratură bună. Guvernatorul, cu glas cam nesigur şi înţelegînd că-şi făcuse nişte păreri premature asupra acelor oameni, spuse că nava era condusă de un călugăr, părintele Montesinos, din Santo Domingo, că sosise cu trei zile înainte şi că locuitorii insulei nu erau foarte mulţumiţi pentru că voise să-i ia pe indienii care lucrau ca servitori în războiul cu *araucanii,* după cum spunea. Populaţia insulei nu vroia să renunţe la indienii ei, care făceau toate muncile grele.

— Din care ordin face parte călugărul ?

— Este un călugăr superior din ordinul dominicanilor, se numeşte fratele Francisco de Montesinos şi are cu el cîţiva soldaţi. Corabia este de mare tonaj.

Apoi se priviră în tăcere unii pe alţii, iar Lope de Aguirre se gîndea cu rîvnă la navă.

— Domnia-voastră, spuse, nu vreţi să vă pierdeţi indienii, asta e clar.

— Dacă n-ar fi ei, mărturisi Hernández, cine-ar mai lucra pămîntul ? Ei sînt obişnuiţi cu clima.

Spaniolii trăiau pe insula Margarita ca într-un adevărat paradis. Erau nişte călduri groaznice, dar mulţumită acestora pe insulă se scoteau pînă la patru recolte pe an. Merita să le suporţi.

De fiecare dată cînd, în timpul convorbirii, se întîmpla ca Hernández să-l numească „domnia-voastră" pe guvernator, Lope de Aguirre îi privea pe amîndoi cu un aer zeflemitor. Şi-i spuse lui Villaldrando că soldaţii îi mulţumeau pentru că îi lăsase să debarce cu arme cu tot. Guvernatorul răspunse că, de vreme ce pe insulă era linişte şi nu exista nici un fel de ameninţare din afară, soldaţii puteau să-şi lase armele, iar el, Lope, să-şi păstreze doar o gardă înarmată, dacă credea că e necesar.

Guvernatorul şi celelalte autorităţi presupuneau că soldaţii care debarcaseră erau destinaţi apărării insulei. Vru să se îndepărteze cu ofiţerii săi dar, văzînd cordonul de soldaţi care-i înconjura, spuse oarecum neliniştit :

— Dar ce faceţi aici ? Ce doriţi ?

Lope, însoţit de Martín Pérez, se apropie de guvernator.

— Noi, domnilor, le spuse, ne îndreptăm spre Peru, unde în general nu lipsesc nici războaiele şi nici răscoalele şi nu numai războaiele împotriva indienilor sălbatici, ci şi cele dintre spanioli, şi fiindcă mergem ca să-l slujim pe rege, n-ar fi bine să ne faceţi greutăţi, aşa că, deşi ne pare rău, e mult mai bine pentru toţi ca domniile-voastre să lăsaţi armele şi să vă declaraţi prizonieri. Nu vă alarmaţi, că fac asta numai ca să ni se dea tot concursul necesar pentru călătoria noastră — şi fără discuţii, întîrzieri sau amînări.

Guvernatorul şi oamenii săi se traseră înapoi întrebînd miraţi :

— Ce vreţi să spuneţi cu asta ?

Unii dintre ei duseră mîna la spadă, dar degeaba, căci maranionii le puseră baltagurile-n piept şi-i ţintiră cu archebuzele.

După ce-i dezarmară, maranionii le luară caii, vreo opt sau zece, şi ieşiră la drumuri, ca nimeni să nu poată da de veste despre ceea ce se întîmpla. Cînd vedeau vreun om pe cal, îl ajungeau din urmă, i-l luau şi-l obligau să meargă pe jos pînă la plajă, unde îngroşa numărul prizonierilor.

Nu după mult timp se aleseră cu mai bine de-o duzină de cai, foarte buni cu toţii.

Lope hotărî atunci să pornească în marş către oraşul Yua, care nu era departe. Douăzeci de oameni călări pe cele două flancuri ale coloanei, iar ceilalţi, bine înarmaţi, pe jos.

Lope călărea calul guvernatorului, şi îl invită să se suie şi el pe crupă.

— Că domnia-voastră, spuse, sînteţi obişnuit să trăiţi în desfătare şi huzur.

Guvernatorul, indignat, refuză să se urce, şi atunci Aguirre descălecă şi-i spuse :

— Ei, dacă nu vreţi să încălecaţi, să mergem cu toţii pe jos.

Ceilalţi maranioni nu descălecară însă, şi după puţin timp, din cauza greutăţii armelor şi a căldurii, Lope de Aguirre încălecă din nou şi-l invită şi pe guvernator, care acceptă în cele din urmă, stoic şi nefericit. Ca să-l încurajeze, Lope îi spunea că lucrurile astea n-au nici o importanţă şi că totul consta în a înlătura puţin autorităţile pentru a lăsa libertate de mişcare soldaţilor atîta timp cît vor rămîne pe insulă, deoarece amorţiseră pe brigantine. Apoi întorcea capul şi întreba :

— Grozave călduri trebuie să suportaţi pe-aici. Pe semne că aveţi şi servitoare frumoase, indiene şi metise, care vă răcoresc, nu-i aşa ?

Dar nu-i răspundea nimeni. Pe crupa calului lui Pedrarias mergea Elvirica. Torralba venea în urmă pe jos. însoţită de cîinele Solimán, care se împrietenise cu ea.

Guvernatorul îi spuse lui Lope să ia seama la ceea ce face, pentru că era în cele mai bune relaţii cu autorităţile instanţei regale de la Santo Domingo. Lope de Aguirre răspunse :

— Nu mă îndoiesc ; îmi închipui eu că sînteţi o persoană sus-pusă. De asta mă port cu atîta respect. Cît despre mine, pot şi eu să vă spun că nu sînteţi în tovărăşie proastă. Eu tratez direct cu consiliul din Castilia.

Unii locuitori, curioşi, veneau călare, şi Lope de Aguirre îi punea să descalece şi le lua caii. Treceau în stăpînirea maranionilor, iar sărmanii oameni de pe insulă se vedeau obligaţi să urmeze alaiul pe jos. Uneori Lope, pentru a justifica prădăciunea, spunea :

— Numai pentru cîteva zile. Şi puteţi să vă simţiţi mîndru deoarece pe calul domniei-voastre călăreşte acum primul născut al unei familii nobile din Ciudad Real.

Maranionii făceau haz, dar nu peste măsură, deoarece ştiau că lui Lope nu-i plăcea ca momentele lui de bună dispoziţie să se termine cu prea mare gălăgie.

Martín Pérez, care călărea pe o iapă foarte bună, se îndepărtă cu un grup de călăreţi, pentru a lua în stăpînire piaţa din Yua înainte de-a ajunge Aguirre, şi aşa şi făcu, intrînd în oraş de ziua Sfintei Magdalena, într-o marţi, în zori. Strigă în gura mare în centrul pieţii, şi ceilalţi maranioni îi răspunseră : „Trăiască Lope de Aguirre !"

Veseli şi galopînd pe străzi se duseră toţi să se încartiruiască în fortăreaţa care era deschisă şi în ale cărei grajduri mai găsiră şi alţi cai, cu care invadatorii puteau forma un escadron puternic şi strălucitor. Soldaţii, răspîndiţi prin oraş, luau armele tuturor locuitorilor pe care-i întîlneau şi, dacă vreunul vroia să le ţină piept, îl insultau şi-l dezarmau cu forţa, evitînd însă să-i facă vreun rău.

Înainte de prînz, insula întreagă era în stare de alarmă şi gata de apărare, dar conducătorii ei fuseseră închişi şi ordinele erau date pe insulă de şeful basc, măsliniu la faţă şi pipernicit.

În fortăreaţă se găseau la vreo douăzecí de arestaţi păziţi de gardă.

După ce mîncară, se întoarseră cu toţii în piaţă unde încercară să taie stîlpul stăpînirii, care era un trunchi gros de goiac tare ; de aceea, cînd dădeau în el era ca şi cum ar fi dat într-o stîncă, iar oţelul securilor se tocea fără să-l ştirbească măcar.

Lope era iritat din cauza rezistenţei stîlpului şi spunea :

— Dacă-şi închipuie stîlpul ăsta că va rămîne aici în cinstea maiestăţii-sale, se-nşeală, iar dacă nu vrea să se lase doborît, aici va rămîne, dar numai ca să ne fie nouă de folos. Apoi, cu glas plin de veselie, îi întrebă pe maranionii care erau mai aproape : Ei, ce ziceţi ? Aţi văzut cum se poate cuceri o insulă fără să strici praf de puşcă şi fără vărsare de sînge ?

Lope de Aguirre, împreună cu ai lui, se duse la locul unde era trezoreria şi, fără să mai aştepte cheile şi nici

să întrebe cine le are, sfărîmară porţile şi sipetul, de unde scoaseră o mare cantitate de aur şi de perle din procentul cuvenit regelui şi distruseră catastifele.

— Mă simt un om nou, spunea Lope de Aguirre, umblînd de colo-colo.

Nu terminaseră încă toate astea cînd apăru o doamnă bătrînă, îmbrăcată ţipător şi sprijinită într-un baston, spunînd :

— Mare serviciu îi faceţi lui Villaldrando, pentru că acuma socotelile lor or să fie în regulă, dînd ca pierduţi în mîinile voastre banii pe care i-a păpat el.

— Cine sînteţi ? întrebă Lope.

Doamna se îndreptă din spate, ofensată :

— Să mi te adresezi cu domnia-voastră, pentru că eu sînt adevărata guvernatoare a insulei Margarita.

Lope crezu că e nebună şi n-o luă în seamă. Acum, că era stăpînul oraşului, dădu un ordin prin care condamna la moarte pe toţi locuitorii care, din acel moment, nu se vor prezenta cu toate armele pe care le-ar deţine, atît de atac cît şi de apărare ; anunţă în acelaşi timp că nimeni nu putea ieşi din oraş fără autorizaţie scrisă.

Apoi puse să se aducă în piaţă un butoi cu vin de patruzeci de *arrobas* pe care-l scoaseră dín casa unui negustor şi băură cu toţii plini de voioşie.

Un insular îndatoritor sau numai rău intenţionat veni să le spună că Villaldrando nu era decît locţiitorul guvernatorului şi că adevărata guvernatoare era soacră-sa, o femeie foarte în vîrstă, despre care se presupune că se trage din goţi. Lope de Aguirre îl privea şi se întreba : „Cu ce gînd vine individul ăsta să-mi spună asemenea lucru ?“

Maranionii aflară cum că un negustor, numit Gaspar, poruncise să fie ascunsă o corabie de-a sa, care venea din insula Santo Domingo. Lope îl ameninţă cu moartea dacă nu spune unde se află. Omul mărturisi şi corabia fu jefuită. Adusese multe mărfuri de preţ din Castilia. Omul spunea într-una :

— Sînt ruinat, şi-acum ar fi mai bine să merg cu voi ca să fiu spînzurat.

Lope dădu ordin ca unii dintre cei mai credincioşi maranioni să treacă prin toate locuinţele şi să facă un inventar al lucrurilor pe care le-ar găsi şi care ar fi de folos pentru expediţie şi război, sau pur şi simplu pentru plăcerea maranionilor, ceea ce se şi făcu întocmai, bineînţeles cu exagerările de rigoare. Tot ce găsiră mai bun aduseră la fortăreaţă, iar restul rămase în grija stăpînilor, cărora le puseră în vedere că notaseră totul pe liste şi că, dacă va lipsi măcar un ac, aveau să plătească cu viaţa.

Lope luă în stăpînire mărfurile înmagazinate în insulă pentru a fi duse regelui, în Spania, le împărţi între soldaţii lui şi porunci să fie adunate în port toate canoele şi pirogile.

În momentul în care le strînseră pe toate, le incendie pentru ca nimeni să nu poată duce vreo veste spre coasta continentului care se zărea în depărtare.

Astfel trecură primele două zile de ocupaţie a insulei Margarita, pe care maranionii o găsiră mai bogată decît credeau, atît în alimente cît şi în alte lucruri, socotind şi anumite obiecte de lux aduse din Spania sau pregătite pentru a fi trimise regelui.

— Ia uitaţi-vă, spunea Aguirre, ce viaţă dulce duc castilienii ăştia, care-şi închipuie c-au ajuns în rai înainte de-a muri. Pe cinstea mea c-o să-i fac s-o simtă pe propria lor piele.

Unele femei priveau pe fereastră cînd treceau soldaţii maranioni şi făceau comentarii. Nu le venea să creadă că în cîteva ore guvernatorul şi ceilalţi demnitari fuseseră arestaţi, proprietăţile lor jefuite, unele case incendiate — atunci cînd soldaţii credeau că li se ascunsese cîte ceva — vitele adunate şi închise într-un ţarc, pentru hrana trupei. Şi toate acestea le făcuse un om plăpînd, pipernicit, şchiop de un picior şi acoperit cu zale, pe cînd ceilalţi, civili şi militari, umblau aproape goi.

Înainte de-a intra în fortăreaţă, şeful operaţiunilor militare, Martín Pérez, îl sfătui pe Lope de Aguirre :

— Scoateţi-vă zalele şi puneţi-vă altă cămaşă, că cea pe care-o purtaţi e grozav de asudată.

Sfatul i se păru suspect lui Lope, care începuse să se uite chiorîş la Martín din mai multe motive. Primul, pentru că înainte de-a ajunge la insulă spusese, aflîndu-se

încă pe bordul brigantinei, că scheletul comandorului Guevara se ţinea după ei pe mare. Frumos era că şi alţi soldaţi povesteau că l-au văzut strălucind în plină noapte, puţin după ce ieşiseră din delta Amazoanelor. Martín istorisise în glumă întîmplarea aceea cu scheletul comandorului care-i urmărea, dar mai apoi îl asigură pe Lope cum că l-ar fi văzut cu adevărat.

Alt motiv de neîncredere era faptul că se opusese planului lui Lope de-a duce la bun sfîrşit toate execuţiile pe care le plănuise şi faptul că-l întrebase : „Cu cine veţi mai purta războiul, dacă în fiecare zi omoriţi şase sau şapte oameni ?"

— Du-te la gardă, îi spuse Lope lui Martín şi, consideră-te în stare de arest.

Martín ascultă, deşi îl preveni că nu înţelege motivul şi că ar face mai bine să i-l explice.

Pe insulă se aflau cîţiva tineri nemulţumiţi de felul de-a guverna al lui Villaldrando, şi, văzînd libertăţile pe care şi le luau maranionii, li se alăturară. Lope era foarte mîndru de lucrul acesta şi spunea într-una :

— Acum vedeţi şi voi ; oamenii ăştia vin în rîndurile noastre, şi jur pe Dumnezeu că pînă şi asta va fi pentru bunăstarea şi prosperitatea tuturora. Veţi vedea cum vor mai veni sub flamurile noastre şi alţii, pe continent, şi cum nu ne vom opri decît după ce vom ocupa Peru.

Cîţiva maranioni se apropiară ca să întrebe de Martín Pérez, şi Lope porunci să fie chemat comandantul gărzii :

— Ce face Martín ? îl întrebă. Nu spune nimic, nici de bine nici de rău ?

— Nu, după cîte ştiu eu.

— N-a vorbit nici despre scheletul comandorului ?

Comandantul gărzii crezu că e vorba de-o glumă de-a lui Lope şi rîse fără să răspundă. Atunci se duseră amîndoi la corpul de gardă, iar Lope îi dădu drumul lui Martín şi îi ceru chiar scuze. Martin ieşi, fără să mai facă vreo observaţie, şi se întoarse la însărcinările lui de şef al operaţiunilor militare ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic.

Lope urcă în fortăreaţă, se duse în încăperile lui şi, puţin după asta, văzînd-o pe fiică-sa că trece prin faţa uşii camerei, îi strigă :

— Ţine-te dreaptă, Elvira ! De cîte ori să-ţi spun ?

Fata îl privi înspăimîntată, cu umerii traşi înapoi şi cu pieptul înainte. Căpetenia maranionilor o privi doar o clipă pe fiică-sa cu duioşie :

— Aşa da. Dacă la vîrsta ta nu eşti sprintenă, cînd o să mai fii ?

Atunci fata începu să se alinte, veni la taică-său şi-l sărută pe barbă, iar Lope, ascunzîndu-şi bucuria, îi spuse :

— Lasă-mă, fata mea, că sînt ocupat.

Între timp, Lope îi punea pe insularii care se înrolau ca soldaţi să semneze un act de renunţare la naţionalitatea lor de spanioli, iar drept compensaţie îi plătea înainte din banii regelui.

Apoi Lope le dădu oarecare libertate, îngăduindu-le cîte şi mai cîte ; să ia ce-i al lor şi ce-i al vecinului, fără nici o deosebire. Soldaţii aceştia noi le-au fost de mare folos maranionilor, în special pentru descoperirea bogăţiilor ascunse.

Scările fortăreţei erau de lemn şi fiecare treaptă gemea pe alt ton sub picioarele maranionilor.

Uneori guvernatoarea trecea pe-aproape şi rămîneau cu toţii locului, privindu-i îmbrăcămintea de mătase galbenă, strălucitoare.

— Şi baba asta nebună cine e ? îi întreba Lope.

— Nu-i nebună. E chiar guvernatoarea.

Lope de Aguirre nu putea pricepe lucrul ăsta.

Nobilii de pe insulă se adunaseră în acel colţişor pentru a duce o viaţă de dulce trîndăvie. Aveau o conştiinţă de clasă foarte dezvoltată ; cîte unii se credeau coborîtori din Juana la Loca [1], iar alţii purtau însemne cavalereşti fără să aibă dreptul.

Toţi umblau ţanţoşi şi-şi pretindeau reciproc respect într-un mod plin de pitoresc.

---

[1] Fiica lui Ferdinand de Aragón şi a Isabelei de Castilia, regină a Castiliei în 1504.

Cîte unii țineau două servitoare negre ca să le legene hamacul.

Lope văzu că, dintre deținuți, guvernatorul Villaldrando pretindea o celulă separată dat fiind că era de rang mai mare decît primarul, iar acesta pretindea același lucru pentru a nu-și împărți culcușul cu șeful de jandarmi.

— Puah, tîlharii, spunea Lope ; lasă c-am venit eu aici și-o să-i judec fără nici o deosebire și-o să-i fac eu să-și dea seama cine e fiecare.

Dar Lope nu-și putea lua gîndul de la nava părintelui Francisco de Montesinos. Cele două brigantine erau pe punctul de-a începe să se disloce și, prost ancorate cum erau, din cauza izbiturii valurilor se stricau pe zi ce trecea.

Corabia călugărului se găsea într-un golf numit Maracapana, unde se afla o așezare de indieni. Acesta cobora uneori cu cîțiva soldați și încerca să înroleze oameni pentru războiul cu „araucanii", dar umbla cu ochii în patru, pentru că știa ceea ce se întîmplă în cealaltă parte a insulei. Fuseseră interceptate două din încercările dominicanului de a comunica cu Villaldrando. Încă nu știa că guvernatorul e arestat, ceea ce l-a mirat mult pe Lope, care deduse că locuitorii insulei, de frica răspunderii, se purtau cu prudență și nu îndrăzniseră să-i ducă știri călugărului. Cel puțin, nu-i duceau toate știrile.

Lope știa că nava călugărului era dotată cu piese de artilerie, ceea ce prezenta o importanță deosebită pentru planurile sale. Trimise, așadar, una din brigantinele lui nesigure cu optsprezece soldați și cu un căpitan numit Mungía. Ca pilot mergea un negru veteran pe acele coaste, pe care-l găsiseră la Yua și care-și oferise serviciile singur. Soldații mergeau cu ordinul de-a pune stăpînire pe corabie cu orice preț și de-a o aduce în rada cea mai apropiată de capitală.

Mungía plecă numaidecît, dar pe cînd se apropia de golful Maracapana, i se păru că-i mai bine să treacă de partea călugărului decît să rămînă cu Lope, iar călugărul îi primi plin de încredere pînă cînd Mungía îi povesti amănunțit despre tot ceea ce se petrecea pe insulă și despre tot ceea ce făcuse Lope pe Amazoane.

Atunci fratele Francisco păru dezorientat şi, îndepărtîndu-se de soldaţi, le ordonă să-şi lase armele într-un colţ. Ei făcură întocmai, spunîndu-i că sînt gata să-i dea orice dovadă de lealitate, dacă ar dori aşa ceva.

Dominicanul, încă nesigur, le spuse că-i va duce pe continent chiar în acea zi şi va anunţa autorităţile din Burburata ca să ia măsurile necesare. Mungía îi răspunse că hotărîrea li se părea foarte chibzuită, că poate face tot ceea ce crede că e mai cu folos pentru slujirea lui Dumnezeu şi a regelui.

Nu peste mult timp soldaţii lui Mungía şi şeful lor debarcară pe coasta de la Burburata, iar părintele Montesinos aduse la cunoştinţa autorităţilor atît numărul de oameni, armamentul şi intenţiile trupelor lui Lope cît şi crimele comise în timpul călătoriei acestora pe Amazoane, fapte care produseră oarecare uimire şi alarmă. Apoi călugărul se întoarse cu corabia la Margarita şi aruncă din nou ancora în golful de la Maracapana.

În timpul acesta, Lope socotea c-a şi intrat în posesia corăbiei — că aceasta se află, adică, în stăpînirea lui Mungía — şi dădu un ordin prin care-i obliga pe locuitorii insulei să-i aducă şase sute de berbeci şi cîţiva viţei ca să-i taie şi să-i săreze şi să-i mai facă şi o anumită cantitate de pîine de manioca. Totul trebuia să fie gata pînă la un anumit termen, pentru ca alimentele să fie îmbarcate pe corabia părintelui Montesinos, cu care avea să plece cît mai repede cu putinţă spre Panama.

Viaţa pe insulă era foarte plăcută. Soldaţii erau împărţiţi prin diferite case şi Lope îi obliga pe locuitorii insulei să se poarte bine cu ei, ameninţîndu-i, în caz contrar, cu pedepse cumplite. Cîte unii însă, după ce primiseră vreun soldat, protestau şi cereau un căpitan, dat fiind că erau oameni de seamă — aşa ziceau — şi meritau nişte oaspeţi potrivit rangului lor. Lope le trimitea vorbă că numitul soldat se trăgea din Fernán Núñez şi că venise în Indii din cauza unui bucluc iscat de-o rivalitate amoroasă.

Cînd locuitorii insulei îşi dădură seama că Lope îşi bătea joc de ei nu mai făcură nici un fel de reclamaţii.

Soldaţii se duceau să mănînce în casele respective, dar cînd venea vremea odihnei, n-aveau încredere în nimeni

şi se adunau în fortăreaţa din Yua, unde dormeau mai liniştiţi. Într-un colţ al coridorului de jos se găsea o icoană a sfîntului Iacob călare, dar calul era un căluţ de mare şi artistul care o făcuse trebuie să fi fost un umorist.

Într-o zi, Lope de Aguirre dădu ordin să se adune în piaţa oraşului toţi locuitorii valizi şi le ţinu un discurs :

— Cei mai mulţi dintre voi vor fi înţeles pînă acuma că nu am venit pe insulă ca să rămînem aici şi nici pentru a cauza cuiva neplăceri ; dimpotrivă, sîntem plini de rîvna de-a vă sluji. Domnul mi-e martor că nu mă gîndeam să rămîn aici mai mult de patru zile. Dar corăbiile mele erau atît de prăpădite, că era cu neputinţă să-mi continui drumul cu ele şi sînt obligat, de vreme ce aşa mi-e dat de la Dumnezeu, să aştept aici corabia dominicanului. Eu credeam că va rămîne aici, dar mi s-a spus c-a plecat iar spre Burburata şi de acolo la Santo Domingo. Acum trebuie s-o aşteptăm pentru a o lua în stăpînire cu armele, prin forţele pe care le-am trimis la Maracapana, iar pentru voi va fi şi mai bine aşa, în loc să rămînem cu toţii aici, păgubindu-vă şi tulburîndu-vă obiceiurile cît timp ne-am fi construit una sau mai multe brigantine. Puteţi fi siguri că, de îndată ce soseşte corabia superiorului, o să i-o luăm şi-o să plecăm. Acesta este motivul pentru care am cerut atîtea provizii pentru echipaj. Şi tot din această pricină îi ţin închişi pe guvernator şi pe ceilalţi cavaleri, ca să nu întîmpinăm greutăţi în privinţa cererilor noastre, ceea ce le convine de fapt şi lor, pentru că mîine nimeni nu-i va putea trage la răspundere de cele petrecute, de vreme ce, fiind arestaţi, nu s-au putut opune libertăţilor şi îndrăznelilor noastre. De multe ori am spus şi repet iarăşi, că nu doresc ca soldaţii mei să ia ceva pe degeaba, ci să plătească totul mai bine decît se obişnuieşte, astfel că de-acum înainte voinţa mea este ca fiecare găină să se vîndă nu cu doi reali cum făceaţi, ci cu trei şi patru, după greutate. Şi la fel şi cu celelalte lucruri. Nu trebuie să daţi nimic nici unui soldat şi nici măcar mie fără să notaţi, astfel încît înainte de-a pleca de pe insulă eu să văd totalul şi să achit cu dărnicie pînă la ultimul bănuţ, mulţumindu-vă astfel pentru favoarea ce ne-o faceţi îngăduindu-ne pe lîngă voi.

Oamenii ascultau, dar nu prea convinşi, deoarece îşi dădeau seama că vorbele lui Lope nu se potriveau cu faptele. Într-adevăr, oamenii paşnici care trăiesc cu gîndul doar la micul lor cîştig sînt foarte greu de înşelat în asemenea lucruri, în jurul cărora se învîrteşte întreaga lor viaţă. Aşadar, îl ascultau pe Lope, dar le era indiferent dacă urca sau scădea preţurile, pentru că, oricum, ştiau că n-o să fie plătiţi.

Acea doamnă bătrînă, care se apropiase în prima zi de Lope, apăru în piaţă sprijinită în bastonul ei, îl privi pe şef cu o expresie întunecată şi întrebă :

— De ce strigă atîta străinul ăsta ?

Nimeni nu-i răspunse şi ea se crezu în drept să adauge :

— Preţul găinilor îl stabilesc eu.

Lope întrebă încă o dată dacă femeia aceea era aşanumita guvernatoare, dar în acelaşi timp Bemba cerea voie să danseze pentru că era ziua sfîntului lui şi negrii se strînseseră roată chiar acolo :

Ou — é
Ou Kogá jou va-yé
llava Kogá yé
Ou — é
Va Kogá jou va-yé
Na va-bou-moma-yé
Ou — é
Bou moma yauyoumé
Ou — é
Va Kogá jou va-yé
Na ba-vou-momá-yé
Ou — é
Yeité — na — dedaghé.

Cîntau şi dansau, iar cuvintele traduse în spaniolă erau următoarele : *Ou-é... / o diademă de pene pe sprîncene / Arborele paradisului / Ou-é... / Această frumoasă diademă pe fruntea mea / Ou-é... / Această frumoasă diademă pe sprîncene / Şi eu ating uşor pămîntul cu picioarele / Ou-é . . . / Această frumoasă diademă pe sprîncene /*

Grațios ating pămîntul cu picioarele / Ou-é... / Și toată lumea vine-n jurul meu.

Era un pretext pentru ca Bemba să le arate oamenilor de pe insulă cît de bine dansa, chiar de ziua sfîntului său. *Ou-é.*

Clopotul bisericii chema la rugăciune și, cum ușa era larg deschisă, de-afară se vedea o mare mulțime de credincioși și preotul care începea slujba. Pedrarias auzea din piață acel *ou-é* al negrilor și apoi, tot în ritm, *ora pro nobis* al albilor, dar nu îndrăznea să gîndească că totul era unul și același lucru.

Cînd putu să se apropie de Lope de Aguirre, îi spuse :

— În cîteva zile ai făcut o adevărată revoluție pe insulă, dar fii cu ochii-n patru, că pe-aici lumea e cam exaltată.

Lope făcu unele ironii la adresa locuitorilor insulei, apoi îl întrebă pe Pedrarias dacă, în timpul călătoriei pe mare, văzuse și el scheletul lui Guevara. Pedrarias se miră foarte de acea întrebare și Lope îi povesti ceea ce Martín cît și alții ziceau că văzuseră. Explicațiile îl uimiră și mai tare.

Lîngă ei se găsea un grup de femei care păreau că doresc să le spună ceva. Pedrarias se întoarse spre ele :

— Ce așteptați, dumneavoastră ?

Nu răspundea nici una. Pedrarias repetă întrebarea, dar nici atunci nu răspunseră. Lope de Aguirre rosti :

— Uf, dă-le încolo. Sînt niște curve bătrîne care și-au pierdut graiul cu vîrsta.

Atunci una din ele spuse cu o voce pițigăiată, dar hotărîtă, că veniseră să-i ceară, ca o favoare, eliberarea lui Villaldrando.

— Nu comand eu aici, răspunse Lope. Duceți-vă și cereți-i asta guvernatoarei. Nu aveți o guvernatoare ?

Culmea fu că femeile plecară, pare-se, în căutarea ei. Pedrarias rîdea, privindu-l pe Lope de Aguirre și gîndind : „Ce bun camarad ar fi Lope ăsta dacă n-ar fi atît de..." Dar nu găsea cuvîntul potrivit. Mizerabil, nu mergea. Mîrșav, nici atît. Era greu să-i dea un calificativ vexatoriu pentru că vedea în el un Iuliu Cezar cu capul redus la mărimea unui pumn, cum făceau indienii „tupí".

Totuși un Iuliu Cezar. Căpetenia romanilor omorîse și el oameni vinovați și oameni nevinovați. Cu frînghia sau cu pumnalul și, deseori, cu mîinile negrilor din vechea Libie, ca așa-numitul Tu. Nici mai mult, nici mai puțin.

Cîinele Solimán, dat fiind că-l pierduse pe guvernator, umbla căutîndu-și un nou stăpîn și-i adulmecă, plin de prudență, mai întîi pe Bemba, apoi pe Pedrarias. Părea să-l prefere pe acesta din urmă.

XIII

A treia zi după ocuparea insulei Margarita, Lope băucam mult — şi asta după atîtea săptămîni petrecute la bord fără să fi pus pic de băutură pe limbă — şi spuse nişte vorbe fără rost, care provocară rîsul. Căpitanul Alonso Henríquez, grijuliu de bunul renume al lui Lope, avea credinţa că şeful comisese multe atrocităţi — şi era în drept să le comită, fiind în timp de război — dar n-avea dreptul să facă prostia de-a se arăta beat în faţa soldaţilor.

Trebuia să fi evitat asta măcar pentru propria-i siguranţă, deoarece, cînd e vorba de un şef beat, se poate încerca orice fără să-şi primejduiască cineva viaţa.

Henríquez spuse într-adevăr toate astea, dar fiindcă era un om tăcut, fu remarcat pe dată. Acest căpitan avea funcţia de şef al depozitului de alimente şi muniţii. Unii îl numeau Henríquez şi alţii Orellana, acesta fiind cel de-al doilea nume al său. În ultimul timp se plîngea că-l doare capul şi spunea — nu se ştie dacă în glumă sau în serios — c-o să-l piardă şi-o să i se transforme într-un ceasornic. Cu minutare şi secundare şi cu un tic-tac pe care credea că-l şi aude cînd era linişte. Într-o zi Lope, auzindu-l vorbind despre asta, spuse că în tabăra lui nu vroia nebuni.

— Nu-i nebunie, îi explică Pedrarias, care era prieten cu Henríquez, ci o scrînteală trecătoare din cauza climei greu de suportat.

Lope îl privea cu o ironie ascunsă, gîndind : „Bine-ar fi dacă am pune toate lucrurile, bune sau rele, pe seama influenţei ecuatorului". Şi în ziua aceea nu mai rosti nimic altceva. Dar după două zile, din cine ştie ce motiv, Carolino îl sugrumă pe Henríquez chiar în locuinţa unde obişnuia să mănînce, în timp ce stăpîna casei umbla de colo-colo ţipînd ca o pasăre rănită, şi aşa de tare, că se auzea pînă în piaţa din Yua. Henríquez, cu frînghiile înnodate la ceafă şi bine strînse, alergă prin toată casa, răsturnînd scaune, vase şi sfeşnice înainte de-a cădea în vestibul, pe unde voise să scape. Era un sistem nou de-al lui Carolino.

Pedrarias află totul abia atunci cînd nu mai era nimic de făcut şi din acea zi se arătă rece şi neprietenos faţă de Lope şi nici n-o mai vizită atît de des pe fiică-sa şi pe Torralba, la care avea obiceiul să vină cu orice ocazie. Unii soldaţi începură să gîndească şi ei că nu mai erau siguri de viaţa lor nici dacă erau credincioşi şi nici dacă erau suspecţi, de vreme ce depindeau mai mult de capriciul lui Lope decît de altceva. Iar capriciile sale nu i le înţelegea nimeni.

La întrebările lui Pedrarias, Lope spuse de vreo două ori :

— Dacă Henríquez credea şi îndrăznea să spună cu glas tare că am comis nenumărate fapte sîngeroase pe Amazoane şi felurite neghiobii aici, nu mai avea mult pînă la răzvrătire, şi ştii doar că am obiceiul să mă trezesc înaintea altora.

— În felul acesta o să vină o zi, replică Pedrarias, în care nimeni n-o să mai doarmă şi atunci prea puţin îţi va folosi să te trezeşti înaintea altora. Dar pînă una alta nici Dumnezeu nu mai înţelege ce faci.

— Eu înţeleg foarte bine, şi dacă Dumnezeu nu înţelege, cu-atît mai rău pentru el.

Mulţi soldaţi ar fi încercat să fugă, dar se stăpîneau văzînd că insula nu e mare, că putea fi străbătută în cîteva zile şi că era uşor să ajungi pînă în cele mai îndepărtate văgăuni ale munţilor. Cu toate astea cîţiva soldaţi se hotărîră să fugă. Şi primii patru au fost Francisco Vásquez, Gonzalo de Zúñiga, Juan de Villatoro şi Luis Sánchez del Castillo. Ultimul dintre ei povestea că văzuse şi el, la vărsarea Amazoanelor, scheletul coman-

dorului Guevara plutind pe apă. Şi nu doar plutind, ci înotînd şi strigînd, şi era singurul dintre cei care-l văzuseră care spunea asta. Unde s-a mai văzut un schelet care să poată striga ?

Cei patru fugiră din fortăreaţă folosindu-se de întunericul nopţii şi Lope, cînd află, se înfurie în aşa hal, încît unii crezură că-şi va pierde minţile. Striga, îi insulta pe cei ce fugiseră, îşi smulgea barba, făcea spume la gură şi luă numaidecît măsurile necesare pentru a-i urmări şi a da de ei. Înainte însă se duse acolo unde erau închişi prizonierii de pe insulă şi-i spuse guvernatorului că, dacă fugarii nu apăreau în patruzeci şi opt de ore, îi va învăţa minte pe toţi şi va pustii şi distruge întreaga insulă, aşa că vor trebui să se teamă şi să plătească atît cei drepţi cît şi cei păcătoşi.

Drept răspuns, guvernatorul îşi repetă cererea de-a i se da o altă încăpere, separîndu-l astfel de jandarmi, de vreme ce avea o funcţie mult mai înaltă. Lope îi spuse:

— Nu sînteţi guvernator, ci ginerele guvernatoarei, am aflat-o eu şi pe asta.

Se duse apoi prin casele unde obişnuiau să mănînce fugarii şi, tot insultînd şi ameninţînd, spuse că acorda stăpînilor acestor case un răgaz de zece ore ca să-i găsească. Îi căută şi pe soldaţii recent înrolaţi dintre locuitorii insulei şi, cum aceştia cunoşteau toate cotloanele, le ceru părerea şi apoi îi trimise şi pe ei, înarmaţi, împreună cu civilii.

După vreo douăsprezece ore aceştia veniră cu Villatoro şi cu Sánchez legaţi unul de altul şi-i duseră direct la stîlpul infamiei din piaţa mare, unde negrul Juan Primero îi puse laţul pe după gît lui Sánchez iar celălalt negru, Carolino, lui Villatoro, spînzurîndu-i pe-amîndoi.

Lope de Aguirre obligă populaţia să asiste în masă la execuţie. Pentru ca supliciul să fie şi mai zguduitor, Lope puse să le dezlege condamnaţilor mîinile şi picioarele pe cînd îi înălţau în aer. În felul acesta spasmele şi convulsiile fură mai mari, la fel şi groaza oamenilor. Unii civili, cuprinşi de milă, stăteau cu privirea în pămînt, dar Lope îi silea să-şi ridice ochii, punîndu-le vîrful spadei sub bărbie. Alţi soldaţi făceau la fel cu baltagele, şi o femeie tînără leşină.

În timpul agoniei victimelor, Lope de Aguirre spunea :

— Iată-i pe cei credincioşi maiestăţii-sale. Să vedem dacă vine acum regele don Filip să-i scoată din laţ.

Porunci ca la picioarele victimelor să se pună o inscripţie : „Pentru trădare, întîi faţă de rege şi apoi faţă de mine". Şi iscăli *Lope de Aguirre.* Comentînd aceasta, zicea :

— Sánchez ăsta a văzut înotînd scheletul comandorului, dar n-a învăţat că în viaţă poţi trăda o singură dată, iar cel care trădează de două ori e un om de nimic, un ticălos care merită soarta pe care-a avut-o el.

Toate acestea îi înspăimîntară de moarte pe oameni. Pedrarias, care obişnuia să rămînă impasibil şi să se ridice deasupra lucrurilor pe care le vedea, se arăta morocănos faţă de Lope.

— Ai ajuns să înjoseşti pînă şi moartea, îi spuse într-o zi, şi asta se plăteşte scump.

— Ea ne înjoseşte pe toţi, Pedrarias, răspunse şeful cu nepăsare. Şi e bine ca moartea să lucreze o dată şi pentru mine, adică pentru disciplina din tabără.

Cineva îi spuse lui Aguirre că guvernatorul Villaldrando ceruse un marchizat în Castilia şi că trimisese în acest scop un arbore genealogic şi relatarea faptelor sale de vitejie, şi că pe insulă erau unii care îşi băteau joc de lucrul ăsta.

— Marchiz ? se miră Lope. Ca să te distingi nu trebuie să stai aici, ci în Peru, unde se dau bătălii pentru un fleac şi unde sîngele cere sînge.

Sigur e că, după acea pedeapsă, cei cîţiva soldaţi care se gîndeau să dezerteze văzînd că nu făceau nimic cu fuga, rămaseră pentru moment liniştiţi.

Abia îşi dăduseră condamnaţii sufletele, cînd Lope de Aguirre văzu venind în piaţă un călugăr dominican care bolborosea ceva pe latineşte. Lope îl întrebă :

— Ce rugăciuni spui dumneata aici ?

— Mă rog pentru sufletele nefericiţilor ăstora.

— Cum e sufletul dezertorilor ? Mare, mic ? Alb, negru ? Nu ştii ? O să-ţi spun eu : n-are nici culoare, nici mărime, pentru că ei n-aveau suflet. Erau doi oameni fără suflet. Mai vrei să mai ştii şi altceva despre ei ? Îi cunoş-

team ca pe mine însumi. Sánchez ăsta, încă de pe cînd am plecat din Motilones spunea că nu era sigur că e Sánchez, că nu știa cine e. Acum o s-o afle și pe-asta din lista Sfîntului Petru. N-are Sfîntul Petru o listă cu numele tuturor blestemaților care se duc acolo ? Acolo o să i-o spună și ăluia cu capul de ceasornic. Și nici Villatoro nu știi cine e ? Uită-te la el, că mai mișcă și-acum din laba piciorului stîng. Tot eu am să-ți spun : Villatoro era un om slab căruia, după cum spunea el însuși, îi era frică de maimuțe de cînd se știa pe lume. Într-o zi, în Machifaro, i-au dat să mănînce o labă de maimuță friptă, dar cînd o văzu spuse că nu putea, pentru că aceea era o mînă de om. Și de atunci ne privea pe toți și pe mine însumi ca pe niște damnați în viață, ca pe niște suflete păcătoase ce trăiesc afară din trupurile lor. Îi era frică de noi și se temea și de umbra lui. N-a fugit de mine cînd a plecat în munți, ci de propria-i umbră, cît și de umbra dublă a tîlharilor ăstora tuciurii pe care-i țin lîngă mine — negrii rîseră în tăcere, arătîndu-și dinții mari și albi. De ăștia, de Carolino și de Juan Primero le era frică celor doi, de-aia au fugit din tabără. Ce zici de asta, părinte ?

— Nu zic nimic.

Pe Lope îl supăra tăcerea lui demnă :

— Dar o să zici, pentru că ți-o poruncesc eu.

— N-am nimic de zis. Ce vreți dumneavoastră să zic ?

Lope observă, sau i se păru numai, că preotul acela îl privea cu oarecare dispreț și că, dacă vorbele îi erau prudente, aerul lui lăsa să se vadă o aversiune firească. Și le spuse celor doi negri :

— Duceți-vă, băieți, și dați-i dreptate acestui slujitor al bisericii.

Negrii nu știau ce să facă.

— Dați-i dreptate, am spus, pe la spate.

— Dar cum ? întrebă Carolino.

Lope scoase pergamentul și atunci Juan Primero se apropie de preot cu frînghiile în mînă.

— Nu vreau decît să-ți dau dreptate, spuse Lope, de vreme ce gîndești că sînt un criminal, iar clerici ca dumneata sînt din belșug pe lume, ba chiar prea mulți.

Dar intervenirà locuitorii cu rugăminți, și cum erau chiar aceia care îi aduseseră pe fugari, Lope consideră că era cazul să le facă pe plac. Pentru moment, așadar, călugărul scăpă cu viață, spre dezamăgirea lui Carolino, care, ca să-și ascundă supărarea, dansa ușor pe-un picior, cîntînd cam pe nas unul din cîntecele lui :

Oue-ué...

Atunci Lope de Aguirre începu să le explice soldaților de ce învinseseră cu atîta ușurință pe insulă, spunîndu-le că și mai ușor o să le fie pe continent. Vorbea la umbra celor doi spînzurați :

— Ați văzut că oamenii de pe-aici și de prin alte părți își petrec viața făcîndu-și vînt cu evantaiul sub palmieri, în timp ce indienii se spetesc pe cîmpuri și-apoi sub apa mării căutînd perle pentru ei, și sînt oameni care jură pe rege și pe regină și pe papa de la Roma, și la adăpostul lor păzesc ceea ce au și fură tot ce pot, sub pretenția că sînt oameni de soi. Oamenii aceștia încep să afle cine sînt eu și trebuie să ajungă s-o și învețe. Trăim vremuri în care pămîntul va fi al celor care vor îndrăzni să-l cucerească cu sîngele și sudoarea lor, și eu sînt unul dintre ei, iar maranionii mei sînt tot așa de buni ca și mine. Eu știu încotro mă îndrept și unde vă duc pe voi, și nimeni nu mă va putea abate din drumul meu, căci pe el m-a îndreptat vechea înverșunare a inimii mele și dreptatea din capul meu, care, chiar dacă nu marchează minutele ca cel al lui Sánchez, știe totuși foarte bine de care parte e legea. Nu cea a regelui Filip ; ci a sîngelui oamenilor adevărați care-și văd viața sfîrșită și înfățișarea pocită de plumbul archebuzelor. Eu sînt mărunt la trup, dar mărunt era și David și i-a venit de hac uriașului filistin Goliat. Eu voi fi, și asta fără ca scheletul meu să înoate și să strige pe mare, umbra răzbunătoare a tuturor celor care-au fost călcați în picioare de caii regelui, și ca atare vreau să-i pedepsesc pe adevărații vinovați. Aveți sub ochii voștri cadavrele lui Sánchez și Villatoro, care acum o jumătate de oră credeau că sînt în drum spre Castilia ca să sărute picioarele lui don Filip și să-i ceară iertare. Asta le e iertarea. Cel

care poate, să-i ierte pe lumea cealaltă, că iertîndu-i, Dumnezeu își va face meseria, iar eu mi-o fac pe-a mea, de comandant militar, spînzurîndu-i.

Se întoarse să se uite la preot, dar nu-l mai văzu.

— Unde e porumbelul spînzurătorii inchiziției ?

Dar pe călugăr îl luaseră cîțiva locuitori de pe insulă.

Lope de Aguirre ridică vocea :

— Unde e călugărul acela dominican ? Unde e acela care cunoaște toată învățătura sfîntului Dominic ?

Cineva îi aduse un ulcioraș de lut, pentru că Lope avea gîtlejul uscat și vorbea răgușit. Lope vru să bea dar, dîndu-și seama că e apă, o aruncă și spuse :

— Nu se găsește ceva mai bun pentru un șef maranion?

Îi aduseră vin.

Bău și apoi începu să vorbească despre greutățile pe care le vor avea de înfruntat soldații în timp ce vor pătrunde pe continent.

— Cei mai mari dușmani pe care-i vom întîlni vor fi preoții și călugării de felul dominicanului ăstuia, cît și alții, aparținînd ordinului franciscan, ba aș spune la fel și de călugării „mercedarios", deși pentru ei am avut întotdeauna oarecare respect, deoarece m-au adăpostit și mi-au dat să mănînc de două ori în timpuri de restriște, fără să-mi ceară să mă rog și fără să mă-ntrebe dacă mă spovedesc de Paști. Dar voi să nu vă pierdeți cu firea cînd vedeți vreun călugăr, deoarece, dacă nu fac altceva, stînjenesc libertatea soldaților, și de libertatea asta avem noi nevoie ca să ne realizăm cît mai bine planurile și ca să-i supunem pe băștinași. Ca și de călugări, trebuie să vă descotorosiți, cu securea sau cu frînghiile, dacă vă ies în cale, de judecătorii cu robă, de guvernatori, notari și procurori, de episcopi și de președinții de consilii canonice cît și de viceregi, că dac-aș putea pune mîna pe cei doi din Indiile astea, n-ar mai trăi decît atîta cît ar avea Carolino nevoie ca să-și facă treaba.

Cînd rosti Lope cuvintele astea, se uitară cu toții la negru, care surîse iar, satisfăcut, deși puțin tulburat de atîta atenție.

— Toţi aceştia de care am pomenit, continuă şeful, trebuie să moară de mîna voastră, în aceste Indii pe care le-a descoperit dracu, fiindcă ei sînt vinovaţi c-am pierdut pămînturile astea. Trebuie să distrugem o bună parte din cavaleri şi pe cei de sînge nobil, pentru că noi, chiar dacă sîntem nobili, nu trăim din asta, ci din braţele şi sudoarea frunţilor şi din iuţeala spadelor noastre. Îi vom ierta doar pe soldaţii care vor trece de partea noastră. Dar asta nu e tot. Pe tîrfe va trebui să le spînzurăm de ferestrele lupanarelor, că din cauza uneia ca Inés de Atienza a început să ne meargă nouă prost pe Amazoane, că dacă n-ar fi fost ea poate că însuşi Ursúa ar fi ajuns, mai de vreme sau mai tîrziu, să se ridice împotriva viceregelui. Eu am să-i lichidez pe toţi cei care nu se poartă cum trebuie şi voi o să fiţi martori. Indiferent dacă-i vorba de episcopi sau de femei stricate.

Începu să le explice soldaţilor genul de război pe care avea de gînd să-l poarte, că nu vor lupta cu nici un căpitan, ci cu regele în persoană, dacă ar putea să facă aşa ceva, într-o bună zi, la cîmp deschis. Şi asta deoarece se gîndea să le ia căpitanilor soldaţii prin şiretlicuri şi tertipuri de război, aşa cum făcuse la debarcarea pe insulă şi cum va face mereu, deşi ţinîndu-se, după împrejurări şi loc, de regulile care ar fi mai potrivite în fiecare situaţie. Le vorbi apoi despre scopurile răzvrătirii şi despre izbînda finală.

Văzînd că pe insula Margarita le mersese din plin, se găseau destui soldaţi care credeau mai mult ca niciodată în Lope de Aguirre.

Dar chiar în acea după-amiază Lope află despre cele întîmplate cu Mungia în golful Maracapana. Cu cîteva zile înainte dăduse ordine pentru începerea reparării brigantinelor şi pentru construirea altora, dar nu-şi pierduse de loc speranţa că va pune mîna pe corabia călugărului dominican. În acea după-amiază avusese primele bănuieli cu privire la ceea ce se întîmplase, şi anume atunci cînd i se spuse că un locuitor al insulei, numit Alonso Pérez de Aguilar — prieten cu maranionul Acuña, care plecase cu Mungía — fugise într-o canoe fără să mai poată fi ajuns. Lope, aflînd despre asta, puse să

se jefuiască locuinţa fugarului, distruseră acoperişul, smulseră uşile şi ferestrele cu nişte răngi de fier şi-i omorîră toate vitele şi oile. Pe lîngă asta mai pustiiră şi ogoarele care-i aparţineau. Dar evita încă să vorbească în public despre dezertarea lui Mungía, pe care acum o considera lucru sigur. Atîta cît nu se vorbea despre ea, faptul nu era stabilit cu precizie.

Se ştia că unul dintre cei mai credincioşi prieteni ai săi, maranionul Joanes de Iturriaga, de asemenea basc, poftea la masă la el zece-doisprezece dintre cei mai săraci soldaţi, şi asta de cînd se aflau pe insula Margarita. Acest Iturriaga era un ins care, de cînd ieşiseră de pe Amazoane, spunea că nu mai poate rămîne singur nici o clipă şi de aceea căuta tovărăşia unora, care fiind mai modeşti, păreau şi mai dispuşi să-i ţină de urît.

Lope nu putea crede că obiceiul acesta ar fi cu totul nevinovat, ci că, măgulindu-i pe cei mai puţin avuţi, încerca să şi-i cîştige pentru a forma un grup disident. Îl chemă pe şeful operaţiunilor militare, Martín Pérez, şi-i porunci să se ducă la locuinţa lui Iturriaga cu vreo cîţiva oameni siguri şi să-l omoare la ora mesei. Dar să-l împuşte, că asta era o moarte nobilă, iar soldatul era şi el nobil şi pe deasupra şi compatriotul lui. Pedrarias vru să intervină spunînd că, un soldat atît de bun ca Iturriaga, după unsprezece luni în care n-a dormit din cauza căldurilor cumplite şi în care n-a luptat decît cu maimuţe, caimani, păianjeni şi şerpi, avea drept să se poarte într-un fel ceva mai curios, dar Lope refuză să-l asculte.

Soldaţii îl găsiră pe Iturriaga în casă, cinînd împreună cu vreo zece camarazi. Văzîndu-i intrînd, bascul se ridică în cinstea şefului operaţiunilor militare şi, pe cînd se apropia de acesta cu mîna întinsă, traseră în el de mai multe ori, în timp ce alţi soldaţi îi ameninţau pe ceilalţi comeseni cu lăncii şi cu suliţe. Cîinele Solimán, care venise cu soldaţii, lătra furios prin jurul casei.

Martín raportă c-a îndeplinit ordinul şi Lope îi spuse în glumă :

— Sper că n-o să plîngi că ai o lance mai puţin în tabără.

— Şi zău că nu era proastă, răspunse Martín posomorît.

De vreme ce mortul era basc şi concetăţean cu el, Lope spuse că trebuia să i se acorde toată cinstea, şi în ziua următoare îi făcură înmormîntarea cea mai pompoasă din cîte se văzuseră vreodată pe insulă. Toţi soldaţii mergeau în formaţie pe escadroane, cu armele aplecate în semn de doliu, tobele băteau foarte rar şi destinse, adică fără vibraţie, drapelele erau în bernă, iar Lope de Aguirre în frunte. Unii ziceau că Lope de Aguirre îl omorîse pe Iturriaga pentru că era prea cinstit în purtări şi obiceiuri şi lucrul acesta producea un contrast violent în rîndurile armatei.

La început Lope spuse că l-a omorît fiindcă era beţiv şi vorbea prea mult, dar cînd văzu că nimeni nu înghiţea asemenea lucru, pentru că nimeni nu-l văzuse niciodată pe Iturriaga băut, nici din cale-afară de vorbăreţ, căută altă scuză, zicînd că bascul conspira împotriva lui. Cît despre cinste, Lope spuse tuturor celor care vroiau să-l asculte că, dacă în tabără se afla un om onest, acela era Pedrarias. Şi că pe el nu onestitatea îl jignea, ci prefăcătoria.

Se întîmplau lucruri noi. Bătrîna guvernatoare Aldonza Manrique avea un papagal pe care-l învăţase să spună :

— Trăiască Lope de Aguirre, căpitanul maranionilor !

Lope, auzindu-l, simţea că-l încearcă o senzaţie nu tocmai plăcută, dar trebuia să se stăpînească, pentru că a omorî un om putea fi o nedreptate explicabilă, dar a omorî un papagal ar fi fost o nebunie.

Pe Lope îl irita rîsul acelui papagal — întotdeuna rîdea după ce-l aclama — mai ales cînd se ivea în piaţă un galleg bătrîn, pe jumătate nebun, cîntînd din cimpoi, papagalul, dacă era pe-aproape începea să rîdă — adică, să-l imite pe cimpoier — şi totul era ca un imens hohot de rîs artificial care răsuna pe toată insula şi care le făcea unora părul măciucă. Într-o zi, Pedrarias îşi spuse :

— E ca şi cum papagalul ar fi guvernatorul insulei.

În orice caz, era văzut întotdeauna pe umărul sau pe pumnul guvernatoarei Aldonza Manrique, asemeni şoimilor pe pumnul prinţeselor.

Dispoziția lui Lope era din zi în zi mai întunecată din cauza întîrzierii știrilor definitive în legătură cu corabia dominicanului. Nu putea să creadă că Mungía ar fi dezertat, și pentru a se convinge pe sine însuși începu să spună-n gura mare că, dacă cumva călugărul i-a luat soldații prizonieri, sau i-a omorît, va pune la cale o pedeapsă de pomină.

Auzindu-l vorbind astfel, locuitorii din insula Margarita tremurau în sinea lor, mai cu seamă cît timp leșurile celor doi spînzurați au rămas în piață.

Între timp, părintele Montesinos, după ce dăduse alarma pe toată coasta Venezuelei, la Cumaná, la Burburata, la Nuestra Señora de Carballeda, la Guaira, în apropiere de portul Caracas și prin alte părți, se întoarse la Maracapana, în insula Margarita, sperînd să poată întreprinde ceva împotriva lui Aguirre sau măcar să mai dea și altora ocazia să dezerteze.

Cînd îl anunțară pe Lope despre sosirea corăbiei, acesta își făcu iar iluzii că, în sfîrșit, o aducea Mungía cu soldații lui, dar puțin după asta văzură că se apropie de țărm un schif cu un sclav negru, care povesti amănunțit tot ceea ce se întîmplase, și spunînd că maranionii dezertori erau la bord cu dominicanul și cu armele pregătite pentru a lupta cît i-or ține puterile împotriva lui Lope.

Negrul fugise și vroia arme ca să lupte împotriva dominicanului, dar Lope nu prea avea încredere și-l puse sub pază.

Bănuitor, Aguirre băgă în închisorile fortăreței pe puținii oameni mai însemnați din Yua ce rămăseseră încă liberi și, dintr-un turn, putu vedea tot ce se petrece pe corabia părintelui Montesinos. Observă că vira și își întindea velele, iar soldații din Margarita, care se uniseră cu Lope, îi spuseră că dominicanul se îndrepta cu corabia spre un loc de ancorat, care se numea Punta de Piedras.

Aguirre trimise spioni de-a lungul drumurilor, ca să poată fi anunțat de mișcările călugărului, iar el se instală cu sublocotentul-general Alonso de Villena — căruia, din cauza morții lui Corella, îi dăduse din nou funcția pe care o avusese pe timpul lui don Hernando

— în apropierea plăjii, pentru a alerga cu întăriturí acolo unde-ar fi necesar. La căderea întunericului însă, își schimbă planurile și se îndreptă iar spre fortăreață împreună cu Villena și cu alți cinci soldați.

Se duse să-i vadă pe prizonierii cei mai de seamă — ca guvernatorul Villaldrando, primarul Manuel Rodríguez, șeful de jandarmi Cosme de León și un anume Cáceres, consilier comunal, cît și servitorul guvernatorului, Juan Rodríguez. Porunci să fie scoși din închisoarea aceea înaltă, care avea ferestre cu gratii de unde se vedea marea, și să-i coboare în beciurile fortăreței. Prizonierii, văzînd în depărtare corabia dominicanului, își făuriseră iar speranțe, dar la sosirea lui Lope și a soldaților lui se crezură pierduți. Lope își dădu seama și, mînat de acele scrupule de omenie care i se trezeau cîteodată, le vorbi :

— Lăsați de-o parte orice fel de teamă și aveți încredere în mine și în promisiunile mele, pentru că vă dau cuvîntul că chiar și în cazul în care călugărul superior va aduce cu el mai mulți soldați decît arbori spinoși sînt pe insula asta — și e plin de ei — și mi-ar declara războiul cel mai crud și ar muri toți camarazii mei, pe numele Domnului vă spun că nimeni dintre voi nu va muri și nu va avea de înfruntat nici cel mai mic pericol.

După aceste cuvinte, prizonierii coborîră ceva mai liniștiți. Pe măsură ce coborau, scările deveneau tot mai întunecoase și trebuiră să aștepte să le aducă lumînări.

În ciuda asigurărilor date de Lope de Aguirre, cei cinci prizonieri care reprezentau autoritățile pe insula Margarita fură strangulați chiar în acea zi în beciuri. Lope de Aguirre era de față în timp ce negrii săi își făceau treaba. Dar nu numai negrii.

Guvernatorul, văzînd că presentimentele lui se împlineau, spuse :

— Cît valorează cuvîntul dumitale, domnule general ?

— Mult, domnule guvernator, numai că trebuie înțeles pe dos. Și ca să vedeți că, chiar și pe dos, faptele mele se potrivesc, o să vă spun înainte ca dreptatea mea să se împlinească, motivele pe care le-am avut și le am pentru asemenea lucru. Dușmani am, dar nu duc lipsă nici de prieteni, și un maranion proaspăt, din insula asta,

născut în Portugalia şi pe care-l cheamă Gonzalo Hernández, mi-a spus care sînt intenţiile dumneavoastră, mai ales ale dumitale, domnule guvernator, cum că speri să fii eliberat de către acest călugăr dominican, căruia i-ai trimis ieri scrisori în mare taină cît şi nişte archebuze din fortăreaţă, şi în scrisori îi spuneai călugărului să ne momească în apropierea corăbiei ca pentru parlamentări, şi atunci ar putea să tragă cu toată artileria de la bord şi să ne ucidă. Eu, ca un bun soldat, ţin s-o iau înaintea manevrelor duşmanului şi înainte de-a mă duce să-l atac pe superior trebuie să las spatele asigurat. Acesta este, deci, motivul. Înţelegi acum, domnule guvernator? Hai, daţi-i drumul, spuse, adresîndu-se negrilor.

Dar cînd Carolino se porni cu frînghiile, şeful îl opri cu un gest:

— Aşteaptă, Carolino, deoarece domnului guvernator i se cuvine mai mult respect. Anunţaţi-l pe Francisco de Carrión, sublocotenent-major, care e om de încredere şi îşi va lua sarcina de-a duce la îndeplinire execuţia aceasta, dat fiind că domnul guvernator mi-a adus aminte de mai multe ori că are cel mai înalt grad ierarhic de pe insulă, deşi eu cred că exagerează şi că mai presus de el se află ilustra lui soacră, doña Aldonza.

Carrión veni şi-l sugrumă pe guvernator cu frînghiile lui Carolino. Apoi Lope ordonă şi celelalte execuţii, pe care le aduseră la îndeplinire cei doi negri. Cea mai vrednică de milă a fost moartea consilierului Cáceres, pentru că era bătrîn, cu paralizie la mîini şi la picioare şi care, încercînd să surîdă, îi spuse lui Lope de Aguirre:

— Poate c-ar trebui să vă mulţumesc, deoarece pierzîndu-mi viaţa prea puţin pierd, ba chiar aş putea spune că nu pierd nimic, căci sînt ani de cînd am început să mor şi-acum, în sfîrşit, o s-o fac de-a binelea.

Trupurile rămaseră pe jos, aliniate în ordinea execuţiilor. Primul era al guvernatorului şi ultimul al consilierului Cáceres.

Lope de Aguirre porunci să vină toţi soldaţii, şi odată strînşi în acele beciuri mari, cu pămînt pe jos, le arătă trupurile celor cinci şi le spuse:

— Priviţi, maranioni, ceea ce aţi înfăptuit. Pe lîngă faptele rele şi nesocotite comise pe Amazoane, omorîn-

du-l pe guvernatorul vostru Ursúa şi pe locotenentul său Juan de Vargas şi pe mulţi alţii şi ridicîndu-l principe pe don Hernando de Guzmán, l-aţi omorît acum şi pe guvernator, şi pe consilierii şi judecătorii care sînt aici şi-i puteţi vedea. De aceea, dacă înainte vreunul din voi mai avea încredere în cineva, de-acum să nu mai aibă în nimeni, ci să se îngrijească singur şi să lupte pentru viaţa lui, că în nici o parte a lumii n-o să mai fiţi în siguranţă, ci numai alături de mine, după ce-aţi săvîrşit atîtea nelegiuiri, a căror culme şi ultimă limită este ceea ce aveţi în faţa ochilor. Uitaţi-vă bine la chipurile acestor cinci oameni şi nu le alungaţi niciodată din conştiinţa voastră.

Porunci apoi negrilor să sape două gropi chiar acolo în închisoare şi îi îngropară pe cei morţi fără cosciug şi fără slujbă religioasă. Cînd isprăviră, Lope le vorbi din nou :

— De-acuma ştiţi, maranioni, că am venit pe această insulă şi în prima zi aţi furat şi aţi jefuit bisericile, pentru că, dacă negrii sînt cei ce strîng frînghiile, apoi voinţa voastră este cea care le îngăduie să facă asta şi, ca să vă oblig şi mai mult, l-am executat pe guvernator cu mîna unui om liber, creştin şi vechi servitor al regelui don Filip, vreau să zic, a unui spaniol de viţă veche şi născut liber să facă ce vrea, şi nu sclav. După toate acestea nu veţi mai găsi cinste, nici bunuri, linişte şi odihnă în altă parte decît lîngă mine şi cel mai bun lucru care se va face cu trupurile voastre va fi să se taie în patru şi să se arunce corbilor la stîlpii justiţiei. Aţi înţeles ?

Apoi se întoarse spre negri :

— Du-te, Carolino băiete, la prizonierii şi prizonierele din populaţia civilă şi spune-le ce treabă bună aţi făcut şi arată-le frînghiile ca să aibă încă un motiv de teamă pentru grumazurile lor şi să nu se încreadă prea mult în tunurile corăbiei dominicanului, că ştiu doar că-i fac semne de la ferestre.

Negrul era nedumerit şi nu ştia ce să facă. În sfîrşit, întrebă :

— Nu-mi daţi pergamentul, domnu ?

— Nu. Îţi poruncesc să te duci şi să le spui doar ce-ai făcut, nu să-i sugrumi, pricepi ?

După ce rosti toate astea, alese optzeci de archebuzieri veterani şi plecă în întîmpinarea călugărului. Înainte de-a pleca spre Punta de Piedras — se lăsase noaptea — îi spuse şefului operaţiunilor militare, Martín Pérez :

— Rămîi aici cu restul trupei, şi ia seama ca totul să se petreacă în linişte şi în bună rînduială. Cum mîine va fi duminică, încearcă să le faci pe plac şi soldaţilor, aşa că să petreacă, să mănînce şi să bea bine.

Şeful operaţiunilor militare urmă întocmai cuvintele lui Lope şi cînd, a doua zi, trompetele sunară deşteptarea, pregăti un banchet care avu loc la amiază, cu belşug de mîncăruri şi vin.

A fost cea mai grozavă petrecere pe care-au dat-o de la plecarea din Motilones, şi-a avut loc în fortăreaţă şi la masă au servit negrii. Carolino şi Juan Primero, din cauza autorităţii pe care le-o conferea lugubra lor meserie, refuzau în mod tacit să servească, dar se găseau destui negri şi paji care să facă treaba asta. Totuşi, călăilor nu li s-a permis să se aşeze la masă, dar nici să facă pe servitorii nu i-a obligat nimeni, astfel că umblau de colo-colo glumind şi făcînd haz.

Martín Pérez, din capul mesei, îşi ciulea uneori urechile, deoarece bănuia că trebuie să se audă focuri de archebuză, dat fiind că întîlnirea cu dominicanul nu putuse avea loc prea departe.

Dar nu se auzea nimic şi şeful operaţiunilor militare nu ştia ce să creadă.

Cineva aduse vorba despre povestea cu scheletul comandorului Guevara, şi Martín le spuse că osemintele plutesc pe apă deoarece sînt goale pe dinăuntru şi că, pe lîngă asta, căldura şi fosforul din creier dădeau craniului, în timpul nopţii, un fel de strălucire, şi că văzuse şi el acea lumină.

Pajul Antoñico se jura că-l văzuse pe comandor înotînd după brigantine şi că, fără îndoială, acum se află în golful de la Punta de Piedras.

Unii erau pe jumătate beţi şi vroiau să le cînte şi să le danseze negrii, dar nu ca în Africa, deoarece nu

înțelegeau cîntecele în congoleză, guianeză sau etiopiană. Înainte de-a termina tot ce-aveau de spus, negrul Tu se și învîrtea cu o metisă, unul după altul, cîntînd :

— M-am însurat cu dumneaei
ca să dorm într-un pat bun
și-acum vine și îmi spune
că salteaua n-are lînă.

Metisa, singură, se învîrtea de două ori și răspundea cu alte cuvinte, care alunecau mereu spre nerușinare. Cînd ai alcool în sînge toate lucrurile îți fac plăcere, pentru că o dată cu alcoolul pătrunde în tine și diavolul rîsului — la originea lui, cuvîntul arab *alcohol* înseamnă *diavol* — iar restul este doar pretext :

— Nu-mi vorbi așa dumneata,
negrișorul sufletului meu,
că dacă-ți lipsește lîna
ai din belșug șmecherie.

Și se urmăreau greoi unul pe altul. Pajii se veseleau cel mai tare de toate astea, pentru că, neavînd ocazia să fie pe picior de egalitate cu maranionii, o foloseau pe aceea și beau și înjurau ca și ceilalți. Martín Pérez vorbea cu Carolino despre proaspetele execuții, dar, conform ordinelor lui Lope, negrul nu vroia să spună nimic mai mult decît strictul necesar. Se ferea să vorbească despre acele lucruri dar, văzînd curiozitatea șefului operațiunilor militare, n-avea încotro și răspundea rostind însă cîte-un da ori cîte-un nu.

Negrul și metisa îi dădeau înainte cu cîntecul și dansul.

Unii, la bețe, erau tăcuți și sfioși, alții, vorbăreți, așa cum se întîmplă în mod obișnuit. Cei care vorbeau mai mult obișnuiau să evite la început subiectul periculos : Lope de Aguirre. Dar, pe măsură ce petrecerea se încingea și se schimbau sticlele, se dezlegau și limbile, deși nimeni nu vorbea în gura mare. Se făceau ici și colo bisericuțe și se discuta.

Numele lui Lope nu era pomenit niciodată, pentru că fiecare își suspecta vecinul, neîncredere pe care o

semănase printre ei chiar conducătorul maranion şi care reprezenta măsura lui cea mai subtilă de precauţie.

Cimpoierul sufla în cimpoi, fiind acompaniat de-o tobă care marca ritmul cu o violenţă sălbatică şi primitivă. Negrul şi metisa profitau de ritm — de fapt, de orice ritm — pentru dansurile lor şi-i dădeau înainte.

Pedrarias se gîndea că nici dracu însuşi n-ar fi putut imagina combinaţia aceea de muzică celtică şi de dansuri africane.

Martín Pérez revenea la întrebările lui, iar Carolino, scump la vorbă, se închidea din nou în afirmaţiile şi negaţiile lui. Dacă şeful operaţiunilor militare ar fi fost un om cu un spirit de observaţie mai ascuţit, din răspunsurile lui Carolino ar fi putut afla multe lucruri despre „fantomele pînditoare" (aşa înţelegeau negrii pericolul) şi ar fi putut trage unele concluzii.

Dar Martín nu se credea niciodată în pericol. Era un om pe care nu-l interesau niciodată în mod deosebit problemele celorlalţi şi nici măcar problemele generale. Evita orice fel de familiaritate, era rece şi impersonal. Continua să-l întrebe pe negru. Sclavii percep mai bine ca oricine nuanţele încrederii stăpînului, dat fiind că toată viaţa acţiunile şi ocupaţiile lor depind de această încredere şi de schimbările ei întîmplătoare. Iar pe de altă parte negrii nu uitau că Martín Pérez în persoană, cu toate că avea funcţia de şef al operaţiunilor militare, fusese arestat chiar în ziua în care puseseră piciorul pe insula Margarita.

— Cine-a murit primul ? întrebă Martín.

— Negrul nu ştie.

— Nu erai acolo, Carolino ?

— Eu mă duc unde mă cheamă şeful meu, domnu şef al operaţiunilor militare. Unde mă cheamă, acolo mă duc.

Martín se adresă celuilalt negru :

— Şi tu, Juan ?

Cîte unii îi ziceau acelui Juan, ca să-şi bată joc, don Juan de Austria, şi dacă Juan Primero rîdea, măgulit, Bemba îi spunea, gelos :

— N-ai de ce să te umfli-n pene cu asta, că domnii-ţi spun aşa în loc de fecior de curvă, că don Juan de

Austria e, într-adevăr, fiul lui don Carlos, dar din pat străin.

Negrii erau foarte geloși între ei de prietenia maranionilor pînă nu venea vremea să-i sugrume.

Cel care obținea orice fel de confidențe din partea negrilor era Pedrarias, pentru că își dăduseră de mult seama că acel soldat avea autoritate asupra lui Lope, fără s-o pretindă, însă și fără să facă uz de ea sub vreun motiv sau pretext oarecare. Din care pricină negrul Carolino se purta cu Pedrarias cu mai mult respect decît cu oricare alt maranion.

— Ce nu-mi place mie în privința celor cinci morți, îi spuse Carolino lui Pedrarias, e că nu le-au făcut slujbă.

Pentru că negrii puteau să ucidă, dar asta nu-i împiedica să-și stimeze victimele, deoarece socoteau că sentințele sînt niște hotărîri fatale care nu depind de crimele condamnaților, ci de unele voințe mai puternice decît ale lor, care-i doborîseră din umbră. De dușmănii cultivate de spirite și fantome care le erau potrivnice, adică de vrăjitori și de necromanți. Pentru a se apăra de asemenea vrăjitorii, care pluteau întotdeauna în aer și împotriva cărora puteau acționa doar spiritele puternice, negrul Carolino și prietenul său cunoșteau un procedeu pe care nu-l putuseră folosi pe Amazoane din lipsă de mijloace. Acum însă nu se apucau niciodată de lucru fără o țigară de foi între dinți. Erau țigări aspre și tari, dintr-un tutun cu frunze late, verzulii, pe care și le făceau singuri — or fi învățat de la indieni — și atribuiau fumului, ca și indienii, puteri împotriva spiritelor rele. Nu aspirau fumul, nu fumau cu adevărat. Era deajuns să aibă acea țigară aprinsă între dinți și să vadă cum se consumă și cum fumul învăluie, deopotrivă, călău și victimă. Sau pe preot făcînd „rugătura".

Carolino îi povestea toate astea lui Pedrarias, răspunzîndu-i apoi la întrebări, destul de numeroase. În acea zi, începînd să vorbească despre ultimele execuții, negrul continuă, fără să fie întrebat :

— Dacă n-au avut rugătură, sufletele umblă pe-aici și pot să facă rău, domnu.

Carolino umbla cu țigara aprinsă pentru a-l chema pe diavolul cel puternic împotriva diavolilor slabi. (Aceș-

tia se înăbuşeau din cauza fumului.) Şi vorbea într-una. Carolino ştia că pe insulă nu se pomenea — nici la indieni, nici la negri — moarte fără praznic pentru mort. La fel şi la indienii de pe Amazoane. Cum cu o zi înainte muriseră cinci oameni, Carolino credea că masa maranionilor era atît de îmbelşugată şi bună pentru că trebuia să ţină locul a cinci praznice. Dar nu erau bocitoare şi sufletul guvernatorului trebuie să fi fost îndurerat. Sufletul — pe care ei îl numeau *anga* — zbura spre locul unde se născuse persoana, pentru a se reîncarna acolo într-o vieţuitoare de-a pădurii. De cele mai multe ori într-un animal mare şi frumos ; dar cîteodată şi urît, după cum era cazul.

După banchet, negrii coborîră în beciuri şi, recitînd o rugăciune scurtă şi fierbinte, în care spuneau că *vor şti într-o zi rudele morţilor cine-au fost cei care le făcuseră rău,* se apucară să danseze bătucind cu picioarele pămîntul de pe morminte. Ei nu credeau în moarte naturală. Moartea venea întotdeauna din pricina duşmăniei vreunui spirit, iar oamenii trebuiau să se apere de acestea pe cît le stătea în putinţă. Nu credeau în moarte ca fenomen natural şi inevitabil. Venea ca un accident. Nu-i învinuiau pe căläi şi nici pe Lope de Aguirre de uciderea acelor oameni şi nici de moartea celorlalţi. Pentru ei, Lope era doar un instrument care asculta de voinţa diavolilor acelora mărunţi, care mişună prin văzduh şi provoacă felurite accidente. Cînd sfîrşiră dansul pe morminte se întoarseră în sala ospăţului.

Gîndindu-se la toate astea, Pedrarias se întreba dacă, la urma urmelor, n-o fi avînd dreptate negrii aceia protejaţi de fumul tutunului. În orice caz, erau singurii cărora nu li se întîmpla niciodată nimic. Posibila reavoinţă a diavolilor mărunţi sau mari — şi chiar a lui Lope — îi respecta. Îl întrebă pe Carolino dacă obiceiul acela cu tutunul îl aduseseră din Africa, şi negrul spuse că nu, că învăţaseră să alunge spiritele rele cu acel fum de la indienii din Antile şi de la cei de pe malurile Amazoanelor şi că toţi negrii îl adoptaseră pentru că dădea rezultate foarte bune. Pedrarias începu să se gîndească serios că n-ar fi rău să fumeze şi el acea buruiană.

La indieni şi la negri există întotdeauna o anumită sete de practici, rituri şi revelaţii noi.

— Şi în beci aţi dansat destul pe morminte ?

— Nu, domnu. Dar cum se lasă noaptea, ne ducem iar să dansăm.

Pedrarias asculta toate acele lucruri cu un oarecare respect. Nu-şi bătea joc niciodată de credinţele nimănui, oricît de copilăroase i s-ar fi părut.

Cei care-i atrăseseră mai mult atenţia la ospăţ şi mai ales după erau Llamoso şi, chiar dacă ar părea ciudat, şeful operaţiunilor militare, dar fiecare în cu totul alt fel, pentru că Llamaso vorbea şi cînta şi se ţinea de fanfaronade şi provocări, în vreme ce Martín Pérez privea şi tăcea. Beţia, care pe unii îi aprinde la faţă, pe Martín îl făcea palid, şi pe cînd Llamoso umbla de colo pînă colo şi se urca pe masă şi vroia să rostească discursuri, Martín avea deplina conştiinţă a stării în care se afla, şi evita să vorbească şi să se ridice de la locul lui.

Llamoso era un tip decăzut, deşi mare şi cu o carcasă solidă, iar faţa lui palidă părea să vădească o slăbiciune pe care n-o avea, de vreme ce, cu armura pe el, era unul dintre cei mai rezistenţi oameni.

Maranionii, la petrecerile lor, se simţeau de obicei mai fericiţi avîndu-l printre ei pe Llamoso beat decît pe alţii, dar uneori acesta izbucnea în rîs fără să aibă de ce, sau din vreo pricină pe care n-o ştia decît el, iar rîsul îi era la fel de fals ca al papagalului guvernatoarei, şi atunci tăceau dintr-o dată cu toţii.

Lui Llamoso rîsul acela nu i se trăgea de la băutură, pentru că, uneori, fără să fie beat, se trezea rîzînd în hohote, după care toţi cei de faţă se simţeau stînjeniţi.

Torralba, auzindu-l din camera ei, îşi acoperea urechile cu mîinile. Şi adesea i se întîmpla să se înşele şi să creadă că Llamoso era cel care rîde, cînd de fapt rîdea papagalul guvernatoarei, sau viceversa.

Pedrarias nu avea o părere prea bună despre Llamoso. În fond credea că e un degenerat.

Cît despre Martín Pérez, acesta era un bărbat ce vădea o mare forţă fizică deşi, pe timpul lui Ursúa, se temea de furtuni. Dar, de cînd primul guvernator murise

de mîna lui, părea că scăpase de asta, ca și de alte slăbiciuni de caracter. Pe Martín îl influențase mult moartea lui Ursúa. În acea după-amiază, cînd începu să se apropie zilnica furtună ecuatorială, se ridică de la masă, văzu că parte din beție îi mai trecuse și se urcă în odaia lui, care se afla în partea cea mai de sus a fortăreței.

Furtuna din acea zi era uscată, sau așa se părea că va fi. Martín își simțea nervii întinși ca pe vremea lui Ursúa. Punea asta pe seama băuturii.

Îi căută pe negri, dar nu-i găsi. Se duse la bucătărie și de-acolo i se spuse că negrii coborîseră în beciuri. Martín hotărî să se ducă și el, sub pretext că avea să-l întrebe ceva pe Carolino, dar în realitate pentru că în încăperile de sus ale fortăreței era mai expus descărcărilor electrice.

Cînd ajunse în beciuri, nu-l găsi numai pe Carolino, ci încă vreo șapte sau opt negri care dansau pe mormîntul guvernatorului cu picioarele goale, călcînd țărîna potrivit unui ritual.

Ca și alte dăți, Carolino rostea cu vocea lui cîntătoare :

...în apă se duce Lamgbé
— Mamá,
În aer se duce Lamgbé
— Ganá.

Carolino avea țigara aprinsă, o țigară ce se consuma singură. Fumul împrăștia o aromă dulce care umplea beciurile, iar din cînd în cînd negrul păstra fumul în gură și-l dădea afară pe nas, încet, cu gravitate, dansînd.

Martín Pérez auzi de acolo două tunete îngrozitoare și se așeză pe o bancă sprijinită de perete, cu capul în mîini. Vru să vadă atunci pe loc dacă negrul Carolino avea și în el aceeași încredere pe care i-o arăta lui Pedrarias, dar nu putea s-o verifice pentru că negrul era foarte ocupat cu țigara și cu bătucitul ritmic al pămîntului. „Cînd va începe să plouă, gîndi Martín, o să mă întorc sus."

Guvernatoarea doña Aldonza, aflînd de moartea ginerelui ei guvernatorul, umbla de colo-colo întrebînd unde e îngropat și, în sfîrșit, îl convinse pe Carolino să-i

arate locul. Doña Aldonza veni în beci cu un buchet de flori și-l puse pe jos, dar, din greșeală, în partea unde era mormîntul jandarmului.

Vizita aceea a doñei Aldonza o costase mult, pentru că era reumatică și cobora și urca scările cu greu. Văzîndu-l pe Carolino acolo, doña Aldonza arătă mormîntul și spuse :

— Acum pe ginerele meu l-au făcut marchiz.

Apoi începu să vorbească despre fiică-sa, care rămînea văduvă și singură în floarea vîrstei, dar Martín credea că ghicește în tonul vocii ei un fel de mulțumire ascunsă.

XIV

Cînd Aguirre plecă spre Punta de Piedras împreună cu maranionii săi, cîinele Solimán, care fusese al guvernatorului, începu să alerge pe lîngă el cu multă hotărîre dar, văzînd că se îndepărtează de oraș, părăsi escadronul și porni repede spre fortăreață. În timpul absenței lui Lope de Aguirre se aciue pe lîngă șeful operațiunilor militare, Martín Pérez, de care nu se mai despărți. Era un animal care avea instinctul ierarhiilor.

Solimán știa să facă lucruri de tot hazul : tumbe pentru rege, să stea în două labe și să umble șchiopătînd.

Lope și cei optzeci de soldați călări se duseseră să ocupe niște poziții ascunse, aflate lîngă Punta de Piedras, unde așteptară mai bine de douăzeci și patru de ore. Un țăran indian veni să le spună că dominicanul plecase tocmai spre golful cel mai apropiat de Yua. Lope hotărî atunci să se întoarcă în goana mare, încercînd să ajungă înaintea călugărului, pentru a-l împiedica să facă vreun rău cu trupele pe care le avea.

Cei optzeci de călăreți porniră în galop și ajunseră în oraș înainte ca nava să intre în golf și chiar mai înainte ca velele să se ivească la orizont.

Văzînd că nu e nimic nou, se duseră cu toții la fortăreață. Cîinele Solimán se apropie de Lope de Aguirre, dar bascul îi trase un picior.

— Ce fel de cîine ești tu, îi spuse, că de îndată ce ieși din oraș te și poticnești ?

Soldaţii din apropiere începură să rîdă şi Solimán, temător, căută iar prietenia şefului operaţiunilor militare, care tocmai venea :

Nici o noutate, afară de faptul că ieri am făcut un ospăţ şi cîţiva s-au îmbătat.

— Şi au vorbit mai mult decît trebuia, presupun ? întrebă Lope, sperînd că, dezlegîndu-li-se limbile, oamenii ar fi denunţat şi alţi posibili duşmani tăinuiţi.

— Cîte unii, da.

— Care ? Nu eşti şi tu printre ei ?

— Beţia mea e discretă şi tăcută, glumi şeful operaţiunilor militare, puţin cam palid.

Lope spera să-i afle mai tîrziu pe cei care vorbiseră şi ce spuseseră. În acest scop îi recomandase el lui Martín, cu o zi înainte, să ospăteze trupa şi să dea vin din belşug.

Ca întotdeauna cînd se întorcea în tabără, deşi absenţa îi fusese de scurtă durată, se duse să le vadă pe Torralba şi pe fiică-sa, pe care le găsi în vesela tovărăşie a unor femei de pe insulă.

Lope de Aguirre le ţinea sub stare de arest, asigurîndu-se, în felul acesta, de comportarea soţilor respectivi. Femeile începeau să se obişnuiască în captivitate, iar bărbaţii, majoritatea în libertate nu îndrăzneau nici să respire fără permisiunea comandantului gărzii.

— Tată, spuse Elvira, care nu aflase încă de uciderea guvernatorului, pentru că oamenii obişnuiau să-i ascundă hotărîrile tatălui ei ; nu ştii că insula asta e guvernată de-o femeie ? Firește, guvernatorul este domnul Villaldrando, dar în documentele regelui figurează, ca guvernatoare, doña Aldonza. Tată dragă, de ce nu mă duci la doña Aldonza ca să-i prezint omagiile şi respectul meu ? N-am văzut niciodată o femeie guvernatoare.

— Nici eu.

— E o femeie de rang înalt şi are rude nobile în Castilia.

Lope o privi pe fiică-sa în tăcere, apoi pe celelalte femei. La urmă îi spuse Elvirei :

— Pentru numele lui Dumnezeu, prostuţo, văd că iei năravurile femeilor din Margarita, şi dacă continui tot aşa, o să pun să-ţi taie părul.

Plecă apoi de-acolo şi ajungînd jos — în ceea ce era curtea armelor — află de la Martín Pérez că dominicanul trimisese cîteva scrisori populaţiei, invitînd-o să i se alăture împotriva lui Lope de Aguirre, pentru a-l sluji — spunea — pe Dumnezeu şi pe rege.

Citi una dintre scrisorile acelea şi exclamă :

— Ei, maranioni, vin asupra noastră duşmanii, dar avem şi prieteni care ne dau de ştire ; un indian a venit să-mi spună, fără să-l întreb nimic, că nava călugărului a plecat din Punta de Piedras, iar altcineva ne aduce scrisorile instigatoare ale dominicanului.

Îl aştepta însă o veste ceva mai proastă. Maranionul Guillén de Cárdenas fugise din tabără, în ciuda pedepselor exemplare pe care le dăduse Lope cu cîteva zile mai înainte, şi aflînd toate astea, şeful oftă şi spuse :

— Of, Guillén, tu vei fi pricina pentru care, cît timp voi trăi, nu voi lăsa din mînă archebuza asta încărcată cu treizeci de gloanţe !

Apoi întrebă de sublocotenentul Villena şi-i spuseră că lucra la brigantina cea nouă.

Pe lîngă Lope se tot învîrtea un căpitan numit López, căruia îi mai spuneau şi *Calafate* pentru că era meşter la călăfătuit, şi atît în Motilones cît şi prin alte părţi condusese operaţia aceasta la corăbiile cele noi. Lope, dîndu-şi seama că vroia să-i vorbească, îl întrebă :

— Ce doreşti de la mine, domnule López, că parcă te apasă ceva greu pe suflet ?

Căpitanul îl duse în taină spre terasă, unde o sentinelă supraveghea ţărmul pentru a anunţa sosirea corăbiei dominicanului.

— Ce mă apasă pe mine, spuse, e că sînt unii care se gîndesc să vă ia locul la conducere. Ieri, fiind toţi cu limbile mai dezlegate, eu am spus : „Să dea Dumnezeu ca generalului nostru să-i meargă bine la Punta de Piedras". Iar Guillén a răspuns : „Dacă i-o merge rău, n-ai ce face, că aşa e la război. Şi dacă îl omoară pe Lope de Aguirre, eu spun că în privinţa conducerii s-ar pricepe şi altul tot atît de bine, dacă nu şi mai bine." Eu l-am întrebat pe

Guillén : „Cine s-ar pricepe mai bine ? Tu ?“ „Nu, ci Martín Pérez, aici de față.“ Așa a spus Guillén.

— Martín a auzit toate astea ? îl întrebă Aguirre cu o voce răgușită.

— A auzit, ba a și vorbit chiar. Și am aflat că ospățul pe care ni-l dădea era ca să se pună bine cu toți și a pus chiar să se aducă muzică, și a venit un galleg cu cimpoiul și alții cu trompete și tobe și s-au adus la masă cele mai bune băuturi. Și atunci, adică după ce vorbise Guillén, șeful operațiunilor militare a spus : „Dacă va fi cazul, așa aș face, pentru că în absența lui Lope de Aguirre eu sînt cel care vă conduce și funcția de general mi-ar fi la îndemînă.“ Așa a spus.

Lope, înainte de-a rosti ceva, vru să se asigure :

— Afară de dumneata, cine-a mai auzit cuvintele astea ?

Întrebîndu-l, Aguirre își amintea de poveștile lui Martín în legătură cu scheletul comandorului Guevara care urmărea brigantinele pe mare. O poveste care nu-i plăcuse niciodată.

— Cei care erau prin preajmă, răspunse López. Cînd vorbea Martín, un paj metis tocmai turna vin și l-a auzit bine, ba chiar i-a zis *excelență* în bătaie de joc și i-a făcut plecăciuni ca unui general și guvernator, iar la toate astea Martín a rîs mulțumit.

— Pajul ăsta, spuse Lope cu simpatie, era Antoñico, un șmecher fără pereche.

Puse să-l cheme pe paj și acesta confirmă cuvintele lui López, ba mai adăugă și ceva din capul lui, pentru că metișii nu sînt întotdeauna leali cu spaniolii, nici cu indienii, și nici chiar cu metișii, iar băiatul spuse că vecinii de masă ai lui Martín, vorbind despre război, au spus : „Dacă i s-ar întîmpla vreo nenorocire lui Lope cu oamenii dominicanului, cine-ar lua conducerea ?“ Și cînd auzi asta, Martín spuse : „Eu sînt ăla, că-mi vine la-ndemînă și dacă bătrînul s-o duce, vă voi fi de folos tuturor și voi face pentru voi tot ceea ce trebuie“.

Lope de Aguirre se frămînta ca și cum vorbele lui Martín l-ar fi durut. Își aduse aminte că Martín i-a repro-

șat o dată că omoară prea mulți oameni. Și tot ceea ce era împotriva lui Martín îi venea acum în minte.

— Așa a spus ? E adevărat că Guillén a spus că alții ar face-o mai bine ca mine ?

Pe terasă apăru alt băiețandru, numit Chávez, care se grăbi să vorbească :

— Asta am auzit-o eu de la șeful operațiunilor militare, că eram în spatele lui cu bărdaca cea mare și voiam să-i torn vin.

Aguirre se întoarse către el :

— Pe tine cine te-a-ntrebat ?

— Fac asta ca să vă slujesc.

Lope spuse, foarte întunecat :

— Iată aici trei oameni care cer viața șefului operațiunilor militare.

Și în acel moment își aminti că Martín îi ceruse să-și scoată pieptarul de zale sub pretext că-i era asudată cămașa. „Ce-i trebuia lui să-mi scot eu pieptarul ?"

Și repeta smulgîndu-și barba și simțindu-și pe mînă răsuflarea fierbinte :

— Trei oameni care cer capul lui Martín Pérez, și aerul e atît de încins încît respirația toarnă foc peste foc.

Ceilalți nu știau cum să înțeleagă cuvintele astea din urmă. López Calafate mai spuse :

— Și alte cuvinte, încă mai rele, l-am auzit eu pe Martín rostind la ospăț, că se uita la un țînțar umflat care-l pișca de braț și spunea : „Așa se-ntîmplă în tabără cu oamenii, că atunci cînd au burta plină, rotundă și roșie de sînge, cad".

Antoñico vru să-l corecteze și spuse niște lucruri foarte ciudate :

— Așa a fost, că se uita la ceasul cel mare din sală și spunea că orele se-mbătau și ele de sînge și cădeau una cîte una ca țînțarul acela.

Lope șovăia încă. Oamenii cu burta plină de sînge, ca țînțarii, cărora indienii le zic *pìums*. Oamenii, treacă-meargă. Dar orele... cum pot cădea orele pline de sînge ? Lope nu spunea nimic. Reflecta, iar ceilalți îl priveau curioși și nerăbdători.

— Orele cu burta plină de sînge ! Ce nebunie !

Lope părea cu privirea pierdută într-o absorbantă nedumerire lăuntrică pe care numai el o putea vedea. Făcu un gest vag :

— Du-te...

Şi, după expresia lui, ceilalţi înţeleseră că sentinţa împotriva lui Martín era dată. Calafate îşi spunea : „Aha, gata, au căzut şi ora şi omul şi ţînţarul... gata".

— Du-te, Calafate, repetă Lope, şi cheamă în numele meu patru oameni înarmaţi din gardă.

— Şi pe Martín ?

— Da, şi pe Martín. Să vină toţi.

— Uşa e strîmtă, îl preveni Calafate, şi dacă vin în acelaşi timp, cine trebuie să intre mai întîi ? Martín sau soldaţii ?

— Martín.

Calafate plecă în grabă, cu oarecare voioşie în mişcări, şi vru să iasă şi Antoñico, dar Lope îi porunci printr-un gest să rămînă. Apoi îl întrebă pe celălalt paj :

— Cîţi ani ai ?

— Paisprezece şi jumătate.

— Ştii ce-i asta ? şi-i arătă archebuza pe care o purta cu el.

Băieţandrul rîse, ca şi cum ar fi vrut să spună : Auzi întrebare ! cum să nu ştie ? Toată lumea ştia.

— Ştii să tragi ?

— Da, ştiu.

— Uite archebuza ; i-o dădu, şi băiatul o înhăţă cu lăcomie.

— Ai mai tras ?

— De multe ori.

— În cine ?

— Doar în ţintele de pe cîmpul de instrucţie.

— Uite şi fitilul.

Văzînd toate astea, Antoñico murea de invidie. Drept e însă că Antoñico n-avea decît unsprezece ani. Unde s-a mai văzut ca un copil de vîrsta asta să mînuiască o archebuză ?

— Unde te-ai născut ?

— În Lima.

— În ce an ?

— În 1538.

— Atunci ai numai treisprezece ani şi jumătate şi ai minţit cu un an. Bine, n-are-a face ; de vreme ce ştii să tragi, o să faci safteaua chiar acum, cu sînge omenesc. Cu sînge trădător. Îţi place ? Aprinde fitilul. Aşa, bine. Atunci ai să tragi în Martín Pérez pe la spate, cînd o să vină, dar nu la uşă, ci mai în afară, pe terasă. Să nu greşeşti ţinta, că dac-o greşeşti, plăteşti cu capul.

Soldatul de sentinelă, care auzise totul, nu îndrăznea să se mişte de la postul lui. Antoñico se apropie de Lope şi, înfricoşat, căută adăpost lîngă el, sprijinit de perete. Tăceau cu toţii.

Nu după mult apăru cîinele Solimán dînd din coadă şi anunţînd, fără să vrea, că stăpînul lui adoptiv se apropie. Chavezillo — aşa îi spunea Lope, care avea obiceiul să fie prietenos, ba chiar afectuos cu pajii — era în uşă cu archebuza de-a curmezişul, ca un copil care se joacă de-a soldaţii.

Şi apăru Martín Pérez, complet neştiutor de ceea ce avea să i se întîmple. Nu apucă decît să păşească pe terasă, cînd Chávez trase în el pe la spate. În urmă intrară buluc cei patru oameni din gardă, iar după ei apăru López Calafate, închizînd uşa.

Deşi grav rănit — în aşa fel încît prin rana de la piept, cu două coaste rupte şi ieşite în afară, i se vedea inima — Martín Pérez alerga pe terasă înnebunit, uneori sprijinindu-se de perete, alteori căzînd, sau umblînd de-a buşelea şi strigînd : „Trădare !“ pentru că nu-şi putea imagina altceva decît că e vorba de-o răzvrătire împotriva lui şi, totodată, a lui Lope de Aguirre. Soldaţii din gardă veneau după el împungîndu-l cu lăncile şi însuşi Chavezillo îi dădu lovitura de graţie, nimerindu-l în gît. Pardoseala şi pereţii erau plini de sînge. Sentinela, fără umbră de mirare, se mulţumea să se tragă deoparte cînd Martín se apropia prea tare de el ca să nu fie stropit de sîngele care-i ţîşnea din răni.

Cînd se aşternu liniştea peste tot, cîinele se apropie să miroasă trupul inert al ultimului său stăpîn şi rămase lîngă el, privindu-l fix.

Dar, după obiceiul lui, Lope de Aguirre vroia să-şi completeze informaţiile :

— Ca să terminaţi cu mine, rosti cu gravitate, mai e nevoie de cîţiva. Care-s cei ce erau în cîrdăşie cu el ?

— Ah, asta, spuse Calafate privind înspăimîntat cadavrul lui Martín, n-o mai ştiu. Şi cred că nu mai era nimeni.

— Cum nu mai era nimeni ? La un ospăţ ? Cine era lîngă Martín cînd a spus ceea ce-a spus ?

Calafate rămase pe gînduri, apoi răspunse, într-un tîrziu :

— Llamoso stătea chiar alături de el.

Pajii se uitau unul la altul şi, în timp ce Chávez aştepta ocazia să tragă din nou, Antoñico preciza că, deşi Llamoso stătuse lîngă Martín, nu scosese nici o vorbă.

Cu o expresie mîhnită, dar foarte hotărît, Lope porunci să i-l aducă pe Llamoso, avertizîndu-l pe López Calafate că, dacă n-or veni repede amîndoi, aveau s-o păţească atît acuzatorul cît şi acuzatul. Auzind aceasta, Calafate se făcu alb ca varul şi ieşi cu o grabă cam ridicolă.

Cei patru soldaţi din gardă rămaseră în aşteptare, cu presimţirea că va mai fi iar nevoie de ei. Unul avea spada plină de sînge, şi Lope îi spuse :

— Bagă-ţi spada în teacă !

Soldatul ascultă. Antoñico vru iar să iasă, dar Lope îl opri din nou, de data asta cu vorbe care aduceau a ameninţare :

— Stai locului, băiete, dacă vrei să trăieşti pînă ţi-o creşte barba.

Cînd veni Llamoso şi-l văzu pe Martín zăcînd într-un lac de sînge, rămase buimăcit o clipă şi speriat.

— Oh, ticălosul de trădător ! exclamă.

— Şi cum se face că înainte i-ai fost atît de bun prieten, iar acum eşti atît de pornit împotriva lui ? Cum se poate ca, bucurîndu-te din partea mea de atîtea semne de prietenie şi favoruri, să intri-n cîrdăşie cu cei ce trag nădejde să se ridice la conducerea armatei ?

Aşa vorbea Lope. Cei patru soldaţi din gardă îl încadrară pe Llamoso din două părţi, iar acesta începu să strige, spunînd că-i fusese întotdeauna credincios lui Lope şi că acolo, pe loc şi de faţă cu toţi, o să-i mănînce lui Martín Pérez creierii — care se vedeau printr-una din răni — şi că, dacă i-ar mai fi rămas trădătorului o picătură de viaţă, i-ar suge-o cu propria-i gură.

— Erai prieten cu şeful operaţiunilor militare şi ai auzit bine tot ce-a zis la ospăţ.

Llamoso păru că se linişteşte, aşa cum se întîmplă cînd înţelegem motivul alarmei.

— Am auzit din ce mi-au spus alţii pe urmă, că eu eram băut bine, de nu mai puteam înţelege nimic, că şi-acum mă mai doare capul de beat ce-am fost.

Llamoso vorbea cu o grabă ciudată, uitîndu-se la uşa pe care o păzea pajul cu archebuza. Văzînd Llamoso că Lope de Aguirre îl măsoară cu o răceală dispreţuitoare şi simţind în acel dispreţ o primejdie de moarte, se aruncă asupra trupului lui Martín, şi-i lărgi rana din piept cu pumnalul.

— Numai un semn să-mi faci, Lope de Aguirre, părintele meu, şi aici, în faţa voastră a tuturora, mănînc inima laşului ăstuia.

Lope spuse, pe un ton obosit şi parcă fără voie :

— Nimic din toate astea nu-i nevoie să faci, Llamoso, ca să-ţi salvezi viaţa, că de data asta ţi-au salvat-o prin laşitate. Iar trupul lui Martín lasă-l în pace, că acum nu mai e decît ceea ce vedem toţi : un mort gata de dus la groapă, şi trebuie să-i arăţi tot respectul.

Lui Martín îi căzuse o pungă de piele unde purta sigiliul regal al lui Filip al II-lea pe care îl folosea Ursúa. Era pătată de sînge şi cîinele, după ce o adulmecă, o luă în dinţi.

— Puteţi, spuse Lope oamenilor din gardă, să vă-ntoarceţi la postul vostru.

Soldaţii plecară, împreună cu cei doi paji, iar printre picioarele lor dispăru, cu iuţeala fulgerului, şi Solimán, ţinînd în dinţi punga pătată de sînge.

Lope de Aguirre, enervîndu-se iarăşi, îi spuse lui Llamoso :

— Du-te după cîine, tîlhar blestemat, şi ia-i-o.

Llamoso, mulţumit că poate pleca din faţa lui Lope, porni după cîine, strigîndu-l, cînd furios, cînd cu blîndeţe, neizbutind să creadă că scăpase cu viaţă atît de uşor. După ce ajunse afară, aflînd şi alţii despre ce e vorba, porniră în urmărirea cîinelui. Llamoso fugea după el

şi-şi spunea : „Am fost un mare laş, dar prefer să fiu un laş viu decît un viteaz mort".

Între timp, văzînd toată agitaţia aceea, singurii care veniră la Lope, aşteptîndu-se ca, dintr-un motiv sau altul, să li se ceară serviciile, fură cei doi negri cu frînghiile lor. Lope de Aguirre îi auzi spunînd în spatele lui :

— Sîntem aici, domnu.

Şeful părăsi terasa, lăsînd acolo trupul lui Martín Pérez şi spunîndu-le negrilor :

— Îngropaţi-l alături de ceilalţi, în beci.

Pe măsură ce Lope trecea pe coridoarele fortăreţei se întîmplau lucruri noi şi nemaivăzute. O femeie din Yua, care se numea Maria Trujillo şi pe care, puţin mai înainte, Lope o văzuse cu fiică-sa Elvira, văzînd că se apropie şeful maranionilor, sări într-un acces de panică pe fereastră. Fereastra nu era înaltă, dar ar fi putut să moară sau să-şi rupă un picior. Lope de Aguirre se uită după ea aşteptîndu-se s-o vadă moartă sau rănită şi în acest caz să-i trimită ajutoare, dar o văzu plecînd în fuga mare şi invocînd numele unui sfînt.

Apoi, Lope se duse la postul de gardă şi, însoţit de cei patru soldaţi care luaseră parte la uciderea lui Martín, coborî în piaţă. Pe măsură ce înainta, locuitorii care-l vedeau o rupeau la fugă, în vreme ce unii maranioni se înarmaseră fără să fie nevoie, dat fiindcă nu erau în serviciu, iar alţii plecaseră. Cînd Aguirre întrebă unde erau i se spuse că porniseră în urmărirea cîinelui, ca să pună mîna pe sigiliul regal pe care Lope se gîndea să-l folosească în şiretlicurile lui de răzvrătit.

Lope asculta toate astea prost dispus şi le spuse că Llamoso era un laş, un porc, un ticălos şi că, dacă nu reuşea să ia punga cu sigiliul, o să pună să fie spînzurat. Antoñico încercă să-l apere.

— Dar nu el i-a dat-o cîinelui, ci Solimán a înhăţat-o. Fără să i-o dea nimeni.

La zarva pe care-o făceau cei ce-l urmăreau pe Solimán apăru doña Aldonza în mătăsurile ei galbene, acoperite de panglici şi scapularii. Îi zise lui Lope *tinere zăpăcit* şi-l întrebă dacă el e, într-adevăr, conducătorul străinilor acelora înarmaţi şi dacă vrea s-o asculte o clipă. Fără s-o ia în seamă, Lope se îndreptă spre piaţă,

iar ea, înțelegînd că nu putea să se țină de el, rămase în drum și începu să rîdă. Apoi le explică celor din jur :

— Astăzi nu mai există pe insula asta cavaleri care să se poarte frumos cu mine. Cu totul altfel era pe vremea cînd eram tînără. Dar acum sînt bătrînă și reumatică.

În acea după-amiază, nava călugărului dominican, cu velele strînse și înaintînd încet, sosi chiar în locul unde, cu cîteva zile înainte, trăsese brigantina lui Lope de Aguirre. Aceasta, pe jumătate desfăcută, fusese remorcată într-un golf din apropiere unde, la adăpost de izbiturile valurilor, fusese demontată pentru a i se folosi cuiele și unele părți din coverta la construirea noii corăbii.

Arsenalul care fusese improvizat în rada aceea era păzit de zece archebuzieri.

Dominicanul aruncă ancora la o jumătate de leghe de țărm, și imediat apărură în jur două schifuri și cîteva canoe pline de soldați, care păreau gata de debarcare. Nava nu se apropie mai mult, ba Lope rămase chiar uimit că avuseseră îndrăzneala să vină atît de aproape, deoarece călugărul trebuie să fi presupus că maranionii erau stăpîni pe săcăluşurile și tunul din fortăreață.

Lope de Aguirre pregăti forțele de uscat pentru a-i primi pe cei care încercau să debarce, dar aceștia, printre care se aflau căpitanul Mungía și cei douăzeci de dezertori, rămaseră la distanță de o jumătate de milă de uscat și, folosind pîlnii de bord, îi adresau lui Lope de Aguirre insulte și provocări și-i îndemnau pe maranioni la rebeliune.

Corabia avea stindardele înălțate și flamurile regale pe care le flutura cu mare ostentație și fală.

Printre lucrurile pe care le rosti Mungía, necunoscînd, așa cum era de așteptat, situația din tabără și ultimele întîmplări tragice, a fost și următorul :

— Veniți încoace cu Martín Pérez, că faptul de a-i fi ucis pe Montoya și pe Bovedo n-o să-i fie luat în considerație deoarece aceștia doi erau trădători și adevărații asasini ai lui Ursúa. Și, ridicînd glasul și mai mult, adăugă : Auzi, Martín Pérez ? Vino-ncoace cu forțele pe care le ai, deoarece fratele dominican vă aduce bule de iertare de la maiestatea-sa.

Aguirre privea corabia şi spunea :

— E una din cele bune. Pe Dumnezeul meu, cu ea o să ajungem în scurt timp în Panama şi-acolo o să le tragem o sperietură grozavă popilor şi magistraţilor regelui.

Apoi adăugă, pentru sine :

— Martín Pérez n-o să-ţi răspundă, Mungía, că punga lui se plimbă prin insulă în dinţii unui cîine.

Lope îşi dădu seama că oamenii de pe corabie nu aveau de gînd să debarce şi urcă în oraş la galop, hotărît să-i scrie călugărului dominican o misivă. Nu se aştepta la prea mult de la asemenea demers, dar vroia ca acel călugăr să ştie exact cine erau maranionii care trecuseră de partea sa. Cînd intră pe coridoarele fortăreţei, se iscă o adevărată panică şi Lope, adresîndu-se cîtorva femei ostatice, le spuse :

— N-aveţi conştiinţa curată şi de asta vă e mai mult frică decît ruşine.

Văzu urme de sînge pe jos, şi deduse din asta că trupul şefului operaţiunilor militare fusese dus la beciuri şi îngropat.

Îl chemă pe Pedrarias şi-i dictă următoarea scrisoare, cerîndu-i să nu schimbe ideile, dar îngăduindu-i să mai îndulcească forma, dacă i se părea prea aspră :

„Venerabilului frate Francisco de Montesinos, superior al insulei Santo Domingo şi căpitan general al ţinutului Maracapana.

Mai mult am dori să-i facem sfinţiei-voastre o primire cu flori decît cu archebuze, căci ni s-a spus aici de către multă lume că aţi fi foarte generos în toate, şi asta am văzut-o şi din fapte chiar azi, de vreme ce, avînd oameni şi artilerie, n-aţi vrut să atacaţi insula. Cum sfinţia-voastră îndrăgeşte atît de mult armele şi exerciţiile militare, vedem că adevărat e că strămoşii noştri şi-au cucerit cele mai înalte virtuţi şi ranguri cu spada-n mînă. Astfel că reverenţa-voastră continuă acea tradiţie glorioasă şi noi toţi ne bucurăm de asta.

Eu nu neg, şi cu atît mai puţin domnii aceştia care se află aici, că am plecat din Peru pe rîul Marañon, în scopul de-a descoperi şi ocupa ţinuturi, cu vreo trei sute

de spanioli, care teferi, care şchiopi din cauza multelor greutăţi pe care le-am întîmpinat în Peru, şi fără-ndoială că, dac-am fi găsit pămînturi care să ne ofere oarecare avantaje, ne-am fi oprit acolo şi am fi lăsat să se odihnească aceste biete trupuri, mai cîrpăcite decît hainele unui pelerin. Dar nepunînd la socoteală ceea ce spun şi nenumăratele chinuri prin care am trecut, ne dăm seama că mai trăim doar din mila lui Dumnezeu, căci rîul şi marea, foamea şi soarele nemilos ne-au ameninţat cu moartea zi de zi, astfel că cei care-ar veni asupra noastră, cum se pare că vine sfinţia-voastră, să ţină socoteala că vin să lupte împotriva duhurilor unor oameni morţi într-o expediţie atît de grea. Dar fiţi cu băgare de seamă, căci duhurile astea sînt deosebit de curajoase şi au spade pe care le ştiu mînui.

Soldaţii sfinţiei-voastre ne zic trădători. Trebuie să-i pedepsiţi, ca să nu mai spună asemenea lucru, şi cu atît mai puţin să ne facă laşi, fiindcă a te ridica împotriva regelui Castiliei este un act de mare curaj. Dacă noi am tăcea şi ne-am agăţa şi ne-am ţine de poalele domniei-voastre s-ar putea să ne-alegem cu vreo slujbă şi cu oarecare rînduială în viaţă, dar ursita ne-a hărăzit să facem doar gloanţe şi să ascuţim lăncii, că asta e moneda care circulă pe-aici. Cu asta ne-am ocupat, la asta rămînem. Dacă pe-acolo e nevoie de asemenea mărunţiş, vă mai putem trimite, numai că va veni fierbinte.

Vroiam s-aduc la cunoştinţa sfinţiei-voastre, şi să înţelegeţi asta bine, cît de mult ne datorează nouă Perul şi cîtă dreptate avem să facem ceea ce facem. Deocamdată ocazia nu pare potrivită, şi de aceea nu voi spune nimic despre asta. Mîine, de-o vrea Dumnezeu, vă voi trimite toate hîrtiile transcrise şi copii după actele pe care le-am făcut noi între noi şi pe care fiecare le-a iscălit liber şi nesilit, şi o voi face gîndindu-mă la soiul acela de dezvinovăţiri pe care le pot da domnii ce vi s-au alăturat, căci i-au jurat credinţă lui don Hernando de Guzmán, recunoscîndu-l drept rege al lor, s-au lepădat de regatele Spaniei şi s-au răzvrătit şi s-au ridicat într-un sat din Machifaro şi au uzurpat dreptatea, mai ales Alonso Arias, acum cu tristă faimă în Peru. Individul ăsta a fost sergentul lui don Hernando, iar Rodrigo Gutiérrez genti-

lomul lui. Despre ceilalţi, nu merită nici să vorbeşti nici să ţii seamă, că sînt doar gunoi, şi n-aş vorbi nici de Arias, dacă n-ar fi faptul că se pricepe foarte bine la cordaje şi ne-ar prinde bine să-l avem acum aici. Rodrigo Gutiérrez, nu încape-ndoială, e un om cumsecade şi-ar fi şi mai bun dacă n-ar privi mereu în pămînt, semn că e un mare trădător. Apoi, dacă din întîmplare a nimerit pe-acolo unul Gonzalo de Zuñiga, din Sevilia, sfinţia-voastră să-l considere un mare şmecher, care nu spune niciodată adevărul, iar apucăturile lui, iată-le: se afla la Popoyán cu Alvaro de Hoyón, cu răzvrătiţii ridicaţi împotriva regelui lor adevărat şi, în timp ce se îndreptau spre cîmpul de bătaie, şi-a părăsit căpitanul şi-a fugit iar cînd a văzut c-a scăpat cu viaţă şi că nu mai e urmărit, a apărut în Peru, în timpul răzmeriţei din oraşul San Miguel, şi cu unul Silva (nu-mi mai amintesc de primul lui nume), au prădat vistieria regelui şi-au omorît pe judecători, de unde, de asemenea, a putut fugi.

Ăsta e omul credincios pe care-l aveţi lîngă domnia-voastră. E unul care, atîta cît sînt bani şi de mîncare, e harnic, dar de pe cîmpul de bătaie fuge întotdeauna, deşi semnăturile lui pe care le am eu aici nu pot fugi şi vorbesc pentru el.

Doar de un singur om îmi pasă că nu-i aici cu mine, pentru că aveam foarte mare nevoie de el ca să-mi păzească turma, că la asta se pricepe foarte bine. Bunului meu prieten Membreño şi lui Antón Pérez şi lui Andrés Diaz le sărut mîinile, iar pe Mungía şi pe Arteaga, Dumnezeu să-i ierte ca pe morţi, că morţi trebuie să fie, pentru că dac-ar fi vii socotesc că le-ar fi cu neputinţă să se lepede de mine. Daţi-mi domnia-voastră de ştire dacă mai trăiesc sau nu, sau dacă ştiţi ceva, deşi mult aş dori să fie vii şi să fim toţi împreună (fiind sfinţia-voastră patriarhul nostru) împotriva lui Filip. Pentru că, în afară de faptul de-a crede în Dumnezeu, cel care nu este mai mult decît altul nu face doi bani, şi vă dau un sfat, şi anume, să nu vă duceţi la Santo Domingo, că într-o bună zi o să vi se ia tronul pe care staţi, adică gradul de superior, şi de aceea nu merită osteneala. *Cesar* sau *nihil*.

Așa înțelegem noi lucrurile pe-aici, și dacă ați veni cu noi, nu v-ați căi.

Rog pe sfinția-voastră să-mi scrieți și dacă, cumva, preferați, să înceapă războiul, pentru că trădătorilor le va face plăcere, iar pe cei credincioși să-i învie regele, dacă poate. Deși pînă acum nu văd pe nici unul înviat și tare mă îndoiesc de asta, fiindcă regele nici răni nu vindecă, nici vieți nu dă înapoi, iar noi, vechii lui supuși, putem răni și face dreptate omorînd la fel sau chiar mai bine ca el. Și o s-o vedeți și pe asta.

Dumnezeu să vă aibă-n pază, sfinția-voastră, și să vă dea demnități cît mai mari. Din această fortăreață a insulei Margarita, astăzi, vineri, sărută mîinile sfinției-voastre — al vostru servitor — *Lope de Aquirre.*"

Trimise această scrisoare prin niște indieni care se duseră cu o pirogă pînă la corabie, socotind că îndeplinesc ceva important și necesar.

În acea după-amiază, toată lumea se găsea într-o stare de spirit ciudată, fiindcă aerul era foarte încărcat cu electricitate, iar fulgerele se aprindeau și se stingeau pe bolta cerească unul după altul, fără să se audă vreun tunet.

— Cum ți se pare scrisoarea ? îl întrebă Lope pe Pedrarias.

— Nu-mi prea place.

— Din cauză că trădările ăstora care-au fost tovarășii noștri nu mi-au dat răgaz să mă gîndesc mai temeinic.

Se pare că dominicanul, primind scrisoarea, a avut impresia că fusese scrisă mai mult în glumă, cu gînd necuviincios și batjocoritor, de vreme ce nu-și atinsese nici măcar scopul ei principal — acela de a-i acuza pe dezertori și a le pune viața în pericol. Călugărul nu văzu în acele rînduri nici ranchiună, nici îndîrjire, nici măcar dușmănie declarată. Nu reușea să înțeleagă ce urmărește Lope.

Răspunse printr-o scrisoare cumpănită, încercînd să-l convingă pe Lope să se îndepărteze de calea pe care-o urma, de vreme ce n-ar putea să-l ducă decît la propria-i pieire și la cea a prietenilor săi, și îl ruga să se întoarcă la supunerea datorată regelui și lui Dumnezeu, lucruri

care aveau o atît de mare importanță pentru liniștea conștiinței și salvarea sufletului său. Dar dacă încăpățînarea lui oarbă era atît de mare încît nu vroia să-l asculte, îi cerea, ca unui creștin, să înceteze a mai vărsa sînge și a mai comite cruzimi pe acea insulă, dat fiind că cele comise pe rîul Amazoanelor nu se mai puteau îndrepta. Mai spunea că Mungía și Arteaga erau în viață și preafericiți slujitori ai maiestății-sale regelui și că, întorcîndu-se la slujirea acestuia, nu făcuseră decît să-și îndeplinească obligațiile pe care le aveau.

Călugărul dominican trimise răspunsul tot prin indianul care-i adusese scrisoarea lui Aguirre, și cînd acesta ajunse la plajă, văzu doi soldați fără arme, trîntiți în nisip. Unul era un oarecare Juan de San Juan și celălalt Alonso Paredes. Primul avea obiceiul să umble tot timpul după femei, fără alegere, că pe el nu-l interesa dacă femeia e albă, neagră sau metisă, iar al doilea avea mania să găsească asemănări printre oamenii cu care avea oarecare relații. Asemănări cu el, cu Lope de Aguirre, Pedrarias și alții.

Lope coborîse iar în piață și le spunea, între timp, maranionilor săi :

— Așa sînt oamenii regelui. Întocmai ca dominicanul, cînd cred că fac ceva bun, aduc nenorocirea celor care sînt de partea lor. Așa că, acel frate s-ar fi putut lipsi de-a vizita locurile astea determinînd, prin prezența sa, moartea guvernatorului și a celorlalți patru. Căci venind aci, sub ochii noștri, fără să atace și nici să debarce, ne silește să fim și mai prevăzători și să strîngem rîndurile. Dar așa sînt ei, se tem și de umbra lor. Veți vedea ce putem noi face și ce vom face cu oamenii ăștia ai regelui, cînd vom pune piciorul pe continent.

Tot vorbind așa, observă că pe plajă, și foarte aproape de apă, Paredes și Juan de San Juan continuau să șușotească. Îi strigă o dată, dar nu-l auziră, că vîntul bătea în sens contrar. În acel moment se iviră pe apă niște canoe de-ale dominicanului, dar nu erau atît de aproape încît să te poți gîndi că cei din canoe ar încerca să debarce. Începură să strige însă în gura mare, numindu-i pe maranioni trădători și lași. Unii dintre aceștia răs-

pundeau tot cu insulte, iar Lope de Aguirre spunea printre dinţi :

— Straşnic război de muieri şi de popi, că numai vorbăria e de capul lor !

Lîngă el se găsea Carolino cu încă trei negri, iar Lope făcu semn spre cei doi soldaţi întinşi pe nisip. Carolino voi să se asigure pe deplin, şi atunci Lope scoase pe jumătate pergamentul acela slinos şi i-l arătă fără nici un cuvînt.

Cu frînghiile pregătite, negrii se aruncară asupra lui San Juan şi a lui Paredes. O clipă se pierdură toţi într-un vîrtej de nisip, şi Lope de Aguirre, întors cu spatele spre plajă, rosti :

— Vroiau să fugă pe corabie şi de aceea aşteptau aici de ore întregi.

În cele din urmă, Lope de Aguirre se hotărî să renunţe la nava superiorului şi să-i dea zor s-o termine pe cea la care lucrau. Sublocotenentul Villena îl întrebă, văzîndu-i pe acei doi soldaţi morţi în nisip :

— I-aţi ucis ?

— Nu, spuse Lope. Eu nu ucid pe nimeni. Dumnezeu ne-a hotărît la toţi moartea şi singurul lucru pe care-l fac uneori cu duşmanii mei este s-o iau puţin înaintea calendarului.

În ziua aceea, Lope ceru să i se facă rost de dulgheri, bănuind că pe insulă se aflau şi din aceştia, dar nimeni nu se prezentă la chemare, pentru că cei trei oameni care, în tinereţea lor, se îndeletniciseră cu asemenea meserie, se ruşinau şi făceau tot posibilul ca lumea să uite. Lucrul acesta îi provoca, bineînţeles, pe ceilalţi, care-şi aduceau aminte mai bine ca niciodată.

Lope stăruia, pentru că era nevoie să grăbească construirea brigantinei celei noi şi repararea celor vechi. Anunţă cu bătăi de tobă, dar nu veni decît doña Aldonza, care-i spuse că există pe insulă trei dulgheri şi-i însoţi chiar pe soldaţi ca să le arate unde locuiesc.

Nemaiputînd refuza, cei trei plecară la lucru, îmbrăcaţi ca nişte nobili, foarte împotriva voinţei lor, şi văzîndu-i că pleacă, doña Aldonza spuse :

— Iată că gentilomii se duc să taie, să geluiască şi să cioplească lemne.

Rîdea, iar papagalul cel alb, pe care-l purta pe pumn, o imita, dar rîsul lui era mult mai zgomotos.

Printre maranionii care lucrau la şantier se afla şi navarezul Diaz de Armendáriz văr primar cu răposatul Ursúa. De cînd murise guvernatorul, vărul lui obişnuia să se ţină tot timpul de-o parte, indiferent la ceea ce se petrecea în tabără. Lope de Aguirre şi Armendáriz se evitau, prefăcîndu-se că nici nu ştiu unul de altul. Era un om ciudat şi, din cauza căldurilor şi-a întîmplărilor acelora sîngeroase, devenise şi mai straniu. Vorbea cu o pronunţie greşită, şi uneori, cînd vroia să spună ceva, izbutea s-o spună numai pe jumătate. Pronunţia lui greşită părea uneori o batjocură la adresa persoanei cu care stătea de vorbă. Alteori vădea pur şi simplu unele stări confuze de sensibilitate, fără legătură cu ceea ce se întîmpla în jur. Particularităţile climei, foamea şi setea îndurate pe Amazoane şi pe mare influenţaseră, probabil, caracterul acelui om.

Cînd s-a început construirea corăbiei, Armendáriz ocolea munca, cel mai frecvent pretext fiind boala. La început, Lope de Aguirre îi accepta scuzele, ba ajunse chiar să-l îndemne să se ducă undeva la ţară şi să trăiască liniştit, dar în ziua aceea se gîndi mai bine şi, de îndată ce se isprăvi lucrul, trimise pe cei doi negri să-l caute, iar aceştia se întoarseră după o oră ca să-i spună că-i îndeplinise ordinele. Lope de Aguirre rămase cu impresia că abia în clipa aceea dusese la bun sfîrşit misiunea pe care-o începuse prin uciderea lui Ursúa.

— Trebuie smulsă din rădăcină, zicea, buruiana neamului franţuzilor acelora de Ursúa, ca să nu mai încolţească iar.

Cît timp a durat expediţia nimeni nu i-a înţeles mania de a-l numi pe Ursúa francez.

Lope porunci să se facă trei stindarde noi, cu nişte pînză obţinută de la un negustor din oraş. Şi ieşiră nişte steaguri destul de neobişnuite, din mătase neagră, cu două spade roşii încrucişate. Culoarea neagră părea că aminteşte de piraterie şi produse oarecare mirare în rîndurile soldaţilor. Lope ceru ca flamurile să fie binecuvîntate în biserică, şi îi convocă pe preoţii care veniră nu fără oarecare teamă.

În ziua de 15 august a anului 1561 se oficie slujba cîntată, la care Lope obligă întreaga populaţie să asiste. Maranionii erau de faţă cu toţii, în afară de Llamoso, care, după cum se părea, alerga prin insulă după cîine, încercînd să pună mîna pe punga cu sigiliul regelui Filip.

Lope ieşise din fortăreaţă cu toată trupa aliniată în coloană, şi aşa se şi duseră la biserică. Pe drum avu loc unul din acele incidente care îi făceau uneori pe prietenii lui Aguirre să se îndoiască de judecata şefului. Lope văzu pe jos o carte de joc care reprezenta un rege de pică, o împinse cu vîrful piciorului o bucată de drum, proferînd injurii la adresa lui Filip al II-lea, iar apoi, înainte de-a intra în biserică, se aplecă s-o ia, o făcu fărîme şi o aruncă în aer.

Doña Aldonza, cu papagalul ei alb pe umăr, se aşeză pe locul cel mai de cinste, îmbrăcată, ca întotdeauna, în mătăsuri galbene. Lîngă ea, Lope de Aguirre. Slujba a fost foarte solemnă. Oamenii nădăjduiau că va vorbi unul din preoţi, dar nu îndrăzni nici unul, şi atunci Lope se ridică şi înaintă spre altarul principal.

Cu faţa spre public şi spatele spre altar, spuse :

— Maranioni : încrezător în forţa şi curajul vostru, cunoscute de toţi, vă încredinţez anume aceste stindarde, cu care, şi cu companiile de soldaţi ce vor lupta sub ele, vă veţi apăra, atît pe voi cît şi pe mine, ieşind la luptă împotriva oricăror duşmani, lovind şi omorînd pe aceia care nu vor primi stăpînirea noastră. În aşezările unde, locuitorii arătîndu-se îndărătnici, va trebui să ajungeţi la spargeri şi la jafuri, vă cer să respectaţi bisericile şi cinstea femeilor, dat fiind că de altminteri veţi avea libertate să trăiţi şi să vă purtaţi fiecare după cum i-o plăcea, că nimeni n-o să vă ţină din scurt şi cu atît mai puţin eu, care am cinstea să vă conduc. Să fie deci primite aceste flamuri în numele meu şi în numele popoarelor de pe continent pe care le vom smulge de sub stăpînirea infamă a împăratului Filip.

Sublocotenentul-general îl aclamă de trei ori pe Lope de Aguirre, la care răspunseră şi ceilalţi.

Bineînţeles că papagalul doñei Aldonza, excitat, ţipa şi el, iar glasul lui le domina pe toate celelalte.

Atunci sublocotenentul-general și căpitanul trupelor de uscat primiră flamurile, fură tămîiați o dată cu ele în acordurile orgii și apoi ieșiră în pronaos să aștepte trupele care începură, nu peste mult, defilarea.

Se întoarseră cu toții la locuințele lor, iar Lope se urcă pe terasa fortăreței ca să vadă cîmpul, ceea ce însemna, în acel caz, să vadă mai degrabă marea. Corabia dominicanului ridicase ancora și Lope vroia să afle încotro se îndreaptă.

Puțin după asta, soldații umblau toți fără arme, afară de Alonso de Villena. Lope, mirat că-l vedea încărcat de arme, întrebă de ce, și Antoñico îi spuse că se simțea în pericol, deoarece în ziua ospățului vorbise și el împotriva șefului.

Lope își amintea că-l văzuse pe sublocotenent în biserică, împlătoșat și înarmat cu sabia și spada de scrimă. De ce oare ? Pe căldurile acelea ? Îl întrebă pe paj de ce nu-i spusese mai înainte despre purtarea lui Villena, și băiatul răspunse :

— Cînd a vorbit la ospăț era beat, și erau mai mult lucruri de rîs decît jigniri.

Lope de Aguirre mirosea a tămîie deoarece preotul îl tămîiase și pe el o dată cu stindardele, iar șeful percepea cu desfătare acea aromă, gîndindu-se la Villena. Cu Villena aveau obiceiul să umble doi soldați : Loaísa și Domínguez ; și în ziua în care sublocotenentul fu acuzat de către Antoñico, Lope îi trimise pe cei doi negri să-l caute pe Villena, dar numai pentru a-l aduce în fața lui. Villena, care pusese pe cineva de pază, scăpă pe ușa din dos și fugi peste cîmp.

Cum toate străduințele pentru a-l găsi păreau zadarnice, Lope de Aguirre spuse, cu logica ce-l caracteriza :

— Un om singur n-ar putea face nimic împotriva mea, iar dacă conspira împreună cu alții, aceștia erau, nu încape îndoială, Loaísa și Dominguez.

Porunci să fie arestați și-i găsiră în casa unde obișnuiau să mănînce toți trei, casă a cărei stăpînă era Ana de Rojas, o castiliană de oarecare rang. Dar cînd veniră ne-

grii împreună cu Juan de Aguirre, Dominguez vru să se apere, puse mîna pe spadă și avu loc un început de luptă. După ce predară și depuseră armele, Juan de Aguirre îi dădu lui Loaísa cîteva lovituri de pumnal, în timp ce negrii se năpusteau asupra lui Domínguez, sugrumîndu-l, întrebînd în același timp unde era Villena și insultînd-o pe doña Ana.

Femeia ieși în stradă cerînd ajutor și Lope, aflînd de scandalul ce se iscase, hotărî s-o spînzure de stîlpul din piață, și întreaga populație fu obligată să fie de față.

Negrii îi și puseseră funia pe după gît. Tocmai cînd se pregăteau s-o spînzure, doña Ana le ceru să-i lege și mîinile — îi fuseseră legate doar picioarele — iar Carolino întrebă de ce.

— Legați-mi mîinile, fie-vă milă, repetă ea.

Negrul nu vroia, și-atunci se apropie de ea Lope:

— La ce-ți trebuie asemenea lucru ?

Doña Ana îi explică în șoaptă că auzise cum că spînzuraților care aveau mîinile libere se dezbrăcau în timpul agoniei, iar ea nu vroia să-și smulgă hainele de pe ea în văzul lumii. Lope își dădu seama că e o femeie cinstită. Și le porunci negrilor să-i lege mîinile la spate, așa cum dorise.

După cîteva momente, sărmana femeie se zbătea în convulsiile agoniei — fără să se dezbrace — și Lope de Aguirre îi invită pe archebuzieri să tragă în ea ca să-i scurteze chinurile. Bine dispus, oferi chiar și premii celor mai buni țintași. Așadar, execuția doñei Ana se transformă într-o veselă competiție, pînă ce unul dintre archebuzieri o nimeri în ceafă, rupîndu-i șira spinării, și-atunci corpul căzu, decapitat.

În acea clipă veni o sentinelă și-i spuse șefului că nava dominicanului ridicase velele în direcția nord-est, spre Santo Domingo.

„Se duce călugărul, își spuse Lope, să-i anunțe pe conțopiștii și pe copoii instanței regale și să facă prin vorbe și scris ce n-a putut face prin fapte."

Întrebă apoi de Llamoso, dar nimeni n-a putut să-i spună nimic. Tocmai cînd începea să înjure și să-și iasă

din fire, se apropie omonimul lui, Juan de Aguirre, și-i spuse că Llamoso umbla tot după cîine și că nu avea poate curajul să se întoarcă.

— Dă-i de știre că poate să se-ntoarcă cu sau fără sigiliul regelui Filip, că n-o să i se-ntîmple nimic, și să se termine odată povestea asta jalnică, că n-am auzit niciodată de un lucru mai laș și mai josnic.

XV

Pedrarias observase că pornirile sîngeroase ale lui Lope se manifestau de obicei atunci cînd luna era în creștere. Și se întîmpla ca și execuțiile cele mai crude să fie ultimele din perioadele acelea destructive, în conformitate cu filozofia clasică, ce spune că mișcările naturale sînt mai violente la sfîrșit decît la început.

Lope de Aguirre întreba în dreapta și-n stînga dacă fusese găsit cîinele Solimán, și unii îi spuneau un lucru, iar alții altul. Se pare că amintirea inimii roșii a lui Martín ivindu-se prin rană, urmărirea lui Llamoso și agitația oamenilor care porniseră după sigiliul regal îi provocaseră lui Lope, pentru prima dată de cînd plecaseră din Motilones, „o mare neliniște în suflet".

La început, Loaísa și prietenul său Domínguez, pentru a-l salva pe Villena, au spus și ei că plecase în căutarea cîinelui. Cei care urmăreau animalul se slujeau de pretextul acesta pentru a se îndepărta de piață, care părea în acea zi mai funestă ca oricînd. Lope de Aguirre, exasperat și dorind să plece cît mai repede din insulă, privea flamurile negre care se zbăteau în vînt și trimitea vorbă celor ce lucrau la noua corabie să-i dea zor, deoarece timpul nu le mai îngăduie nici un pic de răgaz.

Trupul Anei de Rojas se afla tot în piață, zăcînd la picioarele stîlpului. Lope întrebă pe unul din locuitori unde era soțul acelei femei și i se spuse că acesta, aflînd de moartea doñei Ana, se întristase nespus și căzuse bolnav. Lope de Aguirre spuse :

— Așa și trebuie să fie după bunele rînduieli ale naturii. Nu vă aduceți aminte de pasărea aceea de pe Amazoane, cu ciocul mare, care se lasă să moară atunci cînd îi moare femeiușca ?

— Ăsta-i *tucanul,* spuse cineva cu glas sumbru.

— Du-te, Carolino, și ocupă-te de tucanul ăsta ca să se facă totul după lege.

Carolino plecă numaidecît — cu o grabă puțin comică — în căutarea lui Juan Primero sau a lui Bemba, ca să nu se ducă singur. Îi găsi pe amîndoi, și plecară cu toții. Ajungînd la casa condamnatului, își aprinseră una din țigările lor rituale. Acolo găsiră un călugăr din ordinul Sfîntului Dominic care-l veghea pe soțul Anei de Rojas.

Negrii îl sugrumară pe bătrîn, care se numea Diego Gómez, și călugărul, scandalizat, începu să strige, cerînd să se facă dreptate. Atunci Carolino îi spuse prietenului său, Juan :

— Dumnealui, călugărul, are dreptate.

— Foarte multă dreptate are sfinția-sa cu sutană albă.

— Eu am fost primul care-am îndeplinit slujba asta pe rîul Amazoanelor, spuse Carolino, și mi-aduc aminte că șeful avea o vorbă : „Cînd cineva are foarte multă dreptate nu mai e din lumea noastră". Și-l trimitea pe lumea ailaltă. Du-te fuguța și-ntreabă-l pe general dacă pergamentul e la fel de bun pentru un civil de pe insulă cît și pentru un călugăr.

Între timp, dominicanul continua să le spună negrilor că făptuiseră un asasinat și că vor trebui să dea socoteală pentru el în fața judecătorilor de pe pîmînt și din cer.

— Foarte multă dreptate ai, părinte, spunea Carolino, dar un negru face ce-i poruncește excelența-sa, și Juan Primero s-a dus să întrebe pe excelența-sa.

Călugărul se ruga și-l miruia pe mort *in extremis.* Nu după mult se auziră afară strigăte. Era negrul care se întorcea foarte agitat și spunea în gura mare :

— E bun și pentru un călugăr. Auzi, Carolino ? Așa a zis excelența-sa.

Îl omorîră repede şi îl lăsară pe pat, alături de văduv, care nu mai era, de fapt, văduv. Carolino spunea, înfăşurîndu-şi frînghiile în jurul mijlocului :

— E mai mult de lucru pe insula asta decît pe rîu, Tu.

Între timp, Lope de Aguirre chemase alt cleric, tot dominican şi el, care se găsea pe insulă, ca să-l spovedească — după cum spuse apoi — şi să-l izbăvească de crimele comise, dar de fapt pentru că, fiind din acelaşi ordin cu călugărul navigator, considera că e unul din agenţii acestuia. Ceea ce comporta anumite riscuri.

Călugărul veni să-l spovedească pe Lope fără să ştie ce i se întîmplase cu puţin înainte confratelui său. Lope de Aguirre îşi mărturisi toate crimele. Preotul îi spuse, la sfîrşit :

— Trăieşti în păcat de moarte. Datoria dumitale este să te căieşti de tot ce-ai făcut şi să te duci într-o zi să te rogi de iertare la picioarele maiestăţii-sale, şi, mai bine chiar, să mergi plin de umilinţă la Roma, în pelerinaj, şi să nu-ţi mai încarci niciodată sufletul cu vieţile altor fiinţe umane. Dacă, aşa cum zici, încă din tinereţe îţi ziceau *Pelerinul* fiindcă nu stăteai niciodată mai mult de-o săptămînă în acelaşi loc, justifică acest cuvînt sfînt şi, după cîteva luni de penitenţă, du-te de te roagă de iertare la Roma sau la Santiago, îmbracă-te în pînză de sac şi pune-ţi cenuşă pe cap. Şi poate că Domnul te va ierta, că mare e mila Lui.

— L-a iertat Dumnezeu pe regele Filip pentru nenumăratele crime pe care le-a comis ?

— Nouă nu ni se cade să vorbim astfel despre maiestatea-sa.

— Spun asta pentru c-a sugrumat mai mulţi clerici şi civili decît mine. Îmi trece prin cap un gînd, părinte.

— Care ?

— Dacă te omor şi-apoi mă căiesc, o să mă ierte Dumnezeu ?

Timp de cîteva clipe călugărul nu ştiu ce să răspundă. Lope se ridică şi se aşeză lîngă el.

— Ei, ce spui ? întrebă. N-o să mă ierte Dumnezeu dacă te omor şi mă căiesc ?

Preotul continua să tacă. Poate că se ruga. Lope insistă :

— M-am spovedit. Ai să-mi dai acum dezlegarea de păcate așa cum i-o dau preoții regelui don Filip ? Da ori ba ?

Călugărul continua să nu scoată o vorbă. Atunci sosiră negrii care-l omorîseră pe primul călugăr și pe bătrînul Gómez și Lope îi spuse lui Carolino :

— Se pare că ți-ai făcut mîna ca să omori călugări.

Carolino se apropie de dominican, dar Lope vru să-i aducă oarecare cinste celui care tocmai îl spovedise și le spuse negrilor :

— Duceți-vă și aduceți-mi-l pe șeful jandarmilor.

Jandarm-șef era pe atunci unul Paniagua. Veni repede și Lope îi zise :

— Uite ce e, trebuie să-i facem felul acestui călugăr fiindcă apără crimele regelui și le condamnă pe ale mele. Cînd s-a mai văzut o nelegiuire ca asta în dreapta noastră credință ?

Călugărul ceru, foarte palid la față, să i se acorde cîteva minute ca să se roage. Lope acceptă și ieși, poruncindu-le negrilor să-i dea jandarmului o mînă de ajutor dacă ar avea cumva nevoie. Plecînd, îi ceru lui Paniagua să-i dea călugărului ascultare în tot ce i-ar cere, în afară de viață.

Paniagua nu înțelegea cum poți omorî pe cineva în chip amabil, dar în acel moment preotul (care se întinsese pe pămînt cu fața-n jos și recita, în această poziție, psalmii din *Miserere*), ridică fruntea ca să-i ceară lui Paniagua să-l omoare în chipul cel mai crud și mai greu care i-ar trece prin minte, drept prinos adus Atotputernicului pentru salvarea sufletului său.

Paniagua îi spuse că avea ordin să-i facă pe plac și că o să-l sugrume atunci prin gură — moartea de felul acesta fiind mult mai crîncenă.

— N-o să puteți, că eu știu mai bine, îl preveni Bemba, expert.

Preotul continuă să se roage și cînd isprăvi, Paniagua îi vîrî frînghiile în gură, pe sub limbă, și strînse pînă ce-i rupse maxilarele și-i tăie obrajii ; dar cum trecuse un

timp şi el nu murise, îl chemă în ajutor pe Bemba care-i puse laţul de gît.

După puţin preotul muri, în mîini cu un crucifix pe care nu-l lăsase nici un moment în timpul supliciului.

Cînd află Lope lucrurile astea, ridică din umeri şi spuse că asemenea eroism n-are nici un merit, deoarece atunci cînd crezi aşa cum cred preoţii, nu e vorba decît de-o afacere bună : o clipă de durere în schimbul fericirii eterne. N-avea nici un merit.

Perioada aceea crîncenă, provocată de fazele lunii, era pe sfîrşite dar, conform legii lui Aristotel, era mai puternică la sfîrşit decît la început. Lope coborî la micul şantier, văzu că lucrările înaintau şi-i zori pe toţi să termine cît mai repede, în aşa fel ca avertismentele superiorului din Santo Domingo să nu îngăduie duşmanilor să se pregătească şi să se ridice împotriva lui.

În prima zi a sosirii pe insulă li se alăturase un soldat din Margarita, trecut de vîrsta maturităţii, care se numea Simón de Somorrostro dar, văzînd acesta cruzimile şi violenţele lui Lope, îşi schimbă părerea şi-i ceru permisiunea să rămînă pe loc, deoarece nu se simţea în putere să pornească pe mare şi nici să înfrunte greutăţile şi asprimile vieţii militare. Lope de Aguirre spuse :

— Soldatul ăsta bătrîn are atîta judecată că poate să dea şi altora. Aveţi grijă ca să nu i se facă vreun rău pe insulă, că e un om la locul lui şi n-a supărat niciodată pe nimeni.

Negrii, înţelegînd despre ce e vorba, îl luară pe bătrîn de cîte-o mînă, îl duseră la stîlp şi-l spînzurară.

Lope procedase în felul acesta deoarece îşi dădu seama că şi alţi soldaţi de pe Margarita care se alipiseră maranionilor nutreau acelaşi gînd. Văzînd ce i se întîmplase tovarăşului lor, aceştia renunţară, iar Lope de Aguirre îi privea de departe şi surîdea în barba lui rară :

— Sînteţi mult mai curajoşi decît Somorrostro, le spunea, ironic.

Lîngă Somorrostro puse să fie spînzurată şi o femeie, numită Isabel de Chávez, deoarece soldatul pe care-l găzduia fugise din oraş, iar ea nu venise să-l denunţe şi,

după cum spunea Lope, nu se putea să fie străină de fuga lui.

Un băieţandru de pe insulă, crud încă, vru să ia apărarea femeii, susţinînd că nu vorbea niciodată cu soldatul fugit, şi Lope de Aguirre puse să-i radă rarele tuleie de barbă muindu-le cu urină. Şi cum un soldat mai în vîrstă spuse că femeia aceea era din Ciudad Real, ca şi el, şi că nu era întreagă la minte, deoarece îi era frică să doarmă la gîndul că în timp ce dormea ar putea veni celelalte femei să-i taie părul, Lope de Aguirre zise :

— Şi s-ar fi putut foarte bine să i-l taie, dar dacă eşti şi tu tot din Ciudad Real, tot aşa de bine ar fi să ţi se radă barba întocmai ca puştiului, iar ea să vadă asta înainte de-a fi spînzurată, că abia acum îmi aduc aminte că ai întîrziat într-o zi la apel.

Îi raseră barba bătrînului, întocmai ca şi tînărului, în timp ce Isabel de Chávez, cu laţul de gît, privea impasibilă. În acel moment sosi doña Aldonza, cu bastonul şi cu mătăsurile ei galbene, cerînd ca femeia aceea să nu fie omorîtă, pentru că avea darul să presimtă cutremurele, pentru care lucru era ţinută la mare cinste, fiind foarte utilă comunităţii insulei, deoarece, prin prevestirile ei, salva multe vieţi omeneşti. Lope răspunse:

— Atît de mult iubeşti comunitatea, señora Aldonza ? Atunci poate că vrei să-i iei locul ? Îţi luăm viaţa şi-o s-o lăsăm pe ea liberă ca să poată ajuta mai departe comunitatea. Nu-i bine aşa ?

Guvernatoarea răspunse printre dinţi :

— Pe dracu ! şi plecă, luîndu-şi un aer măreţ.

Gluma aceasta dădu loc la mai multe vorbe decît execuţiile. Oamenii rîdeau din orice pricină. Pedrarias observase că la ecuator tragediile treceau aproape neobservate, dar toată lumea profita de orice pretext ca să rîdă.

Şi făcea să-i vezi cum rîdeau cînd se ivea vreo ocazie !

Peste două zile guvernatoarea îi trimise lui Lope de Aguirre o invitaţie scrisă în care-l numea „domnia-ta". Îl invita să vină s-o vadă în sala stăpînirii din fortăreaţă, la ora şase după-amiază. Se întîmplase un lucru vrednic de milă. Pe plajă, gol puşcă, fusese aruncat cadavrul băiatului aceluia ras cu o zi înainte cu urină. Voise

să fugă pe continent înot și se înecase, iar apele îi scoseseră trupul la țărm. Unii spuneau că se sinucisese.

Lope presimțea că întîlnirea cu guvernatoarea era în legătură cu aceasta, deoarece băiatul era nepotul ei.

Guvernatoarea stătea pe o sofa și se vedea că are obișnuința firească a superiorității rangului său. Purta pălărie, și de sub ea i se vedea părul, strîns în șuvițe mari. Lope se așează în fața ei, la oarecare distanță. Se priveau în tăcere și doña Aldonza, care-și întinsese piciorul pe catifeaua divanului, își tot mișca laba prin aer.

Lope privea piciorul acela fără să știe ce trebuie să creadă și hotărî, o dată mai mult, că femeia suferea de un fel de debilitate mintală și că de aceea îi luaseră dreptul de-a guverna, deși formal îi lăsaseră această onoare. Dar adevărul era că, pe insulă, nimeni n-o considera nebună și că era respectată cu papagalul ei cu tot.

Doña Aldonza își mișca mai departe laba piciorului prin aer. Totul în acea doamnă grasă și roșcovană se afla în repaos, cu excepția piciorului.

— Ce faceți acolo ? întrebă Lope.

— Îmi pun piciorul să danseze, ca să scap de cîrcei.

— Ah, se pare că aveți cîrcei la laba piciorului.

— Nu, la gambă. Dar gamba se întinde prin tendoanele labei piciorului și de asta mi-o mișc în toate părțile. Nu vedeți ?

Mișcarea piciorului deveni și mai vioaie. Lope continua s-o privească intrigat. Bătrîna avea niște pantofi de atlaz verde, cu fundă roșie. Lumina punea reflexe ciudate în cutele mătăsii.

Lope spuse că nu putea sta să vadă cum își joacă ea piciorul. Se ridică, pregătindu-se de plecare, cînd doña Aldonza îl rugă :

— Mai stați jos puțin și așteptați, că am să vă spun lucruri importante pentru buna rînduială a armatei cît timp va rămîne pe insulă. În primul rînd că se petrec niște adevărate atrocități și că va trebui să suportați consecințele și să înfruntați pedepsele.

— Bineînțeles, răspunse Lope. Plătesc cu capul. Cu capul meu cel solid.

— Numai cu el ?

— Dacă asta e ceea ce vreţi să-mi spuneţi, aflaţi că ştiu asta de mult — şi se pregăti iar de plecare, sceptic şi plictisit. Nu vă place ce i-am făcut ginerelui domniei-voastre ? Oricare altă soacră s-ar simţi fericită.

— Eu nu sînt o soacră oarecare.

— Unei soacre excepţionale i s-ar întîmpla la fel, doamna mea.

— Nu-mi făceam nici o grijă în ceea ce-l priveşte pe ginerele meu. Pentru asta era el guvernator : ca să fie spînzurat, nu ca să conducă. El şi-a făcut datoria lui, iar eu mi-o fac pe-a mea.

— Dar Villaldrando era soţul fiicei domniei-voastre.

— Despre asta n-am de spus nimic, vorbesc de moartea lui, pentru că de murit trebuie să murim toţi şi, mai devreme sau mai tîrziu, n-are nici o importanţă. Ginerele meu poate să mă aştepte mulţi ani în infern. Eu sînt aici şi v-am rugat să veniţi ca să vă vorbesc despre ceva mult mai important. Să vă vorbesc despre băieţandrul acela ras cu urină. Asta nu mi-a plăcut. Pe insulă avem un oarecare simţ al onoarei.

— Îl avem şi noi în ţinuturile noastre.

— I-aţi ras barba cu urină unui soldat de-al domnieitale şi unui copil de pe insulă, copilul s-a omorît, iar ditamai soldatul trăieşte şi înfloreşte, că l-am văzut pe-aici cu mutra lui de puşlama care i-a apărut de sub barba-i rasă. Asta înseamnă că indivizii care-au venit cu domnia-ta sînt nişte tîlhari şi că, dimpotrivă, pe insula asta bărbaţii sînt cavaleri încă de copii.

— Nu înţelegeţi cauza acestei diferenţe. Adevărul e că pe copil l-au ras cu urină de-a altora, lucru de ocară, în vreme ce pe soldat cu a lui proprie. Să se radă cineva cu urina lui nu-i ceva deosebit, pentru că în provinciile basce aşa făceau bunicii noştri şi mai există şi azi oameni care se spală pe dinţi cu urină, socotind că e un lucru sănătos.

Doña Aldonza se uită cîtva timp la Lope fără să scoată o vorbă, dar în cele din urmă spuse :

— Ia te uită ! Prin părţile mele lumea socoate că-i bună pentru degerături.

— Şi-apoi, continuă Lope, nici nu-i sigur că băiatul a vrut să se omoare. Eu cred că nu, şi-aş pune mîna-n foc pentru asta. A vrut să fugă de pe insulă şi, cum nu mai e nici o canoe, a luat-o înot, gîndind că mai devreme sau mai tîrziu tot va ajunge pe coastă. Nu vroia să se omoare, ci să părăsească locul ruşinii, să nu mai dea ochi cu cei care fuseseră acolo de faţă.

— Aş ! aiureli ! Mulţi au fost de faţă la jignire, dar numai de-o singură fiinţă îi păsa nepotului meu : o fată de-o seamă cu el, de care era cam îndrăgostit. Asta e.

— Mare prostie să fie îndrăgostit la vîrsta lui.

— Ce ştii dumneata, nătărăule, ce-i asta ? Dacă dumneata crezi că demnitatea e o prostie, ştii cam puţine despre noblețe.

— Doamnă, n-o să-mi daţi mie lecţii despre asta, că m-am născut liber, şi dacă mai continuaţi tot aşa, o să-mi aduc aminte cine sînt şi-o să pun să vă taie fustele într-un loc ruşinos, pe Dumnezeul meu.

Şi rîdea, dar era un rîs spart şi fals.

— Băiatul, răspunse doña Aldonza cu o mare siguranţă de sine, şi ca şi cum n-ar catadicsi să ia în consideraţie ameninţarea, a murit vrînd să scape de ruşinea care-l lovise sub ochii iubitei lui.

— Tot ceea ce mi-aţi putea spune domnia-voastră acum, am văzut sau am gîndit eu astă-noapte, pentru că întîmplarea asta m-a mişcat mai mult decît oricare alta de cînd am plecat de la Motilones, din Peru, şi multe lucruri bune sau rele sau incalificabile s-au întîmplat de-atunci. O ştiu prea bine. Mai ştiu şi că băiatul îşi zărise iubita într-un grup de femei, şi că ea, văzîndu-l aşa cum era, a rîs. Asta e : şi-a bătut joc de el. Dacă nu şi-ar fi bătut joc, băiatul nu s-ar fi ruşinat şi nici n-ar fi înfruntat apoi moartea, pornind înot către coastă. Vina a fost a ei. Şi dacă puştiul putea să fie un bun cavaler şi ar fi izbutit să fie, ea o să ajungă ştiu eu bine ce.

— Spune-o dacă îndrăzneşti.

— De ce să nu îndrăznesc ?

— Pentru că e fina mea, că eu am scos-o din cristelniţă.

— Şi ce-mi pasă mie de asta şi cui ce-i pasă de aşa ceva ? Fina dumneavoastră are să ajungă o curvă.

— Mojicule, tîlharule, strigă doña Aldonza, dar rîsul îi clocotea în gîtlej. Se vede că eşti un bădăran cum sînt toţi soldaţii dumitale ! Dar, la o adică, cu bădărănia voastră m-aş putea eu înţelege. Cu toate astea, trebuie să ţii seama că vorbeşti cu doña Aldonza Henríquez, primăreasă perpetuă din Ciudad Rodrigo de la graniţa cu Portugalia şi guvernatoare onorifică şi pe viaţă a insulei Margarita, din marea Indiilor Occidentale. Da, dumitale ţi-o spun, haimana ghiftuită cu napi.

— Doamnă, spuse el, pipăindu-şi iar pumnalul, ca şi cum ar fi fost un talisman, stăpîniţi-vă, fiindcă-mi vine să pun să vă radă şi pe dumneavoastră.

— Eu n-am barbă.

— Să vă radă-n cap, că n-ar fi pentru prima oară c-aş face-o. Am mai făcut asta şi cu fiică-mea şi aş putea-o face şi cu bunică-mea.

— S-o razi pe fiica dumitale ? Ce fel de monstru eşti ?

— Nu într-atîta încît s-o rad cu briciul, dar să-i tai părul, drept pedeapsă, pînă la piele.

— Nu se află om pe lumea asta care să-mi facă mie aşa ceva.

— Pe dracu, că tare-mi vine să vă demonstrez contrariul !

— Nimeni nu-mi poate tăia părul nici cu briciul, nici cu foarfecele !

— Nu vă aduceţi aminte ce-am făcut cu alţi bărbaţi şi femei de pe insulă ? Le-am făcut mult mai mult decît atîta, mult mai mult. Şi să nu pot eu să vă tai părul dacă aşa-mi trăsneşte mie prin cap ?

— Nu, cîte zile-i mai avea.

Şi, ca suprem argument, îşi scoase pălăria şi o dată cu ea şi părul, care era fals. Lăsă, şi pălărie şi păr, în poala fustei sale galbene. Capul îi era neted şi alb, ras şi rotund ca o ceapă enormă. Şi, foarte serioasă, întrebă :

— Ei, acuma ce zici ?

Lope o privea halucinat.

— Doamnă, spuse, acum înţeleg că trebuie să trăieşti mult ca să ajungi să crezi ceea ce văd eu acuma.

— Mi-a căzut părul din cauza frigurilor şi nu mi-a mai crescut la loc. Aveam sau nu dreptate ?

— Păreţi un chinez din aceia care pictează prin ceainăriile din Orient. Puneţi-vă peruca, doamnă, vă rog.

Urîţenia femeii aceleia era de o complexitate care te înspăimînta.

— Puneţi-vă pălăria, vă rog, repetă Lope.

— Nu înainte de-a spune ce am de spus. Trebuie să-i facem copilului o înmormîntare cu cimpoi şi tobă, cu tobosarii armatei. Cavalerul ăsta mic fugea pe continent ca să nu mai fie văzut niciodată de iubita lui, de iubita care şi-a bătut joc de el, văzîndu-l trecînd prin acea încercare, şi asta în mijlocul oamenilor de pe insulă. Şi fugind de dezonoare, a murit, că eu, cu ochii mei, l-am văzut pe plajă gol-goluţ cum l-a făcut mamă-sa. Cu ochii mei l-am văzut. Şi acum trebuie să-l îngropăm. De asta vroiam să-ţi vorbesc, pentru ca înmormîntarea să fie tot aşa de măreaţă şi de falnică ca cea pe care i-aţi făcut-o zilele trecute nătărăului aceluia de maranion pe care ai pus să-l omoare.

Rîsul bătrînei era ca al papagalului, sau poate că papagalul o imita pe ea. Unul din ei îl influenţase pe celălalt.

— Înmormîntarea, spuse Lope cu gravitate, o s-o faceţi dumneavoastră, pentru că noi o să plecăm foarte curînd spre continent.

— Da, văd. Nu te impresionează trăsătura de demnitate a copilului. Mie-mi dau lacrimile de cîte ori mă gîndesc la el.

Începu iar să rîdă, adică, părea că rîde, dar era hohot de plîns. Totuşi, destul de isteric plînsul; fiecare plînge cum poate. Lope repetă:

— Nu era om de onoare băiatul, pentru că fugea. Fugea de cea care-l jignise şi aici vă înşelaţi. Şi repet că n-a fost sinucidere, ci accident. A murit înecat pe cînd fugea spre coasta Venezuelei. Dacă ar fi fost om de onoare, cum spuneţi dumneavoastră, ar fi rămas aici.

— De ce să fi rămas?

— Ca să mă omoare.

— Uşor de zis.

— M-ar fi omorît dacă ar fi fost un băiat de onoare.

Guvernatoarea îl privea cu ochii mari.

— Asta ar fi o părere meritorie rostită de alte buze, dar, la urma urmei, sînt vorbe de bărbier.

— Sau de nobil.

Afară se auzeau scîrțîind treptele scării și guvernatoarea, care asculta cu atenție, spuse :

— Iat-o. Asta care vine. Vreau să spun, mama.

Continua să-l insulte pe Lope de Aguirre nu pentru crimele lui — asta n-o impresiona, pentru că erau probleme de-ale bărbaților și probleme de război — ci pentru că-l răsese pe băiat cu urină, și Lope, văzînd-o iar că-și mișcă piciorul, spuse :

— Dumneavoastră nu vă luați în serios.

— Eu ? Ferească Dumnezeu ! Din asta vin toate relele pe care și le fac oamenii unii altora. Se ia unul în serios și începe să omoare lumea.

În vremea asta, mama băiatului mort se ivi în ușă, și era o femeie slabă, cu o înfățișare gravă și blîndă și cu buza superioară asudată.

— Băiatul meu ! De ce să-mi omorîți băiatul, domnule căpitan ? Nu știați că era singurul meu băiat ? Măcar să-mi fi luat pe oricare dintre cele trei fete pe care le am, aș fi zis, facă-se voia Domnului, că sînt femei. Dar de ce să fie bărbatul, bărbatul de mîine și sprijinul bătrînețelor mele !

— Doamnă..., spunea Lope mîhnit de-a binelea.

— Podoaba casei mele !

— Doamnă..., îngăima Lope. Nu l-am ucis eu, ci marea în care s-a aruncat din pricină că l-a orbit jignirea care i s-a adus în fața iubitei lui.

În acel moment apăru un soldat din gardă și spuse din ușă :

— Femeia asta a intrat fără permisiune, strecurîndu-se printre soldații din gardă.

Lope își regăsi, în fața soldatului, sîngele rece — pe care-l pierduse o clipă — și rosti cu gravitate :

— Scoateți-o de-aici, dar să nu-i faceți nici un rău. Dacă o maltratează careva, va trebui să plătească cu carceră, și știți ce va să zică asta la gărzile noastre.

— A intrat în fortăreaţă insultîndu-ne, señor De Aguirre.

— Să n-o jignească nimeni, că e mamă, şi a fost crunt lovită. Nu trebuie să ofensăm maternitatea. Şi ascultă la ceea ce-ţi spun, soldat maranion, că viaţa îşi are temeliile ei pe care niciodată nu trebuie să le sapi şi să le înjoseşti şi cea mai importantă dintre ele este aceea de a fi mamă. Această doamnă este sfîntă pentru mine şi aşa va fi pentru toţi şi, zău, că dacă cineva îndrăzneşte s-o jignească cu o privire sau cu un cuvînt, îi scot ochii cu vîrful pumnalului.

Se lăsă din nou o tăcere adîncă, dar deodată se auzi rîsul — adică, plînsul — guvernatoarei. Soldatul nu înţelegea purtarea doñei Aldonza şi crezu la început că e papagalul şi începu a privi în jur, căutîndu-l.

— Ce faceţi aici, rîdeţi sau plîngeţi ? spuse Lope. N-aţi aflat ce i s-a-ntîmplat doñei Ana de Rojas ? Da ? Zău că nu ştiu de ce nu fac acelaşi lucru şi cu domnia-voastră.

— N-o faci, pur şi simplu, pentru că nu poţi. Asta e.

Lope de Aguirre şovăi o clipă, dar în cele din urmă i se adresă soldatului :

— Du-te şi ia-le cu tine pe aceste două doamne. Pe doña Aldonza aţi fi putut s-o radeţi cu briciul dac-ar fi avut păr, dar pe mama băiatului care s-a înecat în timp ce înota spre coasta Venezuelei s-o respectaţi ca pe propria voastră mamă, căci altfel o să aveţi de-a face cu mine, şi nu spun mai mult.

Guvernatoarea mergea împinsă uşor de soldat şi întorcea capul ca să-l insulte pe Lope, făcîndu-l iar bărbier şi tot ce-i venea la gură.

În vremea asta, în altă sală a etajului de sus, Elvira şi Torralba stăteau de vorbă, şi fata spunea :

— Nu-ţi aduci aminte că pe Amazoane, cu toate că sînt atît de mică, îmi ziceau *doña ?*

— Da, dar ideea asta a lui don Hernando nu putea aduce nimica bun. Dacă o să te măriţi cu un maranion, ăsta ar trebui să fie Pedrarias.

Fata părea mulţumită de asemenea ipoteză, dar într-un mod copilăresc :

— Ce bine! Despre cîte lucruri am avea de vorbit cînd ne-am aminti de Amazoane!

— Oamenii nu se căsătoresc ca să stea de vorbă.

— Atunci de ce?

— Cele mai plăcute momente ale unei căsnicii sînt momentele de tăcere, cînd suspini doar!

— Dar ce de amintiri am avea!

— Nu vreau să-mi mai aduc niciodată aminte de Amazoane. Mi-aș dori să rămîn aici, pe pămîntul ăsta, primul colțișor locuit de creștini pe care l-am întîlnit pînă acuma. Dar am să merg cu tine oriunde o fi nevoie, că a fost voința Domnului ca viețile noastre să fie unite.

Fata era curioasă și vorbăreață:

— Nu vii pentru mine, señora Torralba.

— Ce tot spui?

— Spun adevărul. Ești îndrăgostită și eu știu asta, că ești încă destul de tînără ca să te mai îndrăgostești și n-ai mai mult decît trei fire albe în cap.

— Eu, nefericita de mine?

Și mica Elvira adăugă, coborînd vocea:

— Ești îndrăgostită de tata, că am ghicit eu.

Torralba începu să tușească — o tuse seacă și nervoasă — și mai înainte chiar de-a fi trecut criza aceea subită, își scoase mătăniile de chihlimbar:

— *Angelus Dei nunciavit Maria.* [1]

Și fata, stăpînindu-și rîsul și privind-o cu coada ochiului, răspunse și ea în latinește.

Își recitau rugăciunile, dar Elvira o privea pe Torralba cu coada ochiului și-și repeta în gînd: „Generalul Lope de Aguirre este șeful tuturor oamenilor ăstora îngrozitori, dar e tatăl și nu șeful meu".

Se ruga mai departe mecanic, gîndindu-se însă la ciudatul ei destin de fetișcană care însoțește expediția. Adevărat că mai fuseseră și alte femei în expedițiile războinice, ca nevasta lui Orellana sau sărmana doña Inés, sau mulatra doña Maria sau așa-zisa „călugăriță

[1] Îngerul a vestit pe Maria (lat.).

locotenent", dar erau întotdeauna neveste sau iubite. Ea era prima fecioară despre care se știa în istoria Indiilor, după spusele lui Pedrarias. Iar ei, pentru că nu era nici nevastă nici iubită — tocmai de aia — nu i se întîmpla nimic. Elvirica nu se putea plînge de soarta ei. Așa cel puțin credea.

Cîteva zile mai tîrziu, Lope de Aguirre luă hotărîrea să se îmbarce cu trupele, cînd sosiră știri că un spaniol din Caracas, numit Francisco Fajardo, venise pe insula cu o mînă de arcași indieni și cu vreo trei spanioli cu archebuze, hotărîți să-i facă lui Lope tot răul de care erau în stare. Fajardo îi trimise o scrisoare lui Lope, spunîndu-i că, dacă era bărbat, să vină să dea ochii cu el.

Lope nu putea înțelege cum de îndrăznea individul acesta din Caracas atît de mult cu atît de puțini oameni — pentru că era la o bătaie de pușcă de oraș — și bănui că dispunea de mai multe forțe, pe care le avea în ariergardă. Nu vru nici să dea ocazie unora dintre soldații săi mai nesiguri să dezerteze. Cum o victorie asupra lui Fajardo nu i-ar fi îmbunătățit în nici un caz situația, nu luă în seamă provocarea, lucru care-i mîră destul de mult pe maranioni.

Cu toate astea, Aguirre nu era foarte sigur de ceea ce s-ar mai putea întîmpla pînă va reuși să se îmbarce, și-i obligă pe soldații din gardă să fie mereu cu ochii în patru, sub pretextul amenințării lui Fajardo, și să tragă în oricine ar încerca să fugă.

Llamoso apăru în ultimul moment, dar văzînd că Lope îl privea furios, zise :

— Să nu mă întrebați nimic, pentru că n-aș putea să vă spun nici adevărul și nici să mint. Nu i l-am dat eu ! Eu am aruncat sigiliul și atîta tot. Solimán l-a luat, dar nu sînt atît de prost ca să nu-mi dau seama cît de important e lucrul ăsta pentru noi toți.

Se referea la sigiliul regelui Filip.

— Urcă pe navă, îi spuse Lope cu o expresie întunecată, și să nu-mi mai vorbești niciodată despre treaba asta dacă ții la viață.

Celălalt ascultă în tăcere.

Lope îmbarcă trei cai foarte buni și un măgar, și cum nu prea era loc pe corabia cea nouă și nici pe brigantine, comandantul navigației, Alonso Rodríguez, care avea niște obiceiuri curioase — nu-i prea plăceau femeile și parcă îi era frică și cam fugea de ele, din care pricină era luat uneori peste picior — îl preveni pe Lope de Aguirre :

— Vedeți și dumneavoastră, nu-i destul loc pentru cai și pentru măgar, și dacă marea o să fie agitată, animalele o să-i stînjenească pe oameni.

Aguirre o văzu atunci, pe coasta unei coline din apropiere, pe doña Aldonza, strălucitoare în mătăsurile ei, cu papagalul alb pe pumn, cu încă două femei și cu cîinele Solimán. Sub privirile doñei Aldonza, Lope își ascundea rușinea și își stăpînea mînia.

Aguirre trebuia să fie penultimul la îmbarcare, iar ultimul să rămînă Rodríguez, care, văzînd că generalul intrase în apă pînă la genunchi, izbucni în rîs :

— Nu vedeți că vă udați de pomană ? Treceți pe-acolo, că e un vad.

Pe coasta colinei, papagalul doñei Aldonza rîdea. Iritat de sfatul lui Rodríguez, Lope scoase spada și îi dădu o lovitură în umăr de-i rupse clavicula.

— Unde-i chirurgul ? întrebă scos din fire. Vino-ncoace și vezi de afurisitul ăsta de amiral, Carolino.

Și acolo, pe loc, Rodríguez fu sugrumat după sistemul în care Carolino era acum un adevărat maestru. Rodríguez bătea apa cu picioarele de mai mare mila. Papagalul rîdea mai departe pe colină și Lope simțea rîsul acela direct pe nervi. Înainte de-a se îmbarca, Aguirre trimise după un preot de pe insulă, numit Contreras, nu ca să-l omoare — spuse — ci ca să-l ia cu el.

Preotul declară, urcîndu-se pe corabie :

— Sînteți martori că am venit adus cu forța și împotriva voinței mele.

Lope de Aguirre răspunse :

— Nu te înspăimînta, sfinția-ta, că te iau în scopuri foarte nobile și sfinte.

Din vîrful colinei, doña Aldonza striga cît o ţinea gura :

— Duceţi-vă dracului, şleahtă de ticăloşi, de poltroni şi de lichele.

Cum lesne se poate presupune, forţele pe care le avea acum Lope de Aguirre erau mai reduse decît cele pe care le deţinea la venirea pe insulă, numărul spaniolilor care se îmbarcară ridicîndu-se la vreo sută şaizeci. Veniseră pe insulă mult mai mulţi dar, socotindu-i pe cei care dezertaseră şi plecaseră cu dominicanul, pe cei pe care-i omorîse şi cei care fugiseră în creierul munţilor, rămaseră mult mai puţini. Plecau, aşadar, o sută şaizeci de războinici, cam o sută de indieni care lucrau pe Margarita şi pe care Lope îi luă cu el, zece sau doisprezece voluntari noi care ar fi vrut să dezerteze şi nu puteau, şi binecunoscuţii negri, aceiaşi care se îmbarcaseră la Motilones.

— Să fii sclav, spunea negrul Tu, nu-i aşa de rău, depinde cum o iei.

Lope de Aguirre ducea cu el, în schimb, mult mai multe arme, pe care gîndea să le înmîneze voluntarilor care li s-ar alătura pe continent. Mai luase de pe insulă încă cincizeci de archebuze, cam o sută de baltage, lăncii şi spade, şase aruncătoare zise *de fruslera*, nişte flinte care se încărcau cu ţăndări de cupru şi bucăţi de metal, pe care le găsise în fortăreaţă. Luaseră cu ei şi toate harnaşamentele, frîiele, chingile şi hamurile din insulă, cu gînd să-şi refacă la prima ocazie cavaleria.

Era duminică, ultima zi a lunii august din anul 1561.

În loc să se îndrepte spre Nombre de Dios şi Panama, unde ştia că e aşteptat cu toate forţele disponibile Lope hotărî să debarce în portul Burburata şi de-acolo să meargă pe uscat spre Peru, traversînd Venezuela, Nueva Granada şi străbătînd păduri şi munţi, fără a avea de înfruntat nici o piedică. Şi se gîndea să mai strîngă pe drum ceva oameni, căci acele ţinuturi aveau pentru el, cum spun, avantajul de-a fi mai puţin suspectate de duşmanii săi.

În mod normal, traversarea de la Margarita la Burburata se făcea în patruzeci şi opt de ore. Dar avură parte de vînturi potrivnice şi rămaseră pe mare opt

zile încheiate. Lope de Aguirre îi acuza pe piloți că au luat altă cale și nu cea spre Burburata. Înjura, și în timpul furtunilor de după-amiază, după ce auzea bubuitul vreunui tunet, rostea :

— Eu nu sînt dintr-ai tăi, Doamne, eu sînt dușmanul tău. Dacă nu mi-e dat să am noroc în ceea ce am de gînd să fac, omoară-mă pe loc, dar dacă nu mă omori, dă-mi vînturi prielnice și păstrează gloria eternă pentru sfinții tăi, că cei mai mulți erau niște prăpădiți, pe cînd eu sînt de alt soi.

Preotul își făcea cruce și se ruga zi și noapte. În cele din urmă, ajunseră la Burburata în ziua de 7 septembrie.

Debarcară în faptul serii. Găsiră acolo o corabie de negustători care, văzînd că sosesc oamenii lui Aguirre și știind cine erau, își duseseră mărfurile pe uscat și fugiseră cu ele în interiorul continentului fără să-i mai aștepte.

Coborînd pe țărm, primul lucru pe care l-a făcut Lope a fost să dea foc acelei corăbii. Poposiră pe țărm, și Lope de Aguirre puse oameni de veghe și sentinele cu scopul de a-i împiedica pe soldați să se îndepărteze de tabără.

Rămaseră acolo toată noaptea, luminați de focul de la corabia negustorilor care-a ars pînă-n zori.

În Burburata nu era nici țipenie de om, pentru că locuitorii își părăsiseră și ei casele, luînd tot ce aveau mai de preț.

Guvernatorul acelor meleaguri se numea Pablo Collado, locuia în Tocuyo, la cîteva zile de mers pe drumuri proaste, și era un civil cam slab de înger.

Fu anunțat imediat de sosirea lui Aguirre pentru că autoritățile din Burburata îi trimiseră vești cu niște călăreți. Guvernatorul se trezi astfel că Lope de Aguirre debarcase acolo unde nimeni nu se aștepta.

Convins că n-avea altă ieșire decît să dea piept cu Lope, dar cum nu se putea bizui decît pe oameni puțini și slabi, încercă să-i adune pe toți cei ce erau în stare să mînuiască armele.

Veniră cîțiva locuitori din Tocuyo și guvernatorul îl numi în mod provizoriu comandant-general pe Gutiér-

rez de la Peña, care-l precedase la guvernare; acesta, pe lîngă experienţa căpătată în luptele cu indienii, era un vechi locuitor al acelui oraş, unde avea bunuri însemnate. Guvernatorul trimise după Bravo de Molina şi García de Paredes (doi căpitani vestiţi) ce trăiau în Mérida, cerîndu-le să vină cu toate forţele pe care ar putea să le adune, deoarece duşmanul era la porţi şi nu aveau cu ce să se apere.

Mérida ţinea de guvernatorul Venezuelei — nu de jurisdicţia lui Collado — şi pe lîngă asta, acest guvernator mai avusese nişte neînţelegeri personale cu căpitanii Bravo şi García de Paredes, dar îi ruga umil cu acel prilej ca, dînd uitării trecutul, să alerge în ajutorul maiestăţii-sale. Căpitanul García de Paredes sosi la Tocuyo cu cele mai bune intenţii. Oraşul era cam la două sute de mile de coastă, dar neexistînd drumuri, distanţele erau în realitate mai mari.

Trebuia să se ţină seama de nesiguranţa teritoriului, proaspăt ocupat, cu războinici indieni peste tot şi cu animale sălbatice în păduri. Fără a mai pune la socoteală bolile „ecuatoriale", ţînţarii, scorpionii, şerpii veninoşi şi alte o mie de neajunsuri cunoscute încă de pe Amazoane şi din insula Margarita.

Totuşi, a avea duşmanul la două sute de mile, însemna pe-atunci „să-l ai la poartă", cum le spunea Collado căpitanilor Gutiérrez de la Peña şi García de Paredes, acesta din urmă fiind fiul faimosului erou din războaiele purtate în Italia.

Cum cel mai tînăr dintre aceştia era Gutiérrez de la Peña, guvernatorul se gîndise să-l numească şef al operaţiunilor militare, schimbîndu-şi hotărîrea iniţială.

Pentru moment, cel mai rău lucru era lipsa de trupe şi de arme, cît şi faima lui Aguirre care se răspîndise pe toate teritoriile învecinate cu coasta, unde debarcaseră maranionii. Primul efect al spaimei fusese fuga locuitorilor. Apoi o anumită putere de atracţie şi de seducţie. Iar această putere trebuia contracarată cît mai repede, şi singurul mod era de a-i face pe oameni să creadă în existenţa unei armate capabilă să-l înfrunte şi să-l nimicească pe Lope de Aguirre.

Gutiérrez de la Peña și García de Paredes vedeau în guvernator un om inteligent, dar impresionabil și neliniștit. Își justifica neliniștea vorbind despre răspunderile pe care le avea față de vicerege și chiar față de rege, dar în realitate guvernatorului îi era teamă.

Căpitanii aveau o mică escortă de șase soldați, pentru a evita surprizele drumului, și nu erau siguri că vor putea obține mult mai mulți. Cît despre arme, existau doar două archebuze și cîteva lăncii. Guvernatorul îl confirmă pe Gutiérrez de la Peña în funcția sa de general și îl numi șef al operațiunilor militare pe García de Paredes.

Îl trimise înainte pe Gutiérrez de la Peña, care plecă spre Barquisimeto, aflat la jumătatea distanței de coastă, cu numai șase soldați, sperînd să poată ridica oameni pe drum cu înscrisele pline de promisiuni ale guvernatorului. Cît despre García de Paredes, acesta mai rămase cîteva zile cu guvernatorul, în Tocuyo. Primise postul, spunînd :

— Să ne-ajute Dumnezeu să facem rost de arme și de oameni, căci altfel ne-am dus pe copcă, fiindcă Lope de Aguirre are mai mult de două sute.

Guvernatorul trimisese și alte scrisori la Mérida, pentru căpitanul Bravo, și la Santa Fe, pentru a anunța instanța regală. Bravo răspunse că forțele de care dispunea nu erau suficiente pentru a străbate acele teritorii pline de indieni rebeli și că ar fi mai bine să le păstreze pentru a lupta împotriva lui Aguirre cînd acesta va înainta spre interior. Cu toate astea, era necesar să se iasă cît mai repede cu putință în calea lui Lope, deoarece existau multe neamuri de indieni războinici insuficient supuse și care ar putea fi atrase de faima acestuia. De asemenea, spaniolii nemulțumiți din Peru, și erau destui, i s-ar alătura lui Lope în momentul în care acesta ar repurta un cît de mic succes. Guvernatorul se vedea copleșit de-atîtea probleme, cu doi căpitani încercați, dar fără oameni. Îi ceru lui Bravo să vină la Tocuyo cît mai repede cu putință.

Trebuiau să-l împiedice cu orice preț pe Lope de Aguirre să pătrundă spre interior, iar dacă nu puteau

evita lucrul acesta, să organizeze un punct de rezistență în Barquisimeto și să nu-l lase să treacă mai departe.

În Mérida, Pedro Bravo n-a putut să ridice decît douăzeci și cinci de soldați, și chiar și voluntarilor, văzînd ce trupă mică formau și că în afară de ei nu mai era nici un soldat, le cam scăzu avîntul, dar Bravo le spuse că trăgea nădejde să mai găsească oameni la Tocuyo și la Barquisimeto.

— A fost anunțată instanța regală din Santa Fe, adăugă, iar acolo au bani și vor face o recrutare generală.

Cei douăzeci și cinci de călăreți îl urmară pe Pedro Bravo la Tocuyo, unde îi aștepta guvernatorul. Aveau stindarde, dar erau prost înarmați, și unii, care se așteptau să găsească vreun coif sau vreo sabie la Tocuyo, aveau să fie dezamăgiți. Guvernatorul n-avea nici coifuri, nici săbii, iar despre archebuze nici vorbă.

Între timp, în zori, pe plaja de la Burburata, Lope de Aguirre trimise o mică avangardă de recunoaștere în sat, ca să vadă ce se întîmplă acolo.

Lope de Aguirre se așteptase ca chiar în acea noapte oamenii din așezare să vină să i se supună și să-l roage să le cruțe viețile și gospodăriile, dar patrula de maranioni găsi satul fără apărare și pustiu. Apropiindu-se de-o casă, văzură ieșind din ea pe unul din piloții lui Aguirre, care se numea Francisco Martín și era poreclit Paco Pilotul. Mînca tocmai, și văzîndu-i pe soldați, spuse fără să pară surprins :

— Bine c-ați venit, că vă aștept din ziua în care am debarcat aici cu Munguía.

Era din cei care trecuseră pe corabia dominicanului, dar cu totul împotriva voinței lui, după cum spunea, și aștepta o ocazie ca să se alăture iar trupelor lui Aguirre.

— Iată ceva, spuse un soldat din patrulă, care-o să-i placă mult lui Lope de Aguirre. Dacă nu i-o veni să-ți taie capul, că nu știi niciodată ce ți se poate întîmpla cu el.

— N-o să facă el asta, răspunse soldatul, lingîndu-și degetele, că eu îl cunosc și mă cunoaște și el pe mine, iar treaba aceea cu Munguía a fost împotriva voinței mele.

Pe soldaţi îi mira acea încredere a lui Paco Pilotul, care nu cunoştea ultimele întîmplări de pe insula Margarita. Acesta le spuse că, rămînînd în Burburata împreună cu alţi soldaţi şi cu ceilalţi locuitori, nu făcuse altceva decît să vorbească despre violenţele, atrocităţile şi omorurile săvîrşite de Lope, dar nimeni nu se mira, pentru că mai înainte îl auziseră vorbind la fel şi pe dominican. Atunci Paco exageră încă şi mai mult cruzimile şefului ca să-i înspăimînte. Şi ce groază băgase în ei !

Cînd au văzut că se apropiau navele lui Aguirre, au făcut întocmai cum bănuia maranionul. Au fugit cu toţii, luînd tot ceea ce puteau duce cu ei, iar el a rămas liniştit şi ascuns şi iată-l acuma în faţa lor. Adăugă, foarte sigur de sine :

— Mai sînt şi alţi maranioni de-ai lui Munguía, care n-au putut rămîne şi au plecat cu populaţia civilă, dar se vor întoarce cu prima ocazie pe care-o vor găsi, pentru că-i sînt credincioşi lui Aguirre întocmai ca şi mine.

Se duse împreună cu patrula să cerceteze şi găsiră ceva alimente şi mai ales o băutură bună şi le duseră pe toate pe plajă. Paco Pilotul se prezentă generalului, care, după ce şovăi o clipă — atît de mare-i fusese surpriza — îi întinse mîna, apoi îl îmbrăţişă şi-i spuse că-i mulţumea pentru statornicia şi credinţa lui.

— Ai avut multe ocazii, adăugă, să ne-ntorci spatele şi să rămîi sub stindardele regelui. Dar n-ai făcut-o, şi faptul că te-ai întors lîngă mine stă chezăşie pentru credinţa ta, pe care n-am s-o uit cînd va veni ceasul răsplăţii şi-al onorurilor.

Întrebă ce se spunea în tabăra duşmană. Paco Pilotul răspunse că oamenii trăiau într-o stare de groază perpetuă şi că numai numele lui Lope de Aguirre îi făcea să se schimbe la faţă, şi că nici nu credeau că ar fi om, ci o forţă supranaturală şi o întrupare a însuşi răului.

— A diavolului, nu ? spunea Lope de Aguirre foarte serios.

— N-am auzit pe nimeni pronunţînd cuvîntul ăsta, dar e sigur că la asta se gîndesc.

— Poate că au dreptate. Şi ce crezi despre faima asta ? Ne ajută sau ne dăunează ?

— Vă ajută și încă cum! Pentru că în fața cailor voștri rămîne doar pustiul, ba chiar numai la numele domniei-tale. Și văzînd spaima tuturora, alți soldați de-ai lui Munguía consideră victoria domniei-tale ca sigură și vor să se întoarcă aici și așa o să și facă, numai să aibă prilejul — vorbesc despre acei maranioni care-au fost scoși din rîndurile domniei-tale cu forța. Același lucru se poate spune și despre miile de indieni războinici care-l urăsc și pe guvernator și instanța regală, și despre negrii sălbatici care umblă prin munții aceștia din San Cristóbal. Dacă-i vorba de oameni, pe Dumnezeul meu, n-o să duceți lipsă de-așa ceva.

Auzindu-l, Lope se simțea tare bine în platoșă și privi în jur, căutîndu-l pe Pedrarias. Văzu imediat că era în spatele lui.

— Auzi? îi spuse.

Pedrarias începu să-i pună întrebări lui Paco Pilotul, deoarece avea anumite bănuieli. Poate că era vorba de un spion al taberei regelui care avea să fugă peste noapte ca să le ducă informații. Paco Pilotul le povesti cum se întîmplase cu trădarea lui Munguía:

— Nici eu nici ceilalți nu ne așteptam la așa ceva. Dar Pedro de Munguía, Arteaga și Rodrigo Gutiérrez conspiraseră, aveau pregătit totul și ne-au înșelat pe toți. Cînd am ajuns aproape de corabia călugărului dominican cei trei au venit și ne-au zis: „Lăsați armele ca să ne vadă călugărul fără ele și să aibă mai multă încredere". Am făcut întocmai, ne-am suit pe corabie și de îndată ce-am pus piciorul pe punte, Munguía și prietenii lui au început să strige trăiască regele, și cei cîțiva soldați pe care-i avea dominicanul ne-au înconjurat. Eram aproape dezarmați și n-aveam ce face. Apoi, eu și alți cîțiva care gîndeau ca mine și erau împotriva lui Munguía am vrut să fugim cînd am ajuns la Burburata și să ne-ntoarcem la Margarita, dar nu aveam vase și am rămas aici, așa cum mă aflu eu acum. Unii soldați sînt în tabără, cu locuitorii din Burburata, și-ar vrea să se întoarcă aici, pentru că sînt rău văzuți și toată lumea îi maltratează și nu le dă nimeni de mîncare, fiindcă n-au

încredere în ei și caută să se răzbune, și se simt mai nenorociți ca niciodată.

Lope de Aguirre auzind veștile acelea bune, îi porunci să se întoarcă la cei fugiți cu o scrisoare pe care avea s-o scrie și să-i răscumpere și să-i aducă la el, încercînd în același timp să afle tot ce-ar putea afla asupra mișcărilor din tabăra regelui.

Scrise scrisoarea, care suna așa :

„Maranioni, frații mei, și voi, locuitorii civili din Burburata. Dumnezeu să vă aibă-n pază, că eu am venit aici să v-aduc libertate și noroc. Am auzit că unii dintre voi ar vrea să vină în tabăra noastră unde, pe lîngă faptul că avem forțe puternice pentru a cuceri Perul — că numai archebuze avem mai bine de trei sute cincizeci și muniție pe care s-o stricăm pe salve trei ani de-acum încolo și mai și rămîne — avem și inimi dornice de dreptate și voință de a-i elibera pe toți spaniolii și locuitorii indigeni de pe aceste meleaguri de sub tirania lui Filip al II-lea."

Adăugă apoi că aceluia care-ar veni alături de el i-ar da posibilitatea de a-și alege, în Peru, moșia oricăruia dintre slujitorii actuali ai viceregelui, cît și alte favoruri pe care le înșira cu de-amănuntul, ca să le trezească lăcomia.

— Asta e, spuse Paco Pilotul, luînd scrisoarea în mînă și băgînd-o în sîn, reclamă pentru înrolare, și-o să dea rezultate.

Lope murmură printre dinți :

— Flamurile mele vă așteaptă.

Acolo erau, flamurile de mătase neagră căptușită cu tafta, cu cele două spade roșii încrucișate, dar nu ca o cruce romană, ci ca o aripă de moară cu semnul implacabilului Indra — trăsnetul distrugător. Înainte ca Paco Pilotul să plece, un portughez dintre cei care se înrolaseră în insula Margarita, numit Antonio Farias, îl întrebă dacă locul acela unde se aflau era o insulă sau un continent, și spunea asta pentru că vedea brigantinele cu velele înălțate și cu stindardul regal.

Stindardul regal? Portughezul era ori nebun ori un bufon șmecher și, în amîndouă cazurile, era de prisos. Lope de Aguirre, pentru a-l impresiona poate pe Paco, porunci ca portughezul să fie sugrumat acolo pe loc. Carolino își făcu o dată mai mult datoria. Apoi Lope de Aguirre rosti:

— Să aveți cu toții încredere în mine și să nu uitați că eu sînt cel care are ultimul cuvînt în privința destinului vostru.

Paco porni la drum chiar în momentul în care Lope de Aguirre dădea primele ordine pentru plecarea spre Burburata. Pedrarias, care era tot în spatele lui, îi spuse încet:

— Zău că asta a fost o execuție al cărei sens și motiv nu le pricep.

Lope, fără să ridice nici el vocea, zise:

— O să înțelegi dac-o să-ți spun c-am făcut-o pentru a-l încerca pe Paco Pilotul. Dacă, după tot ceea ce-a văzut se mai întoarce în tabăra noastră, asta înseamnă că n-a fost trădător înainte și nici acum spion. Înțelegi?

— Cred că da, răspunse Pedrarias.

Unul dintre lucrurile care-l preocupau cel mai mult pe Pedrarias era acela de a-și explica tot ce vedea în jurul lui. Viața nu începuse încă să fie verosimilă pentru el și același lucru li se întîmpla și indienilor de pe Amazoane, înconjurați de minunățiile unei naturi care-i copleșea din toate părțile.

— Nimic din ceea ce văd nu mă înspăimîntă, adăugă Pedrarias, căci, așa cum spui, Filip al II-lea comite și mai multe crime și cruzimi într-o singură săptămînă, căci violența e necesară pentru a cuceri și a stăpîni, dar aș vrea să înțeleg ce se-ntîmplă în sufletul dumitale, și dacă se-ntîmplă ceva de fiecare dată cînd curmi o viață omenească.

Chestia asta cu *dacă se-ntîmplă ceva* îl făcu să rîdă pe Lope de Aguirre, așa cum nu-l mai văzuse Pedrarias rîzînd niciodată. În acea zi, pe plaja de la Burburata, Lope îi mai spuse totuși, referindu-se la Farias portughezul, că era un om moleșit de viața leneșă de pe Margarita și pe deasupra un „spicuitor", adică un soldat care se alătura învingătorilor la ceasul prădăciunii.

— Pe ăștia, spunea Lope, mi ți-i miros de la distanță.

Pedrarias crezu iarăși că Lope are dreptate și acesta, băgînd de seamă, adăugă :

— Dumneata dai prea multă importanță aparenței exterioare a lucrurilor. Același lucru se-ntîmplă și cu arborii pădurii ; dezvoltarea unuia înseamnă moartea altuia. Biserica ucide, regele ucide, ucide și reprezentantul lor. Și deseori cu mai puține motive decît mine.

Pedrarias înțelegea și totodată își disculpa șeful. În acel moment tocmai terminau de scos de pe corăbii materialele de război, și Lope dădu ordin să fie duse la Burburata fără zăbavă. Pedrarias îl întrebă totuși :

— Dumneata crezi că Paco se va întoarce ?

— Asta nu se știe niciodată pînă nu se-ntîmplă. Vom vedea.

După ce fu dată jos și ultima ladă, Lope glumi cu Pedrarias :

— Dumneata ai semnat cu nume fals proclamația prin care ne-am rupt de Castilia. Nu-ți amintești ? Iar acum ești foarte scrupulos.

Pedrarias șovăi o clipă, apoi zise :

— Știi bine, Lope de Aguirre, că nu mi-am ascuns niciodată nemulțumirea pentru acea declarație, dar sînt maranion și ca maranion voi muri, dacă e nevoie, alături de camarazii mei. Cred în prietenie și a muri pentru ea e tot atît de frumos ca a muri pentru rege, ba chiar și mai frumos.

Lope își ascundea admirația pentru Pedrarias, pe care-l considera om pașnic și cu știință de carte și-i îngăduia în mod tacit unele privilegii, printre care și acela de a nu-și păta mîinile cu sînge. De aceea răspunse tot încet, pe un ton confidențial :

— Ne cunoaștem, domnule Pedrarias, și ne înțelegem de cele mai multe ori fără cuvinte. Mi se zice Aguirre Nebunul și nu e așa. Ar trebui să mi se zică Aguirre Pelerinul. Unii umblă după papa, alții după Sfîntul Iacob, bătînd cărările lumii. Umblu și eu după cineva. Știi după cine ?

Un soldat scăpă din mîini cu mare zgomot trei scuturi rotunde și două lăncii, și Lope se întoarse nervos. Apoi repetă întrebarea și Pedrarias răspunse că da, că știa.

— După cine?

Pedrarias, cu o expresie de o neobișnuită impasibilitate, se aplecă spre umărul șefului și rosti:

— Sînt destul de bătrîn ca să fi învățat că nu se poate spune adevărul în public și uneori nici în particular.

— Omul pe care-l caut, spuse Lope deodată, exaltat, e un om dintr-o bucată, și pe el îl voi așeza pe tronul din Lima nu peste mult timp. Omul acela pe care nu l-ai numit, dar la care te-ai gîndit, o să-și petreacă Crăciunul încălzindu-și picioarele la focul din căminul familiei Pizarro, lîngă apărătoarea marcată cu armele lui Filip al II-lea. Acela pe care-l caut îl voi afla acolo și-i voi reda demnitățile care i-au fost furate. În vremurile astea de tulburare și de răzmeriță toți s-au ridicat, în afară de el, toți și-au găsit calea ce duce sus, în afară de el. Pe cinstea mea că trebuie să și-o găsească și el, cu tot șchiopătatul lui, și va trebui să urce cu toată hotărîrea. Nimic nu contează în viață, nici pîinea, nici vinul, nici femeia, nici prietenia, nici onorurile regelui. Contează doar să pui piciorul acolo unde știu eu că trebuie să-l pui. Nimeni în afară de mine nu știe care este acel loc și unde se află el. Se întoarse către Pedrarias: Dumneata crezi asta?

— Chiar dacă n-aș crede-o, răspunse Pedrarias grav, tot aș merge cu dumneata.

— De ce?

— Ți-am mai spus, cred în prietenie.

Aici, Lope se ridică pentru a atrage atenția soldaților și, pentru ca vocea să-i fie mai sonoră, se aplecă puțin peste cingătoarea plină de curele și oțeluri:

— Maranioooooni! Dușmanii noștri nu au soldați și nici arme. Cîte unii mă întrebau de ce mă îndreptam spre Burburata și nu mă duceam spre Nombre de Dios. Ei bine, maranioni, toate trupele care-ar fi putut să ne primească cu focuri de archebuză se află la Nombre de Dios, și eu vă asigur că vom ajunge la Nueva Granada fără să tragem măcar o dată și, trăgînd foarte puțini plumbi, dar țintind bine, vom ajunge pe pămînturile Perului, unde va trebui să ne purtăm ca niște războinici ce sîntem. Dar să nu uitați niciodată ce vă spun eu acum: că voi, maranioni, care veniți cu mine puteți să vă pierdeți

viața, însă nu și nădejdea. Pînă și cei care-au fugit cu Munguía trăiesc cu ea, vreau să zic, cu nădejdea neștirbită și vor reveni printre noi.

Se întrerupse o clipă pentru a-i spune lui Pedrarias să se ducă la Burburata ca să aleagă o locuință pentru fiică-sa și pentru Torralba și apoi continuă, cu glas răsunător:

— Se vor întoarce aici oamenii lui Munguía și-i vom primi cu brațele deschise, pentru că vin să se pună la adăpostul prieteniei... pe care întotdeauna am respectat-o mai presus de orice, și ei știu unde se află și unde-o vor întîlni. Toți o vor găsi aici, între noi, și nu numai la mine ci și la voi...

Continua să vorbească cu un avînt în voce și în ton pe care nu l-ai fi crezut cu putință într-un trup atît de firav și de prăpădit.

XVI

Lope de Aguirre trimise să se caute animale de povară și de călărie. Oamenii se întoarseră după două zile, aducînd optsprezece iepe și șapte cai sălbatici, care umblau liberi prin munți. Unii erau răniți de capcanele vîrfurilor de lance care fuseseră puse pe drumuri împotriva maranionilor și care nu erau otrăvite, pentru că nu muri nici un cal.

Se anunță cu tobe și surle războiul împotriva regelui Spaniei și împotriva vasalilor săi, amenințîndu-se cu moartea soldații maranioni care nu vor ucide prizonierii pe loc, afară de cei care s-ar preda cu dorința de-a se alătura rebelilor și ar declara-o în momentul în care-ar părăsi tabăra inamicului.

Maranionii cei mai siguri primiră ordin să cerceteze ținutul, să jefuiască satele mai apropiate și să ia cîțiva prizonieri pentru a obține informații. O patrulă ajunse la locuința unuia Benito Chávez, care se găsea la patru leghe de sat. Chávez era chiar primarul Burburatei și se afla acolo cu familia, inclusiv nevasta și nora. Soldații jefuiră totul și se întoarseră în tabără aducîndu-l și pe Chávez.

Primarul fu adus în fața lui Aguirre, și acesta îl întrebă cum stăteau lucrurile pe-acolo și motivul pentru care locuitorii fugiseră din sat. El răspunse politicos la tot ceea ce îl întreba, fără ca, de fapt, să spună ceva nou.

Altă patrulă trimisă în cercetare prinse pe un anume Pedro Núñez, și Lope de Aguirre, văzînd că era om tînăr și slobod la limbă, îl întrebă ce părere au oamenii des-

pre el şi ce spuneau. Omul părea că se codeşte să vorbească şi Lope îi făgădui că nu-i va face nici un rău şi-l rugă, cu vorbe frumoase, să-i spună tot ce auzise, fie că era de bine, fie că era de rău.

Liniştit în cele din urmă, Núñez vorbi :

— Toată lumea socoate că sînteţi luteran şi acelaşi lucru spun oamenii şi despre soldaţii domniei-voastre.

Lope puse mîna pe-un coif care se găsea pe masă şi aruncă în el :

— Sălbaticule, idiotule ! urla scos din fire. Nu eşti oare decît un neghiob mizerabil cum te-arată înfăţişarea, sau umbli cu vicleşuguri şi cu şiretlicuri ?

Îi porunci să piară din ochii lui, dar îi interzise să se-ndepărteze fie şi cu o sută de paşi de sat, şi dădu ordin tuturor sentinelelor să tragă dac-ar încerca să plece. Núñez, văzînd în ce încurcătură intrase, vru să-l mai îmblînzească pe Lope şi-i spuse unde putea găsi o mică herghelie de cai şi de catîri. Soldaţii se duseră să-i caute — dar toţi caii erau sălbatici. Lope însă se pricepea ca nimeni altul la îmblînzirea cailor, şi mai erau şi alţii care aveau aceeaşi îndemînare, aşa că se apucară pe dată de treabă.

Rămaseră în Burburata atîta cît le-a fost necesar să îmblînzească animalele ca să le poată călări. Găsiră între timp, datorită denunţurilor şi zvonurilor, mai multe cirezi de vite, pe care locuitorii le ascunseseră în munţi, cît şi o mare cantitate de alimente şi cîteva butoaie cu vin. Era atît de mult vin, încît mulţi soldaţi se scăldau în el, băgîndu-se goi în căzi, deoarece nu puteau nici să-l consume şi nici să-l ia cu ei. Lope îi încuraja pe soldaţi în privinţa asta, îngăduindu-le şi multe alte libertăţi. Îl chemă pe Pedrarias să-i scrie cîteva scrisori. Cea mai importantă era pentru primarul oraşului Valencia, care se găsea la şapte leghe distanţă de Burburata, aproape de mare, lîngă o lagună uriaşă. În scrisoare, Lope spunea că nu va trece pe-acolo, dat fiind că hotărîse să ajungă cît mai repede cu putinţă în Nueva Granada şi în Peru, dar că fiecare locuitor din Nueva Valencia trebuia să-i trimită cîte-un cal. Şi că aceasta nu era o contribuţie

de război, că el avea de gînd să-i plătească pînă la unul cînd o să-i fie aduși caii.

După cîteva fraze politicoase, termina amenințîndu-i că va veni la Nueva Valencia s-o jefuiască și s-o devasteze și să-i dea foc dacă nu-i dădeau ascultare.

Reușise să-l facă pe Núñez să le arate locurile unde unii locuitori își îngropaseră lucrurile de valoare — unii chiar și banii — și tot căutîndu-le, dădură peste un butoiaș cu măsline din Spania chiar al lui Núñez — după cum mărturisi el însuși — printre care măsline se găseau cîteva obiecte de aur și două bare de argint. Núñez îi spuse lui Lope de Aguirre că butoiașul era al lui și că dăruia cu plăcere măslinele soldaților, dar îl implora să-i îngăduie să-și ia înapoi obiectele de valoare. Lope de Aguirre îl întrebă pe Núñez cu ce era acoperit butoiașul, și el spuse că fusese acoperit cu o roată mare de lemn.

— Și cum era lipit capacul ăsta ?

— Cu catran, răspunse Núñez.

Lope trimise să fie căutat capacul și să-i fie adus. Se dovedi că fusese lipit cu ghips și nu cu catran.

— Ăsta a mințit acum și tot așa va minți și în alte împrejurări.

Porunci ca Núñez să fie sugrumat ca unul ce umblă cu vicleșuguri. Núñez striga că e portughez și că nu intra sub jurisdicția lui, iar Lope rîdea, întrebîndu-l pe negrul Tu :

— Tu ce crezi ? E bună frînghia ca să scoată sufletul din trupul portughezilor ?

Negrul își pregătea frînghiile și rîdea fără să răspundă.

— Știam eu că voi muri așa, spuse portughezul, pentru că toată viața mea m-am temut de frînghii. De frînghii și de noapte.

Aguirre îi spuse lui Tu, care și pusese lațul de gîtul victimei :

— Atunci așteaptă să se facă noapte ca să se împlinească întocmai profețiile unui asemenea ticălos, că măcar cu ceva tot trebuia s-o nimerească.

Cum luna nu răsărea pînă la nouă seara, ba chiar mai tîrziu, Lope îi spuse negrului :

— Cînd s-o ivi luna pe culmea colinei, să-l strîngi de gît. Înţeles ?

— Da, domnu, că am mai făcut şi altă dreptate în Margarita tot pe lună.

Cînd geana lunii se ivi deasupra colinei, negrii îi ridicară viaţa lui Núñez. Urmă apoi partea cea mai neplăcută a muncii lor : îngropăciunea. Neteziră pămîntul cu picioarele goale, dansînd fără să lase ţigara dintre buze.

A doua zi, după o dură perioadă de îmblînzire a cailor, în care Lope, ca mai expert, avea conducerea, ieşi pe cîmp şi întîlni prin împrejurimi, lîngă un pîrîu, pe un anume Juan Pérez, un soldat cu chipul trist, care se uita cum curge apa.

— Ce faci aici ? îl întrebă.

— Sînt cam bolnav şi stau aici, căci murmurul apei mă linişteşte.

— La ce te gîndeai ?

— Păi, îmi aduceam aminte de preotul acela numit Portillo care-a murit pe Amazoane, dacă ţin eu bine minte, în satul cu brigantinele, şi care spunea că e mîhnit din cauza morţii lui Cristos, ca şi cum el ar fi pricinuit-o. Şi amintindu-mi de asta, mă gîndeam că sînt tot felul de oameni pe lume. Şi-mi mai aminteam şi de satul unde m-am născut.

— Cred că n-ai să poţi merge mai departe cu noi.

— Şi eu m-am gîndit la asta, şi nu numai o dată. dar o să merg cît m-or ţine puterile.

— Nu, pentru c-o să rămîi la Burburata.

— Cum porunceşte domnia-voastră.

Aguirre se întoarse acasă şi trimise cîţiva soldaţi să-l caute „pentru a-i oferi tihnă în sat", căci nu stătea prea bine cu sănătatea. Îl aduseră în faţa lui şi Aguirre spuse că nu avea nevoie de oameni inutili în tabără.

După ce se scurse un moment de tăcere, Lope întrebă :

— Ce spui ?

— Nimic. Gîndesc la fel ca-nainte, că sînt multe feluri de oameni pe lume.

— Nu-ţi pare rău că trebuie să mori ?

— Nu atît de mult cît aş fi crezut. Toţi trebuie să trecem pe-aici. Chiar şi domnia-voastră.

Cîţiva soldaţi îl rugară pe Lope să-i cruţe viaţa, dar şeful spuse că nu, şi-i chemă pe negri, atrăgîndu-le atenţia că pe Juan Pérez nu trebuiau să-l îngroape, ci să-l lase la vedere, drept pildă. După ce muri, îl puseră în piaţa satului, cu o inscripţie : „Pentru că era lăsător şi inutil".

Cum din Valencia i se răspunse că nu i se vor trimite cai deoarece erau puţini şi aveau nevoie de ei, Lope de Aguirre hotărî să meargă asupra oraşului şi să-i pedepsească pe locuitori, dar se întîmplă pe neaşteptate un lucru la care nu s-ar fi gîndit niciodată. Orice putea să-şi închipuie Aguirre în afară de faptul că Pedrarias şi Diego de Alarcón ar putea dezerta. Şi totuşi aşa a fost, şi în aşa fel încît părea cu neputinţă să mai fie găsiţi.

Elvira plînse timp de două zile, iar Torralba fu atît de atinsă, că renunţă pentru totdeauna să mai cînte „jota" soriană.

Aguirre, mai mult uluit decît indignat, trimise trei soldaţi la locuinţa lui Chávez (care era încă arestat la Burburata) ca să aducă în tabără pe nevasta şi pe fiica numitului primar, şi cînd acestea veniră, Lope îl eliberă pe Chávez, spunîndu-i :

— Dacă mi-i aduci pe cei doi fugari, şi tu ştii mai bine decît mine unde sînt şi mai ştii să şi ocoleşti capcanele şi vîrfurile de lance otrăvite, o să-ţi vezi din nou nevasta şi fiica. Dar dacă nu mi-i aduci pe Pedrarias şi pe Alarcón, cele două femei vor veni cu noi, şi înainte de-a ne pierde noi capetele, poţi fi sigur că şi le vor pierde ele pe-al lor.

După care plecară cu toţii spre Valencia. Duceau mare lipsă de animale pentru a transporta armele şi piesele de artilerie luate de pe insula Margarita. Mergeau cu toţii pe jos, chiar şi femeile, adică Torralba şi Elvira, şi cu atît mai mult soţia şi fiica lui Chávez.

Elvira voia să se plîngă şi să arate că e îndurerată — la fiecare pas i se-nfigea cîte-un spin în picior şi se

ducea la Lope ca să i-l scoată şi să-l întrebe dacă nu-i veninos. Dar cînd veni şi a treia oară, Lope de Aguirre îi spuse, cu glas scăzut, că dacă-l mai sîcîia o dată cu un fleac de felul acela, avea s-o pedepsească aşa cum ştia ea foarte bine. Elvira bănuia că e în stare să-i taie din nou părul, aşa cum mai făcuse o dată la Trujillo, şi nu se mai plînse.

Lope de Aguirre părea tare posomorît şi din cînd în cînd ofta, dar nu scotea nici un cuvînt. Cum cineva îl întrebă, spuse :

— Credeam în prietenie : în prietenia celor curajoşi pentru oamenii cu judecată. Şi ştii de ce ?

— Zău că nu, dacă nu-mi explici.

— Păi, deoarece şi unii şi alţii ştiu să moară. Unii pentru că înţeleg lucrul ăsta, iar ceilalţi pentru că asta le e meseria. Meseria mea şi a ta asta e.

Continuau să meargă în tăcere. Lope nu-şi revenise încă :

— Ce spui tu, Juan de Aguirre, tu, care din păcate îmi porţi numele ? Ce spui, frate, ticălosule, puşlama ce eşti ?

— Nu spun nimic, răspunse celălalt întunecat.

Lope lăsase în urmă, la Burburata, trei soldaţi bolnavi, numiţi Juan de Paredes, Francisco Marquina şi Alonso Jiménez, ceea ce fusese comentat cu mare uimire, după ce se aflase cum se purta Lope cu oamenii *nefolositori*. Fuga lui Pedrarias şi Diego de Alarcón îl descurajase mai mult decît orice contrarietate anterioară. Şi Lope umbla şi vorbea uneori cu el însuşi, fără să poată înţelege însă ce se întîmplase cu cei doi oameni, mai ales cu Pedrarias.

Mergeau de-o zi pe lîngă coastă, spre Nueva Valencia, cînd primiră ştirea că o mică flotă de canoe se îndrepta spre Burburata, adică, în direcţie contrară. Atunci Lope de Aguirre, cu cîţiva dintre oamenii săi, hotărî să se întoarcă şi să-i captureze pe navigatori, care erau spanioli şi se părea că duceau cu ei alimente. Nu vru să trimită alţi soldaţi în acea misiune, temîndu-se că vor dezerta. Porunci ca întreaga expediţie să poposească

chiar pe locul unde se aflau, şi să aştepte pînă cînd se va întoarce el.

Luă cu sine vreo treizeci de archebuzieri, toţi oameni siguri, şi lăsă conducerea taberei lui Juan de Aguirre, pe care-l considera drept egal al său şi aproape frate cu el, deşi cînd se supăra spunea că-i umbra lui bastardă.

La Burburata nu-i găsiră nici pe spanioli şi nici pe alţii şi Lope, indignat şi neştiind ce să facă, se îmbătă aşa cum nu-l mai văzuse nimeni niciodată. Fiică-sa nefiind cu el, bău peste măsură. Umbla sprijinindu-se de pereţi, spunînd neghiobii, strigîndu-i pe Pedrarias şi pe Diego de Allarcón, promiţîndu-le cu limba sa împleticită de om beat c-o să le cruţe viaţa — dar văzînd că nu apar, începea să înjure ca un apucat.

— Dacă nici prietenia nu înseamnă nimic, spunea, ce mai rămîne pe lumea asta? Coroana lui Filip al II-lea? Şi frînghiile lui Carolino?

Spunea după aceea că tot atît valorau şi una şi alta şi că toate nu erau decît prostii.

Profitînd de starea în care se afla Lope de Aguirre, trei soldaţi care hotărîseră de mai multă vreme s-o şteargă, Rosales, Acosta şi Jorge Rodas fugiră în întunericul nopţii.

A doua zi Aguirre îşi dădu seama de ceea ce se întîmplase şi încercară, cu toţii, să dea de urma fugarilor, dar bănuind că spaniolii şi flota de canoe pe care-o zăriseră cu o zi înainte s-ar mai putea ivi încă, hotărîră să rămînă în sat, în aşteptarea lor.

Pe cînd Lope se afla la Burburata, în tabăra principală se iviră unele dezordini, cu toată străşnicia cu care poruncea Juan de Aguirre, care era tot atît de temut ca şi Lope însuşi. Era o căldură insuportabilă şi aveau aşa de puţină apă, încît nevoia devenise acută. Juan de Aguirre trimise cîţiva soldaţi, împreună cu mai mulţi servitori, să caute, dar trecu multă vreme pînă să găsească apă — la o distanţă bunicică de tabără — în nişte rîpi, în preajma cărora, deoarece era un loc ferit şi foarte departe de coastă, poposiseră nişte locuitori din Burburata, crezîndu-se în siguranţă. Aceştia fură vestiţi de iscoadele lor că se apropie soldaţii din patrulă şi, înspăimîntaţi, ridicară tabăra şi se refugiară şi mai în interiorul

ţinutului. Dar soldaţii lui Aguirre găsiră în pîrîu urme de om şi porunciră cîtorva indieni „anaconas“ să urmărească urmele ca să vadă peste ce vor da.

Indienii porniră la drum şi dădură de colibele în care stătuseră spaniolii, iar între lucrurile acestora descoperiră o pelerină pe care-o luară cu ei. Soldaţii o recunoscură, căci aparţinea unui soldat numit Rodrigo Gutiérrez, care dezertase cu oamenii lui Munguía. În gluga pelerinei găsiră copia unui fel de jurămînt de credinţă pe care numitul soldat Rodrigo Gutiérrez îl făcuse cu cîteva zile înainte, în sprijinul căruia aducea şi declaraţiile pe care Paco Pilotul le făcuse împotriva lui Lope de Aguirre, numindu-l asasin, degenerat, ins născut anume pentru spînzurătoare. Întorcîndu-se în tabără, patrula depuse toate hîrtiile astea în mîinile lui Juan de Aguirre, iar el, după ce citi declaraţiile lui Paco Pilotul, care se găsea în tabără, se duse la el şi, fără să-i spună o vorbă, îl străpunse de mai multe ori cu pumnalul. Rănitul era pe moarte cînd un soldat din expediţie, numit Arana, trase ca să-l omoare, dar avu ghinionul ca, neputînd vedea bine — că se lăsa noaptea — sau din cine ştie ce altă pricină, glonţele care-l ucise pe Paco Pilotul să rănească de moarte şi un alt maranion, pe nume Antón García.

Se iscă un tărăboi nemaipomenit. Unii îl acuzau pe Arana c-ar fi tras anume, ca să-i omoare pe amîndoi, alţii îl apărau însă, spunînd că fusese o întîmplare. Spiritele se aprinseră deoarece răposatul García avea mulţi prieteni, şi Arana, văzîndu-se în primejdie, se duse la Burburata şi-i povesti lui Lope tot ce se întîmplase, încredinţîndu-l că-l ucisese pe García cu bună ştiinţă şi că trăsese în el anume, deoarece cu o noapte înainte voise să fugă în tabăra inamică şi-i propusese să plece împreună cu el.

După cîteva zile, Lope, Arana şi ceilalţi soldaţi se întoarseră de la Burburata fără să fi putut captura mica flotă a spaniolilor, şi ajungînd în tabără, Lope de Aguirre citi documentul găsit în gluga dezertorului, aprobă execuţiile, felicitîndu-l chiar pe Juan de Agu-

irre. Întrebă apoi de Pedrarias și de Alarcón și auzind că nu sosiseră, îi spuse nevestei lui Chávez :

— Jur pe Dumnezeu că dacă bărbatul dumitale nu mi-i aduce, vei fi o altă Ana Rojas din insula Margarita.

Ea nu știa însă cine era femeia aceea, și nici ce i se întîmplase, dar unii soldați o priveau cu coada ochiului și vorbeau printre dinți cu cei din preajma lor c-o să fie la fel cu Ana în chip de spînzurată, dar nu la fel de frumoasă ca aceasta.

Expediția merse mai departe spre Valencia pe niște drumuri atît de grele și de accidentate, că uneori nici chiar caii nu puteau înainta, dar nici să dea înapoi, iar căldura era așa de mare și animalele atît de puțin obișnuite cu poverile, încît fură nevoiți să renunțe la o parte din ele.

În timpul acesta oamenii se cățărau ca pisicile sau își deschideau drum cu spadele prin locurile unde desișurile le închideau calea. Lui Aguirre îi era milă de animale, însă nu și de oameni, așa că soldații trebuiau uneori să care ceea ce nu vroiau să poarte caii. Nimeni nu putea protesta, pentru că Aguirre era primul care căra în spinare poveri uriașe.

Pe drumul de la Burburata la Valencia, care era doar de șapte sau opt leghe, pierdură șase zile. Pe de o parte eforturile, căci Aguire purta în spinare greutăți mai mari decît poate suporta un om puternic, iar pe de alta umezeala nesănătoasă și căldura, făcură ca într-o dimineață în zori, cînd Aguirre dădu să se scoale, să aibă surpriza neplăcută de a nu se mai putea mișca. La cea mai mică mișcare simțea niște dureri îngrozitoare prin tot corpul.

Îl așezară pe Lope pe un fel de targă purtată de indieni pe umăr, și în același timp doi soldați, cu unul dintre steaguri desfășurat, mergeau pe lîngă el făcîndu-i umbră ca să nu-l obosească căldura.

Lope striga tot timpul în gura mare, spunîndu-le oamenilor lui :

— Omorîți-mă, maranioni, căci se pare că Dumnezeu vrea să-și încheie socotelile cu mine. Omorîți-mă, și-așa o să i-o luați lui Dumnezeu înainte, blestemată fie ziua în care m-am născut.

În cele din urmă ajunseră la Valencia. Locuitorii acelei aşezări fuseseră preveniţi din timp şi-şi puseseră la adăpost bunurile ca şi pe ei înşişi.

Oraşul se întindea de-a lungul unei lagune mari, în jurul căreia se găseau cîteva aşezări de indieni paşnici şi bogaţi. Fugarii spanioli din Valencia se împrăştiaseră prin satele indienilor, dar nu putuseră lua cu ei turmele cele mari, şi soldaţii se năpustiră asupra lor.

Lope de Aguirre era tot bolnav şi avea dureri mari. Trimise înainte nişte patrule care găsiră oraşul pustiu; aleseră pentru Lope cea mai bună locuinţă. Îi mergea din ce în ce mai rău şi în cîteva zile slăbise şi se îngălbenise în asemenea măsură, c-ai fi zis că-şi trăieşte ultimele ceasuri.

Cînd simţi însă că începe să se întremeze, începu să vorbească despre propria-i sănătate şi despre planurile lui Dumnezeu, care-i înapoia forţele pentru a-i putea lichida pe laşii care fugeau mîncînd pămîntul numai la auzul numelui său, că aceştia nu erau bărbaţi şi nici nu meritau să fie numiţi aşa, deoarece războiul e un lucru nobil, hărăzit oamenilor de vază, şi de cînd lumea fusese practicat de cei mai vrednici bărbaţi. Chiar şi în cer, între îngeri, avuseseră loc războaie — spunea — şi aveau să fie oriunde se afla viaţă. Îl înfrunta apoi pe Dumnezeu din pricina bolii, spunînd că el o să omoare mai mulţi oameni cu spada decît Dumnezeu cu ciuma.

După care întreba dacă s-a mai aflat ceva despre Pedrarias. Cînd se înzdrăveni de tot, şi la asta contribui şi ideea că tabăra e îndestulată şi bine aprovizionată cu cai şi cu catîri, dădu un ordin prin care spunea că nici un soldat nu putea ieşi din oraş decît sub pedeapsa cu moartea şi că în privinţa aceasta va fi nemilos.

Un maranion, care nu ştia nimic de ordinul acesta, se îndepărtă de oraş ca la o bătaie de archebuză ca să culeagă nişte „papayas". Îl chema Gonzalo Gómez şi era un om paşnic, care nu dăduse niciodată semne de răzvrătire, dar nici de prea mare entuziasm — nu se manifestase niciodată în nici un fel. Obişnuia să spună că, atunci cînd îşi lasă armele şi povara pe care-o ducea, se simţea plutind prin aer ca o pasăre, lucru pe care-l spunea o dată şi încă o dată, oricui stătea să-l asculte.

Cînd află Aguirre că Gonzalo plecase din oraș, începu să-și strige negrii — Carolino, ce părea să fie mereu la pîndă, sosi primul.

Gonzalo fu arestat și adus în piață sub stîlp. Mergea mîncînd un fruct de „papaya", care se vedea galben în mîinile lui. Cînd termină, spuse :

— Pare bătaie de joc să fii nevoit să mori la stîlpul regelui.

— Ai dreptate, răspunse Lope, și ca să nu se-ntîmple asemenea lucru, ai să fii spînzurat în cealaltă parte a pieții.

Îl atîrnară de-un balcon de lemn, de care locuitorii satului spînzuraseră cu cîteva zile înainte un jaguar tînăr, care dădea iama prin turme și al cărui hoit se afla tot acolo.

Gonzalo rămase cu ochii deschiși, ce păreau că se uită la ochii, tot deschiși, ai jaguarului, și toți patru păreau niște ochi artificiali, de sticlă.

Dar pe Lope îl preocupa cel mai mult prinderea lui Pedrarias și a lui Alarcón, și se gîndea mai tot timpul la asta, deși nu le mai rosti numele.

Atîta osteneală își dădu primarul, și mai ales ginerele său, Julián de Mendoza, pentru răscumpărarea celor două femei, încît reușiră să-i descopere pe fugari și, punîndu-i în jug de lemn și în lanțuri, îi porniră pe jos spre Valencia.

Cum cei doi se văzură uniți prin jug și împerecheați ca boii, încercară o stare de spirit nouă, pe care n-o mai cunoscuseră pînă atunci. Pedrarias spuse :

— Potrivește-ți pasul cu-al meu și-o să vezi că jugul o să fie mai puțin chinuitor.

Erau de aceeași înălțime, tineri și zdraveni, dar Alarcón avea o înfățișare grosolană și un aer de șarlatan. După ce făcură o bună bucată de drum, Mendoza îi pofti să se odihnească.

Se așezară în același timp pe un mal. Pedrarias lăsă privirea să-i rătăcească pe cerul albastru și rosti :

— Iată că între noi se naște ceva ce nu cunoscusem înainte.

— Ce ?

— Simplitatea și bunătatea. Nu ți se pare ?

Alarcón zise că da, şi adăugă :

— Simţeam eu ceva de felul ăsta, dar îmi lipseau cuvintele. Ce curios că omul nu poate fi bun decît cu moartea-n faţă.

— Nu te-nspăimîntă şi nici nu te neliniştеşte moartea?

— Nu, Pedrarias.

— Ciudat lucru. Nu ţi-e milă de propria-ţi nenorocire ?

— E multă vreme de cînd nu mai simt nici un fel de milă, căci am fost silit să văd atîtea nenorociri de-ale altora, că nu-mi mai rămîne milă şi pentru mine.

Mendoza îi puse să se ridice şi să-şi continue drumul. Pedrarias, pentru ca discordanţa mişcărilor să nu le dăuneze, obişnuia să zică :

— Eşti gata ? Un, doi, trei.

Şi se ridicau amîndoi deodată.

Merseră toată ziua, dar umblau amîndoi atît de apăsaţi de jug şi de căldură, cît şi de spaima torturilor care-i aşteptau în tabăra lui Aguirre, încît Diego de Alarcón, lăsîndu-se să cadă la pămînt, spuse că nu vroia să meargă mai departe şi că, dacă aveau să moară mai curînd, şi-ar cruţa multe alte necazuri. Pedrarias gîndea la fel.

— Vedeţi ce faceţi, îi preveni Mendoza, deoarece mie prea puţin îmi pasă : că dacă-i duc lui Lope de Aguirre capetele voastre, el îmi liberează nevasta şi soacra şi asta-i tot ce vreau.

— Prea mare mizerie e să umbli în jug, răspunse Pedrarias cu voce ostenită, asemeni sclavilor care şi-au jefuit stăpînul. Nici eu nu mai pot, şi fă aşa cum crezi.

Mendoza scoase spada şi, apropiindu-se de Pedrarias, îi ridică barba cu mîna stîngă ; apoi, punîndu-i lama de oţel în gît ca să găsească locul cel mai potrivit, îl zgîrie pînă ce-i dădu sîngele. Pedrarias ridică mîna şi spuse :

— Nu, ajunge, c-am să merg şi-am să fac tot ce-oi putea. E greu să-ţi pierzi singurul lucru pe care-l ai, viaţa, chiar dacă-i ticăloasă.

Tovarăşul lui jură că, dacă se scula de jos să mai umble, o făcea împotriva voinţei lui şi numai pentru a-l ajuta pe Pedrarias, de vreme ce erau înjugaţi. Alarcón prefera, nu încape îndoială, să moară acolo, pentru că se gîndise în fel şi chip şi era sigur c-o să aibă un sfîrşit

mai bun în mîinile lui Mendoza decît în cele ale lui Aguirre.

Pedrarias încercă să se disculpe, spunînd că atîta cît respiri mai există o speranţă, că nefiind credincios, nu avea cui să se roage, îi mulţumea însă că voia să meargă pînă la Valencia, iar acolo o să mai vadă ei. Îi explică totuşi pe ce se bazau speranţele lui :

— Cînd toţi, sau aproape toţi, au semnat actul acela prin care renunţau la Spania şi-l înfruntau pe Filip al II-lea, eu am semnat cu un nume fals, şi Lope a văzut asta. M-a întrebat de ce-am făcut aşa, iar eu i-am spus că, deoarece el iscălise numindu-se pe sine însuşi trădător, eu nu vroiam ca numele meu să se afle dedesubtul acelui titlu. I-am mai spus că semnasem în alb fiindcă nu ştiam despre ce era vorba, lucru care-mi îngăduia să am anumite rezerve. Toate astea l-au pus pe gînduri şi să nu crezi că în sufletul lui Aguirre nu-i decît gunoi. Există în conştiinţa lui şi un colţişor curat, şi datorită acestuia Lope admiră orice fel de noblețe. Mai curînd îşi omoară un prieten viclean decît un duşman nobil.

Lucrurile astea îl puseră pe gînduri pe Alarcón, care, după o tăcere îndelungată îşi potrivi mai bine jugul — căci îi sîngera un umăr — şi oftînd iar, spuse :

— Chiar de-ar fi să mă lase cu viaţă, n-aş mai vrea eu, că de cîtva timp trăiesc mai mult pe lumea cealaltă decît pe asta.

Pedrarias, mergînd anevoie, vorbi :

— Măcar de-aş avea eu resemnarea dumitale.

Cînd ajunseră, fură aduşi în faţa lui Lope de Aguirre, care *le* eliberă pe cele două femei şi, apropiindu-se de cei doi prizonieri, îi spuse lui Pedrarias :

— Ce rău ţi-am făcut eu vreodată, domnule Pedrarias, ca să fugi astfel de lîngă mine ?

Vorbea mai mult îndurerat decît jignit. Pedrarias nu răspundea. I se părea inutil să se dezvinovăţească, şi adevărul e că nici nu vedea cum s-ar fi putut dezvinovăţi.

Îi scoaseră pe prinşi din jug şi Lope ordonă ca Diego de Alarcón să fie purtat pe străzi, cu crainici înainte-i, care să strige :

— Aceasta este pedeapsa pe care i-a hotărît-o Lope de Aguirre, puternicul şef al nobililor maranioni, acestui

om, credincios servitor al regelui Castiliei, poruncind să fie tîrît, spînzurat și tăiat în patru, iar cine o face ca el, ca el să pățească.

Dus spre locul torturii, Alarcón surîdea cu prietenie celor pe care-i întîlnea. Mulți credeau că-și pierduse mințile.

Îi tăiară capul lui Alarcón, care, cu cîteva clipe înainte, spuse că se despărțea de prieteni dorindu-le și lor același bine care i se făcea lui, de vreme ce viața tuturora era un coșmar de nesuportat de cînd plecaseră de la Motilones, și mai bine ar fi să moară dintr-o dată, împăcați cu soarta lor că, la urma urmei, și asta era moarte de soldat.

Capul tăiat i-a fost pus la stîlp, drept pildă, iar trupul tăiat în patru și împărțit între cele patru porți ale orașului, unde corbii negri veniră cu repeziciune să se înfrupte.

În timpul acesta, Lope de Aguirre se uita la capul lui Alarcón și rîdea, spunînd :

— Ei, cum e, don Diego ? Cum de nu vine regele Castiliei să te reînvie ? Se pare că don Filip n-are mai multă pricepere și nici mai mult har decît celelalte ființe omenești din Castilia sau din Indii.

Porunci apoi să i se îngrijească lui Pedrarias rana de la gît, care sîngera tot timpul. Cum spuse asta, Carolino se și apropie, îndatoritor, gata să intervină, dar Lope de Aguirre îi spuse, indignat :

— Piei din ochii mei sau te omor în bătaie.

După ce îi oblojiră rana, îl luă pe Pedrarias în casa lui și îi dădu hîrtie și cerneală să scrie o scrisoare către regele don Filip. Auzindu-l, Pedrarias își zise : „Aha, de asta nu m-a omorît încă". Și fu sigur c-o să trăiască numai atîta cît va fi nevoie ca să îndeplinească acea poruncă.

Înainte se duse să-i sărute mîna — așa spuse — Elvirei, pe care o găsi plînsă, dar totodată surîzătoare. Crezînd că acel omagiu îi era adresat drept mulțumire, se grăbi să-i explice :

— Nu-mi datorezi mie viața și nici altcuiva decît bunăvoinței tatălui meu, care-ți este prieten.

Înainte de-a începe să dicteze scrisoarea, Lope ordonă să se trimită o patrulă în urmărirea civililor fugari din Valencia și să-i aducă pe toți cei pe care ar pune mîna,

pentru a-i pedepsi sau ține ostatici. Mulți dintre ei se găseau, după cum auzise spunîndu-se, pe o insulă din lagună, și maranionii construiră o plută mare cu materialele pe care le putuseră aduna. Acestea erau însă trestii de bambus — nu se găsea altceva la îndemînă — și nu prea aveau rezistență, și cînd păsiră primii pe plută, aceasta se înclină, amenințînd să se scufunde. O întărîră și pe-o parte și pe cealaltă, dar încercînd să suie pe plută un cal, se întîmplă același lucru. Din cauza asta, Lope se simțea păgubit și se apucă din nou să înjure, amenințîndu-i pe prieteni cît și pe dușmani, cerul cît și pămîntul.

Se mai mîngîie nițel cînd află veștile din Burburata, al cărui primar, Chávez, îi trimise o scrisoare spunîndu-i că, întîmplător și tot căutîndu-l pe Pedrarias, descoperise alt soldat fugit, numit Rodrigo Gutiérrez — cel cu dovada lui Paco Pilotul — pe care, pentru a-i face pe plac, îl arestase și-l ținea închis în oraș.

Fiind unul dintre cei care fugiseră cu Munguía, Lope de Aguirre era dornic să pună mîna pe el și se bucură de veste. Îl trimise imediat pe Francisco Carrión, jandarmul său, cu doisprezece soldați, ca să i-l aducă în tabără, dar fu în zadar, căci Rodrigo Gutiérrez era la adăpost, căci se refugiase în biserica din Burburata. Primarul Chávez îl ceru, dar preotul refuză să-l predea, și între ei avu loc un schimb de cuvinte aspre.

Preotul, pe lîngă toate, îl mai și ajută pe Gutiérrez să scape de lanțurile pe care i le pusese primarul și să fugă în timpul nopții, așa că stăpînul faimoasei pelerine reuși să scape. Cînd Carrión se întoarse și-i dădu raportul despre cele petrecute, Lope de Aguirre îl ocărî, spunîndu-i că nu-i bun de nimic și că-i un prost soldat de vreme ce nu-i retezase capul lui Chávez care n-avusese grijă de cel arestat.

Între timp, preotul de pe insula Margarita însoțea încă expediția și Lope de Aguirre îi spuse c-o să scrie o scrisoare către regele Filip și că el o va duce instanței regale din Santo Domingo, dar înainte îi cerea să jure în numele Domnului c-o să facă totul ca scrisoarea să ajungă în Castilia. Preotul refuză să jure dar, văzînd cît era de important lucrul acesta pentru a putea pleca de-acolo, jură și promise pe conștiința lui.

Lope își petrecu acea după masă scriind, mai bine zis dictînd scrisoarea lui Pedrarias, care uneori se întrerupea și zicea :

— Pun așa cum spui dumneata sau cu cuvintele mele ?

Lope șovăia un moment :

— Cum ai spune dumneata ?

Pedrarias traducea vorbele lui Lope în limbaj de curte, dar șeful basc protesta :

— Nu, nu. Mai bine pune așa cum zic eu, ca să vadă bine regele ce fel de om sînt și ca să-și dea seama cît e de mare curajul nostru. Dacă țin să scrii dumneata, o fac pentru că ai un scris mai bun decît mine și decît alți soldați. Dar cuvintele să fie cele pe care ți le spun eu.

Și așa a și fost. Scrisoarea spunea textual :

„Regelui Filip, spaniol de origine, fiul al lui Carlos Invincibilul.

Eu, Lope de Aguirre, vechiul tău vasal, creștin din moși strămoși, din părinți cu stare mijlocie și în timpuri bune hidalg, de origine bască, în regatul Spaniei, locuitor al orașului Oñate.

În tinerețea mea am trecut oceanul în această parte a Indiilor pentru că făceam mai multe parale cu lancea-n mînă și pentru a-mi îndeplini datoria pe care o are orice om cinstit, și de asemeni și din acest motiv ți-am făcut multe servicii în Peru, cucerind indieni și ocupînd localități în slujba ta, mai ales în bătălii și ciocniri care au avut loc în numele tău, întotdeauna pe măsura forțelor și posibilităților mele, fără să-i stingheresc pe oamenii tăi pentru leafă sau ajutor, așa cum se va vedea în registrele tale regale.

Eu unul cred, mărite rege și stăpîn, că pentru mine și pentru tovarășii mei nu ai fost așa, ci crud și ingrat, și mai cred că de bună seamă te înșeală cei care-ți scriu din țara asta, că e prea departe ca să poți cerceta adevărul. Și tu nu pui multă tragere de inimă ca să-l cauți.

Te înștiințez, rege, că s-ar cuveni să li se facă toată dreptatea și justiția unor vasali atît de buni cum ai prin aceste ținuturi, cu toate că eu, din pricină că n-am mai putut îndura cruzimile care le stau în obicei tuturor ma-

gistraţilor, viceregilor şi guvernatorilor, am ieşit de fapt de sub ascultarea ta, cu tovarăşii mei, ale căror nume ţi le voi înşira mai încolo, şi rupîndu-mă cu ei de ţara noastră, care e Spania, o să-ţi vin împotrivă cu cel mai crud război pe care forţele noastre îl vor putea purta şi îndura, şi poţi să crezi, rege şi stăpîn, că sîntem obligaţi la asta pentru că nu mai putem suferi dările, asupririle, şi nici pedepsele pe care ni le dau împuterniciţii tăi, care, pentru a-şi căpătui copiii şi slugile, ne-au uzurpat şi ne-au furat gloria, onoarea şi viaţa, că e mai mare jalea, rege, de felul în care s-au purtat cu noi.

Am rămas şchiop de piciorul drept de la două gloanţe de archebuză pe care le-am primit în valea Chuquinga, unde eram cu mareşalul Alonso de Alvarado, după cuvîntul şi porunca ta, şi urmărindu-l pe Francisco Hernández Girón care se răzvrătise împotrivă-ţi aşa ca mine şi ca tovarăşii mei acuma, şi aşa cum vom fi pînă la moarte, pentru că de fapt în acest regat am priceput cît de crud eşti şi cum îţi calci în picioare credinţa şi cuvîntul, astfel că pe aceste meleaguri socotim că promisiunile tale sînt mai puţin demne de crezare decît cărţile lui Martin Luther, căci viceregele tău, marchizul de Cañete, l-a spînzurat pe Martín de Robles, om de seamă în slujba ta, şi pe curajosul Tomás Vázquez, cel care-a cucerit Peru, ca şi pe bietul Alonso Díaz, care a făcut mai mult pentru descoperirea acestui regat decît însoţitorii lui Moise în deşert, şi pe Piedrahita, căpitan destoinic, care-a cîştigat multe bătălii în slujba ta, iar în Pucará tot ei te-au făcut să învingi, pentru că, dacă n-ar fi trecut sub stindardul tău, Francisco Hernández ar fi astăzi rege al Perului. Şi să nu pui preţ pe serviciile pe care magistraţii ăştia ai tăi îţi tot scriu că ţi le-au făcut, pentru că e o minciună grosolană dacă numesc serviciu faptul că ţi-au risipit opt sute de mii de pesos din vistieria regală pentru viciile şi nelegiuirile lor. Pedepseşte-i ca pe nişte ticăloşi, că asta şi sînt.

Ia seama, rege al Spaniei, să nu fii crud cu vasalii tăi, şi nici ingrat, căci pe cînd tatăl tău şi cu tine staţi fără nici o grijă în regatele Spaniei, vasalii tăi ţi-au dat, cu preţul sîngelui şi-al averilor lor, nenumărate regate şi stăpîniri prin părţile astea, şi să ştii, rege şi stăpîn, că nu poţi lua cu titlu de rege drept nimic de prin locurile

acestea unde n-ai riscat nimic, fără ca înainte să nu-i răsplătești pe cei care-au muncit și au asudat pentru asta. Căci asta este dreptate și poate să-ți fie cerută.

Sînt sigur că foarte puțini regi ajung în iad pentru că sînt puțini, că dac-ați fi mulți, nici unul n-ar putea ajunge acolo, pentru că și-n iad ați fi mai răi decît Lucifer, cu ambiția pe care-o aveți și de lacomi ce sînteți de-a vă ghiftui cu sînge omenesc ; dar nu mă mir și nici nu fac caz de voi, căci vă socotiți întotdeauna nevîrstnici, și orice om iresponsabil și naiv e ca nebunii. Hotărît lucru, mă leg în fața lui Dumnezeu, cu ai mei două sute de archebuzieri, maranioni, cuceritori, nobili, să nu lăsăm nici un împuternicit de-al tău în viață, pentru că știu acum pînă unde merge îndurarea ta ; și în ziua de azi noi ne socotim cei mai norocoși dintre oameni, fiindcă ne găsim în aceste părți ale Indiilor avînd credință și urmînd întocmai poruncile Domnului păstrînd tot ceea ce predică sfînta noastră mamă Biserica din Roma, și năzuim, deși păcătoși în viață, să primim martiriul pentru poruncile cele dumnezeiești dacă va fi nevoie.

Cînd am ieșit de pe rîul Amazoanelor, care se numește Marañon, am văzut într-o insulă locuită de creștini, care are drept nume Margarita, niște rapoarte venite din Spania despre marea schismă a luteranilor care se petrece acolo, și care ne-a înspăimîntat foarte, iar în armata noastră fusese cu săptămîni înainte un neamț numit Monteverde și am pus să fie făcut bucăți, că niciodată nu l-am văzut cu ochi buni în tovărășia noastră. Sorții vor da trupurilor plată bună sau rea și chiar mai rea, dar acolo unde ne-om afla noi, fii convins, mărite principe, că toți vor trebui să trăiască fără greș în credința lui Cristos.

Stricăciunea călugărilor e atît de mare în aceste locuri, încît eu gîndesc că ar fi bine să vină asupra lor mînia și pedeapsa ta, că nu e unul care să se creadă mai prejos decît un guvernator. Ia seama, rege, să nu crezi ce-ți vor spune ei, pentru că lacrimile pe care le varsă în fața chipului tău regesc sînt numai ca să vină pe urmă aici să petreacă și să poruncească. Dacă vrei să știi ce fel de viață duc ei pe-aici, află că se îndeletnicesc

cu felurite negustorii, caută să-şi adune bunuri lumeşti, să vîndă sfintele taine ale bisericii la preţuri cît mai mari, căci toţi preoţii pe care i-am văzut sînt duşmani ai săracilor, nemiloşi, ambiţioşi, lacomi şi trufaşi, astfel că, oricît de neînsemnat ar fi un călugăr, tot pretinde să poruncească şi să guverneze prin locurile astea. Pune-le oprelişte, rege şi stăpîn, pentru că din pricina acestor lucruri şi a pildelor celor proaste nu s-a sădit şi întărit credinţa în băştinaşi, şi îţi mai spun că, dacă desfrîul ăsta al călugărilor nu piere de pe-aici, n-au să lipsească nici scandalurile. Şi pe zi ce trece oamenii au să se-ndepărteze tot mai mult de Biserica lui Cristos.

Dacă eu şi tovarăşii mei, pentru motivul pe care-l avem, ne-am hotărît să murim pentru asta, firește şi pentru alte lucruri trecute, mărite rege, tu porţi vina, pentru că nu-ţi pare rău de truda supuşilor tăi şi nu ai grijă de multele pe care li le datorezi, pentru că dacă tu n-ai grijă de ei şi rămîi nepăsător cu toţi magistraţii ăştia ai tăi, niciodată n-ai s-o nimereşti bine cu guvernarea. Bineînţeles că nu e nevoie de martori, căci e de-ajuns să fii înştiinţat cum aceşti magistraţi au fiecare patru mii de pesos salariu, şi cheltuiesc opt mii, şi după trei ani fiecare dintre ei are cîte şaizeci de mii de pesos economisiţi, şi moşii şi proprietăţi, şi cu toate astea, dacă s-ar mulţumi să fie serviţi omeneşte, ar mai merge, deşi greul l-am duce noi. Dar, pentru păcatele noastre, vor ca pe unde îi întîlnim să ne plecăm în genunchi şi să-i preacinstim ca pe Nabucodonosor, lucru, firește, de neîndurat. Şi să nu creadă nimeni că eu, ca unul vrednic de plîns şi schilodit în slujba ta, şi tovarăşii mei, îmbătrîniţi şi obosiţi tot în slujba ta, n-o să te înştiinţăm ca nu cumva conştiinţa ta regală să se încreadă în avocaţii ăştia, că nu se cuvine menirii tale regale să rămîi nepăsător faţă de ei, care-şi petrec tot timpul căsătorindu-şi fiii şi fiicele, şi nu se pricep la altceva, iar vorba lor este *cum o fi cum n-o fi, dar mie să-mi fie bine.*

Iar călugării, în ceea ce-i priveşte pe ei, nu vor să-ngroape nici un indian sărac, şi stau cuibăriţi în cele mai bune slujbe din Peru. Viaţa pe care o duc e aspră şi plină de trudă, pentru că fiecare din ei ţine drept penitenţă în bucătăria lui o duzină de slujnice, şi nu trecute,

şi cam tot atîţia flăcăi care se duc pentru ei la pescuit, la vînat prepeliţe şi la cărat fructe. Pe credinţa mea de creştin îţi jur, stăpîne şi rege, că dacă nu pui stavilă fărădelegilor din aceste ţinuturi, o să te pedepsească cerul. Şi spun asta pentru a-ţi da de ştire care-i adevărul, deşi eu şi tovarăşii mei nu aşteptăm şi nici nu cerem îndurare de la tine, că chiar dacă ne-ai oferi-o, am scuipa pe ea că ne-ar dezonora.

Vai, ce mare păcat că tatăl tău, Cesar şi împărat, a cucerit cu puteri din Spania trufaşa Germanie şi a cheltuit atîţia bani aduşi din aceste Indii descoperite de noi, că ţie nu-ţi pare rău de bătrîneţea şi oboseala noastră, chiar dacă am muri de foame într-o zi ! Află că ştim şi pe-aici, mărite rege şi stăpîn, că ai cucerit Germania cu arme şi că Germania a cucerit Spania cu viciile ei, din care pricină, fără-ndoială, noi sîntem aici mai mulţumiţi cu porumb şi apă, doar fiindcă ne aflăm departe de un asemenea mare eres, că cei care-au căzut în el pot să se bucure de desfătările lui. Fie războaie pe unde-or fi, că pentru oameni s-au făcut ; dar în nici o vreme şi orice nenorocire ne-ar lovi, n-o să încetăm a ne supune pravilelor sfintei noastre mame Biserica din Roma. Mai mult decît tine şi pe căi mai bune decît ale tale.

Nu putem crede, mărite stăpîn şi rege, că tu ai fi crud cu nişte slujitori atît de buni cum ai în aceste părţi ale lumii, ci mai degrabă că bunii tăi magistraţi şi împuterniciţi fac pe semne ceea ce fac fără consimţămîntul tău. Spun aşa, mărite rege, pentru că în oraşul Los Reyes, la două leghe de el, s-a descoperit o lagună lîngă mare, unde se găsea ceva peşte, că Dumnezeu a lăsat să fie aşa, şi tîlharii ăştia de magistraţi şi slujbaşi ai tăi, ca să pună mîna pe peşte, aşa cum fac cu tot ceea ce e pentru îmbuibarea şi viciile lor, îl arendează în numele tău, dîndu-ne a înţelege, ca şi cum noi am fi proşti, că ar fi după voinţa ta. Dacă aşa stau lucrurile, lasă-ne, stăpîne, să prindem ceva peşte măcar pentru că am muncit să-l descoperim şi să-l luăm în stăpînire, că regele Castiliei n-are nevoie de patru sute de pesos, că aşa se arendează. Şi apoi, măreţe şi prealuminate rege, nu-ţi cerem favoruri nici în Córdoba, nici în Valladolid, nici în restul Spaniei, care e patrimoniul tău, dar îndură-te stă-

pîne, şi îndestulează-i pe cei sărmani şi obosiţi cu roadele şi veniturile pămîntului ăstuia şi ia seama, stăpîne şi rege, că Dumnezeu e pentru toţi şi la fel e dreptatea, răsplata, raiul şi iadul. Şi că n-ai să scapi de asta.

În anul 1559, marchizul de Cañete a încredinţat expediţia de pe rîul Amazoanelor lui Pedro de Ursúa, navarez, sau, mai bine zis, francez, şi a zăbovit cu construirea navelor pînă în anul '60, în provincia indienilor „pleşuvi", care e în Peru, şi pentru că indienii umblă raşi în cap o numesc aşa. Dar navele astea, pentru că ţinutul unde se făceau era ploios, cu multe furnici şi ciuperci distrugătoare, cînd să le lăsăm la apă ni s-au sfărîmat cele mai multe : am făcut plute şi am lăsat caii şi celelalte agoniseli pe ţărm şi am pornit pe rîu în jos, săraci lipiţi.

Apoi am ieşit cu bine din cele mai puternice rîuri din Peru, astfel că într-o zi ne-am pomenit într-un golf liniştit. Merseserăm cam trei sute de leghe de la locul unde ne îmbarcaserăm prima oară. Nu e puţin lucru să mergi neîncetat trei sute de leghe pe linia ecuatorului.

Guvernatorul acela era atît de pervers, de vicios şi de ticălos, încît nu l-am putut răbda, şi astfel, pentru că era cu neputinţă să mai înghiţim răutăţile lui şi socotindu-mă părtaş la asta, aşa cum mă vor socoti şi alţii, (mărite) rege şi stăpîn, n-o să spun mai mult decît că l-am omorît. Moarte, firească, în timpul cel mai scurt şi fără cruzime. Şi apoi l-am ridicat ca rege al nostru pe un tînăr cavaler din Sevilla, numit don Hernando de Guzmán şi i-am jurat credinţă, aşa cum regeasca ta persoană va vedea prin semnăturile tuturor acelora care ne-am aflat acolo, care rămîn în insula Margarita, din Indiile astea, iar pe mine m-au numit „şeful operaţiunilor militare", şi pentru că n-am îngăduit insultele şi ticăloşiile lui, au vrut să mă omoare şi l-am omorît eu pe noul rege, şi pe căpitanul gărzii lui şi pe locotenentul general, şi pe alţi patru căpitani, şi pe majordomul lui, şi pe capelan, şi pe o femeie din clica potrivnică mie, şi pe un comandor de Rodas, şi pe un amiral, şi pe doi sublocotenenţi şi încă şase aliaţi de-ai lor şi cu intenţia de-a continua războiul şi de-a muri în el din cauza multelor cruzimi pe care împuterniciţii tăi le fac împotriva

noastră, am numit iar căpitani şi sergent maior şi ei au vrut să mă omoare, iar eu i-am spînzurat atunci pe toţi.

Ne-am urmat drumul nostru, petrecîndu-se toate aceste omoruri şi întîmplări nenorocite pe rîul Marañón şi am făcut pînă să ajungem la vărsarea lui în mare mai bine de zece luni şi jumătate. Am străbătut o mie cinci sute de leghe fără a pune la socoteală cotiturile rîului, nici cercetarea altor afluenţi şi recifuri şi braţe de mare.

Rîul e mare şi înspăimîntător, are la vărsare optzeci de leghe de apă dulce, bancuri mari de nisip şi opt sute de leghe de pustietate fără urmă de populaţie, cum maiestatea-ta o să vadă dintr-o relatare pe care am făcut-o, foarte adevărată. În calea pe care am urmat-o are mai mult de şase mii de insule. Numai Dumnezeu ştie cum am scăpat de o apă atît de înfricoşătoare, că e ca o mare agitată, cu malurile pline de lighioane veninoase. Te previn, rege şi stăpîn ; nu întocmi şi nici nu îngădui să se facă vreo flotă pentru acest rîu atît de vijelios, pentru că, pe ce am mai sfînt îţi jur, rege şi stăpîne, că dacă vin o sută de mii de oameni nu va scăpa nici unul, pentru că ceea ce ţi se va spune va fi înşelător, că pe rîu nu e cu putinţă să nu ajungi la disperare, mai ales pentru ageamiii spanioli veniţi din Castilia şi care se aşteaptă să găsească de toate de-a gata.

Căpitanii şi ofiţerii pe care îi am în prezent şi promit să moară în această încontrare ca nişte obijduiţi sînt : Juan Jerónimo de Espinola, genovez, amiral ; Juan Gómez, Cristóbal García, căpitani de infanterie, amîndoi andaluzi ; căpitan de cavalerie Diego Tirado, andaluz, căruia împuterniciţii tăi, rege şi stăpîn, i-au luat cu mare nedreptate indienii pe care-i cîştigase în luptă. Căpitanul gărzii mele, Roberto de Zozayo şi locotenentul său Nuño Hernández, din Valencia. Juan López de Ayala, din Cuenca, casierul nostru. Locotenent general Blas Gutiérrez, conchistador de douăzeci şi şapte de ani. Juan Ponce, locotenent, originar din Sevilia. Custodio Hernández, locotenent, din Portugalia. Diego de Torres, locotenent, navarez ; sergenţi Pedro Gutiérrez Viso şi Diego de Figueroa şi de asemeni Cristobal de Rivas şi Pedro Rojas. Juan de Saucedo, locotenent de cavalerie. Bartolomé Sánchez Paniagua, şeful nostru de jandarmi. Diego Sánchez Bil-

bao, îngrijitor. Garcia Navarro, supraveghetor general. Şi alţi mulţi nobili care se roagă lui Dumnezeu să-ţi dea mereu spor în toate împotriva turcului şi a francezului, şi a tuturor celorlalţi care prin acele părţi ar vrea să-ţi facă război, iar prin părţile astea să ne ajute Dumnezeu să putem dobîndi cu armele noastre plata care ni se cuvine, căci n-ai vrut să ne dai ceea ce ni se cuvine pe drept şi trebuie să plăteşti într-un fel sau altul :

Fiu al credincioşilor tăi vasali basci, iar eu, rebel pînă la moarte din cauza ingratitudinii tale — Lope de Aguirre, *Pelerinul.*"

Cînd isprăvi scrisoarea, Pedrarias îşi ţinu respiraţia, încercînd să identifice zgomotele care se auzeau din casă. Şi bănuielile i se întăriră auzind plînsul doñei Elvira. „Copila asta plînge, gîndi, pentru că ştie că taică-su o să mă omoare." Dar plînsul încetă repede, dat fiind că negrii îşi începuseră petrecerea în faţa casei. Poate că o făceau acolo — se gîndea Pedrarias — ca să nu se îndepărteze de casa comandantului, siguri că o să fie nevoie de unii din ei şi de frînghiile lor. (Pedrarias nu vroia să moară sugrumat şi spera că Lope o să-i facă favoarea unei morţi mai puţin înjositoare.)

— *Năpîrcă, ridică-te,* poruncea un negru ghemuit pe călcîie.

— *Să se ridice năpîrca.*

Negrul sărea înapoi, tot ghemuit.

— *Acu o văd. Uite-o că vine şi mă muşcă uite-aşa.*

— *Fugi şi tu.*

Atunci negrul, pe vine, sărea într-o parte.

— *Vine să-şi vadă iubita, fata stăpînului ei !*

— *Cum de nu !*

Şi negrul cu toba marca ritmul cu o mutră supărată pe care o explică în felul lui :

— *Nu e binecuvîntată. Toba. Toba nu e binecuvîntată.*

Schimbă melodia, dar dansul rămase acelaşi :

— *Toba.*

— *Negrul o bate repede.*

— *Toba.*

— *Pentru cocoş şi găină.*

— *Așa de repede.*
— *Toba.*
— *Ieslei Domnului.*

Soldații se uitau de departe cu indiferență. Care mai mult, care mai puțin, toți îi priveau pe negri cu neîncredere. S-ar putea prea bine ca acei negri mari, voinici, surîzători să aibă interese proprii și altele decît cele ale armatei. Interese ? Nu se știa, dar așa cum aveau o altă limbă și altfel de dansuri, puteau foarte bine să-și aibă și interesele lor tainice. Din fericire, nu erau mulți negri, să tot fi fost douăzeci și nu purtau niciodată arme. Frînghiile nu puteau fi considerate ca atare, frînghiile acelea pe care le purtau la brîu și care se legănau în ritmul dansului.

Lope de Aguirre ieși și încredință scrisoarea preotului din Margarita. Apoi îl chemă pe Pedrarias, dar în locul lui veni Elvira, plîngînd. Și după ea, pajul Antoñico, cu ochii lui mari de uliu, înspăimîntat.

Aguirre, tulburat și întărîtat, îi porunci Elvirei să se întoarcă înapoi și-i spuse lui Pedrarias că au să vorbească mai tîrziu și să nu iasă din casă. Asta i-o spuse lui și nu sentinelelor, ceea ce însemna că, în ciuda celor întîmplate, nu era arestat. Lope de Aguirre îl trimise, cu preotul, și pe pilotul Barbudo, unul cu faimă de laș, care nu era bun decît să vorbească și să se laude și care făcea mereu pe grozavul și pe trufașul.

— Păcat că trebuie să ne lipsim de tine, îi spuse Aguirre la plecare, că acum n-o să mai avem pe socoteala cui petrece și rîde.

Lope mai primi și o a doua scrisoare din Burburata, de la primarul Chávez, care-i dădea de știre că guvernatorul Collado, care se afla la Tocuyo, era foarte înspăimîntat și că făcea pregătiri pentru a aduce o armată puternică din Nueva Granada, astfel încît să-l poată înfrînge la Barquisimeto.

Lope îl chemă pe Pedrarias și de unde acesta se aștepta să-l omoare, se trezi că-i cere sfatul.

— Ce-aș face eu în locul dumitale, spuse Pedrarias, ar fi să urc spre Barquisimeto și să-l ocup înainte de-a sosi oamenii lui Collado.

— Asta-i și părerea mea și-mi pare bine.

Aguirre hotărî să plece cît mai repede, dar în noaptea dinaintea plecării se descotorosi de trei soldaţi care-l supărau de cîtva timp şi de care era sigur că vor încerca să dezerteze. Unul era andaluz, din Bujalance, şi se numea Benito Díaz. Era un ins ciudat şi extravagant — cînd se culca se lega singur de picioare, pentru că, spunea el, în Lima, un soldat prieten de-al lui s-a sculat noaptea în somn şi, fără să se trezească, a dat cu spada într-unul care dormea alături. Avea ideea fixă că în stare de somnambulism putea să facă acelaşi lucru şi nu vroia să riște. Ceilalţi doi suspecţi erau Cigarra şi Francisco Loro, amîndoi de pe insula Margarita, care se căiau că s-au înrolat sub flamurile lui. Lope de Aguirre în persoană îi chemă şi îi duse cu zăhărelul la coliba unde erau cei doi negri. Carolino şi Juan Primero îşi potoleau nerăbdarea cu jocuri copilărești, alergînd şi urmărindu-se unul pe altul, şi unul din ei cînta :

— Dracu să te ia,
dar să-i spui că nu...

Cînd apăru Lope de Aguirre cu cei trei oameni dezarmaţi, Carolino spuse :

— Acolo înăuntru sînt ceilalţi, domnu, vreau să zic *escadra* gărzii cu arme, domnu.

— Făceţi-vă meseria, răspunse Lope, şi nu-i chemaţi.

Benito Díaz, care era maranion veteran, vru să fugă, dar Lope de Aguirre stătea pironit în uşă cu spada trasă.

— Haide, Benito, îi spuse, că acuma nu ne jucăm.

Negrii îi sugrumară pe cei trei soldaţi. După ce puseră şi cel de-al treilea cadavru lîngă celelalte, negrii începură să rîdă şi Lope îi întrebă de ce. Răspunse Carolino :

— Nu era nici un soldat acolo înăuntru, domnu general. Am spus asta pentru c-am văzut că erau trei şi noi doar doi, şi uneori se cam ştie ce se-ntîmplă, că unii sînt îndărătnici şi nu vor să se supună.

Lope de Aguirre porunci să se dea foc colibei ca să ardă cadavrele, dat fiind că acesta părea un sistem mai comod şi mai expeditiv decît acela de-a săpa gropi, lucru pe care toţi îl făceau în silă, chiar şi negrii. Aceştia primiră ordinul cu bucurie.

Oamenii guvernatorului Collado puseseră iscoade pe drumurile spre Barquisimeto, aproape de Valencia. Cînd văzură că Aguirre pornea cu trupele sale, între care figurau nouăzeci de cai rechiziționați în Nueva Valencia, se întoarseră să dea de veste la Barquisimeto, și în mai puțin de douăzeci și patru de ore locuitorii fugiră cu familiile lor, lăsînd prin case hrană îmbelșugată și obiecte de valoare, fără să ia în seamă mustrările lui García de Paredes.

Trupele lui Aguirre întîrziară mai mult de opt zile pînă să ajungă acolo , dar acea alarmă prinse bine, pentru că, mulțumită ei, trupele de ajutor care se concentraseră în Tocuyo se apropiară de Barquisimeto în marș forțat. Toți — să fi fost vreo șaizeci de oameni — aveau cai, dar foarte puțini erau buni călăreți. Aveau doar trei archebuze, dar una din ele fiind fără tigăiță, aproape că nici nu se putea folosi. Cît despre lăncii, jumătate erau de bambus, cu vîrful de fier scos de la furcile țărănești care se folosesc la vînturatul paielor. Cei mai mulți nu purtau coifuri, pentru că n-aveau și foloseau în locul lor ceea ce poporul numea „coifuri burgunde". Erau niște bonete făcute din postav în patru culori și căptușite cu bumbac și resturi de lînă groasă, bune să te apere de-o ploaie de pietre într-o bătaie de copii, dar nu de-o lovitură de spadă, și păreau mai mult lucruri de joacă decît de război.

Generalul Gutiérrez de la Peña, care era unul dintre șefii aceia militari foarte îndrăzneți și cam afemeiați în maniere — ceea ce produce în mod obișnuit, printr-o ciudată aberație, multă simpatie în rîndurile trupelor — se întoarse la Tocuyo de la Barquisimeto, unde se dusese să studieze terenul, și-i spuse guvernatorului că, dacă nu obțineau mai multe forțe, tot ce s-ar putea face la Barquisimeto era să rețină și să întîrzie puțin înaintarea lui Lope de Aguirre. García de Paredes nu se angaja nici el la mai mult dacă nu i se dădeau întăriri.

Avu loc un incident nu lipsit de haz — și anume că, pe cînd mica trupă care venea de la Tocuyo se afla la distanță de o zi de Barquisimeto, se întîlni cu forțele lui Lope de Aguirre în mijlocul unei păduri pe care o traversau în direcții opuse. Soldații mergeau în șir unul cîte

unul, pentru că pădurea era deasă, iar arborii și desișurile împiedicau orice mișcare.

Avangarda regaliștilor și cea a lui Lope se întîlniră și se opriră brusc, neștiind ce să facă — în acel loc era imposibilă orice manevră de luptă. Începură să dea înapoi fără a întoarce caii, lucru destul de greu și pentru unii și pentru alții.

Oamenii regelui reușiră să iasă numaidecît din pădure, dar în timpul manevrelor, anevoioase, cîțiva soldați își pierdură coifurile lor burgunde, iar alții lăncile numite maure. Aguirre le strînse și rămase să le vadă mai bine și-și bătu joc de ele.

Maranionii mergeau și ei senini, fără arme de apărare și cu archebuzele fără fitil. Se îndepărtară unii de alții, și Aguirre găsi pe-aproape cîteva colibe indiene lîngă niște mine de aur care fuseseră părăsite cînd se aflase de venirea lui Lope. Dădură peste ceva provizii și se bucurară, dar Aguirre ar fi preferat să dea peste negrii și indienii care lucrau în mine, pentru că era sigur că i s-ar fi alăturat.

Se odihniră o zi în acele colibe și cînd porniră să-și continue drumul, se dezlănțui o furtună însoțită de o ploaie torențială. Era atît de puternică, încît în pădure se formau lacuri, iar solul de frunze uscate și ierburi se ridica, așa cum mai văzuseră și înainte pe malurile Amazoanelor. Cu toate astea își continuară drumul, și cînd cădea vreun trăsnet pe-aproape, Lope de Aguirre ridica glasul și spunea :

— Oare Dumnezeu crede că, dacă ne trimite ploaie și trăsnete, n-o să mergem în Peru să facem ceea ce trebuie să facem ? Se înșeală de-a binelea.

Apoi spunea că Dumnezeu era un prost țintaș pentru că nu nimerea să-l omoare cu unul din trăsnetele acelea.

Iar ploaia, deși torențială, însemna prea puțin ca să-i oprească-n loc.

Cînd ajunseră la niște povîrnișuri mîloase, caii și catîrii alunecau și unii cădeau și trebuiau să-i descarce ca să se poată ridica. Trebuiră să sape și să facă un fel de trepte, în care să se poată fixa copitele cailor, și așa izbutiră în cele din urmă să urce.

Din cauza acelor întîrzieri, avangarda — care putuse să se cațăre mai bine — se îndepărtă atît de mult, că atunci cînd Lope de Aguirre și restul coloanei ajunseră pe coamă, soldații nu se mai vedeau și șeful începu să strige-n gura mare, gîndind că au dezertat. Cum călărea un cal sprinten, putu să-l ajungă pe Juan de Aguirre și pe ceilalți și le zise :

— Zău că dacă nu schimbăm rînduiala, cred că n-o să putem ajunge în Peru, după dezordinea și lipsa voastră de organizare. Atît îi spun căpitanului gărzii, că nu vreau să-l văd că iese din bătaia archebuzei mele.

Apoi îi obligă pe toți să se întoarcă și să rămînă la vedere.

În acea noapte făcură popas aproape de stînca cea alunecoasă. A doua zi reluară marșul cu mai multă rînduială, în așa fel încît să nu se mai piardă din ochi. Reușiră să treacă peste munți cu bine și coborîră spre cîmpurile verzi de la Barquisimeto, deși se aflau încă departe de oraș. Locul acela se numea *Valle de las Damas*[1], nume pe care i-l puseseră primii descoperitori. Acolo dădură peste un rîu cu ape foarte limpezi și proaspete, numit *Aracuí,* care iese mai apoi la cîmpie printr-un defileu, și soldații se opriră să se odihnească.

Oamenii lui García de Paredes, care se retrăseseră lăsînd iscoade, îl văzură pe Lope de Aguirre sosind în vale și dădură de veste în oraș.

Maranionii petrecură noaptea lîngă rîu. În acea noapte, Lope își adună căpitanii și le spuse că, pe măsură ce se apropia de Barquisimeto avea presimțirea că unii dintre soldați aveau să treacă la dușman și că lui îi erau de-ajuns o sută de oameni de încredere ca să ajungă în Peru. Le spuse că cel mai bine ar fi să-i omoare chiar în noaptea aceea pe cei suspecți și pe bolnavi, care ar fi vreo șaizeci, pentru a intra în Barquisimeto siguri de ei și puternici. Dar Lope nu îndrăznea să ia o hotărîre ca aceasta fără să stea la sfat cu ei.

---

[1] Valea Doamnelor.

Căpitanii îl făcură să-şi dea seama că dacă-i omora pe cei şaizeci, ceilalţi ar rămîne cu groaza-n suflet, şi acesta ar fi un bun motiv pentru a-l părăsi, căci ei şi auziseră pe cineva spunînd că Lope de Aguirre era înţeles cu trupele regelui şi că avea să-şi omoare toţi soldaţii ca şi cum prin asta ar vrea să facă un serviciu duşmanilor, pentru a se prezenta la sfîrşit ca să-şi primească răsplata. Lope de Aguirre, înspăimîntat de acele cuvinte, hotărî să nu mai omoare pe nimeni, în afară de cazurile de trădare evidentă.

Între trupele lui García de Paredes din Barquisimeto se afla un maranion foarte respectat în armata lui Lope de Aguirre, care izbutise să fugă pe cînd erau la Margarita. Acesta era Pedro Alonso de Galeas, fost prieten al lui Ursúa. Iar acesta îl sfătui pe García de Paredes să nu se lupte, ci să se aţină pe lîngă expediţia maranionilor, pentru a le da răgazul şi ocazia să dezerteze, lăsîndu-l pe Lope de Aguirre numai cu cîţiva zeloşi, care i-ar rămîne credincioşi pînă la capăt.

Galeas fugise din insula Margarita deoarece simţise că-l paşte o mare primejdie într-o zi cînd Aguirre îl întrebase cum stăteau cu tobele, iar Galeas îi spusese că două dintre ele n-aveau piele. Aguirre zisese :

— Galeas, dacă n-ai grijă, zău c-o să le fac din pielea ta.

Nu mult după aceea, tocmai cînd se pregăteau să plece din insulă, cineva şoptise, trecînd pe lîngă Galeas :

— Păzeşte-te că vor să te omoare.

Şi atunci Galeas fugise.

Izbutise să ajungă cu bine la Burburata, iar de acolo, în fugă, pînă la trupele din Tocuyo.

La început, García de Paredes bănuia că Galeas ar putea fi un spion de-al lui Aguirre, dar după cîteva zile căpătă încredere în el. Şi înţelese în cele din urmă că sfaturile acestea puteau să-i fie de mare folos. Galeas insistă mult asupra faptului că cei care erau cu Aguirre doreau să dezerteze şi că şeful nu mai avea ca soldaţi fideli decît vreo 35—40 de maranioni, prea compromişi prin crimele lor. Ceilalţi ar trece în tabăra regelui, cu arme şi steaguri cu tot, dacă ar avea ocazia.

García de Paredes, care nu avea o fire războinică şi era om cu judecată, urmă întocmai acele sfaturi. Se aflau la Barquisimeto, dar, cînd se apropiară trupele lui Aguirre, părăsiră aşezarea şi-şi aşezară tabăra la depărtare de-o leghe.

Între timp, Pedrarias, cînd se trezea dimineaţa, se minuna de fiecare dată că mai era încă în viaţă. O dată, Lope îi spusese cu o nuanţă mai mult de mîhnire decît de ameninţare :

— Dacă lucrurile se înrăutăţesc, ceea ce nu cred, gîndeşte-te bine la ce vei face, deoarece poţi nenoroci o fiinţă care n-are nici o vină.

Pedrarias nu înţelegea, dar nu îndrăzni să-l întrebe, bănuind că, poate, era vorba de Elvira, şi în acest caz lucrul era extrem de delicat pentru amîndoi. Din acea clipă Pedrarias înţelese că persoana lui era în siguranţă şi o privea pe fată cu mai multă duioşie, iar pe tată cu mai mult respect decît înainte.

XVII

După întîlnirea din pădure, unde nu se ivise prilejul să pună mîna pe arme, oamenii regelui se retraseră spre marginea ei, şi acolo García de Paredes îl aşteptă cu cei şaizeci de oameni ai săi pe Aguirre, într-o ambuscadă, dar cerul, care fusese pînă atunci înnorat, se înseninâ şi apăru o lună foarte strălucitoare.

Ştiind că era inutil să încerce a-i lua prin surprindere, puţinii soldaţi ai lui García de Paredes se retraseră fără să atace.

Gutiérrez de la Peña se găsea tot la Tocuyo, încercînd să mai recruteze ceva oameni.

Oamenii regelui intraseră în Barquisimeto, urmîndu-l pe García de Paredes, care era un bărbat înalt de statură — ca şi faimosul său părinte — priceput în ale războiului, ca şi în ale păcii. Neavînd decît trei sau patru archebuze, nu puteau rămîne în sat la bunul plac al trupelor lui Aguirre, astfel că plecară şi poposiră la o depărtare de-o leghe, cu oameni de veghe şi sentinele.

Plecînd, lăsară în toate casele aşezării înscrisuri de iertăciune semnate de preşedintele instanţei din Santo Domingo şi de guvernatorul Collado, în care se spunea : „Don Filip al II-lea, către voi, magistrat Alonso Bernáldez şi guvernator don Pablo Collado, deoarece auzim că mulţi dintre soldaţii tiranului Lope de Aguirre sînt ţinuţi cu forţa şi fără voia lor, prin prezenta vă împuternicim ca în regalul nostru nume să puteţi ierta şi să iertaţi în general pe toţi oamenii şi soldaţii care ar trece în slujba noastră, oricare ar fi delictele, trădările, răscoalele, tiraniile şi omorurile, cît şi alte rele comise în

timpul cît s-au aflat sub numitul Lope de Aguirre. Santo Domingo, 6 octombrie din 1561."

După cîteva zile veni iar, de la Tocuyo, generalul Gutiérrez de la Peña cu douăzeci şi cinci de oameni, două archebuze şi alte scrisori de iertăciune.

Mai aducea şi un răvaş de-a lui Collado către Lope de Aguirre, în care şeful maranionilor era poftit să treacă în serviciul regelui, făgăduindu-i că, pentru toate cele întîmplate pînă atunci, guvernatorul n-avea să-i facă nici un rău. Ba îl va trimite chiar la picioarele milostivei sale maiestăţi, cu care prilej l-ar recomanda, şi i-ar fi bună mărturie care să adeverească ceea ce promitea în regescul său nume, lui şi soldaţilor săi. Adăuga că dacă, trecînd peste toate astea, ar prefera să stăruie în gîndurile sale blestemate, îl ruga ca, pentru a scuti moartea atîtora care erau ameninţaţi în ciocniri şi bătălii, să se întîlnească numai cu el şi să lupte ei doi singuri şi cu arme egale, iar cîmpul de luptă să rămînă al aceluia care ar învinge.

După ce scrise toate acestea, Collado se îmbolnăvi de frică, gîndindu-se că Aguirre i-ar putea primi provocarea.

Lope răspunse chiar în ziua cînd intrară în sat prin următoarea scrisoare, pe care, ca de obicei, o scrise Pedrarias :

„Prea înălţate domn : Am primit scrisoarea de la dumneavoastră şi vă mulţumesc pentru făgăduielile şi iertările pe care le cuprinde, deşi eu, atît acum, cît şi *in articulo mortis* şi după moarte, cît şi în orice altă împrejurare, urăsc o asemenea iertare din partea regelui şi chiar dumneavoastră îmi sînteţi nesuferit, cu atît mai mult iertările acestea, care nu vor provoca prima furtună. Dacă aceasta ar fi o neînţelegere personală între dumneavoastră şi mine sau dintr-un serviciu pe care eu vi l-aş fi făcut dumneavoastră, îmi pare că ne-am putea întîlni şi cădea iar de acord, dar nu despre asta e vorba, căci e o copilărie şi eu nu sînt omul care să dea înapoi cînd a început ceva cu atîta dreptate, mai ales fiind muritor cum sînt şi ştiind ce mă aşteaptă în privinţa asta.

Spuneți că v-ați da o mie de vieți în slujba regelui. Păstrați-o bine pe aceea pe care-o aveți, căci dac-o pierdeți, regele n-o să se întristeze și nici n-o să v-o dea înapoi. E bine să-ți faci datoria față de lume și de asemeni e nevoie să ai grijă de sănătate. Dumneavoastră aveți multă dreptate să-l slujiți pe rege, deoarece, cu prețul sîngelui atîtor nobili și fără nici o trudă, trăiți din sudoarea sărmanilor. Din aceasta și din lucruri asemănătoare pe care le făptuiește regele i se face lui Dumnezeu un mare rău. Cînd veniți dumneavoastră cu două nominative să faceți legi oamenilor de bine, este ceva de rîs. Să nu-mi vorbiți de iertare, că eu știu mai bine decît dumneavoastră ce se poate ierta și ce nu. Căci regele, după nouă ani, l-a spînzurat pe bunul Martín de Robles și pe curajosul Tomás Vázquez și pe Antonio Diáz, conchistador, și pe Piedrahita, și toți cu iertările și înscrisurile atîrnate de gît. I-a spînzurat. Blestemați să fie toți oamenii mici sau mari, deoarece consimt să vină și să hotărască un avocat, unde au lucrat ei și ar trebui omorîți cu toții, căci sînt cauza atîtor rele. Dumneavoastră să veniți să stați de vorbă cu noi un ceas, că veți fi în siguranță, mai mult decît unul dintr-ai noștri care ar veni la dumneavoastră, iar asta să se facă repede, pentru că jur pe Dumnezeu că n-am să las pe pămîntul ăsta pe nimeni în viață și să nu credeți că mă înspăimîntați cu serviciul pe care spuneți c-o să i-l faceți regelui. Cel mai nevîrstnic dintre noi, și care are optsprezece ani, l-a slujit mai mult decît dumneavoastră. Și cu atît mai mult noi, ceilalți, care sîntem ciungi și șchiopi de mult ce l-am slujit, și de vreme ce dumneavoastră ați deschis ostilitățile, strîngeți bine pumnii, c-o să vă dăm de furcă, pentru că sîntem oameni care nu ținem prea mult la viață.

Din acest sat astăzi miercuri, la prînz, vă sărută mîinile slujitorul dumneavoastră *Lope de Aguirre.*"

Lope se înfurie aflînd satul Barquisimeto pustiu și trimise prin indieni mai multe scrisori fugarilor, bănuind mai mult sau mai puțin cam pe unde se găseau. În toate acele scrisori spunea același lucru : că n-o să facă nici un rău nimănui dacă se întorceau în sat cu hrană

pentru trupe, dar dacă nu se întorceau, va da foc caselor şi va rade aşezarea de pe faţa pămîntului.

Indienii fură prinşi de către cei din tabăra regelui, şi scrisorile lui Lope le dădură mult curaj, văzîndu-l fără ajutoarele pe care se aştepta să le găsească.

Lope, mirat că duşmanul nu ataca, ba chiar dimpotrivă, părea să evite orice întîlnire, ieşi cu forţele lui la cîmp deschis în ordine de bătaie. Văzînd că se apropiau nişte patrule călare cu Gutiérrez de la Peña, dădu ordin ca archebuzierii să încarce fiecare două gloanţe înrămate, adică legate printr-o sîrmă şi, cu stindardele de luptă desfăşurate, se întoarseră iar în sat, grozăvindu-se că sînt stăpîni şi că nu le pasă de nimic.

Încă nu ajunseră să intre toţi oamenii lui Lope de Aguirre în Barquisimeto cînd García de Paredes, cu o mică trupă de opt călăreţi, căzu asupra ariergărzii şi reuşi să captureze de la indienii catîrgii patru animale încărcate cu ceva îmbrăcăminte, praf de puşcă şi alte muniţii care constituiră un ajutor preţios pentru soldaţii regelui.

Lope de Aguirre se instală în casa cea mai izolată din partea de sus a satului, pentru că deşi era la şes, se întîlneau unele porţiuni mai ridicate decît altele. Casa era înconjurată cu ziduri duble crenelate şi pe timp de pace locuia în ea un bătrîn căpitan numit Damián del Barrio. Lope puse să fie închişi în acea mică fortăreaţă soldaţii care nu-i prea păreau de încredere, iar din cei mai siguri alcătui gărzile şi sentinelele. Pedrarias era tot liber şi dacă maranionii înţelegeau toleranţa lui Aguirre în felul lor, negrii îl priveau miraţi pe acel om, care părea mai tare decît însuşi comandantul.

Lope îi adună pe toţi cei care nu erau de serviciu şi le spuse :

— Am aflat, domnilor, că aţi găsit scrisorile guvernatorului prin care vi se promite iertare pentru fărădelegile pe care le-aţi făcut pînă acum, şi ca om cu experienţă în treburi de-astea şi care am trecut înainte prin împrejurări asemănătoare, vreau să vă deschid ochii asupra capcanei ce vi s-a întins şi să vă spun să nu vă încredeţi în guvernatori şi nici în preşedinţi de instanţe, nici în hîrtiile şi iscăliturile lor, căci dacă v-aduceţi aminte

de violenţele făptuite, omoruri, furturi, distrugeri de aşezări, puteţi fi siguri că de pe urma lor v-aţi ales cu o faimă atît de cruntă şi de ticăloasă că nici în Spania, nici în Indii, nici în vreo altă parte n-a făcut nimeni tîlhării mai mari şi c-au să rămînă de pomină cît timp o străluci soarele, iar peste trei sau patru secole vor fi oameni care vor vorbi şi scrie despre ele.

Lope spunea toate acestea cu un ton hotărît şi cu o anumită şi firească bucurie ascunsă. Şi adăugă :

— Pentru toate astea vă asigur, maranioni, că însuşi regele, dacă ar vrea să vă ierte, n-ar putea s-o facă, şi cu atît mai puţin un avocat chiţibuşar ca Pedro Collado. Chiar s-o vrea ei, zic, vor rămîne întotdeauna rudele şi prietenii celor pe care i-aţi omorît şi ei au să vă urmărească zi şi noapte şi au să încerce să vă ia viaţa, din care pricină veţi trăi în ruşine şi insultaţi, că n-o să existe gospodar, cioban sau om paşnic care să nu vă ocărască şi umilească numindu-vă trădători şi asasini şi pînă şi cel mai bicisnic o să-ndrăznească să ridice mîna împotriva voastră. Într-un fel sau altul, pînă la urmă o să sfîrşiţi rău. Iar dacă nu, la ce le-a folosit iertarea semnată de mîna regelui lui Piedrahita, lui Tomás Vázquez sau altor căpitani ? După ce l-au slujit o viaţă întreagă, pentru două zile de răzvrătire a venit un magistrat nevrednic şi le-a tăiat capul. Dacă asta s-a-ntîmplat cu ei, ce ni s-ar întîmpla nouă, care am comis mai multe omoruri şi prăpăduri într-o zi decît toţi cei ce s-au ridicat în Indiile astea împotriva regelui ? Luaţi seama, fraţilor, fiecare să-şi poarte de grijă şi să nu credeţi cu uşurinţă primul lucru care vi se spune, deoarece vă veţi căi curînd şi va fi prea tîrziu. Cum am spus şi în alte rînduri, nicăieri nu puteţi fi mai în siguranţă decît în tovărăşia mea, căci alături de mine veţi trăi în cinste şi mai liniştiţi decît dacă v-aţi încrede în hîrtiile astea ale guvernatorului, că toate sînt fructe amare pentru noi şi pilule aurite, că sub învelişul ăsta vor să înghiţim veninul şi otrava pe care le conţin. Să ne gîndim, fraţilor, că dacă acum suferim de foame şi tragem din greu, mai departe ne aşteaptă odihna şi îndestularea, şi o dată cu izbînda, belşug în toate privinţele

şi tihnă şi onoare. Să căutăm să facem ceea ce trebuie să facem şi să ne vindem scump pielea, că istoria o scrie cel care cîştigă, şi vă va încununa frunţile cu lauri şi morala o face stăpînul şi nu învinsul, şi vom fi stăpîni, şi nu numai că vă vor fi uitate nelegiuirile voastre, dar veţi fi preamăriţi pentru ele, şi eu însumi, aşa cum mă vedeţi, voi fi proslăvit şi lăudat pentru fiecare şi pentru toate crimele mele.

După ce vorbi astfel, văzînd Lope de Aguirre că pe de-o parte casele ar putea să le stînjenească supravegherea, iar pe de alta dorind să-i pedepsească pe locuitori fiindcă fugiseră lăsîndu-i fără o coajă de pîine, dădu ordin să fie arse şi puseră foc la toate, chiar şi bisericii. Totuşi, se gîndiră să scoată mai întîi cîteva icoane, printre care şi una cu Cristos, ca să nu fie arse. Cel care-l salvă pe Cristos era un maranion numit Francisco de Guevara, care ieşi în braţe cu icoana, destul de grea, şi pîrlindu-se şi el pe ici pe colo, şi văzîndu-l, pe Lope de Aguirre îl cuprinse rîsul şi spuse că-şi cîştiga un loc în rai cu iadul aprins la şezut.

Tabăra fu luminată toată noaptea de reflexele incendiului iar din sat nu mai rămaseră decît nişte ruine, în afara fortăreţei lui Lope de Aguirre care avea acum o vedere largă în toate direcţiile.

Nu se mai întîmplă nimic nou, dar cînd să se crape de ziuă, García de Paredes, cu cîţiva prieteni de-ai săi, călare, şi cinci archebuze, ce reprezentau toate armele de foc pe care le putuseră strînge se apropiară de fortul lui Aguirre şi traseră.

Lope de Aguirre puse patruzeci de archebuzieri să iasă înainte de-a se lumina de-a binelea de ziuă, să înconjoare tabăra şi să-i încercuiască pe cei ce jefuiau, dar după ce-o făcură şi pe asta, traseră în aşa fel că gloanţele trecură pe deasupra capetelor călăreţilor regelui. Lope de Aguirre începu să strige :

— Maranioni ! trageţi în nori sau unde naiba trageţi ?

Şi archebuzierii se întoarseră la fort nevătămaţi, iar oamenii regelui se retraseră fără pierderi.

Între timp mai sosise în tabăra regelui şi căpitanul Pedro Bravo, cu întăriri însemnate. La început, locuitorii din Mérida — de unde venea Bravo — dat fiind că

ţineau de alt guvernator, vroiau ca acesta să se ducă direct şi cu stindarde proprii la Barquisimeto, dar Bravo preferă să vină la guvernator şi să se pună sub ordinele lui. Acesta îl făcu locotenent-general şi-i făgădui favoruri şi onoruri. Soldaţii lui Bravo îi cerură, ca o favoare, să li se potcovească toţi caii, şi Collado i-a potcovit pe toţi pe cheltuiala sa. Erau şaizeci şi serviciile acelea costau bani grei pe-atunci în Indii.

După ce făcură şi asta, cei şaizeci de oameni porniră la drum pe timp de noapte, cum se obişnuieşte pe meleguriile acelea, şi guvernatorul îşi luă inima-n dinţi şi merse cu ei, lucru pe care se ferise să-l facă cu micile expediţii anterioare. Nu uita, totuşi, că ţinînd seama chiar şi de noile întăriri, trupele sale erau inferioare celor ale lui Aguirre.

Se pare că, pe măsură ce se apropiau de Barquisimeto, guvernatorul Collado se simţea tot mai rău şi încerca să găsească vreun pretext ca să părăsească expediţia, dar cînd îi dete a înţelege aşa ceva lui Bravo, acesta-i spuse c-ar trebui să se întoarcă singur la Tocuyo, deoarece nu putea să-i dea nici un fel de escortă, căci era nevoie de fiecare soldat. Collado nu spuse nimic şi merse în continuare cu trupele. Soldaţii murmurau împotriva lui.

Sosirea căpitanului Bravo în tabăra lui Gutiérrez de la Peña insuflă tuturora o mare încredere. Spuse că în urma lui, la o distanţă de o jumătate de zi, veneau încă două sute de oameni şi că în Mérida rămăsese un magistrat al instanţei din Santa Fe cu cinci sute de oameni călări şi bine înarmaţi, ca rezervă pentru cazul în care ei ar trebui să se retragă. Din toate aceste motive, războiul era ca şi cîştigat, nemaifiind la mijloc decît chestie de zile.

Deşi toate astea nu erau decît minciuni, zvonul se întinse prin tabără şi în timpul nopţii, un negru din serviciul lui García de Paredes, care era prieten şi rudă de departe cu Carolino, trecu în tabăra lui Lope de Aguirre şi spuse că sosise o întărire de două sute de oameni, că numărul celor din tabăra regelui se ridica la trei sute cincizeci şi că mai erau încă cinci sute, foarte bine înarmaţi, în ariergardă. Soldaţii lui Aguirre, care-l auziră,

se socotiră ca și pierduți și-i puteai vedea pe cîte unii prin colțuri citind și răscitind scrisorile cu iertarea regelui.

În acea noapte, și în ciuda precauțiilor, doi maranioni, numiți Juan Rangel și Francisco Guerrero, care erau de gardă, trecură la inamic cu arme cu tot. În tabăra regelui fură primiți cu bucurie, și fugarii spuseră că mai erau mulți alții care așteptau asemenea prilej, mai cu seamă un grup de zece sau doisprezece, împreună cu ofițerii Juan Jerónimo Espinola și Hernando Centeno.

Văzînd că se împlineau profețiile lui Galeas, García de Paredes și ai săi hotărîră să aștepte și să se apropie de fort fără să atace, menținînd contactul cel mai strîns cu putință. În care scop, chiar în aceeași zi, a patra de la sosirea lui Lope de Aguirre la Barquisimeto, García de Paredes și căpitanul Bravo se apropiară cu patruzeci de soldați, printre aceștia aflîndu-se și maranionii care dezertaseră, și le strigară celor din fort :

— Treceți la noi, căci ne-au sosit întăriri din Tocuyo, că dacă rămîneți pe picior de război, o să pieriți cu toții. Ridicați-vă și salvați-vă viețile acum cît mai e timp, căci dacă încep ostilitățile nu va mai fi iertare pentru nimeni.

Cei din fort îi auzeau, se uitau unii la alții și tăceau.

Văzură oamenii regelui că la pîrîul din apropiere, cam la o jumătate de leghe, se găseau cîțiva indieni, femei și bărbați, din serviciul fortului, care spălau niște rufe, și se duseră și-i luară pe toți în tabără și asta în văzul lui Lope de Aguirre și fără ca trupele maranionilor să-i împiedice cu ceva.

În ariergarda taberei regelui situația era foarte diferită de cea care-o descrisese căpitanul Bravo. De pildă, guvernatorul din Caracas, don Juan Rodríguez Sucrez, porni cu aproape toți soldații din oraș, dar în tabără primi vestea că i se interzicea sub pedeapsă cu moartea să lase orașul descoperit, vrînd însă să ajungă cît mai repede și cu orice preț la întîlnirea cu Lope de Aguirre, hotărî să lase să se întoarcă majoritatea oamenilor în oraș, iar el își continuă drumul doar cu cinci călăreți, înarmați pînă-n dinți.

Merseră mai departe, dar pieriră a doua zi de mîna indienilor, astfel că nu se mai știu nimic de ei.

Lope de Aguirre, aflînd de fuga celor două sentinele, păru apucat de nebunie și le spuse celorlalți :

— Jur pe numele Domnului Dumnezeului meu cel adorat, c-o să vă omor pe toți dacă n-o să-mi îndepliniți ordinele ! Aveți grijă că vă cunosc toate tîlhăriile și știu că vreți să vă salvați viața cu prețul sîngelui meu ; luați seama că pînă și pietrele din Peru sînt mînjite de sîngele căpitanilor pe care i-ați hăcuit și jur că dacă-mi găsesc alți oameni n-o să mai fie nevoie să mai mergeți cu mine chiar dac-ați vrea voi singuri, pentru că sînteți răi, lacomi, ambițioși, cîrcotași și vicleni. Să mai umblați voi aţîțînd la răzmeriță, că primul lucru pe care va trebui să-l fac va fi să vă omor pe toți, și sînt gata să mă duc la judecătorii din Santo Domingo ca să mă judece și pe mine, dar și pe voi. Ați uitat oare c-ați omorît oameni de-ai legii, preoți, călugări, bărbați și femei, și că ați jefuit vistieria regelui și că fără mine nu v-ar mai sta capul pe umeri nici douăzeci și patru de ore ? Veniți în Peru, că va fi al nostru, așa cum a fost Spania a goților, că Dumnezeu a făcut pămîntul pentru cel care are mai multă putere. Deși eu nu sper să mă văd vreodată în cer, și nici prea mare chef n-am de-asemenea lucru, pentru că e plin de oameni ticăloși, ba încă și mai ticăloși decît voi.

Porunci apoi să se pună iscoade și sentinele noi în diverse locuri și începu să facă planuri de atac.

Dar nu pricepea nimic văzînd că, în ciuda presupuselor lor forțe armate, soldații regelui nu atacau niciodată. Se apropiau, aveau îndrăzneala să le vorbească maranionilor și aceștia păreau tot mai puțin preocupați de primejdia prin care treceau. Hotărî în sfîrșit ca șaizeci din oamenii săi siguri, comandați de Roberto de Zozaya, să plece pe timp de noapte și să pătrundă în tabăra lui Gutiérrez de la Peña, cu promisiunea ca Lope să le vină în ajutor în zorii zilei.

Zozaya plecă după miezul nopții, dar fără să poată da de inamic ; se pare însă că fuseseră văzuți de trupa, puțin numeroasă, a căpitanului Romero de la Villa Rica, ce venea și el în ajutorul oamenilor regelui. Alții spu-

neau că nu căpitanul Romero i-a zărit pe soldaţii lui Zozaya, ci că întîlnise nişte iepe sălbatice, care veniseră după mirosul armăsarilor şi că învălmăşeala aceea, ca şi nervii, peste măsură de încordaţi din cauza stării de alarmă, i-au făcut să-şi închipuie lucruri care nu existau de fapt. Dintr-un motiv sau din altul, au ajuns în tabăra regelui la timp.

Curios e că Zozaya nu dădu peste inamic şi începuse să se retragă fără să fi stabilit vreun contact, cînd văzu că o importantă trupă de cavalerie, de peste o sută cincizeci de călăreţi, comandaţi de García de Paredes, se îndreaptă spre el. Deşi aceştia nu aveau decît şapte archebuze — socotindu-le şi pe cele două ale sentinelelor — numărul mare al călăreţilor era impresionant.

Zozaya se mai retrase puţin şi izbuti să se ascundă în dosul unei rîpi, pe unde caii duşmanului nu puteau trece. Cum puţin mai tîrziu se iviră zorile, Lope sosi cu întăririle promise, lăsînd în plus şi cincizeci de archebuzieri ascunşi şi în aşteptare.

Lope de Aguirre venea cu stindardele în vînt şi cu mare pompă.

Cum ajunse, porunci ca o parte din archebuze să tragă, dar jumătate din oameni traseră prea scurt, iar cealaltă jumătate, după cîte se părea, mult prea înalt. Oamenii lui García de Paredes trăgeau din cînd în cînd cîte-un foc, dar fără a începe o bătălie făţişă. Puţinele lor focuri îşi atinseră ţinta, pentru că unul omorî iapa pe care o călărea Lope, iar al doilea răni doi soldaţi.

Oamenii regelui dădeau semne c-ar avea de gînd să se retragă, şi Lope de Aguirre vru să-i urmărească.

Unul dintre căpitanii maranioni, Diego Tirado, porni înainte călare, şi cînd crezu că poate face asta fără grijă, strigă „trăiască regele“ şi se alătură trupelor lui García de Paredes, care-l primiră deosebit de bine. Le spuse, în primul rînd, să se ferească de ambuscada pe care le-o pregătise cei cincizeci de archebuzieri ai lui Lope, şi-apoi să aştepte fără să atace, dînd şi altora prilejul să dezerteze.

Maranionii nu-şi credeau ochilor, deoarece Tirado era unul dintre oamenii cei mai credincioşi lui Lope de

Aguirre, iar acesta, pentru a ascunde adevărul, spunea soldaţilor că-l trimisese cu o scrisoare către guvernator.

Cam în acelaşi timp vru să fugă şi alt ofiţer, numit Francisco Caballero, dar calul i se opri la jumătatea drumului şi, cu toate loviturile de pinteni ale călăreţului, nu vru să facă nici un pas mai mult. Atunci îl ajunseră din urmă cei din avangarda maranionilor şi Caballero trebui să se prefacă şi să se întoarcă înapoi cu ei. Se pare că încercarea aceasta trecu neobservată de majoritatea soldaţilor, deşi cîţiva înţeleseră cum stau lucrurile.

Un soldat dintre cei care fugiseră cu Munguía, pe care-l chema Ledesma şi era în tabăra regelui, se apropie atît de mult de maranioni, că aceştia ar fi putut pune mîna pe el. Îi sfătui să se predea, că nu li se va întîmpla nimic, şi cînd Lope de Aguirre îşi dădu seama şi sosi acolo cu oamenii lui, Ledesma, care avea un cal iute, se îndepărtă în galop. Lope de Aguirre porunci oamenilor să deschidă focul, dar maranionii păreau să tragă tot aşa de prost ca întotdeauna.

Atunci Tirado spuse de departe :

— Lope de Aguirre, or să te lase singur maranionii tăi, că toţi vor să treacă dincolo ca şi mine.

Aguirre începea să se simtă tulburat şi le spuse celor din preajma sa.

— Duceţi-vă dacă vreţi, dar lăsaţi-mi caii şi archebuzele, deoarece cu indienii şi cu negrii din serviciul meu o să pot face mai mult decît maiestatea-sa, cu voia sau fără voia Domnului. Cum e cu putinţă, adăugă întărîtat, ca nişte văcari cu cojoace de oaie şi scuturi de piele să mă poată înfrunta şi ca voi, cu archebuze, să nu doborîţi nici unul ?

Văzînd că oamenii regelui se retrag, se retrase şi Lope, şi se aflau aproape de fortăreaţă cînd unul dintre maranioni, prieten bun cu Lope, care se numea Gaspar Díaz, văzîndu-l înainte pe Francisco Caballero că avusese de gînd să fugă în tabăra regelui şi nu reuşise, se repezi la el cu lancea, dar Caballero se trase într-o parte şi nu-l putu răni. Atunci Díaz se întoarse iar şi aruncă în el un pumnal ascuţit pe care-l purta tot timpul asupră-i, prinzîndu-i organele genitale de şaua calului. La strigătele lui Caballero apărură doi negri cu intenţiile ştiute, dar

Lope de Aguirre îi opri și spuse că rănitul trebuie îngrijit. Lucru care-i umplu de mirare pe oamenii din apropierea lui Aguirre, iar unii socotiră chiar că faptul acesta era semn rău pentru el.

Cele două armate se retraseră, lăsînd însă sentinele și soldați care să facă incursiuni pe teritoriul inamic.

În fortăreață, Lope de Aguirre începu iarăși cu amenințările. Hotărî să-i ucidă prin sugrumare pe toți cei bolnavi și incapabili să lupte, vreo cincizeci la număr, dar Zozaya și alții îl împiedicară, explicîndu-i că printre aceștia se află mulți care-l urmau din tot sufletul și c-ar fi fost nedrept să li se pregătească un asemenea sfîrșit.

— Dacă Tirado, care părea atît de credincios și de leal, a trădat, alții care vă inspiră bănuieli au, dimpotrivă, o inimă fidelă și leală.

Cu vorbele acestea, Zozaya stăvili furia șefului său. Dar Lope de Aguirre porunci să fie dezarmați toți cei care i se păreau suspecți și dădu ordine gărzii ca la cea mai mică încercare pe care-ar face-o să iasă din fortăreață sau să se apropie de dușman să-i omoare.

Apoi socoti că, pentru a ajunge în Peru, cel mai bine ar fi să se întoarcă spre malul mării și să apuce pe alt drum, și începu să facă pregătiri în acest scop.

Oamenii regelui își dădeau seama de nedumerirea și îndoielile lui Lope de Aguirre și i le alimentau, arătîndu-se cînd într-o parte cînd în cealaltă, împiedicîndu-l să-și trimită oamenii după hrană și făcîndu-i, pînă la urmă, viața imposibilă.

În fort, oamenii începură să-și omoare caii și să-i mănînce.

Lope de Aguirre fu înștiințat că alte sentinele și un soldat cercetaș se alăturaseră trupelor regelui și nu se mai întoarseră la Barquisimeto. Aflînd aceasta, Lope își scoase pumnalul, și-l puse în piept și începu să strige cu glas tare :

— Cu pumnalul ăsta să-mi scoateți inima din piept dacă de-acum încolo am să mai fac să curgă sîngele vreunui soldat și n-am să mă port cu ei ca și cu mine însumi și pe Dumnezeul meu că o să mă țin de cuvînt și n-o să fac de aici înainte nimic altceva decît ce-mi

veţi porunci voi ! Sau vom cîştiga sau vom pieri cu toţii. Dacă pînă acum s-au săvîrşit cîteva omoruri, înţelegeţi că le-am săvîrşit pentru binele taberei. Vă rog, pentru numele lui Dumnezeu, nu lăsaţi să fim învinşi de oamenii ăştia care nu mănîncă decît *cazabe* şi *arepas* (acesta este numele unei pîini mizerabile pe care indienii din Venezuela o mîncau şi cu care se obişnuiseră şi spaniolii cînd n-aveau altceva) şi dacă vă gîndiţi să treceţi de partea regelui, faceţi asta în Peru, că prefer să mor în acel glorios ţinut unde oasele mele se vor bucura de linişte şi odihnă după atîta osteneală şi chin.

În acea noapte, Lope de Aguirre dădu peste Pedrarias, care se pregătea să fugă, însoţit de data aceasta şi de trei negri.

— Încotro ? îi întrebă.

Ceilalţi nu răspunseră, iar Pedrarias, foarte palid, spuse într-un tîrziu, cu un accent de disperare calmă :

— Nu vezi, Aguirre ? Nu-i destul de limpede că ne ducem în tabăra duşmană ?

— Ba e chiar prea limpede. Atît de limpede că chiar de-aş vrea să mă fac că n-am văzut şi tot n-aş putea !

Bemba mărturisi, plin de candoare, că mergînd cu Pedrarias se credea în siguranţă, deoarece şeful se arătase întotdeauna atît de îngăduitor şi de prietenos faţă de el. Lope de Aguirre aprobă :

— Adevărat grăieşti, negrule, fiu de lele ce-mi eşti, pocitanie !

Şi adăugă, adresîndu-i-se lui Pedrarias :

— Care e părerea ta ? Crezi c-ar trebui să vă omor ?

Pedrarias supraveghea mîinile comandantului şi tăcea. Lope, ridicînd şi mai mult glasul, repetă întrebarea şi Pedrarias răspunse :

— Ar fi înţelept să mă omori, dar fă-mi o favoare.

— Ce fel de favoare ?

— Omoară-mă cu un foc de archebuză ca pe-un cavaler.

— Te socoţi aşadar sfîrşit şi pierdut ?

— Îmi mai rămîne o singură speranţă.

— Şi pe ce te bazezi de mai poţi spera încă ?

— Pe lipsa dumitale de judecată. Pe ceea ce lumea numeşte nebunia dumitale.

— Aha, acuma văd. Crezi că-i o nebunie să te iert şi că nebunul de Aguirre ar putea să se lase condus încă o dată de nebunie? Tot ce-i posibil, dar ţie îţi pasă atît de puţin de viaţă că n-aş realiza mare lucru luîndu-ţi-o.

— Eu, bolmăjea negrul Bemba tremurînd, vezi că am rude în tabăra regelui.

Lope continuă să i se adreseze lui Pedrarias, neluîndu-l în seamă pe negru.

— Nu-i nevoie să fugi, Pedrarias, ca să-ţi salvezi viaţa, că eu, înainte de-a muri, am de gînd să mărturisesc care sînt oamenii ce-au rămas fideli regelui Castiliei şi care nu, şi ceilalţi să nu-şi facă iluzii că după ce-au omorît guvernatori, călugări şi femei pot să-şi salveze pielea doar trecînd dintr-o tabără în cealaltă ca nişte copii care se joacă de-a uliii şi porumbeii.

Deşi Lope coborîse vocea cînd spusese *înainte de-a muri*, cei cîţiva, puţini la număr, care-l auziseră, se considerară pierduţi.

— Lope, prietene, spuse Pedrarias cu sinceritate, chiar dacă o să mă omori, eu voi crede şi cred că eşti unul dintre puţinii oameni dintr-o bucată pe care i-am cunoscut în viaţa mea.

— Eram, Pedrarias. Eram, dar în tabăra asta nu mai există oameni, ci rămîn doar năluci ale morţii. Oare nu-i nimeni care să mi-o anunţe pe-a mea aşa cum a fost vestită cea a lui Ursúa? Nu se găseşte vreun metis blestemat care să spună să mă ierte Dumnezeu? Mai bine nu, pentru că mie nu-mi trebuie şi nici nu vreau iertarea asta. De altfel, repetă după o pauză, nu-i nevoie să treci dincolo, că eu o să spun cine a fost şi cine e fiecare.

Şi izbucni în rîs. Apoi continuă:

— Nu rîd de tine. Rîd de mine însumi, amintindu-mi de doña Aldonza, guvernatoarea de pe insula Margarita. Pe cînd stăteam de vorbă cu ea am început să înţeleg ce ne aşteaptă pe toţi, şi nu spun pe mine, pentru că soarta mea contează numai pentru o singură persoană care este aici în casă.

Pedrarias se gîndi că se referă la Elvirica.

Pedrarias se mai îndoia încă, dar văzu repede, pe figura lui Lope, că-l iertase. Vru să-i mulţumească, dar n-o făcu, deoarece acelui fel de generozitate nu i se puteau găsi cuvinte de mulţumire şi acestea ar părea întotdeauna de prisos. Lope îşi dădu seama şi spuse :

— Bine, bine, du-te şi fă tot ce-ţi pofteşte inima.

Era ca şi cum i-ar fi zis : poţi să te duci în tabăra regelui dacă crezi că e mai bine decît să rămîi aici. Pedrarias se duse s-o caute pe Elvira şi stătu de vorbă cu ea ca şi cum în tabără nu s-ar fi întîmplat nimic, ca şi cum n-ar fi vrut să dezerteze şi n-ar exista ameninţări pe lume, iar Lope şi Elvira şi toţi s-ar găsi în aceeaşi siguranţă în care fuseseră în fortul de pe insula Margarita.

Lope umbla de colo-colo şi de două sau trei ori, trecînd prin apropiere, îşi ţinu respiraţia ca să asculte. Elvira spunea :

— Ce tot facem de ne-am oprit aici de-atîta timp ? E adevărat c-o să izbucnească războiul ? Căci mulţi oameni din tabără umblă de parcă şi-au pierdut minţile.

— Sînt deznădăjduiţi cu toţii. Dar există şi o noblеţe a deznădejdii. Numai tatăl tău are asemenea noblеţe. Nimeni în afară de tatăl tău. Nici măcar eu, draga mea.

Expresia asta — *draga mea* — pe care o rostise cu o sinceritate emoţionată, i-ar fi plăcut lui Aguirre dacă ar fi auzit-o.

Elvira nu dispera niciodată — aşa spuse — dar era nerăbdătoare să ajungă cît mai repede la Trujillo, unde avea veri şi verişoare de vîrsta ei cu care se înţelesese totdeauna foarte bine.

În acea noapte, în ciuda tuturor celor întîmplate, Pedrarias trecu la inamic, convins că face o mare ticăloşie.

Cînd află de asta, Lope începu să umble ca o fantomă, vorbind cu sine însuşi, apoi intră la fiică-sa şi-i spuse pe un ton îngheţat :

— Pedrarias ne-a trădat pe toţi, a doua oară, şi de data asta pentru totdeauna.

Zozaya se ivise în uşă şi rămase acolo privind, cu mîinile sprijinite de pragul de sus :

— Domnia-voastră sînteţi de vină.

— Se poate, Zozaya.

— Aţi avut timp destul să-l omorîţi acum cîteva zile, cînd vi l-au adus în jug alături de Diego de Alarcón.

— Nu, aici te înşeli. Asta n-o înţelegi, Zozaya.

— Nu e nevoie de multă minte ca să înţeleg. Că destulă vorbărie aţi stîrnit pentru că n-aţi făcut-o, că tot aşa de vinovaţi erau şi unul şi altul.

— O ştiu foarte bine, Zozaya, dar am procedat aşa ca să repet întîmplarea petrecută odată la Roma, în vremuri glorioase, dar tu nu te pricepi la asta [1]. Altfel stau lucrurile de la om la om, că Diego de Alarćon a omorît-o pe doña Inés cu lovituri de pumnal, pe cînd Pedrarias nu şi-a pătat mîinile cu sîngele nimănui şi nici măcar n-a iscălit hîrtia aceea declarîndu-se trădător. Ceea ce la un om e pornire criminală şi merită să fie pedepsit, la altul poate fi semn de cinste. Pedrarias n-a înşelat niciodată pe nimeni, niciodată n-a arătat c-ar fi cu noi după bunul său plac, nici n-a recurs la slugărnicie sau la prefăcută supunere. Alarćon a vrut să fugă şi dorinţa

---

[1] Întîmplarea la care se referea Lope de Aguirre e curioasă şi denotă că era un om mai cult decît îşi închipuiau unii. Este următorul fapt povestit de Valerius Maximus în *De Factis Distisque Memorabilibus*: Tribunul Domiţian îl acuză în faţa poporului pe Marcus Escaurus, cel mai puternic cetăţean al Romei. În timp ce tribunul se frămînta căutînd date şi dovezi împotriva lui Escaurus, se înfăţişă la el într-o noapte un sclav al patricianului roman promiţîndu-i grave destăinuiri în legătură cu stăpînul său. Domiţian, indignat de lipsa de fidelitate a sclavului, îi refuză mărturiile şi-l trimise în casa lui Escaurus cu o escortă. Nu încape îndoială că Domiţian îl considera vinovat pe Escaurus şi-l ura, dar gîndea că sclavului nu-i era permis să facă, din răzbunare, ceea ce el vroia să facă din spirit de dreptate. Aşadar, acelaşi fapt poate fi înfamant sau demn de cinste după cel care îl comite şi după împrejurări. Pedrarias nu-şi pătase mîinile cu sînge. Pedrarias avea dreptul să încerce să fugă — pe lîngă asta nu semnase nici actul de rebeliune împotriva lui Filip al II-lea — şi era un om curat la suflet. Alarćon era un ticălos şi n-avea dreptul să fugă, dat fiind că locul lui firesc era alături de cei care, ca şi Lope, din disperare, frică sau spirit de răzbunare jucaseră totul pe-o carte şi pierduseră. Întîmplarea dezvăluie o trăsătură nobilă, deosebit de grăitoare la Lope de Aguirre. (N. a.).

lui era josnică şi ticăloasă şi pentru asta am spus în acea zi, şi-mi amintesc bine de vorbele mele : „Pe Pedrarias îl vreau viu şi pe Alarcon să mi-l faceţi bucăţi şi să-l aruncaţi în drum". Că dacă tu nu ai memorie, Zozaya, apoi eu am.

În acea zi soldaţii, sub cuvînt că se duc să-şi adape caii, dezertară pe capete. Lope ajunse să-i ameninţe cu moartea chiar şi pe cei care păstrau la ei măcar un singur înscris de iertăciune.

— Pe Dumnezeul meu, spunea, că nu vreau să cred şi nici să sper în ceva, nici în legea iudaică, nici în cea mozaică, nici în cea romană şi nici în credinţa oamenilor, ci doar în viaţă şi moarte, sînge şi foc.

Din cînd în cînd ordona să plece cîte-un grup de oameni siguri şi bine înarmaţi, ca să înfrunte escadroanele lui Bravo de Molina, care-l provoca în mod special, dar veni un moment în care Lope de Aguirre nu mai ştiu pe cine putea conta şi pe cine nu. De cînd cu fuga lui Tirado vedea trădători peste tot şi în orice moment.

Ultima unitate armată pe care-o trimise Lope de Aguirre în linia de bătaie împotriva lui Bravo de Molina trase cîteva focuri şi omorî calul căpitanului regalist. Oamenii lui dădură fuga şi-l ridicară, îi dădură alt cal şi se retraseră fără pierderi prea mari.

Maranionii putură să se apropie după aceea de animal ca să-l taie în bucăţi şi să-l aducă în fort ca să-l mănînce. Îi oferiră lui Lope de Aguirre o bucată de carne friptă, dar el spuse că nu vrea să mănînce şi s-o ducă fiicei sale şi Torralbei.

Luni 27 octombrie, Lope de Aguirre hotărî să se retragă cu soldaţii care ar vrea să-l însoţească şi cu cît mai multe arme ar fi cu putinţă, ca să încerce a ajunge la Burburata, în care scop îi dezarmară pe soldaţii nedeprinşi cu lupta şi încărcară armele pe cai şi catîri.

Totul era pregătit pentru plecare, cînd cei care rămîneau la Barquisimeto fără arme îi spuseră lui Lope de la obraz că pleca şi părăsea tabăra ca un laş. Lope hotărî să-şi schimbe planurile şi le înapoie armele, dezvinovăţindu-se şi spunînd :

— Maranioni, voi ştiţi că în tot timpul călătoriei noastre, de cînd am luat asupră-mi sarcina de-a vă conduce, asta e singura dată cînd am greşit în locuri importante şi-o recunosc şi trag nădejde să înţelegeţi că intenţiile mele erau bune cel puţin pentru totalitatea acţiunii noastre.

Unii maranioni erau atît de jigniţi, încît nu vroiau să primească armele şi Lope trebui să stăruie pe lîngă ei.

Oamenii lui Lope aveau mari îndoieli în legătură cu retragerea spre mare — că nu lipseau nici dintr-aceia care insistau să-i dea sfaturi — cînd Lope de Aguirre spuse că ar trebui să aştepte să se facă noapte pentru a hotărî, dar nu din cauza vigilenţei inamicului, ci din cauza căldurilor mari de peste zi, cînd unul dintre maranioni îi răspunse :

— Zi sau noapte, tot aceea e, că sîntem încercuiţi şi greu ar fi să aflăm dacă prin asta vorbeşte frica sau prudenţa.

Lope se întoarse spre el, începu să-l insulte şi căută din priviri cîţiva soldaţi care să-l dezarmeze, ba-i chemă chiar şi pe negri, dar nimeni nu se mişcă şi nimeni nu părea că-i dă ascultare.

În acel moment se apropiară iar, cu un mare număr de soldaţi, căpitanii Bravo şi García de Paredes care, ştiind că Lope plănuise să se retragă, porniră să strige din nou, spunînd soldaţilor că Aguirre îi lua cu el înşelîndu-i, aşa ca ei să treacă de partea regelui, unde vor fi în siguranţă şi salvaţi.

— Ne putem război cu voi şi vă putem distruge cu uşurinţă, dar sîntem fraţi şi nu trebuie să ne vărsăm sîngele.

Văzură iar vreo treizeci sau patruzeci de indieni din serviciul fortului care erau, ca şi în alte dăţi, la rîu, şi Bravo se duse către ei pentru a-i lua şi a-i duce în tabăra regelui, rămînînd înţeles cu García de Paredes ca acesta să stea de veghe şi dacă ieşeau cumva din fort trupe maranione, să-i facă semn cu spada scoasă din teacă.

Între timp Espinola îi făcea reproşuri lui Lope de Aguirre în legătură cu neîncrederea ce i-o arăta şi îşi

petrecură mai toată noaptea discutînd. Aproape de revărsatul zorilor, Espinola îl provocă, spunîndu-i :

— Trimite-mă doar cu cincisprezece oameni împotriva văcarilor acelora laşi, şi-o să vezi ce face ori nu face Espinola.

Lope rămase o clipă pe gînduri şi-apoi spuse :

— Fie, du-te şi-o să vedem ce vei face, că de asta va depinde totul.

Espinola porni cu cincisprezece oameni şi văzîndu-l, García de Paredes îi făcu semn cu spada lui Bravo, dar acesta mai pierdu puţin timp pînă să-i strîngă pe toţi indienii şi-atunci García de Paredes, fără să înceapă lupta, porni spre tabăra regelui, iar Espinola îl urmă pînă ce ajunseră să galopeze cu toţii şi-atunci toată lumea îl auzi pe Espinola strigînd „trăiască regele" şi, alcătuind un singur grup, îl aşteptară pe Bravo, în timp ce gloanţele archebuzelor treceau pe deasupra capetelor lor, dar mult prea sus, ca de obicei.

Cerul începea să se lumineze. Văzînd ceea ce se întîmplase cu Espinola, ieşiră din fort, în formaţie de bătaie, mai mult de şaizeci de maranioni şi Lope de Aguirre crezu că, în sfîrşit, o să aibă loc şi o luptă, dar văzu repede că fac acelaşi lucru ca şi Espinola. Ajungînd în tabăra regelui, maranionii spuseră că fortul e fără apărare. Puţinii maranioni care mai rămăseseră acolo s-ar preda mulţumiţi să poată pune capăt pentru totdeauna nenorocirilor.

Între timp, prin saptele fortului, unde se găsea o mică deschizătură, plecară şi alţi maranioni, fără să fie observaţi de Aguirre, şi o dată cu ei toţi negrii, chiar şi Carolino şi Juan Primero.

Intrînd în fort, Lope de Aguirre văzu că rămăsese doar Llamoso — acela care voise să-i smulgă lui Martín Pérez inima din piept — şi-i spuse :

— Nu te duci cu oamenii regelui ?

— În timpul vieţii am fost prietenul tău şi-o să fiu la fel şi în moarte.

— Prost tovarăş eşti şi într-una şi-n cealaltă.

García de Paredes, văzînd că partida e cîştigată, îi trimise o înştiinţare urgentă guvernatorului, care aştepta la patru-cinci leghe depărtare, cu o mică escortă.

Lope îi spuse din nou lui Llamoso :

— De ce nu te duci ca să profiţi de iertare ?

— Am mai spus că te voi însoţi şi-n moarte.

Aguirre ridică din umeri ca şi cum n-ar fi preţuit de loc fidelitatea unui asemenea individ şi intră în încăperea unde obişnuiau să doarmă Torralba şi doña Elvira. În uşă scoase pumnalul şi spuse :

— Fata mea, ţi-ai fi putut salva viaţa, dar Domnul n-a vrut să fie aşa.

Ea îl întrebă, îngrozită :

— Ce vrei să spui, tată ?

În acel moment se auzi vocea lui Custodio Hernández, care alerga de jur împrejurul fortului, strigîndu-i pe maranioni pe nume, deoarece nu ştia că trecuseră de partea cealaltă. Rosti şi numele lui Llamoso de cîteva ori, dar acesta nu auzi sau nu vru să răspundă.

În odaia doñei Elvira era şi Torralba, cu ochii ieşiţi din orbite, vîrîtă într-un colţ ; copila stătea în mijlocul încăperii, tremurînd ca o păsărică. Lope de Aguirre era tot cu pumnalul în mînă, atent la zgomotele de afară :

— Încredinţează-ţi sufletul Domnului, fata mea, c-am venit să te omor.

— Tată, ţi-ai pierdut minţile ?

— Cată la crucifixul de colo şi încredinţează-te Domnului, pentru că trebuie să mori, fata mea.

Avea în mîna stîngă o archebuză, iar pumnalul în dreapta. Torralba, răcnind, se aruncă asupra lui şi reuşi să-i smulgă archebuza, însă nu şi pumnalul. Lope se repezi la fiică-sa, o apucă de păr şi începu s-o lovească cu pumnalul, în timp ce copila spunea, printre fraze întretăiate şi rugăciuni.

— Ajunge, tată, că ţi-a luat diavolul mintea.

Şi aşa muri Elvira, înainte de-a împlini cincisprezece ani.

Auzind zgomot afară, Aguirre ieşi şi-l întîlni pe Custodio Hernández, care-i spuse, ţintindu-l cu archebuza :

— Eşti prins în numele maiestăţii-sale şi lasă armele.

— Prins sînt.

Veni alt soldat, numit Guerrero, ca să-i ia spada, dar Lope de Aguirre îl respinse, spunînd :

— Eu nu mă predau unui ticălos ca tine.

Îşi scoase singur spada şi, apucînd-o de lamă, aşteptă să vină García de Paredes.

Văzîndu-l, îi predă spada şi pumnalul şi spuse :

— Domnule şef al operaţiunilor militare, vă implor ca pe un cavaler; să-mi respectaţi rangul şi să mă ascultaţi, că am trata lucruri de mare importanţă, şi asta pentru a-l sluji pe rege.

García de Paredes răspunse că va face ceea ce trebuie, dar se pare că aceste promisiuni i-au înspăimîntat pe unii maranioni, deoarece se temeau că Lope îi va acuza de fărădegile pe care le făptuiseră.

— Eu l-am prins, spuse după toate astea Custodio Hernández, plin de mîndrie.

— Aşa e, aprobă Lope de Aguirre calm şi cu expresia unui om în toată firea, care cedează capriciului unui copil. E adevărat că m-a prins Custodio Hernández.

García de Paredes şi alţii intrară în încăperile din interior şi găsiră cadavrul Elvirei.

Acolo unde se găsea Lope, sosi un armurier din Tocuyo, pe nume Ledesma, care, văzîndu-l fără arme, cu o manta cenuşie pe care i-o puseseră pe umeri şi atît de mic şi de nenorocit, spuse :

— Ăsta e Lope de Aguirre ? Zău că dacă m-aş fi întîlnit cu ăsta, i-aş fi dat cîteva să mă pomenească.

Lope de Aguirre răspunse rîzînd :

— Iar eu, la zece soldaţi şi la douăzeci ca tine le-aş da chiar acuma cîteva picioare. Cară-te de-aici, stîrpitură.

Între timp, García de Paredes revenise.

— Nu mă înspăimîntă, domnule Lope de Aguirre — îi spuse, impresionat la culme — faptul că te-ai ridicat împotriva regelui, pentru că nu eşti nici primul şi nici ultimul, şi nici nu mă miră cruzimile pe care le-ai făptuit. Ceea ce mă înspăimîntă e faptul că ţi-ai omorît fiica.

— Nu vroiam să i se spună *fiica trădătorului* şi nici să aibă de-a face cu orice ticălos.

— Dar la urma urmei, domnule Lope de Aguirre, era fiica dumitale şi sînge din sîngele dumitale.

— Faptul s-a împlinit, spuse el întunecat, şi nu mai e nimic de făcut.

În acel moment intră Pedrarias, și Lope de Aguirre, văzîndu-l, îi spuse cu un accent de tristețe care-i impresionă pe toți :

— Ah, domnule Pedrarias. Ce rău ți-am făcut eu în lumea asta ?

Nimeni nu răspundea și Lope scoase un suspin și adăugă :

— Intră și-acolo, și ai să-ți vezi faptele, zic, faptele tale.

Cînd Pedrarias dădu peste copila moartă, rămase mult timp nemișcat, apoi începu să plîngă și, ca să nu fie văzut, ieși pe ușa din dos. În urma lui mergea Torralba, plîngînd și spunînd :

— Știi bine că dacă i-ai fi spus fetei vorba pe care-o știu eu, taică-său ar fi lăsat-o să trăiască. Că speranța asta am avut-o și eu și el.

Lope ieși în piațeta plină de cenușă și de ruine, și-i văzu pe ofițerii regelui.

— Unde-i Pedrarias ? întrebă, dar nu-i răspunse nimeni.

Toți aveau față de el purtarea reținută și distantă pe care o ai cu condamnații la moarte. Parte din maranioni se temeau ca nu cumva Aguirre să vorbească și-i cerură în gura mare lui García de Paredes să-l omoare. Șeful operațiunilor militare privi în jur ca și cum ar fi căutat pe cineva, și Carolino și Juan Primero se apropiară surîzînd.

Văzîndu-i, Lope izbucni în hohote de rîs și șopti printre dinți :

— Oh, fii de căței. Și cum ar mai merita să fie sugrumați, dar nu o dată, ci de-o mie de ori !

Apoi îi spuse lui García de Paredes :

— Domnule șef al operațiunilor militare, mi-ați promis cele trei zile de răgaz pe care le acordă legea, căci am să vă spun lucruri importante.

În acel moment, depărtîndu-se García de Paredes ca să-l întîmpine pe căpitanul Bravo, care tocmai sosea, Lope rămase singur și un maranion trase în el. Lope, văzînd că e rănit, își înălță capul și spuse :

— Proastă lovitură, soldat, că nu m-a dat gata.

García de Paredes se întoarse, contrariat :

— Nu trageţi !

Dar se auzi şi a doua archebuză, iar García de Paredes, întorcîndu-se iar, îl văzu pe Lope care mergea clătinîndu-se şi spunînd, cu hotărîre :

— Asta a fost o lovitură bună, soldat. Acum e deajuns, nu mai e nevoie de alta.

Nu căzuse încă la pămînt, umbla greu, pradă chinurilor morţii, deşi se ţinea foarte drept, cînd Custodio Hernández îl apucă de barbă, îi săltă capul şi i-l tăie dintr-o lovitură.

Corpul lui Aguirre rămase jos, în timp ce maranionul umbla cu capul fostului său şef în mînă, în urma lui García de Paredes. După cîteva ceasuri sosi şi guvernatorul cu suita sa. Ieşiră să-l întîmpine, tîrînd stindardele lui Aguirre în semn de victorie, iar mai tîrziu tăiară trupul acestuia în bucăţi şi le puseră la răspîntii.

Capul îl duseră la Tocuyo, unde a fost expus într-o cuşcă, pînă cînd s-a uscat de tot şi-a devenit un craniu găunos. Se mai păstrează încă în oraşul acela, precum şi stindardele, platoşa lui Aguirre şi bluza şi fusta de satin pe care le purta fiica lui cînd a omorît-o, cu urmele pumnalului pe ele.

Acum, după patru secole, cînd în nopţile întunecate se ridică, de pe cîmpiile şi mlaştinile de la Barquisimeto, Valencia şi alte locuri de pe coasta de la Burburata cîte-o vîlvătaie fosforică jucînd şi agitîndu-se după toanele vîntului, ţăranii povestesc copiilor lor că acolo e sufletul rătăcitor al lui Lope de Aguirre *Pelerinul*, care nu-şi află împăcare şi nici odihnă pe pămînt.

Montevideo (Uruguay), 1964.

SFÎRŞIT

OCEANO
ATLANTICO
EL DORADO
EL DORADO
EL DORADO
Cartagena
SANTA MARTA
Golfo de DARIEN
PANAMA
Merida
Sampleona
BOGOTA
R. ORINOCO
BOCA de NAVIOS
ISLA TRINIDAD
ISLA MARGARITA
ISLA TRAIBUR
ISLA VALENCIA
C.a BOLIVAR
R. GUAINIA
CASIQUIARE
R. BLANCO
R. NEGRO
RIO de las AMAZONAS
ECUADOR
NAPO
PONGO de MANSERICHE
TABAJINCA
R. CATUA
R. Madera
R. Tapajos
R. Xingu
R. Tocantins
Araguaya
ITINERARIO DELOS MARAÑONES
FALSO ITINERARIO

"TIPARUL EXECUTAT LA: I. P. „INFORMAȚIA"

COLI. TIPO. 27. COM. 1153

Ramón J. Sender s-a născut în 1902 în provincia Huesca; după ce obține licența în Litere și Filozofie (Madrid, 1922), lucrează la diferite publicații cu caracter democratic. În 1935 obține Premiul Național de Literatură pentru romanul *Mr. Wit en el Canton;* ia parte la războiul civil, luptînd în rîndurile armatei republicane; în 1939 se refugiază în Franța, emigrînd apoi în America, unde ocupă, astăzi, catedra de literatură spaniolă a Universității din Albuquerque.

Aventură pe Amazoane (La aventura equinoccial de Lope de Aguirre) este antiepopeea tragică a unui obscur soldat spaniol din secolul al XVI-lea — Lope de Aguirre — și a acoliților săi în mijlocul misterioasei și fascinantei păduri ecuatoriale, plină de taine, de capcane și de ispite, într-o climă excesivă, ce proliferează ambiții nemăsurate și violențe de tot felul.

Lei 12